

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ DERGİSİ

-
- Hakemli Makaleler
 - Söyleşiler
 - Kararlar
 - İnsan Hakları
 - Disiplin Kurulu Kararları
 - Adli Tıp
 - Kitaplar, Dergiler
 - Yasalar, Tüzükler, Yönetmelikler

DOSYA

YENİ İŞ YASASI

Görüşler - Değerlendirmeler

YIL 15 SAYI 48 EYLÜL/EKİM 2003

**TÜRKİYE
BAROLAR BİRLİĞİ
DERGİSİ**

ISSN 1304-2408

YIL : 15

SAYI: 48

EYLÜL-EKİM 2003

Copyright: Türkiye Barolar Birliği/Union of Turkish Bar Associations

- Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Türkiye Barolar Birliği'nin yayın organıdır.
- Dergide yayımlanan yazılarda ileri sürülen görüşler yalnızca yazarlara aittir, TBB'ni bağlamaz.
- İki ayda bir yayımlanır.
- Dergide yayımlanan yazılar, kaynak gösterilmeden başka bir yerde yayımlanamaz.

İLETİŞİM ADRESİ/COMMUNICATION ADDRESS

Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı
Yayın İşleri Bürosu
Karanfil Sokak 5/62
06650 Kızılay-Ankara
Tel: 0312 425 30 11 – 425 36 19 – 41805 12 – 418 13 46
Faks: 418 78 57
www.barobirlik.org.tr
admin@barobirlik.org.tr

ABONE KOŞULLARI

Yıllık Abone Bedeli: 42.000.000
Abonelik: ABONET Tel: 0212 222 72 06 Faks: 0212 222 27 10
e-mail: abonet@abonet.net
www.abonet.net
Abone Dağıtımı: AKTİF DAĞITIM

Basım yeri

ŞEN MATBAA

Tel : (0.312) 229 64 54 - 230 54 50

Fax : (0.312) 229 64 54 - ANKARA

Basım tarihi

31 / 08 / 2003

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ DERGİSİ

ISSN 1304-2408

SAHİBİ
Av. Özdemir Özok
Türkiye Barolar Birliği Başkanı

YAYIN SORUMLUSU
Av. Şahin Mengü
TBB Genel Sekreteri

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Av. Teoman Ergül

TBB YAYIN EŞGÜDÜM KURULU:
Av.Özdemir Özok
Av. Şahin Mengü
Av. Erkin Kaya
Av. Teoman Ergül
Av. Özcan Çine
Av. Dilara Ağaoglu Canay

DERGİ YAYIN KURULU
Doç. Dr. Osman Doğru
Av. İlker Hasan Duman
Av. Oya Günendi
Av. Özcan Çine
Ar. Gör. Elvan Keçeli
Ar. Gör. Muammer Sinan

DANIŞMA KURULU
(Soyadı sırasıyla)

Av. Kani Ekşioğlu (YASA Hukuk Dergisi Kurucusu)
Prof. Dr. Erzan Erzurumluoğlu (Çankaya Ü. Hukuk Fak. Öğ. Üyesi)
Prof. Dr. Hamit Hancı (A. Ü. Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı Bşk.)
Sabih Kanadoğlu (Em. Yargıtay C. Başsavcısı)
Doç. Dr. Erdal Onar (A. Ü. Hukuk Fakültesi)
Prof. Dr. Hayrettin Ökçesiz (Antalya Ü. Hukuk Fakültesi Dekanı)
Prof. Dr. Hakan Pekcanitez (D. E. Ü. Hukuk Fakültesi Dekanı)
Av. Talay Şenol (Türk Hukuk Kurumu Başkanı)
Prof. Dr. Haluk Günüşur (İzmir Ekonomi Ü. Uluslararası İlişkiler ve A. B. Bölüm Bşk.)
Prof. Dr. Erdener Yurtcan (Galatasaray Ü. Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi)

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ DERGİSİ'NE YAZI GÖNDERECEKLER İÇİN BİLGİ NOTU

1. 1988 yılından bu yana çıkmakta olan Dergimiz, Eylül 2002 tarihinden bu yana da "Hakemli Dergi" olarak yayımlanmaktadır. Bundan böyle de "Hakemli Dergi" olarak yayımına devam edecektir.
2. Dergiye gönderilecek yazıların başka bir yerde yayımlanmamış ya da yayımlanmak üzere gönderilmemiş olması gerekmektedir.
3. Yazıların uzunluğu dergi formatında 30 sayfayı (ya da 12.000 sözcüğü) geçmemelidir. Özellikle hakem incelemesinden geçirilmesi istenilen yazılar, "Word for Windows'un değişik versiyonlarında kaydedilmiş bir diskette birlikte A4 boyutunda iki nüsha bilgisayar çıktısı ile gönderilmelidir.
Bilgisayar çıktılarında 2 satır aralığı kullanılmalıdır.
Dipnotların sayfa altında gösterilmesi gerekmektedir.
Yazıların ana bölümlerinde 12 punto, dipnotu, özet, kaynakça, tablo gibi bölümlerinde 10 punto harf büyüklüğünün ve Times (New Roman) karakterinin kullanılması gerekmektedir.
4. Gönderilen yazıların yayımlanması kabul edildiği takdirde, yazının basılı ve elektronik yayın haklarına TBB sahip olacaktır.
5. Yazarlar, unvanlarını, görev yaptıkları kurumları, haberleşme adresleri ile telefon numaralarını ve varsa e-mail adreslerini, bir adet fotoğrafı ile birlikte göndermelidirler.
6. Dergiye verilecek/gönderilecek yazılar Yayın Kurulu'nca ilk değerlendirilmesi yapıldıktan sonra, yazar tarafından istenildiği takdirde, hakeme/hakemlere gönderilecek; hakemden/hakemlerden gelecek rapor doğrultusunda yazının "Hakemli Yazılar" bölümünde basılmasına, yazarından rapor çerçevesinde düzeltme istenmesine ya da yazının geri çevrilmesine karar verilecek ve durum yazara en kısa sürede bildirilecektir.
7. Yazar tarafından "Hakemli Yazılar" bölümünde yayımlanması istenilmeyen yazılar, Dergi Yayın Kurulu'nun kararı ile yayımlanabilecektir.
8. Yayımlanmayan yazılar yazara geri gönderilmeyecektir. Ancak, durum yazara hemen bildirilecektir. Yazarın Kurul'un yayımlanmama kararına ve hakem raporuna itiraz hakkı vardır.
9. Yazardan düzeltme istenilmesi halinde, düzeltmenin en geç bir ay içinde yapılarak yazının Yayın Kurulu'na ulaştırılması gereklidir.
10. Dergiye gönderilen yazıların yazım bakımından son denetimlerinin yapılmış olduğu, yazının disketteki biçimiyle yazının basımı için "olur" verdiği kabul edilecektir. Yazı teslim edildikten sonra baskı düzeltmeleri için ayrıca yazara gönderilmeyecektir.
Yazıda, yazım yanlışlarının olağanın üzerinde olması yazının geri çevrilmesi için yeterlidir.
11. Türkiye Barolar Birliği Dergisi'nin yazı dili Türkçe'dir. Ancak, İngilizce, Almanca, Fransızca ve İtalyanca yazılar da yayımlanabilir. Yazı bu dillerden hangisi ile yazılmış olursa olsun, ULAKBİM koşulları için, yazarın olanağı varsa, yazının başlığının Türkçe ve İngilizce olarak yazıya eklenmesi ve en az 150, en çok 200 sözcükten oluşan Türkçe ve İngilizce özetlerin de yazının sonuna konulması gerekmektedir.
12. TBB Dergisi, bilimsel yazı ve makaleler yanında kitap tanıtma yazılarına, Yargıtay, Danıştay, Anayasa Mahkemesi kararları kritiklerine ve güncel olayları irdeleyen notlara da yer verecektir. Bu yazılar Dergi Yayın Kurulu'nun kararı ile dergide yer alabilecektir.
13. Yazısı kabul edilen yazarlara derginin yayımlanmasından sonra TBB YAYINLARININ HAZIRLANMASI, BASIM VE DAĞITIMI YÖNETMELİĞİ çerçevesinde telif ücreti ödenecek; ayrıca yazara beş adet dergi gönderilecektir.

İÇİNDEKİLER

Haberler...Haberler
TBB'den Haberler/ 7
Barolardan Haberler/ 15
Yargı'dan Haberler/ 19
Hukuk Fakültelerinden Haberler/ 21

Başkan'dan
Avukat Özdemir ÖZOK,
Bağımsızlık, Vesayet, Birliktelik/ 23

Hakemli Makaleler
Cem Çağatay ORAK,
Parlamento Hukukundaki İşlevselliği
Bakımından Genel Görüşme Yöntemi/ 29

Dosya / Yeni İş Yasası
Aziz ÇELİK,
Yeni İş Yasasının Anlamı/ 41
Avukat Hüseyin EKMEKÇİOĞLU,
4857 sayılı İş Kanununun Genel Değerlendirmesi/ 73
Görüşleri/ 78

Söyleşi
Oya GÜNENDİ,
Müziyen - Hukukçu İhan ŞEŞEN/ 89

Makaleler
Prof. Dr. Erdener YURTCAN,
CMUK Konusunda
Hükümet Tasarısının Değerlendirilmesi/ 99
Çetin AŞÇIOĞLU,
Yargıda Gerekece Sorunu/ 109
Levent GÖNENÇ-Ozan ERGÜL-Ersoy KONTACI,
Yaşayan Anayasa - 2002 Anayasa Gelişmeleri/ 117

Kararlar
Yargıtay Kararları/ 183
Danıştay Kararları/ 228
TBB Disiplin Kurulu Kararları/ 237

İnsan Hakları
Prof. Dr. İbrahim Ö.KABOĞLU,
Hak ve Özgürlükleri İçselleştirmek İçin/ 251
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı/ 256

Adli Tıp
Prof. Dr. Hamit HANCI - Dr. Aysim TUĞ -
Bio.Yeşim DOĞAN,
Kriminastik Kriminoloji Değildir?/ 261

Kitaplar-Dergiler/ 267
Yasalar, Tüzükler, Yönetmelikler/ 270
Ekleri/ 284
Önerdiklerimiz/ 297

editör'den

Yeni Bir Başlangıçta...

Türkiye Barolar Birliği'nin kuruluşundan yirmi yıl kadar sonra, 1988 yılında çıkarılabilen "TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ DERGİSİ", yirmi beş yıl sonra yenilenebilme şansını yakalamıştır.

TBB yayın politikasının yenilenme ve yeni bir organizasyon planlaması yapıldığı aşamada, yayın alanında söz sahibi ve uzman hukukçular yanında pek çok yayıncı ile de ikili görüşmeler yapılarak öncelikle derginin yenilenmesi koşulları görüşüldü, tartışıldı.

Bir hukuk dergisinin sınırları bellidir. Bu sınırları pek fazla ileriye taşıyabilmek olanağı yoktur. Bu sayımızda bu sınırların oldukça zorlandığını göreceksiniz. Görüşleriniz bu bağlamda da büyük önem taşımaktadır.

Dergimiz, amatör heyecan duyan hukukçularımızın gayret ve özverisi ile on beş yılda 47 sayı çıkabildi. Dergiyi bu sürede çıkarabilen arkadaşlarımızın dar olanaklarla ortaya çıkardıkları ürünler, bizi bugün kıdemli bir yayın olabilme özelliğine kavuşturmuştur.

Bugün daha değişik, olumlu koşullar oluşmuştur. TBB Başkanı Sayın Özdemir Özok ve TBB Yönetim Kurulu üyeleri, TBB Yayın işlerinin çağdaş mekanlarda, çağdaş yöntemlerle yürütülmesi ve geliştirilmesi için olanaklar sağlamışlardır.

Yeni bir başlangıçta, daha güzel sayılarda buluşmak dileğiyle. Saygılarımla.

Teoman ERGÜL

Türkiye'de bir ilk Özok, görevi kabul etmedi

Tuncaya'nın Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçtiği TBB Başkanı Özok, görevi kabul etmedi.

bakmasını. Ama Anayasa'nın bu hükümüne karşı bir hükümün varacağına inanılmıyor. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın bu hükmüne karşı bir hükümün varacağına inanılmıyor. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın bu hükmüne karşı bir hükümün varacağına inanılmıyor.

Sayın Özok istifa etmelidir

TUNCAY ÖZKAN
tuncay.ozkan@aksam.com.tr

si, deneyim, ufku, yetenekleri ve hukuku üstünlüğünü olan inancın kasıyıyla saygın bir ad. Ammanın yarın...

Yargıdan 'etik' tavrı

Sezer'in Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçtiği TBB Başkanı Özdemir Özok, CHP üyesi olması nedeniyle başlayan tartışma üzerine dün görevden çekildi

ANKARA - Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçtiği TBB Başkanı Özdemir Özok, CHP üyesi olması nedeniyle başlayan tartışma üzerine dün görevden çekildi. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın bu hükmüne karşı bir hükümün varacağına inanılmıyor.

SABAH diyor

Yanlış tavrı

Sezer'in bu da görevi kabul etmedi. Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçtiği TBB Başkanı Özdemir Özok, CHP üyesi olması nedeniyle başlayan tartışma üzerine dün görevden çekildi.

Anayasa Mahkemesi Üyeliğine Seçme Kararı

Cumhurbaşkanlığından:
Karar Sayısı: 2003/109
Anayasa Mahkemesi Asıl Üyeliğine, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 104. maddesinin ikinci fıkrasının (c) bendi ile 146. maddesi ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa'nın 3., 4. ve 10. maddeleri uyarınca, Avukat Özdemir ÖZOK seçilmiştir.

RESMİ GAZETE Sayfa: 54
Özok'un ve tepkileri Cumhurbaşkanlığına ihale etmek anlamına gelmez mi diye sorulması üzerine, Özdemir Özok, şu yanıtı verdi:

'Temiz siyaset için'
"Ben kolayını seçmedim, tartışmaya da kimseye ihale etmedim. Benim görevimden hiçbir güç, yasal olarak çıkarılmamıştır."

Ahmet Necdet SEZER
CUMHURBAŞKANI

Fazla hassas davı
Prof. Dr. Ali Dilli Özok, "Bu Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçtiği TBB Başkanı Özdemir Özok, CHP üyesi olması nedeniyle başlayan tartışma üzerine dün görevden çekildi."

15 Temmuz 2003

Alışılmadık istifa

Görevden affını istedi

Sezer'in Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçtiği TBB Başkanı Özok, CHP üyesi olması nedeniyle başlayan tartışma üzerine dün görevden çekildi. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın bu hükmüne karşı bir hükümün varacağına inanılmıyor.

xstar
20 Temmuz 2003

ÖZOK SEZERİ SAVUNARAK ÇEKİLDİ

Türkiye'de her şey çözülmek ama topa...
İrfan Yılmaz...
İl biraz da bu y...
Herimizde biraz...
Ya olursak kalıyo...
ar Birliği Başkan...
İdine seçti. Özok...

Alışılmadık istifa
Sezer'in Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçtiği TBB Başkanı Özok, CHP üyesi olması nedeniyle başlayan tartışma üzerine dün görevden çekildi.

Alışılmadık istifa
Sezer'in Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçtiği TBB Başkanı Özok, CHP üyesi olması nedeniyle başlayan tartışma üzerine dün görevden çekildi.

Böylesi de var (20/7/2003)

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ DERGİSİ,

bu sayıdan itibaren TBB BÜLTEN'in de işlevini yüklenmektedir.
Her sayımızda TBB çalışmaları hakkında haberler ve bu çalışmaların ayrıntılarını bilgilerinize sunacağız.

Ayrıca, yayın organı olsun olmasın tüm Barolarımızın çalışmalarına sayfalarımız açıktır. Barolardan haberler, Barolarımızın katkıları oranında verilebilecektir.

Yargı'dan ve Hukuk Fakülteleri'nden haberler de sütunlarımızda yer alacaktır.

Haberlerin kaynağı olaylar ve metinler ile Yargıtay ve Danıştay kararları **Ekler ve Kararlar** bölümünde tam metin yayımlanacaktır.

Bütün DERGİ için olduğu gibi bu bölüm de ihtiyaçlarınıza ve isteklerinize göre şekillenecektir.

TBB'den Haberler

● **CUMHURBAŞKANI AHMET NECDET SEZER, TBB'NİN KURULUŞUNU KUTLADI.**

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, TBB'nin kuruluşunun 35. yıldönümü dolayısıyla 9 Ağustos günü, TBB Başkanı Av.Özdemir Özok'a gönderdiği mesajla "Türk yargısının seçkin kuruluşlarından Türkiye Barolar Birliği'nin kuruluş yıl dönümünü kutluyor, size ve tüm üyelerinize esenlikler diliyorum" dedi.

● **TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŞKANI ÖZOK ANAYASA MAHKEMESİ ÜYELİĞİNE SEÇİLDİ; ANCAK, ÖZOK GÖREVİ KABUL ETMEDİ.**

Türkiye Barolar Birliği Başkanı Avukat Özdemir Özok, Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 104. maddesinin ikinci fıkrasının c bendi ile 146. maddesi ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa'nın 3.,4. ve 10. maddeleri uyarınca, Anayasa Mahkemesi asıl üyeliğine seçildi.

Seçim kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından sonra gazetelerde ya-

yımlanan haber ve yorumlarda Başkanımızın CHP üyeliği gündeme getirilmeye başlandı.

TBB Başkanı Özdemir Özok bu yayınlar üzerine aşağıda metni bulunan bildiriye basın toplantısında okuyarak görevi kabul etmediğini açıklamıştır.

"İki yıl önce, Türkiye Barolar Birliği Başkanlığına, yönetici arkadaşlarımla birlikte dört yıl için seçildim. İki ay önce de Trabzon'da yapılan 27.Olağan Genel Kurul'da bütün Barolarımızın değerli temsilcilerinden güven aldım, moral depoladım. Önümüzdeki iki yıl için güç ve destek aldım. Yönetim Kurulumuzla birlikte TBB için büyük projeleri yürürlüğe koyduk ve bunları gerçekleştirmek için kolları sıvadık.

Bu ülkede her vatandaşın bir siyasi düşüncesi, herhangi bir şekilde bir siyasi parti ile bağı vardır. Benim de CHP ile bağım ve üyeliğim ilkesel anlamdadır. Bugüne kadar CHP'de aldığım en önemli görev de delegelik olmuştur. Serbest meslek sahibi bir avukat olarak bu kadar siyasetle uğraşmış olmamı herkesin bekleyebileceğini, bilebileceğini ve buna hakkım olduğunu kabul edeceğinizi sanırım. Bir avukat olarak memleketimin sorunlarıyla ilgilenmemin doğallığı yadsınamaz.

Anayasamızın 68/2 maddesinde belirtildiği gibi Siyasal Partiler,demokratik siya-

si hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Çağdaş demokrasiler ve girmeğe çalıştığımız Avrupa Birliği ülkelerinde de bu böyledir. Demokrasiye inanan herkesin de bunu böyle bilmesi gerekir.

Bunca yıl avukat olarak yaşamış bir kimsenin, Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmesi halinde, bu kimsenin bir siyasal parti geçmişi bulunması ilk akla gelebilecek olasılıktır. Nitekim basınımız da , seçilme kararından sonra ilk akıllarına gelen bu soruyu bana yöneltti ve kendilerine yukarıda sıraladığım gerçekleri söyledim.

Anayasa ve yasa gereğince siyasi parti üyesi olmamın Anayasa Mahkemesi üyeliğine engel olabileceğini düşünmüyorum. Barolar ve Türkiye Barolar Birliğindeki görevlerim sırasında alınan kararlarda ve eylemlerde siyasi kimliğimiz ve siyasi düşüncemiz hiçbir zaman etkili olmamıştır.

Kaldı ki, Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilme kararından sonra, CHP üyeliğinden istifa ettim; seçildiğim görevin gereği olarak yasal koşulları da yerine getirdim.

Ancak, gelişen olaylar karşısında;

Atamayı yapan sayın Cumhurbaşkanı'nın,

Bugüne kadar olduğu gibi adil, tarafsız ve bağımsız yargılamaya yaptığına inandığım Anayasa Mahkemesinin,

Tarafsızlığının ve saygınlığının tartışma konusu yapılmaması için,

Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmem nedeniyle CHP'nin de hak etmediği eleştirilere hedef olmaması amacıyla,

Demokrasi anlayışımın gereği olarak, adalete olan güvenin sarsılmaması için sayın Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından seçildiğim Anayasa Mahkemesi üyeliğini 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanununun 6. ncı maddesinde verilen hakka dayanarak, kabul etmiyorum. Emaneti iade ediyorum.

Bundan sonra Türkiye Barolar Birliği Başkanı ve avukat olarak görevime devam edeceğim. "

● **ANAYASA MAHKEMESİ ÜYELİĞİNE PROF.DR. FAZIL SAĞLAM SEÇİLDİ**

TBB Başkanı Özdemir Özok'un görevi kabul etmemesi nedeniyle boş bulunan Anayasa Mahkemesi üyeliğine İstanbul Barosu avukatlarından ve Baro Başkan Yardımcılarından, TBB İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yürütme Kurulu üyesi , Yıldız Teknik Üniversitesi Anayasa Hukuku Öğretim üyesi Prof. Dr. Fazıl Sağlam seçildi. Seçim kararı 22 Ağustos 2003 tarihli Resmi Gazete'de yayımlandı.

Değerli meslektaşımızın Anayasa Mahkemesi çalışmalarına önemli katkılarda bulunacağına inanıyoruz. Kendisini kutlar, başarılar dileriz.

● **AVUKATLIK KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN TEKLİFİ**

Ankara milletvekili Talat Karapınar, Artvin milletvekili Orhan Yıldız, Kahramanmaraş milletvekili Mehmet Yılmazcan ve Bursa milletvekili Faruk Çelik'in TBMM Başkanlığına Avukatlık Kanunu'nun 9,27,164 ve 167 nci maddelerinde değişiklik ve 27/A maddesi ihdası ile ilgili yasa teklifleri TBMM Adalet Komisyonu'nda kabul edilerek Genel Kurul'da görüşülmek üzere TBMM Başkanlığı'na gönderildi.

Teklif; "Ruhsatnameler ve avukat kimlikleri Türkiye Barolar Birliği tarafından tek tip olarak bastırılır ve düzenlenir. 8 inci maddenin dördüncü fıkrasında belirtilen şekilde Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu'nca uygun bulma karar verildiğinde ruhsatnameler Birlik Başkanı ve ilgili Baro Başkanı tarafından imzalanır. Avukat kimlikleri, tüm resmi ve özel kuruluşlar tarafından kabul edilecek resmi kimlik hükmündedir." (madde 9); "Yapıştırılacak pulun

değeri; 2.7.1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanununun Yargı Harçları bölümünde yer alan vekaletname örnekleri için kullanılan harç tarifesinin yüzde otuz fazlası kadardır." (madde 27); Avukatlık ücretinin kararlaştırılmamış olduğu veya taraflar arasında yazılı ücret sözleşmesinin bulunmadığı yahut ücret sözleşmesinin belirgin olmadığı veya tartışmalı olduğu veya ücret sözleşmesinin ücrete ilişkin hükmünün geçersiz sayıldığı hallerde; değeri para ile ölçülebilen dava ve işlerde asgari ücret tarifelerinin altında olmamak koşuluyla ücret itirazlarını incelemeye yetkili merci tarafından davanın kazanılan bölümü için avukatın emeğine göre ilamin kesinleştiği tarihteki müddeabihin değerinin yüzde on beşi ile yüzde yirmi beşi arasındaki bir miktar avukatlık ücreti olarak belirlenir. Değeri para ile ölçülemeyen dava ve işlerde ise avukatlık asgari ücret tarifesi uygulanır." (Madde 167) değişikliklerini ve "Gerktiğinde Adalet Bakanlığı'nın olumlu görüşü alınarak, baro yönetim kurulunca bir yerde birden fazla hakem kurulu oluşturulabilir. Bu durumda hakem kurulları numaralandırılır."(Madde 167/2) ile "Sosyal yardım ve dayanışma fonu MADDE 27/A .- Türkiye Barolar Birliği nezdinde sosyal güvenlik, sosyal yardım ve dayanışma hizmetlerinde kullanılmak üzere kaynağı bu Kanunun 27 nci maddesinin ikinci fıkrasında gösterilen gelirlerin yarısı olan "Sosyal Yardım ve Dayanışma Fonu" kurulmuştur. Bu fondan yapılacak harcamaların esas ve usulleri ile diğer hususlar Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu'nca hazırlanacak ve Adalet Bakanlığınca onaylanacak yönetmelikte gösterilir. Fon gelirleri ile harcamaları her yıl Adalet Bakanlığı tarafından Ek 4 üncü maddedeki esas ve usullere göre denetlenir." Şeklinde iki maddenin eklenmesini kapsamaktadır.

Adalet Komisyonu görüşmeleri sırasında Avukatlık Kanunu'nun 82 nci maddesine "Ancak, seçim genel kurul toplantıları Ankara'da yapılır" hükmü de eklenmiştir.

Teklifin Adalet Komisyonu'nda görüşülmesinden üç gün önce (21.78.2003) TBB'den görüş istenmesi ve teklifin Komisyon'da hemen görüşülerek kabul edilmesi nedeniyle Barolarımızın görüşleri alınamamış olmakla birlikte TBB, Adalet Komisyonu'nda tasarı ile ilgili görüşlerini sunma imkanı bulmuştur.

Teklifin TBMM Genel Kurulu'nda görüşülme aşamasında tüm Barolarımızın görüşlerinin tespiti yolunda çalışmalar yapılacaktır.

• **TBB YÖNETİM KURULU 9 AĞUSTOS 2003 GÜNÜ YAYINLADIĞI KAMUOYU BİLDİRİSİ İLE TBB'NİN 35. KURULUŞ YILDÖNÜMÜNÜ KUTLADI.**

"Bugün, Türkiye Barolar Birliği'nin 35 inci kuruluş yıldönümünü kutluyoruz. 09.08. 1969 tarihinde kurulan Türkiye Barolar Birliği, yalnızca avukat ve savunmanın değil, yargıç, savcı ve tüm yargının sorunlarının çözümlenmesi doğrultusunda mücadele etmesinin yanı sıra genç cumhuriyetimizi ilgilendiren tüm sorunların yakın takipçisi de olmuştur. Bu çerçevede, cumhuriyetin temel ilkeleri başta olmak üzere, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti kavramlarının kurumsallaşması için mücadele eden Türkiye Barolar Birliği, bugün de yaşanan sorunlar karşısında aynı duyarlılıkla mücadele etmeye kararlıdır.

Toplumda adalete olan güvenin gerçekleşmesi, yargı bağımsızlığının tam olarak sağlanarak adil, tarafsız, hızlı ve ulaşılabilir bir adalet sisteminin kurulmasına bağlıdır. Kamu düzenini bozanların, adil ve doğru yargılamalardan sonra hak ettikleri cezayı görmeleri, kamu düzenini kurmanın ve korumanın temel koşuludur. Bu sağlanmadığı takdirde toplumun adalete olan güveni sarsılır, kamu düzeni yıkılır. Çağdaş toplumlarda insan onuruna yakışır ceza ve bu cezanın infazı, suçlunun adil ve doğru yargılanması kadar önemlidir. Onun için

yargı reformunun gerektirdiği düzenlemeler, ilgili kurum ve kuruluşlarla gerekli koordinasyon sağlanarak parlamentomuz tarafından hızla gerçekleştirilmelidir.

TBMM'nin tatile girmeden önce AB uyma yasalarını hızla yasalaştırması son derece sevindiricidir. Türkiye Barolar Birliği olarak, Türkiye'yi çağdaşlaştıracak, demokrasisini geliştirecek her türlü çalışmaya destek veriyoruz. Bu çerçevede 6 ncı ve 7 inci uyum paketlerinin yasalaştırılmış olmasını olumlu karşılıyoruz. Yapılan yasal değişikliklerin zaman geçirilmeden uygulamaya geçirilerek, demokratikleşmenin tabana yayılması hedefi ön planda olmalıdır. Onun için siyasi iktidarın da bu yasa-ların hayata geçirilmesini sağlayacak yapı-lanmaya yönelmesi , yasaların çıkmış ol-ması kadar önemlidir.

Toplumsal düzeni yakından ilgilendiren yasal düzenlemelerin yapılması sırasında daha hassas davranılması gerektiği inan-cındayız. Başta Anayasa olmak üzere, ya-pılan ve yapılacak temel düzenlemelerin toplumun tüm kesimlerinde tartışıldıktan ve toplumsal mutabakat sağlandıktan sonra yasalaşması gerekir. Bu mutabakatın sağlanmaması kamu düzenini sarsar, ya-saların uygulanabilirliğini tehlikeye sokar ve sonuçta toplumsal çatışmalara yol açabilir.

Türkiye'nin yanı başında yaşanan en ö-nemli sıcak gelişmelerden biri de, komşu-muz Irak'ta ABD müdahalesi sonucu geli-şen olaylardır. Bilindiği gibi, ABD'nin Irak'a müdahalesi uluslararası hukuki meşruiyet-ten yoksundur. Nitekim fiili müdahalenin gerekçelerinin doğruluğu halen dünya ka-muoyuna dahi anlatılabilmemiş değildir. Ulus-lararası hukuka bağlı, " Yurtta sulh, cihan-da sulh" düşüncesini dış politikasının temel ilkesi haline getirmiş olan Türkiye'nin, I-rak'ta yaşanan olaylara, Irak'a asker gön-dererek taraf olmasını kabul edilebilir bul-muyoruz.

Türkiye Barolar Birliği, her zaman oldu-ğu gibi çağdaş demokrasi, hukukun üs-

tünlüğü, bağımsız yargı, insan haklarına saygı ilkelerinin gerçekleşmesi amacıyla, kuruluşundan bugüne kadar savunduğu ilkelerden ödün vermeden görevine devam edeceğini kamuoyuna saygı ile duyurur."

● BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ ÖDÜLÜ HIFZI TOPUZ'A VERİLDİ.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafın-dan her yıl verilen "Basın Özgürlüğü" ödü-lü, 2003 yılında kişi düzeyinde Hıfzı To-puz"a ve kurum düzeyinde zor koşullarda görev yapmaları nedeniyle "Yerel Med-ya"ya verildi.

Büyük Seçici Kurulda TBB'yi Avukat Teoman Ergül temsil etti.

Seçilenlerin ödülleri, sansürün kaldırıl-masının 95.yıldönümü ve Geleneksel Ga-zeteciler Günü dolayısıyla 24 Temmuz 2003 Perşembe günü Dolmabahçe Hasbahçe'de düzenlenen törenle verildi.

● SİVAS OLAYLARI

2 Temmuz 1993 günü 35 insanımızın yakılması ile sonuçlanan Sivas olayları ile ilgili davalarda her türlü hukuki yardım ve danışmanlık yapmak üzere Türkiye Barolar Birliği'nce 1993 yılında, dönemin Ankara Barosu Başkanı Av.Erdal Merdol başkanlı-ğında kurulan "Müdahil Avukatlar Komis-yonu" on yıldır sürdürdüğü çalışmalarını kitap haline dönüştürüyor.

Sivas olayları ile ilgili hukuki süreç ilginç aşamalardan geçmişti. Bu konuda Komis-yon Başkanı Erdal Merdol'un hazırlanmış bulunduğu bilgi notunu **Ekler** bölümünde bulacaksınız.

● STAJ- KREDİ VE SINAV YÖNETMELİKLERİ DEĞİŞİKLİK ÇALIŞMALARI.

STAJ- KREDİ VE SINAV yönetmelikleri ile ilgili değişiklik çalışmalarının birinci aşaması Barolar temsilcilerinin katılımı ile 28.06.2003

tarhinde; ikinci aşaması ise, avukat stajyerlerinin katılımı ile 8 Ağustos 2003 tarihinde Ankara Adliyesi Konferans Salonunda gerçekleştirildi.

● **TÜRK DİL KURUMU'NA EL KONULMASININ YİRMİNCİ YILI.**

Türk Dil Derneği'nin öncülüğünde "Atatürk'ün Türk Dil Kurumu'nun eski tüzelkişiliğine kavuşması için çağrı" başlıklı bir bildiri yayımlandı. Yirmi yıl önce 17 Ağustos'ta Atatürk'ün yasal mirasçısı Türk Dil Kurumu'na yasa ile el konulmuştu.

Türkiye Barolar Birliği'nin de imzaladığı bildirinın metni şöyle:

"12 Eylül 1980 darbesiyle yönetime el koyanların çıkardığı hukuka aykırı çeşitli yasalar, daha sonra yavaş yavaş uygulamadan kaldırılmış ya da değiştirilmiş; böylece, bütünüyle değilse de önemli ölçüde olağan yönetime dönülmüş bulunmaktadır. Ancak 12 Eylül'ün, en temel hukuk ilkelerine aykırı biçimde gerçekleştirdiği bir "gasp" olayı, aradan geçen 20 yıla karşın bir hukuk ayıbı olarak gözler önünde varlığını sürdürmektedir.

Anayasa ve kanun yoluyla uygulanmış olan bu gaspın kurbanı, Cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk'ün yönlendirmesiyle kurulmuş, onun vasiyetnamesinin sağladığı maddi olanakları kullanarak, 1983'e kadar, onun koyduğu ilkelere uygun biçimde çalışmış olan Türk Dil Kurumu'dur. Atatürk'ün vasiyetinin açıkça çiğnenmesiyle yapılan bu "kılıfına uydurulmuş gasp" işlemi, durumun ağırlığını gözlerden saklamak için şu aldatıcı anlatımla sunulmuştu:

"Ulu Önder Atatürk'ün kuttu eliyle ve Onun yüce kurucu ve koruyucu genel başkanlığı altında kurulmuş olan Türk Dil Kurumu, (...) Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nun kuruluşuna dahil edilmiş ve yeniden düzenlenmiştir." (Resmi Gazetede 17 Ağustos 1983 günü yayımlanan yasa, mad. 35)

Böylece, Türk Dil Kurumu'nun varlığı sona erdirilmiş olmaktadır. Bu işlemin "kanun" adı altında yayımlanmış olması ve "yeniden düzenleme" olarak nitelendirilmesi, özündeki "hukuka aykırı" niteliği ortadan kaldırmaz. Yarattılan bu olup bitti, en temel hukuk ilkelerine açıkça aykırıdır. "Hiç kimse, keyfi olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılamaz" (İnsan Hakları Evrensel Bildirisi mad. 17/2); "Her gerçek ve tüzel kişinin, mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır" (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 1. Protokol mad.1).

Atatürk'ün yönlendirmesiyle kurulmuş olan ve onun vasiyetnamesiyle sağladığı maddi olanaklarla işlevini yerine getiren Türk Dil Kurumu'nun varlığının bu biçimde ortadan kaldırılması, bir tüzel kişinin yaşamına, yargı kararı olmaksızın ve savunma hakkı tanınmaksızın son verilmesi anlamına gelmektedir.

Anayasaya göre "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir" (mad. 35). Üstelik 1982 Anayasası bu hakları "sosyal haklar" bölümünden çıkarıp "kişinin hakları" bölümüne aktararak daha da güçlendirmeyi amaçlamış görünmektedir. Sıradan insanlara bile tanınması gereken en temel güvenceler olan, mülkiyet ve miras güvencelerinin, Cumhuriyetimizin kurucusunun vasiyetnamesi çiğnenerek göz ardı edilmesinin 20 yıldır süren ayıbından kurtulmanın yolu, Türk Dil Kurumu'nun varlığını eski biçimiyle tanımaktır.

Hukuka ve Atatürk'e saygının gereği budur."

● **CEZA MUHAKEMELERİ USULÜ KANUNU İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR BAŞLADI.**

Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanarak TBMM Başkanlığına gönderilen Ceza Muhakemeleri Kanunu değişiklik tasarısı ile

ilgili olarak TBB, bir alternatif yasa taslağı hazırlayarak tartışmaya açtı.

Ceza yargılaması konusunda çalışmalarını bulunan bilim adamları ve avukatlar ile emekli Yargıtay üyelerine gönderilen alternatif yasa taslağı hakkında görüşler toplanmaya başlandı. İkinci aşamada bu görüşler bir komisyon tarafından yayımlanarak kamuoyunun bilgisine sunulacak. TBB'nin hazırlattığı alternatif CMUK'na katkıda bulunmak isteyen hukukçuların görüşlerini Birliğe bildirmeleri Birlik yönetimi ve Dergimiz tarafından rica edilmektedir.

Gelecek sayılarımızda alternatif yasa tasarısının tam metnini okuyucularımızın görüşlerine sunacağız.

● **TBB YAYINLARININ HAZIRLANMASI, BASIM VE DAĞITIM YÖNETMELİĞİ.**

TBB, kuruluşundan bu yana etkinliklerinin ürünleri yanında hukuk alanında çeşitli yayınlar yapmaktadır. 27.Genel Kurul'a sunulan çalışma raporunda yayımlanan ve önümüzdeki çalışma döneminde hayata geçirilmesi kararlaştırılan "TBB Genel Yayın Politikası ve Organizasyonu" raporundaki hedeflere ulaşabilmek için ilk aşamada "TBB YAYINLARININ HAZIRLAN-MASI, BASIM VE DAĞITIM YÖNETMELİĞİ", TBB Yönetim Kurulu tarafından 19-20 Temmuz 2003 tarihli toplantısında kabul edildi.

Yayın konusunda örgütlenmeye başlandı. TBB İş hanının üçüncü katında yayın kurulları ile genel yayın yönetmeninin çalışabilecekleri bir daire tutuldu.

Genel Yayın Yönetmeliği'ne, TBB önceki Yönetim Kurulu üyelerinden ve Manisa Barosu önceki başkanlarından Avukat Teoman Ergül getirildi.

Elinizde yeni biçimi ile bulunan Dergi yanında organizasyon tamamlandıktan sonra çeşitli yayınlar ile hukukçuların huzuruna çıkılacaktır.

● **TBB BAŞKANI AV.ÖZDEMİR ÖZOK TV8 KANALINDA SÖYLEŞİ YAPTI.**

TBB Başkanı Özdemir Özok, 23 Haziran 2003 günü TV8 kanalında "6.Uyum Yasası ve Terörle Mücadele Yasası" konulu bir söyleşi yaptı. Özok, Terörle Mücadele Yasasının 8.maddesinin kaldırılmasının olumlu karşılandığını, DGM'lerin de kaldırılarak Ağır Ceza Mahkemelerinin bazılarının "ihtisas" mahkemesi haline getirilmesinin hukuka uygun olacağını söyledi. TBB Başkanı ayrıca, Terörle Mücadele Yasasının 8.maddesinin kaldırılmasını savunmanın, devletin milleti ile bölünmezliğine ve üniter devlet yapısının değiştirilmesine izin vermek anlamına gelmeyeceğini vurguladı.

● **TBB YÖNETMELİKLERİ ALEYHİNE AÇILAN DAVALAR TEK TEK SONUÇLANIYOR.**

1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nda 4667 sayılı yasayla yapılan değişikliklere göre, TBB Yönetim Kurulu'nca baro temsilcilerinin de katılımıyla hazırlanmış bulunan yönetmeliklere karşı İstanbul ve İzmir Baro Başkanları tarafından Danıştay'da açılmış bulunan davalar sonuçlanmaya başladı.

İzmir Barosu Başkanlığı tarafından TBB Staj Kredi Yönetmeliği'nin 8, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 18, 19,20, 22 ve 23. maddelerinin iptali için açılan dava, Danıştay 8.Daire'nin **Kararlar** bölümünde yayımlanan kararı ile reddedildi.

İstanbul Baro Başkanlığı tarafından Ruhsatname ve Kimliklerin TBB tarafından verilmesi amacıyla hazırlanan Yönetmeliğin iptali için açılan davada da Danıştay 8.Daire yürütmenin durdurulmasına karar verdi. Yürütmeyi durdurma kararında, "...Türkiye Barolar Birliği'ne ruhsat ve kimliklerle ilgili olarak yalnızca 'düzenlemek ve bastırmak' görevi verildiği görülmektedir. Anılan hükümlerin birlikte değerlendirilmesinden; ruhsatname ve kimlik verme yetkisinin baro tarafından kullanılacağı, bu yet-

kinin biçimsel bir yetki olmayıp ilgili belgelerin içeriğinin düzenleme yetkisini de kapsadığı, Barolar Birliğinin bu belgelere ilişkin yetkisinin ise belgelerin tek tip olarak düzenlemek ve bastırmakla sınırlı olduğu aşçıktır." gerekçesine yer verildi.

TBB Başkanlığı'nın itiraz başvurusu üzerine Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu bu kararı, "Yasanın 8.maddesi ve avukatlık ruhsatlarının Türkiye Barolar Birliği tarafından tek tip düzenlenip bastırılacağı hükmünü getiren 121. maddesinin birlikte değerlendirilmesinden; mesleğe kabulün ilk adımını oluşturan levhaya yazılma aşamasında Barolar tarafından alınan kararların 'uygun' bulunması ve avukatlık ruhsatlarının "düzenlenip bastırılması" konusunda yasayla Türkiye Barolar Birliğine tanınan yetkinin varlığı karşısında, yönetmeliğin yasaya aykırı bir düzenleme getirmediğinin kabulü zorunlu bulunmaktadır" gerekçesiyle kaldırdı. TBB Reklam Yasası Yönetmeliğinin 5. maddesinin 1. fıkrasındaki "Türkçe dışında yabancı dillerde ifade ve sair şekiller, işaret..." ibarelerinin 6. ve 7. fıkrasının ve 9.maddesinin 3. ve 4. fıkralarının iptali için Avukat Erol Bircanoğlu tarafından Danıştay'da açılan dava reddedildi. (Danıştay 8.Dairenin kararının tümü için **Kararlar** bölümüne bakınız.)

● **ATEŞLİ SİLAHLAR VE TERÖR SEMPOZYUMU 17-18 EKİM TARİHİNDE YAPILACAK.**

Türkiye Barolar Birliği ve Umut Vakfı işbirliği ile "Ateşli Silahlar ve Terör" konulu bir sempozyum düzenleniyor.

17-18 Ekim 2003 tarihleri arasında Ankara Dedeman Oteli salonlarında yapılacak sempozyumda, konu Silah Terörü, Ateşli Silahlar kavramı, Ateşli Silahlar Kriminolojisi, İçtihatlar Işığında Ateşli Silahlar başlıkları altında uzmanlarınca konuşulacak ve tartışılacak.

● **TBB İNSAN HAKLARI ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ AVUKATLARIN İNSAN HAKLARI KONUSUNDA EĞİTİMİ ÇALIŞMALARINA HIZ VERİYOR.**

Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin meslektaşlarımıza yönelik "Avukatların İnsan Hakları Eğitimi" Kayseri'deki başarılı çalışmadan sonra devam edecektir.

Erzurum'da 16 Temmuz 2003 tarihinde Avrupa Konseyi temsilcileri ve Avukatların katılımıyla yapılan toplantıda "Avukatların İnsan Hakları Eğitimi" programı konusunda aşağıdaki hususlarda mutabakata varılmıştır:

1. 25'er kişilik gruplar halinde 4'er gün olarak avukatlar için düzenlenecek olan seminerlerin Ekim 2003-Mayıs 2004 tarihleri arasında 4 ayrı ilde yapılması;

2. Toplantı giderlerinin ilke olarak Avrupa Konseyi tarafından karşılanması ve bu amaçla Türkiye Barolar Birliği ile Avrupa Konseyi arasında bir anlaşma yapılması;

3. Seminer yapılacak illerin, ilgili Baro Başkanlarından gelen talep göz önüne alınarak; göre Samsun 13-16 Kasım, Adana 7-10 Ocak, Denizli 26-29 Şubat ve Erzurum 8-11 Nisan 2003 olarak belirlenmesi.

● **TBB BAŞKAN YARDIMCILIĞI'NA AV.CENGİZ TUĞRAL SEÇİLDİ.**

TBB Yönetim Kurulu 19-20 Temmuz 2003 tarihinde yaptığı toplantısında, Başkan yardımcılığı görevlerinin iki yıl süreyle yapılması konusunda alınan ilke kararı doğrultusunda altı yıldan beri Başkan yardımcılığı görevini üstlenen Av.Hüseyin Erkenci görevinden ayrıldı ve yerine Av.Cengiz Tuğral seçildi. Av.Hüseyin Erkenci görevine yönetim kurulu üyesi olarak devam ediyor.

Her iki yöneticimize de çalışmalarında başarılar diliyoruz.

- **TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ GENEL SEKRETERİ AVUKAT ŞAHİN MENGÜ, 21 TEMMUZ PAZARTESİ GÜNÜ ULUSAL TV KANALLARINDAN TV 8' DE YAYINLANAN "ERKAN TAN'LA BAŞKENTTEN" ADLI SABAH PROGRAMINA KONUK OLDU.**

Mengü, programda yargının sorunlarına ve çözüm önerilerine ilişkin Türkiye Barolar Birliği'nin görüşlerini dile getirdi. Konuşmanın ayrıntılı haberini *Ekler* bölümünde okuyabilirsiniz.

- **PROF.DR.BAKİ KURU ARMAĞANI TBB TARAFINDAN BASTIRILYOR.**

Medeni Usul ve İcra İflas Hukukçuları tarafından hazırlanan armağanın değerli bilim adamı ve hocamıza cemile olmak ve meslektaşlarımızın usul ve icra konularındaki sorunlarına yardımcı olmak amacıyla TBB tarafından çıkarılmasına Yönetim Kurulu karar vermiştir.

Karar gereğince Armağan 2003 yılı sonunda çıkarılmış olacaktır.

- **TBB BİLİŞİM ÇALIŞMALARI.**

Hızla gelişmekte olan teknoloji dünyasında yer alabilmek ve ileri teknolojileri meslektaşlarımızın uygun şartlarla kullanımına sunabilmek için Yönetim Kurulu'nun olurları ile yaklaşık 2 yıldır çeşitli faaliyetler yürütülmektedir. Yapılan çalışmalarda TBB Başkanlığı bünyesinde bir Bilişim Komisyonu ve bağlı teknik kadrodan oluşacak bir Bilişim Daire Başkanlığının oluşturulması uygun görülmeyle gerekli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda Yönetim Kurulu kararı ile Bilişim Komisyonu oluşturularak üyeliklerine Av. Hüseyin Erkenci, Av.Cengiz Tuğral, Av.Nezih Dağdeviren ve Av.Levent Mercan getirilmiştir. Komisyon yaptığı toplantıda Av. Nezih Dağdeviren'i koordinatörlük görevine getirmiştir. Yaklaşık 1,5 yıldır Bilişim faaliyetleri için TBB Başkanlığınca Yüksek Makine Mühendisi Faruk Çelebi danışmanlığında bir yazılımcı (Mühendis) ve bir tasarımcı (Mühendis)

olmak üzere 3 kişilik oluşturulan Bilişim Daire Başkanlığı da Bilişim Komisyonuna bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmeye devam etmektedir.

Bu güne kadar yapılan çalışmalarla ilgili 17-18 Mayıs 2003 tarihli Trabzon Genel Kurulu'nda Av.Nezih Dağdeviren'in sunumunu üstlendiği bir sinevizyon gösterimi ile bilgi aktarılmıştır. Bu tarihten sonra komisyon çalışmalarına hız vermiş ve UYAP Projesi kapsamında yapılması gerekenlerle ilgili olarak Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Daire Başkanlığı ile ortak toplantılara katılarak çalışmaları koordine etmeye çalışmışlardır. Ayrıca Barolarımızın ve Avukatlarımızın sistemin bir kullanıcısı olarak faaliyetlerini sürdürebilmeleri için görüşmelere devam edilmektedir. 2004 yılında yürürlüğe gireceği Bakanlık yetkililerince ifade edilen UYAP projesinin sağlıklı işletimi için barolar ile TBB arasında bilgi akışının temin ve barolarımızın kalem faaliyetlerindeki zorlukları dikkate alınarak bir iletişim ağı kurulması için alt yapı hazırlıklarına başlanılmıştır. Gerek TBB web sitesinin ulaşılabilir ve bilgi ağırlıklı yoğun kullanıma hazır hale getirilebilmesi ve gerekse TBB ile Barolar arasında ağ iletişiminin sağlıklı olarak yapılabilmesi için TBB nde alt yapı çalışmalarını bitirilmiş olup 1 Mb/s omurga devreye alınmıştır. Bu omurga üzerinden avukatlara mail servisi sağlanması için çalışmalar devam etmektedir. Yine komisyon tarafından DNS Çalışma Grubu ile yapılan çalışmalar sonucunda "av.tr" alt alan adının avukatlara tahsisine başlanılmıştır. Mevcut Reklam Yasağı Yönetmeliği'nde yer alan değişiklikler ve iletilen görüşler dikkate alınarak "av.tr" alt alan adının kullanımına ilişkin kurallar düzenlenerek İnternet sitesinde yayınlanmıştır. Ferdi avukatlık, Avukatlık Bürosu çalışması ve Avukatlık Ortaklığı çalışması olmak üzere üç başlık altında tahsislere başlanılmış olup DNS Grubuna 15.000.000.TL ücret yatırılması ve talep edilen belgelerin iletilmesi halinde tahsis yapılmaktadır.

Bu çalışmaların yanı sıra TBB web sitesinin güncel kılınabilmesi için yapılan çalışmalara ek olarak Yargıtay ile görüşmeler başlatılmış ve emsal nitelikli kararların ortak bir proje ile tüm hukuk camiasına ve hatta kamuoyuna açılması için çalışmalar başlatılmıştır. Oluşturulacak projede ayrıca hukuk kaynakları yayıncılığının elektronik ortama taşınmasına ilişkin bölümler de mevcut olup avukatların, hakim ve savcılarımız ile akademisyenlerimizin emsal kararlara kolay ulaşması ve doktrinel çalışmaların bir çatı altında toplanarak gelişim sürecinin hızlandırılması hedeflenmektedir. Bu çalışmalarla ilgili haberlere gelecek sayılarda sayfamızda yer vererek sizleri bilgilendirmeye çalışacağız.

Yine Bilişim Komisyonu faaliyetleri arasında VPN GSM şebekesi oluşturulmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Oluşturulacak şebeke ile avukatların birbirleri ve büroları ile çok daha uygun şartlarla GSM şebekesi üzerinden haberleşmesinin sağlanması yanında data hatlarının sms ve gprs teknolojileri kullanılmak suretiyle aktif kullanıma alınması ile faaliyetlerin hızlandırılması amaçlanmaktadır. (Hz.Avukat Ne-zih Dağdeviren)

● ÖZOK : YARGI BAĞIMSIZ DEĞİL

TBB Başkanı Özdemir Özok, Anayasa ve yasalarda , "yargı bağımsızdır" yazmasına karşın uygulamada bu bağımsızlığın sağlanamadığını savundu. Akşam Gazetesi yargı muhabiri Lamia Ayhan'ın sorularını yanıtlayan Özok, yargı bağımsızlığı konusunda şöyle konuştu:

"Tam anlamıyla yargı bağımsızlığının işlediği yüksek yargı organları Yargıtay, Danıştay ve Anayasa Mahkemesi'dir. Anayasa Mahkemesi üyesine, Yargıtay, Danıştay üyesine kimse bir soru yöneltemez. Ama kürsü de yargıçlık yapan, adli ve idari yargıda görev yapan savcı ve yargıçlara Adalet Bakanlığı müfettişleri istedikleri her türlü tahkikatı ve soruları yöneltebilirler."

26 Ağustos 2003 Salı günü yayınlanan Akşam Gazetesi'nde yer alan röportajda

Özok, bir başka soru üzerine Türkiye'deki yargıçların, hukuk fakültesine girişten itibaren bu yönde eğitim veren özel bir bölümden mezun olanlar arasından seçilmesi gerektiğini savundu. Savcının ve avukatın hatasını hakimlerin giderebileceğini, ancak hakimin hatasını ve yetersizliğini giderecek bir makamın bulunmadığını savunan Özok, yargıç adaylarına mutlaka Türk Silahlı Kuvvetleri'nde olduğu gibi uzmanlaşmaya yönelik özel bir eğitim verilmesi gerektiğini vurguladı. Hukuku bitiren parlak öğrencilerin SPK, Rekabet Kurulu, BDDK, TMSF ve Merkez Bankası gibi özerk kurumlara gittiğini anlatan TBB Başkanı, iyi yetişmiş öğrencilerin hakimlik ve savcılık sınavlarına girmemesinden de yakındı.

AKP'nin yargıya bakışını da eleştiren TBB Başkanı, Adalet Bakanı Cemil Çiçek'in çabalarının yetersiz kaldığını vurguladıktan sonra iktidarın yolsuzlukla mücadele için önce yargıda reform niteliğinde düzenlemeler yapması gerektiğinin altına çizdi. Özok, "Yolsuzluklarla mücadele, ben yolsuzlukları önüyorum demekle mümkün değil. Bugünkü yargı sistemi, savcılık makamı, yetki bölüşümü, adli zabıta düzeni, bu yolsuzlukların üstesinden gelmek için yeterli değil. Özel imkanlara sahip olan DGM'ler yolsuzluk soruşturmalarında daha başarılı. Yolsuzluklar DGM'lerde sonuca ulaşmıyorsa ya ortada yolsuzluk yok ya da mahkemelere yeterli delil ulaşmıyor" yorumu yaptı.

Barolardan Haberler

ANKARA

● Ankara Barosu avukatlarından Kemal Vuraldoğan ile Ali Görkem, 1 Mayıs 2003 günü Ankara Adalet Sarayı'ndan çıktıklarında kapı önünde polis tarafından kurulmuş bir barikatla karşılaşmışlardır. Görevli polis memurları meslektaşlarımızın üst, çanta ve özel kağıtlarında arama yapmak istemişler, avukat arkadaşlarımızın Avukatlık kanununun 58/1 nci maddesindeki "Ağır

ceza-yı gerektiren suçüstü halleri dışında avukatın üzeri aranamaz" hükümden sözetmeleri üzerine amirlerine göndermişlerdir. Görevli polis müdürleri Ziya Özdemir ve Ali Çektim, genel arama konusunda emir bulunduğundan bahisle avukat arkadaşlarımızın üst, çanta ve özel kağıtlarını arama konusunda ısrar etmişler ve Ankara Barosunun olay yerine gönderdiği video görüntülemesi eşliğinde üst ve çantalarda arama yapmışlardır.

Av.Kemal Vuraldoğan polis müdürlerinden ve genel arama emri veren Ankara Vali Vekili Ramazan Urgancıoğlu'ndan şikayetçi olmuştur.

Vali Vekili hakkındaki evrak Yargıtay C.Başsavcılığına gönderilmiş; Yargıtay C.Başsavcılığı 2.6.2003 tarih ve 2003/35 sayılı kararlar" Ankara İl Emniyet Müdürlüğü'nün talebi üzerine Sıhhiye Meydanında yapılan 1 Mayıs Mitingi ile ilgili olarak kamu düzeninin sağlanması, suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla suç aletlerinin toplanmasının yapıldığı yer ve çevresine sokulmaması için toplantı mahal ve çevresine gelen kişilerin üstlerinin, özel kâğıtlarının ve eşyalarının aranması hususunda Ankara Vali Vekili Ramazan URGANCIOĞLU tarafından 25.04.2003 tarih ve 12255-375/2003 sayılı olur ile genel arama izni verildiği, Valilik tarafından avukatların üstlerinin ve eşyalarının aranmasına ilişkin verilmiş bir emir bulunmadığı, genel arama için verilmiş bulunan iznin 1136 sayılı Avukatlık Kanununun tanıdığı hakkı ortadan kaldıran bir nitelik taşımadığı evrak kapsamından anlaşılmalıdır" gerekçesiyle Vali Vekili Ramazan Urgancıoğlu hakkında "İşleme Konulmama Kararı" vermiştir.

Yargıtay C.Başsavcılığının, Avukatlık Kanununun 58 nci maddesini yorumlama ve Ankara Vali Vekilinin bu maddeye ilişkin bir emri bulunmaması dolayısıyla Vali Vekili hakkında "işleme konulmama kararı" verilmesine karşın, Ankara Valiliği polis müdürleri hakkında "adı geçen görevliler hak-

kında disiplin yönünden yapılan inceleme sonucu; Avukatlık Kanunu'nun 58. Maddesinin 1.fıkrasının son cümlesi hükmünün sadece adli aramalar için geçerli olduğu, önleme aramaları için geçerli olmadığı, yapılan aramanın Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin 14/A maddesine uygun bir şekilde yapılan önleme araması olduğu, bu aramada avukatın herhangi bir muafiyetinin bulunmadığı, görevlilerin 2559 Sayılı P.V.S. Kanunu'nun 9-A maddesinden ve adli ve önleme aramaları yönetmeliğinin 14/A maddesinden kaynaklanan yetkisini kullandığı" gerekçesiyle disiplin soruşturması açılmamasına karar vermiştir. Ayrıca aynı gerekçeyle ceza kovuşturmasına da izin verilmediğini öğrenmiş bulunuyoruz.

Avukat Kemal Vuraldoğan, sorunu İdare Mahkemesi'ne götürmüştür.

● Ankara Barosu, ilki 2000, ikincisi 2002 yılında yapılan hukuk kurultaylarının üçüncüsünü "Hukuk Kurultayı 2004" adı altında, beş gün sürecek şekilde yapmaya karar verdi. "Hukuk Kurultayı - 2004" kapsamında; "Hukuk Devleti" "İnsan Hakları" "Savunma Hakkı ve Avukatlık Mesleği" alt başlıklarında, belirlenen konuların irdelenip tartışılacağı, kamuya açık toplantılar dizisi düzenleyecek.

Kurultay'a, yerli ve yabancı yüksek yargı organları başkan ve üyeleri, üniversite öğretim üyeleri, ulusal ve yabancı baro başkanları ile ulusal ve uluslararası hukuk kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütü temsilcileri, devlet protokolü, diplomatik misyon ve basın kuruluşları temsilcileri, tüm hukukçular ve ilgilenen herkesin çağrılı olduğu bildirildi.

Kurultay, 6-10 Ocak 2004 günlerinde Ankara Bilkent Otelinde üç ayrı salonda 09:45-17:30 saatleri arasında yapılacaktır. Ayrıntılı programı gelecek sayımızda bilgilerinize sunacağız.

KOCAELİ

● Kocaeli Baro Başkanı Fahri Örengül, törenlerde Cumhuriyet Başsavcısı yanında baro başkanına yer vermeyen "noksan düzenlemeyle", Kocaeli Valiliği'nin protokole ilişkin işleminin iptali ve yürütmenin durdurulması istemiyle Danıştay'da açtıkları davanın sonuçlandığını söyledi.

Danıştay 10. Dairesi'nde görüşülüp, karara bağlanan davada yürütmenin durdurulması kararı alındığını belirten Örengül, "Önceki uygulamaya göre il protokollerinde rektörlerden sonra yer alan Baro Başkanları'nın, Danıştay'ın kararıyla İl Cumhuriyet Başsavcısı'nın yanında yer alması gerektiğini" kaydetti.

Kararla birlikte, bugüne kadar yaşanan krizlerin çözüleceğini ifade eden Örengül, "Danıştay kararının uygulanmasını bekliyoruz" dedi.

DANIŞTAY 10. DAİRE KARARI

Dava, 23.12.2000 tarih ve 24269 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe geçen Ulusal ve Resmi Bayramlarda Yapılacak Törenler yönetmeliğinin Ek-1 İşaretili Listesinin 4.sirasında, Cumhuriyet Başsavcısı yanında Baro Başkanına yer vermeyen noksan düzenleme ile Kocaeli Valiliğinin protokol uygulamasına ilişkin 13ç12ç2002 tarih ve 2058 tarih ve 2058 sayılı, 23.10.2002 tarih ve 1834 sayılı işlemlerin iptali ve yürütmenin durdurulması istemiyle açılmıştır.

1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 4667 sayılı Yasa'nın 46. maddesiyle değişik 76. maddesinin 3. fıkrasında, "Protokolde Barolar, İl Cumhuriyet Başsavcısı'nın yanında yer alır" hükmüne yer verilmiştir.

01.10.1981 tarih ve 17475 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Ulusal ve Resmi Bayramlarda Yapılacak Törenler Yönetmeliği'nin Başkent dışında illerde Tebrikata Giriş Sırasını gösteren Ek-1 listenin 4. sırasını değiştiren 23.12.2000 tarih ve 24269 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan yönetmeliğin 1. maddesinde sıralama, Cumhuriyet Başsavcısı, Devlet Güvenlik Mahkemesi

başsavcısı, Adli Yargı Adalet Komisyonu Başkanı, Devlet Güvenlik Mahkemesi Başkanı, üniversite rektörleri ve baro başkanları olarak belirlenmiştir.

Yukarıda anılan yasa hükmüyle baro başkanının Cumhuriyet Başsavcısı'nın yanında yer alacağı açıkça belirlendiğinden, yönetmelik hükmünün yasa hükmünü aşar nitelikte kural koyamayacağı dikkate alındığında, listenin 4. sırasında ve anılan düzenleyici işleme dayanılmak suretiyle tesis edilen işlemde, hukuka uyarlık yoktur.(Danıştay 10.Daire, 14.4.2003 tarih ve 2002/7400)

KAYSERİ

● Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin "Avukatlar için İnsan Hakları Formasyonu" programı çerçevesinde ilk toplantılar 11-13 Temmuz 2003 tarihleri arasında Kayseri'de yapıldı.

Türkiye Barolar Birliği Başkan Yardımcısı Av.Zeki Ekmen ile Kayseri Barosu Başkanı Av. Halit Ökçesiz'in açılış konuşmalarından sonra Av.Özcan Çine seminer hakkında bilgi verdi. Prof.Dr.İbrahim Kaboğlu, Av.Şerif Yılmaz, Doç.Dr.Osman Doğru, Yrd.Doç.Dr. Muharrem Özen ve Av.Özcan Çine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin işleyişi ve yorum yöntemleri konusunda açıklamalarda bulundular.

● 30 Ekim-02 Kasım 2003 tarihleri arasında Kayseri'de İl.Anadolu Adli Bilimler Kongresi yapılacak.

Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Jandarma Kriminal Daire Başkanlığı ve SASEM'in ortaklaşa düzenlediği programdan bazı konu başlıkları şöyle:

Yara Balistiği Çalışmaları ve Yeni Dinamik Doku;

Fail-i Meçhul Trafik Kazalarında Olay Yeri İncelemesinin Önemi;

Çapraz Sorgu,

Çapraz Sorgu Teknikleri, Çapraz Sorgu ve Kolluk, CMUK'da Çapraz Sorgu İmza ve Belge İncelemeleri;

Yangın ve Kundakçılık Olayları;

Kundaklamalar, Yangın Sonrası İncelemeler ve Kurumlar Arası Eşgüdüm Kan Lekesi Modern Analiz Yöntemi;

Yanlış Tıbbi Uygulamalarda Bilirkişilik İncelemeleri ve Etik Yaklaşımlar;

Kusur ve Bilirkişilik;

Afet Kurbanlarının Kimliklendirilmesi;

Toksikolojik İncelemelerde Güncel Yaklaşımlar;

Toksikolojik Analize Esas Delillerin Toplanması ve Laboratuara Gönderilmesi.

SAMSUN

● Samsun Barosu, üyeleriyle Baro arasında iletişimi güçlendirmek, üyelerin Samsun ve Baro gündemini takip etmelerini sağlamak amacıyla Nisan 2003 tarihinden itibaren "Samsun Barosu Gündem" adıyla bir bülten yayınına başladı.

Tabloid boy sekiz sayfalık bültende, baro komisyon çalışmaları ile ilgili haberlere, TBB'den haberlere, mevzuat değişikliklerine ve Samsun'un önemli bir sorunu Mobil Santrale geniş yer veriliyor.

● Mobil Santrale ilgili olarak, Samsun Barosu adına Baro Başkanı Ankara 10.İdare Mahkemesinde işlemin iptali yönünde dava açmış; Mahkeme işlemin yürütülmesinin durdurulması yönünde karar vermiştir.

Bu kararın tam metnini *Ekler* bölümünde bulacaksınız.

BURSA

● Bursa Barosu 5 Nisan Avukatlar Günü dolayısıyla çeşitli etkinlikler yaptı. Hareketli günler yaşanmasına neden olan etkinlikler arasında, Fotoğraf Kursu, Ahşap Boyama Kursu yanında Doğa Yürüyüşü,

İlköğretim Okulları arasında Resim Yarışması, Futbol ve Tavla Turnuvası yer aldı

● Diğer yandan Kadın ve sağlık konusunda Dr.Ceyhun İrgil, genel sağlık konularında Dr.Zekai Sağır konferanslar verdiler.

Bursa Barosu ile TOSAM'ın ortaklaşa düzenlediği "Kadının Toplumsal Etkinliğinin Araştırılması" konulu kadınlara yönelik seminerde Prof.Dr.Doğu Ergil, Zeynep A-kıncı ve Öykü Yalçın birer konferans verdiler.

Tapu İptali ve Tescil davaları konusunda Yargıtay 14.Hukuk Dairesi Başkanı Mehmet Handan Surlu Mayıs ayında Bursa'da bir konferans verdi.

● Bursa Barosu Mart ayında Yeni İş yasası ön tasarısı, Nisan ayında Yurt Partisi Genel Başkanı Saadetin Tantan, SHP Genel Sekreteri Fikri Sağlar ve Prof.Dr.İzzettin Önder'in katıldığı paneller düzenledi.

Yeni yılda Yargıtay 2.Hukuk Dairesi üyesi Ali İhsan Özüğür'un katıldığı Türk Medeni kanunu konulu panel de büyük ilgi gördü.

● Bursa Barosu, meslektaşlarımızın en önemli sorunlarından birincisini teşkil eden sağlık konusunda yeni bir girişimde bulundu. Baro üyelerinin sağlık sorunlarını Başak Sigorta A.Ş. ile anlaşma yapmak suretiyle çözme yolunu seçti.

● Bursa Barosu, Uludağ ve çevresinin yağmasına karşı çıktı. Bu konudaki 18.6.2003 tarihli basın bildirisinden bir bölümü, Anayasanın ormanların korunması ile ilgili hükümlerinin değiştirilmesi girişimlerinin amaç ve niteliğini göstermesi açısından aşağıda yayınlıyoruz.

"Bayındırlık Bakanlığının Uludağ yamaçlarındaki 11 Köyü Osmangazi Belediyesi mücavir alanından çıkartarak imar ve iskan yetkilerini Bayındırlık İl Müdürlüğü'ne vermesi asla onaylanamayacak keyfi bir karardır.

Uludağ'daki yağmaya ve kamu alanlarındaki kaçak yapılaşmaya karşı başarılı bir mücadele veren Osmangazi Belediyesi'nin

kararlı tutumu çıkarları zedelenen bazı çevreleri rahatsız etmiştir. Kendi çıkar ve küçük amaçlarını her şeyin üstünde tutan bu çevrelerin baskısının Bakanlık üzerinde etkili olması ve istedikleri değişikliğin yapılması, siyasi irade açısından büyük bir ayıptır.

Bayındırlık Bakanlığı bu kararıyla, hukuk, yasalar ve mahkeme kararlarına karşı bu çıkar çevrelerinin isteği doğrultusunda siyasi tercih kullanmıştır.

Bayındırlık İl Müdürlüğü'nün, söz konusu bölgedeki geçmiş uygulamalarına bakıldığında, bu kararın kurumsal alanın yasalara aykırı özel kullanımına olanak tanıyan, siyasi bir karar olma niteliği açıkça ortaya çıkmaktadır.

Demokratik hukuk devleti olmanın gereği; kararların siyasi tercihlere değil hukuka dayanması, yasalara aykırılığın değil saygının desteklenmesi, oy kaygısının değil toplumun yararlarının belirleyici olması, belli çevrelerin değil çoğunluğun yararının gözetilmesi, yönetimde devamlılık ve istikrarın sağlanmasıdır.

Bayındırlık Bakanlığı'nın hukuk yerine oy kaygısıyla verdiği siyasi kararı protesto ediyor, yeni Sultanbeyliiler yaratılmasına seyirci kalmayacağımızı, hukuk alanında mücadelemizi sürdüreceğimizi kamuoyunun bilgisine saygıyla sunuyoruz."

Yargı'dan Haberler

● Eski Adalet Bakanı Prof.Dr.Aysel Çelikel, "Yasalarda çok önemli değişiklikler yapıldı. Buna karşın DGM suçu kapsamında yakalanan kişiler 48 saatten önce avukatla görüşürülmüyor. İşkence de bu zaman dilimi içinde yapıyor. Savcılar, uygulamanın nedenini 'Avukatla görüşünce konuşmuyorlar' diye açıklıyor" diyerek "DGM savcılarının uyum yasalarını içlerine sindiremediklerini" söyledi. (Cumhuriyet/26.12.2002)

● Hakimler Savcılar Yüksek Kurulu 9 Temmuz 2003 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 25-26 Haziran 2003 tarih ve 123-124 sayılı kararı ile İdari ve Adli yargı hakim adaylarının atamalarını yaptı.

Yargı kadrosuna yeni katılan hukukçulara mesleklerinde başarılar ve mutluluklar dileriz.

● Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, Anayasa Mahkemesi yedek üyeliğine 2003/106) sayılı kararı ile Yargıtay 8.Hukuk Dairesi üyesi Cafer Şat'ı seçti.

● Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu 9 Haziran 2003 tarih ve 3 sayılı kararına ile atama yaptığı Ankara hakim ve savcılarında üçünün atamalarını iptal etti.

Ankara Hakimliğinden Eskişehir Hakimliğine atanan Dursun Genel (25215), Kırıkale Hakimliğine atanan Şenol Peker (23775) ve Erzurum Cumhuriyet Savcılığına atanan Bülent Ünlüsoy (20264) yerlerine geri döndüler.

9 Haziran tarihli kararname hazırlıkları basından "Akbiç Savcısına sürgün, vefa'ya terfi" başlıkları ile duyurulmuş, çeşitli örnekler verilmişti. Bu örneklerden bir kısmı, örneğin Sarıyer Başsavcısı Veli Engin Aslan, Edirne Başsavcısı Ali Şanver karamede yer almamışlar, buna karşılık Adalet Bakanlığı Teftiş Kurulu üyeleri Haluk Necdet Tekin, İsmail Turgut, İbrahim Öcalan, İlyas Oruç ve Fuat Hazer istekleri dışında yargıçlıklara gönderilmişlerdi.

● **KİLİTLENEN SEÇİMLERE YASA ÇARE OLDU.**

Yargıtay 8.Ceza Dairesi Başkanlığı için yapılmakta olan seçimde yüzü aşan tur geçildiğinden yeni yasa çıkarılarak, beşinci turdan sonra yeni aday gösterilmesi olancağı sağlandı. (Yasının metni Ekler bölümündedir.)

● **"BİLİRKİŞİ ODALARI" BİLMECESİ.**

Adalet Bakanı Cemil Çiçek'in TBB Trabzon Olağan Genel Kurulu'nda, "Bilirkişi odalarıyla ilişkili olarak şu an Adalet Bakanlığının gündeminde katiyen bir çalışmamız söz konusu değildir" açıklamasına karşın gazeteler Ulusal Program çerçevesinde "Türkiye Hakem ve Bilirkişi Odaları Kanunu" hazırlandığını yazmaya devam etmişlerdir. (Yeni Şafak/25 Haziran 2003)

● **TÖRE BOZULDU.**

Elife Atlıhan'ın yasak ilişki sonucu hamile kaldığı için anası ve erkek kardeşi tarafından intihara zorlandığı iddiasıyla Kahramanmaraş Ağır Ceza Mahkemesinde açılan kamu davasında, C.Başsavcısı töre nedeniyle "tahrik" isteminde bulunmadığı gibi, "tahrik" hükmünün niçin uygulanmaması gerektiğini de esas hakkında mütalasında açıkladı.

"Elife'nin kendisini asmasına zorlanmasında annesi ile ağabeyi birlikte hareket etmişlerdir. Olayımızda tartışılması gereken konu ise Elife'nin gayri meşru bir ilişkiden hamile kalması nedeniyle sanıklar hakkında tahrik hükmünün uygulanıp uygulanmayacağı hususudur. Anayasamızın temel kurallarından biri insanların cinsel yönden eşit varsayılmalarıdır. Bu anlamda bir ailenin erkek çocuğunun gayri meşru ilişki sonucu öldürülmesinin tahrik altında işlendiğinin kabul görmemesi ile kız çocukları ile ilgili aynı durumda tahrikin indirim nedeni olması Anayasa'da yer alan kadın erkek eşitliği ilkesine aykırıdır."

Mahkemede kararını aynı düşüncelerle tahrik hükmü (TCK.51) uygulamayarak verdi.

● **İCRA VE İFLAS KANUNU DEĞİŞİKLİKLERİ KABUL EDİLDİ.**

9.6.1932 tarihli 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununda önemli değişiklikleri içeren 4949 sayılı yasa 17.7.2003 tarihinde kabul edildi.

Cumhurbaşkanı tarafından onaylanan yasa 30.7.2003 tarihli Resmi Gazete'de yayınlandı. Yasa geçici 5. maddesinde düzenlenen sıraya göre yürürlüğe girecek.

Dergimizin gelecek sayısında, ÖZEL DOSYA'nın konusu olacak değişikliklerle ilgili ayrıntılı bir yazıyı Av.Talih Uyar'ın kaleminden okuyacaksınız.

Meslektaşlarımızın acil ihtiyacına cevap vermek üzere yasa değişiklik metnini **Ekler** bölümünde sunuyoruz.

● **YARGITAY'IN BAHÇESİNDEN SONRA HAKİM VE SAVCI ADAYLARI EĞİTİM MERKEZİ'NDE DE BOMBA PATLADI.**

Geçtiğimiz Bir Ağustos Cuma günü Ankara'daki Adalet Bakanlığı Hâkim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi'nde bomba patladı. Patlama sonrası iki bomba uzmanı ağır yaralanırken 15 polis de hafif yaralandı. Sabah saatlerinde gerçekleşen olay, görevli bekçinin şüpheli bir çanta içinde bulunduğu üç kavanozdan ikisini yan taraftaki inşaata atmasıyla başladı. 2 kavanozun düştüğü yerde büyük bir patlama meydana geldi. Bunun üzerine 155 Polis İmdat arandı. Bu gelişme sonrası 17 polisin yaralanmasına neden olan hatalar zinciri başladı. Merkezde görevli bekçi ve polis, duvardaki çantayı, ip bağlayarak bahçenin ortasına kadar çekti. Bekçi, bu sırada çantanın içindeki 3. kavanozu çıkardı ve içindeki tozu kalemle karıştırdı.

Olay yerine gelen bomba uzmanları da güvenlik şeridi çekmeden, korunmasız halde, içinde beyaz toz bulunan kavanozu ve içinde düzenek bulunması muhtemel çantayı incelemeye başladı. Ancak bu sırada büyük bir patlama meydana geldi. Ortalık bir anda savaş alanına dönerken, bomba uzmanı Şube Müdürü İsmet Doğru ile yardımcısı Erol Gültekin ağır yaralandı, güvenlik hattından çıkarılmayan ve uzman olmayan 15 polis de patlamanın şiddeti ve cam parçalarından etkilendi.

İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu, Adalet Bakanlığı Hâkim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi bahçesindeki patlamayı yasadışı bir örgütün üstlendiğini belirterek, "İsim vererek reklamını yapmayalım" derken Emniyet Genel Müdürü Gökhan Aydın'ın de "Sol bir örgüt diyelim, o kadar" demekle yetindi. (Milliyet 2 Ağustos 2003)

Bu patlamadan bir süre önce de Yargıtay bahçesinde bomba patlamıştı.

● YENİ ASKERİ YARGITAY BAŞKANI ATANDI.

Askeri Yargıtay Başkanlığına Hakim Tuğamiral Ferhat Ferhanoğlu atandı.

Yeni Başkanı kutlar, çalışmalarında başarılar dileriz.

Hukuk Fakültelerinden Haberler

● ANTALYA HUKUK FAKÜLTESİ GELİŞTİRME DERNEĞİ.

Antalya Hukuk Fakültesi'ni Geliştirme Derneği kuruldu. Fakülte Dekanı Hayrettin Ökçesiz, Bekir Bülend Özsoy, Mehmet Zeki Durmaz, Nüvit Karayazgan, Işık Yargın, Cengizhan Gököz ve Gürkut Acar'ın kurucu üye olduğu derneğin başkanlığına Bekir Bülend Özsoy seçildi.

Dernek "Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni Türkiye'ye örnek bir hukuk fakültesi konumuna yükseltmek" amacıyla kurulmuştur.

Dernek amacına Tüzüğü'nün 4. maddesinde sıralanan şu çalışma konuları ile ulaşmayı planlamaktadır.

a) Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin araştırma, öğretim ve eğitim etkinliklerinde gereksinim duyduğu altyapıyı oluşturup geliştirmek,

b) Bu amaçla işlevsel ve kapsamlı bir uzmanlık kütüphanesinin kurulmasını sağlamak,

c) Başarılı öğretim elemanlarının kuruma kazandırabilmesi için maddi destek aramak ve vermek,

d) İşlevsel bir fakülte binasının yapımını, donanımını ve gelişimini mümkün kılmak,

e) Fakülte öğrencilerinin araştırma öğretim ve eğitim gereksinimlerine çözüm bulmak,

f) Fakültenin ulusal ve uluslararası işbirliklerini ve her türlü bilimsel etkinliklerini desteklemek ve geliştirmek, demek amacıyla uygun ulusal ve uluslararası işbirliklerine girişmek,

g) Ödüllü, ödüksüz yarışmalar açmak, hukuksal araştırma projelerini teşvik etmek, bilimsel etkinlikler, törenler, toplantılar düzenlemek. Bilimsel yapıtlar, dergi ve yazılar yayımlamak, internet ve dijital iletişim ortamında, görsel ve yazılı basında demek amacıyla uygun etkinliklerde bulunmak,

h) Fakülte öğrencilerine ve araştırmacılarına yurtiçi ve yurtdışı burslar sağlamak. Öğrencilerin mezuniyet sonrası iş hayatına atılmalarında yardımcı olmak,

i) Bir "Antalya Hukuk Fakültesi Geliştirme Vakfı" kurulabilmesi için girişimde bulunmak ve bu vakfın kurucuları arasında yer almak. Hukuk bilimleri alanında etkinlik gösterecek bir "Disiplinlerarası Araştırma Merkezi" kurarak ve işleterek, hukuk fakültesinin akademik işlerinin gerçekleşmesine yardımcı olmak. Bu merkezin kurallarına ve işleyişine uygun teşvik, destek ve etkinliklerde bulunmak.

Derneğe çalışmalarında başarılar diliyoruz.

● MEDENİ USUL VE İCRA İFLAS HUKUKÇULARI TOPLANIYOR.

Türkiye'de medeni usul ve icra-iflas hukuku alanında çalışan akademisyenleri biraraya getirmek, genç öğretim elemanlarını kıdemli öğretim üyelerinin tecrübelerinden yararlandırmak, bu alanda gerek akademik düzeyde gerekse uygulamada ortaya çıkan sorunları değişik yönleri ile tartışarak bu tartışmaları yayınlamak üzere dü-

zenlenen "Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantıları"nın ikincisi 3-4-5 Ekim tarihlerinde yapılacak. İlkinde olduğu gibi yine Anadolu Üniversitesi'nin katkıları ile Eskişehir'de gerçekleştirilecek olan ikinci toplantıda, istinaf ile Yargıtay'ın medeni usul ve icra-ıflas hukuku alanında son üç yılda (2000-2003) verdiği kararlar tartışılacak.

Bu toplantıların ilki de 9-10 Kasım 2002 tarihlerinde Eskişehir'de gerçekleşmişti. Medeni Usul ve İcra-İflas hukukçularını her yıl düzenli olarak toplamayı amaçlayan toplantılar yapılması düşüncesinin oluşması sonrası, 2002 yılında, öncelikle Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ, Yrd. Doç. Dr. Muhammet ÖZEKES ve Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden Doç. Dr. Haluk KONURALP'ten oluşan bir organizasyon komitesi oluşturulmuş; Eskişehir Anadolu Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin destek ve katkılarıyla ilk toplantı yapılmıştı. Eskişehir'deki bu toplantıya hukuk fakültelerinin medeni usul ve icra-ıflas hukuku alanında aktif olarak görev yapan ve emekli olmuş öğretim elemanlarının hemen hemen tamamı katılmıştı. Toplantı açık bir toplantı olarak düzenlenmiş, özellikle uygulamacıların da toplantıya ve tartışma bölümlerine katılması sağlanmıştı.

İlk toplantının konusu, yakın zamanda yürürlüğe giren ve önemli değişiklikler içeren "Medeni Kanun'un Medeni Yargılama ve İcra İflas Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi" olmuştu. Medeni Kanun'un her bir kitabı ayrı ayrı oturumlarda tartışılarak değerlendirildiği toplantıda sunulan tebliğler ve yapılan tartışmaların yayınlanması için tüm hazırlıklar tamamlanmış olup bu çalışma şu anda yayın aşamasında.

Bu toplantıda sunulan tebliğler ise şunlar:

– Medeni Kanun'un Giriş ve Kişiler Hukuku Kitabı'nın Medeni Yargılama ve

İcra-İflas Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi: Doç. Dr. Haluk KONURALP/Doç. Dr. Erdal TERCAN (Ankara Üniversitesi Hukuk Fak.) Medeni Kanun'un Aile Hukuku Kitabının Medeni Yargılama ve İcra-İflas Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi: Doç. Dr. Oğuz ATALAY/Doç. Dr. Meral SUNGURTEKİN ÖZKAN (Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fak.)

– Medeni Kanun'un Eşya Hukuku Kitabının Medeni Yargılama ve İcra-İflas Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi: Doç. Dr. Ömer ULUKAPI (Selçuk Üniversitesi Hukuk Fak.)

– Medeni Kanun'un Miras Hukuku Kitabının Medeni Yargılama ve İcra-İflas Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi: Doç. Dr. Süha TANRIVER (Ankara Üniversitesi Hukuk Fak.)

İlk toplantıdan sonra, bu alanda çalışmış öğretim üyeleri için armağan çıkartılması da kararlaştırılmıştı. Bu çerçevede ilk armağan Prof. Dr. Baki KURU için çıkarılacak. Armağana ilişkin çalışmalar halen sürdürülmekte olup armağan duyurusu yapılmış Ekim 2003 tarihine kadar yazıların teslimi için süre öngörülmüştü. Bu yıl içinde yazıların toplanarak yayınlanması amaçlanıyor.

3-4-5 Ekim 2003 tarihlerinde yine Anadolu Üniversitesi'nin katkıları ile Eskişehir'de gerçekleştirilecek olan ikinci toplantıda, istinaf ile Yargıtay'ın medeni usul ve icra-ıflas hukuku alanında son üç yılda (2000-2003) verdiği kararlar tartışılacak. Bu toplantıda sunulan tebliğler ve tartışmalar da yayınlanacak.

Bu toplantılar her yıl olgunlaştırılarak geliştirilmeye, her seferinde daha da geniş bir katılım ve tartışma ortamı yaratılmaya çalışılacak. Böylece özellikle uygulamada bir çok sorunun ortaya çıktığı medeni yargılama ve icra-ıflas hukuku alanındaki sorunların çözümüne önemli bir katkı sağlanabilecektir.

BAĞIMSIZLIK, VESAYET, BİRLİKTELİK

Avukat Özdemir ÖZOK*

Kuruluşundan bu yana, savunma mesleğinin örgütleri bağımsız barolarımızla birlikte, Adalet Bakanlığı'nın idari vesayetine karşı mücadele veren Türkiye Barolar Birliği'nin bu mücadelesi olumlu sonuç vermiş ve 4667 sayılı Yasa ile bu yönde önemli kazanımlar elde edilmiştir.

Bu bağlamda; Yasa'nın 8/4. maddesine göre "*Baro yönetim kurullarının adayın levhaya yazılması hakkındaki kararlarında son söz TBB Yönetim Kurulu'na bırakılmış*", Yasa'nın 20/son maddesine göre "*avukat stajyerinin, stajyer listesine yazılıp yazılmaması hakkında karara itiraz sürecinde son karar mercii TBB Yönetim Kurulu'dur*", Yasa'nın 71-74/3. maddelerine göre "*levhadan ve avukatlık ortaklığı sicilinden silme kararına karşı itiraz halinde son karar TBB Yönetim Kurulu'na aittir*", Yasa'nın 154.maddesine göre "*işten yasaklamanın zorunlu olduğu hallerde, doğrudan yasaklama yetkisi, Adalet Bakanlığı'ndan alınmış ve TBB Disiplin Kurulu'na verilmiştir*", Yasa'nın 157/7. maddesine göre "*disiplin kurulu kararlarına itiraz sürecinde de aynı şekilde son karar mercii TBB Disiplin Kurulu'dur*", Yasa'nın 168.maddesine göre "*baro yönetim kurulları tarafından önerilen avukatlık asgari ücret tarifelerine*" son şekli veren ve "*onaylayan TBB Yönetim Kurulu'dur*" yasanın 182.maddesine göre "*yasanın uygulanmasına dair yönetmelikler TBB Yönetim Kurulu tarafından hazırlanır ve Adalet Bakanlığı'nın onayına gönderilir.*" Bakanlık, yönetmeliği geri gönderse bile, "*TBB Yönetim Kurulu'nca üçte iki çoğunlukla aynen kabul edilen yönetmelikler onaylanmış sayılarak yürürlüğe girer*", Yasa'nın ek 2.maddesine göre "*avukatların baroları ve TBB'yi temsilen yurt dışı toplantılarına katılmak için Adalet Bakanlığı'ndan izin almaları*" hükmü kaldırılmış, "*bilgi verme*" hükmü getirilmiştir. Yasa'nın geçici 13.maddesine göre de "*dava vekillerinin listeye yazılma başvuruları sürecinde son söz ve karar mercii TBB Yönetim Kurulu'na aittir*".

* Türkiye Barolar Birliği Başkanı

Belirtilen bu maddelerin yanında Yasa'nın getirdiği yeni düzenleme ve mantık TBB Yönetim Kurulu'nun, TBB Genel Kurulu'ndan aldığı yetkiye ve barolardan aldığı güç ve desteğe dayanarak, savunma mesleği adına düzenlemeler yapmak ve kararlar vermek hakkına ve yetkisine sahip olduğunu göstermektedir. TBB'nin bu hak ve yetkileri barolarımızın ve TBB'nin birlikte verdiği uzun ve çetin mücadeleler sonunda elde edilmiştir.

Diyarbakır Genel Kurulu'nda göreve gelen TBB yönetimi, tüm barolara çağrı yaparak gelen baro temsilcilerinin katılımı ile öncelikle çıkarılması gerekli olan yönetmelikleri çıkarmış ve Resmi Gazete'de yayımlandıktan sonra yürürlüğe koymuştur. Daha sonra avukatların resmi nitelik taşıyan kimliklerinin bastırılması ve ruhsatnamelerinin düzenlenmesi konusunda da yasanın yukarıda belirtilen maddeleri yanında özellikle 8.,9. ve 121/8. maddelerindeki yetkilere dayanarak kimliklerin ve ruhsatnamelerin TBB tarafından düzenlenmesine karar verilmiştir.

İşte bu aşamadan sonra, kimi barolarımız kimlik ve ruhsatların TBB tarafından tek tip olarak düzenlenmesini baroların bağımsızlığına müdahale olduğu görüşünü ileri sürerek, TBB'nin bu tutumu ile baroların üstünde bir vesayet makamı konumuna geldiğini söylemeye başlamışlardır. Bu barolarımızın gösterdiği duyarlılık yönetim kuruluna getirilmiş, yönetim kurulu çeşitli kereler yaptığı görüşmeler sonunda, yapılan işlemin yasanın amacına ve ruhuna uygun olduğuna ve vesayetle ilgisi olmadığına karar vermiştir.

Bunun üzerine İstanbul Barosu Başkanlığı TBB'nin bu işlemlerinin iptali için Danıştay'da dava açmış, yapılan ilk inceleme sonunda 8.Daire 15.4.2003 tarih ve 2003/3904 sayılı kararıyla istem doğrultusunda "yürütmenin durdurulması" kararı vermiş, itiraz üzerine Dava Daireleri Genel Kurulu 10.7.2003 tarih ve 2003/954 sayılı kararıyla, itirazımızı uygun ve yasal bularak "yürütmenin durdurulması kararı" nı kaldırmıştır. Tartışmanın yargının vereceği karar doğrultusunda çözülebileceği düşünülmesine karşın, kimi barolarımız bu konudaki duyarlılıklarını sürdürmekte; yapılan işlemlerle baroların bağımsızlığının yara aldığını ileri sürmektedirler.

Bu gelişmeler sonucu konuya duyarlılık gösteren ilgili barolar tartışmayı TBB'nin 17-18.5.2003 günü Trabzon'da yaptığı Genel Kurula taşımışlardır. İş artık vesayetten de öte, TBB ve baroları rencide edici biçimde merkez-şube ilişkisi şeklinde sunulmuş; haksız olarak TBB'nin merkez yetki anlayış içinde barolara şube gibi baktığı ileri sürülmüştür. Ancak ortaya konulan demokratik yönetim anlayışı, tüm barolara eşit ve yansız duruşu, hiçbir konuda, hiçbir baronun aldığı karara etki etmeyişi, sadece yasanın kendisine verdiği görevleri objektif bir biçimde yerine getirişiyle TBB ileri sürülen bu iddia ve isnatları çürütmüş ve bu ilkeli davranışının karşılığını kadirbilir genel kurul üyelerinin desteğiyle almıştır.

Ancak TBB ve barolar arasında "TBB'nin vesayeti ve baroların bağımsızlığı" konusunda başlatılan vesayet tartışmaları, 4667 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girdiği 10.05.2001 tarihi öncesine dayanmaktadır. Ankara Barosu'nun 2000 yılında düzenlediği "Hukuk Kurultayı 2000" toplantılarında bu konu tartışılmış "Avukatlık Hukuku" bölümünde bildiri sunan şimdiki Ankara Baro Başkanı Sayın Semih GÜNER konuşmasında; "... Avukatlık Yasası, savunma hakkının kullanılmasında barolara yüklediği görevin yanı sıra, Türkiye Barolar Birliği'ne de üst meslek kuruluşu olarak önemli görevler vermiştir... görevleri arasında, baroların görüşünü alarak ortak görüşlere ulaşmak, avukatlık mesleğinin genel çıkarlarını ve mesleğin ahlak düzen ve geleneklerini sağlamak, mesleki dayanışmayı güçlendirmek, hak aramada ve savunma hakkının kullanımında avukatın etkinliğini arttırmak, avukatların mesleki gelişmelerini özendirerek ve sağlayacak önlemleri almak gibi konular bulunmaktadır..." demiştir. GÜNER devamında, "...Baroların mesleki anlayışın, ortak kavramların gelişmesi ve gerçekleşmesi için üstlendikleri görevin yanı sıra, bireysel mesleki faaliyetin denetlenmesi, özen, doğruluk ve dürüstlük içinde yapılması yönünden de görevleri bulunmaktadır. Bu görev, bireyin hak arama özgürlüğünün bir başka güvencesidir. Baroların bu denetim işlevini gereği gibi yapmaları, uygulama farklılıklarının giderilip, objektifliğin egemen olması, yasa ve meslek kurallarının ülkenin her yerinde aynı anlayış ve yorum içinde uygulanabilmesi, ancak üst meslek örgütünün baroları denetlemesiyle mümkün olabilir. 1136 sayılı Yasa ile bu güvence yaratılmış, Türkiye Barolar Birliği de bu görevi en üst görev bilinciyle yerine getirmiş ve getirmeye devam etmektedir..." ve yine devamla "...Avukatlık mesleğinin güçlenmesi, saygınlaşması ancak meslek örgütünün etkin, güçlü ve bilinçli olması ile mümkündür. Mesleğin geleceği için gerekli önlemleri alacak organ barolar ve onların üst kuruluşu olan Türkiye Barolar Birliği'dir. Bunun en güzel kanıtını, Türkiye Barolar Birliği'nce yürürlüğe sokulan 'meslek kuralları' ortaya koymaktadır. Ülkemiz avukatlığının bir disiplin altında yapılmasında büyük katkısı olan meslek kuralları, meslek örgütünün etkinliğinin de kanıtı olmaktadır..... Avukatlık mesleğinin kamusal boyutu nedeniyle, kaçınılmaz olan mesleki denetimin yanı sıra, mesleğe giriş ve ayrılışların yürütmeden alınıp, barolara ve Türkiye Barolar Birliği'ne verilmesi önemli bir yenilik olmuş ve Türk avukatlık mesleğinin gelişmesinde bir dönüm noktası sayılmıştır..." diyerek bildirisine devam etmiştir. Oturumda tartışmacı olarak bulunanlardan dönemin İstanbul Baro Başkanı Sayın Yücel SAYMAN da özetle; "...acaba baroların üst kuruluşu olur mu, baroların üst kuruluşu, baroların bağımsızlığıyla bağdaşır mı, peki dünyada baroların üst kuruluşu var mıdır?... Benim bildiğim kadarıyla üst kuruluş, baroların üst kuruluşu olmaz. Savunmanın, örgütünün bir üst kuruluşu olmaz. Bu bağımsızlıkla bağdaşmaz,.... Barolar Birliği olmasın anlamında söylemiyorum; Türkiye Barolar Birliği olur. Türkiye Barolar Birliği üst kuruluş olmaz, ne olur bir koordinasyon kurumu olur..... bağlayıcı kararlar alamaz,..... Deniyor

ki, bir kaos mu olsun, olsun! Bundan neden korkuyorsunuz ki,.....” dedikten sonra konuyla ilgili olarak, dinleyicilerin de katılımıyla, tartışmalara geçilmiş, bu tartışmalarda, dönemin Türkiye Barolar Birliği Başkanı Sayın Eralp ÖZGEN söz alarak özetle; “....Sayın Yücel SAYMAN, Türkiye Barolar Birliği'nin bir üst kurum niteliğinden çıkarılması ve sadece bir koordinasyon kurulu haline getirilmesi fikrini işledi. Aslında meşhur Bektaşî fıkralarındaki gibi; -Yok diyeceksin ama dilin varmıyor- demiş. Barolar Birliği tamamen kalksın demeye gelen bir niyet bu;..... Sayın SAYMAN konuşmasında, devamlı baroların bağımsızlığına aykırı olduğu fikrini işledi. Aslında eğer böyle düşünüyorsa bir adım daha öteye gider; baroların, avukatların da bağımsızlığını ortadan kaldırdığını kabul ederiz. O vakit tüm savunma kurumu olmasını istediği barolar kurumu da ortadan kaldırırız..... Neden bir vesayet makamı değildir? Çünkü Barolar Birliği'ni seçenler avukatlardır..... Barolar Birliği delegeleri Barolar Birliği Genel Kurulu'nu oluşturur, yani bir dış kurumun etkisi değildir. Avukatların dışında bir kurum değildir..... Sayın SAYMAN'ın dediği gibi bir kaos olabileceğine ben de inanıyorum. Ama Sayın SAYMAN'la ayrıldığı nokta: kaos olsun bu da iyidir, sözüne katılmıyorum. Çünkü en kötü düzenin dahi bir kaostan daha iyi olduğu inancındayım....” diyerek sözlerini bitirdikten sonra konuşmalar devam etmiş, bu sırada söz alan önceki dönemlerin Türkiye Barolar Birliği Başkanı Sayın Önder SAV da özetle; “... Terminolojik tartışmaya girmek istemiyorum da, baroların, Barolar Birliği'nin birbiriyle ilişkileri konusundaki değerlendirmelerine de bir açıklık getirmek istiyorum. Elbette Türkiye' de irili ufaklı, meslektaş sayısı çok olan barolarımız vardır. İstanbul Barosu tarihçe bakımından en geçmişi eskiye dayanan baromuzdur ve övünç kaynağı olan barolarımızdan birisidir. Ama bu kadar büyüklüğüne, bu kadar köklülüğüne karşın İstanbul Barosu bile, Türkiye Barolar Birliği'nin geçmişte yaptığı kavgaları gündemine taşıyamazdı. Bugün eğer Anayasa'nın Cumhurbaşkanının yemin metnine, bugün eğer Anayasa'nın milletvekillerinin yemin metnine yansıyan hukukun üstünlüğü deyimi Anayasa'ya girmişse mahalli baroların kavgasıyla değil, Türkiye Barolar Birliği'nin, üst kuruluşun mücadelesiyle girebilmiştir. Geçmişe dönüp baktığımız zaman herkes 12 Eylül rejimi önünde diz çökerken, diz çökmeyen tek kuruluş Türkiye Barolar Birliği'dir. Karşı koyan, bu Anayasa'nın ilk harfinden son harfine kadar değiştirilmesi gerekliliğinin altını çizen hukuk kuruluşudur. Bunu tabi ki kaynak olarak meslektaşlarımızdan tabi ki kaynak olarak barolarından alan bir kuruluştur. O bakımdan bu üst kuruluş deyimine çok fazla takılmanın birbirimizle uğraşmak ve itişmekten öte bir yarar sağlamayacağı görüşündeyim. Sonra üst kuruluş deyiminden, yüksek deyiminden de çok fazla yükünmemek lazım: Anayasamız'da üst kuruluş deyimi var, Anayasamız'da Yüksek Mahkemeler deyimi var. Yani biz yüksek mahkeme dediğimiz zaman bidayet mahkemelerini alçak mahkeme mi kabul ediyoruz, değil, o bir düzendir. Yargıda da bir

düzendir, baroların da böyle bir düzeni söz konusudur... ..” diyerek konuya ilişkin açıklamalarına devam etmiştir.

Bu konuda Sayın SAV, ÖZGEN ve GÜNER'in görüşlerine aynen katılıyorum.

Uzun yıllar baro başkanlığı başta olmak üzere, savunma mesleğinin yüceliği, saygınlığı ve kutsallığına olan bağlılığım ile 1978 yılından bu yana yaptığım tüm görevlerde TBB ve baroları bir bütün olarak anladım, algıladım, hissettim ve yaşadım. Bu bağlamda hiçbir zaman TBB'yi baroların üstünde bir vesayet organı olarak düşünmedim. Çünkü, birbirini tamamlayan ve bir bütünün parçaları olan bu kurumlar arasındaki dayanışma ve birliktelik kesinlikle vesayet ilişkisi olamaz.

Sözlük anlamı; vasilik-vasi olma, birisini yönetme, idare etme olan vesayet ilişkisinin, TBB ve barolar arasındaki ilişkiyle ne kadar ilgisi olduğunu anlamak mümkün değildir. Vesayet aslında bir özel hukuk ilişkisi ve kavramıdır. Hukuk alanında haklarını kullanma ve görevlerini yerine getirme yeteneği bulunmayan gerçek kişiler adına bu hakları kullanma yeteneğine sahip diğer gerçek kişilerin hukuki işlemler yapabilme yetkisiyle donatılması ve bu hakları kullanma anlamına gelmektedir. Vesayet altındaki kişinin kısmen ya da tamamen bu hakları kullanma hak ve yetkisi yoktur. Özel hukuk alanındaki vesayet yanında, idare hukukunda-kamu hukukunda söz konusu olan idari vesayet kavramı; farklı anlamlar taşır. Çünkü özel hukukta vesayet, vesayet altına alınan kişinin hak ve menfaatlerini korumak ve gözetlemek için öngörülmüştür. Oysa idari vesayetin amacı, idari vesayete uyruk tüzel kişinin yapacağı işlem ve eylemlere karşı bireylerin ve toplumun yararını korumaktır. Tanımlanan bu iki vesayet türü de TBB-barolar arasındaki ilişkilere uymamaktadır. TBB, baroların temsilcilerinin-delegelerinin oluşturduğu TBB Genel Kurulu tarafından seçilen-yetkilendirilen kişiler tarafından tüm barolar adına görev yapmaktadır. Kuruluşundan itibaren savunmanın bağımsızlığı mücadelesini, barolarla birlikte Adalet Bakanlığı'na karşı sürdüren TBB varılan bu noktada haksız ve dayanaksız olarak eleştirilmektedir.

3-8 Ocak 1934 yılında İzmir'de toplanan baro temsilcileri baroların birlikteliğini ve dayanışmasını sağlama yönünde ilk adımı atmışlar ve TBB'nin temelini oluşturan *“Türkiye Avukatlar Birliği”* düşüncesini yaşama geçirmişlerdir. Bu günden sonra bu fikir etrafında gerçekleştirilen çeşitli toplantılar ve yapılan çalışmalar sonucu 7.7.1969 gün ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu çıkarılmıştır. Bu yasa gereği kurulması öngörülen TBB, Ankara Barosu'nun çağrısı ve ev sahipliğinde yapılan toplantı sonunda 9.8.1969 günlü Genel Kurul Toplantısı'nda kurulmuştur.

21-22 Nisan 1963 günlerinde Ankara'da toplanan baro temsilcileri yeni çıkacak *“Avukatlık Yasası”*nı görüşmüşler ve görüşme sonunda 40 maddeden oluşan ilke kararları almışlardır. Bu ilke kararlarından 29.sırada yeni oluşacak TBB'nin hak ve yetkileri şu şekilde tanımlanmıştır; *“TBB kanunların avukatlara tanıdığı hakların gerçekleştirilmesine ve yüklediği vazifelerin tam ve şerefli bir surette yerine getirilme-*

sine çalışmak, avukatların haklarına karşı vuku bulabilecek müdahaleleri ve muhtemel tehditleri önlemek için gerekli tedbirleri almak, avukatların ve baroların tümünü ilgilendiren hususlarda topluca hareket etmek yetkisine sahip olmalıdır.” Baroların temsilcisi olarak rapora imza koyanlar; Ankara temsilcisi Komisyon Başkanı Av.Emin Halim Ergun- İstanbul barosu temsilcisi Sözcü Av.Sabih Atlı-Ankara Barosu temsilcisi Raportör Av.Suat Z.Özalp-Üyeler Ankara Barosu temsilcisi Av.Necdet Fikir, Denizli Barosu temsilcisi Av.Aziz Behçet Çomakoğlu, İzmir Barosu temsilcisi Av.Cengiz İlhan, Hatay Barosu temsilcisi Av. Ahmet Rıza Eryılmaz, Burdur Barosu temsilcisi Av.Kazım Aksoy, İstanbul Barosu temsilcisi Av.Kamil Taşgil, Bursa Barosu temsilcisi Av.Halet Gelişken. TBB'nin işlevini tanımlarken, TBB-barolar arasında bir bağımsızlık-vesayet tartışması yapılacağını düşünmemişlerdir. Bunu şu cümle ile açıkça ortaya koymuşlar; *“..avukatların ve baroların tümünü ilgilendiren hususlarda topluca hareket etmek yetkisine sahip olmalıdır”* demek suretiyle TBB'nin, avukatların ve baroların ortak yararlarını koruyan ve kollayan düzenlemeler yapma yetkisine sahip olmasını istemişlerdir.

TBB'nin kuruluş beyannamesini oluşturan bu rapor doğrultusunda, yasalaşan 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'na göre ilk TBB Genel Kurulu 9-10 Ağustos 1969 günü yapılmıştır. Bu genel kurulda alınan karar doğrultusunda ikinci genel kurulun 31 Ekim 1969 günü İstanbul'da yapılmasına karar verilmiştir. 31 Ekim 1969 günlü ikinci Genel Kurul'a sunulan çalışma raporunun 17.sayfasında geçen üç aylık süre içinde TBB yönetiminin Adalet Bakanlığı'nın *“vesayetinden”* kurtarılması için barolarla birlikte yapılan girişimler sayılmaktadır. Burada hiçbir ayırım yapılmadan TBB ve baroların bağımsızlığından söz edilerek, kurumsal olarak *“savunmanın”* bağımsızlığı amaç edinilmiştir. Bu uzun anlatımlar sonunda *“TBB ve baroların vesayet altında olması izahsız bir kavramdır. Türk barolarının idari vesayet altında olmasını kabul etmek ‘çağdaş baro’ anlayışının çok gerisinde kalmaktadır”* denilmek suretiyle TBB ve baroların bağımsızlığı bir bütün olarak ele alınmış ve algılanmıştır.

Bu anlayışı zedeleyecek ve TBB-barolar birlikteliğine zarar verecek; savunmanın birlikteliğini bozacak ve savunma örgütlerini güçsüzleştirecek her türlü tartışmadan özenle kaçınmak gereklidir.

İzmir Barosu Başkanımız Sn.Av.Bahattin Özcan Acar'ın TBB'nin kuruluş yıldönümü için gönderdiği 8.8.2003 günlü kutlama mesajında vurguladığı *“Savunma mesleğinin güçlenmesi, baroların eşgüdümü ve birlikten doğacak gücün etkinliğinin sağlanması”* anlayışını geliştirerek, yayarak meslek ve yurt sorunlarında etkili bir TBB'yi hep birlikte oluşturmak durumundayız.

Ortak amacımızın kaos değil, demokratik, özgürlükçü bir düzen yaratmak olduğuna yürekten inanıyorum.

PARLAMENTO HUKUKUNDAKİ İŞLEVSELLİĞİ BAKIMINDAN GENEL GÖRÜŞME YÖNTEMİ

Avukat Cem Çağatay ORAK*

Giriş

Modern demokrasilerde devletin işlevlerinin, üstlendiği görevlerin artması yasama-yürütme ilişkilerini ve güçler dengesini etkilemiştir. Bunun yanında teknoloji, bilişim ve özellikle medya alanındaki gelişmeler yönetilenler ile hükümet arasında doğrudan ilişki kurulmasına olanak sağlamıştır. Yürütme organının yetki alanının genişlemesiyle beraber, hükümet üzerindeki parlamento kontrolü zayıflamıştır¹. Parlamentosunun yasaları oylamak biçimindeki geleneksel rolü artık parlamentosunun işlevselliğinde bir ölçüt olarak değerlendirilmemektedir. Bu çerçevede parlamentosunun rolünün “yasama organı” olmaktan çıkıp “müzakere organı” olmaya doğru kaydığı şeklinde düşünceler ileri sürülmüştür.² Bununla beraber günümüz demokratik toplumlarında parlamentosunun hürriyetlerin güvencesi olarak gerekliliği tartışma götürmezken, parlamentosunun işlevselliğinin artırılması noktasında çalışmalar yapılmaktadır. Parlamentosunun işlevselliğinin artırılması, parlamentosunun prestiji ve yönetilenler üzerindeki etkisi açısından da önem arz etmektedir.

Bu açıdan bakıldığında yasama-yürütme ilişkilerinde yürütme organı lehine gelişen açılımda kilit rolü parlamentosunun hükümeti denetlemesi oynamaktadır. Günümüzde parti disiplini ile parlamento çoğunluğu arasındaki ilişkilerin daha kolay sağlanabildiği düşünüldüğünde, hükümetin siyasal sorumluluğunun yolunu açan “denetim araçlarının önemi” bir kat daha artmaktadır. Parlamentosunun hükümet üzerindeki denetim yetkisi Ortaçağda İngiltere’de belirlemeye başlamış ve etkisini arttırmıştır. Parlamenter rejimin bu ilk safhalarında denetimin amacı kralın mutlak iktidarını sınırlamaktır.³ Yürütme erki kralın elinde olması sebebiyle keyfiliğe mü-

* Ankara Barosu Avukatlarından, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İdare Hukuku Yüksek Lisans Öğrencisi

¹ Nami ÇAĞAN, “Anayasa Çerçevesinde Kamu Maliyesinin Parlamenter Kontrolü”, Anayasa Mahkemesi Yayınları no. 5, Sempozyumlar, 1986, s. 216

² JEANNEAU B. “Droit Constitutionnel et Institutions Politiques”, Mémentos Dalloz, 8e édition Paris, 1991 atıf için bkz. Erdoğan TEZİÇ, Anayasa Hukuku, Beta Yayınları 1997, s. 383

³ Ergun ÖZBUDUN, Parlamenter Rejimde Hükümeti Murakabe Vasıtaları, AÜHF yayını, No:171, Ankara, 1962

saittir. Bunun önlenebilmesi de parlamentonun hükümeti denetlemesine bağlıdır. Günümüzde de siyasi partilerin siyasetin ağırlık merkezini oluşturduğu dikkate alındığında, bu denetimin konusu ve kapsamı değişmekle beraber parlamento hukukunun temel öğelerinden birisini teşkil etmektedir.

Bu çerçevede incelemenin konusunu ve sınırını parlamentonun hükümeti denetleme yollarından sadece birini teşkil eden "genel görüşme" yolu oluşturmaktadır. Genel görüşme yolu düzenleniş yeri, kapsamı ve usul açısından incelenecek, diğer denetim yolları arasındaki yeri de kısaca açıklanacaktır. Genel görüşme usulünde yabancı ülke parlamento uygulamalarından da karşılaştırmalı olarak sözedilecektir. İncelemenin çeşitli bölümlerinde Anayasa ve İçtüzük düzenlemelerine atıfta bulunulmuştur. Aksi belirtilmedikçe Anayasa'dan 1982 Anayasası, İçtüzükten ise 05.03.1973 tarihli TBMM İçtüzüğü anlaşılmalıdır.

I. Kavramsal Çerçeve

Genel görüşme yolu parlamenter rejimi benimseyen ülkelerde parlamentonun denetim görev ve yetkisi kapsamında yer almaktadır.⁴ Almanya Meclis (Bundestag) İçtüzüğü'nün 106. maddesine istinaden ek 5. maddesinde genel görüşme yoluna yer verilmiş ve "*güncel sorunlara ilişkin konularda*" genel görüşme açılacağı ifade edilmiştir⁵. Fransa Anayasası'nın 49. maddesi parlamentonun hükümeti denetleme yollarına ayrılmış ve genel görüşme yöntemi Fransız Cumhuriyet Meclis İçtüzüğü'nde de ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir⁶. İngiltere parlamento hukukunda ise genel görüşme yöntemi "*general debate*" olarak adlandırılmaktadır⁷.

Ülkemiz açısından bakıldığında genel görüşme yolunun 1924 Anayasası ve o dönem meclis içtüzüğü'nde yer almadığı,⁸ 1961 Anayasası ile kabul edildiği ve 1982 Anayasasında da korunduğu görülmektedir.⁹ 1924 Anayasasının 7. maddesinde meclisin hükümeti her zaman denetleyebileceği ve düşürebileceğinden söz

⁴ Yabancı ülke parlamentolarında "*genel görüşme*" yönteminin düzenlenişi bakımından geniş bilgi için bkz. <http://www.uip.org>

⁵ <http://www.uip.org>

⁶ Fransız Cumhuriyet Meclis İçtüzüğü'nün "*Parlamenter Denetim*" üstbaşlıklı 3. bölümünün birinci kısmı "*Meclisin bilgi alma ve denetim yolları*" şeklinde 132-147. maddeler arasında düzenlenmiştir. Ayrıca hükümetin genel politikası veya programı için açılacak genel görüşme için bkz. m.152, <http://www.assemblee-nationale.fr/english>

⁷ <http://www.explore.parliament.uk/>

⁸ "*1924 Anayasası döneminde, zaman zaman hükümet bildirimleri üzerinde görüşme açıldığı görülmüşse de, bunların milletvekilleri tarafından değil, bizzat hükümet tarafından ve ihtiyari olarak verilmeleri bakımından, teknik anlamda birer genel görüşme sayılmasına imkan yoktur*". Ergun ÖZBUDUN, *Parlamenter Rejimde Hükümeti Murakabe Vasıtaları*, AÜHF yayını, No:171, Ankara, 1962, s.52

⁹ Bkz, Temsilciler Meclisi İçtüzüğü m.47-50, 1961 Anayasası m. 88/1, 1982 Anayasası m.98, TBMM İçtüzüğü m. 101-103

edilmekle beraber genel görüşme yönteminin 1924 Anayasasında yer almamasına gerekçe olarak dönemin meclisinin kurucu meclis sıfatıyla meclisin iç denetiminden çok devletin kurumsallaşmasına verdiği önem gösterilebilir.

II. Düzenleniş yeri ve Tanım

Genel görüşme usulü, “Anayasanın Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bilgi Edinme ve Denetim Yolları” başlığı altında 98. maddede¹⁰ ayrıca TBMM İçtüzüğü’nün 101,102 ve 103. maddelerinde düzenlenmiştir. Bunun dışında yine TBMM içtüzüğü’nün 104. ve 105. maddesinde genel görüşmeye atıfta bulunulmuştur.

Genel görüşme toplumu ve devlet faaliyetlerini ilgilendiren bir konunun meclis genel kurulunda **görüşülmesidir**. Genel görüşmenin Anayasada düzenlenişinde ilginç bir özellik karşımıza çıkmaktadır. Anayasa, “Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bilgi Edinme ve Denetim Yolları” başlığı altında 98. maddede bilgi edinme ve denetim yollarını üç başlık altında düzenlemiştir. “**Genel olarak**” kenar başlığında 98. maddenin ilk fıkrası; “*Türkiye Büyük Millet Meclisi soru, meclis araştırması, genel görüşme, gensoru ve meclis soruşturması yollarıyla denetleme yetkisini kullanır*” şeklindedir.

Anayasanın 98. maddesinin üst başlığı “Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bilgi Edinme ve Denetim Yolları” olduğu halde, 98. maddenin ilk fıkrasında sadece **denetleme** ifadesi kullanılmıştır. Anayasa koyucu burada bilgi edinme ve denetim kavramlarını ayrı ayrı değerlendirmek mi istemiştir yoksa bu sadece bir kelime seçimi midir? Denetim kavramı tümel olarak incelendiğinde içinde bilgi edinme olgusunu da barındırmaktadır. Oysa parlamentonun içsel denetim araçları olarak değerlendirilen bu yollar ayrıntılı bir biçimde incelendiğinde sonuçları itibariyle sadece bilgi edinmeye yönelik olsalar bile etkinliğin gelişimi yönünden denetim faaliyeti niteliğinde oldukları görülecektir.¹¹ Bununla beraber aynı maddede sadece soru-meclis araştırması-genel görüşme yolları düzenlenmiştir. Gensoru ve meclis soruşturması Anayasanın 99 ve 100. maddelerinde B ve C başlıkları altında ayrı

¹⁰ 1982 Anayasası’nın 98. maddesi şu şekildedir:

IV- Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgi edinme ve denetim yolları

A. Genel olarak

Madde 98- Türkiye Büyük Millet Meclisi soru, Meclis araştırması, genel görüşme, gensoru ve Meclis soruşturması yollarıyla denetleme yetkisini kullanır. – Soru, Bakanlar kurulu adına sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere Başbakan veya bakanlardan bilgi istemekten ibarettir. – Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinmek için yapılan incelemeden ibarettir. – Genel görüşme, toplumu ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir. – Soru meclis araştırması ve genel görüşme ile ilgili önergelerin verilme şekli, içeriği ve kapsamı ile cevaplandırılma, görüşme ve araştırma yöntemleri Meclis İçtüzüğü ile düzenlenir.

¹¹ İçtüzüğü’nün 96-100 maddeleri arasında düzenlenen “soru” müessesesi de bilgi edinme aracı gibi görülsede, bu soruya alınan cevapla parlamento dışı unsurlar (medya, sivil toplum kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları vb.) harekete geçirilebilir ve parlamento üzerinde geniş çaplı etki doğurabilecek çoğulcu-demokratik bir platform oluşturulabilir.

ayrı düzenlenmiştir. Gensoru ve meclis soruşturma yöntemleri parlamentonun içsel denetiminde görece önemli bir yere sahiptir,¹² Anayasa koyucu bu iki usulü tanımlamakla yetinmemiş daha ayrıntılı bir şekilde düzenleme ihtiyacı duymuştur. Soru, meclis araştırması, genel görüşme kavramları ise Anayasanın 98. maddesinde sadece tanımlanmış; önergelerin verilme şekli, içeriği, kapsamı ile cevaplandırılma, görüşme ve araştırma yöntemlerinin meclis içtüzüğü tarafından düzenleneceği ifade edilmiştir.¹³

Bu çerçevede Anayasa'nın 98. maddesinin lafzından nitelikleri de dikkate alınarak; soru-meclis araştırması-genel görüşme usullerinin bilgi edinme, gensoru ve meclis soruşturmasının ise denetim yolları olduğu hususunda bir izlenim doğmaktadır. Bu düşünce tarzıyla hareket edildiğinde maddenin içeriğine uygun olarak Anayasanın 98. maddenin ilk fıkrası; "*Türkiye Büyük Millet Meclisi soru, Meclis araştırması, genel görüşme yollarıyla bilgi edinir ve gensoru, meclis soruşturması yollarıyla denetleme yetkisini kullanır*" şeklinde olmalıdır. Ancak Anayasa koyucunun bilgi edinme ve denetleme yolları arasında bir ayırım gözetmediği, parlamentonun içsel denetimine bütüncül bir şekilde yaklaştığı kabul edilirse en azından Anayasanın 98. maddenin üst başlığı "*Türkiye Büyük Millet Meclisinin denetim yolları*" olarak değiştirilmelidir. Bununla beraber kanaatimizce "genel görüşme" yolu birazdan değinileceği üzere meclis genel kurulunda görüşülme usulü ve doğurduğu sonuçlar yönünden "bilgi edinmeye" daha yakın gözükmektedir. Anayasa koyucunun burada bilinçli bir tercih yapmış olabileceği ihtimali de düşünülebilir.¹⁴

Bunun yanında genel görüşme yolu tanımı itibariyle de farklılık arz etmektedir. Parlamentonun hükümeti denetleme yollarından bir diğeri olan "*soru*" yönteminin Anayasada ifadesini bulan tanımında **bilgi istemek** (*Soru, Bakanlar kurulu adına sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere Başbakan veya bakanlardan bilgi istemekten ibarettir; Anayasa 98/2. fıkra*), meclis araştırmasının tanımında **bilgi edinmek** (*Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinilmek için yapılan incelemeden ibarettir; Anayasa 98/3. fıkra*) ifadeleri geçtiği halde genel görüşmede bir konunun görüşülmesinden bahsedilmektedir (*Genel görüşme, toplumu ve devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir; Anayasa 98/4. fıkra*). Bu düzenleme iki farklı yoruma elverişli gözükmektedir. Görüşme genel olarak bilgi edinmeyi de kapsamaktadır; bu çerçevede genel görüşmenin tanımında bilgi edinme ifadesine yer verilmediği söylenebilecektir. Tümel olarak tüm denetim yollarının içeriğinde bilgi edinme za-

¹² Gensoru önergesinin genel kurulda görüşülmesi sırasında verilecek güvensizlik önergeleri sonucunda Bakanlar kurulunun ya da bir bakanın düşürülebilmesi, Meclis soruşturma komisyonun raporları doğrultusunda yüce divana sevk kararları gibi.

¹³ Bkz. Anayasa m. 98/son.

¹⁴ Burada ifade edilen kavramların hepsi parlamentonun iç işleyişinde önemli yer işgal etmektedirler. Burada açıklandığı üzere bu usullerin kavramsal olarak denetim faaliyeti olarak değerlendirilmesi ile bunların sonucunda farklı denetim mekanizmalarının harekete geçirilmesi ihtimalinin olması arasında nüans bulunmaktadır. Bu açıdan genel görüşme yolu tek başına bir denetim yolu olarak düşünülmemelidir.

ten asli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu takdirde soru usulünün niteliğinin de sorgulanması gerekecektir.¹⁵ Bu düzenlemenin basit bir kelime seçimi olduğu da ikinci bir düşünüş tarzı olarak ileri sürülebilecektir. Ancak genel görüşmenin niteliği ve kapsamı incelendiğinde bunun basit bir kelime seçimi olmadığı görülecektir. Bu bakımdan kanaatimce genel görüşme yöntemi bilgi edinme çerçevesinde değerlendirilmelidir.¹⁶

Bunun yanında tanımdan da anlaşılacağı üzere toplumu ve devlet faaliyetlerini ilgilendiren konular genel görüşme konusu olmaktadır. Alman Parlamento (Bundestag) İçtüzüğünde ise genel görüşmenin kapsamı “*güncel sorunlara ilişkin konular*” olarak belirlenmiştir. Bu tanım genel görüşmenin denetleme fonksiyonunu ifade etmekten ziyade parlamento içi bir münazara yöntemi ya da konsensüs aracı olduğu izlenimini vermektedir. KKTC Cumhuriyet Meclis İçtüzüğü’nün 115. maddesinde yer alan düzenlemeye göre; “*Hükümet veya bir bakanın siyaset ve uygulamaları ile toplum ve devlet etkinliklerini ilgilendiren konular*” genel görüşme konusu olmaktadır. Bu düzenlemenin hükümet ve bakan uygulamalarını da genel görüşme konusu yaptığı için geniş ve kapsayıcı bir niteliğinin bulunduğu ileri sürülebilecektir. Bir diğer bakış açısı ise bu düzenlemenin gereksiz bir tekrar niteliğinde olabileceğidir. Devlet faaliyetleri geniş kapsamlı olması dolayısıyla hükümet ve bakan uygulamalarını da içermektedir. Bununla beraber genel görüşme konularının kapsamının tayininde yürütme organının faaliyet ve işlemlerine vurgu yapılması denetlemenin birincil amacı dikkate alındığında yerinde bir tespit olarak görülmektedir.

A. Genel görüşme önergesi kimler tarafından verilebilir

Genel görüşme, hükümet, siyasi parti grupları veya en az yirmi milletvekili tarafından Başkanlıktan bir önerge ile istenebilmektedir (TBMM İçtüzüğü m. 102/1). Siyasi parti gruplarına ilişkin bu düzenleme Almanya Parlamentosu (Bundestag) İçtüzüğü’nün Ek 5 I maddesinde de ifade edilmiştir. Görüşme önergesinin siyasi parti grupları veya Bundestag üyelerinin % 5’i tarafından verilebileceği şeklinde düzenleme bulunmaktadır. Almanya Meclis İçtüzüğü’nün Ek 5. maddesine göre bir günde genel görüşme konusu tek bir konu görüşülebilecektir. TBMM İçtüzüğü m. 102/2 uyarınca önerge metni 500 kelimedenden fazla ise önerge sahipleri 500 kelimeyi geçmemek üzere bir özet vermek zorundadırlar. Genel kurulda önerge sahipleri tarafından verilen bu özet okunacaktır. Genel kurulda bu özeti okunmasının altın-

¹⁵ Siyasi sorumluluğa yol açmaması bakımından soru usulü ile genel görüşme usulü arasındaki benzerlik dikkate alınarak genel görüşmeye “görüşmeli sözlü soru” (question orale avec débat) da denilmektedir. Bkz. Ergun ÖZBUDUN, a.g.e., s.52

¹⁶ Uygulamada özellikle dış politika alanında, güncel konularda hemen hemen tüm siyasi partilerin görüş birliği sağladığı konularda bazı metinler ortak bildiri olarak yayınlanmaktadır. Bu noktada genel görüşme yönteminin denetim ekseninin kaydığı düşünülebilecektir. (Yayımlanan ortak bildiriler için bkz. Şeref İBA, Parlamento Denetim Yolları, Etkinliği ve Susurluk Örneği, Bilgi Yayıncıvi s.204)

da yatan neden parlamentoda çok uzun metinlerin genel kurula sunulmak suretiyle parlamento çalışmalarının engellenmesinin önüne geçilmek istenmesidir.¹⁷

B. Genel Görüşme Önergesi Üzerine Yapılacak İşlemler

Genel görüşme önergesi genel evrakta kayda girdikten sonra kanunlar kararlar genel müdürlüğüne intikal etmekte ve kayıt numarası almaktadır. Burada önergeler Anayasa ve İçtüzük yönünden incelenmektedir.¹⁸ Bu incelemede esasa ve şekle ilişkin hükümler yanında özellikle TBMM içtüzüğünün 67. maddesinin ikinci fıkrası anlamında kaba ve yaralayıcı sözlerin düzeltilmesi önerge sahiplerinden istenebilmektedir. Önergeler kanunlar kararlar genel müdürlüğü tarafından esas numarası (8/...) verilmekte ve esas numarası verilen önergeler içtüzüğün 51. maddesi uyarınca gelen kağıtlarda yayımlanmaktadır. Önergelerin gelen kağıtlarda yayınlanması, önergelerin şekil ve esas yönünden Anayasa'ya ve TBMM İçtüzüğüne uygun olduğu anlamına gelmektedir. Önergenin birer örneği TBMM'de grubu bulunan siyasi parti gruplarına ve tutanak müdürlüğüne gönderilmektedir. Önerge gündemin sunuşlar kısmına alınarak genel kurulda okunmaktadır. Verilen önergenin metni beşyüz kelimedenden fazla ise genel kurulda istek sahiplerinin beşyüz kelimeyi geçmemek üzere verdikleri özet okunacaktır. Bu düzenlemenin amacı görece önemsiz konularda bile çok uzun içerikli metinlerin genel kurulda okunması sonucunda, genel kurul çalışmalarının engellenmesinin önüne geçilmesidir.

C. Genel görüşme için öngörüşme

Genel görüşme usulüne bakıldığında aslında iki aşamalı bir yol izlendiği görülmektedir. Genel görüşmenin genel kurulda görüşülmesine o anki çalışma düzeni ya da önergenin kapsamı itibarıyla gerek olmadığı düşünüldüğünde genel görüşme önergesi ön görüşme sonucunda reddedilecektir. Diğer taraftan genel görüşme önergesi kapsam, o günkü güncel pratikler ya da konu itibarıyla üzerinde görüşmeye değer bulunursa asıl görüşmeye geçilebilecektir.¹⁹ Ön görüşme aşaması her ne kadar her konunun meclis gündemine alınıp genel kurul gündeminin işgal

¹⁷ Parlamento çalışmalarının engellenmesine yönelik olarak yapılan bu girişimlere parlamento hukukunda "obstrüksiyon" yöntemi adı verilmektedir. Yasama kurallarının kötüye kullanılmasını ya da başka yollarla bilinçli ve ısrarlı biçimde parlamento çalışmalarının engellenmesini veya sekteye uğratılmasını amaçlayan girişimler obstrüksiyon kapsamında yer almaktadır. Bkz. L. A. Abraham & S.C. Hawtrey, A Parliamentary Dictionary, London, s. 120- Obstrüksiyon ve Giyotin kavramlarına ilişkin geniş bilgi için bkz. Şeref İBA, Parlamento Hukukunda Obstrüksiyon ve Giyotin Kavramları, AÜ Hukuku Fakültesi Dergisi, 2003, cilt.52, sayı:1

¹⁸ Şeref İBA, Parlamenter Denetim Yolları, Etkinliği ve Susurluk Örneği, Bilgi Yayınevi, 1997, s. 75 v.d.

¹⁹ Prof. Dr. Ergun ÖZBUDUN, Genel Görüşme usulündeki "öngörüşme" aşamasının, bu öngörüşme neticesinde asıl görüşmeye gerek olmadığı yönünde bir karar çıksa bile genel kuruldaki tartışmaların da bir anlamda meclisin bir denetim faaliyeti olduğunu düşünüldüğünde gerekli ve önemli olduğunu düşünmektedir. Bkz. Ergun ÖZBUDUN, Anayasa Hukuku, 1997, s.273

edilmesinin önüne geçilmesini sağlaması bakımından gerekli gibi görülsede, görüşmenin açılıp açılmaması yönündeki tartışmalar bir bakıma asıl görüşmeye yaklaşan bir tarzda cereyan edebilmektedir. Bunun önüne geçilmek için sadece konu ya da kapsam itibarıyla bir oylama yapılarak genel görüşme yapılmasına gerek olup olmadığı tespit edilebilecektir.

Genel kurulda okunan önerge tasdikli bir suretinin de ekli olduğu bir tezkere ile başbakanlığa bildirilmektedir. Önerge okunuşundan sonraki gündemin “*genel görüşme ve meclis araştırması yapılmasına dair öngörüşmeler*” kısmına alınmaktadır.²⁰ Bu ön görüşmelerde konuşma süreleri içtüzüğün 61. maddesi uyarınca hükümet ve siyasi parti grupları için yirmişer, üye için on dakika ile sınırlanmıştır.. Almanya Meclis İchtüzüğünde de konuşma sürelerine ilişkin bir sınırlama getirilmiştir. Bu çerçevede üyelerin beş dakikadan fazla konuşma hakları bulunmamaktadır.²¹

Genel görüşme açılıp açılmamasına **işaretle oylama suretiyle** karar verilmesi gerekir. Bu ifade içtüzüğün 102. maddesinde geçmektedir. Oysa içtüzüğün 140. maddesinde; “*Anayasada, kanunlarda ve içtüzükte açık veya gizli oylama yapılmasının zorunlu olduğu belirtilmeyen bütün hususlarda kaide olarak işaret oyuna başvurulur*” şeklinde düzenleme bulunmaktadır. Dolayısıyla 102. maddede ki ifade gereksiz bir tekrar niteliği taşımaktadır.

Öngörüşme sonunda genel görüşme açılması kabul edilirse genel görüşme günü belirlemek ve önermek üzere danışma kurulu toplantıya çağrılır. Danışma Kurulu genel görüşme için gün tespit eder.

Burada içtüzüğün danışma kurulunu düzenleyen 19. maddesini incelemek gerekir. Bu maddede; “*İçtüzükte danışma kurulunun tespitine, teklifine veya görüş bildirmesine bağlanmış olan bütün hallerde, danışma kurulu yapılan ilk çağrıda toplanmaz, oybirliği ile tespit , teklif yapamaz veya görüş bildiremezse, meclis başkanı veya siyasi parti grupları ayrı ayrı istemlerini doğrudan genel kurula sunabilirler. Bu durumda istemin oylanması ilk birleşimin gündemindeki başkanlık sunuşlarında yer alacak ve genel kurul işaret oyu ile karar verecektir*”.

Genel görüşme, açılmasına karar verilmesini izleyen 48 saatten önce ve yedi tam gündenden sonra olmamak üzere tespit edilecek görüşme gününe ilişkin danışma

²⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun Gündemi İchtüzüğünün 49. maddesinde tespit edilmiştir. Buna göre, Genel Kurulun gündemi şu kısımlardan ibarettir: 1- Başkanlığın genel kurula sunuşları, 2- Özel gündemde yer alacak işler, 3- Seçim, 4- Oylaması yapılacak işler, 5- Meclis soruşturması raporları, 6- Genel görüşme ve meclis araştırması yapılmasına dair öngörüşmeler, 7- Sözlü sorular, 8- Kanun tasarı ve teklifler ile komisyonlardan gelen diğer işler, Danışma kurulunun teklifi ve genel kurulun onayı ile 6. ve 7. kısımların her biri için haftanın belli bir gününde belli bir süre ayrılabilir. 3. ve 4. kısımlardaki seçimler ve oylamalar için de haftanın belli bir günü ayrılabilir.

²¹ Parlametodaki görüşmelerde konuşmaların zaman olarak sınırlandırılması ya da belirli bir sürenin sonunda kesilmesi”giyotin” olarak adlandırılmaktadır. İngiliz Parlametosunda daha çok konuşma dilinde kullanılan giyotin, belirli bir yasama işiyle ilgili olarak yasama sürecinin çeşitli aşamalarındaki görüşmelerde harcanabilecek süre miktarının Avam Kamarasınca saptanmasını anlatan bir kavramdır. Abraham &Hawtrey, s.98

kurulu önerisi, genel kurulun onayına sunulmaktadır. Bu durumda aslında bir genel hükümdür; TBMM İçtüzüğü m. 52 uyarınca genel kurula sevk edilen herhangi bir metnin aksine karar alınmadıkça dağıtım tarihinden itibaren 48 saat geçmeden görüşülemeyeceği ifade edilmiştir. Bu parlamento hukukunda "serinleme süresi" (*cooling-off period*) olarak adlandırılmaktadır.²² Bu sürelerin amacı milletvekillerinin daha serinkanlı düşünmelerine ve konuya ilişkin bilgi sahibi olmalarına olanak sağlamaktır. Bu süre geçmeden önergelerin gündeme alınması, gündemde kanun tasarısı ve teklifler ile komisyonlardan gelen diğer işlerden birine öncelik verilerek bu kısmın ilk sırasına geçirilmesi, hükümet veya esas komisyon tarafından gerekçeli olarak genel kuruldan istenebilecektir. Bu düzenleme parlamentonun daha seri bir şekilde çalışmasına ve siyaset ve toplum gündemine uygun çalışma yapılmasına fırsat vermektedir. Bu takdirde genel kurul işaret oyuyla karar verecektir. Danışma kurulunun teklifinin olmaması halinde biraz önce İçtüzüğün 19. maddesi anlamında açıkladığımız hususlar söz konusu olacaktır.

Görüşme günü bir tezkere ile başbakanlığa bildirilecektir.²³ Bu husus İçtüzüğün. 103. maddede genel görüşme için özel gündem şeklinde ifade edilmiştir. Bu düzenleme içtüzüğün özel gündeme ilişkin esas hükmü olan 50. maddenin tamamlayıcısı niteliğindedir.²⁴ Genel görüşmede ilk söz hakkı önerge sahibi siyasi parti grubu veya gruplarına yahut önergedeki birinci imza sahibi milletvekiline veya göstereceği bir diğer imza sahibi milletvekiline aittir. Bu durum içtüzüğün 61 maddesinde ifade edilmiştir. İçtüzük 103. madde bundan sonraki görüşmeler hakkında genel hükümlerin uygulanacağını öngörmektedir.

Bu fıkranın lafzından sanki bu aşamadan önce genel görüşmeye ilişkin özel düzenlemelerin olduğu ve bu usullerin ayrıksı olarak takip edildiği izlenimi doğmaktadır. Oysa yukarıda açıklandığı üzere, önergelerin genel kurulda bekletilme sürelerinden, İçtüzüğün 60 ve 61. maddeleri uyarınca öngörüşmede konuşma sürelerine kadar birçok husus zaten genel hükümlere paralellik arz etmektedir. Bu açıdan bu ifade yerinde bir ifade olmadığı gibi bu doğrultuda bir düzenleme olmasaydı dahi genel görüşme prosedürü herhangi bir önerge gibi işlem görecekti ve boşluklarda genel hükümler uygulanacaktı.

D. Konuşma Süreleri

Görüşmelerin tamamlanması başlığını taşıyan İçtüzüğün 72. maddesine göre içtüzükte başkaca bir hüküm yoksa her konuda her siyasi parti grubunun grupları

²² Ergun ÖZBUDUN, *Anayasa Hukuku*, 1997, s. 276

²³ Şeref İBA, *Parlamentar Denetim Yolları, Etkinliği ve Susurluk Örneği*, Bilgi Yayınevi, s.76 vd

²⁴ İçtüzüğün 50. maddesi şu şekildedir:

Danışma kurulu, Anayasa ve İçtüzüğün emredici hükümleri gereğince, belli bir sürede sonuçlanmasını gereken, muayyen bir veya birkaç konunun yer alacağı özel gündemler ve görüşme günleri tespit edebilir. Bu konular özel gündemde başkanlık sunuşlarından sonra yer alır. Özel gündem maddelerinden sonra, genel hükümler gereğince tespit olunmuş gündem maddelerine yer verilir.

adına ve iki üyenin kendileri adına birer kez konuşma hakları bulunmaktadır.²⁵ Bu konuşmalardan sonra görüşmelerin devam etmesine ilişkin önerge verilmemiş ise başkan görüşmelerin tamamlandığını bildirecektir. İçtüzüğün 72. maddesinin ikinci fıkrasına göre ise, görüşmelerin devam etmesi için önerge verilmiş ve bu önerge de genel kurulda işaret oyu ile kabul edilmiş ise 1. fıkra gereğince siyasi parti gruplarına ve milletvekillerine ikinci kez konuşma hakkı doğacaktır. Böylece genel görüşmede önerge sahibi veya onun göstereceği bir diğer imza sahibi ve şahısları adına iki üyenin onar, siyasi parti grupları ve hükümetin 20'şer dakika konuşma hakları bulunmaktadır.²² Konularının aynı olması sebebiyle birleştirilerek görüşülen önergelerde ilk imza sahibi veya onların göstereceği diğer imza sahiplerinin ayrı ayrı konuşma hakları vardır. Görüşmelerin devam etmesine ilişkin olarak genel kurul tarafından bir kararın alınması durumunda hükümet ve siyasi parti gruplarının onar, üyelerin beşer dakika konuşma hakları bulunmaktadır. Uygulamada görüşmelerin devamına yönelik önerge verildiğine tanık olunmamaktadır. Ancak konuşma süreleri danışma kurulu teklifi ve genel kurul kararı ile uzatılmaktadır.

Önerge üzerindeki genel görüşme belirlenen günde yapıldıktan sonra gündemden çıkarılır ve durum bir tezkere ile başbakanlığa bildirilir

Genel görüşmenin sonunda herhangi bir oylamaya başvurulmaz. Görüşmelerin sonunda karar teklifleri verilip verilmeyeceği hususu tartışmalıdır.²³ Görüşmeler sonunda herhangi bir karar teklifi verilmesi hükümete güven ya da güvensizlik olarak değerlendirilmemeli aksine denetimin tam anlamıyla gerçekleşmesini sağlayan bir yol olarak düşünülmalıdır.

E. Önergelerin Geri Alınması

Genel görüşme önergeleri sahipleri tarafından her zaman geri alınabilir. Ancak geri alma talebi önerge gündeme alındıktan sonra yapılırsa, bu istemin genel kurulda okunması gerekmektedir. Bu düzenleme İçtüzüğün 75. maddesi ile paralellik arz etmektedir. İçtüzüğün 75. maddesi kanun tasarı ve tekliflerinin geri alınmasından bahsetmekle beraber kıyasen genel görüşme önergelerinin geri alınmasında da uygulanabilir. Ayrıca istemin geçerli olabilmesi için önergede yeter imza kalmayacak şekilde önergenin geri çekilmesi gerekecektir.²⁴ Yasama dönemi sonunda işlemden ve gündemde bulunan önergeler hükümsüz kalmaktadır.

²⁵ Şeref İBA, *Parlamentar Denetim Yolları, Etkinliği ve Susurluk Örneği*, Bilgi Yayınevi, s.76 vd

²² Giyotin kavramı için bkz. yukarıdaki açıklamalar.

²³ Mesele ilk olarak Fransa'da dördüncü Cumhuriyet devrinde ortaya çıkmıştır. 1946 Fransız Anayasası, Cumhuriyet meclisine hükümeti düşürme yetkisi tanınamaktaydı. Bu itibarla konseyin görüşmeli sözlü soru önergesini kabul etmesi gensoru müessesesine benzeyen bir duruma yol açabilecektir. Ancak 14 Haziran 1949 tarihli karar ile gensorunun pek çok hükümleri aynen alınmıştır. Ergun ÖZBUDUN, *Parlamentar Rejimde Hükümeti Murakabe Vasıtaları*, AÜHF yayını, no.171, Ankara, 1962

²⁴ Şeref İBA, a.g.e. s.77 vd.

TBMM İhtüzüğünün 70. maddesi uyarınca genel görüşme kapalı oturumda gerçekleştirilebilir. Kapalı oturum sırasındaki görüşmeler hakkında kapalı oturumda bulunanlar ve bulunma hakkına sahip olanlar tarafından hiçbir açıklama yapılmaz. Bunlar devlet sırrı olarak saklanır (*İhtüzük, m.70/5*). Özellikle genel devlet siyasetini ilgilendiren konularda görüşmelerin kapalı oturum biçiminde gerçekleştiği görülmektedir.

Genel görüşmeyle ilgili özellik arzeden düzenlemelere baktığımızda, İhtüzük. 104. maddesinde "*meclis araştırma komisyonu raporu hakkında genel kurulda genel görüşme açılır*" şeklinde bir hüküm bulunmaktadır. Bu hüküm, "*zorunlu genel görüşme*" usulünün varlığı izlenimini doğurmaktadır. Yine bütçe yasa tasarılarının ve kalkınma planlarının mecliste görüşülmesi sırasında genel görüşme yapılıp yapılamayacağı özellik arz etmektedir. Bununla beraber bütçe kanunu, hukukî rejimi yönünden bir kanun olmakla beraber, taşıdığı özellikler sebebiyle Anayasa bütçenin görüşülmesini ve kabulünü diğer kanunlar hakkındaki genel hükümlere tabi tutmamış, bu konuda özel bir yöntem benimsemiştir. Bütçe kanununun bu ayrıksı niteliği dikkate alındığında bütçe kanununun genel kurulda görüşülmesi sırasında genel görüşme önergelerin verilmesi ve görüşülmesi uygulamaya uygun düşmemektedir. Aynı şekilde devlet sırları ve ticari sırların meclis araştırması konusu olamayacağına dair emredici hüküm bulunmaktadır. Bu hususta genel görüşme için açık bir hüküm olmamakla beraber hükmün genel görüşme için de uygulanması doğru olacaktır.²⁵

Bununla beraber ihtüzükte genel görüşme için oylama yapılmamasına dair emredici bir hüküm bulunmamaktadır. Fransa'da Dördüncü Cumhuriyet devrinde, Cumhuriyet Senatosu 4 Haziran 1949 tarihli kararı ile ihtüzükte önemli değişiklikler yapmıştır. Sözü geçen değişiklikle Millet Meclisinin gensorularla ilgili hükümlerinin pek çoğu gerekli düzenlemeler yapılmak şartıyla ikame edilmiştir. Konseye göre sadece görüşme ile yetinilmeyip, bunun sonucunda bir oylamaya başvurulması, her parlamenter meclisin sahip olduğu eski ve geleneksel bir hak; bu oyun mutlaka bir güven veya güvensizlik açıklaması şeklinde olması gerekmediği cihetle ortada Anayasa'ya aykırı bir durum sözkonusu değildir. Gerçekten denetim niteliğinin tam anlamıyla gerçekleşmesini sağlamak maksadıyla en azından bunun tamamlayıcısı durumunda bir oylama yapılması yerinde bir düzenleme olabilecektir. Bu sayede hükümet üzerindeki denetleyici hukukî baskı kendisini gösterebilecektir. Danışma kurulunun önerisi ve genel kurul kararı ile oylama yapılmasına karar verilirse eylemler ihtüzük değişikliği mi gündeme gelecektir ya da bu genel görüşmenin amacıyla bağdaşacak mıdır? biçiminde sorular akla gelse de, özellikle hükümetin tam anlamıyla denetlenmesi ve parlamento dışı zorlayıcı unsurların harekete geçirilmesi bakımından uygun düşebilecektir. Bu yaklaşım genel görüşme yöntemini cılız bir tartışma ve görüş alış-veriş usulü olmaktan çıkarabile-

²⁵ İBA, genel görüşme için kapalı oturum yönteminin uygulanmasının olanaklı olduğundan bahisle bu sınırlamanın oldukça dar biçimde yorumlanması gerektiğinden bahsetmektedir. Şeref İBA, Türkiye'de Meclis Başkanlığı ve Başkanlık Divanı, Nobel Yayınları, 1. Baskı, s. 227

cektir. Ayrıca İçtüzüğü'nün 100. maddesinde Başkanın, Başkanlık Divanının, başkanlık divanı üyelerinin ve danışma kurulunun TBMM faaliyetleriyle ilgili görevleriyle ilgili olarak Başkanlıktan sözlü veya yazılı soru sorulabileceği belirtilmiştir. Bu hüküm kıyasen genel görüşme yöntemine de uygulanabilmeli, TBMM Başkanı ve Başkanlık Divanı ve Başkanlık divanı üyelerinin çalışmaları genel görüşme konusu yapılabilir.

Sonuç

Genel görüşme etkinlik derecesi bakımından genel görüşme soru ve gensoru arasında değerlendirilmektedir²⁶. Genel görüşme önergesinin gündeme alınması kabul edildikten sonra önerge sahibi milletvekilleri dışındaki milletvekilleri de görüşmeye katılabilmektedirler. Bu açıdan genel görüşme yolu; soru sahibi milletvekili ile ilgili bakan arasında karşılıklı diyalog şeklinde geçen sözlü sorudan çok daha etkin bir denetim yoludur. Ancak genel görüşme sonunda hükümetin siyasal sorumluluğuna yol açacak bir karar alınmaz ya da oylama yapılmaz. Bu açıklamalar ışığında denetim yolunun dar bir biçimde yorumlanıp, mutlaka yaptırım ve sorumluluk çizgisinde değerlendirilmesi parlamento hukuku penceresinden yerinde olmasa da muhalefet ve hükümetin çoğu zaman genel görüşme sonucunda ortak bildiri yayınlamaları şeklinde cereyan eden hususlarla beraber incelendiğinde parlamento içi bir münazara yöntemi olduğu şeklinde de yorumlanabilecektir. Ancak parlamentoların oluşum ve gelişim çizgisinde temel unsurlardan biri olan çoğulcu tartışma platformunu sağlayan önemli araçlardan biri olduğu da açıktır.

KAYNAKÇA

- 1- Nami ÇAĞAN, "Anayasa Çerçevesinde Kamu Maliyesinin Parlamenter Kontrolü", Anayasa Mahkemesi Yayınları no. 5, Sempozyumlar
- 2- JEANNEAU B. "Droit Constitutionnel et Institutions Politiques", Mémentos Dalloz, Paris, 1991
- 3- Erdoğan TEZİÇ, Anayasa Hukuku, Beta Yayınları, 1997
- 4- Ergun ÖZBUDUN, Parlamenter Rejimde Hükümeti Murakabe Vasıtaları, AÜHF yayını, No:171, Ankara, 1962
- 5- Ergun ÖZBUDUN, Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınları, 1997
- 6- Şeref İBA, Parlamenter Denetim Yolları, Etkinliği ve Susurluk Örneği, Bilgi Yayınevi, 1997.
- 7- Şeref İBA, Türkiye'de Meclis Başkanlığı ve Başkanlık Divanı, Nobel yayınları, 2001.
- 8- Şeref İBA, Parlamento Hukukunda Obstrüksiyon ve Giyotin Kavramları, AÜHF Dergisi, 2003 cilt:52, sayı:1
- 9- L.A. ABRAHAM&S.C. HAWTREY, A Parliamentary Dictionary, London
- 10- [http:// www.uip.org](http://www.uip.org)

²⁶ Ergun ÖZBUDUN, Anayasa Hukuku, 1997, s.273

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ DERGİSİ, bu sayısından itibaren güncel konularda dosyalar düzenleyecektir. Dosya'da incelediğimiz konularda tarafların düşüncelerine yer verilecek, bilimsel makaleler ve ilgili yargı organları kararları ile konunun açılımı sağlanacaktır.

Basında bu konuda çıkmış ilgi çekici yazılar da ya aynen alınacak veya alıntılar yapılacaktır.

Bu sayımızda DOSYA'nın konusu "yeni" **İŞ YASASI** olarak seçildi.

Yargıtay Kararları bölümü de buna uygun olarak Yargıtay 21.Hukuk Dairesi kararlarına ayrıldı.

Dosya'nın konusu tespit edildikten sonra siyasi partilerden, işçi ve işveren sendikalarından "YENİ" İş Yasası hakkındaki görüşleri istendi. Gelen görüşler sırasıyla ve hiçbir değişiklik yapılmadan yayımlanmaktadır.

GELECEK SAYIDA

**İCRA İFLAS KANUNU DEĞİŞİKLİKLERİ HAKKINDA GÖRÜŞLER,
DEĞERLENDİRMELER...**

"YENİ" İŞ YASASI

Görüşler - Değerlendirmeler

Dosya Editörü: **Avukat Özcan ÇİNE**

TBMM'nce 22/5/2003 tarihinde kabul edilip 10/6/2003 gün ve 25134 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 4857 sayılı "yeni" İş Kanunu, 1475 sayılı Yasa'ya göre çok kapsamlı ve köklü değişiklikler getirmese de çalışma yaşamı için bazı yenilikler getirmiş, iş hukuku pratiğinde yeni açılımlara olanak sağlamıştır. Yapılan değişiklik ve düzenlemelerin olumlu ya da olumsuz gelişmelere yol açabileceği yolunda görüşler bulunmaktadır. Bu görüş ve değerlendirmeleri hiçbir yorum katmadan okuyucularımıza sunuyoruz.

Dergimizin bundan sonraki sayılarında hem kararlar açısından yeni uygulamalara ilişkin örneklerle yer vereceğiz ve hem de İş Yasası ile çok yakın ilişkileri bulunan, yeni düzenlemeler içeren Türkiye İş Kurumu Kanunu (4904), Sosyal Güvenlik Kurumu Teşkilatı Kanunu (4947), Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu (4958) gibi yasalardaki değişikliklere ilişkin görüş ve değerlendirmelere yer vereceğiz.

Gelecek sayılarımızda değerli bilim adamları ve meslektaşlarımızın yeni yasaların oluşturacağı iş hayatı ile ilgili görüşlerine yer ayıracağımızı da belirtmek isterim.

DEĞERLENDİRMELER

YENİ İŞ YASASININ ANLAMI

Aziz ÇELİK*

I. GİRİŞ

YENİ İŞ YASASINI ANLAMAK İÇİN

1971 yılından bu yana yürürlükte olan 1475 sayılı İş Yasası'nı köklü değişikliklere uğratan 4857 sayılı yeni İş Yasası yürürlüğe girdi. Sosyal/sınıfsal ilişkileri düzenleyen başta gelen hukuksal metin olan İş Yasası yeni haliyle emek-sermaye ilişkilerini derinden etkileyecek yeni kurumlar ve kurallar getiriyor. Eski İş Yasası'nın sınırlı da olsa dayandığı "işçiyi koruma" anlayışı, yerini önemli ölçüde "işletmeyi koruma" anlayışına bırakıyor. Bir diğer deyimle ithal ikameci, Keynesyen/Fordist dönemin iş yasası yerini yeni liberalizmin ve küresel piyasa ekonomisinin iş yasasına bırakıyor.

Yeni İş Yasası'nın nasıl bir sürecin sonunda orta çıktığı, hangi koşulların ürünü olduğu ve hangi iktisadi-sosyal süreçlerin bu yasayı şekillendirdiği irdelenmeden yeni yasanın anlaşılması zor olacaktır. Bu etkenler en az yasanın metni kadar önem taşıyor. Yazının ilk bölümünde yeni yasanın öyküsü yer almaktadır.

Gerek yeni İş Yasası'nın genel gerekçesinde gerekse işveren örgütlerinin yeni iş yasası ile ilgili değerlendirmelerinde; yeni yasanın teknolojik gelişmelerin, küreselleşmenin yarattığı koşulların ürünü olduğuna ve "katı çalışma mevzuatından kurtulmak" gereğine sık sık vurgu yapılmaktadır¹. Bu yüzden yeni iş yasasının arka planının anlaşılmasında küreselleşme-yeni liberalizm, katılık-esneklik gibi kavram ve kodlar yaşamsal önem taşıyor. Emek-sermaye ilişkilerini düzenleyen mevzuatın esnetilmesi ve çalışanları koruyucu sosyal politikaların sınırlandırılması girişimleri sadece ülkemize özgü bir çaba değil; Bu çabalar bütün bir 1980 sonrası Batı dünyasına damgasını vurdu ve vurmaya devam ediyor. Batı Avrupa'da da kuralsızlaştırma (*deregulation*) çabaları sürüyor ve bu çabalara karşı sendikaların

* *Kristal-İş Sendikası Eğitim Müdürü*

1 TISK, İşveren Dergisi, Eylül 2002; TBMM, İş Kanunu Tasarısı ve Sağlık Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Raporu (1/534) Ankara, 2003, Çoğaltma.

sert tepkiler gösterdikleri görülüyor². Yazının ikinci bölümünde yeni yasanın yeni liberal yaklaşımlarla ilişkisi irdelenmektedir.

Ülkemizde çalışma mevzuatının koruyucu hükümlerinin değiştirilmesine yönelik çabalar oldukça eskiye dayanmaktadır. TİSK (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu) 1982 Anayasası hazırlanırken Danışma Meclisi'ne sunduğu raporda, sosyal sorunların yeni bir yaklaşımla ele alınmasını istemiş ve "geçmişte işveren-işçi ilişkilerine yaklaşımda daima işçilerin himayeye muhtaç olduğu görüşünün hakim olduğu bilinen bir gerçektir. Artık günümüzde işçinin ezildiği, istismar edildiği iddialarının geçersizliği ortadadır... Üç milyona yakın işsiz varlığı düşünülürse ülkemizde çalışan işçilerin mutlu bir azımlık teşkil ettiği söylenebilir.... Bu sebeple sosyal sorunlara yaklaşırken işçi lehine yorum kriteri terk edilmeli ve ülke yararı gözetilmelidir" görüşünü dile getirmiştir³. Bu yaklaşım o günden bu yana işveren örgütleri tarafında ısrarla savunulmuştur. 1982 Anayasası ve 2821 ve 2822 sayılı yasalarla düzenlenen toplu iş hukuku alanında yıllardır etkin olan bu görüş nihayet bireysel iş hukuku alanına da yansımıştır. Yazının üçüncü bölümünde yeni yasanın temel düzenlemeleri ele alınmaktadır.

Yazının son iki bölümünde yeni yasanın AB düzenlemeleri ve Anayasa hükümleri karşısındaki durumu ele alınmakta ve aykırılıklar tartışılmaktadır.

YENİ İŞ YASASININ ÖYKÜSÜ

4857 sayılı yeni İş Yasası özellikle işveren örgütleri tarafından "sosyal diyalog ürünü" bir düzenleme olarak sunulmaktadır⁴. Oysa yasanın hazırlık ve yasama süreci "sosyal diyalog" açısından ciddi sorunlar içermektedir. Yeni İş Yasasının hazırlanma ve yasama sürecinde yaşananlar sosyal politika ve demokrasi açısından önemli dersler ve deneylerle doludur. Yasanın felsefesini ve arka planını anlayabilmek için bu sürecin öyküsünün bilinmesi zorunludur. Bu öykü aynı zamanda ulusal egemenlik ve egemenliğin kaynağı; siyaset ve sınıf ilişkileri gibi doğrudan iş hukukunun alanı olmayan pek çok konuya da ışık tutucu olacaktır. Bu süreç örgütlü sermaye bloğunun ülkemizin siyasal yaşamındaki gerçek ağırlığının net bir biçimde ortaya çıkması açısından kaygı vericidir.

İŞ GÜVENCESİ TARTIŞMALARI

İş Yasası'nın öyküsünü iş güvencesi tartışmaları ile birlikte başlatmak gerekiyor. Yeni İş Yasası girişimleri "iş güvencesi yasası" tartışmalarının ardından

2 The Economist. "Déjà vu?", June 7th-13th 2003; Aziz Çelik, "Ne oluyor bu sendikalara?", Radikal İki, 30 Haziran 2002,

3 Türk-İş, Anayasa Tasarısı İşveren İsteklerine Göre Hazırlandı: İşte İspatı", Ankara, Tarihsiz.

4 Bülent Pırlar, "Türk Çalışma Hayatında Çağdaş Bir Adım", TİSK İşveren Dergisi Cilt 41, Sayı 8, Mayıs 2003; TİSK Danışma Konseyi Ortak Deklarasyonu, 15 Nisan 2003. www.tisk.org.tr (Erişim 15.08.2003)

yoğunlaştı ve 15 Ağustos 2002 tarihinde 4773 sayılı Yasa ile sağlanan iş güvencesinin ardından bir tür rövanş⁵ olarak ısrarla gündeme getirildi

Ülkemizin bireysel iş hukuku mevzuatı başlangıcından bu yana, işçinin feshe karşı korunması açısından, liberal yaklaşımı benimsemiştir. 1475 sayılı Yasa işin düzenlenmesi ve çalışma süreleri açısından çalışanı koruyucu düzenlemelere sahip olmasına rağmen iş güvencesinin yokluğu ve kolektif hakların zayıflığı (sendikalaşma, toplu sözleşme ve grev) nedeniyle son derece gevşek uygulanmıştır. Öte yandan kayıt dışı ekonominin büyüklüğü dikkate alındığında 1475 sayılı yasa döneminde işverenlerce iddia edilen katılığın söz konusu olmadığı tam tersine tam bir hire and fire⁶ düzeni olduğu görülecektir. Bu nedenle 3008 sayılı yasanın hazırlandığı 1930'lardan bu yana⁷ iş güvencesi tartışmaları çalışma hayatının gündeminden eksik olmamıştır. Otuz yılı aşkın bir süre uygulanan 1475 sayılı yasanın en önemli eksikliği "iş güvencesi" sistemine yer vermemesi olmuştur.

İş güvencesi sağlamaya yönelik girişimlerinden ilki 1475 sayılı yasanın 24. maddesinde 1975 yılında yapılan değişikliktir. Bu değişiklik ile işverenin 13. maddede yer alan fesih hakkı sınırlanmak istenmiş; işten çıkarılan işçi yerine 6 ay süre ile yeni işçi alınamayacağı; işçi ihtiyacı doğarsa işten çıkarılmış işçinin alınması öngörülmüştü. Ancak bu hüküm iş güvencesi sağlamaya yetmemiştir. Uygulamada önce işçi alıp sonra işçi çıkarmak gibi yöntemlerle 24. madde fiilen işlemez hale getirilmiştir⁸.

İş güvencesi ile ilgili ilk doğrudan girişim 1979 yılında Bahir Ersoy'un Çalışma Bakanlığı döneminde hazırlanan taslaktır. Ancak bu taslak yasalaşamamıştır. Diğer bir taslak 1982 yılında bu kez Turhan Esener'in Çalışma Bakanlığı sırasında gündeme gelmiş ancak o taslak da yasalaşamamıştır⁹.

İş güvencesi ile ilgili yeni bir yasa taslağı 1992 yılında DYP-SHP hükümeti döneminde Mehmet Moğultay'ın Çalışma Bakanlığı sırasında gündeme geldi ve iş güvencesi konusu o zamandan bugüne değin çalışma hayatı gündeminde önemli bir yer tuttu.

Taslağa işveren kesimi büyük tepki gösterdi. İşçi çıkarmayı yargı denetimine bırakmanın işyerlerinin mahkemelerce yönetilmesi anlamına geleceği iddia edildi. İşverenler, liberal ekonominin kendi şartlarına bırakılması gerektiğini, korumacı tedbirlerle iş akdinin devamını sağlamaya çalışmanın istihdamı ve verimliliği

5 Celal Sönmez, "Yeni İş Kanunu", TİSK İşveren Cilt 41, Sayı 9, Haziran 2003.

6 Amerikan çalışma hayatında işe alma ve çıkarmanın kolaylığını anlatan bir terim: hire (işçi kiralama- işe alma) ve fire (işten kovma)

7 Levent Varlık, "Türkiye'de Çıkarılan İlk İş Yasası Üzerine Görüşler", Toplum ve Bilim Üç Aylık Dergi, sayı 13, Bahar 1981, s. 108.

8 Savaş Taşkent, *Aktin Feshinde Yargı Denetimi*. Ankara, Türk-İş, 1992. s. 49.

9 Yıldırım Koç, İş Güvencesi Yasa Tasarıları (1979-2001), www.turkis.org.tr/dosyalar.htm. (Erişim: 9 Haziran 2003)

düşüreceğini ve yabancı yatırımları caydıracağını savundular¹⁰. Tasarı işverenlerin yoğun tepkileri sonucu yasalaşamadı.

Ancak bu süreçte önemli bir gelişme yaşandı: Türkiye, İş Sözleşmesinin Sona Ertirilmesine İlişkin 158 sayılı ILO sözleşmesini kabul etti. Sözleşmenin kabulü 1992 yılında Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından veto edildi ancak daha sonra ikinci girişimde 1994 yılında onaylandı. Sözleşmenin ILO nezdinde tescil işlemleri 4 Ocak 1995 tarihinde tamamlandı. 158 Sayılı sözleşme işçinin, “geçerli bir nedene” dayanmayan feshe karşı korunmasını öngörüyordu. Diğer bir deyimle iş güvencesini düzenliyordu.

158 sayılı Sözleşmenin yürürlüğe girmesi ve ILO denetiminin başlaması ile birlikte Türk-İş, ilki Ocak 1996, ikincisi Şubat 2000’de olmak üzere ILO nezdinde şikayet sürecini başlattı. ILO hükümetten iç hukukta gerekli değişiklikleri yapmasını istedi. Ancak 2000 yılına kadar hükümetler hiçbir adım atmadı.

2000 yılından başlayarak, 57. Hükümet döneminde Yaşar Okuyan’ın Çalışma Bakanlığı sırasında, iş güvencesi ile ilgili çeşitli tasarılar hazırlandı. Ayrıca 2000 Mart ayında AB’ye sunulan Ulusal Programda İş Güvencesi Yasasının çıkarılması kısa vadeli öncelikler arasında yer aldı.

Bu tasarılar ve Ulusal Programda yer alan iş güvencesi taahhüdü işveren çevrelerinden büyük tepki gördü. Bazı işveren örgütü temsilcileri iş güvencesi yasası girişimlerini “Bulgar işçisine iş güvencesi” olarak nitelediler¹¹.

YENİ İŞ YASASI GİRİŞİMLERİ

İş Yasası’nın bir bütün olarak değiştirilmesine yönelik ilk girişim 26 Haziran 2001 tarihinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Yaşar Okuyan, Türk-İş Başkanı Bayram Meral, Hak-İş Başkanı Salim Uslu, DİSK Başkanı Süleyman Çelebi ve TİSK Yönetim Kurulu Başkanı Refik Baydur arasında imzalanan bir protokol ile başlatıldı. Bu protokolün tam metni şu şekildeydi:

“Dünyada meydana gelen ekonomik ve sosyal gelişmenin hızı ve niteliği, bölgesel entegrasyonlar, pek çok alanda yenilik ve değişimlere yol açmaktadır. Bunlara uyum sağlamak, bizim açımızdan, iki noktada önemlidir. Gelişimin bir ucunda uluslararası örgütlerde zeminini bulan çalışma standartlarının yükseltilmesi ve bunların dünya ticaretiyle ilişkilendirilmesi yer alırken, diğer uca ise, uluslararası ekonomik rekabetin yoğunlaşması bulunmaktadır. Böylece, sosyal gelişme ve insan merkezli amaçlar ile bunu gerçekleştirecek ekonomik gelişimin önündeki engelleri bir arada ele almak gerekmektedir.

Çalışma yaşamımızı düzenleyen yasaların çağdaş gelişim çizgisine uygun biçime getirilmesi için, taraflarca önerilen ve üniversitelerimizin, çalışma yaşamıyla ilgili, saygın öğretim üyelerince oluşturulan Bilim Kurulunun, öncelikle 1475 sayılı İş

10 Refik Baydur, Aktin Feshinde Yargı Denetimi, Ankara, Türk-İş Yayını, 1992, ss. 18-21

11 Celal Beysel, “Bulgar İşçisine İş Güvencesi”, TUGİAD Elegans Dergisi, No 56, Kış 2002

Kanunundan başlamak ve 2821 sayılı Sendikalar ile 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanununu ele almak üzere, bu yasalarda gerekli değişiklik ve düzenlemeleri yapmaları kabul edilmiştir. Böylece, sosyal diyalog içinde üretilecek çözümün sosyal faydası daha da büyük olacaktır.

Bilim Kurulu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığını temsilen 3, Türk-İş, DISK ve Hak-İş Konfederasyonlarını temsilen 1'er, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonunu temsilen 3 olmak üzere, 9 öğretim üyesinden oluşacak sekreteryası ise, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca yürütülecektir.

Kurulun oybirliğiyle alacağı kararlar, herhangi bir çekince ileri sürülmeden, taraflarca kabul edilmiş sayılacak, oyçokluğuyla alınan kararlar da kabul edilmiş sayılacak; fakat, bu konularda tarafların deklarasyon hakkı saklı kalacaktır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının da, en geç Eylül 2001 sonuna kadar bitirilmesi düşünülen bu yasalarla ilgili çalışmalar sonucu elde edilecek tasarı metinlerini 2001 yılı sonuna kadar yasalaştırmak üzere gerekli girişimleri yapacağına dair bu protokol, 26 Haziran 2001 tarihinde imza altına alınmıştır”.

Protokol gereğince kurulan Bilim Kurulunun yapısı şu şekilde oluşturulmuştu¹²: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından önerilen Prof. Dr. Metin Kutal, Prof. Dr. Toker Dereli, Prof. Dr. Savaş Taşkent; Türk-İş tarafından önerilen Prof. Dr. Sarper Süzek; DİSK tarafından önerilen Prof. Dr. Devrim Ulucan; Hak-İş tarafından önerilen Prof. Dr. Öner Eyrenci; TİSK tarafından önerilen Prof. Dr. Münir Ekonomi, Prof. Dr. Teoman Akunal ve Prof. Dr. Algun Çifter.

Protokol uzun süre kamuoyundan gizlendi. Bilim Kurulu çalışmaları da uzunca bir süre kamuoyundan uzak yürütüldü. Protokol ve Bilim Kurulu çalışmaları hakkında kamuoyuna ve konfederasyon üyesi sendikalara bilgi verilmedi. İmzalanan protokolün özellikle işçi konfederasyonlarının organlarında ve üye sendikalar arasında tartışılmadığı ve Konfederasyon başkanlarının bir tür “kişisel” taahhüdü olduğu anlaşılmaktadır.

“Bilim Kurulu'nun oy birliği ile hazırlayacağı metnin herhangi bir çekince ileri sürülmeden taraflarca kabul edilmiş sayılacağı” hükmü ile verilen peşin onay, sendikal demokrasi ile bağdaşmayan ve daha sonra dönüp konfederasyonların elini ayağını bağlayan ve itirazlarını zayıflatan bir taahhüt olmuştur.

Protokolün diğer önemli açmazı ise kolektif sendikal haklara ilişkin yasalar (2821 ve 2822) ele alınıp ILO ilkeleri doğrultusunda demokratikleştirilmeden bireysel iş hukukunu düzenleyen yasaya öncelik vermesi olmuştur. Bilindiği gibi kolektif sendikal haklar bireysel iş hukukunun da güvencesidir.

4773 SAYILI İŞ GÜVENCESİ YASASI

Söz konusu protokol imzalanmadan 28 Mayıs 2001 tarihinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) tarafından hazırlanan İş Güvencesi Yasa Taslağı

12 Çalışma Bakanı Yaşar Okuyan'ın 3 Haziran 2003 tarihli ve ilgili konfederasyon başkanlıklarına gönderdiği yazı

Bakanlar Kurulu'na sevk edildi. Ancak taslak uzunca bir süre Başbakanlıkta bekletildi. 2001 Aralık ayında yapılan TİSK Genel Kurulu'nda TİSK Başkanı'nın *tasarıyı başbakanlıkta tuttuğunu ve çıkmasını engellediğini* söylediği basında yer aldı¹³. 14 Şubat 2002 tarihinde hükümet tasarısı TBMM'ne gönderdi. Ancak tasarı komisyon gündemine dahi alınmadan Ağustos 2002 tarihine kadar bekletildi.

Bu süreçte işveren örgütleri, Türkiye'nin ILO ve AB'ye taahhütleri nedeniyle iş güvencesi yasasının çıkmasının kaçınılmaz olduğunu görerek tutum değiştirdiler. İş güvencesine karşı olmadıklarını ancak iş yasasının bir bütün olarak ele alınması gerektiğini dile getirmeye başladılar¹⁴. Bir yandan iş güvencesi tartışmaları yapılırken bir yandan da İş Yasası'nın tümünün değiştirilmesine yönelik çalışmalar gündeme gelmeye başladı. İşveren örgütleri, iş güvencesini mümkün olduğu kadar daraltmayı, iş yasasını esnekleştirmeyi ve kıdem tazminatını sınırlandırmayı gündeme getirmeye başladılar.

Tasarının seçimler öncesi Meclis gündemine gelme olasılığı karşısında ayrımsız tüm işveren örgütleri, (TOBB, TİSK, TESK, TZOB, TUSİAD, İKV, TİM, MUSİAD, TUGİAD, TUSİAV) "Reel Sektör Kuruluşlarının Ortak Bildirisi" başlığını taşıyan açık bir çağrı ile bu girişime karşı çıkarak "popülizm hastalığı" ve "oy avcılığı" olarak nitelediler¹⁵.

Tasarı, AB uyum yasalarının hemen ardından sırasında 9 Ağustos 2002 tarihinde Mecliste ele alınarak "*İş Kanunu, Sendikalar Kanunu ile Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştırılanlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun*" (4773) adıyla yasalaştı. Ancak yürürlük tarihi işveren örgütlerinin baskısıyla 15 Mart 2003'e bırakıldı. İş güvencesinde ısrar etmesi nedeniyle Bakan Yaşar Okuyan istifa ettirildi. Yaşar Okuyan, iş güvencesi yasasını çıkarmaması için işverenler tarafından tehdit edildiğini veda konuşması sırasında açıkladı¹⁶.

4773 sayılı Yasa'nın Meclis görüşmeleri sırasında yeni Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Nejat Arseven, yasanın yürürlük tarihinin 15 Mart 2003 tarihine bırakılmasının nedenini yeni iş kanununun çıkartılmasında imkan tanımak olduğunu açıkça belirtti. Bakan Arseven ayrıca, TBMM tutanaklarına geçmesi için ilgili İşçi ve İşveren Konfederasyonları Başkanları ile eski Çalışma Bakanı arasında imzalanan protokolü ve Bilim Kurulu'nun mektubunu Meclis kürsüsünden okudu¹⁷. Böylece sonuçları tasarlanmadan imzalan protokol iş güvencesi yasasının da ayak bağı oldu. Meclis iş güvencesini çıkararak sendikaları, yürürlük tarihini erteleyerek işverenleri memnun etmiş oldu.

13 Aziz Çelik, "Avrupalı Gibi Çalışmak", Radikal 28 Aralık 2001.

14 TİSK Açık Mektup, 13 Mart. 2002. www.tisk.org.tr (Erişim: 15.08.2002)

15 "Reel Sektör Kuruluşlarının Ortak Bildirisi", 31 Temmuz 2002. www.tisk.org.tr (Erişim: 15.08.2002)

16 TBMM Tutanakları, 127 Birleşim. 3. Oturum, 8 Ağustos 2002

17 TBMM Tutanakları, aynı yerde

4773 sayılı yasanın müzakereleri sırasında AKP'nin tutumu kayda değerdir. Daha sonra İş Güvencesi Yasası'nı erteletmeye çalışan ve bu yasa ile getirilen hakları budayan AKP Grubu adına söz alan Mahfuz Güler ve Hüseyin Kansu konuşmalarında şu görüşleri dile getirdiler¹⁸:

"Net olarak bu yasadan yana olduğumuzu belirtmişiz. Bu konuda tutumumuz açık ve nettir...Geç de olsa Yüce Meclis bu dönemin son toplantısında böylesine hayırlı bir tasarıyı görüştüğü için, anlamlı ve yararlı bir iş yapmaktadır....İş Güvencesi işyerinin ve çalışma barışının güvencesidir. Bugüne kadarki uygulamalarda iş güvencesi sağlanan hiçbir ülkede ekonomi kötüye gitmemiş, hiçbir ülkede bu sebepten dolayı kriz de doğmamıştır"(Mahfuz Güler)

"Değişik hükümetler tarafından farklı dönemlerde gündeme getirilen İş Güvencesi Yasa Tasarısı, maalesef, şimdiye kadar çeşitli baskı gruplarının etkisiyle kanunlaştırılmamıştır. İş güvencesi Ortaçağın feodal devletlerinde yoktu; ama günümüzün demokratik, sosyal ve hukuk devletlerinde olmazsa olmaz bir ilkedir. Fakat getirilen bu yasa tasarısı, ortak beklentilere karşın tüm çalışanları kapsamamaktadır"(Hüseyin Kansu)

İş güvencesi yasa tasarısının (4773) kabulü sırasında; 8-9 Ağustos 2002 tarihinde net bir biçimde yasadan yana olan ve yasanın "bazı baskı gruplarının" etkisi ile geç kaldığını ve kapsamının dar tutulduğunu söyleyen AKP, iktidar olduktan sonra yasanın yürürlüğünü ertelemeye çalışmış, kapsamını daraltmış ve yaptırım gücünü azaltmıştır.

4773 sayılı İş Güvencesi Yasası işçi kesiminde 50 yıllık mücadelenin zaferi olarak sevinçle karşılanırken¹⁹ işveren kesiminde büyük tepki yarattı. TİSK yasayı seçim tavizi ve siyasi popülizm olarak nitelendirdi²⁰. 10 İşveren örgütü yayımladıkları ortak bildiri ile TBMM'nin iş güvencesi yasasını çıkararak "Türk sanayiine büyük darbe indirdiğini" iddia ettiler²¹. Yasa bazı işadamları ve yazarlar tarafından ise kanser²² ve Katolik nikahı²³ olarak nitelendirildi.

İşveren elbette "keyfi" davranacaktır. Çünkü o işyeri onun mülkiyetindedir. Risk alıp yatırım yapan, sevk ve idare eden, üçüncü kişilere karşı bütün sorumluluğu taşıyan, yanlış yönetimin bedelini zarar ya da iflas olarak ödeyen o ise, istihdam kararları da elbette onun keyfiyetinde olacaktır²⁴.

18 TBMM Tutanakları, aynı yerde

19 Türk-İş Dergisi, Sayı 351, Haziran-Temmuz 2002

20 İşveren Dergisi, Cilt XL, Sayı 11, Ağustos 2002

21 "Türk Özel Sektör Temsilcilerinin Ortak Bildirisi", 9 Ağustos 2002. www.tisk.org.tr (Erişim: 15.08.2003)

22 Zafer Çağlayan, Milliyet 13 Ağustos 2002

23 Gülay Göktürk, "Katolik Nikahı Öncesi" Sabah Gazetesi, 11.08.2002.

24 Göktürk, aynı yerde

“Katolik nikahı” iddialarına rağmen 4773 sayılı Yasa tam bir iş güvencesi (iş iade mekanizması) değil “geçerli bir nedene” dayanmayan işten çıkarmalara karşı sınırlı bir güvence getiriyordu. Ancak bu güvence belirli şartlara bağlıydı. Yasa, belirsiz süreli hizmet akdi ile 10 ve daha fazla işçi çalıştırılan işyerlerinde çalışan ve en az 6 aylık kıdemi olan işçileri kapsıyordu. Yasaya göre bu koşullara sahip bir işçinin iş akdi “geçerli bir neden” olmadan feshedilemeyecekti. Sendikal faaliyet, hak arama, sendika temsilciliği yapmak, ırk, renk, cinsiyet, medeni hal, din, siyasi görüş vb. geçerli bir neden olarak kabul edilmeyecekti. İşçinin feshe karşı yargıya başvurma hakkı vardı. İşveren işten çıkarma nedenini ispat ile yükümlü olacaktı. Yargıç, işten çıkarmayı geçersiz kabul ederse işçinin işe dönmesi işverenin kabul etmesine bağlı olacaktı. İşveren davayı kazanan işçinin işe iadesini kabul etmezse en az 6 ve en çok 12 aylık ücreti tutarında bir tazminat ödeyecekti. Dava ne kadar sürerse sürsün işçiye boşa geçen süreler için sadece 4 aylık tazminat ödenecekti. Yasa, keyfi işten çıkarmayı maddi tazminat yaptırımına bağlıyor; ancak işten çıkarmayı engellemiyor ve işe iadeyi öngörmüyordu.

YENİ İŞ YASASI GÜNDEMDE

Bilim Kurulu'nca oy birliği ile hazırlanan yeni İş Yasası taslağı haziran 2002'de ilgili taraflara sunuldu. Protokolde yar alan “oy birliği ile hazırlanan taslağa itiraz etmeme” taahhüdüne rağmen hazırlanan tasarının “esneklik” ve kıdem tazminatına ilişkin hükümleri nedeniyle işçi konfederasyonları ve sendikalar taslağa sert tepki gösterdiler. Türk-İş Hukukçular Kurulu hazırladığı raporla taslağın 36 maddesine şiddetli eleştiriler yöneltti ve taslağın bütününe mantığını ve yaklaşımını eleştirdi; çalışanın, gücsüzün korunması ilkesinden vazgeçildiğini ve işletmenin korunmasının esas alındığını vurguladı²⁵.

3 Kasım 2002 seçimlerinin ardından işveren örgütleri İş Yasasının tümünün değiştirilmesi için baskılarını artırdılar. TİSK, 15 Aralık 2002 tarihinde 550 milletvekiline bir mektup göndererek yeni İş Yasası'nın çıkarılmasını talep etti. TİSK, İş Yasası değişiklikleri ile iş güvencesinin eş zamanlı uygulanmaması halinde iş ve işsizlik sorununun daha da büyüyeceğini ileri sürdü.

Sosyal taraflar arasında sürdürülen müzakereler sonunda taslakta anlaşmazlık yaratan madde sayısı 11'e indirildi. Hükümet anlaşmazlık sağlanamayan maddeleri bilim kurulundan gelen haliyle meclise sundu ve tarafların taslak üzerinde anlaşmasını iddia etti. Tarafların anlaşacağı iddiası, Türk-İş tarafından yapılan bir açıklamayla yalanlandı²⁶.

AKP Hükümeti, İş Güvencesi Yasası'nın yürürlüğe girmesine az bir süre kala 12 Mart 2003 tarihinde yeni İş Yasası Tasarısı'nı Meclis Genel Kuruluna indirdi. Görüşmeler sırasında işveren örgütleri, hükümet ve milletvekilleri üzerinde yoğun bir baskı uyguladılar. TİSK'in ardından TOBB da devreye girdi ve daha önce işçi

25 Türk-İş Hukukçular Kurulu Raporu, 17.06.2002.(Çoğaltma)

26 Türk-İş Dergisi, Sayı 354, Mart-Nisan 2003.

ve işveren temsilcilerinin üzerinde anlaşmaya vardığı maddelerin de değiştirilmesini istedi²⁷. Başarılı da oldu!.

Artan tepkiler ve sendikaların protesto eylemleri nedeniyle yasa tasarısının sadece 12 maddesi görüşülebildi ve 15 Mart 2003 tarihinde tasarı geri çekildi. Komisyon tasarımı geri aldıktan sonra hazırladığı ek rapor ile çalışma süreleri ile ilgili maddeleri iyice kuralsız hale getirdi. Bu arada hükümet işveren örgütlerinin talepleri doğrultusunda 4773 sayılı Yasa'nın ertelenmesi için bir yasa hazırladı. Ancak Cumhurbaşkanı Sezer erteleme yasasını veto etti. Böylece 4773 sayılı Yasa 15 Mart 2003 tarihinde yürürlüğe girmiş oldu.

15 Nisan 2003 tarihinde TİSK Danışma Konseyi bir açıklama yaparak yeni İş Yasası'nın bir an önce çıkarılmasını istedi. Ardından tasarı Mayıs 2003'ün ilk haftasında Meclis gündemine geldi ve 22 Mayıs 2003 tarihinde yasalaştı. Türk-İş, 17 Mayıs 2003 tarihinde yasayı protesto etmek için Ankara'da bir miting düzenledi ancak etkili olmadı.

Genel Kurul'da hükümetten ve komisyondan gelen yasa metni özellikle iş güvencesi açısından önemli değişikliklere uğradı. AKP Grup Başkan vekili ve milletvekilleri daha önce sosyal tarafların üzerinde uzlaştığı ve kendi hükümetlerinden gelen maddeler üzerinde işçiler aleyhinde değişiklikler yaptılar. Genel Kurul'da yapılan değişiklikler ile iş güvencesinin uygulama sınırı 10 işçiden 30 işçiye çıkartıldı. Öngörülen iş güvencesi tazminatı da 6-12 aydan, 4-8 aya indirildi. Böylece 4857 sayılı İş Yasasının en önemli işlevi çiçeği burnunda İş Güvencesi Yasasının (4773) budanması oldu..

Meclis görüşmeleri sırasında AKP'li sendikacı milletvekilleri iş yasasının etkin savunuculuğunu yaptılar. Esaslı hiçbir itirazda bulunmadılar. Sendikacı iken savundukları ilkeleri bir kenara bırakıp, "parti disiplininden" fire vermediler ve yasayı eleştiren CHP'lilere karşı en sert üslubu onlar kullandılar.

Ve nihayet yeni iş yasası 10 Haziran 2003 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdi. Yasanın yürürlüğe girmesinin ardından TİSK, "yeni kanun ile getirilen düzenlemelerin 1475 sayılı İş Kanunu'nun dar ve katı kurallarından bizi kurtardığı bir gerçektir" değerlendirmesini yaptı. Ve Yeni İş Yasası'nda belirsiz kalan kıdem tazminatına ilişkin düzenlemelerin bir an önce ele alınmasını istedi²⁸.

Yeni İş Yasası emek kesiminden gelen ısrarlı eleştiriler dikkate alınmadan meclisten geçirildi. AKP, İş Yasası'nı sadece büyük sermaye çevrelerinin değil küçük ve orta boy sermaye çevrelerinin de taleplerini göz önüne alarak düzenledi: "Anadolu sermayesini" de memnun etti. Aralarında TİSK, TOBB, TUSİAD ve MÜSİAD'ın da bulunduğu işveren bloğu etkin bir "sınıf mücadelesi" ve başarılı bir lobi faaliyeti sürdürdü ve sonuç aldı.

27 Türk-İş Dergisi, Sayı 354.

28 Refik Baydur, TİSK İşveren Dergisi Cilt 41 Sayı 9 Haziran 2003.

Yeni İş Yasası, hem kelimenin günlük dildeki anlamıyla hem de siyaset bilimindeki anlamıyla “oligarşinin tunç yasasıdır” . Yasa, bir işveren bloğunun taleplerine göre düzenlenmiş olması itibariyle “oligarşik” bir yasadır. Öte yandan getirdiği düzenlemeler açısından; işçileri güvencesiz, korumasız ve keyfi düzenlemelerle karşı karşıya bıraktığı ve piyasa rasyonellerini esas aldığı için “tunç” bir yasadır. Yasa, siyaset bilimci Roberto Michels’in deyimi ile de *oligarşinin tunç yasasıdır*. Michels, *oligarşinin tunç yasası* kavramını örgütlü küçük bir azınlığın çoğunluk üzerindeki egemenliğini anlatmak için kullanmıştır. Kavram, örgütlü küçük bir azınlık olarak işveren bloğunun hem devlet hem de AKP üzerindeki etkisini anlatmak açısından son derece yerindedir. İş Yasası süreci, parlamentonun, devlet ve parti iktidarının nasıl çoğunluğun çıkarları hiçe sayılarak, örgütlü bir azınlığın tahakkümü altına girdiğinin eşsiz bir örneğidir.

ANAP ve DYP gibi yeni liberal partilerin bile yapmayı göze alamadığı değişiklikleri AKP iktidarı bir çırpıda gerçekleştirdi. İşverenlerin yıllardır talep ettikleri, “çağdaş iş yasası”nı meclisten geçiren AKP, piyasaya “güven” telkin eden önemli bir adım atmıştır. AKP artık sermaye çevreleri indinde rüştünü ispat etmiş, yeni liberal politikaların kararlı savunucusu bir parti olduğunu eylemli olarak kanıtlamıştır.

II. PIYASA VE İŞ HUKUKU

Yeni İş Yasası’nı savunanların en önemli iddiası yeni yasanın bir yandan işçiye iş güvencesi sağladığı öte yandan işletmelere çağın gerektirdiği esneklik imkanını tanıdığı şeklindedir²⁹. Bununla bağlantılı bir diğer bir iddia ise, günümüzde piyasanın gereklerine eski “katı” iş hukukunun yanıt veremediği ve iş hukukunun artık işletmenin korunmasını esas alması gerektiğidir.

Bu bağlamda iş hukukunun temel felsefesi olan “işçinin korunması” ilkesinin öncelikle irdelenmesinde yarar var. Bu ilke günümüzde artan rekabet ve küreselleşme nedeniyle geçersiz hale mi gelmiştir, yoksa küresel piyasanın yarattığı acımasız rekabet ve korumasız koşullar bu ilkenin önemini daha da artırmış mıdır?

BORÇLAR HUKUKUNDAN İŞ HUKUKUNA

Yeni yasa tartışmaları sırasında iş hukukunun varlık nedeni adeta tepe taklak edilerek “işletme hukuku”na dönüştürülmeye çalışılmıştır. Oysa iş hukukunun doğuşu ve gelişiminin temel nedeni iş ilişkilerinde daha güçsüz durumda olan işçinin korunması kaygısıdır.³⁰ İşçi-işveren ilişkilerinin temel özelliği işçinin işverene olan ekonomik bağımlılığıdır. Sermayeyi ve tüm üretim olanaklarını elinde tutan işveren karşısında işgücü karşılığı alacağı ücret dışında hiçbir olanağı

29 Ali Rıza Büyükuşlu, “Güncel Tartışa: İş Kanunu ve İş Güvencesi Yeni Bir ‘Sosyal Düzen’ mi Yoksa ‘Sosyal Kaos’ mu?”, TİSK İşveren, Cilt 41, sayı 6, Mart 2003.

30 Nuri Çelik, *İş Hukuku Dersleri*, Genişletilmiş 15. bası, İstanbul: Beta Yayınları, 2000. s.17. Sarper Süzek, *İş Hukuku*, İstanbul: Beta Yayınları, 2002 s. 16.

bulunmayan işçinin korunması taraflar arasındaki dengesizliği gidermek için zorunludur³¹. İş hukukunun ortaya çıkış gerekçesi; liberal anlayışın borçlar hukukunda ifadesini bulan *sözleşme özgürlüğü* yaklaşımıyla işçinin korunmasının mümkün olmamasıdır. İş hukukunda özellikle işverenin sözleşme özgürlüğü sınırlanır.³² Liberal hukuk yaklaşımı, iş sözleşmesini genel sözleşme özgürlüğü etrafında ele alır ve tarafların özgür iradeleriyle sözleşme bağitlamaları ve sona erdirmeleri prensibini savunur.

Liberal hukuk bireylerin yasa önünde eşitliği esasına dayalıdır. Liberal hukuk anlayışı, bireylerin sosyal-iktisadi farklılıklarını dikkate almaz. Liberal yaklaşım sosyal eşitsizliği üzülecek bir sorun olarak değil, sevinilecek bir şey ve hatta bir gereklilik olarak addeder³³. Ancak liberalizmin soyut eşitlik anlayışı bireylerin piyasa mekanizmasına dahil oldukları andan itibaren anlamsız hale gelir, bireyler eşit olma şanslarını yitirirler³⁴. Çünkü bu andan itibaren bireyler soyut kimseler olarak değil iktisadi-toplumsal ilişkilerin öznesi ya da nesnesi durumunda olan somut varlıklar haline gelirler.

Liberal yaklaşım, piyasanın herhangi bir müdahale olmaksızın kendi işleyişi içinde dengeye varacağına inanır ve buradan hareketle piyasanın düzenlenmesi fikrine karşı çıkar.³⁵ Ancak liberalizmin bu *birakiniz yapsınlar bırakınız geçsinler* anlayışı büyük sosyal yıkımlara ve acılara yol açmıştır. Bu adaletsizlik ve dengesizliklere karşı sosyal adalet ve sosyal devlet yaklaşımları ortaya çıkmış ve devletin piyasayı düzenlemesi fikri ve giderek çağdaş anlamda iş hukuku şekillenmeye başlamıştır..

İş hukukunun temel amacı işçiyi korumak olduğuna göre iş hukukunun işçiye sağladığı hakların etkinliği ve uygulanabilirliği büyük önem taşımaktadır. Kolektif sendikal hakların varlığı ve iş güvencesi, iş hukukunun uygulanabilmesinin olmazsa olmaz koşuludur. Güçlü bir iş güvencesi sisteminin bulunmadığı bir ülkede işçi haklarının göstermelik ve kağıt üstünde kalacağı açıktır³⁶. Bu nedenle iş güvencesi *iş hukukunun merkezi sinir sistemi* olarak da tanımlanmaktadır³⁷.

Ülkemizde iş hukuku uygulaması bu saptamayı doğrulayacak çok sayıda örnek ile doludur. Anayasal temel bir hak olan sendikalaşma hakkından, sıradan bir hak olan işverenin işçiye ücret bordrosu verme yükümlülüğüne kadar, iş hukukunun

31 Süzek, s.16

32 Müjdat Şakar, *İş Hukuku Uygulaması*, Yenilenmiş 3. Bası, İstanbul: Beta Yayınları, 2002, s.16.

33 Elmar Altvater, "Neoliberal Karşıdevrimin Hiç de Gizli Olmayan Çekiciliği", (Çev. Nail Satlıhan), *İktisat Dergisi*, Aralık 1984, s.48

34 Altvater, s.50

35 Çelik, s. 4, Şakar, s. 7

36 Savaş Taşkent, "Uluslararası Hukukta İşçinin Feshe Karşı Korunması", *İktisadi, Sosyal ve Uluslar arası Hukuki Boyutu ile İşçinin Feshe Karşı Korunması*, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2002, s. 64. Müjdat Şakar, *Basın İş Hukuku*, İstanbul: Beta., 2002, s. 99.

37 Ulrich Preis, "Almanya'da İşçinin Feshe Karşı Korunması", *Almanya ve Türkiye'de İşçinin Feshe Karşı Korunması Semineri*, İstanbul: Alkım Yayınevi, 1997, s. 25.

irili ufaklı hemen hemen tüm hükümleri rahatlıkla ihlal edilebilmektedir. Çünkü bu hakları kullanmak isteyen işçi keyfi işten çıkarmaya karşı korumasıdır³⁸. İş güvencesinin yokluğu işçinin haklarını kullanmasını engelleyen ciddi bir tehdittir. Ülkemizde sendikalaşma oranının düşüklüğünde iş güvencesinin yokluğu büyük rol oynamaktadır. Çünkü sendikalaşma çabaları işten çıkarmalarla engellenmektedir.

İş güvencesi sadece bireysel olarak işçinin korunması açısından değil, genel olarak sosyal barış açısından da büyük öneme sahiptir. İş hukuku ne kadar ayrıntılı ve işçiyi koruyucu düzenlemeler getirirse getirsin, işçi hiçbir sebep gösterilmeksizin işten çıkarılıyorsa o ülkede toplumsal düzen, sosyal barış ve huzur sağlanamaz³⁹. Hizmet sözleşmesinin feshi sorunu, sadece işçiler açısından değil tüm çağdaş toplumlar açısından yaşamsal bir öneme sahip bir konu olarak ele alınmaktadır. Sorunun sadece kişisel değil siyasal ve sosyal bir boyutu olduğu da kabul edilmektedir⁴⁰.

İş güvencesi sadece bireysel işçi haklarının değil aynı zamanda kolektif işçi haklarının; sendika, toplu iş sözleşmesi ve grev hakkının da güvencesidir. Çünkü iş güvencesi olmayan bir işçinin kolektif hakları özgürce kullanabilmesi mümkün değildir. Öte yandan kolektif işçi hakları olmadan da bireysel haklar etkin bir biçimde korunamaz. Tüm bunların ötesinde iş güvencesi günümüzde sadece bir işçi hakkı olarak değil insan hakkı olarak da değerlendirilmektedir⁴¹.

SOSYAL KORUMA İKTİSADİ ETKİNLİĞE KARŞI MI?

İş hukukunun işçiyi koruma ilkesi günümüzde yaşanan ekonomik ve sosyal değişiklikler ileri sürülerek eleştirilmekte, *esneklik ve kuralsızlaştırma (deregulation)* talepleri giderek artan bir biçimde dile getirilmektedir. İşverenler artık, işçinin korunması ilkesine karşı, *işletmenin korunması* ilkesine ağırlık verilmesini istemektedir. Yeni İş Yasasının müzakereleri sırasında Başbakan da “*işletme güvencesi olmadan iş güvencesi olmaz*” görüşünü dile getirmiştir.

Küreselleşme ve artan rekabet iş hukukunun koruyucu özelliğinin bir kenara bırakılmasını gerektirmekte midir? Yoksa günümüzün acımasız rekabet koşullarının yarattığı basınç ve sosyal damping iş hukukunun koruyucu özelliğini daha da önemli mi kılmaktadır? Piyasa ve rekabet koşulları öyle gerektiriyor gerekçesiyle sosyal koruma yerine esneklik ya da kuralsızlığı koymak 19 yüzyıl liberalizminin “piyasa ‘görünmez el’ ile dengesini bulur; müdahale edilmemelidir”

38 Murat Özveri, “İş Güvencesini Gerekli Kılan Nedenler Konusunda Kısa Notlar”, *İş Güvencesi Yasa Tasarısının Değerlendirmesi*, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2001, s. 111.

39 Savaş Taşkent, “İş Güvencesinin Çalışma Hayatındaki Önemi ve Mevcut Düzenlemenin Yarattığı Sorunlar”, *Aktin Feshinde Yargı Denetimi Sempozyumu*, Ankara, Türk-İş Yayını, 1992, s. 37-40.

40 Ali Güzel, “İş Güvencesine İlişkin Temel İlke ve Eğilimler İşığında Yasa Tasarısının Değerlendirilmesi”, *İş Güvencesi Yasa Tasarısının Değerlendirmesi*, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2001, s 19

41 Taşkent, Aktin Feshinde Yargı Denetimi, ss. 37-40.

anlayışıyla aynıdır. İş hukuku zaten bu anlayışa karşı ortaya çıkmıştır. 18. yüzyılın sonlarında İngiltere’de kabul edilen Birleşme (yasakları) Yasası (*General Combination Act*) ile sendikalaşma ve toplu işçi hareketleri suç sayılıp yasaklanırken de “piyasanın rasyonellerinden” hareket edilmiştir.

Kuralsızlık ve esneklik uygulamalarının günümüzde gelmiş olduğu düzey, Uluslararası Para Fonu (IMF) yöneticilerinden, ABD Çalışma Bakanına kadar en üst düzeyde alarm zilleri çaldırmaktadır. Yeni liberal yaklaşımların sendikaları zayıflatması nedeniyle küresel piyasanın yarattığı tahribat karşısında çalışanların kendilerini korumaları giderek zorlaşıyor. IMF eski başkanı Michael Camdessus piyasaların acımasız olduğunu ve ayak uyduramayana ezdiğini belirterek bunu önlemek için sendikaların masada pazarlık güçlerini artırmaları gerektiğini vurguluyor⁴². ABD eski Çalışma Bakanı Robert Reich ise işçileri işten atma özgürlüğü anlamına gelen bir esnekleşmeyi şiddetle eleştiriyor⁴³. Dünya Ekonomik Forumu (Davos) toplantılarının kurucusu Klaus Schwab’dan, uluslararası finans spekülâtörü George Soros’a kadar pek çok küreselleşme yanlısı, küreselleşmenin yarattığı sosyal eşitsizliğe ve tahrip edici sonuçlarına dikkat çekiyor ve önlem alınması gereğinin altını çiziyorlar⁴⁴.

İşçiyi koruyucu düzenlemelerin, işletmelerin rekabet gücünü zayıflattığı, korumanın zayıf olduğu ülkelerin; örneğin ABD’nin ekonomik performansının, işçinin feshe karşı güçlü biçimde korunduğu Avrupa ülkelerine göre daha iyi olduğu iddia edilmektedir⁴⁵. Bu çerçevede AB içinde, liberaller ve işveren örgütleri Avrupa sisteminin Amerikanizasyonunu gündeme getirmektedirler⁴⁶.

Ancak bu iddiaların bilimsel dayanakları ve kanıtlanabilirlikleri son derece tartışmalıdır. Her şeyden önce vurgulanmalıdır ki; güçlü sosyal koruma düzenlemelerine sahip ülkeler 2. Dünya Savaşı sonrasında ciddi ekonomik atılımlar gerçekleştirdiler. Son dönemlere kadar ömür boyu istihdamın geçerli olduğu Japonya ve güçlü iş güvencesi düzenlemelerine sahip Batı-Kuzey Avrupa ülkeleri bunun örnekleridir. 1951 yılında *Feshe Karşı Koruma Yasasını* çıkaran Almanya bu yasa ile örneği olmayan bir ekonomik büyüme gerçekleştirdi⁴⁷. Bu örnekler sosyal korunmanın en azından iktisadi kalkınmayı engellemediğinin delili olarak kabul edilebilir. Feshe karşı korumanın makro ekonomik etkileri ve istihdamı

42 Michael Camdessus, “The Impact of Globalization on Workers and Their Trade Unions”, www.imf.org/external/np/sec/mds/1996/mds9613.htm, 21 Ekim 2002

43 ICEM, *Power and Counter Power: The Union Response to Global Capital*, Chicago: Pluto Press, 1996, s.46.

44 Ronaldo Munck., *Globalisation and Labour*. London. Zed Books, 2002. s.59-60

45 TİSK, *Tasarı Hakkında Görüşler*, Ankara:2000. Hasan Cemal, “İşçi Düşmanı... İşçi Dostu... Kim?” *Milliyet*, 2 Eylül 2000. Ege Cansen, “Esnek Firmanın Ömrü Uzun Olur”, *Hürriyet*, 14 Ekim 2000.

46 Employee Relations, “The Evolution of EU Social Policy, Vol. 16 No. 6, 1994, s.5.

47 Preis, s. 26.

daraltıcı etkileri konusunda yeterli veri olmadığı⁴⁸, olan verilerin de metodolojik açıdan iş güvencesinin ekonomik etkinliği azalttığına ilişkin iddiaları kanıtlamaktan uzak olduğu ve yeni bir metodolojiye ihtiyaç olduğu belirtilmektedir⁴⁹. Öte yandan Batı Avrupa ülkeleri ile ABD'nin feshe karşı koruma sistemlerini karşılaştıran bazı araştırmalar ise Batı Avrupa'nın mevcut iş güvencesi düzenlemelerinin firmaların kriz koşullarında esnek hareket etmesini engellemediğini ve iş güvencesinin esnek çalışma ile çatışmadığını ileri sürmektedirler⁵⁰.

Sosyal korumanın güçlü olmasının, istihdam üzerinde olumsuz etkiler yaratacağı iş güvencesi aleyhindeki görüşlerin en önemli dayanağıdır. Ancak bu yaklaşım öğretilerde eleştirilmekte ve genel kabul görmemektedir. İş güvencesinin, işsizliği artırma ya da azaltmada ve istihdam düzeyi konusunda önemli bir etkisi olmadığı belirtilmektedir⁵¹.

İş güvencesinin uluslararası rekabet ve sosyal damping üzerinde de önemli etkileri vardır. Günümüzde güçlü sosyal korumaların olduğu ülkelerdeki işverenler, üretimlerini emeğin ucuz ve korumasız olduğu ülkelere kaydırarak sosyal damping (kirli rekabet) yoluyla uluslararası rekabette avantaj sağlamaya çalışmaktadırlar. İş güvencesinin sosyal dampinge dayalı çalışmak isteyen işverenlerin işini zorlaştıracağı doğrudur. Günümüzde sosyal dampinge karşı mücadele uluslararası sendikaların en önemli hedefleri arasındadır. Uluslararası Özgür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU), Dünya Ticaret Örgütü'nden (WTO) uluslararası ticaret sözleşmelerine temel ILO sözleşmelerini içeren bir sosyal şart eklenmesini istemektedir⁵².

Sosyal damping arzusu ülkemizde de işverenler tarafından dile getirilmektedir. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO) aracılığıyla gelişmiş ülkelerin sosyal standartlarının, ülkemize aktarılmasına karşı olduğunu belirtmektedir⁵³.

48 Wolfgang Blomeyer "Almanya'da Feshe Karşı Korumanın Ekonomik ve Sosyal Sonuçları", *Almanya ve Türkiye'de İşçinin Feshe Karşı Korunması Semineri*, İstanbul: Akum Yayınevi, 1997, s. 153.

49 Guiseepe Bertola, Tito Boeri and Sandrine Cazes *Employment Protection in Industrialised Countries: The Case for new indicators*. International Labour Review. Vol. 139 (2000). No 1. Geneva, s. 57-72.

50 Susan Houseman, "Job Security v. Labor Market Flexibility. Is There a Tradeoff", *Employment Research*, Spring 1994, <http://www.upjohninst.org/publications/empres.html> 14 Ekim 2002, Katharina Abraham and Susan Houseman, "Does Employment Protection Inhibit Labor Market Flexibility", *Upjohn Institute Staff Working Paper*, 1993. <http://www.upjohninst.org/publications/wp/> 14 Ekim 2002

51 Nusret Ekin, "İş Güvencesinin Çalışma Hayatındaki Önemi ve Mevcut Düzenlemenin Yarattığı Sorunlar", *Aktin Feshinde Yargı Denetimi Sempozyumu*, Ankara, Türk-İş Yayını, 1992, s. 33. Metin Kutal, "İş Güvencesinin İktisadi ve Sosyal Etkileri Üzerine Bazı Düşünceler", *İş Hukukunun Ulusal ve Uluslararası Temel ve Güncel Konuları*, Ankara: Kamu-İş Yayını, 1993, s. 202.

52 <http://www.icftu.org/displaydocument.asp?Index=991209329&Language=EN>

53 TİSK, 2001 Genel Kurul Çalışma Raporu, Ankara, 2001

DEĞİŞEN İKTİSADİ VE SOSYAL İKLİM: KORUMADAN KURALSIZLIĞA

Kapitalizm 2. Dünya Savaşı'ndan 1970'lerin ortalarına kadar istikrarlı bir büyüme dönemi yaşadı. Fordist-Taylorist iş organizasyonu ve sermaye birikimi modeli ile Keynesyen sosyal refah devleti uygulamaları sonucunda uyumlu bir endüstri ilişkileri dönemi yaşandı. 1929 Büyük Bunalımının ardından 1930'lu yıllarda ABD'de *New Deal* dönemi ile başlayan sosyal korumayı ve devletin ekonomiye müdahalesini öngören yaklaşımlar savaş sonrası dönemde Batı Avrupa'da geniş uygulama alanı buldu. Keynes, 1929 iktisadi bunalımın yeniden ortaya çıkışını engelleyecek makroekonomik araçlar üretti. Kapitalist ekonominin devlet tarafından düzenlenmesini esas alan bu yaklaşıma göre devlet ekonomiyi soğutmak ve ısıtmak için harcamaları artırıp azaltmalıydı. Batılı demokrasiler, kapitalizmin yıkıcı sonuçlarından işçilerin korunması için büyük baskı görmeye başladılar. Böylece sosyal refah devleti döneminde sendikalar güçlendi ve çalışanların yaşama ve çalışma koşullarında önemli gelişmeler ortaya çıktı, çalışma ilişkileri ve iş hukuku buna göre şekillendi.

Keynesyen iktisat politikalarının uygulanması sonucunda devlet harcamalarının Milli Gelir içindeki payında artışlar yaşandı. Ayrıca talep yaratıcı politikalar yatırımları teşvik ettiği için yeni iş alanları açıldı ve işsizlik düzeyi görece düşük kaldı.

Düzenlenmiş kapitalizm modeli, Keynesyen makro ekonomik araçlarının uygulanmasına; devletin talep yaratması, ekonomiye müdahalesi; bizzat iktisadi bir aktör olmasına, ve korporatizme dayanıyordu⁵⁴. Korporatizm, sendikaların devlet tarafından kollanması ve bir üst sıklıkta dövüşmeleri anlamına geliyordu. Sendikalar hem kapitalist sisteme karşı savaşıyor hem de sistemin çalışanların yararına gelişmesi için uğraşıyorlardı. Bu dönem sendikalaşmanın geliştiği bir dönemdi. 1950'lerde gelişmiş kapitalist ülkelerde sendikalı işçi sayısı 49 milyonken 1970'te 72 milyona çıktı.

1950 ile 1973 arasında gelişmiş kapitalist ülkelerde kişi başına ortalama gelir önceki 130 yılın ortalamasına göre üç kat daha hızlı arttı. Daha sonra "Altın Çağ" olarak adlandırılacak bu dönem özellikle Batı Avrupa'da geniş uygulama alanı buldu ve Avrupa Sosyal Modeli ortaya çıktı.

Keynesyen iktisat politikalarının ve Fordizmin 1970'lerin başlarında yaşanan krizle birlikte çöküşü Fordizm sonrası yeni birikim modeli arayışlarını gündeme getirdi. Kitle üretiminden uzaklaşan, küçük ölçekli, nitelikli iş gücüne dayalı yeni iş organizasyonları gündeme geldi. Kurallı, istikrarlı ve ayrıntılı iş bölümüne dayalı çalışma düzeninin yerini esnek, kuralsız ve düzensiz çalışma biçimleri; standart çalışmanın yerini atipik, esnek çalışma biçimleri almaya başladı.

54 Munck, 2002, s.28

Esneklikle ilgili en yaygın kabul görmüş teori “esnek uzmanlaşma” (*flexible specialisation*) teorisi. Bu teoriye göre kitle üretimi yerine geçen esnek üretim ile talepteki dalgalanmalara ve değişikliklere uyum sağlanabilecek, tüketicilerin değişen tercihlerine yanıt verilebilecek ve böylece durgunluk ve ekonomik krizden çıkılabilecekti⁵⁵.

1970 ve 80’lerde gerek yeni teknolojiler gerekse şirketlerin rekabet gücünü artırma istekleri sonucunda yeni çalışma biçimleri ortaya çıktı ve iş gücü parçalandı. Kısmi zamanlı ve standart olmayan çalışma biçimlerinin toplam istihdam içindeki oranı artmaya başladı

Dışsallaştırma stratejileri, taşeron ve alt işveren uygulamaları sonucunda işgücü çekirdek ve çevresel işgücü (*peripheral*) olarak bölünmeye başladı. Çekirdek işgücü yüksek vasıflı ve görece yüksek ücretli ve güvenceli bir kategoriye oluştururken çevresel iş gücünün çalışma koşulları belirsizleşti. Çevresel iş gücü kolayca ikame edilebileceği için sendikası ve genellikle kayıt dışı kalmaya başladı. Dışsallaştırma stratejileri firma ölçeğinin küçülmesine yol açtı ve küçük ölçekli firmalarda sendikalaşma daha zor olduğu için yeni çalışma biçimleri sendikalaşmayı zayıflattı.

Bu süreçte çeşitli esnek çalışma biçimleri gündeme geldi. Bir yandan firma içi esneklik yaklaşımı ile kalite ve verimlilik gündeme gelirken öte yandan dışsal esneklik yöntemleri ile güvencesiz ve kuralsız bir çalışma düzeni oluşmaya başladı. Kısmi Süreli Çalışma, Belirli Süreli Çalışma, İş Paylaşımı, Kayan İş Süreleri, Çağrı Üzerine Çalışma, Sıkıştırılmış İş Haftası, Esnek Vardiya Sistemi, Emekliliğe Esnek Geçiş, Evde Çalışma, Tele Çalışma gibi esnek çalışma biçimleri giderek daha fazla gündeme gelmeye başladı. Ve iş hukukunu bu doğrultuda revize etmeye yönelik girişimler yoğunlaştı.

III. YENİ İŞ YASASI: ESNEKLİK ve KURALSIZLIK

4857 sayılı yeni İş Yasası, yeni liberal iktisat politikalarının ve esneklik-kuralsızlık arayışlarının bir ürünüdür. Bu bakımdan yeni yasa ülkemize özgü bir olgu değil 1980 sonrasının iktisadi ve sosyal iklim değişikliği ile paralel bir düzenlemedir. Yasa küresel pazarın ve artan rekabetin rasyonellerini ve dayatmalarını hukuk kuralı haline getirmiştir. Yeni Yasa 1475 sayılı eski Yasa’da yer alan ve işveren örgütleri tarafında “katı” bulunan hükümleri iyice “yumuşatmaktadır”.

Yeni İş Yasası, iş hukukunun asıl konusu olan; piyasa mekanizmasının yarattığı sorunlara karşı çalışanların nasıl korunacağı sorusuna değil piyasanın ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağı sorusuna yanıt aramıştır. 19. yüzyılın vahşi kapitalizminin yarattığı tahribata karşı ortaya çıkan iş hukuku günümüzde “yeni vahşi kapitalizme” payanda yapılmaya çalışılmaktadır.

55 Arif Yavuz, Esnek Çalışma ve Endüstri İlişkilerine Etkisi, Ankara, Kamu-İş, 1995, s.9-10

Yeni İş Yasası, 1475 sayılı Yasa'da yer almayan pek çok yeni düzenlemeye verilmektedir. Yeni Yasa 30 yılı aşkın süredir istikrar kazanmış pek çok uygulama ve kurumu ya değiştirmiş ya da ortadan kaldırmıştır. "Geçici İş İlişkisi", "Kısmi Süreli İş Sözleşmesi", "Belirli Süreli Sözleşme", "Çağrı Üzerine Çalışma", "İş Zamanı Denkleştirilmesi", "Telafi Çalışması", fazla çalışmada süre sınırının kaldırılması, fazla çalışmanın ücretsiz hale getirilmesi, iş güvencesine ilişkin eski yasada (4773) var olan hükümlerin daraltılması, hafta tatili gününün değiştirilebilmesi, ara dinlenmelerinin esnetilmesi, yıllık izin üç parçaya bölünebilmesi yeni iş yasasının belli başlı düzenleme ve değişikliklerdir.

Yasanın düzenlemelerinin genel felsefesine toplu olarak bakıldığında şu noktalar ön plana çıkmaktadır:

- Yeni Yasa "işçinin korunması" ilkesine değil "işletmenin korunması" esasına dayalıdır.
- Yasa, son dönemlerde çalışma hayatında ortaya çıkan, piyasa rasyonellerinin ürünü olan esneklik, kuralsızlık ve düzensizlikler yasal bir forma kavuşturmuştur.⁵⁶
- Yasa'da yer alan yeni çalışma biçimleri ve iş ilişkileri sendikal örgütlenmeyi zayıflatıcı niteliktedir.
- Yasa ile kayıtsız ve kuralsız işletmelerin kayıtlı ve kuralsız işletmeler; sendikasız işyerlerinin sendikalı işyerleri üzerindeki baskısı artacaktır.
- Yeni yasa ile getirilen çalışma biçimleri gelirin sürekliliğini ortadan kaldıran niteliktedir.
- Yasa ile getirilen yeni istihdam biçimleri sosyal güvenlik (sağlık, emeklilik, işsizlik sigortası gibi) alanında önemli sorunlar yaratacaktır.⁵⁷

Yeni Yasa ile getirilen esnek çalışma hükümlerinin önemli bir kısmı tarafların mutabakatına bağlı olarak uygulanabilecektir. Ancak kolektif sendikal hakların sınırlılığı ve sendikalaşma düzeyinin düşüklüğü nedeniyle uygulamada tarafların mutabakatının bir hükmü kalmayacaktır.

Öte yandan yeni yasanın getirdiği iş güvencesi sisteminin zayıflığı da bu hükümlerin gerçek bir mutabakat olmadan uygulanmasına olanak verecektir. Temel sorun kolektif iş hukuku ve iş güvencesinin zayıflığıdır. Bu zayıf toplu iş hukuku sisteminin üstüne bina edilen esneklik hükümleri yazılı olandan çok daha esnek hatta kuralsız uygulanabilecektir.

56 Uzeyir Ataman, 4857 Sayılı Yasanın Değerlendirilmesi, İstanbul, Lastik-İş, 2003, s.18.

57 Ataman, s.17.

YENİ YASA'NIN TEMEL DÜZENLEMELERİ

Sınırlı-Kısıtlı İş Güvencesi

4857 sayılı yasanın en önemli özelliği iddia edildiği gibi iş güvencesi sağlamış olması değil tam tersine 4773 sayılı yasa ile getirilen ve 15 Mart 2003'te yürürlüğe giren iş güvencesine ilişkin hükümleri iyice budamasıdır. Yeni iş yasası ile iş güvencesi göstermelik hale getirmiş, hem kapsam hem de yaptırım açısından sınırlandırılmıştır.

4773 sayılı Yasa'da var olan ve yasanın kapsamını daraltan koşullar yeni Yasa'da da korunmuş ancak kapsamı daha da daraltan ek düzenlemeler yapılmıştır. İş Kanunu ve Basın İş Kanunu kapsamı dışında kalanlar ile belirli süreli hizmet akdi ile çalışanlar yeni yasa ile de iş güvencesi kapsamı dışında kalmıştır. Ancak 4773 sayılı Yasa ile 10 ve daha fazla işçi çalıştıran işyerlerinde uygulanan iş güvencesi hükümleri 4857 sayılı yasaya göre 30 ve daha fazla işçi çalıştırılan işyerlerinde uygulanabilecektir. Bu durumda çalışanların yaklaşık yarısı kapsam dışında kalacaktır. Yasayı hazırlayan Bilim Kurulu metninde, Hükümet tasarısında ve Komisyon'un 1. ve 2. raporunda 10 işçi olarak yer alan ve tarafların üzerinde anlaştıkları bu hüküm Genel Kurul görüşmeleri sırasında AKP Grup Başkan Vekili Salih Kapusuz ve arkadaşlarınca verilen bir önergeyle 30'a çıkartılmıştır. Görüşmeler sırasında Komisyon bu önergeye karşı çıkmamış konuyu takdire bırakmış, Hükümet ise kendi tasarısına rağmen bu önergeye katılmıştır. Böylece Genel Kurulda her türlü mutabakat hiçe sayılarak tasarının en hassas maddelerinden biri değiştirilmiştir.

Ülkemizde 4.8 Milyon sigortalı çalışanın 2.3 milyonu 30'dan az işçi çalıştıran işyerlerinde çalışıyor. Böylece sigortalıların yüzde 48'i yasa kapsamı dışına çıkartıldı. Ayrıca toplam 723 bin işyerinin 698 bini yasa kapsamı dışında kalmıştır. Yasa toplam işyerlerinin sadece yüzde 3.5'inde; 25 bin işyerinde geçerli olacaktır. Yasa'nın belirli süreli hizmet sözleşmesiyle çalışanlar ile Deniz İş kanunu ve Borçlar Kanunu kapsamında çalışanları kapsamaması nedeniyle uygulama alanı daha da daralacaktır.

Yine 4773 sayılı Yasa'da en az 6 en çok 12 aylık ücret tutarında düzenlenen iş güvencesine ilişkin tazminat miktarı (Bilim Kurulu taslağı, Hükümet tasarısı ve Komisyon raporlarında bu şekilde yer almasına rağmen) Genel Kurulda yine Salih Kapusuz ve arkadaşlarınca verilen bir önergeyle en az 4 en çok 8 aylık ücret düzeyine indirilmiştir. Komisyon kendi raporuna rağmen bu önergeye karşı çıkmadı. Hükümet kendi tasarısına rağmen bu önergeyi destekledi. Böylece sosyal tarafların üzerinde anlaştığı hükümlerden biri daha Genel Kurul'da bir son dakika manevrası ile sınırlandırılmış oldu.

4773 sayılı Yasa'da ispat yükümlülüğü tümüyle işverene ait iken 4857/20. maddesine eklenen bir fıkra ile geçersiz işten çıkarmada işverenin ispat yükümlülüğü gevşetilmiş ve işçiye "feshin farklı bir nedene dayandığını ileri sürmesi" halinde bunu ispatlama yükümlülüğü getirilmiştir.

İş güvencesine ilişkin bir diğer tuhaflık ise dava süresi ne olursa olsun işçinin boşa geçen süreler için alabileceği hakların sadece 4 aylık ücreti ile sınırlandırılmış olmasıdır. Türk yargı sistemi içinde 4 ayda bir davanın bitmesi olanaksız iken işçinin boşa geçen süreler için alacağı hakları bu süreyle sınırlamak iş güvencesinin etkisini zayıflatıcı olmuştur.

Yine yasanın 21. maddesi son fıkrası ile iş güvencesi ile öngörülen tazminatlara ilişkin hükümlerin sözleşmelerle hiçbir şekilde değiştirilemeyeceği hükmü getirilmiştir. Böylece toplu iş sözleşmeleri ile iş güvencesinin etkisini artırıcı düzenlemelerin önü tıkanmış ve toplu iş sözleşmesi özerkliği sınırlandırılmıştır.

Esneklik Hükümleri

4857 sayılı Yasa'nın en önemli özelliği iş ilişkisi ve çalışma düzenine ilişkin eski yasada var olan hükümleri önemli ölçüde esnetmesi, hatta kuralsızlaştırmasıdır. Bu düzenlemelerin başlıcaları şunlardır.

Taşeron Uygulaması (Madde 1): Taşeron (alt işveren) uygulaması yıllardır sendikaların ve çalışanların en çok yakındığı uygulamalardan biri olmuştur. Yeni Yasa ile taşeron sorunu çözülmek bir yana daha da sorunlu hale getirilmiştir. Yeni kimi sınırlamalara karşın taşeron uygulamasının kapsamı genişletilmiş ve yasal temele kavuşturulmuştur. Yasa ile yardımcı işlerin tümünde taşeron çalıştırılabilmesi olanaklı kılınırken, asıl işin bir bölümünde taşeron çalıştırılmasına ve asıl işin tümünün parçalanarak taşerona devrine olanak tanınmıştır. Yeni Yasa ile taşeron uygulaması genişleyecektir.

Geçici İş İlişkisi (Ödünç İşçilik) (Madde 7): Tasarıda "ödünç iş ilişkisi" olarak yer alan bu hüküm Genel Kurul'da "Geçici İş İlişkisi" olarak değiştirilmiştir. Bu madde ile işveren, onayını alarak işçiyi holding içinde ya da benzer işlerde çalıştırılmak üzere bir başka işverene, belirli sürelerle (6 ay), devredebilecek diğer bir deyimle kiralayabilecektir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta işçinin holding bünyesi içinde kendi işine benzer olmayan işlerde de çalıştırılmasına olanak tanınmasıdır. Yasa devir sırasında çalışanın onayını öngörmekle birlikte bu konu özellikle sendikasız işyerlerinde keyfi uygulamalara yol açabilecektir. Bu madde işçinin sürgüne gönderilir gibi bir başka işyerine gönderilmesinin önünü açacaktır.

Belirli Süreli İş Sözleşmesi (Madde 11): Genel olarak belirli süreli iş sözleşmeleri işçiyi daha az koruyan düzenlemelerdir. Bu nedenle sınırlandırılmaları ve kötüye kullanılmasının engellenmesi iş hukuku açısından büyük önem taşır. Yeni Yasa "esaslı nedene" dayalı belirli süreli iş sözleşmelerinin tekrarında ve süresinde bir sınır ön görmemektedir. Böylece "esaslı nedene dayalı" olarak sınırsız sayı ve sürede belirli süreli iş sözleşmesi ile işçi çalıştırmak olanaklı olacaktır. Bu madde İş Yasası'nın getirdiği çeşitli yükümlülüklerden bu arada iş güvencesi yükümlülüklerinden kaçınmak için kullanılabilir.

Çağrı Üzerine Çalışma (Madde 14): Yasa ile yeni düzenlenen kısmi zamanlı çalışmanın özel bir biçimidir. İşçinin yapmayı üstlendiği iş edimini çağrı üzerine yapmasını düzenleyen bir iş ilişkisi biçimidir. Taraflar hafta, ay ya da yıl içinde ne kadar süre ile çağrı üzerine çalışma yapılacağını belirleyebileceklerdir. Taraflarca süre belirlenmezse bu süre haftada 20 saat olacaktır. Yasa hükmü çağrı üzerine çalışma süresinin en az ne kadar olabileceği konusunda belirsizlik içermektedir. Yasa metni 20 saatten daha düşük süre ile sözleşme yapılabilmesine olanak verecek şekilde yazılmıştır. İşveren işçiyi en az dört gün önceden çağırarak kararlaştırılan süre kadar çalıştırabilecektir. Bu kapsamda çalışan bir işçinin düzenli bir işi olmayacak ve işverenin çağrısını bekleyecektir. Bu düzenleme bir yandan çalışanın sosyal yaşamını öte yandan başka kısmi zamanlı başka işlerde de çalışmasını oldukça zorlaştıracak belirsiz bir çalışma biçimidir.

İş Sürelerinin Esnekleştirilmesi (Çalışma Sürelerinin Denkleştirilmesi) (Madde 63): Yeni İş Yasası'nın getirdiği en büyük esneklik ve belirsizlik çalışma sürelerine ilişkindir. Yeni Yasa haftalık çalışma süresini eskisi gibi 45 saat olarak belirlemekte ancak haftalık çalışma süresinin haftanın çalışılan günlerine eşit olarak bölünmesi zorunluluğunu ortadan kaldırmaktadır.

Tarafların anlaşması ile haftalık normal çalışma süresi, haftanın çalışılan günlerine günde 11 saati aşmamak koşulu ile dağıtılabilecektir. Bu şekilde yapılacak çalışmalar fazla çalışma olarak kabul edilmeyecektir. Bu uygulama için iki aylık bir denkleştirme süresi kabul edilecek ve bu iki aylık denkleştirme süresinde işçinin haftalık ortalama çalışma süresi normal haftalık çalışma süresini aşmayacaktır.

İşveren, ihtiyacı olduğunda, işçiyi günde 11 saate kadar çalıştırılabilecek, işverenin ihtiyaç duymadığı durumlarda ise işçi daha az çalışarak haftalık ortalama 45 saatlik çalışma süresini iki ay içinde denkleştirilecektir. Bu durumda bir işçi haftada altı gün çalışılan bir işyerinde bir haftada 66 saate kadar çalıştırılabilecektir. Bu madde ile işçi, işletmenin işlerinin yoğun olduğu dönemde aşırı çalışacak işlerin daha durgun olduğu dönemde ise daha az çalışacaktır. Örneğin 10 haftalık bir denkleştirme süresinin ilk 5 haftasında işçi (5x66) 330 saat çalışacak kalan beş haftalık çalışma süresinde de haftada 24 saat çalışacaktır. Bu madde fiilen fazla çalışma ücretini ortadan kaldırmaktadır. Öte yandan bu uygulama çalışanın ruhsal ve bedensel sağlığını olumsuz etkileyebilecektir.

Hükümet tasarısında ve bilim kurulu metninde yer alan "ortalama haftalık çalışma süresi fazla çalışmalar dahil 48 saati aşamaz" şeklindeki hüküm Komisyonun ilk raporunda aynen korunmuş ancak Komisyonun ek raporunda bu hüküm tasarıdan çıkarılmıştır. Böylece haftalık toplam çalışma süresi belirsizleştirilmiştir.

Fazla Çalışma (Madde 41): İş sürelerinin denkleştirilmesi, fazla mesai uygulaması ile birlikte ele alındığında daha da tehlikeli ve kuralsız bir hal almaktadır. Tasarının 63. maddesinde yer alan "fazla çalışma dahil ortalama haftalık çalışma süresinin 48 saati aşamayacağı" hükmünün yasada yer almaması

günlük ve haftalık çalışma süresini belirsiz ve kualsız hale getirmiştir. Eski Yasada fazla çalışmanın günde üç saati ve fazla çalışma yapılacak gün sayısının yılda 90 günü aşamayacağı hükmü yer almaktaydı. Tasarının 63. maddesinde yer alan "48 saat" koşulunun bir gereği olarak tasarının 41. maddesinde eski yasada var olan (3 saat 90 gün) hüküm yer almamıştır. Ancak Komisyon'un ikinci raporunda 41. maddeye yılda 270 saat fazla çalışmaya olanak tanıyan bir hüküm eklenmiştir. Böylece ortalama haftalık ortalama çalışma süresi 50 saatin üstüne çıkmaktadır.

Şu anda fazla çalışmaya ilişkin yıllık 270 saat dışında hiçbir sınırlama yoktur. Yasa'nın metni günlük fazla çalışma açısından hiçbir sınır içermemektedir. Yasanın 63. maddesinde yer alan 11 saat koşulu haftalık normal çalışma süresi ile ilgili olarak kullanılmaktadır. Fazla çalışmaya ilişkin çalışanın onayı, uygulamada genellikle peşin alınmaktadır. Bu durum özellikle sendikasız işyerlerinde büyük sıkıntılara yol açabilecektir.

Denkleştirme çalışması ile fazla çalışma uygulaması birlikte ele alındığında vahim sonuçlar ortaya çıkacaktır. Şu anda günlük, haftalık ve aylık fazla çalışmanın açık yasal bir sınırı yoktur. Bu durum, keyfi sürelerle fazla çalıştırılma yaptırılmasına olanak tanımaktadır. Bir an için 63. maddede yer alan 11 saat koşulunun (işçi yararına yorum ilkesine dayanarak) fazla çalışmaları da kapsadığını varsayalım. Ortaya çıkan çalışma düzeni yine de tahammül edilemez olacaktır. 10 Haftalık bir denkleştirme süresini ele alalım: Bu sürenin ilk 5 haftasında haftada 66 saat çalışan bir işçi kalan 5 haftada 24 saat çalışacaktır. Ancak işveren ikinci 5 haftada fazla çalışma uygularsa işçiye haftada 42 saat fazla mesai yaptırabilir ve 66 saat çalıştırmaya devam edebilir. Böylece işçi 2 ay boyunca haftada 66 saat çalıştırılabilir. Yüksek yargının fazla çalışma ile ilgili sorunları açıklığa kavuşturması yerinde olacaktır..

Telafi Çalışması (Madde 64): Yeni Yasa'da yer alan ve işverenin fazla çalışmalarda ücret ödemesini engelleyen bir diğer düzenleme ise telafi çalışmasıdır. Bu maddeye göre işin durması ya da tatillerin birleştirilmesi ya da işçinin izin alması durumunda bu sürelerin yerine işçiye iki ay içinde telafi çalışması yaptırılabilir ve bu çalışma fazla çalışma sayılmayacaktır. 4857 sayılı Yasa bütünüyle fazla çalışmanın ücretsiz yaptırılması esasına dayalıdır.

Kıdem Tazminatı: Yeni Yasa kıdem tazminatını kurumunu iş yasaının sistematiği dışına çıkarmıştır. 1475/14. madde geçici 6. madde ile korunmuş. 1475 sayılı Yasa'nın 14. madde dışındaki tüm hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır. Geçici 6. madde ile kıdem tazminatı için bir fon kurulacağı ve fon kuruluncaya kadar 1475/14. maddenin geçerli olacağı belirtilmiştir. Kısa bir süre içinde kıdem tazminatı ile ilgili fon kurulması gündeme gelecektir. Fon, kıdem tazminatı yükümlülüğünün doğrudan işverenden alınması anlamına gelecektir. İşveren, fona prim yatıracak ve hak sahipleri fondan kıdem tazminatlarını alacaklardır. Kıdem tazminatı hak etme koşulları ve miktarının ne olacağı yeni yasa ile yeniden belirlenebilecektir.

Kıdem tazminatının fona devredilmesi, ilk bakışta ödeme güçlüğüne düşen işyerlerindeki işçi haklarını koruyucu gibi gözükse de büyük sorunlar yaratmaya adaydır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

Kıdem tazminatının fona devri iş güvencesi hükümlerini daha da etkisiz hale getirecektir. Bilindiği gibi kıdem tazminatı, iş güvencesinin olmaması nedeniyle bir tür yan iş güvencesi mekanizması olarak işlev gördü. Ancak işverenler eski yasa döneminde de kıdem tazminatı ödemeyi göze alıp keyfi işten çıkarma mekanizmasını kullanmaya devam ettiler. Yeni Yasa'nın getirdiği iş güvencesi mekanizması sadece dört ile sekiz aylık ücret tutarında bir tazminattır. Kıdem tazminatı ödeme yükümlülüğünün fona devredilmesi, işten çıkarmada caydırıcılığı azaltacaktır. Bu nedenle iş güvencesine ilişkin tazminat miktarları makul ve caydırıcı bir düzeye çıkarılmadan kıdem tazminatının fona devredilmesi pratik olarak 1475 sayılı Yasa dönemindeki koşullara dönülmesi anlamına gelecektir. Hatta bu kez işverenin işten çıkarmada doğrudan ödeyeceği tazminat azalacaktır..

Fonun ikinci önemli sorunu, işverenlerin fona primleri zamanında yatırmamaları olacaktır. Sigorta primleri ve vergilerin zamanında yatırılmadığı koşullarda kıdem tazminatı fonu primlerinin zamanında yatırılacağını varsaymak için hiç bir neden yoktur.

Fonun bir diğer olumsuzluğu ise siyasi iktidarların müdahalesine açık olmasıdır. SSK primlerinin, zorunlu tasarruf ve konut edindirme fonlarının siyasi iktidarlar tarafından kullanımı dikkate alındığında kıdem tazminatı fonunun da benzeri müdahalelere uğraması yüksek bir olasılık olarak görülmelidir.

Kıdem tazminatının fona devri yerine işveren yükümlülüğü olarak kalması ancak ödeme güçlüğüne düşebilecek işyerlerindeki işçilerin kıdem tazminatı hakları için işsizlik sigortası kapsamında sınırlı bir garanti fonu oluşturulması yerinde olacaktır.

IV. AB DÜZENLEMELERİ VE YENİ İŞ YASASI

Gerek yeni İş Yasası'nın genel gerekçesinde gerekse işveren örgütlerinin yeni iş yasası ile değerlendirmelerinde; yasanın AB ve ILO normları doğrultusunda hazırlandığı vurgulanmaktadır⁵⁸. Yeni İş Yasası'nın AB düzenlemelerine göre hazırlandığı ya da bu düzenlemelerin AB uyumu gereği yapıldığı iddiaları gerçeği tam olarak yansıtmamaktadır. Avrupa Birliği'nin Türkiye'den uyum sürecinde talep ettiği düzenlemeler ile İş Yasası'nda yapılan pek çok değişikliğin ilgisi yoktur. AB düzenlemeleri ile yeni İş Yasası'nı karşılaştırmadan önce AB düzenlemelerinin hukuksal niteliğine göz atmakta yarar var.

Avrupa Topluluğu hukukunda kaynaklar Birincil ve İkincil kaynaklar olarak ayrılır. Bu ayırım sosyal politika alanında geçerlidir. Birincil kaynaklar, Topluluğu

58 TİSK, İşveren Dergisi, Eylül 2002; TBMM, İş Kanunu Tasarısı ve Sağlık Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Raporu (1/534). Ankara, 2003 (Çoğaltma), s. 1-2

kuran antlaşmalar (AÇKT Antlaşması, AET Antlaşması, AAET Antlaşması) ve bunların ekleri ve bu antlaşmaları değiştiren antlaşmalar (Maastricht, Amsterdam ve Nice Antlaşmaları) ile Tek Avrupa Senedi'dir. Bunlar topluluğun Anayasası olarak da kabul edilir⁵⁹. İkincil (Tali) Kaynaklar, Topluluk organları tarafından yaratılan hukuktur. Bunları tüzük (*regulation*), direktif (*directive*), karar (*decision*), tavsiye (*recommendation*) ve görüş (*opinion*) olarak sıralamak mümkündür. Tüzük, direktif ve karar bağlayıcı niteliktedir. Avrupa Adalet Divanı'nın kararları da ikincil kaynaklar arasında değerlendirilmektedir.

Uluslararası Antlaşma ve Sözleşmeler de hukuksal kaynaklar arasındadır. Topluluk antlaşmasının 6. maddesi Birliğin kendini *İnsan Haklarının Korunması Konusunda Avrupa Sözleşmesi* ile bağlı saydığını vurgulamaktadır. Amsterdam antlaşması ile değiştirilen topluluk antlaşmasının 136. maddesi ile (eski 117) ile 1989 tarihli Topluluk Temel Sosyal Haklar Şartı'na ve Avrupa Sosyal Şartı'na (Avrupa Konseyi, 1961) açıkça atıfta bulunulmuştur. 1989 tarihli Topluluk Şartı'nın kendisi de ILO normlarından esinlenerek hazırlanmış ve bu önsöz de açıkça ifade edilmiştir⁶⁰. Yine Aralık 2000'de Nice'de kabul edilen Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın başlangıç bölümünde bu şartın İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunması Hakkından Avrupa Sözleşmesinden (Avrupa Konseyi), Avrupa (Konseyi) Sosyal Şartından, Avrupa Toplulukları Adalet Divanı ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihat hukukundan kaynaklanan hakları teyit ettiği belirtilmiştir.

Aday ülkelerin üyelikleri için ön şart niteliği taşıyan Kopenhag Zirvesi kararları (kriterleri) de açıkça Avrupa Konseyi Sözleşmelerine atıfta bulunmaktadır. Kopenhag kriterlerinin atıfta bulunduğu Avrupa Konseyinin İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunması Hakkında Avrupa Sözleşmesi'nin (1950) 11. maddesi bireylerin çıkarlarını korumak için sendika kurmalarını ve sendikalara katılmalarını temel bir insan hakkı olarak tanımlamaktadır.

Sosyal politika alanında AB normlarına uyum, öncelikle siyasi hak ve özgürlük kapsamında sendikal haklara uyum olarak ele alınmalıdır. AB, öncelikle siyasi kriterler bağlamında sendikal hak ve özgürlüklerin genişletilmesini istemektedir. İlerleme Raporlarında bu yönde talepler yer almaktadır. Uyumun öncelikle sağlanması gerektiği alan ön koşul niteliği taşıyan alandır. Temel sendikal hak ve özgürlükler de bu kapsamda yer almaktadır. Hükümetler AB ve ILO normlarının gereği olan kolektif sendikal haklar konusunda gerekli adımları atmazken, bireysel iş hukuku alanında var olan işçi haklarını sınırlamaktadırlar.

AB yönergelerinde yer alan bireysel iş hukukuna ilişkin düzenlemelere uyum konusunun farklı boyutları vardır. AB Kurucu Antlaşması'nın sosyal politikaya ilişkin hükümlerinden olan 137. madde (eski 118)⁶¹ AB Konseyi'nin çalışma

59 Can Tuncay, "AB Sosyal Politikasına İlişkin Düzenlemelerin temel Yapıları", Avrupa Birliği'nin Sosyal Politikaları ve Türkiye Semineri, Çimento Müstahsilleri Sendikası, Ankara, 1997. 91

60 Aysen Tokol, Uluslararası Sosyal Politika, Bursa, 1995. s. 127.

61 Treaty Establishg the European Community

koşulları konusunda *asgari koşulları* belirleyecek yönergeler çıkarmasını öngörmektedir. Madde açıkça asgari koşullardan söz etmekte ve bu çerçevede kabul edilen yönergelerin üye devletlerin “daha sıkı [*stringent*] koruyucu” hükümleri koruma veya yürürlüğe koyma hakkını engellemeyeceğini belirtmektedir. Üye ülkeler yönergelerde var olan sınırlamaların altına inemeyecekler ancak var olan daha iyi hükümleri koruyabilecekler ya da daha iyi düzenlemeler yapabileceklerdir. Diğer bir deyimle AB sosyal politika yönergeleri üye ülkelerdeki standartları minimize etmeyi değil sadece alt sınırlar oluşturmayı hedeflemektedir.

Dolayısıyla bir ülkede var olan daha ileri bir hükmün AB'nin öngördüğü alt sınıra çekilmesi bir uyum sorunu değil bir tercih sorunudur. Ancak AB standartlarından daha düşük bir düzenlemenin AB standardına çekilmesi, bir uyum sorunudur ve zorunludur.

4857 SAYILI YENİ İŞ YASASI VE AB DÜZENLEMELERİ

Her şeyden önce yeni iş yasasının oluşturulma biçimi, AB tarafından benimsenen “sosyal diyalog” yaklaşımına uygun değildir. AB'nin sosyal politikaya ilişkin normlarını oluşturmada kullandığı yaklaşım ve mekanizma tarafların uzlaşmasını esas almaktadır. AB Konseyi'nin çalışma hayatı ile ilgili yönergelerinin pek çoğu doğrudan sosyal taraflarca (ETUC-Avrupa Sendikalar Konfederasyonu, UNICE-Avrupa Sanayii ve İşveren Konfederasyonları ve CEEP-Kamu İştirakli Şirketler Avrupa Merkezi) hazırlanan metinlere dayalıdır ya da onların görüşleri doğrultusunda hazırlanmaktadır. AB'nin sosyal politikaya ilişkin normları oluşturmada başvurduğu diğer bir mekanizma ise Ekonomik Sosyal Komite'dir (ESK). ESK, sosyal tarafların temsil edildiği bir danışma organıdır. Oysa hükümet, İş Yasası'nda sendikaların ısrarlı eleştirilerini dikkate almamış, onların mutabakatı olmadan İş Yasası'nı Meclis'ten geçirmiş, hatta daha önce işçi ve işveren kesiminin üzerinde anlaştığı hükümler Genel Kurul'da son dakikada değiştirilmiştir.

Eski yasada daha koruyucu nitelikte olan hükümler yeni yasa ile şimdi işçi aleyhine daraltılmıştır. Bu noktada bir uyum zorunluluğundan değil ideolojik-politik bir tercihten hareket edilmiştir. Öte yandan yapılan kimi düzenlemeler ile AB emredici düzenlemelerine yeni aykırılıklar ortaya çıkartmıştır. Yeni iş yasasının çalışma süreleri, fazla mesailer ve yıllık izinler ile ilgili bölümleri AB yönergelerine diğer bir deyimle AB asgari normlarına açıkça aykırılık göstermektedir.

AB YÖNERGELERİ VE ESKİ İŞ YASASI

İktisadi Kalkınma Vakfı (IKV) tarafından hazırlanan bir rapora göre⁶², eski iş yasasının AB yönergeleri ile uyumsuz olduğu ve değiştirilmesi gereken konular, çalışanların korunmasına ilişkin asgari standartlara ilişkindir. İddia edilenin aksine,

62 Avrupa Birliği'nin Sosyal Politikası ve Türkiye'nin Uyum, İKV, İstanbul, 2001.

1475 sayılı iş yasasının çalışma yaşamını düzenleyen koruyucu ve işveren örgütlerine göre “katı” hükümleri yönergelerin asgari ve uyulması zorunlu kurallarına aykırılık taşımamaktaydı.

1475 sayılı yasa döneminde Bireysel Hakların AB Yönergeleri Karşısında Durumu:

Yasada eşit davranma ilkesi ve ayrımcılığın önlenmesi konusunda çeşitli AB yönergeleri ile uyumsuzluk gösteren boşluklar bulunmaktaydı. Bunlar yeni 5. madde ile büyük oranda giderilmiştir. Genç işçiler ve çocukların çalıştırılmasına ilişkin emredici hükümlere büyük ölçüde uyumsuzluk gösteriyordu. Bu konuda önemli ölçüde uyum sağlanmıştır. Belirli süreli ve kısmi zamanlı çalışmalarla ilgili sınırlamalar yer almıyordu. Çalışma ve dinlenme süreleri ve yıllık ücretli izinler ilgili yönergeye uygun değildi.. Yeni yasa ile durum daha da kötüleşti. Toplu işten çıkarmalar konusunda AB yönergesi ile uyumsuzluk vardı. Yeni düzenleme ile bu uyumsuzluk giderildi. İşyeri devirlerin çalışanların hakları ile ilgili eksiklikler vardı. Büyük ölçüde giderildi. İşverenin ödeme aczine düşmesi durumunda, işçinin korunmasına ilişkin düzenlemeler son derece yetersizdi. Bu konuda ilgili yönerge ile paralellik sağlandı.

AB YÖNERGELERİ VE YENİ İŞ YASASI

Yeni yasada var olan düzenlemeleri AB yönergeleri bazında tek tek ele aldığımızda şöyle bir tablo ile karşılaşırız:

937104 sayılı Çalışma Süresinin Belirli Yönlerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönerge: Yeni İş Yasası'nın en fazla uyumsuzluk gösterdiği ve aykırılık taşıdığı AB düzenlemesi 93/104 sayılı yönergedir. Yönerge, çalışma ve dinlenme süreleri ile yıllık ücretli izinler hakkında uyulması zorunlu alt sınırlar saptamakta ve çalışma sürelerinin denkleştirilmesine olanak vermektedir. Dikkat edilmesi gereken nokta çalışma, dinlenme ve izin sürelerine ilişkin alt sınırlar zorunlu iken yönergede yer alan “denkleştirme süreleri” ilgili ülkenin tercihine bağlıdır.

1475 sayılı eski İş Kanunu'nun 93/104'e göre daha ileri olan AB antlaşmasının deyişimiyle “daha sıkı koruyucu” düzenlemeleri (çalışma sürelerinin haftanın çalışılan günlerine eşit bölünmesi gibi), yeni yasa ile esnetilmiştir. 4857 sayılı Yasa'da yer alan “denkleştirme çalışma” bir uyum zorunluluğundan değil, bir tercihten kaynaklanmaktadır. Madde işçiler aleyhine daraltılmıştır.

Yönerge, haftalık çalışma süresinin, fazla çalışmalar dahil 48 saati aşamayacağı hükmünü içermektedir. Bu uyulması zorunlu bir düzenlemedir. Yasa bu düzenlemeye yer vermemiştir. Tasarıda yer alan bu hüküm, yasama sürecinde metinden çıkartılmıştır.

Ülkemizde haftalık çalışma süresi 45 saattir. Yönerge fazla çalışma dahil haftalık çalışmayı 48 saat olarak düzenlediği için yönerge hükümlerine göre ülkemizde haftalık fazla çalışma süresi 3 saati aşamaz. Ancak Yasa'nın 63. maddesi

normal çalışmalar için bir sınır ön görünürken fazla çalışmalar ile ilgili bir sınıra yer vermemiştir.

93/104'e göre ülkemiz açısından yıllık fazla mesai 144 saati aşamaz. Yönerge en az 4 hafta yıllık izin öngördüğü için çalışılabilecek haftalar toplamı 48 olmaktadır. Bu durumda yıllık fazla mesai toplamı (48*3) 144 saat olmaktadır. Ancak yasanın 41. maddesi yıllık fazla mesai süresini 270 saat olarak saptamıştır. 4857'de yer alan fazla mesai süresi yönergeden 126 saat daha fazladır. Üstelik günlük, haftalık ya da aylık bir sınırlamaya tabi değildir.

Yasa yıllık 270 saat fazla mesai öngörürken 1475'te yer alan nispi koruyucu bir düzenlemeyi (3 saat yılda 90 gün) de kaldırmıştır.

93/104 sayılı yönerge yıllık ücretli izin süresini en az dört hafta olarak düzenlemiştir. Bu alt sınır belirten; uyulması zorunlu bir hükümdür. Ancak yeni yasa alt sınırı 14 gün olarak belirlemiştir. Bu hüküm de 93/104'e aykırıdır.

93/104 sayılı yönergenin zorunlu hükümlerine uyulmazken tercihe bağlı hükümleri (denkleştirme süresi) yeni yasaya aktarılmıştır.

99/70 sayılı Belirli Süreli Çalışma Çerçeve Sözleşmesi hakkında: Bu yönerge ile belirli süreli çalışmanın tanımı yapılmakta ve belirli süreli çalışmanın kötüye kullanılmasının önlenmesi ve bu tip çalışmaya ilişkin ayrımcılığın önlenmesi hedeflenmektedir.

Yeni yasa belirli süreli çalışmayı düzenlemiş, ancak "esaslı bir nedene dayalı zincirleme sözleşmeler belirli süreli olma özelliğini korur" hükmü (Madde 11/3) ile "esaslı bir nedene dayalı" belirli süreli sözleşmelerin sayısız tekrarlanmasına imkan tanımıştır. 99/70 sayılı yönerge "esaslı neden" kavramının tanımlanmasını, zincirleme/ardışık sözleşmelerin toplam süresinin ve yinelenme sayısının saptanmasını öngörmektedir. 4857 sayılı yasa sınırsız sayıda belirli süreli sözleşmeye olanak verdiği için ve süreli sözleşmelerin süresini belirtmediği için 99/70'e aykırıdır.

Öte yandan belirli süreli iş sözleşmesi ile çalışanların yasanın iş güvencesi ile ilgili hükümlerinin kapsamı dışında bırakılması 99/70'in eşit işlem yükümlülüğü ve ayrımcılık yapılmaması hükümlerine uygun değildir. Belirli süreli iş sözleşmesi ile çalışanların, iş sözleşmelerinin geçerli bir neden olmadan süresinden önce feshedilmesine karşı korunmaları, dikkate alınması gereken bir konudur.

Her ne kadar 158 sayılı ILO sözleşmesi belirli süreli iş sözleşmesi ile çalışanların kapsam dışında tutulmasına imkan veriyorsa da (bu konu hükümetlerinin tercihine bırakılıyor), 158'in 2/3 maddesi "belirli süreli sözleşmelerin bu sözleşmenin yükümlülüklerinde kaçınmak amacıyla kullanılmasına karşı etkin önlemler alınmasını" öngörmektedir.

Öte yandan AB Temel Haklar Şartı ve AB Anayasa taslağı, tüm çalışanların geçersiz nedenle işten çıkarılmaya karşı korunmasını öngörmektedirler.

2002/14 Çalışanların Bilgilendirilmesi ve Çalışanlara Danışılması Hakkında Yönerge: Bu yönerge işletme ve işyeri ile ilgili bilgilerin işçi temsilcilerine

verilmesini ve işletme ile işçi temsilcileri arasında bir danışma ve görüş alışverişi mekanizması kurulmasını öngörmektedir. Yönerge, 20'den fazla işçi çalıştıran işyerleri ve 50'den fazla işçi çalıştıran işletmeler için geçerli olacaktır. Yeni İş Yasasında bu yönde her hangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Yeni yasa 2002/14 ile uyumlu değildir.

96/34 Ebeveyn İzni Hakkında Yönerge: Anne ve babaya çocuk bakım izni verilmesini öngörmektedir. 4857 sayılı yasa Anne için bu izni öngörmekte ancak baba için çocuk bakım izni söz konusu değildir. Yeni yasa 96/34 ile uyumlu değildir.

96/34 Avrupa İşyeri Konseylerinin Kurulması Hakkında Yönerge: Bu yönerge belirli özellikler sahip ve topluluk düzeyinde faaliyet gösteren işletmelerde çalışanların bilgilendirilmesi ve onlara danışılması amacıyla işyeri konseyleri kurulmasını amaçlamaktadır. 4857'de bu konuda bir düzenleme söz konusu değildir.

97/81 Kısmi Zamanlı Çalışma Hakkında Yönerge: Yönerge, kısmi zamanlı çalışmaya karşı ayrımcılığın önlenmesini amaçlamaktadır. Yeni yasa büyük ölçüde yönergeye uyumludur.

94/33 Genç İşçilerin İşte Korunmaları Hakkında Yönerge: Bu yönerge çalışma yaşı ve genç işçilerin ve çocukların işte korunmasına ilişkin sınırlamalar getirmektedir. Yeni yasa bu yönergeye büyük ölçüde uyumludur.

98/59 Toplu İşten Çıkarmalar Hakkında Yönerge: Yeni düzenleme yönerge ile uyumludur.

Yeni yasada yer alan "çağrı üzerine çalışma" ve "telafi çalışması" konularında ise AB yönergeleri bulunmamaktadır. Sonuç olarak yeni iş yasası ile getirilen esneklik-kuralsızlık hükümlerinin AB normlarına uyum zorunluluğundan kaynaklandığını söylemek mümkün değildir. Aksine işçiyi koruyucu kimi konularda AB düzenlemelerinin gerekleri yerine getirilmemiştir.

V. ANAYASA'YA AYKIRILIKLAR

Yeni iş yasasının çeşitli hükümleri Anayasaya aykırı düzenlemeler taşımaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

İstisnalar (Madde 4): İş Yasası'nın bir iş sözleşmesine dayalı olarak (Madde 1) çalışan herkesi kapsamaması, Anayasa'nın "sosyal devlet" (Madde 2) ve "eşitlik ilkesine" (Madde 10) aykırıdır. Belirli iş kolları için, o işkollarının özel şartlarına uygun düzenlemeler, hatta özel yasalar söz konusu olabilir. Ancak o özel şartların gerektirdiği konular dışında çalışanların bir bölümünün İş Yasası'nın temel hükümleri dışında bırakılması adil bir uygulama değildir. Yasanın özellikle 50'den az tarım işlerinde çalışan işçileri, 507 sayılı yasaya tabi üç kişinin çalıştığı işyerlerini, hava taşıma işlerini kapsamaması Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırıdır.

Belirli Sürekli Sözleşme (Madde 11): Esaslı nedene dayalı süreli iş sözleşmelerinin süresinin ve sayısının belirsiz bırakılması ve belirli süreli iş

sözleşmesi ve kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışanların sosyal güvenlik haklarına ilişkin ortaya çıkan belirsizlik ve zorluklar Anayasa'nın 2. maddesinde 10. maddesine, 60. maddede yer alan "sosyal güvenlik hakkına" aykırıdır.

Feshin Geçerli Sebebe Dayandırılması (Madde 18): 4857 sayılı İş Kanunu'nun 18. maddesinin birinci fıkrası işçinin feshe karşı korunması (iş güvencesi) konusunda üç önemli sınırlandırma getirmektedir. Yasa'nın bu hükmü, 30 ve daha fazla işçi çalıştırılan işyerlerinde çalışan ve en az altı ay kıdemi bulunan işçiler için geçerli olacaktır. Bu hükümden sadece belirsiz süreli iş sözleşmesi ile çalışanlar yararlanacaktır. Basın İş Kanunu hariç, İş Kanunu kapsamı dışında kalanlar bu hükümlerden yararlanamayacaktır. 18. maddenin birinci fıkrasında yer alan kısıtlamalar Anayasa'nın sosyal hukuk devleti ilkesine (Madde 2) ve kanun önünde eşitlik ilkesine (Madde 10) aykırıdır.

Nitekim Anayasa Mahkemesi'nin yerleşik kararları da bu yöndedir. Anayasa Mahkemesi, 3320 sayılı Konut Edindirme Yardımı ile ilgili yasa ve 3417 sayılı Tasarruf Teşvik Fonu ile ilgili yasanın 10'dan az işçi çalıştıran işyerlerinde uygulanmamasını iki ayrı kararında Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmişti. (Esas Sayısı : 1996/8Karar Sayısı : 1996/20Karar Günü : 18.6.1996) (Esas Sayısı : 1996/9Karar Sayısı : 1996/21 Karar Günü : 20.6.1996).

Geçersiz Nedenle Feshin Sonuçları (Madde 21): Yasa'nın 21. maddesinin son fıkrası, aynı maddenin bir, iki ve üçüncü fıkralarına göre ödenecek iş güvencesi ile ilgili tazminat miktarının (4-8 Ay) ve işçinin dava süresince boşta geçen süreleri için alabileceği toplam ücret tutarının (4 Ay) sözleşmelerle hiçbir şekilde değiştirilemeyeceğini ön görmektedir. Bu hüküm, toplu iş sözleşmesi hakkının özünün sınırlanması anlamına gelmektedir. Bu hüküm Anayasanın 53. maddesinde yer alan toplu iş sözleşmesi hakkına aykırıdır.

Fazla çalışma ve Çalışma Süresi (Madde 41-63): Yeni İş Yasasının 41. ve 63. maddeleri çalışma süreleri açısından özellikle fazla çalışmaya ilişkin açık bir sınır öngörülmemesi nedeniyle Anayasa'nın 50. maddesinde yer alan dinlenme hakkı ile çelişmektedir. Yine Yasa'nın fazla çalışma karşılığı ücret ödenmesini genel olarak dışlaması "sosyal hukuk devleti" ilkesi ile bağdaşmamaktadır.

VI. SONUÇ

İşveren örgütleri tarafından "çağdaşlık" ve katılıktan kurtulma, hükümet açısından AB ve ILO normlarına uyum olarak değerlendirilen yeni iş yasası yürürlüğe girdi. 1980'lerin başından bu yana sürdürülen tartışma sonuçlandı ve esas olarak işveren örgütlerinin talepleri yasalastı. Yeni iş yasası her şeyden önce ithal ikameci, Fordist/Keynesyen dönemin çalışma hukukunun sona ermesi ve yeni liberal iktisadi tercihlerin iş hukukunu şekillendirmesi anlamına geliyor.

Yeni iş yasası iş hukukunun "işçiyi koruma ilkesinin" de terki anlamına geliyor. Yeni yasa ile işletme ve işyeri odaklı iş hukuku dönemi başlamıştır. Yeni yasa ile

getirilen esnek-kuralsız çalışma biçimleri çalışma hayatının informelleşmesine hizmet edecek ve sendikalaşmayı daha da zayıflatacaktır.

Yeni yasanın getirdiği çalışma biçimlerinin, sanayinin rekabet gücünü artıracaklarını ummak yerinde bir beklenti değildir. Esnek-kuralsız bir çalışma düzeni ile çalışanların verimliliğinin ve motivasyonunun artması beklenmemelidir. Yeni yasa sonucunda düşük standartlı informal işletmelerin, standartları daha yüksek işletmeleri kendi düzeylerine çekmesine yol açacaktır.

Yasanın en büyük tahribatı sendikasız işyerlerinde görülecektir. Ancak sendikalı işyerlerinin de yeni yasadaki etkilenmesi kaçınılmazdır. Yeni yasa, bir bütün olarak çalışma normlarının aşağıya çekilmesine yol açacaktır.

Yeni İş Yasası'nın çıkması sırasında etkin olamayan sendikaları bekleyen iki önemli sorun vardır. Birincisi, kıdem tazminatının korunması, çünkü iş güvencesinin sınırlı da olsa etkili olması buna bağlıdır. İkincisi, kolektif sendikal hakların ILO ve AB normları düzeyine çekilmesi. Böylece 4857 sayılı yasanın çalışanlar üzerinde yaratacağı olumsuzluk azaltılabilir.

KAYNAKÇA

- Altwater, Elmar. "Neoliberal Karşıdevrimin Hiç de Gizli Olmayan Çekiciliği", (Çev. Nail Sathgan), İktisat Dergisi, Aralık 1984, s.48
- Avrupa Birliği'nin Sosyal Politikası ve Türkiye'nin Uyumunu, İKV, İstanbul, 2001.
- Bertola, Guiseepe. Tito Boeri and Sandrine Cazes. "Employment Protection in Industrialised Countries: The Case for New Indicators". International Labour Review. Vol. 139 (2000). No 1. Geneva.
- Blomeyer, Wolfgang. "Almanya'da Feshe Karşı Korumanın Ekonomik ve Sosyal Sonuçları", *Almanya ve Türkiye'de İşçinin Feshe Karşı Korunması Semineri*. İstanbul: Alkım Yayınevi. 1997.
- Büyükustlu Ali Rıza, "Güncel Tartışa: İş Kanunu ve İş Güvencesi Yeni Bir 'Sosyal Düzen' mi Yoksa 'Sosyal Kaos' mu"?, TİSK İşveren, Cilt 41, sayı 6, Mart 2003.
- Camdessus, Michael. "The Impact of Globalization on Workers and Their Trade Unions", www.imf.org/external/np/sec/mds/1996/mds9613.htm. (Erişim: 21 Ekim 2002)
- Çelik, Aziz. "Ne oluyor bu sendikalara?". Radikal İki. 30 Haziran 2002.
- Çelik, Aziz. *Avrupalı Gibi Çalışmak, Radikal*, 28 Aralık 2001.
- Çelik, Nuri. *İş Hukuku Dersleri*, Genişletilmiş 15. Bası. İstanbul, Filiz Kitabevi, 2000
- Economist, The. "Déjà vu?", June 7th-13th 2003.
- Ehrenberg, Ronald G. and Robert S. Smith. *Modern Labor Economic.*, Boston, Addison Wesley, 2002.
- Ekin, Nusret. "İş Güvencesinin Çalışma Hayatındaki Önemi ve Mevcut Düzenlemenin Yarattığı Sorunlar", *Aktin Feshinde Yargı Denetimi Sempozyumu*, Ankara, Türk-İş Yayını, 1992.
- Employee Relations. "The Evolution of EU Social Policy". Vol. 16 No. 6, 1994.
- Güzel, Ali. "İş Güvencesine İlişkin Temel İlke ve Eğilimler Işığında Yasa Tasarısının Değerlendirilmesi", *İş Güvencesi Yasa Tasarısının Değerlendirmesi*, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2001
- ICEM. *Power and Counter Power: The Union Response to Global Capital*. Chicago. Pluto Press, 1996
- ICFTU. *Building Wokers' Human Rights into The Global Trading System*. 1999.

- ILO, *World Labour Report*, Geneva, 1993.
- ILO. *World Labour Report 1997-1998*. Geneva, 1997.
- Katharina Abraham and Susan Houseman , "Does Employment Protection Inhibit Labor Market Flexibility", Upjohn Institute Staff Working Paper, 1993.
<http://www.upjohninst.org/publications/wp/> (Erişim: 14 Ekim 2002)
- Koç, Yıldırım. İş Güvencesi Yasa Tasarıları (1979-2001), www.turkis.org.tr/dosyalar.htm. (Erişim: 9 Haziran 2003)
- Koray, Meryem. *Avrupa Toplum Modeli, İstanbul*, Tüses, 2002.
- Kutal, Metin. "İş Güvencesinin İktisadi ve Sosyal Etkileri Üzerine Bazı Düşünceler", *İş Hukukunun Ulusal ve Uluslararası Temel ve Güncel Konuları*. Ankara: Kamu-İş Yayını, 1993.
- McGiffen, Steven P. *The European Union: A Critical Guide*. London: Pluto Press, 2001.
- Munck, Ronaldo. *Uluslararası Emek Araştırmaları*. Ankara. Öteki Yayınevi, 1995.
- Özveri, Murat. "İş Güvencesini Gerekli Kılan Nedenler Konusunda Kısa Notlar", *İş Güvencesi Yasa Tasarısının Değerlendirmesi*, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2001.
- Preis, Ulrich. "Almanya'da İşçinin Feshe Karşı Korunması". *Almanya ve Türkiye'de İşçinin Feshe Karşı Korunması Semineri*. İstanbul: Alkim Yayınevi, 1997.
- Susan Houseman, "Job Security v. Labor Market Flexibility. Is There a Tradeoff", Employment Research, Spring 1994, <http://www.upjohninst.org/publications/empres.html> 14 Ekim 2002,
- Süzek, Sarper. *İş Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları, 2002, s.16
- Şakar, Müjdat. *İş Hukuku Uygulaması*, Yenilenmiş 3. Bası, İstanbul: Beta Yayınları, 2002.
- Taşkent, Savaş, *Aktin Feshinde Yargı Denetimi*. Ankara, Türk-İş, 1992.
- Taşkent, Savaş. "Uluslararası Hukukta İşçinin Feshe Karşı Korunması". *İktisadi, Sosyal ve Uluslar arası Hukukî Boyutu ile İşçinin Feshe Karşı Korunması*. İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2002.
- TBMM, İş Kanunu Tasarısı ve Sağlık Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Raporu (1/534) Ankara, 2003, Çoğaltma.
- TİSK Danışma Konseyi Ortak Deklarasyonu , 15 Nisan 2003. www.tisk.org.tr (Erişim 15.08.2003)
- TİSK, İşveren Dergisi, Çeşitli Sayılar
- TİSK, Tasarı Hakkında Görüşler, Ankara:2000..
- TİSK. 21. Genel Kurul Çalışma Raporu. Ankara, 2001.
- Tokol, Aysen. *Sosyal Politika*. Bursa. 2000.
- Tuncay, A. Can, "AB Sosyal Politikasına İlişkin Düzenlemelerin temel Yapıları", Avrupa Birliği'nin Sosyal Politikaları ve Türkiye Semineri, Çimento Müstahsilleri Sendikası, Ankara, 1997.
- Türk-İş Dergi, Çeşitli Sayılar
- Türk-İş Hukukçular Kurulu Raporu, 17.06.2002.(Çoğaltma
- Türk-İş. *Anayasa Tasarısı İşveren İsteklerine Göre Hazırlandı: İşte İspatı*. Ankara, Tarihsiz.
- Uzeyir Ataman, 4857 Sayılı Yasanın Değerlendirilmesi, İstanbul, Lastik-İş, 2003.
- Varlık, Levent. "Türkiye'de Çıkarılan İlk İş Yasası Üzerine Görüşler", Toplum ve Bilim Üç Aylık Dergi, sayı 13, Bahar 1981.
- Yavuz, Arif. Esnek Çalışma ve Endüstri İlişkilerine Etkisi. Ankara, Kamu-İş, 1995.

*"Sosyal Devlet" in yeni ve gerçekçi tanımı
bu Yasa ile hayata geçirilmiştir."*

**TİSK (Türkiye İşveren
Sendikaları Konfederasyonu)**

4857 Sayılı İş Kanunu Çalışma Hayatımıza Önemli Yenilikler Getirmiştir.

1475 sayılı İş Kanunu'nu yürürlükten kaldıran 4857 sayılı İş Kanunu 10 Haziran 2003 tarihinden itibaren yürürlükte bulunmaktadır.

Uzun süren bir müzakere maratonundan sonra kabul edilen İş Kanunu her türlü spekülasyona ve yanlış yargı ve yönlendirmeye rağmen "Türk Çalışma Hayatında Atılmış Çağdaş Bir Adım"dır.

Rekabetçi ekonomi şartlarının hakim olduğu, teknolojik gelişmelerin üretim ve istihdam yöntemlerini hızla değiştirdiği, işçi-işveren ilişkilerinin farklılaştığı bir ortamda Türk çalışma hayatı, 1936 menşeli 1475 sayılı İş Kanunu ile esnek istihdam modellerine ve çalışma süresi düzenlemelerine, değişen işyeri kavramına yabancı kalmış; özellikle ekonomik kriz dönemlerinde işletmenin ve istihdamın korunması gereklerine imkan tanıyacak uygulamaları hukuki temelde gerçekleştirep, yaygınlaştıramamıştır.

Yeni İş Kanunumuz'un kabul edildiği tarih, ülke çalışma hayatı için önemli ve olumlu bir aşamayı ifade etmektedir. Bu Kanun ile çalışma yaşamımız 1475 sayılı İş Kanunu'nun dar ve katı kurallarından kurtularak, rekabet ettiği ülkelerin yıllar önce yasalarına dahil ettiği uluslararası standartlara ve özellikle Avrupa Birliği normlarına uygun çağdaş bir İş Kanunu'na kavuşmuştur.

Çağdaşlığın en büyük ölçüsü "sosyal diyalog" ürünü olan yeni İş Kanunu'nun, ülkemiz çalışan ve çalıştırana, çalışma hayatımıza olumlu katkılarda bulunması en büyük arzumuzdur.

Bütün bunları söylerken, İş Kanunu'nun istihdamın, üretim ve yatırımların en sağlıklı biçimde gelişmesine tam hizmet edebilecek içerikte olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu yasa ile işyerlerine olduğu kadar çalışanlara da yeni düzenlemeler getirilmektedir. İş Yasaları "denge yasalarıdır". Dengenin bozulmaması öncelikli koşuldur. Bu nedenle işveren kesimi olarak "çalışanın lehine" ya da "işverenin lehine" gibi kavramları yanlış ve fevkalade anlamsız buluyoruz. Önemli olan "Türkiye'nin lehine" ya da "çalışma barışının lehine" olabilecek düzenlemelerdir.

Yasa'nın TBMM'deki müzakereleri esnasında kamuoyunu yanıltıcı, işçi-işveren uzlaşmasını, uluslararası ve AB standartlarını görmeyen ve hatta yok sayan bakış açısını ve "slogan edebiyatına" dayanan yaklaşımları anlamak mümkün olmamıştır. Yasa'da, işverenlerin uygulamada birçok sorunla karşılaşabileceği, maddeler de

bulunmaktadır. Tabii ki bunlar ve uygulamada zorluk yaratacak maddelere zaman içerisinde çözüm bulunacaktır.

Yeni İş Kanunu ile Türkiye sadece bugünün değil, gelecekteki 30-50 yılın İş Kanunu'nun altyapısını ve aşamasını gerçekleştirmiştir.

"Sosyal Devlet" in yeni ve gerçekçi tanımı bu Yasa ile hayata geçirilmiştir.

Türk çalışma yaşamı; bu çabaların karşılığını daha çok yatırım, daha çok istihdam, daha çok üretim ve ihracat, daha çok katma değer olarak vermeli; daha zengin ve müreffeh bir TÜRKİYE için ekonomimize hak ettiği dinamizmi kazandırmalıdır.

Çalışma hayatının ihtiyaçlarına cevap veremeyen, taraf iradelerine dayalı çözümler getirmeyi engelleyen, eskimiş, inandırıcılığını kaybetmiş kurallar, ülkemizin dünyadaki değişime ayak uydurmasını geciktirmiştir.

Gelişmiş ülkeler ise sosyal politika önceliklerini; işletmelerin siparişlere tam zamanında belli standartlarda cevap verebilmelerini sağlamak, rekabet gücünü artırmak, girişimciliği teşvik etmek, istihdamı korumak ve geliştirmek, esnekliği sağlamak olarak belirlemişler ve bu yönde tedbirler almaya yönelmişlerdir. Bütün AB ülkeleri iş yasalarını esnekleştirme yönünde yoğun çaba göstermektedirler ve bu konuda önemli ilerlemeler kaydetmişlerdir. Üstelik AB Komisyonu, tüm ülkeleri "esneklik" ile "korumacılık" dengesini sağlamaya yönelik tedbirleri almaya davet etmiştir.

Kabul edilen 4857 sayılı İş Kanunu ile kısmi süreli, çalışma, çağrı üzerine çalışma, geçici iş ilişkisi, telafi çalışması, belirli süreli çalışma, kısa süreli çalışma, alt işveren uygulaması gibi yeni istihdam şekilleri düzenlendiği gibi çalışma süreleri açısından son derece modern hükümler kabul edilmiştir. Bu arada Yeni Kanun'un uygulanmasından doğabilecek problemlerin çözümü için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı nezdinde üçlü danışma kurulunun kurulmuş olmasını demokratik bir yaklaşım olarak görüyoruz.

Finansal sıkıntılardan henüz kurtulmamış olan ve geçtiğimiz yıllarda yaşanan krizler nedeniyle son derece kırılan olan ülke ekonomimizin belkemiğini oluşturan iş yerlerimiz, artan uluslararası rekabet karşısında ayakta durma mücadelesi vermektedir. İşletmelerimizin karlı ve verimli olmaları öncelikle buralarda çalışan işçilerimiz açısından gereklidir. Bu nedenle çalışanlarımızın ücret düzeylerinin yükselmesi, işlerinin korunması bakımından işletmelerimizin ekonomik sıkıntı içinde buldukları dönemde çeşitli tedbirlerle korunmaları önem arz etmektedir. İşte Yeni İş Kanunumuz bu çerçevede değerlendirildiğinde özellikle, çalışma saatlerinde getirilen "denkleştirme süresi", telafi çalışması, ücret garanti fonu, kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği gibi yeni hükümler, iş yerlerimizin kriz dönemlerini daha rahat atlatabilmelerini sağlayıcı düzenlemeler olarak görülmektedir.

Sonuç olarak, Yeni İş Kanunumuz'un ülkemiz çalışma hayatına ve ekonomisine olumlu katkıları olmasını diliyoruz.

4857 Sayılı İş Kanununun Genel Değerlendirmesi

Av. Hüseyin EKMEKÇIOĞLU*

01.09.1971 tarihinden bu yana otuz iki yıldır uygulanan 1475 sayılı İş Kanunu, 10 Haziran 2003 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanunu ile yürürlükten kaldırılmış bulunmaktadır.

1475 sayılı yasanın bir maddesi hariç bütünüdür yürürlükten kaldıran, çalışma hayatını yeni bir anlayışla yeniden yapılandıran 4857 sayılı İş Kanunu'nun tamamını, Türkiye Barolar Birliği Dergisinde ayrılan bu sütunlar içerisinde bütünü ile değerlendirmenin mümkün olamayacağı takdir olunacaktır.

Bu nedenle yeni İş Kanununu genel hatları ile ele alınacak ve özellikle kanun koyucunun temel felsefesi üzerinde düşünceler açıklanmaya çalışılacaktır.

4857 sayılı iş kanunu, işverenler ile işçi kuruluşları tarafından farklı açılardan yorumlanmış ve kanunun Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülmesi sırasında bu farklı yorumlama tüm çıplaklığı ile ortaya çıkarılmıştır.

İşverenler, dünyada ve ülkemizde son yıllarda ağırlık kazanan küreselleşme olgusu çerçevesinde iş hukukunu tartışmaya açarak var olan mevzuatın katı olduğunu, dünyada görülen esnek çalışma çeşitlerine olanak tanımadığını bunun ise kalite-fiyat ve rekabet yeteneğini kısıtladığını sıkça dile getirmişlerdir. Bu anlayışta olanlar, iş mevzuatının çağdaş bir yapıya kavuşturulmasını bu nedenle iş hukukunun esnekleştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. O kadar ki, iş hukukunun esnekleştirilmesini çağdaşlaşmanın ölçüsü olarak görmüşlerdir.

İşçi sendikaları ise, iş hukukunun, güçlünün güçsüze karşı korunması felsefesine dayanması gerektiğini, işçinin çalışma yaşamının ortaya çıkardığı olumsuzluklardan korunmasını, ücretinden başka geliri olmayan geleceğini ve ailesinin nafakasını sadece ücreti ile karşılayan işçinin gelirini güvence altına alan düzenlemeler içermesini istemektedirler.

Konuya objektif açıdan bakıldığında, iş hukukunun, işçilerin çalışma koşullarının düzenlenmesi ve işçinin korunması ihtiyacından doğduğu gerçeği yadsınamaz. Böyle olunca, iş kanununun " emeğin korunması " ilkesini temel alması kaçınılmaz görülmektedir. İşçinin çağdaş bir iş kanunu ile korunduğundan söz edilebilmesi için , kendisinin ailesi ile birlikte insan onuruna yakışır bir yaşam sürmesini sağlayacak gelirinin, fiziksel bütünlüğünün, öz benliğinin ve örgütlenme hakkının güvence altına alınması zorunludur. Bu unsurların sağlanması

* Türk-İş Hukuk Danışmanı

sırasında maliyet hesabının dikkate alınmaması gerekir. Çünkü işçiye yapılacak yatırım ve emeğin korunması işverene verimlilik olarak geri dönecektir. Emeği koruyacak düzenlemelere maliyet ölçütünden bakarak, çağdaşlık adı altında işçiye sosyal risklerin kucağına atan, işvereni işçi ile uğraşmaya teşvik eden bir siyasal tercihi sosyal adalet duygusu ile bağdaştırmak mümkün görülmemektedir.

Sosyal tarafların üzerinde ittifak ettikleri nokta, hızla gelişen ve değişen teknolojiye, yeni üretim sistemlerinin ortaya çıkmasına bağlı olarak çalışma yaşamını düzenleyen mevzuatın da gelişmelere paralel yeniden düzenlenmesi gereğidir. Ancak bunu sağlayacak araçların belirlenmesi sırasında farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Örneğin esnek istihdam biçimleri hükme bağlanırken, esnek istihdamın işçiler üzerinde yarattığı sosyal sorunlar üzerinde durulmamıştır. Esnek çalışma yöntemini yıllardır uygulayan ileri ülkelerde esnek çalışma sisteminin işgücü üzerindeki denetimi daha da yoğunlaştırdığı, ücret ve sosyal haklarda düşüş getirdiği, örgütlenmeyi zorlaştırdığı ve işçinin kişiliğinde ciddi bir erozyona yol açtığı saptanmıştır.

4857 sayılı İş Kanunu ile getirilmek istenen sistemin, emeğin korunması ilkesi yerine "işletmenin güvenliği" ilkesine dayandırıldığı görülmektedir. Çalışan ile çalıştıranlar arasında kurulmak istenen denge, işyeri ve işletme lehine geliştirilmiştir. İşletmenin güvenliğine ilişkin kurallar öne çıkarılmıştır. İstihdam şekilleri çoğaltılarak, A tipik çalışma şekilleri benimsenmiş ve işverene seçenekler ve kolaylıklar sağlanmıştır. Bu düzenlemelerin, işçinin örgütlenme hakkını zorlaştıracığı ve sendikaların faaliyet alanını daraltacağı kaçınılmazdır.

Esnek çalışma kurallarının "gönüllülük" ilkesi çerçevesinde uygulanması gerekirken, mevcut kanunda A tipik çalışma sistemleri adeta " zorunluluğa " dayandırılmıştır. Hukukun himayesine muhtaç durumdaki emek unsuru kanuna dayandırılan direktmelerle karşı karşıya bırakılmıştır.

4857 sayılı İş Kanunu'nun geneline bakıldığında, eski 1475 sayılı İş Kanunu'na göre getirdiği yenilikleri ve müesseseleri şu şekilde özetlemek mümkündür.

Yeni Kanun tanımlarda önemli değişiklikler getirmektedir. Belirgin bir örnek olarak, yeni kanunun asıl işveren-alt işveren ilişkisini yeni baştan tanımlamış ve sınırlarını belirlemiş olması gösterilebilir. Uygulamada " taşeron " uygulaması olarak bilinen asıl işveren-alt işveren ilişkisinin yeni düzenlenmesinde de tüm sakıncaların ortadan kaldırıldığı iddia edilemez. İşverenin ürettiği mal ve hizmetleri bölümlere ayırmak suretiyle alt işveren eli ile yürütmesi ve böylece işçinin toplu sözleşme hakkından mahrum bırakılmasını önleyecek düzenlemeler yeterince sağlanamamıştır.

Yeni İş Kanunu'nda; Eşit davranma ilkesi (madde 5), işyerinin devri (madde 6) geçici iş ilişkisi (madde 7), iş sözleşmesi türünün ve çalışma biçimlerinin belirlenmesi serbestisi (madde 9), belirli ve belirsiz süreli iş sözleşmesi (madde 11), kısmi süreli- tam süreli çalışma ilkeleri (madde 13), çağrı üzerine çalışma (madde 14), deneme süreli iş sözleşmesi (madde 15), feshin geçerli sebebe dayandırılması (madde 18), feshin bildirimine itiraz ve usulü (madde 20), Geçersiz

sebeple yapılan feshin sonuçları (madde 21), Çalışma koşullarında değişiklik ve iş sözleşmesinin feshi (madde 22), yeni işverenin sorumluluğu (madde 23), toplu iş çıkarma (madde 29), özür, eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırma zorunluluğu (madde 30), işverenin ödeme aczine düşmesi (madde 33), ücretin gününde ödenmemesi (madde 34), telafi çalışması (madde 64), kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği (madde 65), işyeri hekimleri (madde 81), iş güvenliği ile görevli mühendis ve teknik eleman çalıştırılması (madde 82), işçilerin hakları (madde 83), özel istihdam büroları (madde 90), yazılı bildirim (madde 109), konut kapıcılarının özel çalışma koşulları (madde 110) ve üçlü danışma kurulu (madde 114) yeni getirilen düzenlemeler olarak sayılabilir.

Yukarıda madde başlıkları olarak sayılan düzenlemeler, yeni iş kanunu ile çalışma yaşamına giren yeni düzenlemelerdir. Bu maddelerin her birinin açıklamasını yapmak, uygulamada olası gelişmeleri sıralamak ve işçilerin aleyhine sonuç doğuracak unsurları belirtmek mümkün olmakla birlikte şimdilik kamu oyunda geniş tartışma yaratan ve işçiler bakımından hayati önem taşıyan " İş Güvencesi" ile ilgili düzenleme üzerinde bazı tespitlerde bulunmayı yararlı görmekteyim.

Bilineceği üzere 4857 sayılı İş Kanunu yürürlüğe girilmeden önce, 15 Mart 2003 tarihinde yürürlüğe girmek üzere 09.08.2002 tarihinde 4773 sayılı ile "iş güvencesini" sağlayan bir kanun kabul edilmiştir. Bu kanun 15 Mart 2003 tarihinde yürürlüğe girmiş, yeni İş Kanunu kabul edilinceye kadar geçen üç ay süresince yürürlükte kalmıştır.

4857 sayılı yeni İş Kanunu, 4773 sayılı kanun üzerinde bazı değişiklikler yaparak metni içine (kapsamına) almıştır.

İşçiler bakımından hayati önem taşıyan "iş güvencesi"nin kanun himayesine alınması iş hukukunun temel taşlarından birini oluşturmaktadır. Mevzuatımızda bu güne kadar yer almayan bu boşluk, önce 4773 sayılı yasa ile ve bundan üç ay sonra da 4857 sayılı kanun ile çalışma mevzuatımıza girerek doldurulmuştur.

Ancak, gerek 4773 sayılı kanun, gerek 4857 sayılı kanun gerçekten işçiye iş güvencesi sağlayabilmiş midir? Kanundaki iş güvencesi hükümlerinden yararlanabilme koşullarına bakıldığında bu soruya olumlu cevap verilemeyeceği görülmektedir.

Çünkü, bir işçinin iş güvencesi hükümlerinden yararlanabilmesi için kanunda şu koşullar öngörülmektedir:

- 1-) en az 30 ve daha fazla işçi çalıştıran bir işyerinde çalışıyor olmak,
- 2-) en az 6 ay kıdemi bulunmak,
- 3-) belirsiz süreli (süresi sınırlanmamış) bir iş sözleşmesi ile çalışıyor olmak,
- 4-) işletmenin bütününe sevk ve idare eden işveren vekili veya yardımcısı statüsünde olmamak, işçiyi işe alma ve işten çıkarma yetkisi bulunan işveren vekili durumunda bulunmamak.

Bu koşullar ölçü alındığında uygulamada, iş güvencesinden yararlanabilecek işçi sayısının tahminlerin çok altında olacağı görülmektedir. Her şeyden önce

ülkemizde 30 ve daha fazla işçi çalıştıran işyeri/ işletme sayısı, toplam işyeri sayısının 1/10 nispetinin altındadır. Bunun anlamı tüm işçilerin ancak onda birinin iş güvencesi hükümleri kapsamına girebildiğidir. Bu koşula ilaveten işçinin belirsiz süreli iş sözleşmesi ile çalışıyor olması koşulu, 4857 sayılı İş Kanunu'nun sözleşme türlerini belirleyen, işverene sözleşme türünü belirleme serbestisi tanıyan ve işverenlere "süresi belirli" iş sözleşme yapmada geniş olanaklar veren hükümleri karşısında bu koşulun kolay kolay kazanılamayacağını göstermektedir. Çünkü, yeni İş Kanunu ile işveren işçilerle süresi belirli, kısa süreli, kısmi süreli çalışma türlerine uygun iş sözleşmeleri yapmak suretiyle yani esnek çalışma (A tipi çalışma) koşullarını uygulaması ile bu işçilerin iş güvencesini sağlayan hükümlerin dışında tutulması yolu açıktır.

Öte yandan iş güvencesini sağlayan kanun maddesinde işverene geçerli bir sebep göstermeden iş sözleşmesini feshedemeyeceği hükme bağlanmış ise de, işçinin yeterliliğinden veya davranışlarından ya da işletmenin, işyerinin veya işin gereklerine dayandırılan sebepler fesih için geçerli sebep sayılmıştır. Bunun anlamı şudur; işveren yeterliliğinden kaynaklandığını iddia ettiği bir nedenle işçiyi işten çıkartabilecek ve bu işçi iş güvencesi hükümlerinden yararlanamayacaktır. Yine işveren işçinin davranışlarından kaynaklandığını iddia ettiği bir sebebi fesih gerekçesi yapabilecektir. Bunlarla da yetinilmeyecek işveren, işletmenin, işyerinin veya işin gereklerindedir diyerek işçiyi işten çıkartabilecektir.

Kanunda geçerli sebep olarak gösterilen ölçüler yani, işçinin yeterliliğinden, davranışlarından yada işletmenin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan nedenler, soyut ifadelerdir. Bu nedenler her türlü yoruma açık olan ve iş sözleşmesinin feshine kılıf hazırlayan nedenlerdir. İşveren ileri süreceği her gerekçeyi işçinin yeterliliğinden kaynaklandığını, davranışlarından kaynaklandığını veya işletmenin, işyerinin ve işin gereklerinden olduğunu iddia edebilecektir. Bu iddia kabul gördüğünde ise, işten çıkartılan işçinin güvence hükümlerinden yararlanarak işe dönmesi yolu kapanmış olacaktır. Tanımlar somutlaştırılmadığı için ve sınırları belirtilmediği için uygulamada işverenler soyut tanımları genişleteceklerdir. Uygulamaya yön verecek olan yargı kararlarının nasıl bir seyir alacağı, işçiye gerçekten güvence sağlayacak kıstasların oluşturulup oluşturulamayacağı belirsizdir. Bu da tüm işçilere iş güvencesinin kanun ile tanındığı iddiasını zayıflatmaktadır.

Görülmektedir ki, iş güvencesini düzenleyen maddeler işverenlerin iş sözleşmesini sona erdirmelerine ciddi kısıtlamalar getirmemektedir. İşverenler, kanuni düzenlemenin her türlü yoruma açık hükümlerinden yararlanarak fesih haklarını eskiden olduğu gibi kullanma haklarına sahip görülmektedir.

Yeni İş Kanunu ile ilgili olarak yapılan değerlendirmede söylenebilecek son söz, kanunun üç noktada eksiklik taşıyor olmasıdır. Bunlardan birincisi, yeni bir iş yargılamaları usulü kanununun çıkarılması zorunluluğudur. Yarım asırdan beri uygulanmakta olan İş Yargılama Kanunu (İş Mahkemeleri Kanunu)nun önemli maddeleri Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiş ve kanun bu iptal edilmiş şekliyle

uygulamaya sokulmuştur. İş davalarının gerektirdiği sürat, taraflar arasında en kısa sürede anlaşma sağlama zorunluluğu ve basit uyuşmazlıkların uzamaması gibi nedenler iş yargılamasında yeni düzenlemeler yapılmasını kaçınılmaz kılmaktadır.

İkinci eksiklik, iş kanunu düzenlemesinin sosyal güvenlik yasalarına da yansıtılması gereğidir. Çünkü iş kanunları tek yönlü olarak değil bunun alt yapısını ve ikinci ayağını oluşturan sosyal güvenlik kanunları ile birlikte uygulandıkları taktirde hedeflenen amacı gerçekleştirebilirler.

Üçüncü nokta, iş güvenliği ve işçi sağlığına aykırı durumlar yüzünden zarara uğrayan işçilerin karşılaştıkları sorunlara çözüm getirilememiş olmasıdır. İş Kanunu sağlıklı ve çalışma gücü tam olan işçilerle ilgili koşulları düzenlemektedir. Oysa iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle zarara uğrayan ya da mesleğini kaybeden işçilerin karşılaştıkları sorunlar göz ardı edilmektedir. İş Kanunu'nda iş kazası veya meslek hastalığı sorunları ile karşı karşıya kalan işçiler hakkında hiçbir düzenleme yapılmamıştır. Bilineceği gibi bu tür davalar son derece karmaşık, uzayan ve her iki tarafı da mağdur eden davalardır. Bir tarafta zarara uğrayan işçi büyük ölçüde çalışma gücünü kaybetmiş, bedensel gücünden yoksun kalmış işçi ve onun geride bıraktığı kişiler, diğer tarafta tazminatla karşı karşıya kalan, büyük miktardaki bedeller ödemeye sorumlu tutulan işverenler. Her iki kesim de kendi açısından direnç göstermekte ve uyuşmazlıklar belli noktalarda kilitlenmektedir. Özetle bu tür davalar bir bakıma işçinin bütün sosyal haklarını ve gelecek yaşamını çöktürmekte ve istediği tatmin noktasına ulaşamamakta, istediği korumayı sağlayamamakta öbür tarafta işveren, özellikle küçük işveren için işyerini kapatmak durumu ile karşı karşıya getirmektedir. Gelişmiş ülkeler bu sorunu çözmüşlerdir. Bu tür sorunları iş kanunlarından alarak tamamen sosyal güvenlik kanunlarına taşımışlar ve aylık iratlar şeklinde karşılamayı hedeflemişlerdir. Oysa ülkemizde bu sorun hala sürmektedir. İşçi ve işvereni çatıştıran sistemi bugün hala sürdürmekteyiz. Yeni İş Kanunu buna bir çözüm getirememiştir.

GÖRÜŞLER

"Küreselleşme ve uluslararası rekabet gerekçelerine dayanılarak, her zaman işçilere sağlanan ve sağlanacak olan haklardan ödün verilmesi beklenmemelidir. İşverenler de elde ettikleri kardan ödün verebilmeyi artık öğrenmelidir."

DSP (Demokratik Sol Parti)

AKP, işveren kesiminin ağzı ile " işyeri güvencesinin olmadığı yerde iş güvencesi mi olurmuş " deyip iş güvencesinin kapsamını daraltarak, İş Yasası'nın yasalaşması aşamasında işçilerin itirazlarını hiçbir şekilde dinlemeyerek, işçilere "iş bulduğumuza dua edin" deyip sıfır zam önererek, "bugün asgari ücrete çalışacak binlerce kişi var. Sokağa dökülürlerse dökülsünler" diye meydan okuyarak, işsizliğe çözüm üretmek yerine işsizleri çalışanlara karşı kışkırtarak, tümüyle işverenden yana açık tavır koymuştur.

Bu özet tespitten sonra DSP olarak iş yasası ile ilgili değerlendirmemize geçebiliriz.

Çalışma yaşamımızda önemli yer tutan 1475 sayılı İş Yasası 1971 yılında yürürlüğe girmiş ve yapılan bazı küçük değişikliklerle otuz yılı aşkın bir süreden beri çalışma yaşamımızdaki endüstriyel ilişkileri düzenlemeye çalışmıştır. Ancak o tarihten bu yana, teknolojik gelişmeler dolayısıyla çalışma yaşamımızda yaşanan bazı sorunlar yargı kararları ile çözülmeye çalışılmışsa da, ortaya çıkan sorunların tamamının çözülmesi yasal boşluklar nedeniyle her zaman mümkün olamamıştır. Nitekim teknolojideki gelişmeler nedeniyle yeni çalışma türleri hızla yaygınlaşmış, işin düzenlenmesinde yeni model ve uygulamalar ortaya çıkmıştır. Kısmi süreli ve çağrı üzerine çalışmalar, ödünç iş ilişkileri, iş paylaşımı modelleri, belirli süreli hizmet sözleşmelerinin ve alt işveren uygulamalarının yaygınlaşması teknolojik gelişmenin zorunlu kıldığı bazı örneklerdir.

Keza ekonomik kriz dönemlerinde işçi ve işverenlerin esnek bazı kurallardan yararlanmalarına yine iş yasasının katı hükümleri olanak vermemiştir.

Öte yandan, onayladığımız uluslararası çalışma sözleşmelerinin gereklerini yerine getirmek ve Avrupa Birliği sosyal hukuk normlarına uyum sağlamak da yeni bir iş yasası yapmamızı gerekli kılmaktaydı.

Yukarıda sıralanan gerekçelerden hareketle 57. Hükümet döneminde işçi, işveren ve hükümet tarafından seçilen bilim adamlarından oluşan bir kurul, yeni bir iş yasa tasarı taslağı hazırlamakla görevlendirilmiştir.

59. AKP Hükümeti döneminde yasalaşan İş Yasası, büyük ölçüde bu sözü edilen bilim kurulu tarafından hazırlanan taslağa dayanmıştır.

Yasalaşma sürecinde AKP Hükümeti tümüyle işverenlerin yanında yer almış ve işçi kesiminden gelen itirazlara kulaklarını tıkamıştır. İşverenlerin yanında yer alması öylesine su yüzüne çıkmıştır ki, işverenlerin her defasında kullandığı "işyerinin güvencesinin olmadığı yerde iş güvencesinden söz edilebili mi?" ifadesi, bizzat Başbakan tarafından üstüne basa basa kullanılmıştır. Sadece kullanılmakla yetinilmemiş, DSP'nin başında yer aldığı 57. Hükümet döneminde yasalaştırılan iş güvencesinin kapsamı, 10 işçi çalıştırılan iş yerlerinden 30 işçi çalıştırılan yerlere çıkartılmak suretiyle daraltılmıştır.

Yapılan bu işe, kapsamın daraltılmasının ötesinde iş güvencesinin yürürlükten kaldırılması şeklinde bakmak yanlış bir değerlendirme olmayacaktır. Çünkü bu kapsam daraltılması yoluyla 2 milyondan fazla işçinin çalıştırıldığı iş yerleri fiilen kapsam dışına çıkartılmıştır. Bu değişiklik bir başka şeye daha olanak tanımıştır. Kayıt dışılığı teşvik etmiştir. Zira 40, 50, 60 işçi çalıştıran işverenlerin kayıtlı işçilerini 30'un altına düşürmeleri 10'un altına düşürmelerinden daha kolay olacaktır. Bu düzenlemeden önce dahi, istihdam edilenlerin yaklaşık % 52'sinin herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadıkları düşünülürse (DİE'nin Hane Halkı İşgücü Anketi Sonuçları), kayıt dışı istihdamın istihdam edilenlerin dörtte üçüne doğru tırmanmasını bugünden söylemek bir kehanet olmayacaktır. Ayrıca holdingler, üretim ve pazarlama aşamalarını ayrı ayrı şirketler bünyesinde toplamak suretiyle 30 işçinin altına düşmenin yollarını bulmakta hiç de zorlanmayacaklardır.

Kaldı ki, öngörülen iş güvencesi bile, işverene katı bir işten çıkarma yasağı getirmemektedir. Zira yasa işverene, işçinin yeterliliğinden veya davranışlarından ya da işletmenin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan geçerli bir sebebin varsa, işçinin iş sözleşmesini feshedebilirsiniz demektedir. Öte yandan, 30'un altında işçi çalıştıran işverenler herhangi bir geçerli sebep göstermeksizin, işçinin işine keyfi olarak her an son verebileceklerdir.

İşverenler böylece AKP'e seçimlerde verdikleri desteğin karşılığını almışlar, iş güvencesi kapsamının daraltılmasını sağlayarak, 57.Hükümetin uygulamaya soktuğu iş güvencesinden kurtulmuşlar ve bugüne kadar olduğu gibi işçileri keyfi olarak işten çıkarma imkanına yeniden kavuşmuşlardır.

57. Hükümet döneminde çıkartılan iş güvencesi yasasının kapsamını dahi dar bulan işçi kesiminin ve bu arada ana muhalefet partisi CHP'nin, AKP Hükümeti'nin İş Yasası'nda iş güvencesi başta olmak üzere işçi aleyhine yapılan düzenlemelerle ilgili olarak yeterli tepkiyi ortaya koyduklarını söylemek mümkün değildir.

İşçiye "sıfır zam" öneren, "buyurun meydanlara dökülün" resti çeken, işsizliği önleme yönünde çaba göstereceği yerde işsizleri çalışanlara karşı kullanmaya kalkan Başbakan'a ve O'nun hükümetine ne şekilde bir tepki verecekleri de kamuoyunda merakla beklenmektedir.

Sonuç olarak, son çıkartılan İş Yasası, teknolojik gelişmeler karşısında yeni endüstriyel ilişkileri düzenleyebilmek, ülkemizin onayladığı uluslararası sözleşmelere ve AB normlarına uyum sağlayabilmek amacıyla 57. Hükümet döneminde başlatılan bir çalışmanın ürünüdür. Özellikle esnek çalışma yöntemlerinin, uygulamada işverenler tarafından istismar edilerek çalışanların sömürülmesi, örgütlenmelerinin zorlaştırılması veya önlenmesi amacıyla kullanılıp kullanılmadığı yakından izlenmeli ve gerekli önlemler zaman geçirilmeden alınmalıdır.

Küreselleşme ve uluslararası rekabet gerekçelerine dayanılarak, her zaman işçilere sağlanan ve sağlanacak olan haklardan ödün verilmesi beklenmemelidir. İşverenler de elde ettikleri kardan ödün verebilmeyi artık öğrenmelidir.

İş Yasası'nda kıdem tazminatı konusunda yapılması öngörülen yeni düzenleme, hiçbir şekilde işçilerin kazanılmış haklarından geriye gidişe yol açmamalıdır. Çünkü, ne zaman işçiler lehine bir düzenleme yapılmak istense, işveren kesimi kıdem tazminatının benzer işlevleri yerine getirdiğinden söz ederek, işçilerin ihbar ve kıdem tazminatları konusundaki kazanımlarının budanması için çaba sarfetmektedir. Nitekim, DSP'nin başında bulunduğu 57. Hükümet döneminde de, işsizlik sigortası ve iş güvencesi yürürlüğe konulurken aynı gerekçelerle muhalefet etmişler, ancak her zaman işçiden yana tavır koyan DSP'nin kararlı tutumu sayesinde ki yarım yüzyıla yakındır yürürlüğe konulması işverenlerce engellenen bu kurumlar ülkemiz çalışma yaşamına kazandırılabilmiştir.

Bu nedenle, işveren kesiminin tümüyle etkisine girmiş bulunan AKP Hükümeti'nden, kıdem tazminatı konusunda da işçiler aleyhine bir düzenleme yapacağı beklenmeli ve işçilerin bu konuda verecekleri mücadeleye destek çıkılmalıdır.

AKP Hükümeti, 57. Hükümet döneminde çalışanlara getirilen iş güvencesini, kapsamı daraltmak suretiyle fiilen ortadan kaldırmıştır. İşverene keyfi işten çıkarma imkanı veren bu son düzenleme mutlaka eski durumuna getirilmelidir.

"Kamusal faaliyet olan iş kurumunun etkinliğini artıracak düzenlemeler yapmak yerine, işçi simsarlarına, işçinin sömürülmesine yol açacak bu düzenlemeler çalışanlar açısından ve işsizler açısından hiçbir iyileştirici düzenleme getirmemektedir."

SHP (Sosyal Demokrat Halk Partisi)

Bu güne kadar iş başında bulunan sağ iktidarlardan ve uygulanan sağ politikarlardan farklı şeyler yapacağı iddiasıyla iş başına gelen AKP Hükümeti özellikle çalışanlar açısından "çalışanların lehine" güzel şeyler yapmak bir yana;

tam tersine çalışanların durumlarının daha da kötüleştirilmesi konusunda bu güne kadar kendilerinin de her fırsatta eleştirdikleri eski "sağ iktidarı" dahi aratır duruma düşmüşlerdir.

15 Mart 2003 tarihinde uygulamaya koyulacak olan "İş Güvencesi Yasası"nı gerekçe göstererek, taraflar arasında bir uzlaşma sağlanmadan, gangından mal kaçırır" gibi TBMM'ne sundukları ve "Yeni hükümet", "güven oylaması", "savaş" ve "tezkere" gibi kargaşa içerisinde bir oldu bittiyle bu yasayı tarafların tartışmasından kaçırarak geçirmeye çalışmaktadırlar.

Bilindiği gibi çalışma yasasıyla ilgili hala "12 Eylül Hukuku" işletilmektedir. 12 Eylül döneminde diğer yasalar Danışma Meclisi'nde az da olsa tartışılarak çıkartılırken, özellikle çalışmaya yaşamıyla ilgili yasalar "Milli Güvenlik Konseyi" tarafından hazırlanmış ve Milli Güvenlik Konseyi'nin talimatıyla noktasına virgülüne dokundurulmadan Danışma Meclisi'nden geçirilmiştir.

Daha önce koalisyon hükümetleri döneminde defalarca TBMM gündemine gelmesine rağmen ortaklar arasındaki uyumsuzluk nedeniyle yapılamayan düzenlemeleri bugün yapma olanağını bulan ve büyük bir çoğunlukla iş başında bulunan AKP hükümeti bu yasaları çalışanlar lehine düzeltmesi gerekirken, tam tersine 12 Eylül döneminde çalışanlara vermiş olan hak ve kolaylıkları dahi çalışanların elinden almaya kalkışmaktadır.

Çalışma yaşamıyla ilgili yapılması gereken tek düzenleme "İş Kanunu" ile sınırlı olmamalıydı. İş kanununun yanında en az "İş Kanunu" kadar önemli olan "Sendikalar Yasası" ile "Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokal Yasası" da birlikte ele alınmalıydı. Bugün çalışanların örgütlenmesinin önündeki en büyük engel 2821 ve 2822 sayılı yasalardır. Bir düzenleme yapılacak idiyse, önce bu yasalarda düzenleme yapılmalıydı.

Bu iki önemli yasayla ilgili hiçbir çalışma yapılmaz iken, özellikle İş Kanunu yasa tasarısı ile yenilikler çalışanların durumunun iyileştirilmesi yerine tam tersine 12 Eylül döneminin dahi "gerisinde" çalışanlar açısından olumsuzluklar taşımaktadır.

Tasarının 2., 7., 8., 12., 21., 24., 35., 64., 65., 66., ve 91. maddeleri ile getirilen yeni hükümler çalışanların daha önce 1475 sayılı yasayla kazanmış olduğu birçok "hak" elinden aldığı gibi, birçok konuda da çalışanları çaresiz ve korumasız duruma düşürmektedir.

Yasa'nın 2. maddesinde getirilen alt işveren (taşeron) tanımına "işin gereği ve teknolojik nedenlerle "iş alan" kavramını ekleyerek, asıl iş'te taşeron çalıştırmanın yolu hepten serbest bırakılmaktadır.

Yine 7. maddede de "Sözleşmenin Devri" kavramıyla işçiyi; alınıp satılır "meta" olarak gösterme anlayışı sergilenmiştir.

Yasanın 8. maddesinde işverenin talimat verme hakkından sonra gelmek üzere "işçiye sağlık ve güvenlik riskine karşı gerekli eğitimi verme yükümlülüğü" ve "ödünç iş ilişkisinin belirli süreli ve yazılı olarak yapılması" hükmü eklenerek yine

çalışanlar alınır, satılır ve devredilir bir meta olarak değerlendirilmiştir. Yine yasanın 12. maddesinde yer alan "Belirli ve Belirsiz Süreli İş Sözleşmesi" düzenlemesiyle; işin niteliği ve mahiyeti itibariyle süresi belli olmayan işlerde, belirli süreli iş sözleşmesi yapılmasına olanak sağlayan ve çalışanlar açısından olumsuzluk arz eden bir düzenleme getirilmektedir.

Tasarının 21. maddesine "Özel Hakem Kararlarının" kesin olduğu ifadesi konularak, çalışanların "temyiz" için de olsa, Anayasal bir hak olan yargıya başvurma hakkını ortadan kaldırmaktadır.

Tasarının 24. maddesinde yer alan "KIDEM TAZMİNATI"nı fona bağlayan düzenleme ile; olumlu bir gelişme sağlanırken, kurulacak olan yeni fonunda bugüne kadarki kötü uygulamalara yeni bir örnek olacağı kuşkusunu da birlikte getirmektedir. Ayrıca kıdem tazminatına hak kazanabilmek için, 10 yıl gibi uzun bir süre getirilerek, bu hakkın kullanımını nerdeyse imkansız kılmaktadır.

Tasarının diğer maddelerinde yer alan "işçilerin ücretin ödenmemesi haline, iş görme edimini yerine getirmemesi" yani "çalışmamasıyla" ilgili hüküm bilim kurulu tarafından teklif edilmesine karşın TİSK'in önerisi ile taslaktan çıkarılmış olması hükümetin hangi kesimlerin temsilcisi olduğunu açıkça göstermektedir.

Ayrıca "ÇALIŞMA SÜRELERİNİN DENKLEŞTİRİLMESİ" zorunlu nedenlerle işin durması halinde "TELAFİ ÇALIŞMASI" gibi kavramlar, "KISA ÇALIŞMA ve KISA ÇALIŞMA ÖDENEĞİ" gibi ifadelerin tamamı çalışanların daha önce kazanmış olduğu ve kullandığı hakların tamamını çalışanların elinden almakta işverene ise çok büyük kolaylıklar sağlamaktadır.

Hele 91. madde ile getirilen "İŞ VE İŞÇİ BULMAYA ARACILIK" düzenlemesi " İş Bulma Kurumunu" ortadan kaldırmakta ve İş ve İşçi Bulma Kurumu'nu özelleştirmeyi amaçlamaktadır. Kamusal faaliyet olan iş kurumunun etkinliğini artıracak düzenlemeler yapmak yerine, işçi simsarlarına, işçinin sömürülmesine yol açacak bu düzenlemeler çalışanlar açısından ve işsizler açısından hiçbir iyileştirici düzenleme getirmemektedir.

Çalışanların, ülkemizin yaşadığı ekonomik sorun ve sıkıntılarında hiçbir payı bulunmamasına karşı bütün faturalar yine çalışanlara kesilmektedir. Bu yasa ile getirilen yeni düzenlemeler bu tasarıyı hazırlayanların kimlerin temsilcisi olduğunu açıkça göstermektedir.

TBMM'de istedikleri her yasayı çıkaracak çoğunluğa sahip olan ve karşısında da doğru düzgün muhalefet dahi bulunmayan AKP Hükümeti'nin emek kesimi için hiçbir şey yapmamış olmasının hiçbir gerekçesi bulunmamaktadır. Bu bir tercih meselesidir. Bu yasa tasarısı ile AKP Hükümeti tercihini kimlerden yana yaptığını açıkça göstermiştir. Bu konu ile ilgili sendikaların göstermiş olduğu haklı tepkileri SHP olarak desteklediğimizi ve her zaman sendikalarla dayanışma içerisinde olduğumuzu bir kez daha ifade ediyoruz.

"Bu yasa emeğe gereken önem verilmeden ve bir konsensüs sağlanmadan yasalaşmıştır."

GP (Genç Parti)

4857 sayılı kanun 10.06.2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiş, TBMM'inde 185 kabul ve 53 red oyu ile ve düşük bir katılımı kabul edilmiştir.

4857 sayılı İş Kanunu'nun bazı önemli maddeleri aşağıda özet olarak değerlendirilmiştir. Görüleceği gibi bu yasa emeğe gereken önem verilmeden ve bir konsensüs sağlanmadan yasalaşmıştır. Yasa'nın bazı maddeleri üzerindeki görüşlerimiz aşağıdaki şekilde değerlendirmektedir.

1- 4473 sayılı Yasa ile getirilen iş güvencesine ilişkin hükümlerin kapsamı ve yaptırımları, 30 ve daha fazla işçi çalıştıran işyerlerini kapsayacak şekilde değişiklik yapılmış ve çalışanların %48'i kapsam dışı bırakılmıştır. Ayrıca, işe geri dönmeye hak kazanan işçiyi işe başlatmayan işverenin ödeyeceği tazminat miktarı da 6 ay ila 1 yıllık ücret düzeyinden 4 ay ila 8 aylık ücret düzeyine indirilmiştir.

2- Yasa'nın geçici 6. maddesi ile 1475 sayılı İş Kanunu'nun kıdem tazminatı ile ilgili 14. maddesi "kıdem tazminatı fonuna ilişkin Kanunun " yürürlüğe girmesine kadar yürürlükte kalacağını hüküm altına alınmıştır. Bu kanunun yürürlüğe girinceye kadar eksiklikler nasıl dolacaktır.

3- 22.madde; çalışma koşullarının esaslı bir şekilde değişmesi durumunda işverenin haklı bir nedene dayanarak iş aktini feshedebileceğinden bahsedilmiş, ancak iş şartlarının esaslı değiştirilmesi durumunda bunu kabul etmeyen işçinin haklarının ne olacağı açıklanmamıştır. Madde 24'te "işçinin haklı nedenle derhal fesih hakkı" başlığı altında II/f fıkrasında çalışma şartlarının uygulanmaması getirilmiştir .

4- Fazla çalışma, "günlük çalışma" esası yerine "haftalık çalışma süresinin üzerindeki çalışmalardır" esası getirilmiştir. Bu düzenleme ile işçi fazla çalışma ücretine hak kazanabilmek için hasta olsa dahi istirahat almayacak, ya da izin kullanmayacaktır. Bu madde çalışanlar aleyhine geliştirecektir.

5- İşveren işçinin yazılı rızasını alarak, holding bünyesi içinde veya aynı şirketler topluluğuna bağlı başka bir işyerinde veya yapmakta olduğu işe benzer işlerde çalıştırılması koşuluyla başka bir işverene devredilebilecektir. Bu yeni bir anlayıştır , uygulamasını görmek gerekmektedir.

6- Ulusal bayram ve genel tatillerden önce veya sonra verilen tatilleri karşılamak üzere uygulanan telafi çalışmaları, zorunlu nedenlerle işin durması veya işçinin talebi ile kendisine izin verilmesi ya da benzer halleri de kapsayacak biçimde genişletilmiştir. Bu hususta yeni bir anlayış olup uygulamasına bakılacaktır.

7- Sözleşmeler ilgili olarak sözleşme türleri belirli ve belirsiz sözleşmelerle sınırlı olmakla birlikte, bu sözleşmelerin çalışma biçimleri bakımından tam süreli, kısmi süreli, deneme süreli ve diğer şekilde yapılması olanaklı hale getirilmiştir.

8- 1475 sayılı Yasa'nın "Pazar günü hafta tatilidir" düzenlemesi kaldırılarak, işverene yedi günlük bir zaman dilimi içinde istediği günü hafta tatili olarak belirleme hakkı tanınmıştır. Bu madde yanlış istikametlere çekilmezse yararlı görülmektedir.

9- İş sözleşmesinin herhangi bir nedenle sona ermesi durumunda, işçinin hak kazandığı ancak kullanmadığı yıllık izin sürelerine ait ücreti, sözleşmenin sona erdiği tarihteki ücreti üzerinden kendisine veya hak sahiplerine ödenecektir. Ölümle son bulma halinde de izin ücreti ödenmesi esası getirilmiştir. Bu ücrete ilişkin zaman aşımının iş sözleşmesinin sona erdiği tarihten itibaren başlayacağına ilişkin hüküm ile Yargıtay kararlarına uygunluk sağlanmıştır.

10- "Onbeş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak, ondört yaşını doldurmuş ve ilköğretimi tamamlamış olan çocuklar, bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler." şekline getirilmiştir. Bu madde ile getirilen hükmü anlamak mümkün değildir. Belki çıraklar için genç yaşta işe başlaması düşünülüyorsa yararlı olabilir. Aksi taktirde mevcut 4 milyon insan işsiz iken, bir milyon daha yeni istihdamı kim karşılayacaktır.

11- Yasa'nın kabul edilmesi sürecinde işçi kesiminin uyarılarını ve tepkilerini dikkate almayanlar azda olsa vicdanlarını rahatlatmak için , hükümet, işveren, işçi ve memur konfederasyonlarının arasında etkin danışmayı sağlamak üzere hiçbir yaptırım gücü bulunmayan istişari mahiyette, üçlü temsile dayalı bir organ öngörmüşlerdir.

12- Yasa'nın 2. madde hükmü ile, asıl işveren-alt işveren ilişkisinin tanımı açıklığa kavuşturulmuş, muvazaaya engel olacak daraltıcı hükümler konulmuş, uygulamada ortaya çıkan sorunların önlenmesi sağlanmıştır.

13- İflas eden işverenlerin ücretleri ödemediği durumlarda kullanılmak ve son üç aylık ücretleri karşılamak amacıyla, ücret garanti fonu oluşturulacaktır. Bu fon işsizlik sigortası kapsamında olacaktır. İşverenler yıllık işsizlik primi ödemelerinin yüzde birine denk düşen miktarı bu fona yatıracaklardır. Bu maddede yararlı görülmektedir.

14 - Kadın işçiler doğumdan önce ve sonra 8'er haftadan toplam 16 hafta ücretli izin kullanacaklardır. Gebelikte doğumdan önce izin süresi 10 haftaya çıkarılmıştır.

Kadın işçilere hamilelik süresince periyodik muayeneler için ücretli izin kullanılacak, hekim raporuyla ücretinde bir indirim olmaksızın daha hafif işlerde çalıştırılacaktır. Kadın işçilere doğumdan sonra günde 1.5 saat süt izni verilecektir. Bu madde yerinde görülmektedir.

"4857 Sayılı Yeni İş Kanunu = Kölelik Yasası"

İP (İşçi Partisi)

4857 sayılı İş Kanunu'yla birlikte işçi sınıfının aleyhine getirilen hükümler; çalışma koşulları açısından çalışanları 17. yüzyılın başlarına götürdü.

Kapitalizmin "Bırakın yapsınlar, bırakın geçsinler" sloganı bu kanunun ruhunu tanımlıyor. Ya da halk deyimiyle "Taşları bağlıyor, itleri salıyor".

1980 Amerikancı 12 Eylül müdahalesiyle çalışma hayatını düzenleyen kanunlarda köklü değişiklikler yapılmış, öncelikli olarak sendikalar güçsüzleştirilmiş, sendikalı işçi sayısı olağanüstü geriletmiştir. Toplu sözleşme ve grevle ilgili kanunlarda yapılan düzenlemeler de işçi sınıfının ve sendikaların elini kolunu bağlamıştır. Sendikasılaştırma süreci ise halen devam ediyor. Kamu işyerlerinde toplu iş sözleşmesinden yararlanan işçi sayısı birkaç yıl önce 600 bini aşarken günümüzde 450 bine geriledi. Elbette bütün bu sürecin sonunda çalışanların reel ücretlerinde önemli düşüşler yaşandı.

Kuralsız Çalışma Hayatı!

4857 sayılı İş Kanunu bütün bu gelişmelerin üzerine inşa edildi. Bu kanun esas olarak "Esnek Çalışma" olarak bilinen düzeni yasallaştırmıştır. Esnek çalışma, kuralsız çalışma anlamını taşıyor. 4857 sayılı kanuna hakim olan ruh budur.

Ödünç İşçilik Devri

4857 sayılı İş Kanunu'nun "Geçici İş İlişkisi" başlıklı 7. maddesine göre bir işveren çalıştırdığı işçiyi başka bir işverene ödünç olarak verebiliyor. Diyelim ki bir işverenin işleri yoğun, işveren yeni işçi alacağına işleri durgun olan bir işverene başvuruyor, o işverenin işçisini ödünç olarak alabiliyor. O işverenin işi bittiğinde ödünç işçi eski işine dönüyor. İşçi bir mal gibi o işverenden bu işverene kiralık olarak dolaşabiliyor. Kanundaki bu hüküm sadece işverenin maliyetlerini düşürmüyor aynı zamanda örneğin bir grev esnasında, bir başka işyerinden ödünç olarak alınan işçiler o işyerindeki üretimi devam ettirerek, grevi etkisiz hale getirebiliyor.

Maliyeti Düşük İşçi

Hizmet akdinin tipi işçinin çalışma hayatında önemli yer tutar. Bu kanunla birlikte hizmet akdi tipleri işçilerin aleyhine genişletilmiştir. İşçi bir işyerinde işbaşı yaparken hizmet akdi imzalanır. 1475 sayılı İş Kanunu'nda esas olarak iki tip hizmet akdi bulunuyordu: Belirsiz süreli hizmet akdi, belirli süreli hizmet akdi. Şimdi ise "Çağrı üzerine çalışma" başlıklı 14. maddede olduğu gibi, işveren işçiye iş olduğu zaman haber verecek", "gel-çalış" diyecek işçi de gelip çalışacak. Ne kadar çalıştıysa o kadar ödeme yapılacaktır. Ülkemizde yaygın hizmet akdi bugüne kadar "Belirsiz süreli hizmet akdi" tipteydi. Yani bir işçi süresiz olarak çalışma hakkına sahipti. Önümüzdeki süreçte işverenler 4857 sayılı Kanunun 14.

maddesine uygun hizmet akdi yapacaklardır. Böylelikle işverenler açısından maliyetler olağanüstü düşerken, çalışanların gelirleri de o oranda gerileyecektir.

Angarya Serbestir!

4857 sayılı İş Kanunu'nun "Telafi çalışması" başlıklı 64. maddesi, Anayasa'nın "Zorla çalıştırma yasağı" başlıklı 18. maddesine aykırıdır. Kanun'un bu maddesi angaryayı yasal hale getiriyor. Bu madde işverene çeşitli nedenlerle işin durması sonrasında işçiye fazla mesai ücreti ödemediği çalıştırma olanağı tanıyor.

"Kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği" başlıklı 65. madde ise ekonomik kriz veya zorlayıcı diğer nedenlerde işvereni, çalıştırdığı işçiye ücret ödemekten kurtarıyor.

4857 sayılı İş Kanunu aynı zamanda, 4773 sayılı Kanunla getirilen kısmi iş güvenliğinin kapsamını daraltmıştır. İş güvenliğine ilişkin maddelerin 30'dan fazla işçi çalıştıran işyerlerinde uygulanması hükmü kanunda yer almıştır. Bu kanunla birlikte önemli sayıda işyerinde çok sayıda şirket kurularak bir şirkette çalışan işçi sayısı 29'a çekilmiştir. Böylelikle iş güvenliğinin işçi lehine uygulanmasının önüne geçilmiştir.

Diğer yandan "Kıdem Tazminatı Fonu" kurulması girişimleri de kıdem tazminatı hakkının budanmasına neden olacaktır.

Kıdem tazminatı tehlikede :

1475 sayılı İş Kanunu tümüyle yürürlükten kaldırılırken yalnızca kıdem tazminatına ilişkin 14. maddenin yürürlükte kalacağı öngörülmüştür. Eski yasanın birçok maddesi aynen korunup yeni yasaya aktarılırken kıdem tazminatına ilişkin düzenlemenin aktarılmaması anlamlıdır. Bu, ileride fırsat bulunduğu kıdem tazminatı hakkının ortadan kaldırılmasının planlandığının göstergesidir.

Amaç:Maliyetleri Düşürmek

4857 sayılı İş Kanunu, işçi sınıfının on yıllarca süren mücadelesi sonucunda elde ettiği haklara önemli darbeler vurdu. Çeşitli semtlerde kurulan amele pazarları olarak bilinen yerlerdeki uygulamalar İş Kanunu olarak karşımıza çıktı.

4857 sayılı İş Kanunu, işverenlerin maliyetlerini azaltma mantığına göre düzenlenmiştir.

Ulus Devlet Hedef Tahtasında

Aslında bu bir pakettir. Bu paketin içinde; özelleştirmeye kamu mallarının yağmalanması, Kamu Yönetimi Reformu Yasa tasarısıyla birlikte merkezi devletin dağıtılması, İkiz Sözleşmelerle birlikte Türkiye'nin parçalanmasının hukuki zeminin yaratma, Türk Lirası'nın yerine doların ikame edilmesiyle ekonomi yönetiminin emperyalistlere terk edilmesi, tarıma destek akçalarının kaldırılarak Türkiye'nin bu yönde de tamamen dışa bağlanması vd. bulunuyor. Bütün bunların toplamı ulus devletin ortadan kaldırılması girişimleridir. Küreselleşmenin anlamı da ulus devletlerin tasfiyesidir.

Bu yönüyle 4857 sayılı İş Kanunu, AKP ve diğer IMF'ci hükümetlerin yukarıda saydığımız girişimleriyle birlikte ele alındığında izah edilebilir.

Alın Size Avrupa Birliği!

4857 sayılı İş Kanunu sonuç olarak iki önemli tartışmaya açıklık getirdi:

1-Esnek çalışmayı yasallaştırmanın bu kanunun esas ruhu olduğunu belirtmiştik. Esnek çalışmanın anavatanı Avrupa'dır. Esnek çalışmanın hem teorisini hem de pratiğini Avrupa Birliği ülkeleri uyguluyor. Ne yazık ki bazı sendikalarımız ve aydınlarımız yıllardır Avrupa Birliği'ne girmenin propagandasını yürüttü. İşverenlerin önde gelen sözcülerinden Refik Baydur da sendikacılarımızı "Avrupa Birliği normlarını istiyordunuz. Hükümet AB normları uyguluyor." dedi.

Çözüm:Halkçı-Devletçi Ekonomi

2-Sonuçta halkın bütün talepleri kaynak sorununa gelip dayanıyor. 4857 sayılı Kanun'da işçilerin haklarını kısıtlayıcı hükümler işverenlerin maliyetlerini düşürmeyi hedefliyor. O halde bu verili şartlar içinde bizim kaynak sorununa bir çözüm getirmemiz gerekiyor.

İşçi Partisi yıllardır Halkçı-Devletçi Ekonomi Programıyla "Kaynak yok" diyenlere kaynak vardır yanıtını veriyor. İç borcun ertelenmesi, Dolar'ın, Euro'nun yasaklanması, hortumcunun malına el konulması gibi temel hedefleri olan Halkçı-Devletçi Ekonomi Programı Türkiye halkının bütün taleplerini yerine getirir.

*"... kanunun 18'inci maddesi ile getirilen
"Feshin geçerli sebebe dayandırılması"
hükümünün otuz veya daha fazla işçi
çalıştırılması şartına bağlanmasının
gerekçesini anlayamıyoruz."*

DYP (Doğru Yol Partisi)

Türkiye coğrafik, kültürel, tarihsel, ekonomik veya demografik açılarından alındığında büyük bir ülkedir ve önemli farklılıkları da içinde barındırır. Özellikle eğitim, gelir, iş anlayışı ve organizasyonu açılarından birkaç farklı Türkiye'den bahsetmek mümkündür. Türkiye gelişmekte olan bir ülkedir, henüz çalışma yaşamı ile ilgili dengeleri oluşmamıştır. Teknolojideki hızlı değişimi de dikkate aldığımızda herkesi kapsayacak, kavrayacak ve tatmin edecek bir iş kanunu yürürlüğe koymak kabul etmek gerekir ki çok zordur. Bu zorluğu kabul ediyor ancak iş kanununun bir toplum için ne derece önemli olduğunun da asla unutulmaması gerektiğini işaret ediyoruz.

İlk iş kanununun çıktığı 1936 yılından beri dördüncü iş kanununu yürürlüğe koymaktayız. Son olarak yürürlükte olan 1475 sayılı Yasa Yaklaşık 32 yıl uygulamada kalmıştır. Cumhuriyet dönemi tecrübesi göstermiştir ki,

- işçi, işveren ve işyeri gibi konunun taraflarının korunması gereklidir,
- Konu mümkün olduğunca yasa ile ve yasaya bağlı mevzuat çerçevesinde ayrıntılı olarak düzenlenmelidir,
- Teknolojik gelişmelere açık bir düzenleme yapılmalıdır,
- Başta sosyal güvenlik olmak üzere diğer yasalarla bağdaşan ve bütünlük arz eden bir yapı oluşturulmalıdır,

-Düzenleme uluslararası hukuka da uygun olmalıdır.

Türkiye'nin özel koşulları ve Cumhuriyet dönemi tecrübesini dikkate alarak 4857 sayılı İş Kanununu incelediğimizde Doğru Yol Partisi olarak şu tespitleri yapıyoruz.

1-1475 sayılı Kanunun yeni bir kanunla değiştirilmesinin zamanının geldiği özellikle çalışma yaşamında meydana gelen işin teknolojik boyutu veya sosyal koşullarına uygun yeni bir düzenlemeye ihtiyaç olduğu ve 4857'nin bu ihtiyaçtan doğduğu düşüncesindeyiz.

2-Kanunun hazırlık aşamasında konu yeterince tartışılmamış ve kamuoyuna mal edilememiştir. Bu durum maalesef hemen her kanun için geçerlidir fakat iş kanunu gibi hayati derecede önemli bir kanunda mutlaka bu konu üzerinde durulmalı ve kamuoyuna mal edilmeliydi.

3-Konu ile ilgili sosyal tarafların mümkün olduğunca görüş birliğine varmaları sağlanmalıydı. Bunun da çok zor bir konu olduğunu kabul etmekle beraber, özellikle işçi kesiminin kanunla ilgili önemli itirazlarının dikkate alınmadığına da dikkat çekmek istiyoruz.

4-Kamuoyuna mal edilme ve sosyal tarafların mutabakatı açılarından olan eksiklik, TBMM'de görüşülme safhasında yeterince tartışılmamak suretiyle pekiştirilmiştir.

5-4857 ile getirilen işyeri tanımını, teknolojik gelişmelere ayak uydurmaya yönelik maddeleri, eşit davranma ilkesi gibi kavramları olumlu buluyoruz. Ancak kanunun 18'inci maddesi ile getirilen "Feshin geçerli sebebe dayandırılması" hükmünün otuz veya daha fazla işçi çalıştırılması şartına bağlanmasının gerekçesini anlayamıyoruz. SSK istatistiklerine göre işçi çalıştırdığını beyan eden işyeri sayısı, Maliye Bakanlığı verileri ile kıyaslandığında %50 daha düşüktür ve bildirileninde %10'dan azı otuz veya daha fazla işçi çalıştırdığını beyan eder. Bu hükmün anayasaya aykırı bulunma ihtimali yüksektir kanaatindeyiz.

6-Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sözleşmelerine özellikle 158 sayılı sözleşmeye aykırı düzenlemeler yapılmasının sorun yaratabileceği, bu nedenle örneğin 7'inci madde ile düzenlenen geçici iş ilişkisi gibi kavramların daha detaylı düzenlemelere ihtiyaç gösterdiği düşüncesindeyiz.

7-Yeni İş Kanunu ile Sosyal Güvenlik Mevzuatı arasında bağlantı kurulmamış en azından ortak bir sosyal güvenlik numarası veya vatandaşlık numarası ile çalışanların müştereken izlenmesi ve kaçak çalışmanın önüne geçilmesi yönünde adım atılmamıştır. Oysa İş Kanunu ve Sosyal Güvenlik Mevzuatı ile ilgili bildirimlerin müşterek yapılması düzenlenmiş olsaydı kayıt dışılıkla ilgili çok önemli bir adım atılmış olacaktı.

Tüm bunlardan sonra uygulamanın ve içtihatlarında yasanın lafzı kadar belirleyici olacağına inanıyoruz.

**GELECEK SAYIDA
GÖRÜŞ ve DEĞERLENDİRMELER DEVAM EDECEKTİR.**

Bundan böyle bu sayfalarda, hukuk eğitimi alıp, yaşama hukukçu olarak başladıkları halde başka alanlarda ün kazanmış meslektaşlarımızla hukuk, edebiyat, resim, heykel, gazetecilik, müzik üzerine özgün söyleşiler okuyacaksınız. Şimdiye kadar hukukçu yönlerini bilmediğiniz ünlülerle tanışacak; doktorlar için söylenen "Tıbbiyeden her şey çıkar, arada bir de doktor" deyişinin hukukçular için de geçerliliğine inanacak, ünlü meslektaşlarımızla övünç ve gurur duyacaksınız.

Bu sayıda yayın kurulumuzun genç üyelerinden Av.Oya Günendi'nin, deneyimli bir meslektaşımız, ünlü müzisyen İlhan Şeşen'le yaptığı söyleşiye yer verdik

Gelecek sayıda Oya Günendi'nin kaleminden, heykeltıraş - Avukat Merih Sezen'le yapılan söyleşiye yer vereceğiz.

Söyleşilere başladığımız günlerde, İstanbul'un eski konak, köşk, kasr, yalı ve saraylarını yenileyerek kullanıma açan hukukçu olmakla birlikte ününü başka alanda kazanmış Çelik Gülersoy'u kaybettik. Bu dizi söyleşilere rahmetli meslektaşımızla başlamamış olmanın acısını yüreğimizde taşıyor, kendisine Tanrıdan rahmet, sevenlerine ve meslektaşlarımıza sabırlar ve başsağlığı diliyoruz.

ÜNLÜ MÜZİSYEN

İLHAN ŞEŞEN

"Meselelere

avukat gibi bakmayı unuttum,
şarkı olarak bakıyorum"

Söyleşi ve Fotoğraflar

Oya GÜNENDİ

"Biraz kendinizden bahseder misiniz? Hangi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldunuz, kaç yılında?"

"İstanbul Hukuk Fakültesi'nden mezun oldum, 1973 yılında. Ama benim Hukuk Fakültesi'nden mezun olmam gerçekten her kişinin başına gelebilecek biçimde olmadı, girişim de öyle. Ashında

bunu, Baro Dergisi'nde yayımlanması hoşuma gittiği için söylüyorum şu anda.

O zamanlar üniversite giriş sınavlarında, giriyordunuz ve kazandıktan sonra, istediğiniz bir çok fakülteye ön kayıt yaptırıyordunuz. Sonradan, kontenjanlar düşmeden, puan düşmesini bekliyorduk. Düşmeyince beşe indiriyorlardı, sonradan ikiye indirdiler. En sonunda, aralık

ayının sonlarına doğru dediler ki, tek bir fakültede ön kayıt bırakabilirsiniz. Puan-dan giremedim ben üniversiteye. Ben de baktım, gazetecilik çok istiyordum, Hukuk Fakültesi'nde kontenjan açığı daha fazlaydı. Hangisini seçeyim, ne yapayım Allah'ım derken Hukuk Fakültesi'ne ön kayıt bıraktım ve beklemeye başladım. Puan hiç düşmedi ve ben bir ay gittim geldim. Sonradan, onun ismini vermeyeyim, kalemde bir adam, bana baktı -öyle bir ay ben oraya gidip gelince evrakla-dedi ki sen çok istiyorsun galiba Hukuk Fakültesi'ni... Aslında hiç istediğim falan yoktu, yani bir fakülteye kapağı atalım da ne olursa olsun durumuydu. Ama bir gün senin belgelerin hazır mı dedi, ben de hazır dedim. Ve beni puanım tutmadan Hukuk Fakültesi'ne kaydetti. Ondan sonra bana, şubat tatiline bir hafta var, hiç uğrama okula, okula geldikten sonra da beni tanıma dedi. Dolayısıyla ben Hukuk Fakültesi'ne girdim, haziran ayında mezun oldum; yani ben fiilen Hukuk Fakültesi'nde üç buçuk sene okudum. Bütün arkadaşlarımdan notları aldım, şubat tatilinde çalıştım, hazırlandım falan, ben hazırda bitirdim. Yani ben Hukuk Fakültesi'ne puansız girdim. Mezun olduktan sonra avukatlık yaparken rüyalarım girmişti zaman zaman, puansız girmişim..."

"Vicdan meselesi yaptınız ya ni..."

"Evet vicdan tabi. Altı senelik falan avukatım rüyama giriyor, ben mezun olamamışım, belgemi geri alıyorlar falan.

Artık suç değildir herhalde değil mi, mü-ruru zamana çoktan uğradı yani?"

"Evet tabi ki. Yani Hukuk Fakültesi'nde okumanız bilinçli bir tercih değildi..."

"Asla değildi."

"Peki okuldayken en çok hangi dersi severdiniz?"

"Valla ben okulda hemen hemen bütün dersleri sevdim. Hangisini sevmediğimi söylersem daha iyi olacak galiba. İdare Hukuku'nu hiç sevmedim, hiç yani, en küçük bir alakam olmadı. Ticaret Hukuku'nu sevmedim. İcra İflas'a bayılırdım. İlhan POSTACIOĞLU'ndan icra-iflas okumak!... Sınavda kağıda yedi-sekiz sayfa doldururdum ama bir yerde basit bir hata yaptık mı, gaf derdi, silerdi bütün kağıdı."

"Fahiş hata ya ni..."

"Fahiş hata da değil, çok küçük bir hata. Ama sonradan biz öğreniyoruz ki o fahiş hata, yani yuh! Tabi o zamanlar bundan da kırılır mı derdik..."

"Neden avukatlık?"

"Ben bağımlı olmayı sevmiyorum. Hiçbir zaman bağımlı olmadım, çok denedim ben, çok denedim, bağımlı olmadım. Yani birinin herhangi bir emir veya komutası altında olmak sinirimi bozuyor. Ben bu bakımdan biraz galiba anarşistim. Ama bu manada, yönetim biçimi olarak anarşizme de biraz inanıyorum. Çünkü bir insanın öbürüne zararı dokunamaz ki. Yani böyle bir şey doğa-

da yok, doğa kurallarında yok benim anladığım manada. Bir insanın öbürüne zararı dokunamaz, dolayısıyla herhangi bir şekilde yönetilmeye ihtiyacı yoktur.”

“Yani hürriyet alanları belirli-dir ve birbirine karışmamalıdır.”

“Evet, karışmaz, zaten normal bir insan da bunu birbirine asla karıştırmaz, asla. Yani bu böyle bir nosyon, eğitimsiz edinilebilir mi onu bilmiyorum. Ama benim bakış açım tamamen budur. Onun için böyle biri bana bir şey söylesin, git şuradan şunu yap, bunu bilmem ne yap desin, ben bunlara hep... Belki de özel yeteneklerim olduğu içindir. Yani şarkı yapma diye bir özel yeteneğim var benim. Özel dediğim de o.”

“Yaratıcılık yani...”

“Yaratmak demeyelim n’olur. Ama şarkı yapmak gibi bir yeteneğim var, dolayısıyla beni bu da zorlamış olabilir. Şarkı yapan da çok fazla insan yok. Bu durumda belirli bir başarıyı yakaladıktan sonra -ki ben de bunu kabul etmek zorundayım, ben belirli bir başarıyı yakaladım-onu irdeledikten sonra geri dönüp baktığımda evet öyle görüyorum.”

“Okul yıllarında da şarkı yapıyor muydunuz ya da yine yaratma diyeceğim ama...”

“Tabi, tabi yapardım... Olsun olsun diyebilirsiniz...”

“Yani yaratma sancısı duyar mıydınız, avukatlık yaparken?”

“Ben onu sürekli duyuyorum, samimi söylüyorum bunu. Çocukken de duyardım. Bir şeyler yapmak, bir şeyler üretmek... Hep böyle bir şey yapayım, bir şey yapayım... Belki de bu, içgüdüsel olarak,

öldükten sonraya bir şeyler bırakma isteğidir.”

“Evet, sanatçılarda olan bir şey bu...”

“Böyle bir egoist duygu. Evet önce o var onlarda galiba. Hep egoist oluyorlar galiba o bakımdan. Belki böyle bir egoizm neticesinde benim işim de şarkı yapmak oldu.”

“Çok iyi olmuş.”

“Sağol. Avukatken, ortak olduğum bir arkadaşım vardı mesela. Çok çarpıcıydı, bir gün bir şarkı yapmıştım, belki de o albüme giren şarkılardan bir tane-siydi, şimdi hatırlamıyorum, avukatlık sırasında. Evde yaptım geldim, dedim ki ya Cihan dedim, bir şarkı yaptım dün gece, çok güzel galiba ya dedim. Bana

sinirlendi, ya bırak şimdi ya burada işleri yapacağız falan. Yani ben o dönemde de böyle pek havaıydım. Hacze falan gittiğimde, böyle fotoğraflara falan bakardım, sonra ne bile-yim yani işte... Avukatın acı-masız olması lazım, bu asla eleştiri değil. Avukat, bütün duygulardan sıyrılacak, hep-

sinden. Tek hedefi aldığı işi filan... Burada şimdi ukalalık etmeyeyim özellikle bir avukata karşı. Yani dolayısıyla bu vardı.”

“Peki yeri gelmişken, hukukun müziğinize ilham verdiği anlar oldu mu?”

“Olmaz mı... Ben eğer hukuk okumasaydım böyle olamazdım, kesinlikle. Yani ben hukuk okumasaydım şimdi bu olamazdım, başka bir hayat yaşıyor olacaktım ben hukuk okumasaydım, kesin. Hukuk başka bir şey belki. İddia ediyorum ki, bir insanın bünyesini rahatlatıran bir eğitim. Şöyle: Düşünemiyorum ondan

“İddia ediyorum ki hukuk bir insanın bünyesini rahatlatıran bir eğittir.”

başka... Yani hukuk eğitimi alan bir insanın hayata bambaşka bir biçimde baktığına inanıyorum ve sadece ben değil, her hukuk eğitimi alan insanın böyle olduğuna inanıyorum. Tabi ki hukuk eğitiminin iyiliğine bağlı olarak, ona meraka bağlı olarak biraz oranları değişebilir, eşit değildir. Ama kesinlikle diğer insanlardan -doktorlar, şunlar bunlar da dahil olmak üzere- bambaşka bir yapıda olduğuna inanıyorum. Sanki hukuk bilmeyen insanlarda, hukuk bilen insanlar, geniş biliniyorlar.”

“Bir röportajınızda “Müzik hayatın fonu, günlük yaşam içinde hayatın fonu olan bir başka sanat yok.” demişsiniz. O zaman hukuk hakkında -şimdi yeri gelmişken- bir şey söyleyebilir misiniz? Yani hukuk da hayatın kendisi mi (nesne-fon ilişkisi bakımından), yani müzik fonsa...?”

“Evet tabi ki doğru. Yani üzerinde düşünmediğim için tereddüt ettim. Şimdi şöyle bir şey var, şeyden korkuyorum. Çağımızda filozof olmak yanlış bir şey ondan korkuyorum. Onları da (kanunları) insanlar koymuştur. Yani bu böyle olsun, bu böyle olmaz biçiminde ki... Zaten olmaması gereken şeylerin yazılmasını pek anlayamıyorum. Onlar zaten olmamalı ki... Yani bu bakımdan bakıyorum kanunlara, böyle bir bakışım da var kanun kitaplarına. Ama bu öyle bir kısırdöngü ki, bu bakışı bana veren aynı zamanda hukuk eğitimi. Belki de herkesin belirli bir hukuk eğitiminden geçip öyle salınması gerek...”

“Belki de üniversitelerdeki (hukuk fakülteleri dışındaki) hukuk eğitimi daha da genişletilmeli...”

“Evet genişletilmeli. Neden, çünkü hukukta en çok öğretilen şey, yani benim kafama kazınan genel prensip şu: Her şeye dönüp dönüp başka açılardan bakabilmek. O açıdan, bu açıdan... Çünkü mecburuz geniş bakmaya. Oradan baktığımda öyle görünüyor, buradan baktığımda öyle değil. Yani görecelik kavramını mümkün olduğu kadar aza indiren bir eğitim. İndirip indirip altında görecelik kalmayan bir gerçeğe ulaşırsınız.”

“Tümdengelim yapıyor yani...”

“Bana çok ciddi sorular sordunuz ama siz. Bana hep, bu şarkıyı kime yazdınız, orada aşk onun muydu bunun muydu gibi sorular geldi, ben böyle sorulara alışkın değilim...”

“Evet, bir doğruya ulaşıyoruz. Dolayısıyla hukuk eğitimi ile bu nosyonu insanlara verebilirsek, bir çok bakımdan bakmak görüş hasletini insanlara verebilirsek o zaman şu gerçekleşir: Çok basite indirgeyerek bir örnek vereyim ben bu konuda. Yani sinirlenmiyorum da artık. Fakat insanların niye böyle yaptığını (geniş açıdan bakmamasını) anlayamıyorum. Şimdi, yolda yürüyorum bir arkadaşım, karşıdan da diyelim

bir kadın geliyor, sarı şapka takmış, kırmızı pantolon giymiş, mor dekolte bir şey giymiş geliyor, ayağında da diyelim ki kocaman sabolar var kalın. Yanımdaki arkadaşım, şuna bak nasıl giyinmiş derse, bu bana batıyor. Yani şimdi senin bakış açıdan onun ne biçim giyindiği... Bu mevzu bile değil. O zaman ben, onun bakımdan şunları, şunları, şunları düşündükten sonra, böyle şeyler için, öyle düşünmekten vazgeçiyorum. Ne diyorum

ben, belki dışarı çıkmak zorundadır ve evinde bir tek sarı şapkası, mor bluzu, kırmızı pantolonu kalmıştır.”

“Empati kuruyorsunuz yani. Bunu sağlıyor o zaman hukuk.”

“Evet bunu sağlıyor, bu çok çok çok önemli. Bu, bir çok şeyi sağlar. Bu biçimde bakmamak bir çok şeyi sağlamaz. Bir kere vakit kaybıdır, ona bakıp da onu konuşmak... Öncelikle bu. Vakit kaybıdır, kelime kaybıdır. Gereksiz bir... an'ın, yaşamın saptırılması adeta..”

“Yaşamdan kopmak...”

“Hatta kopmak adeta. Dolayısıyla bana bunu hukuk verdi. Önceden böyle değildim. Ben de ne biçim giyinmiş derdim garip gelenlere gençliğin de cehaleti içinde... Şimdi asla öyle yapmıyorum. Hukuk veriyor bunu.”

“İdealist olduğunuzu okudum, avukatlık yaparken de idealist miydiniz?”

“İdealisttim. Onun için bir çok şey kaybettim. Yani şimdi ben burada, avukatken de idealisttim derken diğer avukatlara da ayıp etmek istemiyorum. Çünkü benim de hatalarım olmadı mı... Öyle hatıralarım var ki, yahu ben böyle yap-

mayacağım deyip de üç sene sonra aynı şeyi yaptığım. Benim de böyle şeylerim var yani.”

“Hata insana mahsus...”

“Yani mekanizma içinde, şunu çok net söylüyorum, yakın çevreme karşı herhangi bir sorumluluğum olmasaydı ben daha cesur olurudum. Daha cesur ve daha idealist olurudum.”

“Toplumda yaşamak, beşer bir varlık olmak sorumluluk getirir...”

“Kesinlikle. Yani her şeyden önce meydana getirdiğim çocuklarıma olan sorumluluğum var. Yani onları beslemek ve onları bu yanlış olduğuna inandığım bazı şeylerin de bulunduğu düzene, doğru hazırlamak. Yani ben, düzen tümünden yanlış asla demiyorum. Ben idealistim. Ama insan içinde idealist oluyor da bazen uygulayamayabiliyor. Benim de başıma geldi öyle şeyler. Hepimiz idealistiz yani.”

“Avukatlığı bırakmaya nasıl karar verdiniz? Aniden mi, yoksa mesleği biraz icra ederim sonra müziğe dönerim diye düşünmüş müydünüz?”

“Hayır. Hukuku bitirdikten sonra benim tek amacım vardı, çok iyi bir avukat olmak. Tek amacım buydu –ki bunu on sene gerçekleştirdim- on sene yaptım bunu. Çok iyi avukattan anladığımız mana nedir onu bilemiyorum ama şudur; benim mesela bazen, yaptığım bazı şeyler müvekkilimin menfaatine olmadı. Mesela onlar bana iyi avukatlık geliyor. Gidiyorum hacze mevzu öyle değil,

mevzu bana anlatıldığı gibi değil, bunu görüyorum ve mevzunun öyle olmadığına inanıyorum. Ama benim, avukat olarak, oradaki mevzu ne olursa olsun, müvekkilimin menfaati doğrultusunda işlem yapmam lazım. Bakıyorum ama, müvekkilim söylediği kadar haklı değil. Ama o davayı aldım, yürüttüm yürütebildiğim kadar, kaybettim tabi ki. Burada dedim ki yalnız, bu olmaz kardeşim, yani bunu söyledim. Benim idealizimim, avukatlık-taki vazgeçemediğim idealizimim bu... Zaten hep ceza avukatı olmak isterdim ben..."

"İnsanla birebir..."

"Birebir. Eğer inanırsam birinin suçlu olmadığına, onu sonuna kadar savunmak isterdim. Hayat tesadüflerden ibaret. Ben lisede de böyle arkadaşlarıma sahip çıktım. Hatta bana çok denmiştir, sen avukatı mısın onların kardeşim diye. Yani şimdi ben bakıyorum, benim idealizimimden kırıldığım noktalar oldu. Ama idealizimimden asla kırılmadığım noktalar şunlardı, şuydu daha doğrusu, bir tek şuydu, orada hiç kırmadım idealizimimi. Tutuklu davalarda, tutukluyla cezaevinde görüştüğümde, mevzu nedir ne değildir diye dışarıdan araştırdıktan, bütün verileri kendime göre topladıktan sonra, ben bir hakim olsam ona nasıl bir karar vereceğimi geçirirdim aklımdan ve o karar sonucu ne olur diye sorunca, orada ona derdim ki, sen buradan altı-yedi ay kadar çıkamazsın. Tam doğruyu söyledim, tam doğruyu... Ve bunu şunun için yapardım; o buna alışsın, o biraz suçlu, o burada kalacak. Ama olabilir, suçlu olabilir, yalnız bilsin gerçeği, o da bilsin diye yapardım bir. Ha bu bir idealizm derdi. İkincisi yalan, yani bu

kadar da yalan söyleyemem. Yani seni ben on beş gün içinde çıkarırım, hakime de rüşvet veririm sen hiç merak etme diye asla demedim ve ben o tutuklu işlerin hemen hemen hepsinden azledildim, hepsinden hatta. Yani sonunda olmadı, azlettiler beni. Ne yapalım, bir başka avukat tuttular ve takip ettim o işleri, altı-yedi aydan önce çıkamadılar."

"Sizin vicdanınız rahatsa bence iyi avukattınız."

"O kadar rahat ki. Tabi örnekler oldu mesleğimde, on sene yaptım bunu. Mesleğimim ilk yıllarımda birine bir iyilik yapmışım, yedinci senesinde gelip bana, biliyor musunuz İlhan Bey siz bana böyle yapmıştınız, şimdi ben böyle böyle oldum dedikleri oldu, çok oldu. Boşanma davalarında çok titiz davrandım. Bütün davalarım da titiz davrandım ama maa-lesef haksız yere kaybettiğim davalar da oldu. Ceza davasında bir laf söyledim, o lafı söyledi hakim yaz kızım diye, yanlış yazmış, bambaşka bir ifade çıkıyor; ben bunu demedim efendim bilmem ne falan ama kim dinler onu kim dinler... Dolayısıyla bu noktalardan da avukatlık zor bir meslek."

"Neden bıraktınız?"

"Çünkü bizim çocuklar ısrar ettiler, Gökhan'la Burhan. Tamamen o ya, ben asla bırakmazdım avukatlığı."

"Çok büyük coşkuyla anlatıyorsunuz o yüzden merak ettim, öyle bir küslük falan görünmüyor çünkü..."

"Asla yok, asla yok, hiç olur mu ne küslüğü, mesleğime hiç küs değilim. Ben mesleğime bayılıyorum."

*"Umut
geveze bir
kuştur,
kalbimizde
hiç susmaz"*

“Biraz da, yakından ilgili olduğunuz telif hakkı ile ilgili düşüncelerinizi öğrenmek isterim. Barlarda seslendirilen şarkılarınızdan da telif hakkı alınması, sizin için olumlu bir uygulama mı? Çünkü barlarda şarkılarının söylenmesi, eski şarkılarının gündemde kalmasını sağlıyor, reklamınız da oluyor. Yani bu uygulama iyi mi kötü mü sizce?”

“Bakın, bir hukukçu olarak, bu sorunu çok sert karşılayabilirim. Şimdi, bu telif konusunu ben de çok fazla araştırmış değilim, samimi söylüyorum. Yani belki çok basit olarak, bir hukukçu olarak bile telifin ne olduğunu tam olarak söyleyemiyorum İngilizce bilmediğim için... Bu aslında sizin bana vurduğunuz bir tokat; ben niye bunu incelemeyip de böyle takke veriyorum burada, net bir cevap veremiyorum, ben de iyi incelemedim. Ama telif konusunda, Amerikan Hukuku incelenirse, öyle tahmin ediyorum kafamızdaki bazı kavramlar netleşecek. Çünkü uygulamaya bakıyorum, mesela Amerika’da şöyle bir kural var: Siz bir şiir yazdınız ve o şiiri sizin yazdığımız kesin. Ve o şiiri biri beğendi, onu bana yüz liraya versene dedi. Acayip ihtiyacımız var, yüz liraya ona sattınız. Ondan sonra aradan bir sene geçti, iki sene geçti, şiir müthiş yankı uyandırdı ve büyük paralar kazandırdı o adama. Sizin imzanız var, ben sattım şiir onundur diye. Ona rağmen koruyor sizi. Ona rağmen diyor ki, ona (şiiri yazana) vereceksin. Sen istediğin kadar, ihtiyacına dayanarak, yüz liraya

sat, bilmem neye satarsan sat, eğer yaşıyorsan veya mirasçıların yaşıyorsa, şiir sonradan değerlenmişse, o senin veya mirasçılarının oluyor. Direkt yani... Hatta şiiri satın alana hiçbir şey vermeme hakkın falanda oluyor. O derece bağlamışlar insana telifi, o derece...”

“Peki incelemeyi düşünür müsünüz?”

“Benim için zor... Kitap bile okuyamıyorum. Ben ancak birileri bana bir şey anlattırsa ha ha ha deyip öğreniyorum.”

“Mutlaka hukuki sorunlarınız oluyorur...”

“Oluyor.”

“Madalyonun diğer tarafında olmak nasıl bir şey, yani müvekkil olarak avukatınızdan beklentileriniz neler oluyor?”

“Valla şöyle... Biliyorum bir kere, mevzuyu biliyorum, nereye kadar gideceğini biliyorum.”

“İşte özellikle onun için sordum...”

“Evet. Ve bu eğer bir idamsa direkt olarak beni ilgilendiriyor mesela. Ama mevzuyu biliyorum, yani nereye gider, şimdi bunlar bunu yaptı da ne oldu... Mevzuyu bildiğim için, hem rahatım hem rahatsızım. Ama ben mevzuyu biliyorum derken, genel hatlarıyla diyorum. Şu anda şunu söyleyeyim, ben mesleğini yapan, takip eden biri değilim. Sadece mesleğim avukatlık.”

“Ama bir hukuk nosyonunuz var...”

“Nosyon kaldı, o da azalarak kaldı. Ancak depreşildiğinde böyle çıkıyor. Size samimi söylüyorum, hayatın içinde

*“Gerçekleri
kabul
etmeden
doğrulara
varılamaz.
Gerçeklerse
insanın
sadece kendi
bildiği şeyler
değildir.”*

yaşarken meselelere, artık bir avukat olarak bakmayı unuttum, o unutuluyor.

"Tabi çok doğal."

"Çok doğal. Şimdi her şeye şarkı olarak bakıyorum, çok sinir bir şey, o da çok sinir bir şey."

"Bence değil, tabi buradan öyle görünüyor."

"Tamam, çok iyi."

"Klasik bir soruyla bitireyim son olarak. Türkiye'nin dünyadaki durumunu nasıl görüyorsunuz? İstedığınız açıdan cevaplayabilirsiniz."

"Bana çok ciddi sorular sordunuz ama siz. Bana hep, bu şarkıyı kime yazdınız, orada aşk onun muydu bunun muydu gibi sorular geldi, ben böyle sorulara alışkın değilim..."

Ben sağlıklı bir hücre olarak görmüyorum. Yani globalikten falan söz ediyoruz, zaten bu normal, bu çok önceden olmalıydı. Ama iletişim olmadığı için, ancak yürüme hızıyla insanlar birbirlerine ulaştırılabildiği için bu geç kaldı. Yalnız bu arada, birbirlerine ulaşırken insanlar yanlış işler yaptılar. Dünyanın durumu odur yani. Bu arada bazı yerler, hücreler bozulmadı ama bazı hücreler bozuldu. Bozulan hücreler geldi Türkiye'ye. Şimdi, bozulan hücrenin sonu ur. Ortadoğu, dünyada bir urdur. Fakat işte bu Türkiye uzantısı... Türkiye'ye hakikaten kolay kolay bir şey olmaz, ben de buna inanıyorum, çünkü bizler varız burada. Bu nedenle, yani gördüğüm insanlardan söz ediyorum. Onlar öyle çok kötü bir şey istemiyorlar, hayır, genelde

kötü bir umut asla görmüyorum. Dolayısıyla ben Türkiye'yi... bakarım bakarım deniz kenarına giderim bakarım... Bir çok şeyi denizden algılamak lazım. Deniz kirlendiye bir yerde... Zaten mevzuyu buraya getirecektim erken zıpladım... Bir yerde deniz varsa ve o kirliyse, ben artık, orada hukuk uygulanıyor mudur, öbürü bilmem ne oluyor mudur, onun hakları yeniyor mudur, ne olacak bizim bu ekonomik durum diye düşünemem, ben bunları düşünemem. Bir yerde deniz varsa ve deniz muazzam bir nimetse her bakımdan ve bu nimet, böyle bu şekilde kirlenilip içine ayak dahi sokulamaz hale getirildiyse, ben Türkiye'nin dünya üzerindeki yerinin, bir kere iyi olduğundan söz edemem. Bu gerçek. Benim bir prensibim vardır. Gerçekleri kabul etmeden doğrulara varılamaz. Gerçeklerse, insanın sadece kendi bildiği şeyler değildir, asla değildir. Dolayısıyla bu bir gerçek. Nedir o gerçek, denizin kirliliği mi, hayır, gerçek olan o değil. Gerçek olan şu: Denizleri kirlenilmiş bir ülkede başka mevzulara geçmek yanlıştır, denizi temizlemeden."

"Temelden halledilmeli yani..."

"Evet, denizi temizlemeden öbür taraflara geçemeyiz. Gerçek olan budur."

"Şimdi yapılan yüzeysel, uzun vadeli olmayan çözümler, suyun yüzünü şöyle bir almaktan ibaret yani..."

"Evet, hala öyle. Benim ölçüm budur. İstedikleri kadar ekonomi iyiye gitti de-

"Bir yerde deniz varsa ve o kirliyse, ben artık orada hukuk uygulanıyor mudur, öbürü bilmem ne oluyor mudur, onun hakları yeniyor mudur, ne olacak bizim bu ekonomik durum diye düşünemem."

sinler, gidiyor desinler... Doğru... Gidiyor da. Ama hiçbir şey ifade etmiyor ki. Hapishanedeyiz, özgür değiliz ki biz. Üç tarafımız denizle çevrili ve kirli, biz hapishanedeyiz. Bir bu. İki, işin dünyayla Türkiye arasındaki ilişkileri bakımından... Dünya buna izin vermez. Ve buna izin vermemekte haklıdır. Kocaman bir bölgesi, baya büyük bir bölgesi rahatsızsa, dünya buna izin vermez. Buna izin vermeyen dünya, doğru bir biçimde mi izin vermiyor onu bilmem, oralara karışmam. Bana ne o haklıymış, bu haksızmış... Türkiye’de denizler temizlenmeden hiçbir şey olmaz. Yani oradan sonra ancak yapılaşmaya sıçrayabiliriz, ondan sonra yapılaşma gelir. Yaşayacağımız yer yatağımız, yürüyeceğimiz yol... Ondan sonra o gelir. Onlar hallolduktan sonra, biz insan mıyız değil miyiz, şimdi ne yapmalıyız diye ancak o zaman düşünebiliriz. Nedir durum diye o zaman düşünebiliriz.”

“Umutlu musunuz?”

“Valla bir şey söyleyim mi? Bizim bir ilkokul hocamız vardı. Türkçe dersinde çok güzel bir şey söylerdi: “Umut geveze bir kuştur kalbimizde hiç susmaz.” Biz o zaman Kör Pakize ile dalga geçerdik. Hatta Kör Pakize –tabi artık bildiğimiz için ne diyeceğini, hemen hemen her ders söylerdi- başladı mı böyle bir şeye kızıp da, umut geveze bir kuştur da kalbimizde hiç susmaz da... diye. Biraz şey bir kadındı, otoriter değildi, deli gözüyle bakardık biz ona.”

“Şimdi anlam bulmuştur ama cümle...”

“O zaman bulmuş da, ya biz aramızda dalgamızı geçiyorduk gençlik şeyi işte. Ama o zaman edilmiş bir lafı şimdi hatırlıyorsam zaten beni o zaman etkilemiş demektir. Veya çok tekrar edilmiş olduğundan... Umut geveze bir kuştur kalbimizde hiç susmaz, yani bu da bir gerçek.”

“Olmalı da, bu da insan olmanın özelliği...”

“Gerçek. Yani umudun açılımı şu: Umut yoksa ölümle eşdeğer, aynı gibi yani. Dolayısıyla umutsuzum diyemiyorum. Umutsuzsan işin ne burada derler adama değil mi?... Yani umutsuzum diyemiyorum asla.

GELECEK SAYIDA
Hukukçu-Heykeltıraş
MERİH SEZEN
ile Söyleşi

kültür-sanat, edebiyat,
felsefe, politika, teknoloji,
bilgisayar, gezi-keşif,
hekimlik, tarih, araştırma,
mesleki-sektörel..

Yüzelliden fazla periyodik yayına
abonet'ten abone olabilirsiniz.

abonet

istediğiniz dergi kapak fiyatıyla adresinize teslim

tel: (0212) 210 0 110 ❖ faks: (0212) 222 27

abonet@abonet.net ❖ www.abonet.net

CMUK KONUSUNDA HÜKÜMET TASARISININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Prof. Dr. Erdener YURTCAN

Giriş

Adalet Bakanlığı tarafından oluşturulan bir komisyon tarafından hazırlanan ve Bakanlar Kurulu tarafından TBMM'ye sevk edilmiş bulunan, Adalet Komisyonunda bulunan CMUK Tasarısının(Hükümet Tasarısı)(HT) tümü üzerinde yaptığım incelemenin sonuçlarını bu yazımda ele almak ve değerlendirmek istiyorum.

Yazımı 3 bölüme ayırmış bulunmaktayım.

Bunları şu şekilde sıralamam gerekir :

1. Dil, kavram ve terminoloji
2. İçerik
3. Tasarının genel değerlendirmesi ve olması gerekenler.

I. Dil, Kavram ve Terminoloji

Tasarıda kullanılan dil bugün için toplumun genelinde kullanılan Türkçeye uygun, anlaşılır bir dildir. Yasadaki kavram ve terimler dil yönünden güne uygun duruma getirilmiştir. Ülkemizde özellikle eski yasalara yapılan anlaşılammak eleştirisi bu tasarı için geçerli değildir.

Kavram ve terminoloji açısından aşağıdaki noktalar belirtilmelidir :

1. HT'de adil yargılanma kavramına yer verilmiş olması, ülkemizin ceza yargılaması yönünden son derece olumlu bir adımdır. Anayasada Ekim 2001'de yapılan değişiklikle anayasal bir ilke gücünü kazanmış bulunan bu kavram, ceza yargılamasının vazgeçilmez bir kavramıdır. Temel niteliği yönünden bu kavramın içeriği ve kapsamı son derece geniştir, çünkü yargılamanın temel tüm ilkeleri bu çatı altında anılmak durumundadır(bkz. Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, 9. bası, Ekim 2002).

HT'de üzümlerek ifade etmek isterim ki, bu kavram doğru kullanılmamıştır.

Adil yargılanma terimi yerine, adil yargılama teriminin kullanılması hatalıdır(HT,m.1). Bu terim, ceza yargılamasında yargılanan kişiler için hukuk

ve yasa güvencesi oluşturan normlara göre yürütülmesi zorunlu olan bir yargılamayı ifade etmek için kullanılır. Kavramın temelinde yargılayan değil, fakat yargılanan esastır. Bu nedenle adil yargılanmaktan yararlanmak amacı doğrultusunda, kavramın buna göre belirlenmesi gerekir.

2. HT'nin 2. maddesinde tanımlara yer verilmiştir. Bu yöntem, son on yıllık dönem içinde ülkemizin yasama tekniğine girmiştir. Yasalarda kullanılan terim ve tanımların ne anlam ifade ettikleri, yasaların baş tarafına tanımlar yerleştirilerek bu konuda ortaya çıkabilecek olan karışıklıklar önlenmek istenmektedir.

Bu yöntemin kullanılması faydalıdır. Ancak tanımların doğru olması koşuluyla.

HT'yi bu açıdan incelediğimizde, aşağıdaki noktalar ön plana çıkmaktadır :

- a) Sanık sıfatının iddianamenin mahkemece kabulünden sonra kullanılacak bir terim olarak tanımlanması eksiktir. Hazırlık soruşturmasında sayıcılık tarafından sanığın tutuklanması istendiğinde de fail sanık sıfatını alır. Tutuklamanın temeli failin suçu işlediği konusunda "kuvvetli şüpheyi" gerektirdiği içindir ki, tutuklama bir kişi hakkında kamu davası açılmasından daha yoğun bir suçlamadır. Bu nedenle bu kişiyi Tasarının kabulü ile şüpheli saymak hukuka uygun olmaz. Ayrıca uygulamada suç işlediğinden şüphe edilen kişilerin ifadesi alınırken dahi bu kişilere sanık sıfatı verilmektedir. Bu nedenle de Tasarıdaki terminoloji hatalıdır.
- b) Tasarının ceza yargılamasında hizmet gören hukukçuları avukat olarak isimlendirmesi şaşırtıcıdır. Avukatlık, hukukçuluk mesleğinin ana terimidir. Fakat konu ceza yargılamasında mesleğin ifasına geldiğinde, bu terimin yerine iki ayrı terim geçer. Bunlar sanık için müdafî, müdahil ve şahsi davacı için de vekildir, müdahil vekili veya şahsi davacı vekili.
- c) Tasarı, birinci derece yargılamayı iki bölümde mütalaa etmektedir. Fakat bunlar için kullanılan terimler doğru değildir. Tasarı, hazırlık soruşturması yapıp iddianame mahkemeye verilinceye kadar geçen döneme "soruşturma", bundan sonra sorsoruşturma bitinceye kadarki döneme de "koğuşturma" demektedir. Bu terimler yanlıştır.

Soruşturma, yargılamanın hazırlık döneminde ağırlık taşısa da, sorsoruşturmada da soruşturma işlemleri yapılır. Örnek : Mahkeme duruşmada zimmetten yargılanan bir kişinin bağlı olduğu kuruma bir tezkere yazarak, onun sıfatını ve makamını sorsa ve TCK'nın 279. maddesi anlamında memur olup olmadığını araştırırsa, bu işlem bir soruşturma işlemidir.

Koğuşturma, ceza yargılaması terminolojisinde, kişiye suç yüklemektir. Temelinde suç yükleyen tüm işlemler koğuşturma işlemleridir. Bunları yalnızca sorsoruşturma ile sınırlandırmak hatalıdır. Önsoruşturmada da önemli koğuşturma işlemleri vardır. Örnek : savcının sanığın tutuklanmasını istemesi. Bu nedenlerle koğuşturmaya sorsoruşturma ile sınırlamak uygun

değildir. Ülkemizde ve yabancı ülkelerde de yerleşik olan, önsoruşturma ve sonsoruşturma terimlerini terketmek ve yeni terimler aramak gereksizdir. Ayrıca bu konuda hataya düğüldüğü de açıktır.

3. HT'nin 28/2. maddesinde, sulh ceza yargıcından söz ederken, " mensup olduğı asliye ceza mahkemesi " ibaresi CMUK'daki hatanın tekrarıdır. Doğrusu, " çevresi içinde bulunduğı asliye mahkemesi " olmak gerekir. Sulh yargıcı, bağımsız bir yargıçtır ve asliye mahkemesinin mensubu değildir.

4. Tasarının 34. maddesinde yer alan, " Cumhuriyet savcısı ve taraflar " ibaresi hatalıdır. Savcı da bir taraftır, yargılamanın iddia tarafıdır.

Tasarı ülkemizde yerleşmiş, fakat hukuki temeli olmayan bir anlayışı kabul etmiştir. Bu anlayış, ceza yargılamasında görev alan tarafları adeta ikili bir ayırma tutmak, birinci bölümde savcılığı, ikinci bölümde öteki tarafları(sanık, müdafı, müdahil, müdahil vekili, şahsi davacı, şahsi davacı vekili) ele almaktır. Oysa bugün için kamu adına hareket eden ve yasalardaki yetkilerini kullanan savcılık da, görev yönünden öteki sşjelerden ve taraflardan farklı değildir.

Ayrıca HT'de, gayet isabetli bir biçimde yer verilen, yargılamada silahların eşitliği ilkesi de böylece kendini ispatlamış olacaktır.

5. Tasarının 128. maddesinde tutuklu kişiden şüpheli olarak söz edilmesi hatalıdır. Bu kişi sanıktır.

Bu noktada bu iki kavram üzerinde durmak, aradaki farkı belirtmek uygun olur.

Şüpheli, hakkında suç işlediğı şüphesinin zayıf olduğı kişidir. En önemli özelliğı, bu kişi hakkında bir ceza davası açılmamıştır. Ayrıca hakkında bir yargılama önlemine de hükmedilmemiştir.

Sanık, suçlu olduğı sanılan kişidir. Temel gösterge, bu kişi hakkında bir ceza davasının açılmış olmasıdır. Ceza davasının açılmış olması, bu kişinin hakkında şüphelerin yargılanmasını gerektirecek kapsam ve güçte olduğunu ortaya koyar. Ayrıca, hukuki bakış açısı ile, bu kişinin eyleminin bir suç normunu ihlal etme olasılığı vardır.

6. HT'nin çeşitli maddelerinde(md. 245 gibi) suç mağdurundan söz edilmektedir. Bu terim ceza yargılamasına yabancıdır. Yargılamanın terimi suçtan zarar gören'dir. Suçun mağdurunun olmadığı, fakat suçtan zarar göreni olduğı suçlar vardır. Örnek : Adam öldürme. Mağdur ölmüştür, fakat o suçtan zarar görenler olabilecektir. Bunlar yargılamada sşjelik kazana-bileceklerdir.

7. HT savcılığın makam itibariyle sşje olduğı gerçeğini gözardı etmiştir. 290. maddede asliye mahkemesi savcısından ve ağırceza mahkemesi savcısından söz edilmesi hatalıdır. Savcılık yargılamada makam itibariyle

süjedir. Bir savcı, görev yaptığı yargı çevresinde, bir gün asliyede, ertesi gün ağırcezada görev yapabilir. Bu temel nitelik nedeniyledir ki, dosyayı takip eden savcının değişmesi, yargılamada vcalığın taraf olması bakımından bir sonuç değişikliğine neden olmaz.

II. Tasarının İçeriği

1. Tasarının 1. maddesinde, yargılama önlemlerinden söz ederken, “ ancak hakim kararı “ denilmesi eksiktir. Bunun istisnaları vardır. İstisnaların olduğu maddede belirtilmelidir.
2. Yine 1. maddede, kanun yolunun mahkumiyet şartına bağlanması hatalıdır. Mahkumiyet dışındaki kararlara karşı da bu yollar açıktır.
3. Tasarının 6. maddesinde, mahkemenin görevsizlik kararına yalnız savcının acele itiraz hakkının kabul edilmesi, CMUK’daki eksikliğin tekrarıdır. Ayrıca Tasarı(m.1/b.2’de silahların eşitliğinden söz ederken, birkaç madde sonra buna aykırı hüküm getirmektedir.
4. Tasarının 10/2. maddesinde, ayrılan davalara aynı mahkemede devam etme ilkesi, her zaman gerçekleşecek bir sonuç değildir.
5. Tasarının 13/son maddesinde, tutuklunun bulunduğu yere yetki vermek, karışıklığa neden olacaktır, çünkü uygulamada özellikle disiplin nedeniyle tutukluların yerleri değiştirilmektedir. Bu durumda bir davanın, tutuklu sanığın bulunduğu yere göre, çeşitli mahkemelerde görülmesi sonucu doğar ki, amaca uygun değildir.
6. Tasarının 16/son maddesinde, illerin isim olarak sayılması, ilginç bir düzenlemedir. Suçun işlendiği yerin bağlı olduğu il mahkemesi de denilebilir.
7. Tasarının birçok maddesinde, zabıt katibine beyanla işlem yapmak(örnek: m.27), ülke gerçeğine aykırıdır. Böyle bir uygulama yoktur.
8. Tasarının 34. maddesinde, “ duruşma dışı sözlü görüş “ tasarıdan mutlaka çıkarılması gereken bir hükümdür. Cza yargılamasında sözlü görüş ve istemlerin yazıya dökülmesi ile ancak sonuç çıkarılabilir. HT’nin kastettiği şudur : Hazırlık soruşturmasında ya da yargılamanın ilerki aşamalarında, bir isteme karşı savcılığın mütalaasının alınması gerektiğinde, bu yazılı bir mütalaa olmak zorundadır. Sözlü mütalaayı kim, kim?
9. Tasarının 37. maddede, mahkemenin yazışmalarında savcılığın devre dışı bırakılması uygun bir çözümdür. Bugüne kadarki uygulamanın terkedilmesi hızlanmayı dağlayacaktır.
10. Tasarının 39. maddesinde, savcıya tebligattan sözedilirken, işlem ya da karar aslının verileceğinin belirtilmesi, uygun değildir. Savcıya da suret vermek gerekir, asıl dosyada kalmalıdır.

11. Tasarının 43. maddesinde, eski hale getirme nedenlerinin “ inandırıcı bir biçimde “ açıklanacağıın yer alması gereksizdir. Yargılamada inandırıcılık delille sağlanır. Bu konuda da delillere göre değerlendirme yapılacaktır.
12. Tasarının 45. maddesinde, telefon ve faksla tanık çağırma yer almaktadır. Amaç hızlandırmadır, fakat sorun çıkarsa, delillendirme nasıl sağlanacaktır?
13. Tasarının 65. maddesinde, bilirkişinin sayısının 3’le sınırlandırılması emredici kuralının terkedilmesi, uygun bir çözüm değildir. Uygulama dikkate alınmamıştır.
14. Tasarının 70. maddesinde, tanığın bilirkişi olabileceği hukuk tekniğine aykırıdır. Bilirkişilikle tanıklık karşılıklı gelince, tanıklık tercih edilir, çünkü tanık, yerine başkasının konulamıyacağı bir delil kaynağıdır.
15. Tasarının 78-84. maddelerinde, muayene konusunda getirilen hükümler CMUK’nın önemli bir eksikliğini tamamlıyor. Mutlaka yasada yer almalıdır.
16. Tasarının 87 ve 88. maddelerinde, muayene ve otopsi için eskinin tekrarı söz konusudur. Uygulamada otopside hazır bulunan yargıç var mı ?
17. Tasarının 4. bölümünde “ koruma tedbirleri “ başlığı altında düzenlemeler yapılmıştır. Oysa önce bu tedbirlerin ortak nitelikleri, önşartları ve özelliklerini belirten bir maddeye yer vermek çok uygun olurdu. Bu tavır çağdaş yasama tekniği ile de bağdaşır.
18. Tasarının 101. maddesinde, avukat bürosunun aranmasının düzenlenmesi, temelde uygundur.
19. Tasarının 107. maddesinde, haberleşme araçlarının dinlenmesi konusunda konulan kriter kabul edilemez, çünkü çok basit suçlar için bile dinleme mümkün kılınmaktadır. Üst sınırı 5 yıl olan suçlar için bu yöntemi kabul etmek, haberleşme özgürlüğünün temelini sarsmak anlamına gelir. Önerilebilecek çözüm, Alman sisteminde olduğu gibi, suçları saymaktır.
20. Tasarıda 4. bölümünün tutuklamaya, 3. bölümün adli kontrole ayrılması, sistematığe aykırıdır. Bunlar yer değiştirmelidir, çünkü Tasarıda adli kontrol tutuklamanın yerine geçebilen bir önlemdir. Bu nedenle önce tutuklama düzenlenmeli, sonra adli kontrole yer verilmelidir.
21. Tasarının 119. maddesinde yer alan, tutuklamaya olanak veren suçların ceza sürelerindeki kriterler hatalıdır, gözden geçirilmelidir. CMUK’da 1992’de yapılan değişiklikle kabul edilen kriterler uygundur.
22. Tasarının 120. maddesinde, kişinin tutuklanması değerlendirilmesi yapılırken 4 gün gözaltında tutulması, kabul edilemez bir sonuçtur.
23. Ayrıca gıyabi tutuklamanın yalnızca yurtdışındaki failer için öngörülmesi, hukuk tekniğine aykırıdır. Gıyabi tutuklama konusunda uygulamada hiçbir sorun yoktur, değişikliğe gerek yoktur.

24. Tasarının 126. maddesinde yer alan, tutuklunun geçici olarak salıverilmesi, uygulanma olanağı olan bir norm değildir. Kimin nerede ikamet ettiği ya da oturduğu tam olarak kontrol edilemeyen bir ülkede, sanığı kaçırmaya sevk etmek anlamına gelir.
25. Tasarının 130. maddesinde yakalama düzenlenirken, CMUK'nın 127. maddesindeki tanımını değiştirmeye gerek yoktur.
26. Tasarının 131. maddesinde, yakalanan kişi için ayrıca gözaltına alma kararı verileceği belirtilmektedir. Buna gerek yoktur, çünkü bu kişi yakalandığından başlayarak gözaltındadır, özgürlüğü kısıtlanmıştır ve kolluk denetiminde bulunmaktadır. Uygulamada bu kararın alınmasına kadar geçecek süre, yasal gözaltı sürelerinin dışında mı sayılacaktır ? Çok hatalı bir normdur.
27. Tasarının 134/2. maddesinde savcının istemi aranmalı, aksi takdirde sorgudan sonra serbest bırakılmalıdır.
28. Tasarının 142. maddesinde, haksız tutuklanma ve yakalanma tazminatı düzenlenirken, Anayasanın 19/son maddesine Ekim 2001 değişikliği ile konulan, " tazminat hukuku genel prensiplerine göre tazminat." ilkesi maddeye eklenmelidir. Böylece uygulamadaki yakınmaların önüne geçilmiş olur.
29. Tasarının 149. maddesinde, önsoruşturmada ifade alınırken 3 müdafii ile temsil çoktur, bire indirilmelidir. Bu konuda 1992 yılından başlayan uygulamadan bir yakınma dayoktu.
30. Tasarının 153/6. maddesinde, suçtan zarar görenin vekilinin dosyayı incelemesinin önleneneğinden söz edilmektedir, fakat yetkinin kimde olduğu belirtilmemektedir.
31. Tasarının 156. maddesinde, baro tarafından müdafii atamada, ayrıca vekaletname aranmayacağı maddeye eklenmeli, uygulamadaki karışıklık önlenmelidir.
32. Tasarının 162/1. maddesindeki 2. cümle hatalıdır. Bu dönemin egemeni kimdir ?
33. Tasarının 168. maddesinde, " savcının gücünü aşan geniş olay " ibaresi maddeden çıkarılmalıdır, çünkü savcılarını aşağılamak anlamını taşır.
34. Tasarının 172. maddesinde, " soruşturma bitti " kararının aranması, gereksiz bir formalitedir. Maddeden çıkarılmalıdır.
35. Tasarının 174/son maddesinde, erteleme kararını verme yetkisinin asliye yargıcına verilmesinin temeli yoktur. Yetki sulh yargıcında olmak gerekir.
36. Tasarının 194/2. maddesinde, sulh mahkemesindeki duruşmada savcı bulunmayacaktır, biçimindeki düzenleme, eski hükmün tekrarıdır. Buna son verilmelidir. Bu eksiklik sonucunu kanun yolunda göstermekte, 30 gün/1 ay

- gibi temyiz süreleri öngörülmektedir. Oysa yargılamanın uzamasından yakınmalar vardır.
37. Tasarının 196. maddesinde, aravermede tutuklu işler için CMUK'da öngörülen 30 günlük sürenin kaldırılması hatalıdır. Uygulamada yerleşen bir ilkenin terkedilmesinin temeli yoktur. Takdire bırakmak hatalıdır.
38. Tasarının 261. maddesinde, tüzel kişilerin yargılanması öngörülmektedir. Bu durumda sanık tüzel kişi olabilir, çünkü yaptırım tüzel kişiye uygulanabilecek bir yaptırım olacaktır. Bu durumda tüzel kişi adına yetkili bir kişi yargılamada bulunur, kayyum atamaya gerek yoktur. Konuya yabancı bir kayyum işi uzatır. Uygulamada bugün 1567 sayılı Yasadaki suçlar için tüzel kişiyi sanık yapmak ve bir temsilciyle yargılamayı yapmak yöntemi çalışmaktadır.
39. Tasarının 264. maddesinde, önödeme yolu düzenlenirken, önce bunun ne zaman mümkün olduğu belirtilmek gerekir. Böylece TCK'nın 119. maddesi yürürlükten kaldırılacaktır ya da bu hükmün başına TCK'nın 119. maddesinin uygulanacağına dair bir hüküm konulmalıdır.
40. Tasarının 265. maddesinde yer verilen "uzlaşma" için de yukarıdaki ilke geçerlidir. Uzlaşmaya olanak tanınacak suçlar önce belirtilmeli, sonra bu yöntemin nasıl işleyeceği düzenlenmelidir.
41. Tasarının 295. maddesinin son cümlesi gereksizdir, metinden çıkarılmalıdır.
42. Tasarının 302. maddesinde, acele itiraz için 3 günlük süre öngörmek hatalıdır. Bütün süreler 7 gün olarak öngörülürken, bu sürenin kısaltılmasının anlamı yoktur. Acele itiraz yoluna giderken, dosya üzerinde ek bir çalışmaya gerek vardır.
43. Tasarının 320. maddesinde, mutlak bozma nedenleri sayılırken, bir ekleme yapılması şarttır. Bu ek, " hukuka aykırı yollarla elde edilen delillere dayanılmış ise " biçiminde kaleme alınmalıdır. Bu hüküm ayrıca CMUK'nın 254/2. maddesinin de güçlenmesini sağlar.
44. Tasarının 326. maddesinin son cümlesi gereksizdir. Savcının anlatımı lehte yada aleyhte sonucu ortaya koyar.
45. Tasarının 346/b.6 maddesine bir ek yapılarak, İHAS'ın 41. maddesine göre tazminat ödenmesinin yeterli sayılması ilkesi eklenmek gerekir. Aksi halde, Türk mahkemeleri AHİM'in "onaycısı" durumuna düşer.
46. Tasarının 362. maddesinde, infazın mahkumun istemiyle ertelenmesi düzenlenirken, neden ağır hapsin dışta tutulduğunu anlamak mümkün değildir. Türk sisteminde bugün hapis-ağırhapis farkı önemsiz duruma gelmişken, böyle bir kısıtlamanın temeli yoktur. Ayrıca TCK konusunda hazırla-

nan Hükümet Tasarısında hapis-ağır hapis farkı kaldırılmıştır. Bu paralellik CMUK'nın bu hükmünde de sağlanmalıdır.

III. Tasarının genel değerlendirmesi ve olması gerekenler.

Tasarının amacı, yeni bir yasa ile Türk ceza yargılaması sistemini yeniden yapılandırmaktır. Bunun için ilkin teşhisin iyi konulması gerekir. Bu yolla ceza adaletinin dağıtılması konusundaki yakınlıklar aşılabılır.

Tasarı, bazı eksiklik ve aksaklıkları gidermek amacı taşıyan, "düzeltici" bir yasa çalışmasıdır. Bu yolla yargılamanın çağa uygun, insan haklarına saygılı, hukuk devletine yakışır bir düzeye getirilmesi hedefine ulaşılması amaçlanmıştır.

Bu konuda bir noktanın altı çizilmelidir : Bu yasa, yargılamanın "norm" boyutuna yenilikler getirmek için hazırlanmıştır. Bu en ideal ölçülerde başarılısa dahi, acaba Türk ceza adaleti sistemi istenilen düzeye erişebilecek midir ? Bu soruya cevap ararken, ülkemizde sorunlar yumağının çok karmaşık olduğu, adaletin hizmetinde "personel" ve "donatım" konusunda büyük eksiklik ve aksaklıkların bulunduğu, bu nedenle konunun "tümünü" kucaklayan bir reformun gerektiği hatırlanmak gerekir.

Bu temel yaklaşımın dışında, raporunun önceki bölümlerinde belirtmeye çalıştığım teknik hukuk eleştirileri ile birlikte, Tasarının genel değerlendirmesinde bazı hususları ele almak uygun olur :

1. Tasarıdaki bazı hükümlerin uygulanma olanağı yoktur. Bunların başında duruşmanın tek oturumda bitirilmesi gelir. Tasarının öngördüğü normlar yasalaşsa dahi, böyle bir şans yoktur. Ülkemizde insanların ikametgah kayıtlarının dahi düzgün tutulmadığı gerçeği karşısında, hangi bildiri sağlığı yaparak, duruşmayı tek oturumda bitirmek mümkün olacaktır.
2. Bu çerçevede ele alınacak bir başka konu, tutuklunun geçici olarak salıverilmesidir. Bu yolun açılması, tutuklunun bir daha ele geçirilmesini olanaksız kılar. Tasarıda gözetimden söz edilmesi, sağlıklı bir çözüm değildir.
3. Tutuklama yerine düşünülen adli kontrol yolu, ülke koşulları düşünüldüğünde, teorik bakışla uygun, fakat uygulanma şansı düşük bir öneridir.
4. Tasarıda yargılama önlemleri bölümüne "yurtdışı yasağı"nın alınmaması, bir eksikliktir. Uygulamada önemli bir yer tutan bu önlemin bu yasada yeri olması şarttır.
5. Tasarı ile şahsi dava yolunun kaldırılması hatalıdır. Bu yol, ceza yargılamasında demokratik yaklaşımda hak arama özgürlüğünün bir göstergesidir. Kanımca doğru tercih, bu yolu kaldırmak değil, buna

olanak veren suçların sayısını arttırmaktır. Şahsi davanın, yargılamada sonuç alamamaktan ötürü, çok daha önemli suçların işlenmesini önleyen bir kalkan olduğu dikkatten kaçırılmamak gerekir. Şahsi davayı sulh mahkemelerin toplamak da uygun bir çözümdür. Bugün şahsi dava konusundaki yakınmaların temeli, CMUK'da öngörülen "süzgeç" görevinin yerine getirilmemesidir. Bu sorun aşıldığında, bu yol korunabilir.

6. Tasarıda istinaf kanun yolunun öngörülmesi, ülkemizde geciken adaleti daha da geciktirecek bir yaklaşımdır. Bu yolla Yargıtay'ı rahatlatmak mümkün değildir. Ülkemizde ilk yapılacak iş, suçları gözden geçirmek, gerçekten ceza yaptırımını zorunlu kılan eylemleri belirlemektir. Bu sonuç, adliyenin yükünü hafifletecek temel etkidir. İdari kabahatlerin çerçevesini genişletmek, bir çözümdür. Ancak bu yolla verilecek czaların itiraz mercileri de idari yargı organları olmak gerekir.
7. Tasarıda giyabi tutuklamanın yurtdışındaki sanıklarla sınırlandırılması hatalıdır. Ele geçirilmemiş bulunan sanıklar için uygulanan ve sistemimizde yerleşmiş bir kurumdur. Yerleşik uygulamadan ayrılmayı haklı kılacak nedenler yoktur.
8. Haberleşmenin dinlenmesi Tasarıdaki içeriği ile, bu özgürlüğü temelden sarsan bir nitelik göstermektedir.
9. Tasarıda savunmanın güçlendirilmesi için, müdafinin/müdahil vekilinin delil toplama ve mahkemeye sunma yetkisi mutlaka yer almak gerekirdi. Uygulamadaki görüntüsü ile, bu kişilerin mahkemeye sundukları her delilin gerçekliğinin ve doğruluğunun araştırılması, ilkin güveni sarsan bir etkidir. Ayrıca yargılamayı uzatmaktadır. Meslek adamlarına bu yetkiyi tanımak, hukuka aykırı işlem yapanları da ağır biçimde cezalandırmak gerekir.
10. Her ne kadar ayrı bir yasanın konusu olması gerekirse de, adli kolluk kavramının ve temel ilkelerinin Tasarıda yer alması da kaçınılmazdır. Bu yolla, ülkemizde uzun zamandır üzerinde çalışılan bu kavramın da hukuk dünyasındaki yerini almasının önü açılmış olur.
11. Tasarının iddianamenin reddi kavramını getirmiş olması faydalıdır, fakat yeterli değildir. Hazırlık soruşturması ile sorsoruşturmanın arasına, yerine uygun olarak, ara soruşturma devresinin yerleştirilmesi şarttır. Bu devre, kişiyi sanık sıfatıyla duruşmaya çıkarmadan önce, savcılığın açtığı kamu davasına karşı beyanda bulunma, delillerin toplanmasını isteme hakkını içerir. Bu nedenle de yargılama duruşmaya geldiğinde, bugün uygulamada olduğunun aksine, mahkeme soruşturma işlemleriyle ve delil toplamakla uğraşmaz. Yargılamada

maddi gerçek de daha kolay ve çabuk ortaya çıkar(geniş bilgi için bkz. Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, 9. bası, Ekim 2002).

12. Kamu davasına müdahale sınırlandırılmalıdır. Bu yol suçtan zarar görenin ceza yargılamasına savcı yanında iddialı olarak katılmasıdır. Bu nedenle ancak kişiye karşı işlenen ve onun çıkarlarını yakından zedeleyen suçlar için bu yol açılmalıdır. Her suç için bu yolun açık olması, uygulamada sorunların çıkmasına ve yargılamanın uzamasına neden olmaktadır. Öte yandan kamu adına koğuşturulan kimi suçlarda, devlet adına avukatların müdahale ile davaları yolu terkedilmelidir. Devlet ve kamu adına bu hizmet savcılık tarafından görülmektedir.
13. Adli tatil kaldırılmalıdır. Yargıç ve savcılar başta olmak üzere, tüm adliye personelinin anayasal izin hakkı mutlaka düzenlenmelidir. Fakat bu kavramın adli tatille ilişkilendirilmesi hatalıdır.

Sonuç :

Bu yazının boyutlarını aşmayacak biçimde CMUK konusundaki Hükümet Tasarısı hakkındaki görüşlerimi açıklamaya çalıştım.

Yerden tasarruf nedeniyle, bu yazımda yer veremediğim bazı düşüncelerimi ve önerileri, Hükümet Tasarısı hakkında Türkiye Barolar Birliği için yazmış olduğum raporda bulmak mümkün olacaktır.

Tasarımın TBMM'ye gönderildiği aşamada, ülkemiz için çok büyük önem taşıyan bir konuyu düzenleyen böyle bir yasanın ilkin enine boyuna tartışılması, sonra yasalaşması gerektiği konusunda olduğumu da belirtmek istiyorum.

YARGIDA GEREKÇE SORUNU**

Çetin AŞÇIOĞLU*

GİRİŞ

Özgürlük sizin dilerseniz " *yargının onca sorunu varken neden gerekçe* " diye sorabilirsiniz. Yargının " *onca sorunu* " ve " *ya tuz da kokarsa çığlıklarının sağır sultana bile ulaştığı* " bir olgu. Ancak toplumu ve devlet düzenini ilgilendiren bazı kavramların dış görünüşüne bakarak onlara değer biçmek çoğun yanıltıcı olmaktadır. Gerekçe, üzerinde duyarlılık içi boş biçimlik gibi anlamsız bir tutku değil; bir çok sorunun, eleştirinin kaynağı olan temel bir sorun niteliğindedir.

Yargının odaklaşmış temel sorunu üç beşi geçmez; bunlar içinde gerekçe de vardır. Bu temel sorunları çözebilirsek yargı beş yıl içinde düzlüğe çıkar; ikincil sorunların çözümü de temel kavramların bilinci ve bilgisiyle çözülecektir. Bu nedenle, gerekçe; bilim ve yargı alanında özel bir duyarlılıkla ele alınması gereken bir kavram.

1- Gerekçe Kavramının Kaynağı

Gerekçe 1789 Fransız başkaldırımı (ihtilâli) ile gelişen özgürlükçü düşünce akımının temel birikiminin ürünüdür. Ancak tarihsel açıdan kökleri, insanoğlunun " *bilme istenci* " bilincine varmaya başladığı dönemlere kadar iner.

Mantık, gerekçenin diğer bir kaynağıdır. Doğada olduğu gibi düşünce alanında da her yargının (hükmün) bir nedeni olmalıdır. Mantık alanında öngörülmuş " *doğru ve sağlıklı sonuçlara ulaşabilmek için varolan her şeyin neden var olduğunun gerekçelendirilmesini önerir ve bekler* " biçiminde açıklanan düşünce yasası; bir düşüncenin ancak yeter nedenlere (neden olan diğer düşüncelere) indirgendiği ölçüde anlaşılabilir ve geçerli olacağını önerir.

Gerekçe ile etik(ahlâk) arasındaki ilişki de göz ardı edilemez. Çünkü " *bilgi verme yükümlülüğü* " de aynı zamanda etik ilkesinin gereğidir.

Hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin gereği olarak; Anayasa başta olmak üzere yürürlükteki hukuk (normatif- dogmatik), gerekçenin buyurucu kaynağını oluşturur. *Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır* (Anayasa 141/3). Anayasaya koşut olarak HUMK. 388 ve CMUK 260 maddeler-

* Yargıtay Onursal Üyesi

rinde de gerekçe konusunda buyurucu kurallar öngörülmüştür. Bir iç hukuk kuralı niteliğinde olan İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin (İHAS) 6. maddesinde açıkça yer almasa bile; İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi (İHAM) kararlarında gerekçeyi "doğru ve güvenli-adil-yargılanma hakkının temel bir unsuru olarak nitelendirmektedir (1).

2- Uygulamadaki Görünüm

Anayasa ve yasaların gerekçe konusundaki buyurucu kurallarına karşın; hukukun bu buyruğunun yargı kararlarının *büyük bir çoğunluğunda* güncelleşmediği bir olgu.

Yargıda gerekçe adına yazılanlar, çoğun, "olayın oluş biçimine"; *bilirkişi raporundaki açıklamalara*, "tanık anlatımlarına göre suçun unsurlarının gerçekleştiği"; "saniğin geçmişteki ve yargılamadaki durum ve kişiliği"; "yanların sosyal ve ekonomik durumuna" gibi soyut ve genel, yuvarlak sözcüklerle yapılan açıklamalarla sınırlıdır. Hak aramanın son kapısında neye hakkını alamadığını, yargıcın hangi nedenlerle karar verdiğini anlayamayan bireylerin sızlanmalarını ve giderek artan güvensizlik inançlarını öncelikle yargıçların değerlendirmesi gerekir

Çelişkinin nedeni; özellikle avukatıyla yargıcıyla, *öz el de gerekçe kavramının özü*, *içeriği ve yararlarının bilinmemesi*; *genel de yaygın bilgi ve özkin yoksunluğudur*. Bu bağlamda özellikle yargıçlarımızı eleştirebiliriz. Araştırmancın, sorgulamanın, düşünmenin, bilgiye tutkunun kimsenin tekelinde olmadığı düşünülürse böyle bir yargı haksız da sayılmaz. Yargıçları, bilgiye ulaşmanın olanaksızlığı nedeniyle, eleştirmeyi aşırı bulabilirsiniz; bilgi olmadan gerekçe bilincine ulaşmanın zorluğunu da göz ardı etmeden.

Bu bağlamda gerekçe bilincinin yalnız yerel mahkeme yargıçlarında olmadığını söylemek de haksızlık olur; Yüksek mahkeme yargıçları da gökten zembille inmediler ya. Yargıtay ve Danıştay'ı iş yoğunluğu nedeniyle hani biraz hoş görsek bile ya Anayasa Mahkemesi' ne demeli? Gerekçe adına yazılanlardan, çoğun, hukuk adına olumlu yargılara varmak hemen hemen olanaksız.

Parti kapatma davalarında "odak noktası kavramının tanımını yapmadan buyruk oluşturan özünü, içeriğini tartışmayan yüksek mahkemenin gerekçe anlayışı bilinci" tartışılmalı sorgulanmalıdır. Kaldı ki; Anayasa Mahkemesi, kararlarının bir bölümünün üç- beş senede zor yazıldığı ve yazılanların Anayasaya uygunluk denetimi yerine çoğun "yerindenlik denetiminin yapıldığı" izlenimini vermesi de gerekçe bilincinin yerleşmemiş olduğunun kanıtıdır.

3- Sorun Yalnız Yargının Değil

Gerekçe yalnız yargının değil tüm toplumun sorunudur:

"Antalya Filim Festivali'ndeki arkadaşlara hep gerekçe yayınlamalarımı söyledim. Maalesef yaptırmadım. Jüri bir filme neden ödül verdiğini açıklamalı. Birinci filmi neden seçtik, şunu niye seçtik. Bunların gerekçelerini yazsalar, bir açıdan topluma bakış açılarının dünya görüşlerinin, sanat görüşlerinin estetik görüşlerinin hesabını da vermiş olacaklar. İşte o zaman daha sağlıklı bir tartışma

ortamı doğabilir(2). Filim yönetmeni ve yapımcısı Atıf Yılmaz'ın bu eleştiri ve açıklamasındaki değer yargılarını yargıda olduğu gibi kullanmaya ne dersiniz?

Bilim adamı Hayrettin Ökçesiz' in sapına kadar doğru yargısını paylaşmamak olanaksız:

"Devlet eylem ve işlemlerinde en az gerekçe ile yetinmekte, gerekçelendirme kalitesi en düşük düzeyde bulunmaktadır. Hukuk kültüründe görülen bu erozyonun somut tezahürleri ve nedenlerinden biri de gerekçesizliktir (3).

Diğer yandan avukatlar da; sav ve savunma ile ilgili işlem ve eylemlerinde "hukuk ve olgu sorunlarının nedenlerini" yargıç gibi nesnel olmasa da, gerekçelendirmekle yükümlüdürler.

Yargılama çalışmasında işlemlerini gerekçelendiren "hak savunucusunun dava-yı kazanması" daha önemlisi "doğru ve güvenli -adil- yargılanmanın gerçekleşmesine katkı" olasılığı güçlüdür. Çünkü gerekçeli çalışmanın özünde araştırma, sorgulama, tartışma ve us (akıl) vardır. Dava, kaybedilse bile; hem kendi kişiliğine hem de çalışma alanına karşı güven korunmuş olur. Giderek yaygınlaşan "her şeyi yargıca bırakan avukat tipi" öncelikle kendini sorgulamalı sonra da; gerekçesiz karar yazan, işlem yapan, tüm hukuk ve olgu sorunlarını bilirkişiye çözdüren yargıçları...

4-Gerekçenin Etkinliği

A-Amaçları

a- Doğru ve sağlıklı düşünme

Yargıcın, yargılamada güncellenen hukuk ve olgu sorunlarıyla ilgili değerlendirme ve yargılarının anlaşılabilir, onaylanabilir nitelikte olması; doğru ve sağlıklı düşünmeye bağlıdır. Doğru ve sağlıklı düşünme ise özde "değerlendirme ve yargıların yeterli ölçüde nedenlerinin ve neden olan diğer düşüncelerin açık ve seçik olarak açıklanmasına bağlıdır; yani gerekçelendirmeye."

b- Etik yükümlülük

Doğru ve gerçek olduğu ileri sürülen değerlendirme ve yargıların nedenlerinin açıklanması "etik (ahlâk) açıdan bilgi verme yükümlülüğü" nün de gereğidir. Kişi, yargı buyruğunun (hükmü) dayandığı nedenlerini bilmek istemesinin gücünü; yasalardan önce ahlâki değer yargılarından alır. Bu nedenle gerekçeli karar, yargıç için etik yükümlülüktür.

c- Gerçeğe, yol ve yöntemine aykırılıkları kendince (keyfi) davranışları önleme

Yargıçlar da insandır; gerçeğe, yol ve yöntemine aykırı (keyfi) yargı ve buyruklar oluşturma olasılığı göz ardı edilmemeli. İşte gerekçe, yargılanan bireyler için bu olumsuz olasılığa karşı bir güvencedir. Çünkü:

Gerekçelendirme işlemi bilgi, özegin(kültür) ve bir ölçüde yetenek işidir. Bu niteliklerin yardımıyla, yanların sav ve savunmalarını mantiki ve yargılamanın sıkı

düzeni (disiplin) içinde kendini bile sorgulayarak tartışarak, gerekçelendirerek buyruğunu açıklayan yargıcın: Gerçeğe ulaşamama, yol ve yöntemine aykırı kendince (keyfi) bir tutum içinde olma olasılığı oldukça azdır. Olsa bile denetleme kolaylığı vardır.

Tersi durumda, gerekçesiz yargı buyrukları (kararları) yargılanan bireyler için gizil (potansiyel) bir tehlike oluşturur.

d- Nitelikli yargıç yetiştirme

Gerekçe; bilgili, özekinli (kültürlü) yaşamı bilen yargıç kimliğinin ve tipinin oluşmasının ve yaygınlaşmasının sağlanmasında da etkili bir araçtır. Çünkü yargıç, gerekçe yazmak için var olan bilgisini araştırarak yenilemek için okuyacak, tartışacak, düşünecek ve kendi değer yargılarını bile sorgulayacaktır. Bilgili ve yaşamı bilen yargıç yetiştirme açısından da, gerekçe olmazsa olmaz nitelikte bir kavramdır.

e- Güven inançlarını güçlendirme ve koruma

Bireylerinin yargıya karşı güven duygu ve inançlarının yüksek olduğu toplumlarda; hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü ilkesi gelişir ve korunur. Çünkü hukuk düzeninin son kapısı yargıdır. Elinden değirmenini almak isteyen Krala , ihtiyar değirmencinin " ...ama Berlin' de yargıçlar var" sözlerini korkmadan söyleten; yargıya ve yargıçlara karşı duyulan güven inancıdır.

Yargı buyruğunun, sav ve savunmanın kanıtlarıyla birlikte tartışılarak açık ve inandırıcı gerekçelerle yazılması davayı kaybeden yanda bile bir güven duygusu oluşturur. Neden hakkını alamadığını ya da suçlu sayıldığını anlayamayan kişinin yargıya ve yargıca karşı kuşku ve güvensizlik duyması kaçınılmazdır. Bu nedenle gerekçe yargıya güven inançlarının da önemli bir aracıdır..

f- Yargısal denetimde sağlıklı savunmayı kolaylaştırma

Bir yargı buyruğunun yanlışlığını ortaya koyabilme, çelişkisiz savunma yapabileme; tüm değerlendirmelerin, yargıların nedenlerini duraksamaya meydan vermeyecek biçimde açıklanmasına, gerekçelendirilmesine bağlıdır. Temyiz denetiminde nedenlerini bilmeden savunma yapma olanaksız olmasa da hem zor hem de risklidir. Bu nedenle gerekçesiz yargıç buyruğunun, savunma hakkını kısıtladığı da bir olgudur.

g-Temyiz denetimindeki önemi

Sağlıklı gerekçeler, yüksek mahkemelerde denetimin kısa yoldan ve doğru yapılmasına da önemli ölçüde yardımcı olur. Bu nedenle bir çok ülkede temyiz incelemesi gerekçe denetimiyle başlar; gerekçesizlik başlı başına ve öncelikli olarak bozma nedenidir.

Yargıtay'da çalıştığımız yıllarda, gerekçe noksanlığının işimizi zorlaştırdığını ve az da olsa yanlış yorumların değerlendirmelerin kaynağı olduğuna tanık oldum. Yargıcın neden bu sonuca ulaştığını anlamadan ya da kestirmeden yorum yapmanın zorluğu riski azımsanmamalı. Bir ilçede yargıç olarak çalıştığım dönemdeki bir anımı kanıt olarak değerlendirebilirsiniz:

Milli Eğitim Bakanlığı, ABD yardımı olarak dağıtılan süt tozlarının öğrencilere bisküvi ve diğer nesnelere değiştirilmeden içirilmesi konusunda okullara duyuruda bulunmuş. Ancak görev yaptığım yörede, sekiz kadar köy ilk okul müdürü, bakanlığın buyruğuna aykırı olarak, "kısırlık yapar vd. söylenti ve kaygılarıyla içilmeyip dökülmesi nedeniyle köy ihtiyar kurulunun oluru ve denetiminde süt tozları ile değiştirilen bisküvileri" çocuklara yedirmişler. Bu nedenle de "üstünün yasaya uygun buyruklarını geçerli neden olmadan yapmadıkları (TCK.230) suçlamasıyla" görevi savsama suçundan yargıç karşısına çıkmışlar.

Davaya bakan ceza yargıç, bir dosyayı okul müdürünü suçlu bularak karara çıkartmış ve pilot dosya Yargıtay denetiminden geçerek onanmış. Tam bu sırada yargıç başka yere atandığından yetkili olarak diğer dosyaları karara çıkartma hukuk yargıç olarak bana kalmıştı.

Dosyaları incelediğimde suçun özellikle maddi unsurunun oluşmadığı (geçerli neden olgusu açısından) kanısına vardım; ancak Yargıtay'ın aynı eylemi suç sayan kararı onaması da söz konusu idi, savcı da örnek onama kararından söz ederek mahkumiyet kararı istiyordu. Ancak onanan kararda olaya neden olan olgular hemen hemen hiç hukuki sorun ise yüzeysel olarak gerekçelendirilmişti.

Yargıtay'ın onama kararına karşı dosyaların tümünü okul müdürlerini aklayan (beraet) bir buyrukla sonuçlandırdım. Gerekçede, Yargıtay'ca onanmış kararın tersine (ondan da söz ederek) eyleme neden olan tüm olgulara ve bunlarla ilgili değer yargılarıma ve hukuk sorunu için de hukuk öğretisinden yararlandığım yorumlara yer verdim.

Sonuçta Yargıtay sanıkları aklayan kararımı da onadı. Önceki onama kararını ekleyerek temyiz yoluna başvuran savcının, bu dosyaların da onanması üzerine ve çelişki karşısında " ... Yargıtay okumadan onanmış... " yargısında bulunmasına karşı; ben ise, Yargıtay'ın ilk onama kararının ve çelişkinin nedenini gerekçe noksanlığına bağlıyordum. Gereksizlik , pilot davada Yargıtay denetiminin hatalı yapılmasının nedeni olmuştu.

h- Yansızlığı kanıtlama

Yargı bağımsızlığı, yargıçlara yansızlıklarını sürdürmeleri ve korumaları için verilmiş güçlü güvenceler bütünüdür. Başka bir anlatımla hiç bir kamu görevlisine tanınmayan böyle bir bağımsızlığın, verilen güçlü yetkilerin en önde gelen bedeli yansızlıktır. İşte gerekçe, yargıçların yansızlıklarını kanıtlama olanağı sağlayan, yargıç onurunu koruyan bir araç olarak da değerlendirilmelidir.

B-Korunan hak

Gerekçe, olmazsa olmaz nitelikte " doğru ve güvenli- adil- yargılanma hakkının" güvencesidir. Nitekim Uluslararası Adalet Divanı'nın 12 Temmuz 1973 günlü öneri niteliğindeki kararında yargılanan kişinin " gerekçeli karar hakkı" bulunduğu açıklanmıştır.

Gerekçesiz bir yargı buyruğu, kişinin maddi(yaşamı- sağlığı), tinsel (onuru, saygınlığı, özgürlükleri, giz alanı...) değerlerinin çiğnenmesiyle eş değerdedir. Başka bir anlatımla gerekçesiz buyruğunu açıklayan yargıç, hak arayan bireyin kişilik hakkını çiğneyen kişi konumundadır. Daha yalın bir anlatımla; kişinin onur ve saygınlığına sözle yapılacak bir saldırı (sövme hakaret) ile *gerekçesiz buyrukla bireyin doğru ve güvenli yargılanma hakkının çiğnenmesi* arasında hukuki değerlendirme ve sorumluluk açısından bir ayırım söz konusu değildir.

Yargıçlar için ağır bir sorumluluk gündeme getirirse de, yargılamanın sanat olarak nitelendirilmesinin başka bir yolu yoktur. Yargılamanın bir sanat olduğunu, yargıçların da memur olmadıklarını övünerek onurla dile getiriyorsak; zorluklara ve sorumluluklara katlanacağız: *hani gülü seven dikenini katlanır* denir ya...

5 - Genel Değerlendirme

A- Tanı

Gerekçe, yargı düzeninin olmazsa olmaz nitelikte bir temel sorundur. Gerekçesiz yargı kararlarının, bireyin kişilik hakkını çiğnemesi yanında; hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü kavramları üzerindeki olumsuz etkisi de göz ardı edilmemelidir. Gerekçenin, yargıya ve yargıca karşı güvensizlik inançlarının yaygınlaşmasında başat durumda olduğu tanısı, abartılı bir yargı olarak nitelendirilmeli.

B-Cözüm önerileri

Şimdi şu soruya yanıt alabiliriz: Gerekçe sorunu, yasa buyruklarına karşın bir olgu olduğuna göre sorun nasıl çözümlenecektir?

Eğitim, bilgi ve denetim sorununun üç temel yanıtıdır:

a- Eğitim

Yargıçların, gerekçe konusunda bilinçli olmaları öncelikle bir eğitim sorundur. Bu konuda, evren kentlerde (üniversiteler) işe başlamak gerekir. Böylesine önemli bir kavram, hukuk fakültelerinde, çoğun, işlenmemektedir. Ankara Hukuk Medeni Hukuk Yargılaması Ana Bilim Dalı'nda, bir süredir, çalışma yapılması sevindiricidir. Ancak tüm fakültelerde yaygınlaştırılmadıkça, uygulamalı olarak çalışmalar yapılmadıkça beklenen sonuçlar için yeterli olmadığı inancındayım.

Yirmi yıla yakındır yargıç adaylarının eğitiminde görev üstlenen "Hakim Eğitim Merkezi" yetkililerinin verimli çalışma yaptığı söylemlerini duysak da; abartılı olduğu inancındayım. Bir çalıştay da, gerekçeyi incelerken (yargıç etiği ve bilirkişi konusunu da), izleyen 15 kadar yargıç adayına, özel olarak, eğitim merkezinde bu konularda bilgi verilip verilmediğini sorduğumda olumlu yanıt alamadım; hani olumlu yanıt beklemediğim için şaşırmadım da.

Hakim Eğitim Merkezi' nin, yargıç adaylarına yanlışları ağır basan saçak bilgiler verecek düzeydeki eğitiminden bilimsel bir eğitim düzenine geçmesi gerekçe sorununu ve de diğer sorunları için önemli bir adım olacaktır. Adalet Bakanlığı eğitim konusuna öncelikle eğilmelidir; umutsuz da olmak istemiyorum, ancak

üç yıl Adalet Bakanlığı koltuğunda oturan bilim adamı Sayın Prof. Hikmet Sami Türk'ün ilgisizliği düşündürücüdür.

b-Bilgi ve bilgiye ulaşma

Gerekçe konusunda Bankacılık ve Ticaret Hukuku Enstitüsü'nün IX. bilgi şöleninde (sempozyum) benim verdiğim yalın ancak bir başlangıç niteliğindeki bir bildiri dışında çalışma yapılmamıştı. Daha sonra Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi öğretim Üyesi Doç. Mustafa Alp'ın çalışmasını okuyunca mutlu oldum.

Yargıyı ve yargıçları ne denli eleştirirsek eleştirelim; gerekçe konusunda bilgi ve özekinlerini geliştirecek kaynaklara ulaşma olanakları olmadıkça sağlıklı sonuç alınması beklenmemelidir.

Bu nedenle bilim adamlarımızın, gerekçe konusunda çok yönlü çalışmalar yapmalarını, üretken olmalarını beklemekteyiz. Gerekçe sorunu, yalnız *içeriği, özü, önemi, çeşitleri ve sorumluluk* açısından değil gerekçe de kullanılacak *dil, biçim ve biçem* (üslup) açısından da hukuk öğretisinin ilgisini çekeceği beklentisi umarım en kısa sürede gerçekleşir.

c-Denetim

Denetim, konuları ne olursa olsun bireylerin özenli ve sağlıklı çalışmalarını sağlayan etkin bir yöntemdir. Yargıçlarda insandır; hukuk, yasa ve etik buyruk ve değerlere aykırı davranışlarını denetimle önlemek önemli bir yöntemdir. Ancak denetim denilince, usa şimdiki gibi yargıçları memurlaştırıran denetim biçimleri (not düzeni- müfettiş denetimi gibi) gelmemelidir.

aa-Yargısal denetim

Gerekçe konusunda denetimin en sağlıklı yeri yüksek mahkemelerdir (Yargıtay Danıştay). Yüksek mahkemelerin yerel mahkeme kararlarının denetimine gerekçe denetimiyle başlamaları kavramın gelişme ve güçlenmesine önemli katkısı olacaktır. Bu nedenle gerekçesiz yargı kararları işin özüne girmeden bu nedenle bozulmalıdır.

Böyle bir denetim, yargıçlarda gerekçe bilincinin yerleşmesi açısından etkili bir yöntem olacaktır. Yargıç bu konuda deneyimsiz, bilgisiz olsa bile başını gözünü yara yara hem bilinçlenecek hem de gerekçeli karar yazmayı öğrenecektir.

bb-Yönetmel denetim

Yargıçların yönetsel açıdan işlem ve eylemleri hem yargısal denetim sırasında kendilerine verilen notlar hem de memurlara özgü yapılan denetimlerle (müfettiş) yapılmaktadır. Bunların her ikisinin de yararı olmadığı, beklenen amaçları aşarak yargıç kimliğini bozduğu bir gerçektir.

Yönetmel açıdan bilinçli ve sağlıklı olarak yapılacak gerekçesizlik denetimi kanımca daha yararlı olacaktır. Ancak kendini yargıçların üzerinde gören müfettiş hakimlerle değil; yurttaşların başvurusu üzerine bağımsız bilgisi, deneyimli kişilerce yapılmalıdır. Örneğin; yetiştirilmeleri kaydıyla emekli yüksek yargıçlardan ve öğretim üyelerinden yararlanılabilir. Böyle bir denetimde öğretim üyelerinin

görev almasının, hukukun gelişmesine dolaylı olarak da olsa katkısının olacağı inancındayım; bir de "nasıl hukukçu yetiştiriyoruz" diye kendilerini sorgulama alanı bulmaları açısından.

cc-Toplum adına denetim

Yargıç, ulus adına ve hiç bir kamu görevlisine tanınmayan yetkileri kullanan ve güvencelerle donatılmış kişi olduğu düşünülürse; toplum adına gerekçe denetimi yapma yükümlülüğünden de söz edebiliriz. Bu bağlamda barolar, basın, kendi çalışma alanı ve üyelerini ilgilendiren konularda sivil toplum örgütleri gönüllü olarak görev üstlenebilirler. Özellikle Barolar Birliği'nin etkinliğinde baroların çalışma yapmalarının, nesnellikten ayrılmamak koşuluyla, yararlı olacağı inancındayım.

SONUÇ

Yargı buyruklarının gerekçeli olmasının önemi, yerindenliği ve sorunun nedenleri ile çözüm önerileri konusunda düşüncelerimi açıklamaya çalıştım. Gerekçenin, çağdaş yargının olmazsa olmaz nitelikte bir aracı olduğunu sizlerin de paylaşacağınızdan kuşku bulunmamaktadır. Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi' nin (HFSA) yaptığı verimli olduğuna inandığım bu toplantının yarınlarda daha kapsamlı ve özlü çalışmalara da önderlik edeceği inancımı da paylaşmanızı dilerim.

Konumuz gerekçe kavramıyla ilgili olmakla birlikte bu çalışmamızdan ülke açısından değerlendirilebilecek bir sonuç da çıkarabiliriz: *Bir kavramı, kurumu, ilkeyi yasalarda, Anayasa'da isteğiniz kadar özenli ve içerikli düzenlerseniz düzenleyin; insan unsurunu ve onu bilinçlendirecek bilimi, özekini göz ardı ettiğimiz sürece her şey boşuna (nafile).*

* cetina@mail.koc.net 0 312 440 99 37

* Bu bildiri, Prof.H.Ökçesiz' in yönetiminde Hukuk Felsefesi Ve Sosyoloji Arkivi' nin İstanbul Barosu ile düzenlediği ortak bilgi şöleninde(6 Eylül 2002) sunulmuştur

(1) Hadjianastassiou - Yunanistan; Higgins - Fransa; De Moor-Belçika vd. kararları

(2) Atıf Yılmaz; Türk sinaması üzerine bir söyleşi; Cumhuriyet S:9 ,16 Ekim 2000

(3) Hukuk ve adaletten imdat haykırışı Cumhuriyet Bilim Teknik eki 23 Eylül 2000 safa.12-

YAŞAYAN ANAYASA 2002 Anayasa Gelişmeleri

Levent GÖNENÇ* / Ozan ERGÜL** / Ersoy KONTACI***

Giriş

Hukuk kuralları yaşar. Hukuk kurallarının asıl serüveni yürürlüğe girdikten sonra başlar. Ortaya çıkan her yeni hukuki sorun o sorunla ilgili hukuk kuralının yeniden gündeme gelmesine, tartışılmasına neden olur. Bir hukuk kuralının her yorumlanması, her uygulanışı onun nefes alıp vermesidir. Hatta, bir hukuk kuralı yürürlükten kalksa dahi o kural yaşarken ortaya çıkan birikim daha sonraki uygulamalara ışık tutar. Anayasa kuralları da böyledir. Anayasalar da yaşayan metindir, hatta, kendilerine özgü özellikleri dolayısıyla, diğer hukuk metinlerine göre en uzun yaşayan veya yaşama şansına sahip olan metinlerdir. İnsanlar deneyimlerinden ders alarak hata yapmaktan kurtulur. Aynı şekilde, hukuk kurallarının uygulanması sırasında ortaya çıkan sorunların değerlendirilmesi de, o kuralların doğru anlaşılmasına katkıda bulunur. Öyleyse, anayasanın günlüğünü tutmak, o anayasanın doğru uygulanması için büyük önem taşır. Nihayetinde, bir anayasanın dökümü o anayasayı değiştirmek veya muhafaza etmek isteyenler için de bir "performans testi" olarak ayrı önem taşır. Biz, bundan sonra geleneksel olarak her yıl yapmayı planladığımız bu çalışmada, 1982 Anayasası'nın bir yıllık yaşamını, özellikle günlük gazete arşivleri ve internetten faydalanarak belgelemeyi amaçlıyoruz.

Bu çalışma çerçevesinde, esas olarak hukuki tartışmalara yer verdik. Ancak, bir anayasanın yaşamı siyasi ortamdan ayrı düşünülemeyeceği için, gerekli olduğu ölçüde anayasa gelişmelerinin siyasi arka planını da aktarmaya çalıştık.

Siyasi olayların ve hukuki tartışmaların dökümünü yaparken belli bir sistematik içinde kalmaya özen gösterdik. Bu bağlamda, öncelikle Anayasa'nın kendisine ilişkin gelişmeler üzerinde durduk. Ardından, Anayasa'da öngörülen devlet organlarına, yani yasama, yürütme ve yargı organlarına ilişkin gelişmeleri inceledik. Yargı organıyla ilgili açıklamalarımızda, Anayasa Mahkemesi'nin geçtiğimiz yıl içindeki karar ve faaliyetleri üzerinde yoğunlaştık. Anayasal sistemin önemli bir unsurunu oluşturan seçim ve siyasi partiler konusunu ayrı bir başlık altında ele al-

* Yrd. Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Anayasa Hukuku Anabilim Dalı.

** Araş. Gör., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Anayasa Hukuku Anabilim Dalı.

*** Araş. Gör., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Anayasa Hukuku Anabilim Dalı.

E-mail: yasayananayasa@yahoo.co.uk

dık. Çalışmamızı 2002 yılında yaşanan anayasa gelişmelerinin genel bir değerlendirilmesiyle noktaladık. Anayasa'da yer almasına rağmen, çalışmanın kapsamını çok genişleteceğini düşünerek ve bu konuda uzmanlık düzeyinde pek çok çalışmanın düzenli olarak yapılmakta olduğunu göz önüne alarak, temel hak ve özgürlüklere ilişkin gelişmeleri çalışmanın dışında bıraktık. Son olarak, araştırmacılara yardımcı olacağı umuduyla, çalışmanın sonuna 2002 yılı içinde yayımlanan Anayasa Mahkemesi kararlarının bir listesini ekledik.

Burada temel amacımız Anayasa'yla ilgili olayların bir dökümünü yapmaktı. Bu yüzden, hukuk ve siyaset bilimini ilgilendiren önemli bazı sorunların kapsamlı bir analizine girişmedik. Sadece o sorunlara dikkat çekerek anayasal tartışmalara zemin hazırlamaya çalıştık. Fikrimizce, söz konusu sorunların pek çoğu tek başına bir makale, hatta kitaba konu olabilecek niteliktedir. Bu çalışma ileride yapılacak başka çalışmalara esin kaynağı olabileceği ölçüde amacını gerçekleştirmiş olacaktır¹.

Anayasa

Türkiye 2002 yılına, yaklaşık 3 ay önce yapılan ve 1982 Anayasası dönemindeki en kapsamlı değişiklikler olarak değerlendirilen Anayasa değişikliği sürecini tartışarak girdi. Bu çerçevede, getirilen düzenlemelerin özellikle temel hak ve özgürlükler alanında bir çok açıdan özlenen standartları yakalamaktan uzak olduğu görüşü kamuoyunda ve bilim çevrelerinde yaygın olarak paylaşılıyordu. Bununla birlikte, girişimin son yirmi yılda görülen en büyük "sivil" hareket olması ve değişikliklerin genel olarak Avrupa Birliği ve demokratikleşme perspektifleriyle uyumlu olarak değerlendirilmesi, bu eleştirilerin yerini iyimser yorumlara ve beklentilere bırakmasını sağladı.

Hükümet ve Parlamento açısından ise akılda kalan şey, yapılan bu değişikliklerin olumlu yansımalarından ziyade, Cumhurbaşkanı Sezer ile iktidar arasında "milletvekili maaşları" konusunda yaşanan referandum kriziydi. Hatırlanacağı üzere, 3 Ekim 2001'de kabul edilen Anayasa değişikliği paketinin "...çerçeve 27. maddesiyle Anayasa'nın 86. maddesinde yapılan değişikliğin, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) üyelerinin özlük haklarını ilgilendirmesi ve üyelere yönelik her türlü olumsuz eleştiriyi önlemesi amacıyla doğrudan halkoylamasına sunulması..."² Cumhurbaşkanı'nca uygun görülmesi ve bunun üzerine Meclis'te, bu referandumu engellemek için 21.11.2001 tarih ve 4720 sayılı yasayla, söz konusu düzenlemeyi adeta "hiç yapılmamış" hale getiren ikinci bir Anayasa değişikliği yapılmıştı. Böylece 2001 yılı, bütün bu tartışmaların gölgesinde hükümet ve Cumhurbaşkanı arasında yaşanan önemli bir krizle kapanmış oldu.

¹ "Yaşayan Anayasa" aynı konsept bağlamında farklı olayların incelenmesi esasına dayandığı için 2001 Anayasa Gelişmelerini ele aldığımız çalışmamızda kullandığımız girişi bu çalışmamıza da aynen aktarıyoruz. Levent Gönenç, Ozan Ergül, "Yaşayan Anayasa, 2001 Yılı Anayasa Gelişmeleri," *TBB Dergisi*, S. 2002/1, s.13-84.

² Cumhurbaşkanlığı açıklamasının tam metni için bkz. http://www.belgenet.com/2001/sezer_151001.html

Bu krizin de etkisiyle, 2002 yılının Anayasa maratonu yılın hemen ilk günlerinde başladı. Tartışma, Cumhurbaşkanı'nın referandum yetkilerini kısıtlayan ve ikinci paket Anayasa değişikliklerini kolaylaştıracağı savunulan tek maddelik bir Anayasa değişikliği önerisinin gündeme gelmesiyle ortaya çıktı. Ocak ayının ilk günlerinde Partilerarası Uzlaşma Komisyonu'nda tartışmaya açılan taslak, koalisyon ortaklarından MHP'nin, zamanlamaya ve düzenlemenin tek madde olarak yapılmasına ilişkin itirazlarıyla karşılaşsa da genel olarak partilerin üzerinde uzlaştıkları konuları içeriyordu. Ancak daha sonra muhalefet partileri, Cumhurbaşkanı'nın referandum yetkisinin tek başına ele alınmasının TBMM'nin son dönemde oldukça yıpranan itibarını daha da zedeleyeceği endişesini dile getirdi. Tartışmalar sonucunda iktidar ortaklarının da bu görüşü benimsemeleri üzerine söz konusu değişikliğin tek başına ele alınmayıp, hazırlanması düşünülen ikinci kapsamlı değişiklik paketinde yer almasına karar verildi.

Şubat ayı sonlarında çerçevesi netleşmeye başlayan pakette, diğer bir çok konuyla birlikte Cumhurbaşkanı'nın yetkileri de ele alınıyordu. Bu kez, 175. maddede yer alan referandum yetkisine ek olarak bir çok yetkinin de değişiklik kapsamına alındığı görüldü. Getirilen öneriler kısaca; Cumhurbaşkanı'nın görev süresinin beş yıla indirilmesi ve bir kimsenin iki kez seçilebilmesinin sağlanması (m.101), Cumhurbaşkanı'nın YÖK üyeleri ve üniversite rektörlerinin seçimiyle ilgili yetkilerinin kaldırılması (m.104), Yüce Divan'a sevk edilen Cumhurbaşkanı'nın görevinin kendiliğinden sona ermesi (m.105), Cumhurbaşkanı'nın tek başına yaptığı işlemlere karşı yargı yolunun açılması (m.125) ve Cumhurbaşkanı'na tanınan atama yetkilerinin daraltılması (m.157) başlıkları altında toplanıyordu.

Bu paket kapsamında yaşanan tartışmalar, elbette ki Cumhurbaşkanı'nın yetkilerinin sınırlanması konusuyla sınırlı kalmadı. İkinci paket kapsamında, yukarıda sayılanlara ek olarak 2001 Anayasa değişiklik paketinin ilk halinde yer alan ancak daha sonra Genel Kurul gündemine getirilmeyen 14 maddenin de yer alması amaçlanıyordu. Özellikle AKP ve SP'nin, kamuoyunda Necmettin Erbakan ve Recep Tayyip Erdoğan'ı ilgilendiren düzenlemeler olarak bilinen 69. ve 76. maddelere ilişkin ısrarı ve ANAP'ın milletvekili dokunulmazlığını düzenleyen 83. maddeye yeni bir şekil verilmesinden yana olan tutumu, paketin kapsamı konusunda partiler arasındaki pazarlıkların çetin geçeceği şeklinde yorumlanıyordu.

Mart ayı başlarında da kısa aralıklarla toplanan Partilerarası Uzlaşma Komisyonu, 12 Mart 2002 tarihinde yaptığı toplantıda Cumhurbaşkanı seçimi ve yetkileri konusunda uzlaşmaya varılmadığını ve yetkilerin parti liderlerine bırakıldığını, Cumhurbaşkanı'nın görev süresinin yedi yıldan beş yıla indirilmesi, Cumhurbaşkanı'nın YÖK'e üye seçimi ve yüksek yargı organlarına atama yapma yetkilerinin kaldırılması konularında anlaşmaya varıldığını açıkladı.

Çalışmalarını Mayıs ayına kadar sürdüren Partilerarası Uzlaşma Komisyonu, 9 Mayıs 2002 tarihinde AKP'nin RTÜK Yasası'nı protesto etmek amacıyla Uzlaşma Komisyonu'ndan çekilmesi sonucunda çalışmalarını durdurmak zorunda kaldı. Bunun üzerine, AKP'nin tekrar Uzlaşma Komisyonu çalışmalarına dönmesini

sağlamak için TBMM Başkanı Ömer İzgi'nin devreye girmesine ve Komisyon'un, çalışmalarına İzgi'nin bu temasları olumlu sonuçlanıncaya kadar ara vermesine karar verildi. Ancak bütün çabalara rağmen AKP'nin ikna edilmesi ve Komisyon'un tekrar toplanması mümkün olmadı. Böylece Anayasa değişikliği çalışmaları, Türkiye'nin kısa bir süre sonra içine gireceği seçim ortamı ve tartışmalarının da etkisiyle 57. Hükümet'in gündeminden tamamen çıkmış oldu.

2002 yılının ilk altı aylık döneminde yaşanan Anayasa tartışmalarına baktığımızda, değişiklik önerilerinin genel olarak Cumhurbaşkanı'nın yetkileri konusuna odaklandığını ve konunun, kamuoyunda 2001 yılı sonunda gerçekleşen Anayasa değişikliği paketinin yarattığı olumlu havayı tekrarlayamadığını söyleyebiliriz.

1982 Anayasası'nın öngördüğü, klasik parlamenter rejimlere nazaran daha geniş yetkilerle donatılmış Cumhurbaşkanı'nın konumunun, Türkiye'de parlamenter sistemin sağlıklı işleminde sorunlar yarattığı genel olarak paylaşılan bir kanı olsa da, bu yönde yapılan çalışmaların kamuoyunda genel olarak ihtiyatla değerlendirilmesi ve yaygın bir destek bulamaması da dikkat çekicidir. Bu noktada hükümetlerin, Cumhurbaşkanı'nın yetkileri tartışmasını gündeme getirmelerinde demokrasinin kurumsal işleyişinin iyileştirilmesi kaygısından ziyade, kendi çoğunluk iktidarlarının hareket alanlarını genişletme amacı taşıdıkları endişesinin toplumda hakim olup olmadığı, ilginç bir soru olarak akıllara takılmaktadır.

2002'nin ikinci yarısında, erkene alınan genel seçime yaklaşıırken Türkiye'de Anayasa tartışmaları da AKP lideri Recep Tayyip Erdoğan'ın hukuki durumu üzerinde yoğunlaşmaya başladı. Seçim dönemi öncesinde yapılan anketlerde AKP'nin seçimden birinci parti olarak çıkma olasılığının güçlendiğinin görülmesi, AKP yöneticilerinin bu konuyu ülke gündemine daha da ağırlıklı biçimde taşımalarına olanak sağladı.³ Bu anlamda, seçimler yaklaşırken Recep Tayyip Erdoğan'ın hukuki durumu, bir siyasi parti liderinin sorunu olmaktan ziyade Türkiye'de Başbakan'ın kim olacağı sorunu şeklinde algılanmaya başladı. Gündeme giderek hakim olmaya başlayan bu algılamaya paralel olarak dünya kamuoyunda da Türkiye'nin siyasi geleceği üzerine yapılan gözlemler, AKP'nin ve liderinin geleceğinin ne olacağı sorusu üzerinde yoğunlaştı.

Böyle bir ortamda yapılan seçimlerden AKP, tek başına hükümet olmaya yetecek bir çoğunlukla birinci parti olarak çıktı. Daha da önemlisi, uygulanmakta olan %10'luk seçim barajının da etkisiyle parlamento iki partili bir yapıya dönüştü. Böylece seçim döneminde bu parti yetkililerince sıkça telaffuz edilen Anayasa değişikliği arayışları bir anda Türkiye'nin fiili gündemine girdi.

³ AKP'nin seçim çalışmaları kapsamında yaptığı Çankırı ve Kastamonu mitinglerinde Zonguldak milletvekili adayı Köksal TOPTAN'ın, konuşmasında: "Anayasayı değiştirecek bir çoğunlukla iktidar olmalıyız. O zaman Türkiye daha güzel olacak. Anayasa'nın 76. maddesini ve diğer maddeleri değiştirerek, genel başkanımızı başbakan yapacak şekilde önünü açacağız." sözleri, bu dönemde hakim olan Anayasa değişikliği arayışının kapsamını açıkça ortaya koymaktaydı. (Radikal, 6 Ekim 2002)

AKP iktidarı, REFAHYOL döneminde yaşanan tartışmaların da etkisiyle, büyük ölçüde şüpheyle karşılanan bir siyasi çizginin devamı olarak değerlendiriliyordu. Buna rağmen seçimden sonraki ilk günlerde Türkiye, iktidar ve muhalefet arasında benimsenen olgun ve gerginliklerden uzak üslubun etkisiyle nispeten daha sakin bir sürece girdi. Bu dönemde AKP yetkilileri sıklıkla “gizli bir amaçlarının” olmadığını, gündemlerinin Türkiye’nin demokratikleşmesini sağlamak ve önündeki acil sorunların çözülmesine yoğunlaşmak olduğunu belirten açıklamalar yapıyordu. Ancak kısa bir süre sonra, Anayasa değişiklikleri çerçevesinde telaffuz edilen “demokratikleşme” ihtiyacının, özellikle Recep Tayyip Erdoğan’ı ilgilendiren yasakların kaldırılmasıyla sınırlı bir çerçeveye oturduğu anlaşıldı. Anamuhalefet partisi lideri Deniz Baykal da, “Türkiye’nin normalleşmesi” adına Erdoğan’ın tekrar siyasi hayata dönmesinin ve partisinin başına geçmesinin doğru olduğunu savunuyor ve bu konuda yapılacak düzenlemeleri, siyaset ve örgütlenme özgürlüklerinin önündeki engellerin kaldırılması olarak yorumluyordu. Bu yöndeki çabalara prensip olarak destek veren muhalefet, Anayasa değişikliklerinin milletvekili dokunulmazlığını da içermesini ve yine değişikliklerin, Anayasa’nın sistemine ve parlamenter sistemin mantığına zarar vermeden gerçekleştirilmesini istiyordu.

Bu arayışlar çerçevesinde, öncelikle Anayasa’nın 109. maddesinde yapılacak değişikliklerle, Erdoğan’ın milletvekili seçilmeden dışarıdan başbakan olarak atanması formülü üzerinde duruldu. Öneri, Türk siyasi hayatında daha önceden de örnekleri görülen dışarıdan bakan atanması yolunun, başbakanı da kapsayacak biçimde genişletilmesinden ibaretti. Bu formül, parlamenter sistemin doğasını zorlayan yapıyla muhalefetten ve kamuoyundan destek göremedi. Bu dönemde Cumhurbaşkanı Sezer’in de “kişiye özel hukuk olmaz” açıklamasını, özellikle 109. madde değişikliğine karşı bir tavır olarak algılayan AKP, kısa zamanda başka çözümlere yönelmek zorunda kaldı.

Bu çerçevede gündeme getirilen ikinci öneri, Erdoğan’ın seçilme yeterliliğine kavuşmasını sağlamak üzere Anayasa’nın 76. maddesinin ve en kısa zamanda bir seçim yapılmasını sağlamak amacıyla da 78. maddesinin bir paket olarak değiştirilmesi oldu. Bu düşünceye göre, Milletvekili Seçimi Yasası ve Siyasi Partiler Yasası’nda (SPY) da gerekli değişiklikler yapılacak, ayrıca memnu haklarının iade edilmesiyle Erdoğan’ın seçilmesinin önündeki engeller kaldırılmış olacaktı. Muhalefetle sürdürülen çeşitli görüşmeler sonucunda hükümet, Aralık ayı başında üç maddelik Anayasa değişikliği paketini Meclis Başkanlığı’na sundu. Bu öneri kapsamında, Anayasa’nın 76. maddesi değiştirilerek “...affa uğramış bile olsa ideolojik ve anarşik eylemlere katılma...” veya bu suçları “...tahrik ve teşvik...” etme milletvekili seçilme engeli olmaktan çıkarılıyordu. Bu formülün işleyebilmesi için de Anayasa’nın 78. maddesine son bir fıkra eklenerek, bir seçim çevresindeki milletvekilliklerinin tamamının boşalması halinde Meclis’e ara seçim kararı alma yetkisinin verilmesi hedeflenmekteydi. Paketteki son değişiklik teklifi de Anayasa’nın 67. maddesine ilişkindi. Buna göre, tasarının Geçici 1. maddesiyle Anayasa’nın 67. maddenin son fıkrasındaki “Seçim kanunlarında yapılacak değişiklikler, yürürlüğe

girdikleri tarihten itibaren 1 yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz.” hükmünün, TBMM’nin 22. Dönemi içinde yapılacak ilk ara seçimde uygulanmayacağı koşulu getiriliyordu.

Meclis Başkanlığı’na sunulan paket üzerinde muhalefetin, kamuoyunda da yansıyan belli başlı itirazları arasında, ara seçim için genel seçimlerin üzerinden en az otuz ay geçmesi ve en az yirmi sekiz milletvekilliğinin boşalması koşullarının kaldırılmasının, hükümetin istediği zaman seçime gitmesine imkân vermek anlamına geldiği ve seçilme yeterliliğine ilişkin yapılacak düzenlemelerin yüz kızartıcı suçları da kapsamı ihtimalinin bulunduğu hususları yer alıyordu.

Yaşanan tüm bu tartışmalara rağmen Meclis Genel Kurulu’na gelen tasarı, 13 Aralık’ta yapılan ikinci tur oylama sonucunda büyük çoğunlukla kabul edilerek yasalaştı. Ancak Anayasa değişikliği üzerindeki tartışmalar böylelikle son bulmuş olmadı. Cumhurbaşkanı Sezer, kamuoyuna “kişiyeye özel düzenleme olmaz” şeklinde yansıyan gerekçesiyle, Anayasa değişikliğinin tamamını veto etti. Sezer gerekçesinde, 76. ve 78. maddelerde yapılan değişiklikleri eleştirirken özetle; “...yasa ile getirilen düzenleme, bir il ya da seçim çevresinin tüm milletvekillerine sahip siyasal partiye ya da aynı amaca ulaşmak için anlaşılan siyasal partilere, o il ya da seçim çevresindeki üyeliklerin boşaltılmasını sağlayarak ara seçime başvurma ve genel seçim öncesi seçmen eğilimini etkileme olanağı sağlamaktadır. Bu sakıncalarına karşın söz konusu düzenlemelerin getirilmiş olması da yasanın özel amacını göstermektedir.” demekte ve bunlara bağlı olarak, 67. maddenin son fıkrasını uygulanmaktan alıkoyan Geçici 1. madde hakkında ise; “Bu geçici madde de, Anayasa değişikliğinin kişiyeye özel niteliğini açıkça ortaya koymaktadır. Çünkü geçici madde ile Anayasa’nın genel norm olma özelliği ortadan kaldırılmaktadır (...) Ayrıca belirtmek gerekir ki, daha sonra yapılacak seçimlerde bu düzenlemelerden kapsama girecek herkesin yararlanacak olması da 4774 sayılı yasanın kişiyeye özgü çıkarılış amacına ve niteliğine etkili değildir.” saptamasını yaparak 4774 sayılı yasanın kişiyeye özgü niteliği itibarıyla hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmadığını belirtmekteydi.

Cumhurbaşkanı’nın bu kararı hem iktidar hem muhalefet çevrelerinde hayal kırıklığı yarattı. İktidar adına yapılan açıklamalarda, özellikle 76. maddenin daha önceki hükümetler döneminde de değiştirilmesinin amaçlandığı ancak çeşitli nedenlerle bu değişikliklerin yaşama geçirilmediği belirtilerek, yapılan işlemin meşruluğu savunulmaktaydı. Muhalefet lideri Baykal’ın veto kararını eleştirirken kullandığı temel argüman ise; “Anayasa koyucunun subjektif niyeti, amacı sorgulanarak getirilen düzenlemelerin kişisel olup olmadığına karar verilemez.” oldu. AKP çevreleri bu düzenlemelerden bir çok kişinin yararlanacağını belirterek değişikliklerin haklılığını ispatlamaya çalışırken, kamuoyunun yakından tanıdığı ve Erdoğan’la aynı maddeden (TCY.m.312) hüküm giymiş olan iki isim, Akın Birdal ve Murat Bozlak da düzenlemeye ciddi eleştiriler getirerek yapılan değişikliklerin ö-

zellikle Erdoğan'ın durumunu düzeltmek amacıyla hazırlandığını ve veto kararının doğru olduğunu savunuyorlardı.⁴

Bütün bu eleştirilere rağmen Aralık ayının son günlerinde Meclis'te ikinci kez görüşülen Anayasa değişikliği paketi, aynen kabul edilerek Köşk'e gönderildi. Bu arada yaşanan tartışmalardan akılda kalan ilginç bir husus da, veto edilen Anayasa değişikliği paketinin aynen kabul edildiği günlerde Meclis Adalet Komisyonu'nda kabul edilen ve Erdoğan'ın 10 aylık hapis cezasını "yok" sayacak değişiklik olarak bilinen "Basın ve Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelelenmesine Dair Yasada Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun"un CHP tarafından, Sezer'in veto gerekçesindeki iddialara da atfen, "Kişiye özel düzenleme yapılıyor" itirazlarıyla eleştirilmesiydi!

Bu aşamadan sonra en çok merak edilen husus Sezer'in, Anayasa'nın 175. maddesi gereğince ikinci kez veto etmeye hakkı olmadığı bu değişikliği halkoyuna sunup sunmayacağıydı. Her ne kadar hükümet çevrelerinden halkoylamasından çekinilmediği yolunda açıklamalar geldiyse de, halkoylamasının hükümete karşı erken bir referanduma dönüşme olasılığı iktidar çevrelerini rahatsız ediyordu. Ayrıca halkoylamasına başvurulması halinde geçecek zaman sebebiyle Erdoğan'ın Siirt ilinde yapılacak seçimlere katılmasının olanaksız hale gelecek olması, iktidarın endişelerini arttıran bir diğer unsurdur.

Ancak iktidarın bu endişeleri, Sezer'in söz konusu Anayasa değişikliğini onaylaması ve Anayasa'yı değiştiren yasanın 31 Aralık 2002 tarih ve 24980 (3. mükerrer) sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmasıyla son buldu. Böylece, 2002 yılının daha ilk günlerinde başlayan Anayasa maratonu, yılın son saatlerinde gerçekleşen değişikliklerle sona erdi.

Yasama

2002 yılının yasama gündemi, geniş ölçüde Türkiye'nin Avrupa Birliği hedefi doğrultusunda yapılan çalışmalarla şekillendi. Bu çalışmalar 2001 yılında yapılan kapsamlı Anayasa değişikliklerinin devamı olarak değerlendirildi ve kamuoyunda "uyum yasaları" olarak bilinen paketler halinde Meclis'e sevk edildi.

Ancak yılın hemen ilk günlerinde tartışılan konu, gündeme gelen tasarıların yasalama sürecini de yakından ilgilendiren içtüzük tartışması oldu. Bilindiği gibi, TBMM'nin kapsamlı yasa önerilerini görüşürken farklı yöntemler uygulamasını mümkün kılan içtüzük değişiklikleri, 57. Hükümet döneminde hem komisyon hem de Genel Kurul'da yaşanan büyük tartışmalardan sonra kabul edilmişti. 30 Ocak 2001 tarihli bileşimde yaşanan kargaşa sırasında DYP Milletvekili Fevzi

⁴ Örneğin Murat Bozlak, açıklamasında Milletvekili Seçimi Yasası'ndaki "toplam 1 yıl veya daha fazla hapis cezasına hüküm giymiş olanlar"ın milletvekili seçilemeyeceği hükmünü anımsatarak, "Ben, Birdal ve Necmettin Erbakan 1 yıl hapis cezası aldık. Ancak Erdoğan 10 ay hapis yattı. O yüzden sadece Anayasa'nın 76. maddesini kaldırdılar. Oysa tüm siyasi yasakların kalkması için Milletvekili Seçimi Yasası'nın da değiştirilmesi gerekiyor." diyordu. (Radikal, 23 Aralık 2002)

Şihanlıoğlu'nun yaşamını yitirmesine de sebep olan söz konusu değişiklikler hakkında açılan iptal davası 2002 yılının ilk günlerinde sonuçlandı. Anayasa Mahkemesi, getirilmiş olan düzenlemelerin önemli bölümünü iptal ederken temel olarak "Söz konusu değişikliklerin muhalefetin haklarını ve milletvekillerinin ifade özgürlüklerini engellediği gerekçesiyle, Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan 'Demokratik Hukuk Devleti' ilkesine aykırı..." olduğu gerekçesine dayandı.⁵ Ayrıca bu kararında Anayasa Mahkemesi, boşluk doğmasını engellemek amacıyla, iptal kararının yürürlüğe girmesini, kararın Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak üç ay erteledi.⁶

Bu kararın doğurduğu tartışmaların ertesinde Türkiye gündemi, 2002 yılının temel tartışma eksenini olan "uyum yasaları"na kilitlendi. Bu paketlerden ilki, Bakanlar Kurulu'nca 15 Ocak 2002'de TBMM Başkanlığı'na sunuldu ve 6 Şubat 2002'de, TBMM Genel Kurulu'nda, önemli tartışmalar ve değişikliklerden sonra kabul edildi.⁷

Söz konusu paket, Türkiye'nin son 20 yılına damgasını vuran terör ortamında şekillenen ve toplumun terör karşısındaki reflekslerinin ifadesi olan bir takım düzenlemeleri kapsamına alıyordu. Bu bağlamda TCY'nin 159. ve 312. maddeleri ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası'nın ünlü 7. ve 8. maddelerinde yenilikler öngören paket, 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa ile 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nda da gözaltı süreleri ve gözaltında uyulacak esaslarla ilgili değişiklikler getiriyordu.

Getirilen değişiklikler arasında, özellikle gözaltı süreleri ve gözaltının tabi olduğu esaslarla ilgili düzenlemeler genel olarak demokratikleşme hedefiyle uyumlu adımlar olarak değerlendirildi. Buna karşın uyum yasa tasarısının TCY'nin 159. ve 312. maddelerini düzenleyen hükümleri kamuoyunda büyük tepkiyle karşılandı. İş dünyasından işçi sendikalarına, siyasi partilerden—MHP hariç—bir çok sivil toplum örgütüne, bilim çevrelerinden gazetecilere kadar herkes tasarıda getirilen düzenlemelerin eskisinden de kötü olduğunu iddia ediyordu. Maddelerin Uyum Komisyonu'nda yapılan görüşmelerinde de şiddetli tartışmalar yaşandı. Bu süreçte özellikle koalisyon ortağı partilerden ANAP ile MHP arasında önemli gerginlikler ortaya çıktı. "Mini demokrasi paketi" olarak adlandırılan tasarının Genel Kurul'daki görüşmeleri sırasında koalisyon ortakları, hükümetin kurulmasından bu yana ilk kez kendi hazırladıkları düzenleme konusunda görüş ayrılığına düştüler ve farklı yönde oy kullandılar.⁸ Özellikle DSP tarafından, TCY'nin 159. ve 312. maddelerine ilişkin olarak verilen önergeler çerçevesinde tasarının ilk şeklinde yer al-

⁵ Anayasa Mahkemesi'nin 31.01.2002 tarihli, E.2001/129, K.2002/24 sayılı kararı için bkz. 18 Haziran 2002 tarih ve 24789 sayılı RG (<http://www.anayasa.gov.tr/KARARLAR/IPTALITIRAZ/K2002/K2002-24.htm>).

⁶ İptal kararı 18.09.2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁷ Birinci uyum yasaları paketi olarak bilinen düzenlemelerin tam metni için bkz. 4744 sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", 19 Şubat 2002 tarih ve 24676 sayılı RG.

⁸ <http://www.belgenet.com/yasa/k4744.html>

mayan bir takım özgürlükleri genişletici düzenlemelerin getirilmesi, MHP ile koalisyonun diğer ortakları arasındaki görüş ayrılıklarının iyice belirginleşmesine yol açtı.

Bütün bu tartışmalardan sonra, önergelerin kabul edilmesiyle TCY'nin 159. maddesindeki değişiklikten kısmen vazgeçilerek devlete ve kurumlarına hakaret suçunun kapsamını genişletilmesi önlendi. Devlet ve kurumlarına hakaret suçunun cezasının üst sınırı 6 yıldan 3 yıla indirildi. Bu maddedeki para cezaları da kaldırıldı. TCY'nin 312. maddesinde en çok eleştirilen "olasılık" kelimesi DSP'nin önergesiyle "tehlike", "kişiler" tanımı "halk" olarak değiştirildi. Böylece, şiddetle eleştirilen ve TCY'nin 312. maddesini bir tür "tehlike suçu"na dönüştürerek kapsamını daha da genişletecek olan düzenlemenin yasallaşması önlendi. Ancak ilginçtir ki, birinci uyum yasaları paketinden akıllarda kalan da, yeni düzenlemelerin getirdiği olumlu etkilerinden çok, anti-demokratik eğilimler ekseninde yaşanan tartışmalar oldu.

İkinci uyum yasaları paketi, daha çok Avrupa Birliği'ne sunulan Ulusal Program'ın kısa vadeli taahhütlerinin yerine getirilmesi bağlamında gündeme geldi. Mart ayı başlarında ortaya atılan pakette toplam 17 yasanın 64 maddesinde değişiklik yapılması amaçlanıyordu. Ancak 26 Mart 2002'de TBMM Genel Kurulu'nda iki noktada değiştirilerek kabul edilen ve 9 Nisan 2002 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren paket, 8 yasada toplam 11 değişiklik getirdi.⁹

İkinci paket, daha çok sivil özgürlükler ve örgütlenme hakkının önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik içeriğiyle dikkat çekiyordu. Bu bağlamda dernek kurma yaşı 18'e indirilirken, dernek, sendika ve meslek kuruluşlarının amaçları dışında da toplantı ve gösteri yürüyüşü yapabilecekleri kabul edildi. Ayrıca bu çeşit toplantıları düzenleme yaşı da 21'den 18'e indirildi. Bu iyileştirmelere rağmen, mülki amirlerin "Milli güvenlik, kamu düzeni, suçun işlenmesi, genel sağlık ve genel ahlak..." gibi sebeplerle toplantı ve gösteri yürüyüşleri üzerinde geniş tasarruf hakkı verilmesi, düzenlemenin eleştirilen yanı oldu. Ayrıca, Anayasa'da 2001 yılında yapılan değişikliğe paralel olarak, SPY'nin 101. ve 102. maddelerine "devlet yardımından yoksun bırakma" ve 103. maddesine de "odak olma" ile ilgili düzenlemeler getirildi. Bu çerçevede son olarak, Basın Yasası'nda yer alan "yasaklanmış dil" kavramı kaldırıldı. Suç işleyen basın kuruluşlarının kapatılma süresinin üst sınırı da 30 günden 15 güne indirilerek, basılı eserlerin toplatılması, basım makineleri ve aletlerine el konulması mahkeme kararına bağlandı.

Söz konusu paketle, yukarıda değinilen çerçevenin dışında bir takım düzenlemeler de getirildi. İlk olarak ilçe yönetiminde kaymakamlığa, yalnızca mülki idare sınıfından olanların vekalet edebileceği kararlaştırıldı. Kısa süreler için bile olsa Kaymakamlığa Jandarma Komutanı'nın vekalet etmesinin engellenmesi şeklinde okunan bu değişikliğin gündeme gelmesinde, özellikle "Beyaz Enerji" operasyonu sonrasında koalisyon ortaklarından ANAP'ın tepkisini çeken Jandarma'nın görev

⁹ İkinci uyum yasaları paketi olarak bilinen düzenlemenin tam metni için bkz. 4748 sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", 09 Nisan 2002 tarih ve 24712 sayılı RG.

alanının sınırlanması düşüncesinin etkili olduğu ileri sürüldü. Buna ek olarak tasarıda, Jandarma'nın görev alanının "Büyükşehir, İl, İlçe, Belde belediye teşkilatı sınırları dışında, polis teşkilatı olmayan yerler..." olarak açıkça sınırlanması hususu da yer almasına rağmen, bu değişiklik yasalaşan metinde yer almadı.

Dikkat çeken bir diğer düzenleme ise, 657 sayılı Devlet Memurları Yasası'nın 13. maddesine yapılan eklemeye, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararları uyarınca işkence sonucu tazminat ödenmesi durumunda, devletin işkenceyi yapan memurlara rücu hakkının getirilmesi oldu. Elbette ki bu düzenlemenin önemi, devletin uğradığı mali kayıpların karşılanmasından ziyade, işkencenin önlenmesi çerçevesinde caydırıcılık fonksiyonu olmasından kaynaklanıyordu. Son olarak, 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Yasa'nın 16. maddesinin son fıkrası yürürlükten kaldırıldı. Böylece sanık ve müdafinin görüşmelerini kısıtlayan bir düzenleme daha mevzuattan çıkarılmış oldu.

Başbakan Bülent Ecevit'in yıl ortalarında ortaya çıkan rahatsızlığı Türkiye'nin gündemini ciddi ölçüde meşgul etse de, uyum yasaları çalışmaları öneminden hiçbir şey kaybetmedi. Mayıs ayı sonlarında, Ecevit'in Başkent Hastanesi'nde tedavisinin devam ettiği günlerde bile liderlerin hastanede yaptıkları toplantıların başlıca gündem konusu yine uyum yasalarının geleceğiydi. Bu dönemde AB meselesi ve uyum yasaları konusu, koalisyonun geleceğiyle ilgili olarak yapılan spekülasyonlara karşı, hükümetin devamının bir simgesi haline dönüştü. Ancak hükümet çevrelerindeki bu kritik algılamaya rağmen, özellikle idam cezası ve anadilde eğitim hakkı tartışmalarında uzlaşma sağlanamaması, kriz başlıkları olarak gündeme damgasını vurdu. Bu hususlarda bir anlaşma sağlanamaması üzerine Meclis, İçtüzük gereği Temmuz ayı başında tatile girdi ve böylece üçüncü uyum yasaları paketinin aynı yasama yılı içinde çıkması hedefine ulaşamadı.

Yaklaşık bir aylık aradan sonra, ANAP ve SP'nin "AB Yasaları"nın görüşmek üzere TBMM'yi olağanüstü toplantıya çağırmasıyla birlikte gündem tekrar uyum yasalarına kilitlendi. Bu dönemde DSP'den kopmalarla oluşan Yeni Türkiye Partisi'nin varlığı, uyum yasaları üzerindeki partiler arası uzlaşma denkleminde bir aktör daha ekledi. Buna rağmen, YTP'nin AB konusundaki olumlu tavrının netliği, bu gelişmenin ekstra bir zorluk olarak algılanmasını engelledi.

30 Temmuz'da dört ayrı Komisyon'da birden görüşülmeye başlanan pakette MHP'nin sert itirazlarına rağmen bir çok madde aynen kabul edildi. Bunlar arasında Milli Eğitim Komisyonu'nda görüşülen, anadil dışındaki yaygın ve öğrenimin önündeki engelleri kaldıran maddelerle Anayasa Komisyonu'nda tartışmaya açılan ve idam cezasını yalnızca savaş ve çok yakın savaş tehdidi halleriyle sınırlayan madde de vardı. Adalet Komisyonu'nda son şekli verilen paket, 1-2 Ağustos tarihlerinde TBMM Genel Kurulu'nun Olağanüstü Toplantısı'nda görüşüldü ve 3 Ağustos 2002 sabahının erken saatlerinde kabul edildi.¹⁰

¹⁰ Üçüncü uyum yasaları paketi olarak bilinen düzenlemenin tam metni için bkz. 4771 sayılı "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", 9 Ağustos 2002 tarih ve 24841 sayılı RG.

O güne kadar yasalaşan üç uyum paketinin en geniş kapsamlısı olan pakette göze çarpan düzenlemelerin başında idam cezası ile ilgili olarak getirilen kısıtlamalar yer alıyordu. Madde, yukarıda da belirtildiği gibi, savaş ve çok yakın savaş tehdidi hâllerinde işlenmiş suçlar için öngörülen idam cezaları hariç olmak üzere, 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Yasası (TCY), 7.1.1932 tarihli ve 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Yasa ile 31.8.1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Yasası'nda yer alan idam cezalarını müebbet ağır hapis cezasına dönüştürmekteydi.

Yine Ceza Yasası'na ilişkin olarak, 1. uyum paketinde de ele alınan TCY.m.159'a bir fıkra daha eklenerek "...tahkir ve tezyif kasdı olmaksızın, sadece eleştirmek maksadıyla yapılan yazılı, sözlü veya görüntülü düşünce açıklamaları..."nın cezası gerektirmeyeceği belirtildi. Ayrıca AB'nin, sınırlarında gerçekleşen insan kaçakçılığı konusunda giderek artan hassasiyetine paralel olarak, "Göçmen Kaçakçılığı" suçu tanımlanarak yasaya konuldu ve ağır yaptırımlar getirildi. Son olarak, zorla çalıştırılma, organ kaçakçılığına alet edilme gibi kişinin maddi ve manevi bütünlüğünü zedeleyen ama yasal boşluklar nedeniyle etkin şekilde cezalandırılmayan fiiller için de açık yaptırımlar öngörüldü.

Daha önceki paketlerde ele alınan konular arasında yer alan 'Dernekler'in hareket alanları, Türkiye'de kurulmuş derneklerin yurt dışındaki faaliyetleriyle yurt dışında kurulmuş derneklerin Türkiye'deki faaliyetlerinin daha serbest hale getirilmesiyle artırıldı. Her ne kadar söz konusu düzenlemeler uzun süren bir prosedüre bağlı izinlere tabi kılındıysa da genel çerçevesi itibarıyla bu yenilikler, örgütlenme özgürlüklerinin kapsamını genişleten adımlar olarak kabul edildi.

Yine örgütlenme özgürlüklerine ilişkin olarak, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'nın değiştirilen hükümleriyle yabancılara, Bakanlar Kurulu'nun izniyle toplantı ve gösteri yürüyüşleri düzenleme hakkı tanındı ve mülki amire önceden yapılacak bir bildirimle, düzenlenen toplantıda topluluğa hitap etmelerine, afiş, pankart vb. taşımalarına da imkân sağlandı.

Bu dönemde çok tartışılan konulardan birisi de Türkiye'deki cemaat vakıflarının durumu oldu. Cemaat vakıflarının Bakanlar Kurulu'nun izniyle taşınmaz mal edinebilmelerine ve taşınmaz malları üzerinde tasarrufta bulunabilmelerine imkân sağlanarak, Cumhuriyet'in kuruluşundan bugüne süren temel hassasiyetlerle de kesişme noktaları bulunan bu mesele, en sonunda makul görülebilecek bir çözüme bağlandı. Ayrıca, her ne surette olursa olsun bu vakıfların tasarrufları altında bulunan ve aidiyetleri bir takım resmi belgelerle kanıtlanan taşınmaz malların, ilgili yasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde yapılacak başvurular neticesinde vakıf adına tesciline de imkân sağlandı.

Paketin en çok tartışılan düzenlemeleri arasındaysa, şüphesiz "yeniden yargılanma hakkı" ve "farklı dillerde yayın yapılması" geliyordu.

18.6.1927 tarih ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Yasası'nın 445. maddesinden sonra gelmek üzere eklenen 445/A maddesi ile 4.4.1929 tarih ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın 327. maddesinden sonra gelmek

üzere eklenen 327/a maddeleriyle, “Kesin olarak verilmiş veya kesinleşmiş olan bir kararın, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiği...”nin saptanmasının, belli koşullar altında bir yargılamanın iadesi sebebi sayılmasına olanak sağlandı. Ancak bu düzenleme, hem içerdiği teknik sorunlar, hem de idari yargı kolundaki mahkemelerce verilmiş kararları kapsamaması yönüyle eleştirildi.

Paket kapsamında ayrıca 13.4.1994 tarihli ve 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Yasa'nın 4. maddesinin birinci fıkrasına eklenen hükümlerle “Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de...” yayın yapılabilmesine olanak sağlandı. Bu düzenlemeyle, yerel dillerde yayın hakkı yalnızca TRT'nin tekeline bırakılmayıp, özel yayın kuruluşlarının da bu yönde yayın yapabilmesinin yolu açıldı. Düzenlemeyle söz konusu yayınların denetiminin de Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun çıkaracağı yönetmeliklerle düzenlenmesi kararlaştırıldı.

“Türk Vatandaşları'nın günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları dil ve lehçeler” formülünün karşımıza çıktığı ikinci düzenleme alanı ise, bu dil ve lehçelerde yapılacak öğrenim konusu oldu. Yıl boyunca önemli tartışmalara konu olan düzenleme, MHP ile koalisyonun diğer ortakları arasındaki temel kırılma noktalarından da biriydi. Bütün tartışmalara rağmen pakette, söz konusu dil ve lehçelerde yapılacak yayınlara ek olarak, bunların öğretilmesi amacıyla 8.6.1965 tarihli ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Yasası hükümlerine tâbi olmak üzere özel kurslar açılabilceği hükme bağlandı. Bu kursların çalışma düzenleri ve denetimlerinin tabi olacağı esasların ise Milli Eğitim Bakanlığı'na çıkarılacak yönetmeliklerle düzenlenmesi esası kabul edildi.

Yukarıda sayılanlara ek olarak, Polis Vazife ve Salahiyet Yasası'nda da bir takım değişiklikler getiren paketle birlikte Türkiye, seçim tartışmalarının hakim olduğu bir döneme girdi. Böylece 57. Hükümet zamanında yasalaşan bu üç paketten sonra AB'ye uyum çalışmaları, 3 Kasım 2002 tarihindeki seçimlerden sonra toplanacak yeni Meclis'i beklemeye başladı.

Yeni hükümet, öncelikli gündeminin AB olduğunu ilan etti ve uyum yasaları maratonuna çok hızlı bir şekilde başladı. İktidarının ilk günlerinde AKP Hükümeti, muhalefetin de desteğini alarak geniş kapsamlı bir paket hazırlığına girişti. Pakette bir çok alanda yeni düzenlemeler öngörülmekle birlikte, daha önceki paketlerde getirilmiş olan bazı değişikliklerin de gözden geçirilmesi ve iyileştirilmesi amaçlanıyordu. Örneğin vakıfların mal edinebilmelerine, derneklerin Türkçe yazışma zorunluluklarının daraltılmasına ve yeniden yargılanma hakkının kapsamının genişletilmesine dair getirilen öneriler, bu kapsamda ilk göze çarpan düzenlemelerdi.

Ancak pakette yer alan bazı öneriler, daha ilk anda ciddi eleştirilere maruz kaldı. AİHM kararları doğrultusunda getirilen yeniden yargılanma hakkının yürürlüğüne ilişkin zaman sınırının kaldırılmasını ve “ihlalin tazminatla giderilemeyecek sonuçlar doğurduğunun anlaşılması...” koşulunun çıkarılmasını öneren AKP, mu-

halefetten umduğu desteği bulamadı. Yine üniversitelerdeki öğrenci affının türban, YÖK protestoları ve Kürtçe eğitim istemleri gibi sebepler arasında fark gözetmek-sizin her türlü disiplin cezasının affını öngörmesi, üniversite çevrelerinde ve kamuoyunda tepkiyle karşılandı. Son olarak, pakette yer alan ilgi çekici düzenlemelerden biri olan işkence ve kötü muamele suçlarında dava zamanlaşımının tamamen kaldırılması da, Adalet Bakanlığı'nın 'teknik nedenlerle' karşı çıktığı bir girişim oldu.

Tartışmalar ilerledikçe pakette bazı değişiklikler yapılması gündeme geldi. Örneğin, işkence ve kötü muamele suçlarında zamanlaşımının kaldırılmasından vazgeçme eğilimi güçlenirken, bunun yerine bu maddelerden verilecek cezaların paraya çevrilememesi ve ertelenememesi önerisi öne çıktı. Yine başlangıçta yalnızca AİHM'nin verdiği ihlal kararlarıyla ilgililerin sabıka kayıtlarının silinmesi kapsamında gündeme gelen Adli Sicil Yasası da daha geniş bir kapsamda ele alınmaya başlandı. Buna göre, AİHM kararları sonucunda sabıka kayıtlarının silinmesi önerisinden tamamen vazgeçilirken, dikkatler "yüz kızartıcı suç" kategorisi üzerinde toplandı. Bu kavramın hukuki olmadığı, kişiye, zamana ve topluma göre değişebilen içerik taşıdığı iddiasıyla "yüz kızartıcı suçlar" tanımının tamamen ortadan kaldırılması ve bu suçların da diğer suçlarla eşit değerlendirilmesi önerildi. Bununla bağlantılı olarak, bu suçlardan doğan sabıkaların ömür boyu geçerli olması uygulamasından da vazgeçilmesi ve 10 yıl sonunda bu suçlardan doğan sabıka kayıtlarının da mecburen silinmesi gerektiği ifade edildi. Recep Tayyip Erdoğan'ın durumunun da etkisiyle siyasi suçlular için de iyileştirici düzenlemeler önerildi. Adli Sicil Yasası'nın, başta TCY.m.312 olmak üzere, seçilmeye engel suçlarla ilgili sabıka kayıtlarının milletvekili seçimlerinde kullanılmak üzere ömür boyu arşivlerde tutulacağını öngören 9. maddesinin kaldırılması bu kapsamda getirilen bir düzenlemeydi. Böylece Anayasa'nın 76. maddesinde sayılan suçlardan mahkum olanların, memnu haklarının iadesine karar verildikten sonra ömür boyu siyasi yasaklı olmalarının önlenmesi amaçlanıyordu. Ayrıca son dakikada eklenen bir değişiklikte, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne de uygun olarak 18 yaşından küçüklerin sabıkalarıyla ilgili olarak hafifletici hükümler getirildi.

Kabaca özetlenen bu tartışmalardan sonra paket 3 Aralık 2002 tarihinde Meclis'e sevk edildi. 16 yasada toplam 31 değişiklik öngören tasarı, 12 Aralık'ta Kopenhag'ta yapılacak AB zirvesinin de etkisiyle komisyonlardan büyük bir hızla geçti. Ancak bu görüşme hızına rağmen komisyonlarda bir takım değişiklikler de yapıldı. Bunların başında, çıkarılması önerilen "yüz kızartıcı suçlar" kategorisinin tekrar tasarı metnine alınması vardı. Bunun dışında, haber kaynağını açıklamama hakkı mevkute sahiplerine ek olarak sorumlu müdürler ve yazı sahiplerini de kapsayacak şekilde genişletilirken, vakıfların mal edinmeleri konusunda aranan "İçişleri ve Dışişleri Bakanlıklarının uygun görüşü" maddeden çıkarıldı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü, bu konuda tek yetkili makam olarak bırakıldı. Bu tarihlerde yaşanan bir diğer ilginç gelişme de, tasarıdan daha ilk aşamada çıkarılan yeniden yargılanma ve üniversite disiplin affı konularının "ikinci paket" adı altında ayrı bir tasarı olarak Meclis Başkanlığı'na sunulması oldu.

Bütün bu aşamaların tamamlanmasıyla, “Dördüncü uyum yasaları paketi tasarısı” en sonunda TBMM Genel Kurulu’nun önüne geldi. Ancak bu sırada yapılmakta olan Anayasa değişikliği çalışmalarının ikinci tur görüşmelerinin henüz tamamlanmaması ve paketteki bazı maddelerin, yapılmakta olan Anayasa değişiklikleriyle ilişkili görülmesi, paketin görüşülmesinin ertelenmesine yol açtı. Anayasa değişikliği çalışmalarının tamamlanmasıyla görüşülmeye başlanan tasarı, TBMM Genel Kurulu’nun 2 Ocak 2003 tarihli 17. Birleşiminde kabul edildi.¹¹

Bir çok konuda düzenlemeler içeren tasarının Anayasa Hukuku açısından en öne çıkan yönleri ise, şüphesiz SPY ve seçimler hakkında getirdiği yeniliklerdi.

Bu çerçevede, 2001 yılı sonunda gerçekleştirilen Anayasa değişikliklerine paralel olarak, SPY’nin 98. maddesine siyasi partilerin kapatılması davalarında kapatılma kararı verilebilmesi için beşte üç oy çokluğunun şart olduğu eklendi. Yine SPY’nin 102. maddesinde yapılan değişiklikle, Anayasa Mahkemesi’nin vereceği ihtar kararlarına uymama, parti kapatma nedeni olmaktan çıkartılarak bu eksikliğin yaptırımını devlet yardımından yoksun bırakılma olarak belirlendi. Buna bağlı olarak da, ihtar kararının gereğini yerine getirmeyerek partiyi devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakan sorumlular ile devlet yardımından faydalanmayan siyasi partilerin sorumluları hakkında üç aydan altı aya kadar hafif hapis cezası verilebileceği öngörüldü. Son olarak, yasanın 102. maddesine yapılan eklemeye siyasi partilerin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı’nın maddenin ilk fıkrasında belirtilen istemlerine karşı Anayasa Mahkemesi’ne itiraz edebilmesine olanak sağlandı.

Diğer bir dikkat çekici düzenleme de, Anayasa’nın 78. maddesinde yapılan değişikliğe paralel olarak, Milletvekili Seçimi Yasası’na yapılan eklemeye, “...bir ilin veya seçim çevresinin Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde üyesinin kalmaması halinde... o seçim çevresinde ara seçim yapılır.” hükmünün getirilmesi oldu. Söz konusu değişiklik, “Anayasa” ve “Seçimler” başlığı altında ayrıntılı olarak incelendiğinden burada ayrıntılarına girmeksizin bir önemli sakıncasına dikkat çekmekle yetiniyoruz: Anayasa’nın 80. maddesindeki “Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, seçtikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün Milleti temsil ederler.” hükmüne rağmen getirilen bu düzenleme, bizce Anayasa’nın ruhuyla ve ‘milletin temsili’ konusunda benimsediği milli egemenlik ilkesiyle açıkça çelişmektedir. Yine “Seçimler” kısmında ayrıntılı olarak incelendiği üzere, Milletvekili Seçimi Yasası’nın 39. maddesine eklenen ve erken seçimin tarihini “Bu ilandan sonra gelen doksanıncı günü takip eden...” olarak değiştiren madde de, kamuoyunda Recep Tayyip Erdoğan’a atfen “kişiye özel düzenlemeler yapıldığı...” gerekçeyle ciddi eleştirilere maruz kaldı.

Sonuç olarak dördüncü uyum paketi bir çok alanda getirdiği yeniliklere rağmen, AB’ye uyum sorunuyla pek de ilgisi olmayan, AKP’nin liderinin geleceğinin belirlenmesi sorunuyla ilgili tartışmaların gölgesinde yasalaştı.

¹¹ Dördüncü uyum yasaları paketi olarak bilinen düzenlemenin tam metni için bkz. 4778 sayılı “Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, 11 Ocak 2003 tarih ve 24990 sayılı RG.

2003 Ocak ayının hemen sonlarında Türkiye, tüm dünyayla birlikte Irak Savaşı gündemine kitlemiş durumdaydı. Bu dönemde Türkiye-AB ilişkileri de mevzuat ve uyum sorunlarından ziyade, muhtemel Irak savaşı ve Türkiye'nin Kuzey Irak'la ilgili tutumu üzerinde yoğunlaşıyordu. Bu süreçte ortaya atılan beşinci uyum yasaları paketinin de çok geniş kapsamlı olması beklenemezdi; nitekim tasarının içeriği açıklandığında, 5 yasanın toplam 6 maddesinde değişiklikler yapılmasını amaçladığı görüldü. Bu önerilerin tamamı daha önce getirilen düzenlemeler üzerindeki rötuşlardan ve yine daha önce ele alınıp, dördüncü paket kapsamından çıkarılan bir düzenlemeden (öğrenci affı) oluşuyordu.

Bu küçük paket de komisyonlarda değişikliğe uğrayarak yasalaştı. Bu aşamada getirilen en önemli değişiklik, Yükseköğretim Yasası'na eklenmesi öngörülen geçici madde ile "2000 yılı sonundan yasanın yürürlüğe girdiği tarihe kadar yükseköğretim kurumlarına kayıtlı öğrencilerin aldıkları disiplin cezaları bütün sonuçları ile kaldırılmasını ve sicil dosyalarındaki cezai kayıtların öğrencilerin başvuruları gerekmesizin dosyalarından çıkarılmasını" öngören değişikliğin, kamuoyundan ve üniversite çevrelerinden gelen eleştiriler sonucunda paketten çıkarılması oldu.

Yasalaşan paketle, yargılamanın iadesi yolunun kullanımının daha da kolaylaştırılması amacıyla Hukuk Usulü Muhakemeleri Yasası ve Ceza Usulü Muhakemeleri Yasası'na bir takım eklemeler yapıldı. Yine daha önce ele alınan konulardan bir olan Dernekler Yasası'na yapılan eklemelerle, yabancı dernek ve kuruluşlarla izin almadan ilişki kurulması, yönetim kurulu kararı olmadan bildiri yayınlanması, bildiri yayınlamak için izin alınmaması, yasal denetime yardımcı olunmaması ve derneklerin edindikleri malların bildirimiminin yapılmaması durumunda verilen "Üç aydan altı aya kadar hapis cezası", "Bir milyar liradan üç milyar liraya kadar ağır para cezası" olarak değiştirildi.¹²

Böylece, 2002 yılının yasama gündemine damgasını vuran "uyum yasaları" çalışmalarını, 2003'ün ilk günlerine kadar aralıklarla da olsa sürdü. Buraya kadar tartışılanlar ışığında, Türkiye'nin AB ile bütünleşme hedefi canlı kaldığı ölçüde, 2003 yılında da benzer içerikteki paketlerin, Meclis'in ve kamuoyunun tartışma gündeminde yer alacağı tahmin etmenin güç olmadığını söyleyebiliriz.

Son olarak, uyum yasaları bağlamında, yasaların kağıt üzerinde yasalaşmasının yeterli olmayıp yasaları uygulayacak olanlar sayesinde hayata geçirilebileceğini doğrulayan bir örnek üzerinde durmak istiyoruz. Bu örnek olayda, Yargıtay 9. Hukuk Dairesi bir davada, 2001'de yapılan Anayasa değişikliğini doğrudan uygulayan yargıcın kararını oybirliğiyle bozdu. Dava Mahkemesi, Anayasa'nın 2001 yılında değiştirilen 51. maddesinde artık sendika organlarına seçilmek için aranan 10 yıllık zorunlu çalışma şartının bulunmadığını, böylece Sendikalar Yasası'nın 14'üncü maddesindeki 10 yıllık fiilen çalışma şartının da yürürlükten kalktığını savundu. Dava Mahkemesi uyum yasasının henüz çıkarılmadığını, ancak çıkarılacak yasanın Anayasa'ya aykırı olamayacağına dikkat çekerek 10 yıllık fiilen çalışma şartının

¹² Beşinci uyum yasaları paketi olarak bilinen düzenlemenin tam metni için bkz. 4793 sayılı "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", 04 Şubat 2003 tarih ve 25014 sayılı RG.

zorunlu organlara seçilen kişilerde aranmayacağı sonucuna varmıştı. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi ise, şu gerekçeyle Dava Mahkemesinin kararını bozdu: "Her ne kadar Anayasa'nın 51' inci maddesi 3.10.2001 tarihinde 4709 sayılı yasayla değiştirilmiş ise de, davada anılan değişiklik maddesinde sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak usullerin kanunla düzenleneceği açıklanmıştır. Sendikalar Yasası'nın 14. maddesindeki en az 10 yıl bilfiil çalışma koşulu yasama organınca kaldırılmadıkça yürürlüktedir. Dolayısıyla yürürlükteki yasa hükmünün mahkemelerce uygulanması gerekir. Bu yüzden davanın kabulü yerine reddi hatalıdır, bozmayı gerektirmiştir."¹³

Yasama çalışmaları dışında ise, TBMM'yi ve kamuoyunu en fazla meşgul eden konuların başında yine dokunulmazlıklar meselesi ile Meclis içi denetim yollarının etkinliği tartışması yer aldı.

Dokunulmazlıklar konusunda 2002 yılının hemen başında yaşanan ilginç bir gelişme, TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu eski Başkanı DSP Milletvekili Sema Pişkinsüt'ten sonra, işkence mağdurlarının isimlerini Savcılığa bildirmedigi gerekçesiyle Komisyon'un yeni Başkanı MHP Milletvekili Hüseyin Akgül hakkında da soruşturmayı engellediği için dokunulmazlığının kaldırılması iste miyle fezleke hazırlanması oldu.

Şubat ayı başlarındaysa Susurluk skandalının ardından dokunulmazlıkları halen kaldırılmamış olan iki milletvekili, Mehmet Açar ve Sedat Edip Bucak hakkındaki dosyaların Genel Kurul'da öncelikle görüşülmesi talebi tartışma yarattı. Olayın unutturulması yönündeki tüm çabalara rağmen Aydınlık İçin Yurttaş Girişimi üyelerinin çabalarıyla su yüzüne çıkarılan tartışma, siyasi gündemin başka konulara kaydırılması sonucunda 57. Hükümet'in gündeminden çıkarak bir kez daha sonuçsuz kaldı.

Kasım ayı başındaki seçimlerden sonra iktidara gelen AKP de, seçim çalışmalarında bu konuyu defalarca vurgulamış olmasına rağmen benzer bir tutum içine girdi. AKP lideri Erdoğan, seçimden hemen sonra katıldığı çeşitli toplantılarda milletvekili dokunulmazlıklarının, gündemlerindeki acil konulardan olmadığını söylüyordu.¹⁴ Erdoğan'ın bu açıklamaları muhalefet çevrelerinden gelen sert eleştirilerle karşılaştı. Meclis'teki güvenoyu görüşmelerinde de gündeme gelen eleştiriler sonucunda Başbakan Abdullah Gül, dokunulmazlıkların kaldırılmasına önem verdiklerini, ancak bu konuyu yalnızca milletvekili dokunulmazlıklarıyla sınırlı olarak değil, tüm kamu görevlilerini kapsayan bir çerçevede ele almayı hedeflediklerini açıkladı. Bu kapsamda Aralık ayı başlarında hükümetin yaklaşık 5 milyon kişiyi kapsayacağı söylenen kapsamlı bir dokunulmazlık paketi hazırlığı içinde olduğu açıklansa da, 2002 yılı bu yönde atılan herhangi bir somut adım olmaksızın tamamlandı.

¹³ Radikal, 19 Eylül 2002.

¹⁴ Örneğin, 24 Kasım 2002'de CNN Türk'te yayınlanan "Cafe Siyaset" programında Murat Yetkin ve Mete Belovacıklı'nın sorularını yanıtlayan Erdoğan, "milletvekili dokunulmazlıklarının ilk yıl gündemlerinde olmadığını" belirtiyordu.

2002 yılı boyunca Meclis iç denetim yollarının işleyişi de, TBMM'nin bu konudaki kötü karnesinin bir tekrarından ibaret oldu. Kamuoyunda işlevselliği ve etkinliği konusunda ciddi şüpheler bulunan araştırma ve soruşturma komisyonları, gerek çalışmaları gerekse hazırladığı raporlar vesilesiyle, sıklıkla tarafsız olmadığı ve siyasi kaygılarla hareket ettiği eleştirilerine maruz kaldı. Meclis içi denetim yollarının partiler tarafından da daha çok siyasi mücadelenin bir parçası olarak görülmesi, bu kurumların gereken ciddiyetten uzak kalmalarına ve çalışmalarının hukuki olmaktan ziyade siyasi platformda değerlendirilmesine yol açtı.

Yürütme

Toplum hayatının kabarık sorunları ile Türkiye'nin geçirdiği önemli dönüşüm süreçlerinin uygulama yükünü birlikte üstlenen Yürütme, 2002 yılında da ilginç tartışmalara sahne oldu. Bu tartışmaların bir kısmı, özellikle 57. Hükümet döneminde siyasi gücün parçalı dağılımının yarattığı belirsizliğin ve güç dengelerindeki değişkenliğin sonucu olarak yaşanırken, bir kısmı da Anayasal sistemimizin, yürütme organının kanatları arasında öngördüğü güç ve yetki paylaşımından kaynaklandı.

Gerek 57. Hükümet, gerekse yıl sonlarında iktidara gelen 58. Hükümet döneminde, 1980'ler sonrası Türk siyasetinin vazgeçilmez tartışma konusu olan Cumhurbaşkanı'nın yetkileri sorunu sıkça gündeme taşındı. Bu kapsamda yıl içinde öne çıkan iki başlık ise Cumhurbaşkanı'nın atama yetkileri ile veto yetkisi oldu.

Cumhurbaşkanı'nın atama yetkileri kapsamında öncelikle belirtilmesi gereken husus, bu kavramla yalnızca Anayasa'ya göre Cumhurbaşkanı'nın doğrudan doğruya yaptığı atamaların kastedilmediğidir. Bu tip yetkilerin de kapsam açısından eleştirildiği bilinmekteyse de asıl tartışmalar, "üçlü kararname" olarak bilinen ve ilgili Bakan, Başbakan ve Cumhurbaşkanı'nca imzalanan atamalar hakkında yaşandı. Bu noktada Cumhurbaşkanı'nın hassasiyetleri, özellikle üst kadrolara yapılan partizanca atamaların engellenmesi yönünde oldu.

Cumhurbaşkanı'nın atamalar konusundaki bu tavrı, devlet kadrolarının kariyer ve liyakat ilkelerine uygun olarak doldurulmadığına dair yaygın bir inancı paylaşan kamuoyunda da genellikle olumlu karşılanıyordu. Ancak bu tutumdan rahatsız olan 57. Hükümet, Nisan ayı başlarında Cumhurbaşkanı Sezer'in bürokrat atama yetkilerini kısıtlayan ve Anayasa'da belirtilen atama yetkilerine ek olarak yalnızca müsteşar, vali, büyükelçi gibi bir takım üst makamlara yapılacak atamalarda Cumhurbaşkanı'nın imzasını şart koşan bir düzenlemeyi gündeme getirdi.¹⁵ Öneri, "Cumhurbaşkanlığı Makamı'nı gereksiz biçimde meşgul etmemek ve kamu hizmetindeki gecikmeleri önlemek..." gerekçesiyle savunuluyordu. Cumhurbaşkanı

¹⁵ Bu düzenlemenin, esas olarak Başbakan Bülent Ecevit'in üzerindeki imza yükünü azaltmak amacıyla hazırlandığı belirtilmekteydi. Ama sonuçta öneri, kapsam itibarıyla Cumhurbaşkanı'nın imza yetkilerini de daralttığından, bu çalışmada Cumhurbaşkanı ile olan ilişkisi bağlamında ele almayı uygun gördük.

nı'nın izinli ve özürlü bakanlara vekillik konusundaki onay yetkisini de kaldıran öneri kapsamında bir de "Atama ve Yükselme Değerlendirme Kurulu" kurulması planlanıyordu. Muhalefetin Cumhurbaşkanı'na aba altından sopa gösterildiği yönündeki eleştirileriyle karşılaşan tasarı, daha sonra Meclis Genel Kurulu'na getirilemeden gündemden çıktı.

58. Hükümet döneminde de gündemden düşmeyen bu tartışma kapsamında, Cumhurbaşkanı'nın hassasiyetlerine ilişkin olarak akılda kalan bir örnek de, Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü ve Mali Suçlar Araştırma Komisyonu üyelerine yapılan atamaları imzalamayıp geri çeviren Sezer'in atama kararnamelelerindeki usul ve yazım hatalarına da dikkat çekmesi ve Başbakanlığın bu uyarı üzerine ilgili bakanlıklara genelge göndermek zorunda kalmasıydı!¹⁶

Cumhurbaşkanı'nın yetkileri kapsamında atamalar konusu dışında gündemi en fazla meşgul eden tartışma, şüphesiz veto yetkisi oldu. Yılın hemen başında bu tartışmayı alevlendiren konu, 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz sonrasında hayata geçirilen istikrar programı çerçevesinde önem taşıyan "Bankacılık Yasası"nın 3 maddesinin Sezer tarafından veto edilmesiydi. Kamu bankaları personelinin sözleşmeli statüye geçirilmesini, üst kurulların hesaplarının Sayıştay denetiminden çıkarılmasını ve kamu bankaları yöneticilerinin, özel sektörün kredi borçlarının yeniden yapılandırılması konusunda özel banka yöneticileriyle aynı statüde değerlendirilmesini öngören maddeleri veto eden Sezer'e karşı hükümet, yasa'yı Meclis'ten aynen geçirerek Köşk'e iade kararı aldı. Yaşanan sert tartışmalardan sonra 31 Ocak'ta Sezer'e ikinci kez sunulan yasa, 1 gün sonra Sezer tarafından onaylanarak yürürlüğe girdi.¹⁷ Böylece 2002 yılının bu ilk veto krizi, biraz da IMF ile yapılacak ve Türkiye'ye yüklü miktarda kredi verilmesini öngören anlaşma tarihinin baskısıyla atlatılmış oldu.

Büyük tartışmalarla kabul edilmiş olan RTÜK Yasası'nın bazı maddelerinin veto edilmesi ve Meclis'in bunları aynen kabulü sonrasında Sezer'in Anayasa Mahkemesi'ne başvurması konuyu gündemde tuttuysa da, asıl tartışma bir başka vesileyle ortaya çıktı.

Bu tartışma, bir dönemin üzerinde en fazla konuşulan konusu olan "Af Yasası" ile ilgiliydi. 21.12.2000 tarih ve 4616 sayılı "23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun"un bazı maddeleri, bir çok yerel mahkemeden gelen başvurular neticesinde Anayasa Mahkemesi'nce 18.07.2001 tarihinde iptal edilmiş¹⁸ ve karar 27 Ekim

¹⁶ Radikal, 23 Aralık 2002.

¹⁷ Burada küçük bir parantez açıp, 1982 Anayasası'nda Cumhurbaşkanı'nın normal yasalar açısından teknik anlamda bir "onay" yetkisinin bulunup bulunmadığının tartışmalı bir konu olduğunu belirtelim. Ağırlıklı olarak doktrinde kabul edilen görüşe göre, onay yetkisi, bir işlemin kurucu unsurlarından, dolayısıyla bizim sistemimize Cumhurbaşkanı'nın yasaları imzalaması bir "ısdar" (*promulgation*) işlemidir.

¹⁸ E.2001/4, K.2001332, K.T.18.07.2001.

2001 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.¹⁹ Söz konusu kararla Anayasa Mahkemesi TBMM'ye, hukuki boşluk doğmasını engellemek amacıyla iptal edilen maddelerin yerine yeni düzenlemeler yapması için 6 ay süre tanıdı. Bütün bunlar olurken, 2001 değişiklikleri olarak bilinen kapsamlı Anayasa değişikliği paketi TBMM'den geçmiş ve bu değişiklikler kapsamında Anayasa'nın 87. maddesine eklenen bir fıkıyla, bundan sonra çıkarılacak af yasalarında TBMM üyelerinin en az 5'te 3 çoğunluğunun aranması şart koşulmuştur.

İşte bu gelişmelerin ışığında, 4754 sayılı "23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun" 25.04.2002 tarihinde Meclis'te kabul edilerek Cumhurbaşkanlığı'na gönderildi.²⁰ Ancak yasa, Cumhurbaşkanı tarafından 27 Nisan 2002'de bir kez daha görüşülmek üzere TBMM'ye iade edildi. Sezer, veto gerekçesinde "Anayasa Mahkemesi'nin 4616 sayılı Yasa'nın anılan düzenlemesi için yaptığı 'özel af' nitelemesinin, (4754 sayılı) Yasa'nın 1. maddesiyle yeniden düzenlenen 4616 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin 2. bendi için de geçerli olduğunda kuşkuya yer yoktur." diyerek öncelikle önüne gelen yasanın niteliğini saptadı. Daha sonra Sezer, Anayasa'nın 87. maddesinde yapılan değişikliklerle, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin genel ve özel af ilanına karar verebilmesinin "...üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı..."na bağlı kılındığını hatırlatarak, "Belirtilen hukuksal duruma karşın, inceleme konusu 4754 sayılı Yasa'nın 1. maddesiyle yeniden düzenlenen 4616 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin toplu özel af niteliğinde düzenleme içeren 2. bendinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce Anayasa'nın 87. maddesinde öngörülen 'üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile' kabul edilmediği anlaşılmaktadır." gerekçesiyle söz konusu yasayı iade etti.²¹

Cumhurbaşkanı'nın bu vetosu, iktidar çevrelerince yine sert biçimde eleştirildi. Hatta Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk, bu vetonun Anayasa'ya aykırı olduğunu bile ileri sürdü. İşin ilginç yanı, muhalefetten olduğu kadar iktidar çevrelerinden de Sezer'in değerlendirmesine hak veren sesler yükselmesine rağmen, yine de veto yetkisinin kullanımının eleştiri konusu yapılmasına devam edilmesiydi.

¹⁹ Söz konusu kararın tam metni için bkz. 27.10.2001 tarih ve 24566 sayılı RG.

²⁰ Söz konusu yasanın oylaması, Amasya Milletvekili Ahmet İyimaya'nın itirazlarına rağmen "İşaret Oyuyla" yapıldığından kabul ve ret oyları tam olarak bilinmemektedir. Ama her halükarda, Anayasa'nın aradığı 5'te 3 çoğunluk şartının sağlanmadığı bellidir. İlgili birleşim ve yaşanan tartışmalar için bkz.

"http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_g_sd.birlesim_baslangic?P4=7675&P5=B&PAGE1=1&PAGE2=36"

²¹ Bizzat iktidar çevrelerinden de yoğun eleştiriler alan yasa, buna rağmen Sezer'in gerekçelerine aykırı bir biçimde 174 kabul oyuna karşılık 32 ret oyuyla 21 Mayıs 2002'de aynen kabul edildi. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, 4758 sayılı yasayı 22 Mayıs'ta, Anayasa gereği onayladı. 23 Mayıs 2002'de Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren yasaya karşı Cumhurbaşkanı, aynı gün, Anayasa Mahkemesi'ne yürürlüğü durdurma istemiyle iptal davası açtı.

2002 yılı, yürütmenin diğer kanadı olan Bakanlar Kurulu açısından da ilginç tartışmalara sahne oldu. Özellikle Başbakan Bülent Ecevit'in rahatsızlığı ve sonrasında Türkiye'nin sürüklendiği belirsizlik ortamında yaşanan gelişmeler, Anayasa Hukuku açısından da ilginç gelişmelere yol açtı.

4 Mayıs Cumartesi günü aniden rahatsızlanarak tedavi altına alınan Ecevit'in sağlık durumu hakkında aynı gün yapılan açıklamada, durumunun iyi olduğu ve birkaç gün içinde göreve başlayacağı ifade edildi. Gerçekten bir gün sonra taburcu olan Ecevit'in hemen görevine dönmesi beklenirken, bir süre daha evde dinleneceği haberi geldi. İlerleyen zamanla birlikte Ecevit'in sağlık durumu hakkında çelişkili açıklamalar yapılmaya başlandı. Rahatsızlığın 14. gününde Başbakan'ın tekrar hastaneye kaldırılmasıyla birlikte Başbakan'ın göreve devam edip edemeyeceği sorunu, bir sağlık sorunundan ziyade, siyasi ve hukuki bir bağlam çerçevesinde tartışılmaya başlandı.

İlk olarak DYP Lideri Tansu Çiller, başbakanların yurtdışına çıktıklarında vekalet bırakabildiklerini, aynı teamülün yurtiçinde oluşmadığını, bu durumda ortadaki boşluğun Cumhurbaşkanı'nın Bakanlar Kurulu'na başkanlık etmesi suretiyle giderilmesini gerektiğini söyledi. Muhalefet partilerinin destek verdiği bu öneriye Cumhurbaşkanı'nın sıcak bakmadığı, 23 Mayıs tarihinde basın sözcülüğünce yapılan açıklamayla netlik kazandı. Aynı günlerde Türk Sanayici ve İşadamları Derneği de (TÜSİAD) benzer bir açıklamayla Başbakan'ın sağlık durumundaki belirsizliğin ekonomiye olumsuz yansıdığını ve vekalet kurumunun işletilmesi gerektiğini belirtti.

Bu arada hükümet ortağı partilerde de Ecevit'in sağlık durumunun başbakanlığa devam etmesine engel olacağı görüşü ağırlık kazanmaya başladı. Bu bağlamda erken seçimden kaçınmak amacıyla DSP'den bir bakana veya MHP lideri Devlet Bahçeli'ye vekalet verilmesi görüşü ortaya atıldı. Üç parti arasında 28 Mayıs 1999 tarihinde imzalanan koalisyon protokolünde de Başbakan'a vekalet görevinin Başbakan Yardımcısı Devlet Bahçeli tarafından yürütüleceğinin kararlaştırılmış olması bu olasılığı güçlendiriyordu. Bu arada ANAP ve MHP'nin yetkili ağızlarından bu konuda art arda gelen açıklamalar, sorunun ciddiyetine işaret ediyordu. Geçen sürede Bakanlar Kurulu'nun uzunca bir süre toplanamaması, devlet yönetiminin hastanede yapılan "liderler toplantısı" ile sınırlı kalması, krizi derinleştiren faktörler oldu. Krizde en son perde, Temmuz ayı başında Kapıcılar Koruma ve Dayanışma Derneği Eski Başkanı Mahir Akkar'ın "Yasalar gereği 65 yaşını doldurmuş vatandaş sağlık raporu almadan tapu işlemleri yapamazken (...) 80'li yaşlara merdiven dayamış (...) Başbakanımızın devamlı işgörür durumda olup olmadığının belirlenmesi için..." Anakara Sulh Hukuk Mahkemesi'ne başvurması ve Vesayet talebinde bulunmasıyla açıldı. İki gün sonra, bu sefer Ankara Ticaret Odası Başkanı Sinan Aygün tarafından aynı istemle bir dava daha açıldı. Mahkemen, her iki başvuruyu da işleme koymadan reddetse de bu olaylar, Türkiye'de Anayasal bir kurum olarak "Cumhurbaşkanı'na Vekalet" in Anayasa'da çok ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiş olmasına rağmen "Başbakan'a Vekalet" in düzenlenmemiş olmasının bir eksiklik olduğu görüşünün haklılığını ortaya koydu.

Bu süreçte ilginç bir başka gelişme daha yaşandı: 21 Mayıs tarihinde hastanede yapılan liderler zirvesinde hükümet ortaklarının AB ile ilgili reformlar üzerine alması beklenen kararlar, MHP lideri Bahçeli'ye takılınca Cumhurbaşkanı Sezer duruma ağırlığını koyma ihtiyacını hissetti. Sezer, Arnavutluk'a hareketinden önce, gelecek günlerde gerek koalisyon liderleriyle, gerekse Meclis'te grubu bulunan parti liderleriyle toplantı yapmayı düşündüğünü açıkladı. 7 Haziran günü Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında yapılan toplantıya rahatsızlığı sebebiyle Başbakan Bülent Ecevit katılmadı. DYP lideri Tansu Çiller ise, Başbakan'ın katılmadığı bir toplantının icra kabiliyetinden yoksun bulunduğunu belirterek bu toplantıya katılmayacağını açıkladı. Bu tartışmaların gölgesinde yapılan toplantıda alınan kararlarda ve zirve sonrası yayınlanan bildiriye ise Cumhurbaşkanı'nın ağırlığının ve yönlendirici iradesinin varlığı açıkça hissediliyordu.

Bu toplantı, siyasi etkileri bir yana, Türkiye'de parlamenter sistemin işleyişinde Cumhurbaşkanı'nın rolü üzerine bir değerlendirme imkânı sunması açısından önemlidir. Klasik parlamenter sistemde sembolik yetkilerle donatılan olan Cumhurbaşkanı'nın yetkileri, deyim yerindeyse, uluslararası ilişkiler alanında daha da semboliktir. Türkiye pratiğinde ise 1982 Anayasası, Cumhurbaşkanı'nı klasik parlamenter sistemle bağdaşmayacak yetkilerle donattığı için sıkça eleştirilir. Sistemden kaynaklanan bu eleştiriler bir yana, Cumhurbaşkanı'nın bu olayda bir nevi "Devlet Aklı" gibi davranmasına ve kriz çözücü bir liderlik örneği sergilemesine rağmen bu tavrın kamuoyunda ve basında eleştiriden ziyade büyük destekle karşılanması, Türkiye'de Cumhurbaşkanı'nın rolü ve yeri üzerine yapılan tartışmaları bir daha gözden geçirmeyi gerekli kılan bir örnek olarak akıllarda kaldı.

Bakanlar Kuruluyula ilgili bir diğer tartışma da, her seçim dönemi öncesi yaşanan bir gelişmeyle ilgiliydi. Anayasa'nın 114. maddesinde yer alan "Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerinden önce, Adalet, İçişleri ve Ulaştırma bakanları çekilir. Seçimin başlangıç tarihinden üç gün önce; seçim dönemi bitmeden seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde ise, bu karardan başlayarak beş gün içinde, bu bakanlıklara Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışarıdan bağımsızlar Başbakanca atanır." hükmü, yine tartışmalara neden oldu. Kuşkusuz ki getiriliş amacı itibarıyla seçimlerin siyasi baskıdan uzak tutulmasına yönelik olan bu düzenlemeye gerek olmadığı, yarattığı varsayılan faydayla karşılaştırıldığında artık anlamsız kalmakta olduğu dile getirildi.

3 Kasım erken genel seçimine yaklaşılırken yapılan anketlerde AKP'nin birinci parti olarak görünmesi, Recep Tayyip Erdoğan'ın milletvekili seçilemeyecek olması nedeniyle bir takım tartışmaları da beraberinde getirdi. Türk siyasi yaşamının yerleşik teamülü, Cumhurbaşkanı'nın hükümeti kurma görevini seçimde en yüksek oyu alan partinin genel başkanına vermesiydi. Ancak bu çözüm, seçimi kazanan partinin genel başkanının milletvekili seçilemediği durumda ne olacağına dair bir açıklık getirmiyordu. İşte bu belirsizlik, daha seçim öncesinde Cumhurbaşkanı Sezer'in, hükümeti kurma görevi vereceği milletvekilini seçme görevinin kendisinde olduğunu ve buna dışarıdan müdahale edilmesini hoş karşılamayacağını hatırlat-

masına yol açtı.²² AKP Genel Başkanı Erdoğan ise, seçim konuşmalarını yaptığı meydanlardan Sezer'e yanıt veriyor ve kendilerinin onaylamadığı bir kişinin hükümeti kurmakla görevlendirilmesine razı olmayacaklarını söylüyordu. Seçime yaklaşıırken AKP'nin yumuşatmaya çalışıldığı kriz, böylelikle seçim sonrasına ertelendi ve kısa bir süre için donduruldu.

4 Kasım sabahı ortaya çıkan tablo, AKP'nin aldığı oylara oranla oldukça yüksek bir temsil gücü elde ettiğini ve tek başına hükümet kuracak çoğunluğa sahip olduğunu gösterdi. İki partili bir yapıya dönüşen parlamentoda başbakanlık krizine kısa zamanda bir formül bulunmazsa rejim içindeki sıkıntı daha da ağırlaşabilirdi. Ancak Sezer'in seçimi kazanan parti genel başkanlarıyla yaptığı görüşmelerden yumuşama mesajları çıktı. 15 Kasım günü Cumhurbaşkanı'na danışarak belirlenen 3 isim Erdoğan tarafından Köşk'e sunuldu ve bir gün sonra Cumhurbaşkanı, kendisine sunulan isimlerden Abdullah Gül'ü hükümeti kurmakla görevlendirdiğini açıkladı. Bu gelişmelere bakıldığında, Türk siyasi yaşamında yeni bir teamül oluşturma yolunda, karşılıklı görüşmeye ve uzlaşmaya dayanan bir adım atıldığı söylemek mümkün görünmektedir. Hükümetin kuruluşu sürecinde ise, yine pek rastlanmayan bir şekilde Abdullah Gül'ün önerdiği bazı bakanların Cumhurbaşkanı'nca "veto" edildiği, bazı isimlerde ise kaydırmalar yapıldığı konuşuldu. Sonuç olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin 58. Hükümeti 28.11.2002 tarihinde 346 kabul, 170 ret oyuyla TBMM'den güvenoyu alarak göreve başladı.

Yargı

Bu bölümde, önce 2002 yılı içerisinde Anayasa Mahkemesi'nin (AYM) verdiği bazı kararları ele alacağız. Daha sonra, 2002 yılı içerisinde yargı alanından yaşanan bazı gelişmeleri aktaracağız. 2002 yılı yargı için her yönden hareketli bir yıl olarak anılacaktır. Ancak, fazla yer tutacağı için ne tüm gelişmeleri burada aktarmamız, ne de tüm AYM kararlarına değinmemiz mümkündür. Bu nedenle, özellikle AYM kararlarından doğrudan yargı ile ilgili olanlar (örneğin savunma hakkı ile ilgili kararlar) tercih edilmeye çalışılmıştır.

Evlenme Akdi Olmaksızın Evlenmenin Dini Merasimini Yaptırmak Suçu

Anayasa Mahkemesi, TCY'nin 237. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan ve "Aralarında evlenme akdi olmaksızın evlenmenin dini merasimini yaptıran erkek ve kadınlar iki aydan altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar." hükmünü içeren düzenlemeye ilişkin Anayasa'ya aykırılık itirazını reddetmiş ve gerekçeli

²² Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Resepsiyonu sırasında bir gazetecinin "AKP Genel Başkanı, başbakan adaylarını Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun belirleyeceğini açıkladı. Siz bu isme hükümeti kurma görevini verir misiniz?" sorusuna karşılık; "Cumhurbaşkanı mı seçecek yoksa milletvekili olmayan bir genel başkan mı?" sorusuyla karşılık vererek bu konudaki tavrını net bir biçimde ortaya koyuyordu. (Radikal, 30 Ekim 2002)

karar 2.5.2002 günlü RG'de yayımlanmıştır.²³ TCY'nin anılan hükmü, bilindiği gibi, Medeni Kanun'a göre gerçekleştirilmesi gereken resmi nikahtan önce, evlenmenin dini merasimini yaptırmayı yasaklamakta ve bir yaptırıma bağlamaktadır.

Türkiye'nin bir anlamda yumuşak karnını oluşturan laiklik ilkesi ile doğrudan ilgili görünen bu ceza normuna ilişkin AYM kararına kısaca değinmekte yarar vardır. Bu karar, en az geçmişte nüfus cüzdanlarında "din" hanesinin yer almasına karşı yapılan itirazların reddedilmesi kararlarında olduğu kadar, anayasal düzenin ve laiklik ilkesinin çerçevesini belirleyen bir karar olarak anılacaktır. Bu iki yasal düzenlemenin ve bunlarla ilgili olarak laiklik ilkesi çerçevesinde gündeme getirilen Anayasa'ya aykırılık iddialarının, içerik olarak laikliğin farklı alanlarına ağırlık verdiğini burada vurgulamak gerekir.

Bir tarafta, laik bir hukuk sisteminde nüfus cüzdanında dininin belirtilmesine, diğeri ise dini merasimi resmi nikahtan önce yapmanın cezalandırılmasına karşı çıkan iki kesimin, laiklik ilkesini aynı gözlükle okuduğunu söylemek güçtür. Diğer taraftan, Anayasa'ya aykırılık itirazında bulunan mahkemelerin, yaptıkları başvurularla sosyal olguların dinamik yapısı ile hukukun statik yapısı arasında ortaya çıkan ya da giderek büyüyen farklılığın kapanması yönünde bir araçsal işlev gördüğünü söylemek mümkündür. Araçsal işlev diyoruz, çünkü bu farklılığı, böyle bir farklılık varsa eğer, giderecek olan yorumları ile Anayasa Mahkemesidir. Doğal olarak, Türkiye'nin özel koşullarına ve bu arada AYM'nin sahip olduğu tarihsel işleve de dikkat çekmek gerekir. AYM, hukuk ile sosyal olan arasında ortaya çıkan her farklılığı, hukuku sosyal gerçekliğin alanına çekerek gidermek serbestliğinde değildir, en azından böyle düşünmemektedir.

Mahkeme, bazen sosyal gerçekliği hukukun alanına çekerek, hukukun kaynaklandığı anayasal çerçeveden destek bularak, Cumhuriyet'in amaçlarını korumak yönünde tutum almaktadır. Bu türden gerilimlerin toplumsal yaşamda en çok yer aldığı alanlardan birisi laikliktir. Bu nedenle AYM'nin sosyal gerçekliği hukukun normatif alanına çekmek yönünde sergilediği genel tutumun bir parçasını bu kararda görmek mümkündür.

AYM, burada aktarmayacağımız detaylı itiraz başvurusunu inceledikten sonra, ilgili düzenlemede iddia edildiği gibi, hukuk devletine, eşitliğe ve laikliğe aykırılık olmadığı sonucuna varmıştır. Düzenleme eşitlik ilkesine aykırı değildir, çünkü, "1926 yılında kabul edilen Türk Medeni Kanunu'nun amacı, kabul edilen resmi nikah müessesesi ile kadının sosyal konumunu güçlendirmek, aileyi, ana ve çocukları korumaktır. Dini nikaha dayalı evlenmelerin, kadın ve çocuklar yönünden doğurduğu sakıncalar gözetilerek resmi nikah yapılmadan dini tören yapılmasının ceza yaptırımına bağlanmasının kamu düzenini ve kamu yararını sağlama amacına yönelik olduğu tartışmasızdır./ Aralarında resmi nikah bağı olmaksızın bir arada yaşayanlarla evlenme istek ve iradesiyle dini nikah yaptırımlar aynı hukuksal konumda değildir."

²³ AYM'nin 24.11.1999 günlü, E. 1999/27, K. 1999/42 sayılı kararı için bkz. AYMKD, S. 38, C. 1, s. 160 vd.; RG: 2.5.2002, Sayı: 24743.

AYM hukuk devleti ilkesi açısından da düzenlemede herhangi bir aykırılık görmemiştir. İlgili bölüm şöyledir: “(...) dini nikaha dayalı fiili birleşmelerin aile, toplum ve kamu düzenini bozucu sonuçlarını ortadan kaldırmak için resmi nikahtan önce dini nikah kıydırılmasının suç sayılıp cezalandırılmasında, hukuk devleti ilkesine ve ceza hukukunun genel ilkelerine aykırılık bulunmamaktadır.”

AYM, medeni nikahtan önce dini nikah kıyılmasını suç sayan düzenlemenin Anayasa’da yer alan laiklik ilkesine aykırı olmadığını da şöyle açıklamaktadır: “Dini nikahın, Medeni Kanun’da öngörülen evlenme akdinden önce yapılmasının yasaklanması bu akidden sonra yapılmasını engellemediğinden laiklik ilkesine aykırı değildir.”

Bu kararı AYM’nin sosyal gerçekliği, Anayasal çerçeveden okuma gayretinin bir göstergesi olarak değerlendirmek mümkündür. Aslında, bu aynı zamanda hukukun da misyonudur. Resmi nikahtan önce evlenmenin dini merasiminin yapılmasının, kadınlar yönünden yarattığı sorunlara kararda güçlü bir şekilde yer verilmesini hukukun toplumsal yaşamı yönlendirme misyonunun bir görünümü olarak okumak gerekir. Ancak, diğer taraftan, hukuk devleti ilkesinin en belirgin özelliklerinden birisi, bilindiği gibi, kuralların herkese aynı şekilde uygulanması, yönetenlerin de en az yönetilenler kadar hukuk kuralları ile bağlı olmasıdır. AYM’nin, bir kuralın herkese ve ülkenin her köşesinde aynı şekilde uygulanıp uygulanmadığını dikkate alarak Anayasa’ya uygunluk denetimini yapması, şüphesiz işlevleri arasında yer almamaktadır. Bir yasanın uygulanması savcılarının ve yargıçların görevidir. Eğer bir yaptırım, belli yerlerde belli kişilere uygulanıyor, belli kişilere uygulanamıyorsa bu durumda hukuk devleti ilkesinin zarar görmemesi için ya o yasayı sosyal gerçekliğe uydurmak, ya da herkese eşit şekilde uygulanmasını sağlamak gerekir.

BAĞ-KUR Yasası’nın 63. Maddesinin İptali

AYM’nin hak arama özgürlüğüyle ilgili olarak vermiş olduğu bir karar burada aktarılmaya değer niteliktedir. Söz konusu karar, Bağ-Kur Kanunu’nun 63. maddesine ilişkin olarak verilmiş iptal kararıdır.²⁴ Anayasa’ya aykırılık itirazına dayanak oluşturan olayda uygulanacak norm durumundaki 1479 sayılı “Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu”nun (Bağ-Kur Kanunu) 63. maddesinin 3396 sayılı yasayla değişik ikinci fıkrasında yer alan “...araç sahiplerine...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olduğu iddia edilmiştir. Söz konusu 63. madde, Bağ-Kur mensuplarına zarar veren üçüncü kişilere, Bağ-Kur’un tazmin etmek zorunda kaldığı zararları rücu etmesini düzenlemektedir.

İncelemeye konu ibarenin yer aldığı madde metninin tamamı şöyledir: “Madde 63.—Üçüncü bir kimsenin suç sayılır hareketi ile bu Kanunda sayılan yardımların yapılmasını gerektiren bir halin doğmasında, Kurum, sigortalı veya hak sahiplerine gerekli bütün yardımları yapar./ Ancak, Kurum, yapılan bu yardımların ilk peşin

²⁴ AYM’nin, 27.3.2002 günlü, E.2001/343, K. 2002/41 sayılı kararı için bkz. AYMKD, S. 38, C. 2, s. 612 vd., RG:13 Kasım 2002, Sayı: 24935.

değeri için üçüncü kişilere, istihdam edenlere, araç sahiplerine ve diğer sorumlulara rücu eder. Bu kimselerin hak sahiplerine yaptıkları ödemeler dolayısıyla Kurumun zarara uğraması halinde, hak sahiplerine rücu hakkı saklıdır.”

Yukarıda aktarılan maddede yer alan “araç sahiplerine” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olduğunu düşünen Bayramiç Asliye Hukuk Mahkemesi, özellikle Trafik Kanunu’nda yer alan “araç sahibi-işleten” farklılığının, Bağ-Kur yasasında yer almamasından kaynaklanan sorunlara dikkat çekmiştir. Buna göre, aracını açıktan sattığı ve bunu ispatladığı halde sicilde aracın sahibi görünen kişi, gerçekte aracı işleten kişinin bir Bağ-Kur mensubuna zarar vermesi halinde sorumluluktan kurtulamamaktadır. Anayasa’ya aykırılık itirazında bulunan Mahkeme, bu durumun Anayasa’nın 2. (hukuk devlet ilkesi), 5. (Devletin temel amaç ve görevi) ile 10. (eşitlik ilkesi) maddelerine aykırılık oluşturduğunu iddia etmiştir.

İtirazı inceleyen AYM’ne göre; “Üçüncü kişilerin, istihdam edenlerin, araç sahiplerinin ve diğer kişilerin sorumluluklarının belirtildiği itiraz konusu düzenleme ile araç sahiplerinin adlarına kayıtlı araçların başkalarına kullanılmaları ve BAĞ-KUR sigortalısına zarar vermeleri halinde araç sahiplerinin kusurlu bir hareketi bulunmasa bile sigortalıya veya hak sahiplerine yapılan ödemelerden rücu sorumluluğu tutulmaları öngörülmektedir. Böylece, kişinin kusurlu olmadığını kanıtlayıp sorumluluktan kurtulmasına olanak tanınmamıştır. Bu durumun Anayasa’nın 36. maddesinde öngörülen kişinin hak arama özgürlüğünü sınırlandırdığı açıktır./ Öte yandan, kişilerin üzerlerine kayıtlı aracı tasarruf edip etmedikleri araştırılmaksızın sadece kayıt işleminin objektif sorumluluğa esas alınması adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu sürdürmekle yükümlü olan hukuk devleti anlayışı ile de bağdaşmaz.”

Anayasa’da tanınmış olan ve 2001 Anayasa değişiklikleri sırasında Anayasa’ya dahil edilen “adil yargılanma hakkı” ile daha da güçlendirilen hak arama özgürlüğüne önemli bir katkı niteliğindeki bu karardan sonra, aşağıda aksi yöndeki bir AYM kararına değinmek istiyoruz.

Belediyelerin Kamuya Tahsisli Mallarının Haczi

Anayasa’ya aykırılık itirazına konu İcra İflas Kanunu’nun 82. maddesinin birinci bendi ile 1580 sayılı Belediye Kanunu’nun 19. maddesinin 7. bendini denetleyen AYM, itirazı altıya karşı beş oyla reddetmiştir.²⁵

Anayasa’ya aykırılık itirazına konu yasaların uygulandığı olayda, borçlusu belediye olan bir alacaklı, borçlu belediye idaresinin bir bankadaki hesaplarına örnek 59 birinci haciz ihbarnamesi tebliğ ettirmiş, bunun üzerine banka ve borçlu vekili mevduatın kamuya tahsisli olduğunu ileri sürmüştür. İcra müdürü, bu itirazlar üzerine verdiği kararda paranın yatış tarihi itibarıyla kamu hizmetlerine ayrıldığını belirterek borçlu vekilinin istemini reddetmiştir. Bunun üzerine borçlu vekili, aynı gün icra müdürünün işlemini şikayet ederek haczin kaldırılmasını istemiştir.

²⁵ AYM’nin 28.3.2002 günlü, E. 2001/5, K. 2002/42 sayılı kararı için bkz. AYMKD, S. 38, C. 2, s. 622 vd.; RG: 5.9.2002, Sayı: 24867.

Borçlu vekilinin ibraz ettiği bütçe kararnamelemleri ve Encümen kararlarından usulüne uygun olarak kamuya tahsis kararı alındığı görülmüştür.

Küçükçekmece İcra Tetkik Mercii, olayda uygulamak durumunda kaldığı yasaların Anayasa'ya aykırı olduğunu iddia etmiştir. Tetkik Mercii hakimine göre, İİK m. 82'nin gerekçesi devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin borçlarını icra takibi olmaksızın ödeyeceği karinesine dayanmaktadır. "Ancak belediyeler, iptali istenen maddelerdeki bu yetkilerini sürekli olarak alacaklarını ödememek için kullanmışlardır.²⁶ / Günümüzün enflasyonist ortamında belediyelerin bu tavrı alacaklılarını zor duruma düşürdüğü gibi tüm mal varlıklarını kamu yararına tahsis etmeleri de Anayasamız'ın 35. maddesinde gösterilen mülkiyet hakkını kullanılmaz duruma getirmektedir. Her ne kadar, Anayasamız'ın 35. mad. 2. fıkrası bu hakların kamu yararı amacı ile sınırlanabileceğini belirtmiş ise de; Belediyeler tüm mal varlıklarının Kamu yararına tahsis ederek borçlarına göre çok küçük miktardaki paralarına tahsis kararı koymayarak mülkiyeti sınırlamak yerine o borçlarıyla ilgili mülkiyet hakkını ortadan kaldırmaktadırlar."

Belediye gelir ve malları hakkında sürekli olarak kamuya tahsis kararı alınmasının yarattığı sorunların yanında, belediyelerin yargının işlemlerini engelleyen ilginç bir uygulamaya da imza attığı bilinmektedir. Bu uygulama da Anayasa'ya aykırılık itirazında ele alınmıştır. Buna göre; "...diğer taraftan henüz kesinleşmemiş olmasına rağmen takibin esasını mahkeme ilâmı teşkil etmektedir. (ilâm kesinleşse dahi belediye aynı iddiaları ileri sürecektir). Anayasamız'ın 138. madde 4. fıkrası uyarınca yasama, yürütme ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir surette değiştiremeyeceği gibi yerine getirilmesini de geciktiremez./ Bir idari birim (yerel yönetim) olan belediyeler, İİK 82. maddesi I. bentte ve kendi özel yasalarına dayanarak aleyhlerine olan mahkeme ilâmlarını geciktirmek bir yana yerine getirilmesini engellemektedirler."

Gerçekten de, belediyeler uygulamada borçlarını ödememek için hemen tüm gelirlerini, mallarını yine bir belediye organı olan encümen marifetiyle kamuya tahsisli mal kapsamına sokarak,—özel veya kamu—alacaklılarını mağdur edebilmektedirler. Üstelik de bu alacakların bir kısmı, belediyelerin görmesi gerektiği düşünülen klasik belediye hizmetleri ile ilgili faaliyetlerden kaynaklanmış da değildir. Örneğin, bugün bazı belediyeler hastane veya poliklinik işletmektedirler. Bu tip hizmetlere el atılmış olması nedeniyle belediyelerin faaliyet alanı oldukça genişlemiş, doğal olarak bu durum tahsili kabul olmayan bir alacak havuzu yaratmıştır. Kendi borcunu, kendi aldığı kararla tahsili imkansız bir alacak haline getirmek, ne hukuk devleti ilkesiyle ne de liberal ekonomiyle bağdaşır. Gerçi, yerel yönetimler açısından gündemde olan bu durumun, merkezi yönetim için başka türlü olduğunu iddia etmek de mümkün değildir. İdareye karşı dava açıldığında mahkemeler tarafından hükmedilen tazminat ve giderleri tahsil etmenin ne denli güç olduğu bilinmektedir. Aslında, bu durum bile hak arama özgürlüğünün ve adil yar-

²⁶ Alacaklarını kelimesi sehven yazılmış olsa gerek, cümlemin anlamına göre burada "borçlarını" kelimesi kullanılmalıdır.

gılanma hakkının bir ihlalidir. Çünkü, bu uygulamalar neticesinde yargıya duyulan güven azalmakta, hak arama isteği köreltilmektedir.

Diğer taraftan, bu kararda olduğu gibi AYM'nin uygulamada olup bitenlere gözünü kapaması ve hukuku sadece kağıt üzerinde değerlendirmesi isabetli değildir. Kaldı ki Anayasa bir bütündür ve yorumun bu bütüne göre yapılması gerekir. Hak arama özgürlüğünü anlamsız hale getiren, sadece alacaklıları değil mahkemeleri de borcunu tanımayan idareler karşısında etkisiz kılan bir düzenlemenin, bu bütünlük içinde değerlendirilmesi yerinde olur.

Ne var ki, AYM bu gibi durumlarda bardağın dolu tarafını görme eğilimindedir. Bu olayda da benzeri bir durum söz konusu olmuş ve AYM, "...itiraz konusu kuralla, belediyelere ait hidematı âmmeye muhtas ve akar olmayan emval ve eşya üzerine haciz konulamayacağı belirtilerek mülkiyet hakkına sınırlama getirilmişse de, akarı olan emval için haciz işlemi yapılabilmesi imkânının bulunması, kişilerin bu hakkının tamamen ortadan kaldırılmadığını göstermektedir."²⁷ diyerek bardağın dolu tarafını görmüştür. Diğer taraftan Mahkeme'ye göre, "İtiraz konusu kuralla getirilen sınırlamada amaç toplum yararının üstün tutulmasıdır. Bu sınırlama dışında belediye aleyhine her türlü icra takibinin yapılabilmesi mümkündür. Bu nedenle, engellenmeden söz edilemeyeceği gibi haklı bir neden olmaksızın mahkeme kararlarının yerine getirilmesinin geciktirilmesi olanağının borçlu idarenin iradesine bırakılmış olduğu iddiası da yerinde değildir."

Karara beş üyenin karşı olduğuna yukarıda değinmiştik. Bu üyeler, haklı olarak, alacaklıların haklarının da mülkiyet hakkını düzenleyen 35. madde kapsamında olduğunu hatırlattıktan sonra, hakkın tamamen ortadan kaldırılmasının hakkı yok ettiğini vurgulamışlardır. Karşıoy gerekçesine göre; "...itiraz konusu düzenlemeyle belediyelerin geliri olmayan tüm mal varlıklarının kamu hizmetine özgülenmesi ve gelir getiren mallarının da bulunmaması halinde kesinleşmiş yargı kararlarına karşın alacaklıların haciz yoluyla haklarına ulaşmaları tümüyle engellenmektedir. Sınırlamanın ötesinde hakkı ortadan kaldıran bu durum, Anayasa'nın yalnız 35. ve 13. maddelerine değil, hak arama özgürlüğüne ilişkin 36. maddesine de açık bir aykırılık oluşturmaktadır."²⁸

Bu kararda dikkatimizi çeken bir başka hususa daha değinmek isteriz. Türk yargı sisteminde ve özellikle de Anayasa yargısında yargıçların siyasal eğilimlerine, dünya görüşlerine ilişkin bir saptama yapmanın çok güç, hatta imkansız olduğu, böyle bir saptamaya dayanarak karar ve gerekçe beklentisi içine girmenin ise neredeyse hayalcilik olduğu, pek yazılmasa da söylenir.²⁹ Bu durumun "hukuk metnine göre karar vermekle" açıklanabileceği iddia edilebilirse de, bize göre, Anayasa yargısının işlevi ve sahip olduğu yorum alanının genişliği bu iddiayı geçersiz kılmaktadır. Bu bağlamda, örneğin siyasi parti kapatma kararlarında son derece

²⁷ Vurgulamalar bize aittir.

²⁸ Vurgulamalar bize aittir.

²⁹ Burada siyasal eğilimden kastımız, bir siyasi parti görüşüne yakınlıktan kaynaklanan dar kapsamlı siyasal eğilimler değil, liberal veya muhafazakar gibi geniş kapsamlı eğilimlerdir.

liberal tutum takınan bir üyenin, ekonomik alanda devletçi bir çizgi izlemesi kayda değer bir durum oluşturmaktadır.

Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun

Hatırlanacağı gibi, AYM 6570 sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun'a 4531 sayılı yasa ile eklenen, kira artış oranını sınırlamaya yönelik hükümlerden, 2001 yılı için %10 kira artış oranı öngören hükmü Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmişti. Bu kararı geçen yılki Yaşayan Anayasa'da ele almıştık. Ancak AYM, aynı yasada kira artış oranını 2000 yılı için %25 ile sınırlayan hükmün Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir. Bu karar 2002 yılı içerisinde yayımlanmıştır.³⁰

AYM, kira artış oranlarını %25 ile sınırlayan hükmün Anayasa'ya aykırılığını incelerken, öncelikle Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan "sosyal hukuk devleti" ilkesi üzerinde durmuştur. AYM'ne göre, "...sosyal hukuk devletinin gerçekleştirilebilmesi için zaman zaman farklı ekonomik ve sosyal politikalar uygulaması gerekebilir." Konuyu sosyal hukuk devleti ilkesi yönünden ele alan Mahkeme, daha sonra kira artış oranlarının fiyat artışları ve toplumsal barış açısından önemine değinmiştir.

Gerekçenin ilgili bölümü şöyledir: "Konut ve işyeri darlığı bulunan ülkelerde devletçe önlem alınmadığı takdirde talebin fazlalığı nedeniyle kiraların aşırı şekilde yükseleceği, bu yükselişin tüketim maddelerinin fiyatları üzerinde etkili olarak hayat pahalılığına sebep olacağı açıktır. Türkiye'de kiraların tüketici fiyat endeksi içindeki oranının yüksek olduğu, bunun hak ve adaletin gerçekleşmesini engelleyen önemli faktörlerin başında geldiği bilinmektedir. Bu nedenle taşınmaz mal kiralarının sürekli yükselişi ve içinde kira paralarının önemli etkisi olan fiyat artışlarının ekonomik ve dolayısıyla sosyal yaşamı olumsuz yönde etkilemesi karşısında Devletin, sosyal huzurun sağlanması, toplumsal barış ve kamu düzeninin korunması amacıyla, kiracı kiralayan ilişkilerini düzenlemesi, böylece insanımızı hak ettiği yaşam düzeyine kavuşturması, gelir dağılımını düzeltmesi ve yoksullukla mücadele etmesi Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen sosyal hukuk devleti olmanın gereğidir."

Diğer taraftan, yasa ile getirilen düzenleme bir sınırlama olduğuna göre, AYM'nin öncelikle sınırlamanın Anayasa'da dayanağını bulması gerektiği açıktır. Mahkemenin gerekçesi incelendiğinde sınırlamanın dayanağının öncelikle mülkiyet hakkını düzenleyen 35. maddede arandığı görülmektedir. Bu maddede, mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla kanunla sınırlandırılacağı ve toplum yararına aykırı kullanılmayacağı düzenlenmiştir.

AYM'nin önceki kararlarında Anayasa'da düzenlenmiş olan mülkiyet hakkının içeriğini belirlediğini görüyoruz. Buna göre, "(...)mülkiyet hakkı; bir kimsenin, başkasının hakkına zarar vermemek ve yasaların koyduğu sınırlamalara da uymak

³⁰ AYM'nin 16.11.2000 günlü, E. 2000/26, K. 2000/48 sayılı kararı için bkz. AYMKD, S. 38, C. 1, s. 190 vd.; RG: 15.3.2002, Sayı: 24696.

koşulu ile bir şey üzerinde dilediği biçimde kullanma, ürünlerinden yararlanma, tasarruf etme (başkasına devretme, biçimini değiştirme, harcama, tüketme hatta yok etme) yetkilerini anlatır.” Bu bağlamda, mülkiyet hakkının gayrimenkul üzerinde bir tasarruf biçimi olan, kiralamayı da kapsadığı kabul edilebilir. Ancak, dava konusu olayın gayrimenkul üzerindeki tasarrufun özel bir biçimi olan kiralama ile ilgili olduğu da bir gerçektir. Kiralama ise, bir taraftan kiralayan açısından mülkiyet hakkının sağladığı bir tasarruf biçimi, diğer taraftan iki taraflı bir sözleşmedir. Kiralama özel bir sözleşme türü olarak, hem Borçlar Yasası’nda hem de Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun’da düzenlenmiştir.

Bu durumda AYM’nin sınırlamaya dayanak ararken, doğrudan konuyla ilgili maddeden tespitlerine başlaması düşünülebilir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, AYM gerekçesinde önce mülkiyet hakkına ve onun toplum yararına kullanılmayacağı ilkesine yer vermiştir. Zaten yüzde yirmi beş sınırlama hükmünü de bu düzenlemeye dayanarak Anayasa’ya aykırı bulmamıştır. Diğer bir deyişle, kira sözleşmelerinde yüzde yirmi beşten fazla bir artışı mülkiyet hakkının toplum yararına aykırı kullanımı olarak görmüştür. Bu durumda, AYM’nin bir özel sözleşme türü olan, hatta ayrı bir yasası bulunan gayrimenkul kiralamasını Anayasa açısından bir sözleşmeden çok, mülkiyet hakkından doğan bir tasarruf biçimi olarak değerlendirmiş olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, AYM, mülkiyet hakkını düzenleyen maddeye yaptığı atfa rağmen, kiralamanın bir sözleşme türü olduğunu da göz ardı edememiş olacak ki, Anayasa’nın “Çalışma ve Sözleşme Hürriyeti”ni düzenleyen 48. maddesine de atıf yapmıştır.

Gerekçede atıf yapılan 48. maddenin ikinci fıkrası şöyledir: “Devlet özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesinin, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır”. AYM’nin bu düzenlemeye yaptığı atıfla ortaya şöyle bir akıl yürütmenin çıktığını söylemek mümkündür. Buna göre, bir taraftan kira sözleşmeleri esasen mülkiyet hakkının kapsamında olduğundan, mülkiyetin toplum yararına aykırı kullanılmaması hükmüne dayanarak kira sözleşmelerine devlet tarafından müdahale edilebileceği kabul edilmektedir. Diğer taraftan bir sözleşme olarak kira sözleşmelerine 48. maddenin ikinci fıkrasına dayanarak da müdahale edilebileceği ileri sürülmektedir.

Bu gerekçenin ilk kısmına tamamen katıldığımızı söyleyemeyiz. Çünkü, kira sözleşmeleri her şeyden önce sözleşmedir. Sözleşmenin taraflarından birisinin mülkiyet hakkının sağladığı tasarruf yetkisine dayanıyor olması, kira ilişkisinin bir sözleşme olduğu gerçeğini değiştirmez. Bu nedenle, kira sözleşmelerine getirilen bir sınırlamada mülkiyet hakkından önce, sözleşme özgürlüğünü göz önünde tutmak gerekir. Diğer taraftan, gerekçenin ikinci kısmında katılmadığımızı belirtmeliyiz.

AYM’ne göre, 48. maddenin ikinci fıkrası Devlete özel teşebbüslerle ilgili düzenleme yapma yetkisi tanmaktadır. AYM, böylece, Anayasa’nın 48. maddesinin ikinci fıkrasının bu yönde sınırlamalara dayanak teşkil edebileceği görüşünü ortaya koymuştur. Bu gerekçe bize göre isabetli değildir. İlk olarak, bir gayrimenkulün

kira sözleşmesi ile bir başkasına kiralanması Anayasa'daki anlamıyla bir özel teşebbüs sayılamaz. Her şeyden önce "özel teşebbüs"ün, sözlük anlamı, "sermayenin ve öteki varlıkların özel kişilerin mülkiyetinde bulunduğu ve özel kişilerin denetimi altında kâr amacı ile yürütülen ekonomik faaliyetlerdir." Ayrıca, "devlet mülkiyeti ve denetimi altındaki işletmelere de kamu teşebbüsü denir."³¹ Asıl önemlisi, 48. maddede "özel teşebbüsler kurmak"tan bahsedilmektedir. Bir kişinin sadece kira mukavelesi ile kullanırmak için bile olsa gayrimenkul edinmesini ve tasarrufunda bulundurmasını "özel teşebbüs" olarak değerlendirmek mümkün görünmemektedir.

İkinci olarak, 48. maddenin gerekçesinde, "özel teşebbüsler devletleştirilecekse bunun şartları 47. maddede gösterilmiştir." demek suretiyle ne anlatılmak istendiği açıkça ortaya konmuştur. Oysa, bir gayrimenkulün devletleştirilmesi değil, kamulaştırılması söz konusu olabilir. Bir gayrimenkul, bir "teşebbüsün" parçası ise devletleştirilebilir. Böylece, sözleşme özgürlüğünü düzenleyen 48.maddede sözleşme özgürlüğüne yönelik bir sınırlama nedeni olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu durumda, 48. maddenin ikinci fıkrası ile Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun arasında bir bağlantı kurmak mümkün değilken AYM'nin gerekçesinde bu fıkraya açıkça yer vermiş olmasının başka bir nedeni olabilir. Bu neden, aşağıda Anayasa'nın 13. maddesindeki değişikliğe ilişkin açıklamamızdan sonra, zannediyoruz açıklığa kavuşacaktır.

Özel sınırlama nedenlerini inceleyen AYM, daha sonra genel sınırlama nedenleri ve sınırlamanın sınırı ölçütleri açısından denetim yapmaktadır. Bu kararın verildiği tarih olan 16.11.2000 tarihinde henüz Anayasa'dan temel hak ve özgürlüklere ilişkin genel sınırlama nedenleri (m.13) çıkartılmamıştı. Dolayısıyla, mülkiyet hakkı veya sözleşme özgürlüğü ile ilgili maddelerde sınırlama nedeni bulunmasa bile 13. maddedeki genel sınırlama nedenlerine başvurma olanağı bulunmaktaydı. 13. madde kararın verildiği tarihten sonra, fakat gerekçeli kararın yayımlandığı (15.3.2002) ve muhtemelen yazıldığı tarihten önce değişmişti. AYM'nin bu değişikliği dikkate almadan kararı verdiği tarihteki düzenlemelere göre gerekçe oluşturması gerektiği açıktır. Ancak, bize göre AYM, genel sınırlama nedenlerinin kalkmış olması ve sözleşme hürriyetini düzenleyen 48. maddenin de özel sınırlama nedeni öngörmemesi gerçeği karşısında, 48. maddenin ikinci fıkrasına atıf yapmak suretiyle adeta ileriye dönük bir yatırım yapmıştır.

İlgili Yasa'nın 2001 yılı için %10 sınırlama getiren hükmünü incelerken 13. maddeye ve oradaki sınırlama nedenlerine atıf yapan AYM, %10'luk sınırlamayı demokratik toplum düzeni gerekleri sınırını aştığı için iptal etmişti. Oysa, bir önceki yıla ait %25'lik sınırlamayı Anayasa'ya aykırı bulmayan ve 16.11.2000 tarihinde verilmiş bulunan AYM kararında, 2001 yılı Anayasa değişiklikleri göz önünde tutularak gerekçe yazıldığı izlenimi edinilmektedir. Bu hususu ispatlayacak birkaç delil vardır.

³¹ Halil SEYİDOĞLU, *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*, Güzem Yayınları, Ankara, 1992, s. 663.

Bir kere, AYM kararında, “ilgili Anayasa kuralları” bölümünde 13. maddenin eski haline yer verilmiş olmasına rağmen, gerekçede 13. maddenin 2001 yılı değişikliğinden sonraki haline atıf yapıldığını görüyoruz. Gerekçenin ilgili bölümü şöyledir: “Anayasa’nın 13. maddesinde belirtildiği biçimde, yasa koyucu tarafından yapılan temel hak ve özgürlüklerle ilgili sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamayacakları gibi sınırlama ile öngörülen amaca elverişli ve ölçülü olmalıdır.”

Görüldüğü gibi AYM, 13. maddedeki genel sınırlama nedenlerinden hiç bahsetmemektedir. Oysa, yukarıda da değindiğimiz gibi %10’luk artışı Anayasa’ya aykırı bulan kararında genel sınırlama nedenlerini aktarmış, ama daha da önemlisi 48. maddenin ikinci fıkrasına hiç atıf yapmamıştır. Oysa, eğer 48. maddenin ikinci fıkrasını bir sınırlama nedeni olarak görmek mümkün olsaydı, %10’luk sınırlama hükmünü iptal ederken de bu fıkraya atıf yapması gerekirdi. Çünkü, her ne kadar sınırlamanın sınırı ölçütünün aşılmasına dayanarak iptal kararı verilmiş olsa da, maddede yer alan sınırlama nedeni genel sınırlama nedenine göre önceliğe sahiptir. Ayrıca, AYM, asıl sınırlamanın sınırının aşılmadığı durumlarda, sınırlama nedeninin ne olduğunu açık bir şekilde ortaya koymalıdır.

Sonuç olarak, AYM, yukarıda ele aldığımız gerekçesinde, mülkiyet hakkına ilişkin 35. maddenin “...mülkiyet hakkının toplum yararına aykırı kullanılmayacağı...” düzenleyen hükmüne dayanarak, “...kira paralarının sürekli yükselişinin ekonomik ve sosyal yaşamı olumsuz yönde etkilemesi nedeniyle, kira artışlarının, temel ekonomik göstergelerin hedeflerine bağlı olarak geçici bir süre için sınırlandırılmasının kiracı kiralayan arasında bozulan ekonomik dengenin yeniden sağlanması toplumsal barışı ve kamu yararını gerçekleştirmek amacıyla getirdiği anlaşılmaktadır.” demek suretiyle yasayı Anayasa’ya uygun bulmuştur.

Kadının Kocasının Soyadını Alması

743 sayılı Medeni Kanun’un 153. maddesinin Anayasa’ya aykırı olmadığına karar veren AYM, kadın erkek eşitliği üzerine vermiş olduğu kararlardan oluşan bilançonun pasif hanesine bir karar daha eklemiş bulunmaktadır.³²

İtiraza konu eski Medenî Kanun’un 153. madde hükmü şöyleydi: “...Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuru ile kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir.”

AYM, kadının kocasının soyadını almasını öngören yasal düzenlemede Anayasa’ya aykırılık görmemiştir. AYM’ne göre; “İtiraz konusu “Kadın evlenmekle kocasının soyadını alır.” kuralı kimi sosyal gerçeklerin doğurduğu zorunluluklardan ve yasakoyucunun yıllar boyu kökleşmiş bir geleneği kurumsallaştırmasından kay-

³² AYM’nin 29.9.1998 günlü, E. 1997/61, K. 1998/59 sayılı kararı için bkz. AYMKD, S. 38, C. 1, s. 124 vd.; RG:1.5.11.2002, Sayı: 24937.

naklanmaktadır. Aile hukuku öğretisinde de kadının erkeğe göre farklı yaratıldığı, zorunluluklar ve toplumsal gerçekler karşısında kadının korunması, aile bağlarının güçlendirilmesi, evlilik birliğinde düzen ve uyum sağlanması, aile içinde iki başlılığın önlenmesi gerektiği gibi hususlarda görüşler bulunmaktadır./ Kadının evlenmekle kocasının soyadını almasının cinsiyet ayırımına dayanan bir farklılaşma yarattığı savı da yerinde değildir. Anayasa'nın 10. maddesinde öngörülen eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı olacağı anlamına gelmez./ Kişilerin haklı bir nedene dayanarak değişik kurallara bağlı tutulmaları eşitlik ilkelerine aykırılık oluşturmaz.”

Oysa karara katılmayan üyelerin gerekçelerinde belirttikleri gibi; “...insanın, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme, onurlu bir yaşam sürdürme konusundaki haklarını, kişiliğe bağlı dokunulmaz, devredilmez vazgeçilmez temel hak ve özgürlükler listesinin başına yerleştiren ve bunların yaşama geçirilmesi için gerekli ortamı ve koşulları sağlamayı amaç edinen çağdaş hukuk anlayışının ürünü olan uluslararası belgeler arasında yer alan 1985 yılında katıldığımız “Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinde”, genel eşitlik ilkesinin somut göstergesi olan “...farklı cinslerin eşit haklara sahip olması ilkesinin esas alındığı görülmektedir.”

Karşıoy sahipleri daha sonra, Sözleşme'nin kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesine yönelik hükümlerini aktarmışlardır. Karşıoy gerekçesinde yer alan hususlardan en ilginç çoğunluk kararında kamu düzeni ve kamu yararına dayanılmasına yöneltile eleştiridir. Buna göre, söz konusu soyut kavramlarla eşitsizliği açıklamak mümkün değildir, “...çünkü bu tür gerekçelerin ancak kamu düzenini bozan ya da kamu yararını zedeleyen somut olayların varlığı halinde geçerli olabileceği açıktır.” Daha sonra, akademik bir çalışmaya³³ atıf yapan karşıoy sahipleri, Alman Anayasa Mahkemesi'nin 5.3.1991 günlü kararıyla kocanın soyadının ikincil aile adı olarak seçilmesini Anayasa'ya aykırı bulduğunu vurgulayarak, doğrudan bu karardan alıntı yapmışlardır. Bu durum, Anayasa yargıçlarının diğer anayasa yargıçları ve akademisyenlerle girdikleri etkileşime güzel bir örnek oluşturmakta, ancak sadece azınlıkta kalanların girdiği bir etkileşim olması nedeniyle de eksik kalmaktadır.

Sonuç olarak, karara katılmayan ve yasanın iptal edilmesi gerektiğini düşünenler eşitlik ilkesi yanında, 13. maddeye ve Alman Anayasa Yargısı'nda çokça başvurulan, ancak bizde pek sık kullanılmayan “...herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğunu...” düzenleyen 17. maddeye aykırı bulunduğu yönündeki kanaatlerini açıklamışlardır.

Anayasa Mahkemesi'nin bu kararını, evlenmenin dini merasimini yasaklayan karardakinin aksine, hukuku toplumsal alışkanlıklara ve kanaatlere göre belirleme çabasına bir örnek olarak göstermek mümkündür.

³³ Ece GÖZTEPE, “Anayasal Eşitlik İlkesi Açısından Evlilikte Kadının Soyadı,” AÜHF Dergisi, C. 45, S. 1-4, 1996, s. 185-193.

CMUK'nun 163. Maddesi - Savunma Hakkı

AYM'nin 2002 yılında hak arama özgürlüğü ile ilgili olarak verdiği kararlardan bir diğeri de, CMUK'nun 163. Maddesinin dördüncü fıkrasına ilişkin iptal kararıdır.³⁴ Anılan yasa hükmüne göre, sulh ceza mahkemelerinin görevine giren suçlar için düzenlenen iddianamelerde sanığın açık kimliğinin, uygulanması gereken yasa maddesinin ve esaslı kanıtların gösterilmesinin yeterli olduğu belirtilmiştir.

İtiraza konu ilgili fıkra hükmü şöyledir: "Cumhuriyet savcısının sulh ceza mahkemesinin görevine giren işler için düzenleyeceği iddianamede, sanığın açık kimliğini, uygulanması gereken kanun maddesini ve esaslı delilleri göstermesi yeterlidir."

Söz konusu düzenlemeye göre asliye ve ağır ceza mahkemelerinin görevine giren işlerde, isnat olunan suçun kanuni unsurlarının neden ibaret olduğu ve hazırlık tahkikatı sonucu ulaşılan esaslı neticelerin iddianameye yazılması öngörüldüğü halde sulh ceza mahkemelerinin görevine giren işler için düzenlenen iddianamelerde böyle bir zorunluluk getirilmemiştir.

İtiraz yoluna başvuran Bolvadin Sulh Ceza Mahkemesi, haklı olarak, savunma hak ve özgürlüğünün adil yargılanmanın vazgeçilmez bir koşulu olduğunu, savunmanın sonuçta kararın doğru olarak verilmesini sağladığını ileri sürmüştür.

AYM, Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenmiş olan savunma hakkının mahiyetini vurguladıktan sonra, "...her sanık, kendisine yöneltilen bir suçlamaya karşı isnadın nedeni ve hukuki niteliğini, hangi suçu işlediğini, suçu oluşturan hangi eylemden sorumlu tutulduğunu bilmek hakkına sahiptir. Bunları bilmeyen sanığın kendisini yeterince savunamayacağı açıktır." demek surefiyle savunma hakkının içeriğini doldurmuştur. Daha sonra, AİHS'nin adil yargılanma hakkına göre, sanığın kendine yönelik isnadın mahiyet ve sebebinden en kısa zamanda anladığı bir dille ve ayrıntılı olarak haberdar edilmesi gerektiğini aktarmıştır.

Ayrıca, AYM'ne göre, CMUK 163. madde düzenlemesi nedeniyle "...savunma hakkının gerektiği şekilde, etkin ve amacına uygun olarak kullanılması zorlaştırılmıştır." Böylece, AYM CMUK'nun 163. maddesinin dördüncü fıkrasını Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmiştir.

Meslek Odalarında Seçim İlkeleri - Türk Tabipleri Birliği

AYM, meslek odalarında seçimlerle ilgili önemli bir karara imza atmıştır. İtiraz konusu yasa, 23. 1. 1953 günlü 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunu'nun 60. maddesinin 7.6.1985 günlü, 3224 sayılı Yasa ile değiştirilen birinci fıkrasıdır ve Anayasa'nın 135. maddesine aykırı olduğu iddia edilmiştir.³⁵

³⁴ AYM'nin 20.3.2002 günlü, E. 2000/48, K. 2002/36 sayılı kararı için bkz. AYMKD, S. 38, C. 2, s. 600 vd., RG: 1.6.2002, Sayı: 24772.

³⁵ AYM'nin 19.2.2002 günlü, E. 2000/78, K. 2002/31 sayılı kararı için bkz. AYMKD, S. 38, C. 2, s. 583 vd.; RG:4.6.2002, Sayı: 24775.

İstanbul Tabip Odası, Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi Başkanlığına başvurarak; Odalarının 14.000 civarında üyesi olmasına karşın Türk Tabipler Birliği (TTB) Büyük Kongresinde 7 delege ile temsil edildiğini, 500 üyesi olan bir Odanın da 7 delege gönderdiğini, bunun eşitsizliğe yol açtığını belirterek, Haziran 2000 tarihinde yapılacak Büyük Kongreye, odalarının üye sayısına uygun bir delege sayısı ile katılımının sağlanmasını istemiştir.

Bu başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davada, 6023 sayılı Yasa'nın 60. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırılık savını ciddi bulan Mahkeme iptali için başvurmuştur.

İtiraza konu olan Türk Tabipleri Birliği Kanunu'nun 3224 sayılı yasa ile değişik 60. maddesinin birinci fıkrası şöyledir: "Büyük Kongre Tabip Odaları Umumi Heyetince gizli reyile seçilen temsilcilerden teşekkül eder. Azası (200)'e kadar olanlar (3), (500)'e kadar olanlar (5) ve (500)'den yukarı olanlar (7) temsilci ve aynı sayıda yedek seçerler."

Anayasa'ya aykırılık itirazını ciddi bulan Ankara 4. İdare Mahkemesi, yukarıda aktarılan düzenlemenin Anayasa'ya aykırılığını iddia eden gerekçesinde, anılan maddede öngörülen seçimin demokratik ilkelere uygun bir seçim olduğunu vurguladıktan sonra, "...davacının 6023 sayılı Yasanın söz konusu hükmünün, Anayasa'nın 135. maddesine karşın antidemokratik, adaletsiz ve eşitliğe aykırı bir düzenleme ile Birliğin temel organlarının oluşumunda ve işleyişinde demokrasiyi olanaksız kıldığı iddiası ve davalı idarenin aynı yönde iddiaları ciddi bulunarak..." Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasına karar verildiğini belirtmektedir.

Bilindiği gibi, Anayasa'nın 135. maddesi "Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları"nın düzenlemektedir ve bu hüküm Anayasa'nın sistematığı içinde yürütme bölümünün idare başlığı altında yer almaktadır. Bu maddenin ilk fıkrasında kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının amacı belirtilmiş; ayrıca, bu kuruluşlar "...organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleri..." olarak tanımlanmışlardır.

AYM, Büyük Kongre'de temsilin nasıl olacağını düzenleyen ikinci tümceyi Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmiştir. AYM, Anayasa'nın Türkiye Cumhuriyeti'nin "demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti" olduğunu belirten 2. maddesine atıf yaptıktan sonra, "...demokrasinin en belirgin özelliği, adil bir katılımı gerçekleştirmeye yönelik serbest, eşit, genel oy ilkesine dayanan ve temsilde adaleti de gözetilen seçimlerdir." değerlendirmesinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi'ne göre, "Anayasa'nın 135. maddesinde, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının "...kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişileri..." oldukları belirtilerek kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kuruluş ve işleyişlerinin demokratik esaslara uygun olması amaçlanmıştır. / İtiraz konusu kuralla sayısı kaç olursa olsun üyesi (500)'den yukarı olan Tabip Odalarının Büyük Kongreye katılımının yedi üyeyle sınırlandırılarak odaların, Birlik

Genel Kurulu'nda adil bir denge kurulmasına elverişli sayıyla temsil edilmelerinin engellenmesi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının oluşumunda demokratik ilkeleri esas alan Anayasa'nın 135. maddesi ile bağdaşmamaktadır."

AYM, ayrıca, iptal kararı nedeniyle ortaya çıkacak boşluğun kamu düzeni ve kamu yararını bozucu nitelikte olması nedeniyle iptal kararının RG'de yayımlanmasından itibaren altı ay sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir. Gerekçeli kararın 4.6.2002 tarihinde yayımlandığı dikkate alındığında, kararın 5.12.2002 tarihinde yürürlüğe girmiş olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu kararın önemi, şüphesiz demokratik seçime ve temsile ilişkin olmasından kaynaklanmaktadır. Anayasa Mahkemesi, üye sayısı (500)'den fazla olan tüm odaların temsilci sayısını (7) olarak sabitleyen düzenlemeyi, demokratik ilkelerle bağdaştıramamıştır. Ancak, asıl ilginç olan nokta, AYM'nin, demokrasinin en belirgin özelliği olarak kabul ettiği seçimlerin, diğer ilkeler yanında, "temsilde adalet" niteliğine de uygun olması gerektiğini vurgulamasıdır. Böylece AYM, meslek kuruluşlarına ilişkin Anayasa'nın 135. maddesinde yer almayan "temsilde adalet" ilkesini, Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan "demokratik Devlet" ilkesinden pozitif dayanağını alarak, demokrasinin genel niteliklerine yaptığı atıfla maddeye dahil etmiş bulunmaktadır. Oysa, Anayasa'nın 135. maddesinde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının seçimlerine ilişkin olarak, sadece, "yargı gözetimi altında ve gizli oyla" yapılmalarına yönelik ilkeler yer almaktadır.

AYM'nin bu kararında incelediği hükmün benzerlerini daha önce de Anayasa'ya uygunluk yönünden denetlediğini görüyoruz. Bunlardan ilki, 1991 yılında verilmiş bir karara konu olmuştur. AYM, son kararında incelediğine benzer bir hükmün yer aldığı Türk Eczacılar Birliği Yasası'nı K.1991/45 sayılı kararıyla iptal etmiştir.³⁶ Diğer taraftan, K.1995/9 sayılı kararında Türk Dış Hekimleri Birliği Kanunu'nun Birlik Genel Kurulu'nda odaların temsilini benzer şekilde düzenleyen hükmünü Anayasa'ya aykırı bulmamıştır.³⁷ Gerçi bu iki kararın verildiği tarihte, seçimlerle ilgili olarak "temsilde adalet" ilkesi Anayasa'da yer almıyordu, ancak, yukarıda da aktardığımız gibi zaten AYM bu ilkeyi demokratik devlet ilkesinden çıkarmış bulunmaktadır.

Bu durum bize göre anayasa yargısı alanında önemli bir soruna işaret etmektedir. Anayasa yargısında 10 yıl yasağı olarak bilinen düzenlemeye göre, AYM'nin itiraz yoluyla önüne gelmiş bir Anayasa'ya aykırılık iddiasına ilişkin olarak, esasa girerek verdiği bir red kararından sonra, aynı yasa hükmünü 10 yıl boyunca tekrar Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi tutması mümkün değildir. Fakat, meslek odalarının organlarının temsiline ilişkin düzenlemelerde olduğu gibi, içerik olarak aynı hükümler birden fazla yasa da yer alabilmektedir. Bu durumda, her biri için ayrı ayrı Anayasa'ya aykırılık itirazında bulunmak gerektiği şüphesizdir. Ancak,

³⁶ AYM'nin 3.12.1991 günlü, E. 1991/4, K. 1991/45 sayılı kararı için bkz. AYMKD, S. 27, C. 2, s. 663 vd.

³⁷ AYM'nin 15.2.1995 günlü, E. 1994/82, K. 1995/9 sayılı kararı için bkz. AYMKD, S. 31, C. 2, s. 507 vd.

aktardığımız örneklerde olduğu gibi AYM belli bir yasadaki düzenlemeyi Anayasa'ya aykırı bularak iptal ederken, başka bir yasadaki bulunan aynı düzenlemeyi Anayasa'ya aykırı bulmayabilmektedir. Bu durumda, bir meslek kuruluşu Anayasa'ya aykırı olduğu AYM tarafından tespit edilmiş bir düzenlemeye göre organlarını belirlemekten kurtulurken, diğer bir meslek kuruluşu kendi yasadaki düzenleme daha önce Anayasa'ya aykırı bulunmadığından, itiraz yolunu yeniden işletebilmek için 10 yılın dolmasını beklemek zorunda kalacaktır. Buna göre, örneğin 1995 yılında kendi yasal düzenlemesi Anayasa'ya aykırı bulunmayan Türk Diş Hekimleri Birliği Anayasa'ya aykırılık itirazına yeniden başvurulabilmesi için 2005 yılına kadar beklemek durumunda kalacaktır. Bu durumu Anayasa'nın üstünlüğü ilkesi ile bağdaştırmak mümkün olmadığı gibi, adalete duyulan saygının da böyle sonuçlarla yıpranacağı ortadadır. Bu ilginç örnekte de görüldüğü gibi, 10 yıllık yeniden denetleme yasağı süresinin bir an önce daha makul bir süreye çekilmesi yerinde olacaktır.

2002 yılının hemen başında yargıda ilginç bir olay yaşandı. Yargıtay Başsavcısı Sabih Kanadoğlu'nun "HADEP ve AKP davalarının hızlandırılıp bitirilmesi" yönünde AYM'ne yaptığı başvuruya AYM Başkanı Mustafa Bumin sert bir açıklamayla cevap verdi. 4 Ocak'ta tüm üyelerin katıldığı belirtilen açıklamayı yapan Başkan Bumin, Başsavcının AYM'ne gönderdiği yazıyı, kendilerine yargılama sürecini sorup bilgi almadan basına da açıklamasını eleştirdi. Ayrıca, Başsavcı'nın yetkisi dışında hareket ettiğini belirtti. Bunun üzerine Başsavcı hemen ertesi gün "yargıda kavga olmaz" diyerek gerginliği yumuşatmaya çalıştı.

Mart ayında yaşanan bir gelişme ise Yargıtay Başsavcısı Sabih Kanadoğlu ile Danıştay'ı karşı karşıya getirdi. Yargıtay Başsavcısı'nın Danıştay'a tepki göstermesine neden olan sürecin odağında yine Recep Tayyip Erdoğan bulunmaktaydı. Başsavcı, Erdoğan hakkında daha önce Belediye Başkanı olduğu dönemde suç işlemek için çete kurmak suçu başta olmak üzere ihaleye fesat karıştırmak, rüşvet ve zimmet suçlarından yargılanabilmesi için yeni bir girişimde bulunuyordu. Başsavcı, bir süre önce "çete suçu işlenmemiştir." diyerek Erdoğan hakkında verilen yargılama kararını kaldıran Danıştay'ı "yetkisini aşarak hukuka aykırı karar vermekle" suçladı ve Danıştay'dan bu kararını gözden geçirip, kendisine soruşturma imkanı tanınmasını istedi. Başsavcı'nın bu istemiyle birlikte sunduğu dosyada Erdoğan hakkında ağır suçlamalar bulunuyordu. Başsavcı, bu isteğinin hukuk dışı olduğunu iddia eden çevrelere de "Ben görevimi yaptım." diyerek cevap verdi. Ancak, 11 Aralık 2001 tarihinde İçişleri Bakanlığı'nın vermiş olduğu soruşturma iznini iptal etmiş olan Danıştay 2. Dairesi, Başsavcı Kanadoğlu'nun yeniden inceleme talebini incelemeksizin reddetti. Daha sonra da, Danıştay Başkanlığı, hem Başsavcı Kanadoğlu'nu, hem de Danıştay aleyhinde basında çıkan bazı yorumları eleştirdi ve verilen kararın hukuka uygun olduğunu savundu. Buna göre, Dairenin 4483 sayılı yasaya göre kesin olan kararına karşı itiraz yolu bulunmamaktadır ve Başsavcı'nın "yokluk" iddialarının bir dayanağı yoktur. Basına da tepki gösteren Danıştay Başkanlığı "...bilgi ve belge olmadan uluorta yapılan bu saldırı, tek kelimeyle u-

tanç vericidir.” ifadelerine açıklamasında yer vermiştir.³⁸ Danıştay’ın Erdoğan kararı dışında da birkaç hassas davayla karşı karşıya kaldığı ve bunların basın tarafından gündemde tutulduğu bilinmektedir. Nitekim, Danıştay’ın kuruluş yıldönümü nedeniyle yapılan toplantıda konuşan Danıştay Başkanı Nuri Alan, konuşmasının önemli bir bölümünü basını eleştirmeye ayırmıştır.

2001 yılı Anayasa değişiklikleri sırasında Geçici 15. maddenin 3. fıkrasının kaldırılmasıyla anayasa uygunluk denetimine tabi hale gelen yasalarla ilgili Anayasa’ya aykırılık itirazları AYM’ne gelmeye başladı. Bu yöndeki bir habere göre, Çamardı Asliye Hukuk Mahkemesi, 12 Eylül dönemi yasalarından olan “Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun”un Anayasa’ya aykırılığı iddiası ile Anayasa Mahkemesi’ne başvurdu (8 Şubat 2002).

Basına yansiyarak tartışmalara neden olan bir diğer gelişme de Radikal Gazetesi yazarı Mine Kırıkkanat’ın Yargıtay Onursal Üyesi Çetin Aşçıoğlu’nun bir mektubuna dayanarak 13 Mart 2002 tarihinde yayımlanan “Bakan’ol Adalet” başlıklı yazısıydı. Bu yazıda, Aşçıoğlu’nun mektubuna dayanarak, Adana’da görevli hakim ve savcıların Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk’ü havaalanında karşılar ve uğurlarken ortaya koydukları tablo eleştiriliyordu. Aktarılanlara göre, hakim ve savcılar Adalet Bakanını karşılar ve tek sıra halinde ve askerlere taş çıkaracak bir düzenle saygı duruşunda bulunmuşlardı. Dahası, Bakan uğurlarken uçağın rötör yapması üzerine dört saat boyunca havaalanında beklemişler, hiçbiri Bakan yolcu etmeden havaalanından ayrılmamıştı. Bu olayla ilgili asıl ilginç nokta, Adana Başsavcısı’nın gazeteye gönderdiği açıklamada davranışlarını “Devlet terbiyesi gereği” ile savunmasıydı.³⁹

Haziran ayında basına yansıyan gelişmeler demokratikleşme amacıyla yapılan Anayasa ve yasa değişikliklerinin yargıyı da etkilemeye başlamış olduğunu göstermesi açısından önemliydi. 13 Haziran tarihli haberlere göre, Yargıtay, F tipi cezaevlerini protesto eden kişileri yasadışı örgüte yardım ve yataklık etmek suçundan mahkum eden DGM kararını “soyut gerekçeyle mahkumiyet” olmaz diyerek bozdu. 18 Haziran tarihli haberlerde ise, Kürtçe ders alabilmek için dilekçe veren öğrencilere üniversite yönetimlerinin verdiği cezaların İstanbul, Van ve Adana İdare Mahkemeleri tarafından yürütülmesinin durdurulduğu aktarılıyordu.

Haziran ayında yaşanan gelişmelerden bir diğeri Yargıtay Birinci Başkanı Doç.Dr.Sami Selçuk’un emekliye ayrılmasıydı. Yargıçlığı kadar, bilim adamlığı ile de tanınan Selçuk, özellikle Yargıtay Birinci Başkanlığı görevine geldikten sonra, Yargı Yılı Açılış konuşmalarıyla gündemde uzun süre kalmıştır.

Seçimler ve Siyasi Partiler

2001 anayasa gelişmelerini ele alan çalışmamızı şu ifadelerle bitirmiştik: “Seçim tartışmaları için henüz erken olmakla birlikte, 1982 Anayasası’nın yürürlüğe

³⁸ Radikal, 27 Mart 2002.

³⁹ Radikal, 22 Mart 2002.

girmesinden bu yana hep 5 yıllık süre dolmadan erken seçime gidildiği düşünülecek olursa, bu konudaki tartışmaların da gündeme gelmesi mümkündür.” Gerçekten, 57. Hükümetin çöküş sürecine girdiği 2002 yılı başlarından itibaren erken seçim tartışmaları Türkiye'nin gündemine girdi. Özellikle Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Kemal Derviş'in, 10 Mayıs 2002 tarihinde, *Milliyet Gazetesi*'nden Hasan Cemal'e yaptığı açıklama bu konudaki tartışmaları gündemin üst sıralarına taşıdı. Derviş açıklamasında, seçimin tarihinin belli olması gerektiğini söylüyordu⁴⁰. Derviş'in açıklaması koalisyon ortakları ve muhalefet partileri tarafından farklı değerlendirildi. MHP Derviş'i sorumsuzlukla suçlarken, DSP ve ANAP bu açıklamanın siyasi istikrarı bozabileceği görüşünü dile getirdi.

Derviş'in açıklaması dolayısıyla, Anayasa Hukuku bağlamında, erken seçim tarihinin çok önceden belirlenip belirlenemeyeceği konusu tartışmaya açıldı. TBMM Başkan vekili Murat Sökmenoğlu, 55. Hükümetin bu konudaki tutumunu hatırlatarak Derviş'i eleştirdi. Gerçekten Ecevit başkanlığındaki azınlık hükümeti zamanında, 18 Nisan 1999 günü yapılacak erken seçim için 30 Temmuz 1998 günü karar alınmıştı.

Erken seçim konusundaki görüşlerin olgunlaşmaya başlamasıyla birlikte kulislerde seçim tarihine ilişkin belli başlı üç olasılık üzerinde durulmaya başlandı: 2002 sonbahar-kış ayları, 2003 bahar-yaz ayları veya 2003 sonbaharı. Bu olasılıklar üzerinde konuşulurken özellikle AB takvimi, ABD'nin Irak'a müdahale olasılığı ve iktidar partileri açısından iç siyasette uygun ortamın oluşup oluşmayacağı gibi değişkenler göz önüne alınıyordu⁴¹. Koalisyon ortakları başlangıçta bu konuyu tartışmaktan kaçınırsalar da, özellikle Başbakan Bülent Ecevit'in hastalığını fırsat bileerek iktidara yüklenen muhalefetin baskısıyla, erken seçim olasılığını hükümetin gündemine almak zorunda kaldı. Konu kapsamlı olarak ilk kez 21 Mayıs'ta Ecevit'in hastalığı dolayısıyla Başkent Hastanesi'nde toplanan liderler zirvesinde ele alındı. Zirvede, koalisyonun sürmesi yönünde görüş birliğine varılırken, liderler yakın zamanda bir erken seçim olmayacağı açıklamasını yaptı. 1 Temmuz'da yapılan bir sonraki liderler zirvesinden ve 4 Temmuz'da yapılan ekonomi zirvesinden de “Erken seçim yok.” mesajı çıktı. Ancak bütün bu açıklamalara rağmen, koalisyon ortakları arasında erken seçim konusunda önemli görüş ayrılıklarının olduğu, konunun ilgili partilerin organlarında tartışıldığı görüldü. Sonuç olarak, söz konusu partilerin liderleri ve kadroları, siyasi geleceklelerini derinden etkileyecek böylesine önemli bir konuda koalisyonun menfaatleri yerine kendi menfaatleri doğrultusunda karar alıp hareket etmekte tereddüt etmedi. Nitekim, daha önce erken seçim yapılmasına karşı çıkan MHP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Devlet Bahçeli, 7 Temmuz günü, Kocayayla Türkmen Kurultayı'nda, 1 Eylül'de TBMM'nin toplanmasını, 3 Eylül'de erken seçim kararı alınmasını ve 3 Kasım'da da mevcut hükümetle erken seçime gidilmesini önerdi. MHP'den böyle bir açıklama gelmesinde kuşkusuz, MHP kadrolarının ve tabanının, AB'ye uyum çalışmaları

⁴⁰ *Milliyet*, 10 Mayıs 2002.

⁴¹ Murat Yetkin, “Erken Seçim Senaryoları,” *Radikal*, 10 Mayıs 2002.

çerçevesinde anadilde eğitim ve idam cezası konusunda diğer koalisyon ortakları ile içine düştüğü görüş ayrılıklarının da büyük payı vardı.

Bahçeli'nin yaptığı açıklamanın yankıları sürerken koalisyon ortakları arasında ki gerginlik iyice su yüzüne çıktı. 10 Temmuz günü yapılan liderler zirvesinde, özellikle AB'ye uyum politikaları nedeniyle anlaşmazlığa düşen MHP ve ANAP arasındaki ipler koptu. Aynı gün MHP, TBMM'nin 1 Eylül tarihinde toplanmasını ve 3 Kasım tarihinde erken genel seçimin yapılmasını öngören 125 imzalı bir önergeyi TBMM Başkanlığı'na verdi. Bu sıkıntılı süreçte yara alan sadece koalisyon değildi. Koalisyonun en büyük ortağı DSP de parçalanma sürecine girmişti. Özellikle Temmuz ayı başlarında DSP'de yaşanan istifalar bu partinin olası bir seçime kadar güçlkle ayakta kalacağını gösteriyordu. Bu süreçte, olası seçimlerin kaderini de etkileyebilecek en önemli gelişme Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in görevinden ve partisinden istifa etmesiydi. Cem'le birlikte Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Kemal Derviş te istifa etmişti. Fakat basına sızan haberlere göre, Derviş Cumhurbaşkanı Sezer'in isteğiyle istifasını geri almıştı. Derviş ertelediği istifasını daha sonra 10 Ağustos günü Başbakan'a sunacaktı.

11 Temmuz günü, MHP'nin ardından DYP de, TBMM'nin olağanüstü toplantıya çağırılması için TBMM Başkanlığı'na başvurdu. DYP, MHP'den farklı olarak TBMM'nin daha erken bir tarihte, 22 Temmuz'da toplantıya çağırılmasını talep ediyordu. Bu başvuruda Anayasa Hukuku açısından ilginç olan nokta, başvuruda sadece 84 milletvekilinin imzasının bulunmasıydı. Oysa Anayasa'ya göre, TBMM'nin olağanüstü toplantıya çağırılabilmesi için 110 milletvekilinin imzası gerekiyordu. İmzaların yetersiz olduğu kendisine hatırlatılan DYP Grup Başkanvekili Turan Güven şu açıklamayı yapıyordu: "Samimi olduğumuzu göstermek istedik. İmza sayısının tamamlanması için partilerle görüştük. 'Gelişmeleri bekleyeceğiz' dediler. İmzalar daha sonra da tamamlanır."⁴²

15 Temmuz tarihinde TBMM Başkanı Ömer İzgi MHP'nin, TBMM'nin 1 Eylül'de olağanüstü toplantıya çağırılmasına ilişkin önergesini işleme koydu. Ancak bu arada AKP, DYP'nin TBMM'nin 22 Temmuz'da toplanmasına ilişkin önergesine destek verdi. Böylece, 22 Temmuz günü TBMM 141 imzalı AKP-DYP ortak önergesiyle, 3 Kasım tarihinde erken seçim yapılması kararını almak için olağanüstü toplandı. Bu toplantıya DSP, MHP, ANAP, SP ve Yeni Oluşumcular katılmadı. Böylece, Anayasa ve TBMM içtüzüğü gereği, toplantı çağrısı kendiliğinden düştü. TBMM Başkanı Ömer İzgi, 1 Eylül'de toplanmak üzere oturumu kapattı. Bütün bu gelişmelere rağmen MHP erken seçim konusundaki girişimlerini sürdürdü. MHP 23 Temmuz günü, TBMM'nin 29 Temmuz tarihinde olağanüstü toplantıya çağırılması talebinde bulundu.

MHP'nin bu önerisine destek veren ANAP ve SP, 25 Temmuz'da TBMM Başkanlığı'na başvurarak olağanüstü toplanacak olan Meclisin erken seçim kararının yanı sıra bazı yasa tasarı ve tekliflerini de görüşmesini istedi. Böylece parti grupla-

⁴² Radikal, 12 Temmuz 2002.

rına gönderilen çağrıda "Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personeli Eğitim Merkezleri Yasa Tasarısı, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine İlişkin İhtiyari Protokolün Onaylanmasına İlişkin Yasa Tasarısı, Siyasi Partiler ve Seçim Yasalarına İlişkin Yasa Değişikliği Teklifleri, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Yasa'da değişiklik öngören teklif'in görüşüleceği belirtildi.

29 Temmuz'da TBMM 451 milletvekilinin katılımıyla olağanüstü toplandı. 30 Temmuz'da, 3 Kasım'da erken seçim yapılmasına ilişkin önerge Anayasa Komisyonu'nda ele alındı. Komisyonunda DSP'nin 3 ret oyuna karşılık 22 oyla kabul edilen önerge 31 Temmuz günü TBMM Genel Kurulu'nda oylandı. 514 milletvekilinin katıldığı oylamada 6 mükerrer oy kullanıldığı tespit edildi. Sonuçta, 433 kabul, 62 ret ve 3 çekimser oyla TBMM, 3 Kasım 2002 tarihinde erken genel seçim yapılması kararını aldı. Söz konusu karar 2 Ağustos günü Resmi Gazete'de yayımlandı. 6 Ağustos günü Anayasa gereği atanan "seçim bakanları" göreve başladı.

TBMM içinde ve siyasi alanda bütün bu gelişmeler yaşanırken, seçimlerin gözetim ve denetiminden sorumlu Yüksek Seçim Kurulu sürecin hukuki boyutuna ilişkin bir açıklama yaptı. YSK Başkanı Tufan Algan alelacele yapılacak seçimlerin yaratacağı sıkıntılara dikkat çekerek, "...[p]arlamentonun koalisyon ortaklarının istediği biçimde 1 Eylül'de toplanıp 3 Kasım için karar almaları durumunda seçimin meşruiyetine gölge düşeceğ[i]..." görüşünü dile getirdi⁴³.

TBMM erken seçim kararı almasının ardından, 8 Ağustos'ta, MHP, DSP ve ANAP'ın çağrısıyla bir kez daha olağanüstü toplandı. Bu toplantıda seçim harcamaları için ödenek verilmesini öngören Ek Bütçe Yasa Tasarısı kabul edildi. Aynı toplantıda İş Güvencesi Yasa Tasarısı da yasalaştı. TBMM 13 Ağustos'ta, bazı ilçelerin il yapılmasına ilişkin yasa tekliflerini görüşmek üzere yine olağanüstü toplandı. Bu kez Genel Kurul'da çoğunluk sağlanamadı ve TBMM 1 Ekim'de toplanmak üzere tatile girdi.

Erken seçin. kararının alınmasıyla birlikte siyasi partilerin seçime ilişkin çalışmaları da hız kazandı. Bu çerçevede hem sağda hem solda siyasi partiler arasında ittifak arayışları gündeme geldi. Özellikle, ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz'ın ortaya attığı "Fransız Modeli İttifak" konusu çok konuşuldu, çok tartışıldı. Milletvekili aday listelerinin YSK'ya verilmesiyle birlikte ittifak tartışmaları sona erdi. Solda, SHP, HADEP ve ÖDP; sağda, SP ve BBP ittifak arayışına girdiyse de bu arayışlar bir sonuç vermedi. DYP, Tuğrul Türkeş'in ATP'si ve Mehmet Ali Bayar'ın DTP'si ile ittifak yaparak bu partilerin adaylarına listelerinde yer verdi. HADEP ve EMEP ise DEHAP çatısı altında seçime girdi.

Seçim öncesinde siyasi partilerin faaliyetleri ittifak arayışlarıyla sınırlı kalmadı. Seçimlerde barajın altında kalma ihtimali olan siyasi partiler Seçim ve SPY'de değişiklik yapılması için harekete geçti. Bu konuda kayda değer bir öneri DYP'den

⁴³ Radikal, 18 Temmuz 2002.

geldi. DYP'nin, esas olarak iki türlü seçim ve tercih sistemini içeren önerisi, çok geç kalındığı gerekçesiyle koalisyon ortakları tarafından kabul edilmedi.

Kuşkusuz seçim öncesi yaşanan en önemli gelişme, daha önceki erken genel seçimlerde olduğu gibi, seçimi erteletme çabalarının gündeme gelmesiydi. Bu bağlamda üzerinde en çok konuşulan senaryo hükümetin düşürülmesi üzerine kurulmuştu. Ağustos ayı başından itibaren kulislerde dolaşmaya başlayan senaryoya göre, hükümet bir gensoruyla düşürülecek, yerine tercihan DYP Genel Başkanı Tansu Çiller başkanlığında bir hükümet kurulacak ve seçim iptal edilecekti. Bu konudaki tartışmaların hızı, özellikle Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in koşullar olduğu takdirde Meclis'i feshedebileceğini açıklamasının ardından kesildi. Söz konusu senaryolar üst düzey askeri yetkililerin seçimin iptaline karşı olduklarını açıklamasının ardından ise tümüyle rafa kalktı. Bu kez, Türkiye baraj tartışmasına kilitlendi. Kulislerde, ANAP ve YTP'nin ülke barajını %5 veya %7'ye düşürmek için harekete geçtiği haberleri yayıldı. Seçimi erteletme girişimleri Eylül ortasında milletvekili aday listelerinin YSK'ya verilmesiyle tekrar hız kazandı. Listede yer bulamayan veya yerini beğenmeyen milletvekilleri, kamuoyunda "Küskünler Hareketi" olarak bilinen harekete katılmakta tereddüt etmedi.

YTP'nin başını çektiği ve SPY'de değişiklik yapmak suretiyle seçimi erteletme planları diğer partilerden destek gelmemesi üzerine başarısızlıkla sonuçlandı. Bunun üzerine küskünlerin TBMM'nin anayasal açılışını bekleyecekleri ve bu tarihte girişimde bulunacakları haberleri yayıldı. Küskünler Meclisi açık tutmaya çalışacak ve seçimi erteletmenin yollarını arayacaktı. Bu bağlamda YTP'nin tam destek bulamadığı için vazgeçtiği SPY değişikliği için SP kolları sıvadı. SP konuya ilişkin yasa değişikliği teklifini TBMM Başkanlığı'na sundu.

Seçimi erteletme girişimleri YSK'nın Erdoğan, Erbakan, Bozlak ve Birdal hakkındaki kararlarını açıklamasının ardından bir kez daha gündeme geldi. ANAP ve YTP, SP'nin, yukarıda anılan, seçim barajının %5'e düşürülmesi, siyasi parti ittifaklarına olanak sağlanması, tercihli oy sisteminin getirilmesi ve TCY m. 312'den kaynaklanan siyasi yasakların kaldırılması hususlarını içeren yasa değişikliği önerisine tam destek kararı aldı.

Küskünler son olarak, 23 Eylül günü mesai saati bitimine 2 dakika kala, saat 17.58'de, 124 imzalı dilekçeyle TBMM Başkanlığı'na başvurdu ve TBMM'nin 26 Eylül günü olağanüstü toplantıya çağrılmasını talep etti. Küskünlerin bu girişimine SP kurumsal, ANAP ve YTP ise örtülü olarak destek verdi. Küskünlerin amaçlarına ulaşabilmeleri için MHP'nin, özellikle de DSP'nin desteğini sağlamaları gerekiyordu. Küskünler bütün çabalarına rağmen bu konuda başarılı olamadı ve 1 Ekim'de toplanan TBMM 170'e karşı 191 oyla 3 Kasım'a kadar Meclis'in tatile girmesine karar verdi. Küskünler yine de vazgeçmedi. Bu hareket içinde yer alan milletvekilleri 11 Ekim günü 110 imzayla TBMM'nin tatile girme kararının iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu.

27 Eylül günü Cumhurbaşkanı Sezer seçimlerin ertelenmesine karşı olduğunu sözcüsü aracılığıyla bir kez daha tekrarladı.

2 Ekim günü gümrük kapılarında oy verme işleminin başlamasıyla resmen seçim sürecine girilmiş oldu. Bu bağlamda eski Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk seçimin ertelenmesinin Anayasa'nın ruhuna aykırı olacağı görüşünü dile getirdi. Türk şu açıklamayı yaptı: "Hukuki bakımdan benim görüşüme göre, 7 Ağustos 2002'den itibaren seçim takvimi işlemeye başladığı için seçimler Anayasa'nın ruhuna uygun olarak savaş halinde ertelenebilir. Bunun dışındaki erteleme Anayasa'nın ruhuyla çelişir."⁴⁴

Seçim öncesi Devlet İstatistik Enstitüsü 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarını açıkladı. 28 Ağustos günü açıklanan verilere göre, Türkiye'de toplam seçmen sayısı 43 milyon 600 bin olarak tahmin edildi. 3 Kasım seçiminde ilk kez oy kullanacak seçmen sayısı ise 4 milyon 300 bin olarak kayıtlara geçti. Seçimin zamanlaması ilk defa oy kullanacak genç seçmenler açısından, kendi ikamet ettikleri bölgede değil de okullarının bulunduğu bölgede oy kullanıp kullanamayacakları problemini de beraberinde getirdi. Seçimlerde ilk kez oy kullanacak genç seçmenlerin oranı göz önüne alındığında bu problemin siyasi partilerin gündemine girmesi de kaçınılmaz görünüyordu. Bazı partiler, örneğin YTP, okullara sandık kurulmasını önerdi, ancak YSK probleme farklı bir çözüm getirdi: Öğrenciler halen kayıtlı oldukları muhtarlığa gidip 3 Kasım'da okula devam nedeniyle hangi ilde olduklarını bildirecek ve oyunu burada kullanmak istediğini beyan edecekti. Başvuru yapılan muhtarlık ise bu beyanı ilgili muhtarlığa bildirecekti.

2002 erken genel seçimi siyasi boyutuyla olduğu kadar hukuki boyutuyla da Türk Anayasa Tarihinin üzerinde en çok konuşulan seçimlerinden biri oldu. Anayasa hukuku bağlamında 2002 erken genel seçimine ilişkin tartışmalar; seçim sistemi, YSK kararları ve 12 Eylül hukukunun uzun vadeli etkileri üzerinde yoğunlaştı.

Seçim öncesinde siyasi partilerin birinci gündem maddesi seçim sistemiydi. Daha önceki seçimlerde olduğu gibi, %10 ülke barajının yüksekliği ve ortaya çıkacağı adaletsiz sonuçlar siyasetçiler ve akademisyenler tarafından çeşitli ortamlarda sık sık dile getirildi. Seçim sistemiyle ilgili olarak üzerinde durulan bir başka konu milletvekillerinin illere dağıtım yönteminden kaynaklanan sorunlardı. Seçim öncesinde Devlet İstatistik Enstitüsü Türkiye nüfusunu 67 803 927 olarak açıklamıştı. Buna göre bu rakam TBMM'nde temsil edilen milletvekillerinin toplam sayısı olan 550'ye bölüldüğünde, her 123 279 kişiye 1 milletvekili düşmesi gerekiyordu. Oysa Milletvekili Seçimi Kanunundaki düzenleme farklı bir tablonun ortaya çıkmasına neden olmaktaydı. Örneğin, Tunceli'de 46 000 kişiye 1 milletvekili düşerken, İstanbul'da bu rakam 143 000'e çıkıyordu. Yukarıdaki hesap esas alınmış olsaydı, bazı iller (örneğin Tunceli, Bayburt, Kilis) milletvekili çıkarma olanağını bulamayacaktı.

Yukarıda kısaca değindiğimiz gibi, seçim öncesi seçim yasalarını değiştirmek için yapılan girişimler başarısızlıkla sonuçlandı. Sonuçta, seçim sistemi bu kadar

⁴⁴ Radikal, 1 Ekim 2002.

eleştirilmesine rağmen, Türkiye 2002 seçimine 1995 ve 1999 seçimlerinde uygulanan seçim sistemiyle girdi.

Seçim öncesinde seçim yasaları kadar, YSK'nın bu yasaları uygularken verdiği kararlar da tartışma konusu oldu. YSK özellikle milletvekili aday listelerini inceleyen oldukça dar bir yorum yöntemi kullandı. Kurul yaptığı inceleme sonunda 50 kadar adayın seçilme hakkı olmadığına karar verdi. Bu tespitler çerçevesinde iki adayın durumu dikkat çekiciydi: Birincisi, Bursa DEHAP 1. sıra adayı Ayla Yıldırım 2911 sayılı yasaya göre izinsiz gösteri yapmak suçundan mahkum olmuştu. Yine DEHAP'tan aday olan Ali Rıza Yurtsever'in ise, Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesinden mahkumiyeti vardı. Oysa bu suçlar Seçim Yasası'nda seçilmeye engel suçlar arasında açıkça yer almıyordu. Bu durumda, YSK, kısa karardan gerekçe tam olarak anlaşılamamakla birlikte, bu kişilerin adaylığını, ya Anayasa gereği, mahkumiyetleri 1 yılın üzerinde olduğu için ya da yasa gereği, anılan suçların ideolojik ve anarşik suç sayılmaları gerektiği için kabul etmemiştir.

YSK bazı siyasi parti liderlerinin milletvekili adayı olup olamayacaklarını kara bağlarken de aynı dar yorum yöntemini kullandı. YSK kamuoyunda büyük bir merakla beklenen bu kararları 20 Eylül günü açıkladı. Buna göre Kurul, Recep Tayyip Erdoğan, Necmettin Erbakan, Murat Bozlak ve Akın Birdal'ın milletvekili seçilme yeterliği olmadığına karar verdi. YSK bu kararları verirken, Anayasa'nın 76. ve Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 11/f. Maddesine dayanmıştı. Adı geçen yasaklı liderler daha sonra YSK'ya başvurarak aleyhlerine alınan kararların şikayet yoluyla düzeltilmesi talebinde bulundularsa da bu talepleri YSK tarafından reddedildi.

YSK milletvekili aday listelerine ilişkin bazı kararlarında ise daha geniş bir yorum yöntemi kullandı. Örneğin Kurul, TCY m. 312'den mahkum olan, bekleme süresinin bitiminde mahkemeden memnu haklarının iadesi kararı alan ve bu kararları kesinleşen adayların başvurusunu kabul etti. YSK aynı şekilde, TCY m. 168'den hükümlü THKO'nun önde gelen isimlerinden Mustafa Yalçınar'ın seçimlerde aday olabileceğine karar vererek Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nin, "...memnu hakların iadesi siyasi hakların kullanımı sonucunu doğurmaz." şeklindeki görüşüne katılmadığını açıkça ortaya koymuş oldu. Kurul, eski FP milletvekili Bekir Sobacı'nın seçime bağımsız katılabileceğine karar verirken ise, siyasi yasakların artık yalnızca parti kurucusu-yöneticisi olma ve parti listelerinden seçilme yasasıyla sınırlı tutulması gerektiği görüşünü savundu.

Kuşkusuz, YSK'nın milletvekili aday listelerine ilişkin en ilginç kararlarından biri işadami Fadıl Akgündüz'ün seçilme yeterliği olduğuna ilişkin kararıydı. Daha sonra Siirt'ten bağımsız milletvekili seçilen Fadıl Akgündüz'ün milletvekilliği kamuoyunda büyük tartışma yaratacak ve Siirt seçimlerinin iptalinin ardından Akgündüz'ün milletvekilliği sona erecekti.

YSK'nın seçim yasalarına ilişkin tutumu da dikkat çekiciydi. Kurul seçim sürecinin başında olumlu bir adım atarak, önceki seçimlerde uyguladığı kararını değiştirdi ve anket yayın yasağını oy verme gününden 7 gün önceye aldı. Daha sonra

ise, 23 Ekim'de oybirliğiyle aldığı ve 27 Ekim'de yürürlüğe giren kararla, kamuoyuna seçim yasaklarının 2 Kasım günü saat 16.00'a kadar geçerli olacağını duyurdu. Böylece YSK seçim sürecine ilişkin yasaklayıcı düzenlemelere bir yenisini eklemiş oldu. YSK Başkan Vekili daha sonra bir açıklama yaparak konuyu netleştirmeye çalıştıysa da, bu karar YSK'nın tutumunu göstermesi açısından ilginç bir örnek olarak belleklerde kaldı.

2002 erken genel seçimi öncesinde, Türkiye'de siyasi yasakların boyutunu ve 12 Eylül hukukunun uzun vadeli etkilerini gösteren çarpıcı bir tablo ortaya çıkmıştı. 78'liler Vakfı Girişimi'nin derlediği bilgilere göre, 12 Eylül hukukundan etkilenen 21 764 kişinin siyasete girme hakkı yoktu.

Kuşkusuz, 12 Eylül hukukunun siyasi hayata uzun vadeli etkileri en çok, Recep Tayyip Erdoğan'ın milletvekili adayı olup olamayacağına ilişkin tartışmalar dolayısıyla gündeme geldi. 1982 Anayasası ve 12 Eylül döneminde çıkarılan yasaların getirdiği yasakçı düzenlemelerle siyasette önü kapanan Erdoğan'ın durumu farklı ve ilginç bir örnek olarak Türk Anayasa Tarihi kayıtlarına geçti.

Bilindiği gibi Recep Tayyip Erdoğan, TCY'nin 312. maddesinin 2.fıkrasına göre Diyarbakır 3 Numaralı DGM kararıyla hüküm giymiş ve bu hüküm Yargıtay 8. Dairesi tarafından 23.9.1998 tarihinde onanmıştı. Erdoğan'ın, Siirt'te halkın önünde yaptığı bir konuşmada söylediği "...minareler süngülerimiz, kubbeleri miğferlerimiz, cemaati de askerlerimizdir." sözleri nedeniyle verilen mahkumiyet kararı oy çokluğu ile alınmış ve Erdoğan'ın "halkı din... farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik..." ettiği ve böylece suçun oluştuğu kararına varılmıştır.

19.2.2002 tarih ve 4744 sayılı yasa ile Erdoğan'ın mahkumiyetine dayanak oluşturan TCY 312. maddenin ikinci fıkrası yürürlükten kaldırılmış ve eski birinci fıkraya da "...kamu düzeni için tehlikeli olabilecek şekilde..." ibaresi eklenmiştir. Bu durumda, basit tipi artık suç olmaktan çıkmış, şiddet sebepli tipi ise yeni bir ibare eklenmek suretiyle değiştirilmiştir. Bunun üzerine Erdoğan avukatı aracılığıyla, mahkumiyet kararını vermiş olan Mahkeme'ye mahkumiyetine dayanak olan eylemin artık suç olmaktan çıktığını ileri sürerek başvurmuştur. Erdoğan, ayrıca, 3682 sayılı Adli Sicil Yasasının Madde 8/son fıkrasına göre, "...hükümlülük kararının adli sicil kaydından çıkartılması..."nı talep etmiştir. Söz konusu iki davayı, "duruşma yapmaksızın" dosya üzerinden inceleyen mahkeme, 4744 sayılı yasa ile TCY 312. maddesinde yapılan değişikliğin eylemi suç olmaktan çıkarmadığı görüşüyle iki davayı da reddetmiştir.

Bu karara karşı, Erdoğan avukatı aracılığıyla "itiraz" etmiştir. İtirazı inceleyen Diyarbakır 4 numaralı Devlet Güvenlik Mahkemesi, 3 numaralı mahkemenin verdiği kararın tersi yönde karar vermiş ve yasada gerçekleştirilen değişiklik nedeniyle eylemin suç olmaktan çıktığı sonucuna varmıştır. Böylece, hükümlülüğe ilişkin eski kararın adli sicil kayıtlarından çıkartılması yönündeki ikinci bir karar ortaya çıkmıştır.

Bu gelişme üzerine, Yargıtay Başsavcısı AKP liderine milletvekilliği yolunu açan Diyarbakır 4 nolu DGM kararına itiraz etti. Başsavcı Kanadoğlu, Yargıtay 8.

Dairesine başvurarak Erdoğan'ın sabıkasının silinmesine karar verilmesinin usulsüz olduğunu belirterek bunun önlenmesini istemiştir. Talebe göre, "3 nolu DGM'ye yapılan talep adli sicil kaydının silinmesi konusunu düzenleyen yasa maddesi kapsamına girmez, Erdoğan'ın itirazı olarak nitelendirilen dilekçenin hukuki niteliği temyiz olduğundan, bu dilekçede inceleme yapacak merci de Yargıtay 8. Ceza Dairesi'dir. Bu yapılmayarak Diyarbakır 4 nolu DGM'ce yetki gaspı suretiyle verilen karar hukuki sonuç doğurmaz ve yok hükmündedir."⁴⁵

Bu aşamada pek çok tartışma yaşanmıştır. Her şeyden önce, Erdoğan'ın mahkumiyetine dayanak oluşturan 312. maddedeki değişiklikten sonra açmış olduğu davaların ve bunların görüşülme yöntemlerinin ne olduğu konusu gündemi işgal etmiştir. Suç tipindeki değişiklik nedeniyle açılmış olan bu tür davaların "hükümlülük kararında değişiklik davası" olduğu savunulmuştur.⁴⁶

Selçuk'a göre, "...bu tür davalar, suç tipini belirleyen normu ya da normun bir/birkaç ögesini AYM iptal ettiği yahut da bir af yasası (TCY, md. 97, 98) gündeme geldiği ya da cezaları değiştiren ya da işlenen eylemi (suçu değil, eylemi), olayımızdaki gibi, olasılıkla suç olmaktan çıkartan ya da suçun öğelerini yeniden düzenleyen yeni bir yasa (TCY, md. 2) çıktığı zaman söz konusu olurlar. Çünkü, bunlar, kesin yargıya dönüşmüş bir hükümlülüğün ya da sonuçlarının kısmen ya da bütünüyle ortadan kalkıp kalkmaması, cezanın indirilmesi ya da kaldırılmasıyla ilgilidirler ve bir sözcükle hükümlülük kararının değiştirilmesi sonucunu doğururlar. Cezanın zamanaşımına uğramasında, sonradan çıkan bir yasa ile ertelenmeyen bir cezanın ertelenebilir duruma gelmesinde de sorun aynıdır. Bu durumda "hükümlülük kararında değişiklik yapılması davası"nın hükümlü ya da C.Savcısı açacaktır. Hükümlülük ya da sonuçları değişeceğinden, bu da kesin yargının otoritesine bir aykırılık oluşturduğundan ve kesin yargı da ancak bir yargılama kararıyla değiştirilebileceğinden C.Savcısı esasen bu davayı kendiliğinden (re'sen) açmak zorundadır. Açamayacağı durumlar ise ayrıktırlar (örneğin, Ceza İnfaz Yasası, Md. 5/6, 5/7, 5/11)."⁴⁷

Yine Selçuk'a göre, hükümlülük kararında değişiklik yargılamaları duruşmasız yapılıp ve yasa yolu da acele itirazdır (CCY md. 405). Üstelik de acele itiraz yolunda verilmiş karar da kesindir. Bu durumda, Yargıtay Başsavcılığı'nın temyiz talebi ve bunun üzerine Yargıtay 8. Dairesi'nin yasadaki değişikliğin Erdoğan'ın suçunu kaldırmadığı yönündeki kararının dayanağı bulunmamaktadır. Ancak, Yargıtay 8. Ceza Dairesi, 4 No'lu DGM kararını yok saymış ve duruşma yapmaya gerek görmeksizin 3 No'lu DGM kararını "sonucu itibariyle doğru" olduğu gerekçeyle onamıştır. (19.6.2002) Bu kararın bizzat Adalet Bakanı tarafından eleştirilmesi ilginç bir gelişme olarak kayıtlara geçmiştir.⁴⁸ Diğer taraftan, Yargıtay'ın bu

⁴⁵ Radikal, 11 Eylül 2002.

⁴⁶ Sami SELÇUK, *Özlenen Hukuk/Yaşanan Hukuk*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 211.

⁴⁷ *ibid.*, s. 212.

⁴⁸ Milliyet, 17 Eylül 2002.

kararıyla birlikte artık Erdoğan'ın seçime girmesinin imkansız hale geldiği de ifade edilmiştir.

Yargıtay'ın bu kararından sonra, YSK da Erdoğan'ın 3 Kasım 2002 milletvekili erken genel seçimine katılamayacağına karar vermiş, yapılan itirazı da 24.9.2002 tarihinde reddetmiştir. YSK, bu kararında TCY'nin 312. maddesindeki değişikliğin suçu ortadan kaldırmadığını ve dolayısıyla Erdoğan'ın seçilme yeterliliğine sahip olmadığına karar vermiştir.⁴⁹

Ancak, 3 Kasım seçiminden AKP'nin mutlak galip çıkmasıyla birlikte yeni gelişmeler yaşanmıştır. Öncelikle, YSK'nın Siirt seçimlerini iptal kararı gelmiştir. Bu iptal kararından sonra, yenilenen seçime Erdoğan'ın girebilmesi için gerekli yasa ve Anayasa değişiklikleri AKP çoğunluğu tarafından gerçekleştirilmeye başlanmıştır.

Öncelikle Anayasa'nın milletvekili seçilme yeterliliğini düzenleyen 76., ara seçimleri düzenleyen 78. maddeleri değiştirilerek Erdoğan'ın önünde hiçbir engel kalmaması sağlanmaya çalışıldı. Yapılan değişikliklerle 76. maddede yer alan "...ideolojik ve anarşik eylemlere katılma..." ibaresi, "...terör eylemlerine katılma..." olarak değiştirildi. Cumhurbaşkanı'nın vetosuna rağmen ikinci kez görüşülen Anayasa değişikliği 27.12.2002 tarihinde kabul edildi. Gerçekleştirilen değişikliklerin yenilenecek olan Siirt seçimlerine yetişmemesi ihtimaline karşılık da 78. maddedeki değişiklik gerçekleştirildi.

Diğer taraftan, 2.1.2003 tarihinde kabul edilen 4778 sayılı yasayla Milletvekili Seçimi Kanunu ile SPY'de 312. maddeden mahkumiyeti olanlara yasaklılık getiren düzenlemeler değiştirilmiştir. Yine aynı gün kabul edilen 4779 sayılı kanunla, daha önce AYM ihtar kararı nedeniyle, Erdoğan'ı kapsamadığı ortaya çıkan 4454 sayılı yasada da değişiklik yapıldı. Buna göre, 28.8.1999 tarihli ve 4454 sayılı Basın ve Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanununun 2 nci maddesine eklenen hükümlerle, cezası infaz edilmiş olanların da yasadan yararlanması ve kanunun yayımı tarihine kadar geçen süreyi yeniden mahkum edilmeksizin geçirmeleri halinde mahkumiyetlerinin hiç vaki olmamış sayılacağı düzenlendi. Ayrıca, mahkumiyetleri vaki olmamış sayılan bu kişilerin hakları üzerindeki diğer yasaklamaların da kendiliğinden kalkacağı yasaya eklendi.

Bu koşullar altında geriye tek bir sorun kalıyordu, o da bir yenileme seçimi olan Siirt seçimlerine Erdoğan'ın nasıl gireceği. Çünkü YSK, Siirt seçimlerinde yeni aday bildirilemeyeceğini açıklamış bulunuyordu. Bu engel de, 3 Kasım seçiminde Siirt listesinin başında bulunan Mervan Gül'ün listeden istifa ettiğini açıklamasıyla aşıldı. Böylece, Mervan Gül'ün yerine birinci sıraya konan Erdoğan milletvekili seçilmiş oldu ve Başbakanlık yolu da kendisine açıldı.

Bu arada bir ilginç gelişme de, AYM'nin ihtar kararına rağmen genel başkanlık görevini sürdürmesine dayanarak Başsavcılık tarafından AKP hakkında açılan kapatma davasında AYM'nin Erdoğan'ın zaten genel başkan olmadığına karar ver-

⁴⁹ Radikal, 25 Eylül 2002.

mesiydi. 21 Ocak 2003'te açıklanan karara göre, Erdoğan'ın kurucu üye olmasına dayanılarak ihtar verildiği, kurucu üye olamayan bir kişinin zaten genel başkan da olamayacağı açıklanıyordu. Bu son karar, Yargıtay Başsavcısı'nın Erdoğan'ın kurucu üye olması nedeniyle AKP'ye ihtar verilmesini talep ettiği sırada, Genel Başkanlık yetkilerine de tedbir konması yönündeki isteğini ve AYM'nin de bu isteği reddetmesini hatıra getiriyordu. Böylece, 3 Kasım seçiminde Genel Başkan sıfatıyla Erdoğan'ın isminin oy pusulalarında da yer almaması gerektiği ortaya çıkmış oluyordu. Ancak, YSK 3 Kasım seçiminin iptali yönünde bu yönde yapılan itirazları reddetmiş ve 3 Kasım seçiminin geçerli olduğunu teyit etmiştir.

Recep Tayyip Erdoğan olayıyla ilgili kayda değer bir gelişme Eylül ayı sonlarında yaşandı. Erdoğan'ın avukatı, Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nin Erdoğan'ın sabıka kaydının silinmesini geçersiz kılan kararına karşı 2 milyon Euro tazminat ve ihtiyati tedbir kararı verilmesi talebiyle AİHM'ye başvurdu. AİHM ihtiyati tedbir talebini reddetti.

Sonuçta, 22. Dönem Milletvekili Erken Genel Seçimi 3 Kasım 2002 tarihinde gerçekleştirildi. Seçime ilişkin kayıtlara geçen veriler şu şekildeydi: Toplam Nüfus: 67.803.927; İl Sayısı: 81; Toplam Seçim Çevresi: 85; Toplam Sandık Sayısı: 172.143; Toplam Kayıtlı Seçmen Sayısı: 41 407 027; Toplam Kullanılan Oy Sayısı: 32 768 161; Toplam Kullanılan Geçerli Oy Sayısı: 31 528 783; Gümrük Kapılarında Kullanılan Oy Sayısı: 115.459; Gümrük Kapılarındaki Geçerli Oy Sayısı: 114 035; Seçime Katılım Oranı: %79.14. Seçime 18 siyasi parti katıldı: DSP, DEHAP, YP, MHP, DYP, Millet Partisi, BBP, ANAP, LDP, SP, BTP, ÖDP, TKP, Genç Parti, İP, CHP, AK Parti, YTP. Buna göre, AKP oyların %34.29'ni alarak TBMM'de 363 sandalye kazanırken, CHP toplam oyların %19.38'nu alarak TBMM'de 178 sandalye kazandı. Bu sonuçlara göre 9 bağımsız milletvekili de TBMM'ye girmeye hak kazandı.

Bu seçim sonuçlarının, 3 Kasım öncesinde yapılan bir yerel ara seçimin sonuçlarıyla benzerliği dikkat çekiciydi. 28 Temmuz'da Kocaeli'nin Karamürsel ilçesi Ereğli beldesinde yapılan yerel ara seçimde 2164 geçerli oy kullanıldı; AKP: 605, CHP: 49, ANAP: 376, MHP: 249, SP: 181, DYP: 74, BBP: 64, İP: 58, DSP: 52, ATP: 38, TKP: 18, LDP: 1 oy aldı. Bu yerel ara seçimde ortaya çıkan oy tablosunun erken genel seçimde ortaya çıkan oy tablosuyla büyük ölçüde örtüşmesi genel seçimler öncesinde yapılan ara, yerel ve yerel ara seçimlerin nasıl geniş kapsamlı bir kamuoyu yoklaması özelliği kazanabileceğini göstermesi açısından önemliydi.

2002 erken genel seçimi, seçim sonrasında ortaya çıkan tablo ve bu tablonun Türk siyasi hayatına uzun vadeli olası etkileri göz önüne alındığında, siyaset bilimi açısından da incelenmeye değer bir seçim oldu. "Yaşayan Anayasa" her ne kadar Anayasa Hukuku ağırlıklı bir çalışma olsa da, yazımızın bu bölümünde Anayasa Hukuku ile yakın akrabalık bağı olan Siyaset Bilimi penceresinden de 2002 seçiminin bir değerlendirmesini yapmayı uygun gördük. Böylelikle, aynı konuya farklı

bir disiplinin penceresinden bakarak anayasa kurallarının yaşamasını sağlayan asıl gücü, yani siyasi dinamikleri tespit etmeye çalıştık⁵⁰.

Yukarıda açıkladığımız gibi, 2002 erken genel seçimi sonrasında, AKP ezici bir bir çoğunlukla, iktidar partisi olarak TBMM'ye girmeyi başardı. Bu, 1982 Anayasası döneminde, ANAP iktidarından sonra ilk kez gerçekleşen bir durumdu. CHP seçim sonrasında muhalefet partisi sıfatıyla TBMM'de yerini aldı. Böylece 1954 seçimlerinden bu yana ilk kez iki partili bir parlamento yapısı ortaya çıktı.

Böyle bir tablo beraberinde meşruiyet tartışmalarını getirdi. Seçime katılımın düşük olması, seçim barajının yüksekliği gibi unsurlar da göz önüne alındığında, seçim sonrası oluşan parlamentonun toplumun küçük bir kesimini temsil ettiği, toplumun büyük bir kesiminin yasama organında temsil imkanından yoksun kaldığı; bu yüzden yeni parlamentonun meşruiyetinin tartışmalı hale geleceği görüşü dile getirildi. Bu eleştirilerde gerçeklik payı olmakla birlikte meşruiyet gibi birden fazla değişkeni olan bir kavramın bu bağlamda kullanılması ilgi çekiciydi.

2002 seçiminin ayırt edici özelliklerinden biri, bu seçimin son 30 yılın en düşük katılımına sahne olmuş olmasıydı. Bu düşük katılım 2002 seçiminin bir başka ayırt edici özelliğine de işaret ediyordu: 2002 seçimi bir tepki seçimi niteliğini taşıyordu. Seçim öncesinde yaşanan gelişmelere tepki duyan seçmenler tepkilerini, ya sandık başına gitmeyerek ya da sandıkta, seçim öncesi gelişmelerden sorumlu gördükleri siyasi partileri ve liderlerini tasfiye ederek göstermişti. Sandıktan çıkan tepki oyları büyük ölçüde seçimin mutlak galibi AKP'nin başarısını da açıklıyordu. Bir başka ifadeyle, Türk seçmeni 2002 seçiminde tercihini büyük ölçüde seçim öncesi yaşanan ekonomik krizin etkisiyle şekillendirmişti. Bu krizden sorumlu gördüğü partileri ve liderleri tümüyle dışlayarak daha önce denenmemiş bir partiyi, AKP'yi iktidara taşımıştı.

AKP'nin başarısında, kuşkusuz parti kadrolarının ve liderleri Recep Tayyip Erdoğan'ın seçim öncesi izlediği politikanın da payı vardı. AKP seçim kampanyasını esas olarak ekonomik sorunlar ve bunun toplumun geniş kesimlerinde yarattığı hayal kırıklığı üzerine inşa etmişti. Bu bağlamda, AKP daha önceki yönetim zamanında sık sık gündeme gelen yolsuzluk iddialarının toplumda yarattığı bıkkınlık

⁵⁰ 3 Kasım 2002 erken genel seçiminin siyaset bilimi perspektifinden analizi için bkz.: Soner CAGAPTAY, "The November 2002 Elections and Turkey's New Political Era," *Middle East Review of International Affairs*, Vol. 6, No. 4, December 2002, pp. 42-48; Ali CARKOGLU, "Turkey's November 2002 Elections: A New Beginning?" *Middle East Review of International Affairs*, Vol. 6, No. 4, December 2002, pp. 30-41; Ziya ÖNİŞ, E. Fuat KEYMAN, "Turkey at the Polls, A New Path Emerges," *Journal of Democracy*, Vol. 14, No. 2, April 2003, pp. 95-107; Soli ÖZEL, "Turkey at the Polls, After Tsunami," *Journal of Democracy*, Vol. 14, No. 2, April 2003, pp. 80-94; Necat ERDER, "30 Yılın En Düşük Katılımı," *Radikal*, 14 Kasım 2002; Necar ERDER, "AKP ve CHP'nin Misyonu," *Radikal*, 15 Kasım 2002; Alev ÖZKAZANÇ, "3 Kasım Seçimi ve Sonuçlarına Dair," *AÜSBF Dergisi*, C. 57, S. 4, s. 207-215; Ayrıca bkz.: *Birikim*, Muhafazakar Demokrat İnkılap 1946-1983 ve Sonunda 3 Kasım, Kasım Aralık 2002, S. 163-164; *Türkiye Günlüğü*, 3 Kasım'da Ne Oldu?, 2002, S. 70; *İktisat Dergisi*, Seçimlerin Siyasi Anatomisi, Kasım 2002, S. 431.

havasını iyi analiz etmiş sürekli dürüstlük ve adalet kavramlarına vurgu yapmıştı. Dolayısıyla, AKP kadroları ve lideri kampanya sırasında toplumun ve özellikle asker -sivil bürokrasinin hassasiyetle takip ettiği türban, sekiz yıllık eğitim ve İslam ülkeleriyle ilişkiler gibi konuları politika malzemesi yapmaktan—tamamen olmasa da—büyük ölçüde kaçınmıştı. AKP seçim kampanyasında genel olarak bu ve benzeri konularda uzlaşmacı bir tutum sergiledi. AKP'nin bu konumu kırsal kesimdeki milliyetçi seçmeni, hatta ılımlı kentli merkez seçmeni dahi etkiledi. Sonuç olarak AKP, seçmeni, bir merkez-sağ parti olduğuna ikna etti.

Gerçekten, AKP'nin oy tabanı dikkatle incelendiğinde yukarıdaki açıklamanın yerinde olduğu görülebilir. Buna göre, AKP'nin aldığı oyların ancak %30'u geleneksel MNP-MSP-RP-FP tabanından geliyordu. AKP'yi destekleyen seçmenlerin büyük bir kısmı önceki seçimde merkez-milliyetçi sağ, hatta merkez solu destekleyen seçmenlerdi.

Partinin lideri Recep Tayyip Erdoğan'ın karizmatik kişiliği de AKP'yi iktidara taşıyan önemli faktörlerden biriydi. Özellikle, Siirt'te yaptığı bir konuşma sırasında okuduğu bir şiir yüzünden TCY'nin 312. maddesinden mahkum olmasıyla başlayıp, YSK tarafından milletvekili seçilme yeterliğine sahip olmadığına karar verilmesine kadar uzanan süreçte, yargı bürokrasisinin katı ama çoğu zaman tutarsız tavrı karşısında, Recep Tayyip Erdoğan'ın sürdürdüğü kararlı çizgi kendisine halk nezdinde—pek te haketmediği—bir popülerite kazandırdı.

Bu noktada AKP'nin seçim başarısını değerlendirilirken siyaset sosyolojisi açısından şu değerlendirme yapılabilir: AKP'nin arkasındaki büyük itici sosyo-ekonomik güç, kamuoyunda “Anadolu kaplanları” olarak bilinen ve son yıllarda ekonomik anlamda büyük başarı kazanan muhafazakar Anadolu sermayesidir. Bu yükselen sınıfın, Türk siyasetinde farklı siyasi çizgilere destek veren İstanbul burjuvazisi gibi bir yüksek sınıf karakteri taşımadığı, Türk toplumunun standartları içinde gerçek burjuvaziye tekabül ettiği söylenebilir. Bu bağlamda, AKP'nin yükselişi 80'lerin sonunda iyice açığa çıkan çevrenin merkeze karşı tepkisinin bir devamı olarak görülebilir. Ancak burada kayda değer nokta, AKP'nin, izlediği ılımlı strateji sayesinde, sahip olduğu değerler itibariyle, çevrenin, merkeze yakın veya merkeze fazla tepki duymayan kesimlerini de yanına çekebilmiş olmasıdır. Burada, Türk siyasetinde merkez-çevre çözümlenmesinin halen geçerliliğini koruduğu, ancak 80'li yılların sonundan itibaren merkezin ve çevrenin içerik ve tanımının da büyük ölçüde değişmeye başladığı hatırlanmalıdır.

AKP'nin yükselişini sürdürüp sürdüremeyeceği, en azından seçimde aldığı oy oranını koruyup koruyamayacağı büyük ölçüde, seçim sonrası iktidarı bekleyen; dış siyaset (AB ve ABD ile ilişkiler, Kuzey Irak ve Kıbrıs meseleleri), iç siyaset (özellikle merkez değerlere sahip çıkan, askeri ve sivil bürokrasi ve yürütmenin diğer kanadı ile iyi ilişkilerin kurulup sürdürülmesi) ve ekonomi (IMF ile olan ilişkiler, yüksek enflasyonla mücadele, istikrar programının yürütülmesi) alanındaki “yakıcı” sorunlar karşısında takındığı tavra bağlı olarak değişecektir. Burada, kesin olarak söylenebilecek şey, AKP'nin izleyeceği radikal politikaların ve sergileyeceği

uzlaşmaz tavrın Türk toplumunda Laik-İslamcı ekseninde var olan fay hattının derinleşmesine yol açacağıdır. Daha açık bir ifadeyle, AKP'nin türban, sekiz yıllık eğitim ve İslam ülkeleriyle ilişkiler gibi konularda asker ve sivil bürokrasiyle kavga girmesi, seçmenden merkez-sağ parti kimliğiyle aldığı oyları kaybetmesine neden olacaktır.

Son olarak, AKP iktidarı, Anayasa Hukuku literatüründe sıkça sorulan "tek parti iktidarının parlamenter sistemin işleyişini kolaylaştırıp kolaylaştırmayacağı" sorusuna cevap aramamızı kolaylaştıracak bir laboratuvar niteliği taşıması açısından da izlenmesi gereken bir süreçtir.

2002 yılı siyasi partiler açısından da hareketli geçen bir yıl oldu. Yıl boyunca siyasi parti haberleri gazete sütunlarından eksik olmadı. 2002 yılında yeni kurulan partiler şunlardı: Toplumcu Demokratik Parti (Genel Başkan: Sema Pişkinsüt), Hak ve Özgürlükler Partisi (Genel Başkan: Abdülmelik Fırat), Yurt Partisi (Genel Başkan: Saadettin Tantan), Avrasya Partisi (Genel Başkan: Hüsnü Doğan), Sosyaldemokrat Halk Partisi (Genel Başkan: Murat Karayalçın), Cumhuriyetçi Demokrasi Partisi (Genel Başkan: Yekta Güngör Özden), Yeni Türkiye Partisi (Genel Başkan: İsmail Cem), Bağımsız Cumhuriyet Partisi (Genel Başkan: Müm-taz Soysal), Yeniyüzler Partisi (Genel Başkan: Münici İnci), Genç Parti (Genel Başkan: Cem Uzan).

Mevcut siyasi partiler 3 Kasım seçiminden ağır yara alarak çıktı. Seçim öncesinde iktidarda büyük ölçüde yıpranan üç parti, DSP, MHP ve ANAP iç çekişme ve hesaplaşmalarla 2003 yılına girdi. İktidarın büyük ortağı DSP iktidar olarak girdiği 2002 yılını dağılmış ve erimiş bir parti olarak tamamladı. DSP'den ayrılan milletvekillerinin kurduğu ve kamuoyunda, özellikle merkez-solda umutla takip edilen İsmail Cem liderliğindeki YTP büyük ölçüde seçim öncesi izlediği yanlış siyaset yüzünden sandıkta hezimete uğradı. Bunun dışında, 3 Kasım seçimine katılan ve barajın altında kalan DEHAP, DYP, SP gibi diğer siyasi partilerde seçim sonrası ciddi sıkıntılar yaşandı. Bu bağlamda, Türk siyasi parti sistemi açısından kuşkusuz en önemli gelişme, seçim sonrasında belli başlı siyasi parti liderlerinin parti genel başkanlığından istifa etmeleri ve siyaseti bırakmalarıydı. Bu, son yıllarda Türk siyasetinde benzeri görülmeyen bir gelişme olarak hatırlanacaktı.

Siyasi partilerle ilgili farklı konular seçim sürecinde gündemi meşgul etti. Örneğin, Demokratik Cumhuriyet Programı Platformu, daha önceki dönemlerde örnekleri görüldüğü gibi, partileri seçmenlerle açık sözleşme yapmaya çağırırdı; yine daha önceki seçimlerde olduğu gibi, hemen hemen bütün siyasi partiler milletvekili adaylarını merkez yoklamasıyla belirledi, sadece CHP 11 ilde, DYP ise 28 ilde ön-seçim yapma kararı aldı; seçim kararı alındıktan sonra kurulan bir siyasi partinin hazine yardımına hak kazanıp kazanamayacağı konusu tartışıldı. Bu konu özellikle seçim kararının alınmasından sonra kurulan Yeni Türkiye Partisi (YTP) açısından büyük önem taşıyordu. Sonuçta, YTP mevcut düzenlemelere göre, Hazine'den yardım alamadı. Siyasi partiler açısından kayda değer bir başka gelişme, iki kez üst üste seçimlere girmeyen, Tuğrul Türkeş'in genel başkanı olduğu ATP'nin, SPY'nin

ilgili hükmü gereğince, 3 Kasım seçiminden sonra kapatılmasının gündeme gelmesiydi.

Bütün bu gelişmeler yanında 2002 yılı içinde çeşitli siyasi partilere ihtar verilmesi için Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvurular Anayasa Hukuku açısından önemli ve ilginç tartışmaların ortaya çıkmasına neden oldu. Bu kararlardan, Hasan Celal Güzel ve Recep Tayyip Erdoğan'ın TCY 312. Maddeden mahkumiyetleri nedeniyle partilerine (Yeniden Doğuş ve Adalet ve Kalkınma Partisi) ihtar verilmesi istemiyle yapılan başvurular üzerine verilmiş olanlar şüphesiz ayrı bir öneme sahiptir. Biz bu iki kararı sonraya bırakarak, öncelikle diğer ihtar istemlerine ilişkin AYM nasıl bir yaklaşım izlemiş, kısaca onu aktarmak istiyoruz.

AYM'nin, siyasi partiler hukukunun temelini oluşturan Anayasa'da (1995 ve 2001 değişiklikleri) ve SPY'de yapılan değişikliklerden sonra parti kapatma davaları ile partilere ihtar verilmesi davalarında bir ikilem içinde kaldığı görülmektedir. Bu ikilem kararlarda çelişki veya içtihat farklılık olarak değil de, Mahkeme kompozisyonunun söz konusu davalarda, özellikle 2002 yılında görüldüğü üzere, birbirine karşı iki görüşe sahip olması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Özellikle demokratik hayatın vazgeçilmez unsurları olan siyasi partilerin, demokrasinin çoğulculuk özelliğine katkılarının artırılması amacıyla bu alandaki liberalizasyon çabalarının bir sonucu olarak değerlendirilmesi gereken Anayasa ve SPY değişikliklerinin, AYM'ni bu alanda yeni içtihatlar geliştirmeye zorladığı görülmektedir. Ancak, SPY'nin tam anlamıyla Anayasa ile uyumlaştırılmamış olması ile AYM'nin siyasi partiler üzerinde sahip olduğu denetleme yetkisini kaybetmeme arzusunun⁵¹ Mahkeme'nin pozitif çerçevenin dışında bir açılım yakalamasını şimdilik önlediği söylenebilir.

Bu bağlamda AYM'nin siyasi partilere ihtar verilmesine ilişkin kararlarına baktığımızda Mahkeme'nin yaşadığı ikilem çok net şekilde görülmektedir. Mahkeme bu alandaki içtihadında adeta ortadan ikiye ayrılmış bulunmaktadır (6 üyeye karşı 5 üye).

AYM, Büyük Adalet Partisi⁵², Anayol Partisi⁵³, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi⁵⁴, Türkiye Özürlüsü ile Mutludur Partisi⁵⁵, Türkiye Adalet Partisi⁵⁶, Türkiye Komü-

⁵¹ AYM'nin siyasi partilerle ilgili değişikliklere ilişkin bildirimlerinin yorumu için bkz. Gönenç-Ergül, agm, s. 50-51.

⁵² AYM'nin 9.1.2002 günlü, E. 2001/4 (Siyasi Parti İhtar), K. 2002/1 sayılı kararı için bkz. AYMKD, S. 38, C. 2, s. 762.

⁵³ AYM'nin 9.1.2002 günlü, E. 2001/5 (Siyasi Parti İhtar), K. 2002/2 sayılı kararı için bkz. AYMKD, S. 38, C. 2, s. 767.

⁵⁴ AYM'nin 9.1.2002 günlü, E. 2001/6 (Siyasi Parti İhtar), K. 2002/3 sayılı kararı için bkz. AYMKD, S. 38, C. 2, s. 772.

⁵⁵ AYM'nin 9.1.2002 günlü, E. 2001/9 (Siyasi Parti İhtar), K. 2002/5 sayılı kararı için bkz. AYMKD, S. 38, C. 2, s. 782.

⁵⁶ AYM'nin 9.1.2002 günlü, E. 2001/10 (Siyasi Parti İhtar), K. 2002/6 sayılı kararı için bkz. AYMKD, S. 38, C. 2, s. 788.

nist Partisi⁵⁷ ve İşçi Partisi⁵⁸ hakkındaki ihtar istemlerini aynı gün (9.1.2002) karara bağlamıştır ve bu kararların tümünde dikkat çeken husus ihtar kararlarının sınırda çoğunluk (5'e karşı 6 üye) tarafından alınmış olmasıdır. Bu partilerden ilk beş tanesinin haklarında ihtar isteminde bulunulmasının nedeni, bu partilerin SPY'nda öngörülen süre içerisinde ilk büyük kongrelerini yapmamış olmalarıdır.

Bu partiler hakkında ihtar isteminde bulunan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 2820 sayılı SPY'nin 14. Maddesinin 6. Fıkrasının "Büyük kongre parti tüzüğüne göstereceği süreler içerisinde toplanır. Bu süre iki yıldan az üç yıldan fazla olmaz" ve 14. Maddenin 7. Fıkrasının son cümlesinde yer alan "Parti kurucuları ilk büyük kongreyi, partinin tüzel kişilik kazanmasından başlayarak iki yıl içinde toplamak zorundadırlar" hükümlerine dayanmakta ve yine SPY'nin 104. maddesi gereği anılan yasal yükümlülüklerini yerine getirmeyen siyasi partiler hakkında ihtar verilmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

İhtar istemlerini inceleyen AYM öncelikle SPY'nin 104. Maddesinin Anayasa'ya uygunluğunun ön sorun olarak incelenip incelenmeyeceği üzerinde durmuştur. AYM, ihtar istemi ile yapılan başvuruların dava niteliği taşımadığını ve dolayısıyla bu başvuruları inceleyen AYM'nin de Anayasa'nın 152. Maddesi uyarınca "davaya bakmakta olan mahkeme" konumunda olmadığını belirterek SPY 104. maddesinin Anayasa'ya uygunluğunu ön sorun yapmayı reddetmiştir. AYM bununla da yetinmeyerek "...ileride görülmesi olası bir davada uygulanabilecek yasa kuralının ancak o dava sebebiyle Anayasa'ya uygun olup olmadığı tartışılabileceğinden, konunun bu evrede görüşülmesi yerinde görülmeyle ihtar isteminin incelenmesine..." geçilmesine karar vermiştir.

AYM sonuç olarak, SPY'nda öngörülen süreler içerisinde ilk büyük kongresini toplamayan siyasi partilere, SPY'nin 104. maddesi uyarınca ihtar verilmesine karar vermiştir. Ancak, yukarıda belirttiğimiz gibi bu kararlara beş üye muhalif kalmıştır. Benzer şekilde, AYM'nin Sosyalist İktidar Partisi adı ile kurulup tüzel kişilik kazanan partinin daha sonra yaptığı kongresinde adını Türkiye Komünist Partisi olarak değiştirmesi üzerine, SPY'nin 96. maddesine aykırı ad almasından dolayı yapılan ihtar başvurusunda da Mahkeme, anılan partiye ihtar verilmesine karar vermiştir. Türkiye İşçi Partisi'ne de, ağır hapis cezasına hükümlü bir üyesini SPY'nin 11. maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendinin 3 numaralı alt bendi gereğince yapılan yazılı uyarıya rağmen parti üyeliğinden çıkarmaması nedeniyle verilen ihtar bu bağlamda anmak gerekir.

Anılan ihtar kararlarına muhalif kalan beş üyenin, tüm kararlarda ortak olarak verdikleri karşıoy gerekçeleri, dayandıkları hususlar açısından büyük önem arz etmektedir. Karşıoy gerekçelerinde bu üyeler (Başkan Mustafa Bumin ve Başkanvekili Haşim Kılıç yanında diğer üyeler Yalçın Acargün, Sacit Adalı ve

⁵⁷ AYM'nin 9.1.2002 günlü, E. 2001/11 (Siyasi Parti İhtar), K. 2002/7 sayılı kararı için bkz. AYMKD, S. 38, C. 2, s. 794.

⁵⁸ AYM'nin 9.1.2002 günlü, E. 2001/12 (Siyasi Parti İhtar), K. 2002/8 sayılı kararı için bkz. AYMKD, S. 38, C. 2, s. 800.

Rüştü Sönmez) öncelikle, “4121 ve 4209 sayılı yasalarla Anayasa’nın 68. ve 69. maddelerinde önemli değişiklikler yapılarak siyasi partilerin kurulma, faaliyet ve kapatılmalarına ilişkin demokratik toplum düzenlerinde uygulanan kurallara koşut düzenlemeler getirilmiş...” olduğuna dikkat çekmektedirler. Bu üyelere göre, bir siyasi partinin kapatılabilmesi için, Anayasa’da belirtilen üç yasak dışında bir başka yasağın yasa ile bile olsa getirilmesi mümkün değildir. “Buna göre, bir siyasi partinin kapatılabilmesi; tüzük ve programının Anayasa’nın 68. maddesinin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı olması; eylemleriyle Anayasa’nın 68. maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen fiillerin işlendiği odak haline gelmesi ya da, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddi yardım alması hallerinde mümkün olabilecektir.”

1982 Anayasası’nda gerçekleştirilen değişikliklerden sonra Anayasa’da yer alanların dışında kapatma nedenlerinin konamayacağını ileri süren bu üyeler 4121 sayılı yasayla yapılan Anayasa değişikliklerine ilişkin Anayasa Komisyonu raporunu da bu iddialarını desteklemek amacıyla kullanmaktadırlar. Gerçekten de söz konusu raporda şu ifadeler yer almaktadır: “Komisyonumuz siyasi partilerin, yeni kaleme aldığı 68. maddede yer alan ilkelere uyması gerektiğini metne açıklıkla koymak suretiyle, partilerin temelli kapatılmasının sadece bu ilkelere uyulmaması halinde öngörmüş ve diğer hallerde öngörmemiştir. Temelli kapatmanın partilerin tekrar kurulmaması demek olduğu da metinde belirtilmiştir. Aynı sistematığe uygun olarak komisyonumuz, siyasi partilerin bu ilkelere uygun hareket etmelerinin iki ayrı şeklini açıkça düzenlemiştir. Bunlardan birincisi, partinin tüzük ve programının bu ilkelere aykırı olmasıdır. İkinci durum ise Parti’nin beyan ve eylemlerinin bu ilkelere aykırı olmasıdır. Bu iki durum, Anayasa’nın mer’i metninde de, Teklifte de birbirinden yeteri açıklıkla ayrılmamıştır. Komisyonumuz bu ayrımı yapmış ve ikinci halde temelli kapatmayı ancak partinin bu tür eylemlerin işlendiği bir odak haline gelmiş olmasına bağlamıştır. Bu hüküm Federal Almanya Anayasası’nın 18. maddesinden esinlenmiş olup, partilere çok daha sağlam hukuki teminat getirmektedir.”

Yine muhalif üyelere göre, SPY’nin 101. maddesinde Anayasa’da belirtilen kapatma nedenleri aynen tekrar edilerek, AYM’nin siyasi partileri hangi durumlarda kapatabileceği açıkça belirlenmiştir. Fakat 104. maddede, 101. madde dışında kalan emredici hükümlerle ilgili aykırılık bulunması halinde bu aykırılığın giderilmesi için ihtar kararı verileceği, aykırılığın altı ay içinde giderilmemesi halinde ise ilgili partinin kapatılması için dava açılacağı öngörülmektedir. İhtar kararına karşı olan üyeler, SPY’nin 104. maddesinin Anayasa’da dayanağı olmadığını düşünmektedirler. Diğer taraftan, Anayasa’da dayanağı olmadığı için kapatma yaptırımını uygulanamasa da, yasa koyucu tarafından emredici hükümlere aykırı davranan partiler için farklı yaptırımlar öngörülebileceğini de kabul etmektedirler.

“Siyasi parti yasaklarında sınırlılık tezi” olarak bilinen ilkeye göre, siyasi partiler hukuku öncelikle bir Anayasa Hukukudur ve siyasi partiler ancak Anayasa’da belirtilen yasaklara aykırılıktan dolayı kapatılabilir. Anayasa’da açıkça belirtilmediği halde, yasa ile getirilen yasaklara aykırılıktan dolayı siyasi partilerin kapatıl-

masını reddeden bu görüş doktrinde, Anayasa'daki parti yasaklarını derli toplu bir hale getiren 1995 değişikliklerinden önce de savunulmuştur. Örneğin, Teziç 1976 tarihli eserinde, 1961 Anayasası döneminde 648 sayılı SPY'nin 83 ila 107. maddelerinin oldukça uzun sayılabilecek bir yasaklamalar listesi düzenlediğini ve Anayasa'nın 57. maddesindeki sınırlamaları hayli genişlettiğine dikkat çekmektedir.⁵⁹ Benzer şekilde, 1982 Anayasası döneminde Perinçek de kapatma nedenlerinin Anayasa'da belirtilenlerle sınırlı olduğunu savunmakta, "SPY'de partilerin yasaklanma şartlarının yeniden düzenlenerek genişletilmesi, Anayasa'ya aykırıdır." diyerek görüşünü açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Üstelik Perinçek bu görüşüne Anayasa'dan bir de pozitif dayanak göstermektedir. Gerçekten de, 1982 Anayasası'nın 69. maddesinin son fıkrasında yer alan "...siyasi partilerin kapatılmaları... yukarıdaki esaslar dairesinde kanunla düzenlenir." hükmü, yasa ile getirilecek yeni yasaklamaların önünde bir engel olarak değerlendirilmiştir.⁶⁰ Bu gerekçelere, 1995 değişikliklerini de göz önüne alarak, Sağlam da katılmaktadır. Sağlam'a göre, parti yasaklarında sınırlılık sorununun 1995 Anayasa değişikliklerinden sonra "...yadsınması güç bir gerçeklik kazandığını söylemek yanlış olmayacaktır."⁶¹

Bu görüşler ve 1995 Anayasa değişikliklerinin siyasi partilere ilişkin yasaklarda sağladığı açıklık ve iç tutarlılık dikkate alındığında ihtar kararı verilmesine muhalif kalan üyelerin gerekçelerinde belirttikleri "yasaklamada sınırlılık" görüşü isabetli görünmektedir.

Bu noktada, "yasakların sınırlılığı"nın ve dolayısıyla da bu sınırlılığı aşan yasal sınırların Anayasa'ya aykırı olduğunu düşünenler için çetin bir sorun daha ortaya çıkmaktadır. Çünkü, yasa da yer alan bir hükmün Anayasa'da dayanağının olmadığını söylemek gerçekte söz konusu hükmün Anayasa'ya aykırı olduğunu söylemenin bir başka biçimidir. Bu durumda AYM'nin elinde, ilgili yasal düzenlemenin Anayasa'ya uygunluğunu denetlemesine ya da Anayasa'ya aykırı olduğunu düşündüğü yasa yerine doğrudan Anayasa'yı uygulamasına olanak sağlayacak iki çözüm vardır: Bunlar sırasıyla yasa hükmünün Anayasaya aykırılığını önsorun yaparak önce bu konuda karar vermek veya ihmaldir.

Aktardığımız sorunun farkında olan muhalif üyeler AYM'nin ihtar başvurusunda davaya bakan mahkeme olmadığını kabul ederek söz konusu yasa hükmünün Anayasa'ya aykırılığının ileri sürülemeyeceğini benimsemektedirler. Her ne kadar SPY'nin da içinde bulunduğu 12 Eylül dönemi yasalarının Anayasa'ya aykırılıklarının ileri sürülmesini engelleyen Geçici 15/3. madde 2001 değişiklikleri sırasında kaldırılmışsa da, AYM'nin ihtar başvurularında kendisini "davaya bakmakta olan mahkeme" olarak görmemesi, ilgili yasanın Anayasa'ya aykırılığını ön sorun yaratarak denetlemesini engellemektedir. AYM'nin, bir ihtar başvurusunda değil de

⁵⁹ Erdoğan TEZİÇ, *Siyasi Partiler*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1976, s. 135 vd.

⁶⁰ Doğu PERİNÇEK, *Anayasa ve Partiler Rejimi*, Kaynak Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1985, s. 213-4.

⁶¹ Fazıl SAĞLAM, *Siyasi Partiler Hukukunun Güncel Sorunları*, Beta Yayınları, İstanbul, 1999, s. 103.

bir kapatma davasında davaya bakan mahkeme olarak SPY'nin Anayasa'ya aykırılığını önsorun yapıp yapmayacağı dikkatle beklenmektedir. Bu arada AYM, Halkın Demokrasi Partisi hakkındaki kapatma davasını görürken, Anayasa'nın Geçici 15/3. maddesinin Anayasa Mahkemesi Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'daki izdüşümü olan 25. maddesinin Anayasa'ya aykırılığını önsorun yapmış ve Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmiştir.⁶² Böylece, en azından siyasi parti kapatma davalarında, AYM'nin SPY'nin Anayasa'ya aykırılığı iddialarını incelemesi için herhangi bir engel kalmamıştır.

Karşioy sahiplerinin de kabul ettiği gibi, SPY'nin Anayasa'ya uygunluğunu önsorun yaratarak denetleme olanağı kalmadığından geriye, doğrudan Anayasa'nın uygulanmasını sağlayacak olan ihmal yolu kalmaktadır. Nitekim, karşioy kullananlar, "Anayasa'ya aykırılığı açık olan bir kuralın bu evrede iptali mümkün olmayacağından, böyle bir durumda yasa kuralının ihmal edilerek üstün hukuk normu olan Anayasa'nın uygulanması gerektiğini..." ileri sürmektedirler. Böyle bir uygulamanın Anayasa'nın 11. maddesinde düzenlenen Anayasa'nın bağlayıcı ve üstünlüğünün de bir gereği olduğuna dikkat çeken üyeler, SPY'nin 104. maddesinin Anayasa'da bulunmayan bir yaptırım öngörmesi nedeniyle ihmal edilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Oysa çoğunluk görüşü, yukarıda da belirttiğimiz gibi, 104. maddenin Anayasa'ya aykırılığı sorununa "...ileride görülmesi olası bir davada uygulanabilecek yasa kuralının ancak o dava sebebiyle Anayasa'ya uygun olup olmadığı tartışılabileceği..."nden hareketle yaklaşmıştır. Bu durumda, çoğunluk görüşünün, bir kapatma davası önşartı olarak "ihtar"ı siyasi partiler açısından sınırlayıcı bir neden olarak görmediği söylenebilir. Oysa, bu konuyla ilgili olarak karşioy gerekçesinin son bölümünde önemli bir saptama bulunmaktadır.

Karşioy gerekçesinin ilgili bölümünde, 104. maddeye göre açılacak davalarda ihtar kararının önkoşul olduğu belirtildikten sonra, "...siyasi partilerin Anayasa'da bulunmayan bir kapatma tehdidi altında tutulması demokrasinin vazgeçilmez kurumlarının hukuk güvenliğinden yoksun bırakılması sonucunu doğurur." denerek, bir yasaya göre belli aykırılık hallerinde bir parti hakkında kapatma davası açılması için önşart olan ihtar aşamasının mevcut haliyle Anayasa'ya aykırı olmasının yanında, demokratik çoğulculuk ve siyasi partilerin demokrasi açısından sahip olduğu önemle de bağdaşmadığının vurgulanmak istendiği görülmektedir. Böylece, karşioy sahipleri, ileride kapatma davası açılmasına gerek kalmaması veya açılması muhtemel bir kapatma davasında parti hakkında kapatma kararı verilmemesi gibi parti lehine sonuçlar olarak yorumlanabilecek ihtimallerin varlığına iyimserlikle işaret etmek yerine, ihtar kurumunu parti için en ağır sonuç olan kapatmayı ihtimal dahiline sokması nedeniyle, kapatma tehdidi doğuran bir önşart olarak görmüş ve bunu da açık bir şekilde vurgulamışlardır. Böyle bir vurgulama bize göre karşioy gerekçesinde yer alan diğer hususlar kadar önemlidir, çünkü siyasal özgürlüklerin tam anlamıyla gerçekliğe kavuşabilmesi için bu özgürlüklere yönelik tehditlerin

⁶² AYM'nin 9.7.2002 günlü, E. 2002/121, K. 2002/62 sayılı kararı için bkz. AYMKD, S. 38, C. 2, s. 678 vd.

kısıtlayıcı yönüne işaret etmektedir. AYM'sine düşen görev bu özgürlükleri korumak olmalıdır.

Siyasi partilere ihtar kararları ile ilgili olarak değinmek istediğimiz son nokta, bu kararlara karşıoy verenlerin sayısındaki artışa ilişkindir. AYM, 20.3.2001 günlü kararında Komünist Parti'ye SPY'nin 96. maddesindeki yasak isimlerden birini kullanması nedeniyle ihtar verilmesine karar vermişti.⁶³ Bu karar karşıoy veren üye sayısı sadece ikiydi. Bu üyeler yukarıda aktarılan ihtar kararlarına da karşıoy vermiş olan Haşim Kılıç ve Sacit Adalı'ydı. Ancak, bu iki üyenin o tarihte ayrı ayrı kaleme aldıkları karşıoy gerekçeleri yukarıda beş üye olarak verilen ortak karşıoy gerekçesinden farklıydı. Örneğin, Haşim Kılıç "Anayasa'nın 68. maddesi ile Siyasal Partiler Kanunu'nun Anayasa'ya uygun olarak düzenlenen 101. maddesinde, kapatma nedenleri tek tek belirtilmek suretiyle açıklanmıştır. Belirtilen bu kapatma nedenleri dışında yeni bir kapatma nedeni kabul edilemez." görüşünü ortaya koyduktan sonra, SPY'nin 96. maddesinin 1995 Anayasa değişikliklerinden sonra oluşan siyasi parti yasaklarına uyumlu hale getirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bunun yanında, Kılıç, Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin kapatılması nedeniyle Türkiye'nin AİHM'nde mahkum olduğunu hatırlattıktan sonra, bir partinin sadece isminden dolayı kapatılmasının AİHS'nin 11. maddesine de aykırı olduğunu belirtmiş ve herhangi bir diktatörlüğü savunma amacının olmadığını Başsavcılık tarafından da belirtildiği göz önüne alınarak ihtar verilmemesi gerektiğini savunmuştur. Benzer şekilde, Sacit Adalı da parti kapatma nedenlerinin Anayasa'da tek tek belirtildiğine dikkat çekmiş ve sadece isminden dolayı bir partiyi kapatmanın AİHM tarafından AİHS'nin bir ihlali olduğunu hatırlattıktan sonra Anayasa'ya aykırı olan SPY'nin ihmal edilerek doğrudan Anayasa'nın uygulanması gerektiğini savunmuştur. Bugün gelinen noktada, AYM içerisinde bu görüşlerin ve özellikle de "ihmal" tekniğinin uygulanması gerektiğinin beş üye tarafından savunulduğu görülmektedir. Ancak, yukarıda da belirttiğimiz gibi, ihtar kararına katılan üyelerin de ileride ihtarın gereğinin yerine getirilmemesi nedeniyle açılacak bir iptal davasında SPY'nin ihtar ile ilgili hükümlerinin Anayasa'ya uygunluğunu denetlemesi ve iptal etmesi mümkündür. Fakat, bu noktada bir başka sorun ortaya çıkabilir.

Bilindiği gibi, 2001 değişiklikleri ile Anayasal altyapısı hazırlanmış olan kapatma dışındaki yaptırımlar 4784 sayılı yasayla 101. maddeye, 4778 sayılı yasayla da 104. maddeye işlenmiştir. 4778 sayılı yasayla değişik 104. maddenin ikinci fıkrasında artık ihtar kararına uymayan bir parti için kapatma yaptırımını kaldırılmış bulunmaktadır. Söz konusu düzenlemeye göre ihtarla rağmen aykırılık giderilmediği takdirde, "Cumhuriyet Başsavcılığı o siyasi partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için Anayasa Mahkemesi'ne re'sen dava açabilir." Bu durumda, kapatma dışında yaptırımların ihtarla uymayan partilere uygula-

⁶³ AYM'nin 20.3.2001 günlü, Esas Sayısı : 2001/1 (Siyasal Parti-İhtar), K. 2001/1 sayılı kararı için bkz. RG 1.6.2001 tarih, Sayı 24419; AYMKD, S. 37, C. 1, s. 684 vd.

nabileceğini savunan karşıoy gerekçesi de göz önüne alındığında 104. maddenin artık Anayasa'ya aykırı bulunmayacağı öngörülebilir. Bundan böyle dikkatlerin, ihtar kurumunu ve buna uymamanın yaptırımını düzenleyen 104. maddeden, isim yasaklarının (SPY m. 96) da aralarında bulunduğu diğer maddelere kayması gerekecektir. Devlet yardımından yoksun kalmanın, zaten devlet yardımı alamayan pek çok küçük parti açısından ihtar uymamayı yaptırımsız kılacağı ve bunun da eşitlik ilkesine aykırı bir uygulama yaratma tehlikesi doğurduğunu, sadece belirtmekle yetiniyor, bu konudaki tartışmalara girmiyoruz.

AYM'nin Recep Tayyip Erdoğan'ın TCY'nin 312. maddesinden mahkumiyeti nedeniyle kurucu üyelikten çıkartılması yönünde AKP'ye ihtar verilmesi kararı 2002 yılının hemen başında siyasi gündemi oldukça hareketlendirdi.⁶⁴

İhtar isteminde bulunan Başsavcılık, AKP Genel Başkanı ve Kurucu Üyesi olan Erdoğan'ın 312. maddeden mahkumiyeti bulunduğunu, bu nedenle milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olmadığından 2820 sayılı SPY'nin 8. maddesine göre siyasi parti kurucu üyesi olamayacağını ileri sürmüş ve Erdoğan'ın kurucu üyelikten çıkarılması için AKP'ne ihtar verilmesini talep etmiştir.

Diğer taraftan, AYM benzer durumda olan ve 312. maddeden mahkumiyeti bulunan Hasan Celal Güzel'in durumunu değerlendirirken, 4454 sayılı yasanın yeniden düzenlenen (21.12.2000 tarihli 4616 sayılı yasa ile) halini de dikkate almıştır. Bilindiği gibi, 4454 sayılı yasa bazı suçlar için yasal tecil düzenlemesi öngörüyordu. Yasanın kapsamını belirleyen maddede yapılan yeni düzenlemeye göre miting, kongre, konferans, seminer, sempozyum, açık oturum veya panel gibi her türlü toplantılarda yapılan konuşmalardan dolayı alınan cezalar da artık 4454 sayılı Yasa'nın kapsamına girmiş oluyordu.

4454 sayılı yasanın getirmiş olduğu tecil düzenlemesi, hakim kararına dayanarak verilen tecil kararından farklıdır ve doğrudan yasadaki kaynaklanmaktadır. Ayrıca, 4454 sayılı yasanın 2. maddesinde, cezası ertelenen kişinin, üç yıllık deneme süresini 1. madde kapsamına giren kasıtlı bir cürümden dolayı yeniden mahkum olmaksızın geçirmesi halinde hakkındaki mahkumiyetin vaki olmamış sayılacağı hükme bağlanmıştır.

AYM, siyasi yasaklılığın bir fer'i ceza olduğunu ortaya koyduktan sonra, Dağıtım'ın 15.11.1990 günlü ve 2/2 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı'na atıf yaparak, asli cezanın tecil edildiği (ertelendiği) hallerde fer'i cezaların da tecil edilmiş sayılacağını belirtmiştir. Diğer bir deyişle kişinin fer'i cezalar nedeniyle ortaya çıkan hak yoksunluklarının da deneme süresi içerisinde ertelenmiş olduğu sonucuna varılmıştır. Bu durumda, asli cezası tecil edilmiş olan Hasan Celal Güzel'in fer'i cezalarının da tecil edildiği sonucuna varılarak, Hasan Celal Güzel'in Yeniden Doğuş Partisi üyesi olmasına yasal bir engel bulunmadığı sonucuna varılmıştır.⁶⁵

⁶⁴ AYM'nin 9.1.2002 günlü, E. 2001/8 (Siyasi Parti-İhtar), K. 2002/9 sayılı kararı için bkz. AYMKD, S. 38, C. 2, s. 807 vd., RG: 28.9.2002, Sayı: 24890.

⁶⁵ AYM'nin 19.7.2001 günlü, E. 2001/3 (Siyasi Parti-İhtar), K. 2001/3 sayılı kararı için bkz. AYMKD, S. 38, C. 1, s. 752 vd., RG: 31.8.2002, Sayı: 24862.

Bu kararda yer alan önemli noktalardan birisi de, 4454 sayılı Yasa'nın tecil ile ilgili hükümlerinin asli cezası infaz edilmiş kişilere uygulanıp uygulanamayacağı'nın tartışılmasıdır. Hasan Celal Güzel, asli cezasını çekmemiştir, ancak Recep Tayyip Erdoğan asli cezasını çekmiş olduğundan bu konunun Erdoğan için ayrı bir önemi bulunmaktaydı. AYM, gerekçesinde bu konuyla ilgili olarak, kaçmak suretiyle cezasının infazını engelleyen bir mahkumun 4454 sayılı Yasa'nın getirdiği haklardan yararlanmasına olanak tanınırken, iyi niyetle asli cezasını çekmiş bir mahkumun yararlandırılmamasının adalet, hakkaniyet ve eşitlik ilkeleriyle bağdaşmayacağını belirtmiştir.

Bu kararın kamuoyuna yansımından sonra, Recep Tayyip Erdoğan cephesinde siyasi yasağının kalkacağı yönünde iyimser bir hava hakim olmuştur. Ancak, AYM bu karardaki görüşlerini değiştirerek, asli cezasını çekmiş olan Recep Tayyip Erdoğan'ın siyasi yasaklarının devam ettiğine ve bu nedenle de kurucu üye olarak kabul edilmesine karar vermiştir. AYM'nin böyle bir sonuca nasıl vardığını gerekçeden anlamak mümkün değildir. Gerekçede ilgili bölümü aktarmak bu yönde ışık tutacaktır: "Recep T. Erdoğan'ın suçu, 4454 sayılı Yasa'nın kapsamında olmadığı gibi cezası infaz edildikten sonra 22.12.2000 tarihinde yürürlüğe giren 4616 sayılı Yasa hükümlerinden yararlanması da mümkün değildir."

Gerekçesi daha sonra yayımlanmış olmakla beraber yaklaşık beş ay önceki kararında farklı bir yorum benimsemiş olan AYM'nin burada söylediklerini tatminkar bulmak mümkün değildir, çünkü "neden" böyle bir sonuca ulaşıldığına hiçbir şekilde ışık tutmamaktadır. AYM'nin en azından önceki yorumunu neden terk ettiğini ve nasıl farklı bir sonuca ulaştığını açıklamaması beklenirdi. Hasan Celal Güzel'in durumu nedeniyle partisine ihtar verilmesine yer olmadığına yediye karşı dört oyla karar vermiş olan AYM, Erdoğan'a ilişkin kararını altıya karşı beş oyla almıştır. Bu arada Mahkeme kompozisyonunda bir değişiklik olmuş ve Hasan Celal Güzel kararına katılan Samia Akbulut'un yerine, Erdoğan kararında ihtar verilmesi yönünde oy kullanan asıl üye Enis Tunga heyete dahil olmuştur. Ayrıca, Hasan Celal Güzel'le ilgili kararda ihtar verilmemesi yönünde oy kullanan üye Ali Hüner, Erdoğan kararında ihtar verilmesi yönünde oy kullanmıştır. Kısa süre içerisinde en azından gerekçeleri birbiriyle çelişkili iki kararda da olumlu oy kullanan bir üyenin görüşünde ne sebeple bir değişiklik olduğu hukukçuların merak ettiği bir husustur.

2002 yılı pek çok açıdan Türk Anayasa Tarihinin en ilginç ve tartışmalı kesitlerinden biri oldu. En başta, bu yıl içinde yaşanan gelişmeler bir kez daha 1982 Anayasası ve 12 Eylül hukukunun Türkiye'nin ihtiyaçlarının gerisinde kaldığını gösterdi. 2001 Anayasa değişikliğinin tamamlayıcısı niteliğindeki uyum yasaları ise Türkiye'nin demokratikleşmesine yeterli olmayan ama önemli bir katkı niteliğindedeydi.

Devlet organları arasındaki ilişkiler açısından en dikkat çeken nokta, yürütme organının iki kanadı arasında hassas bir dengenin kurulmuş olmasıydı. Bu bağlamda, Hükümet ve Cumhurbaşkanı arasındaki ilişkiler kadar AKP iktidarı ile sivil-

askeri bürokrasi arasındaki ilişkilerin de siyasi istikrar açısından belirleyici unsur olacağı söylenebilir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin AB'ye uyum sürecinde giriştiği demokratikleşme çabaları yanında anayasal sistemdeki aktörlerin birbirleriyle olan ilişkileri de 2003 yılı Anayasa gündemini belirleyecektir. Bu gündem çerçevesinde özellikle Cumhurbaşkanının anayasal yetkilerinin tartışmaya açılması da beklenebilir.

* * *

2002 Yılında Resmi Gazete'de Yayımlanan Anayasa Mahkemesi Kararları

Karar Sayısı	Karar	RG'de Yayımlanma Tarihi	RG Sayısı
2001/2	Fazilet Partisinin Anayasaya ve Siyasi Partiler Kanununa Aykırı Eylemleri Nedeniyle Temelli Kapatılmasına Dair Karar. E. No: 1999/2	05.01.2002	24631
2001/73	Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında 2253 Sayılı Kanunun 38. Maddesinin Anayasaya Aykırı Olduğu İddiasıyla İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 2000/15	<u>16.01.2002</u>	24642
2001/345	Sigorta Murakabe Kanununun (7397 Sayılı) 539 Sayılı KHK ile Değiştirilen 27. Maddesinin Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesiyle İptaline Dair Karar. E. No: 2001/403	<u>16.01.2002</u>	24642
2001/90	Yapı Denetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin (595 Sayılı) Bazı Maddelerinin Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesiyle İptaline Dair Karar. E. No: 2000/35	<u>17.01.2002</u>	24643
2001/91	Bankalar Kanununun (4389 Sayılı) Bazı Maddelerinin Anayasaya Aykırı Olduğu İddiasıyla İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 2001/276	<u>17.01.2002</u>	24643
2001/56	Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair 4615 Sayılı Yetki Kanununun 1 ve 2. Maddelerinin Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesiyle İptaline İlişkin Karar. E. No: 2001/9	<u>19.01.2002</u>	24645

2001/89	Tüketicinin Korunması Hakkında 4077 Sayılı Kanununun 26. Maddesinin Anayasaya Aykırı Olduğu İddiasıyla İptali İsteminin Reddine İlişkin Karar. E. No: 2001/232	<u>19.01.2002</u>	24645
2002/2	Hazineye Ait Taşınmaz Malların Değerlendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun (4706 Sayılı) 3. Maddesinin Anayasaya Aykırı Olduğu Gereğiyle İptali ve Yürürlüğünün Durdurulmasına Dair Karar. E. No: 2001/382	<u>26.01.2002</u>	24652
2001/98	Devlet Memurları Kanununa (657 Sayılı) 527 Sayılı KHK'nin 3. Maddesiyle Eklenen I Sayılı Cetvelin Teknik Hizmetler Başlıklı Bölümünün Anayasaya Aykırı Olduğu Gereğiyle İptaline Dair Karar. E: 2001/325	<u>06.02.2002</u>	24663
2001/342	Devlet Memurları Kanununa (657 Sayılı) 527 Sayılı KHK'nin 3. Maddesiyle Eklenen I Sayılı Cetvelin Teknik Hizmetler Başlıklı Bölümünün Anayasaya Aykırı Olduğu Gereğiyle İptaline Dair Karar. E: 2001/388	<u>06.02.2002</u>	24663
2001/9	Bütçe Kanununun (1999 Mali Yılı, 4393 Sayılı) 14. Maddesinin Anayasaya Aykırı Olduğu Gereğiyle İptaline Dair Karar. No: 2000/76	<u>07.02.2002</u>	24664
2002/6	Elektrik Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 4694 Sayılı Kanunun 1.Maddesinin Anayasaya Aykırı Olduğu Gereğiyle İptal Edildiğinden Yürürlüğünün Durdurulmasına Dair Karar E. No: 2001/389	<u>15.02.2002</u>	24672
2002/5	Elektrik Piyasası Kanununun (4628 Sayılı) Geçici 4 ve Geçici 8. Maddelerinin Anayasaya Aykırı Olduğu Gereğiyle İptal Edildiğinden Yürürlüğünün Durdurulmasına Dair Karar E. No: 2001/293	<u>15.02.2002</u>	24672
2001/10	Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Hakkında 560 Sayılı KHK'ye 4128 Sayılı Kanunla Eklenen 18/A Maddesinin Anayasaya Aykırı Olduğu İddiası ile İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 1999/32	<u>14.03.2002</u>	24695
2000/48	Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanuna, 4531 Sayılı Kanunla Eklenen Geçici 7 nci Maddede Yer Alan 1 ve 4. Fıkraların Anayasaya Aykırı Olduğu İddiasıyla İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 2000/26	<u>15.03.2002</u>	24696
2000/49	Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanuna, 4531 Sayılı Kanunla Eklenen Geçici 7 nci Maddenin Anayasaya Aykırı Olduğu İddiasıyla İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 2000/77	<u>15.03.2002</u>	24696

2001/46	İşsizlik Sigortası Kanununun Bazı Maddelerinin Anayasaya Aykırı Olduğu İddiasıyla İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 1999/43	<u>20.03.2002</u>	24701
2001/361	Çalışanların Tasarrufa Teşvik Edilmesi ve Bu Tasarrufların Değerlendirilmesine Dair Kanunun 6'ncı Maddesinin Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesiyle İptaline Dair Karar E. No: 2000/42	<u>28.03.2002</u>	24709
2001/63	Marmara Bölgesi ve Civarında Meydana Gelen Depremın Yol Açtığı Ekonomik Kayıpları Gidermek Amacıyla Bazı Mükellefiyetler İhdası ve Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılması Hakkında 4481 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Anayasaya Aykırı Olduğu İddiasıyla İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 1999/51	<u>29.03.2002</u>	24710
2001/357	Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası A.Ş. ile Türkiye Emlak Bankası A.Ş. Hakkındaki Kanunlarda Değişiklik Yapan 4684, 4604 ve 6219 Sayılı Kanunların Bazı Maddelerinin Anayasaya Aykırı Olduğu İddiasıyla İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 2001/387	<u>06.04.2002</u>	24718
2002/11	Şartla Salıvermeye, Dava ve Cezaların Ertelemesine Dair 4616 Sayılı Kanun (23nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı)'un 1 inci Maddesinin Anayasa'ya Aykırı Olduğu İddiasıyla İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 2001/493	<u>12.04.2002</u>	24724
2002/15	Türk Ceza Kanunu'nun 3038 Sayılı Kanunla Değiştirilen 85 inci Maddesinin Anayasa'ya Aykırı Olduğu Gerekçesi ile İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E.No: 2000/19	<u>12.04.2002</u>	24724
2001/356	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 4604 Sayılı Kanunun Anayasaya Aykırı Olduğu İddiasıyla Yürürlüğünün Durdurulması İsteminin Reddine Dair Karar. E.No: 2001/24	<u>13.04.2002</u>	24725
2002/9	Basın Kanunu'nun, 3445 Sayılı Kanunun 7. Maddesi ile Değişik 19. Madde III No'lu Bendinin Anayasaya Aykırı Olduğu İddiasıyla İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 2001/228	<u>16.04.2002</u>	24728
2002/10	Basın Kanunu'nun, 3445 Sayılı Kanunun 7. Maddesi ile Değişik 19. Madde III NO'lu Bendinin Anayasaya Aykırı Olduğu İddiasıyla İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 2001/344	<u>16.04.2002</u>	24728

2002/14	Şartlı Salıverme, Dava ve Cezaların Ertelemesine Dair Kanununun 1. Maddesinin Anayasaya Aykırı Olduğu İddiasıyla İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E.No: 2002/5	<u>17.04.2002</u>	24729
2002/29	Elektrik Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanununun 1'inci Maddesinin Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesi ile İptaline Dair Karar. E. No: 2001/389	<u>18.04.2002</u>	24730
1998/58	Devlet Memurları Kanunu'nun 570 Sayılı KHK ile Değişik IV Sayılı Makam Tazminatı Cetvelinin 5. Sıra, (D) Bendinin Anayasaya Aykırı Olduğu İddiasıyla İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 1997/76	<u>30.04.2002</u>	24741
1998/41	Gelir Vergisi (193 Sayılı) Kanununun 75. Maddesi 2. Fıkrasının 3239 Sayılı Kanunla Değiştirilen 2. ve 3946 Sayılı Kanunla Değiştirilen 13. Bentlerinin Anayasaya Aykırı Olduğu İddiasıyla İptal İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 1996/73	<u>01.05.2002</u>	24742
1999/42	Türk Ceza Kanununun 237.Madde Dördüncü (Nikahta Dini Merasim ile İlgili) Fıkrasının Anayasaya Aykırı Olduğu İddiasıyla İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 1999/27	<u>02.05.2002</u>	24743
2002/44	Türk Ceza Kanununun 497 Maddesinin 1. Fıkrasının Anayasaya Aykırı Olduğu İddiası ile İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 2002/68	<u>25.05.2002</u>	24765
2002/43	Şartlı Salıverme ile Dava ve Cezaların Ertelemesine Dair Kanununun 1. Maddesinin 5. Bendinin, Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesi ile İptaline Dair Karar. E. No: 2002/61	<u>30.05.2002</u>	24770
2002/20	Bütçe Kanununun (2001 mali Yılı) 41. Maddesinin (b) Bendinin Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesi ile İptaline Dair Karar. E. No: 2001/144	<u>31.05.2002</u>	24771
2002/35	Türk Ceza Kanunu'nun (765 Sayılı) 421 Maddesinde Yer Alan Genç Sözcüğünün Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesi ile İptaline Dair Karar. E. No: 2000/39	<u>01.06.2002</u>	24772
2002/36	Ceza Muhakemeleri Usulü (1412 Sayılı) Kanununun 3206 Sayılı Kanunun 163 üncü Maddesinin Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesi ile İptaline Dair Karar. E. No: 2000/48	<u>01.06.2002</u>	24772

2002/31	Türk Tabipler Birliği (6023 Sayılı) Kanununun 60. Maddesinin,3224 Sayılı Kanunla Değişik 1. Fıkrasının, Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesi ile İptaline Dair Karar. E. No: 2000/78	<u>04.06.2002</u>	24775
2002/2	Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanunun 1.Madde, 5. Bendinin, Anayasaya Aykırı Olduğu İddiası ile İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 2001/485	<u>05.06.2002</u>	24776
1996/36	Bütçe Kanununun (1996 Mali Yılı) Bazı Maddelerinin Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesiyle İptaline Dair Karar. E. No: 1996/23	<u>08.06.2002</u>	24779
2002/9	Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında (4756 Sayılı) Kanun'un Bazı Maddelerinin Anayasa'ya Aykırı Olduğu Gerekçesi ile Yürürlüğünün Durdurulması Hakkında Karar. E. No: 2002/97	<u>14.06.2002</u>	24785
2002/24	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nde Yapılan Değişikliklerin Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesiyle Bazı Maddelerinin İptali, Bazı Maddelerinin De Yürürlüğünün Durdurulması Hakkında Karar. E. No: 2001/129	<u>18.06.2002</u>	24789
2002/39	Mehmet Erten (Yargıtay 1. Ceza Dairesi Üyesi)'in Anayasa Mahkemesi Asil Üyeliğine Seçilmesine Dair Karar	<u>03.07.2002</u>	24804
2002/16	Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun ile Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 601 Sayılı KHK nin Anayasaya Aykırı Olduğu İddiası ile Yürürlüğünün Durdurulması ve İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 2000/51	<u>09.07.2002</u>	24810
2002/54	Emekli Sandığı Kanununun 74. Maddesinin Anayasaya Aykırı Olduğu İddiası ile İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 2002/103	<u>09.07.2002</u>	24810
2002/40	Bütçe Kanun (2001 Mali Yılı)'a Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair 4682 Sayılı Kanunun 3'üncü Maddesi ile 4611 Sayılı Bütçe Kanununun 33 üncü Madde, (a) Fıkrası 4 üncü Bendinin Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesi ile İptaline Dair Karar. E. No: 2001/385	<u>03.08.2002</u>	24835

2001/62	Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 25' Maddesinin, Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesi ile İptaline Dair Karar. E. No: 2002/121	<u>31.08.2002</u>	24862
2002/42	Belediye Gelirleri Kanununun 3239 Sayılı Kanunla Değişik 89. Maddesinin Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesi ile İptaline Dair Karar E. No: 2001/5	<u>05.09.2002</u>	24867
2000/47	Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu (926 Sayılı)'na 4376 Sayılı Kanunun 7'nci Maddesi ile Eklenen Ek Geçici 73'üncü Maddenin, Anayasaya Aykırı Olduğu İddiası ile İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 2000/10	<u>18.09.2002</u>	24880
1998/6	Kıymetli Maden ve Ziyet Eşyası Beyanı Hakkında 4213 Sayılı Kanunun Birinci Maddesi 1, 2 ve 5'inci Fıkralarının Anayasaya Aykırı Olduğu İddiası ile İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 1996/76	<u>21.09.2002</u>	24883
2000/25	İcra ve İflas Kanununun (2004 Sayılı) 82 nci Maddesi Birinci Bendi ile 1580 Sayılı Belediye Kanunu'nun 19 uncu Madde, Yedinci bendinin Anayasaya Aykırı Olduğu İddiası ile İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 46	<u>04.10.2002</u>	24896
2002/21	Hazineye Ait Taşınmaz Malların Değerlendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Kanununun 3. Maddesinin Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesi ile İptaline Dair Karar. E. No: 2001/382	<u>04.10.2002</u>	24896
2002/84	Bütçe Kanununun 43. madde, (g) Bendinin, Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesi ile İptaline Dair Karar. E. No: 2002/52	<u>01.11.2002</u>	24923
2002/51	Şartlı Salıvermeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair 4616 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapan 4758 Kanunun 1. Madde, 2. Bendinin Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesi ile İptali Hakkında Karar. E. No: 2002/99	<u>06.11.2002</u>	24928
2002/59	Yapı Denetimi Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin, Anayasanın Bazı Maddelerine Aykırılığı Gerekçesi ile İptal İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 2001/377	<u>09.11.2002</u>	24931
2002/67	Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Anayasanın Başlangıcı ile 6 ve 91. Maddelerine Aykırılığı Gerekçesi ile İptaline Dair Karar. E.No: 2002/116	<u>09.11.2002</u>	24931

2002/41	Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar, Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun 63. Maddesinin 3396 Sayılı Kanunla Değişik İkinci Fıkrasının Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesi ile İptaline Dair Karar. E. No: 2001/343	<u>13.11.2002</u>	24935
1998/10	Türk Ceza Kanununun (765 Sayılı) 102. Maddesinin, Anayasaya Aykırı Olduğu İddiası İle İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 1997/26	<u>14.11.2002</u>	24936
1998/59	Türk Kanunu Medenisinin (743 Sayılı), 4248 Sayılı Kanunla Değiştirilen 153. Maddesinin Anayasaya Aykırı Olduğu İddiası ile İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 1997/61	<u>15.11.2002</u>	24937
1995/51	İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemlere İlişkin 2981 Sayılı Kanun ile 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanunun, 3290 Sayılı Kanunla Değişik 2 nci Maddesi, (e) Bendinin Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesi ile İptali Hakkında Karar. E. No: 1995/13	<u>28.11.2002</u>	24950
2002/66	Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelelenmesine Dair 4616 Sayılı Kanunun Birinci Maddesi ile Askeri Ceza Kanununun 2034 Sayılı Kanunla Değiştirilen 76 nci Maddesinin Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesi ile İptaline Dair Karar. E. No: 2002/115	<u>29.11.2002</u>	24951
2002/89	Kurum ve Kuruluşlardan Bazılarının Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanunun 16. Maddesinin, Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesi ile İptaline Dair Karar. E. No: 2002/38	<u>26.12.2002</u>	24975
2002/69	Yüksek Öğretim Kanunu ile Yüksek Öğretim Personel Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 4689 Sayılı Kanunun 3. Maddesi ile Değiştirilen 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununun Ek 18 inci Maddesinin Anayasaya Aykırı Olduğu İddiasıyla İptali İsteminin Reddine Dair Karar. E. No: 2001/380	<u>28.12.2002</u>	24977

* * *

TÜRK
BARO
DERGİSİ

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ DERGİSİ

ISSN 1304-2288

- Hakemli Makaleler
- Şeyhler
- Kararlar
- İnsan Hakları
- Disiplin Kurulu Kararları
- Adli Tıp
- Kitaplar, Dergiler
- Yasalar, Tüzükler, Yönetmelikler

DÜŞÜN

YENİ İŞ YASASI
Görüşler - Değerlendirmeler

YENİ İŞ YASASI VE İLERİLERİ

Türkiye Barolar Birliği Dergisi'ne

abonelik için;

arayın: **(0212) 210 0 110**

ya da tıklayın:

www.abonet.net

abonet

istediğiniz dergi kapak fiyatıyla adresinize teslim

tel: (0212) 210 0 110 ❖ faks: (0212) 222 27 10

abonet@abonet.net ❖ www.abonet.net

Genellikle mahkeme kararlarının özellikle de Yargıtay ve Danıştay kararlarının hukukumuzdaki önemi büyüktür. Bu nedenle, karar derlemelerinin dışında, hukuk dergileri ve hukuk siteleri çok sayıda Yargıtay kararı yayımlamaktadırlar.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ DERGİSİ,

bu çalışmalara değişik bir yöntemle katkıda bulunmak üzere, Yargıtay kararlarına ayıracağı sayfaları, her sayıda bir Yargıtay dairesine ya da bir konuya özgülemeyi planlamaktadır.

Bu sayımızda **DOSYA"yeni" İŞ YASASI** ile uyumlu olarak Yargıtay'ın iş davalarına bakan dairelerinden 21. Hukuk Dairesi'ne ait kararları yayımlamaktayız. Gelecek sayılarımızda 9. ve 10.

Hukuk Daireleri'nin kararlarını da topluca sunacağız.

Bütün Dergi için olduğu gibi bu bölüm de ihtiyaçlarınıza ve isteklerinize göre şekillenecektir.

YARGITAY 21. HUKUK DAİRESİ KARARLARI

T. 4.4.2002

E. 2002/1496

K. 2002/2899

*** Yasa koyucu gibi kural koyma**

*** Yasal boşluk**

*** Ölüm aylığı bağlama koşulu**

*** Anayasa Mahkemesi iptal kararı**

(4721 s.M.K.m.1;

1479 sayılı yasa m.41;

619 sayılı KHK;

Anayasa Mah.26.10.2000 gün ve

2001/61-34 sayılı K.)

Dava konusu hukuksal sorun davacıların murisinin ölümü nedeniyle davacı hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanıp bağlanmayacağı konusuna ilişkindir. Mahkeme ölüm aylığı koşullarını beş tam yıl prim ödenmesi koşuluna bağlı olarak değerlendirmiş ve koşulların gerçekleşmemesi nedeniyle davacıların istemini yerinde bulmamıştır. Varılan bu sonuç ise, temel hukuk kurallarına uygun bulanmamaktadır.

Gerçekten, sosyal güvenlik sistemimizde sigorta kollarından birini oluşturan ölüm sigortasından yararlanabilmek için Yasa'da gösterilen koşulların oluşması zorunludur. Dava konusu olayda ise, ölüm sigortasına ilişkin 1479 sayılı Yasa'nın 41. maddesinde yer alan ve sigortalının üç tam yıl prim ödeme koşuluna ilişkin kural 619 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile iptal edilmiş ve sözü edilen karar-

name ile bu süre beş tam yıla çıkarılmıştır. Ne var ki, söz konusu KHK'de Anayasa Mahkemesi'nin 26.10.2000 günlü ve 2001/61-34 sayılı kararı ile iptal edilmiş ve iptal kararı da verilen sürenin tamamlanmasıyla 8.8.2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Şu duruma göre, sözü edilen ölüm sigortasına ilişkin ilk düzenleme ile konuyu yeniden düzenleyen 2. düzenleme birlikte yürürlükten kalkmış ve ortaya yasal bir boşluk çıkmıştır. Devlet yaşamında yasal boşluktan söz edilemeyeceğine ve belli olaylara uygulanması gereken kuralların zorunlu olarak kabulü gerekeceğinden başka bir anlatımla, Devletin devamlılığı ilkesinden hareketle sonuca gidilmesi gerekeceğinden uyuşmazlıkların yasal boşluk nedeniyle askıda bırakılması düşünülemez. Esasen MK'nın 1. maddesi de bu yönde evrensel nitelikli bir kural kabul etmiş ve gereğinde hakime yasa koyucu gibi kural kabul etme yetkisi vermiştir. Mahkeme uyuşmazlıkta yukarıda belirtilen esasları (gözardı) etmiş ve iptal edilen ikinci düzenlemedeki kurala göre sonuca gitmiştir.

Oysa, mahkemenin öncelikle ortada bir yasal boşluğun bulunduğunu kabul etmesi ve buna göre değerlendirme yapması gerekirdi.

Uyuşmazlık konusu olayda yasal Boşluk bulunduğuna göre ölüm sigortası yönünden hangi kuralın esas alınacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu yönde Yasa'nın belirlediği ilk biçimde üç yıllık sigortalılık ve prim ödeme süresi yeni düzenleme ile ortadan kaldırılmış ve bu süre beş yıl olarak kabul edilmiştir. beş yıllık süre Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmekle artık uygulanma niteliğini yitirmiştir. Her ne kadar üç yıllık sistem yürürlükten kaldırılmış ise de, sosyal güvenlik ilkelere yasal boşluk veya düzenlemenin yeterince açık olmaması gibi durumlarda, sigortalı yararına kuralların yorumlanması ilkesinden hareketle sonuca gidilmesi, işin özüne ve adalet kurallarına uygun düşecektir. Bu durumda, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararından önce yürürlükte bulunan ve hak sahipleri lehine olan hükümleri gözönünde bulundurularak sonuca gidilmesi, sosyal güvenlik ilkelerinin özüne uygun düşecek ve davacı hak sahipleriyle birlikte aynı durumda bulunan kişilere sağlanmış olan haktan davacıların da yararlandırılması gerekecektir. Bu nedenle, olayda davacıların yararına bulunan ve Yasa'nın ilk düzenleme şeklinde koşulların uygulanması gerekeceğinden, belirtilen ilkelere uygun düşmeyen hüküm bozulmalıdır.

T. 29.1.2002

E. 2001/8759

K. 2002/428

*** Usulî kazanılmış hak**

*** Rücu davası**

(4721 s. MK.1)

Mahkemece 28.6.2000 gün 137-480 sayılı ilamla davacı yararına 20.000.000.000.-TL maddi tazminata karar verilmiş ve bu kararın taraflarca temyizi üzerine davacı tarafın tüm temyiz itirazları reddedilerek hüküm davalı yararına bozulmuş, bozmaya uyulmakla da davalı yararına usulî kazanılmış hak oluşmuştur.

Artık bu miktarın üzerine çıkılması usulî kazanılmış hak gereği mümkün değildir. Mahkemenin davalı yararına oluşan usulî kazanılmış hakkı gözardı ederek yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

Her ne kadar zararlandırıcı sigorta olayı nedeniyle, olayın olağanüstü hal bölgesinde vuku bulmasına ve mevcut delillere göre teröristlere verilen kusurun belli bir kesimden, devletin, Anayasa'dan kaynaklanan güvenliği sağlama ödevinin zorunlu bir sonucu olan yurttaşların can ve mal güvenliğini temin etme görevini yerine getirmemesi nedeniyle sorumlu tutulması gerekmekte ise de, davanın dayanışmalı sorumluluk esasına dayanılarak açılmış olduğu, devletin (İçişleri Bakanlığının) hizmet kusuru niteliğindeki sorumluluğunun ve oranının ileride açılacak rücu davası sırasında değerlendirilmesinin mümkün bulunduğu dikkate alınarak, bu yön ayrıca bozma nedeni yapılmamıştır.

T. 7.2.2002

E. 2001/9224

K. 2002/825

*** Hizmet tespiti**

*** Önceki çalışmalar**

*** Kurum değiştirme amacı**

*** Eylemli çalışma**

(506 s. SSK.m.79/8,85 ; 4721 s.MK, m.2)

Dava, davacının muhasebe iş yerinde 2.5.1994 tarihindeki çalışmasının gerçek olup olmadığına ilişkindir.

Dairemiz bozma kararı ile, davacının önceki çalışmalarının araştırılması, Bağ-Kur'lu çalışmalarının olup olmadığı, varsa amacın kurum değiştirmeye yönelik olup olmadığı ve eylemli çalışmanın yeterince belgelenmesi ve tüm bu bilgilerle birlikte değerlendirilip sonuca gidilmesi istenmiştir.

Mahkemece yapılan araştırma sonucunda davacının 1987 - 1994 yılları arası uzunca bir süre Bağ-Kur'a tabi olarak çalıştıktan sonra kısa bir süre SSK'lı olup, isteğe bağlı sigortalı devam ettiği belirlenmiştir.

Öte yandan aynı yasanın 85.maddesinde; isteğe bağlı sigortalılık koşulları belirlenmiş ve 506 sayılı Yasa kapsamında sigortalıların, bir başka sosyal güvenlik kuruluşu kapsamında bulunmamaları koşuluyla isteğe bağlı sigortalı olabilecekleri hükme bağlanmıştır. Şu duruma göre 506 sayılı Yasa yönünden isteğe bağlı sigortalı olabilmek için öncelikle yasanın öngördüğü sigortalılığın gerçekleşmesi gerekir. Yasa'nın öngördüğü sigortalılıktan amaç ise; biçimsel olarak ortaya çıkan salt kurum değiştirme amacına yönelik, yasaya karşı hile yoluyla göstermelik bir sigortalılık değil, gerçek anlamda hizmet akdine göre oluşmuş bir sigortalılıktır. Bu tür bir sigortalılığın olup olmadığı ise, hizmet akdinin koşulları ve eylemli çalışmanın varlığının açıkça ortaya konması durumunda mümkündür.

Her sosyal güvenlik yasası kendi kapsamı ve alanını belirlemiş, sigortalıları kendi bünyesinde tutmak istemiştir. Kuşkusuz, bir sistemden diğerine geçiş müm-

kün olup, bu geçişin muvazaa veya yapay bir geçişe dahası, yasaya karşı hileyi amaçlayan bir olguya dayanmaması gerekir.

MK'nun 2.maddesinde ifadesini bulan evrensel nitelikte dürüstlük kuralları, bu tür bir eyleme engel olduğu gibi anayasal sosyal güvenlik sistemimizi oluşturan sosyal sigorta yasaları da kabul ettikleri temel ilke ve esaslarıyla buna müsaait değildir. Açıklananların ışığında, 1 aylık çalışma, en önemlisi nitelik ve kapsamı ortaya konmayan kuşkulu ve hayat deneyimlerine uygun düşmeyen olgulara dayanmak suretiyle, özellikle de, müfettiş raporundan, o dönemde çalışanlardan kimse-nin ismini vermemesi gibi olgular da nazara alınarak, davacının SSK nezdinde isteğe bağlı sigortalı olmak istemesi kabul edilemez.

Yukarıda açıklanan maddi ve hukuki olgular ve Hukuk Genel Kurulu'nun 29.11.2000 tarih ve 2000/21-1705 E., 2000/1750 sayılı kararı dikkate alınmadan davanın reddi gerekirken kabulü isabetsiz olup, bozmayı gerektirmiştir.

T. 15.4.2002

E. 2002/1784

K. 2002/3289

*** Bildirim dışı kalmış işçi**

*** Ölçümleme hakkı**

*** Hukuki boşluk**

(4792 s.k.m.6, 616 s. KHK.,

Anayasa Mahkemesi'nin 31.10.2000 tarihli kararı

RG.10.11.2001, 506 s. K. M.79)

Taraflar arasındaki uyuşmazlık Sosyal Sigortalar müfettişince saptanan bildirim dışı kalmış işçiliğin takibine ilişkindir.

Mahkemece her ne kadar davanın yasal dayanağını oluşturan 4792 sayılı Yasa'nın değişik 6.maddesinde düzenlenen ölçümleme hakkının 616 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile iptal edildiği ve dayanağı kalmadığı gerekçesiyle davacı isteminin kabulüne karar verilmiş ise de bu sonuç usul ve yasaya uygun bulunmamaktadır.

Gerçekten Yargıtay HGK'nun 21.11.2001 gün 965-1038 sayılı kararında da belirlendiği üzere 616 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname'nin de Anayasa Mahkemesince iptali karşısında ortaya bir hukuksal boşluk çıkmıştır. Yasaya karşı hile veya başka bir nedenle yasanın öngörmüş olduğu yükümlülüklerini yerine getirmeyenlerin yasal boşluktan söz edilerek haklarında hiçbir işlem yapılmaması veya başka bir anlatımla bu eylemlerin hukukça tasvip edilmiş olması düşünülemez.

Mahkemece bu gibi durumlarda yapılacak işlem yönteminde işin esasına girmek ve dava konusu iş nedeniyle gerçekten işverenin prim borcu bulunup bulunmadığını veya ödenmemiş bir prim konusu bulunup bulunmadığını saptamak ve bu yolda tüm kanıtları topladıktan sonra bir sonuca ulaşmaktan ibarettir. Böylece 506 sayılı Yasa'nın 79. maddesinde öngörülen biçimde Kurum'un yasal prim alacağı olup olmadığını saptamak ve sonucuna göre karar vermek gerekirken, salt, Kurum öl-

çümleme hakkının kalktığından bahisle, davanın kabulüne karar vermek usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

*

Not: Yargıtay 21. Hukuk Dairesi'nin görüşüne aykırı 10. Hukuk Dairesi'nin bir kararı ile Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı aşağıya çıkarılmıştır.

Yargıtay 10.Hukuk Dairesi**T. 20.3.2003****E. 2003/1184****K. 2003/2253*****Ölçümleme*****Ek prim tahakkuku*****Sebepsiz iktisap***(KHK.616 sayılı, 818 s.BK.m.61)*

Ölçümleme olarak nitelendirilen ve Sosyal Sigorta müfettişlerine, işyerlerinde eksik işçilik bildiriminde bulunup bulunmadığını incelemek, buna dayalı olarak da Kurum'a re'sen ek prim tahakkuk ettirme yetkisi veren, 4792 sayılı Yasa'nın 3917 sayılı Yasa ile değişik 6 maddesi, karar tarihinden önce 4.10.2000 tarih ve 24190 sayılı mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 616 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yürürlükten kaldırılmış olup, bu suretiyle 4.10.2000 tarihine kadar idari aşamada kesinleşmiş uyuşmazlıklar dışında kalan, anılan kurum işlemlerinin yasal dayanağı ortadan kalkmıştır.

Şu halde, bu tarihten sonra, (Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 76, maddesindeki düzenlemenin bir gereği olarak) mahkemelerin yürürlükten kalkan bir yasa maddesine dayanarak inceleme yapmak ve karar vermek yetkilerinin bulunmadığının kabulünde kuşku yoktur.

Öte yandan, hakkında yapılan ölçümleme sonucunda, eksik işçilik beyan ettiği savına dayalı olarak tahakkuk ettirilen, ek prime ilişkin kurum işlemine muttali olan davacının, kendisinden istenen bu meblağı, aynı gün 28.9.2001 tarihinde kuruma ödediği de çekişmesizdir.

Bu aşamada, davacı hakkında 6183 sayılı Yasa'nın 58. maddesi anlamında herhangi bir takibat yapılmadığı da gözetildiğinde, herhangi bir şekilde, hak düşürücü sürenin geçtiğinden söz etme imkanı bulunmadığı gibi, kurum yararına kişisel (sübjektif) bir hakkın doğmuş olduğundan da söz edilemez.

Somut olaya gelince; ölçümlemeye ilişkin yasal dayanağın ortadan kalkmasından çok sonra ve artık mevcut olmayan bir yasa hükmüne atfen, diğer bir anlatımla yasal dayanaktan yoksun olarak, Kurum tarafından davacıya ek prim tahakkuk ettirilerek, tahsil edilmesi tecviz edilemez. Bu durumda esasen 'hiçbir şekilde ek prim alınmaması gerektiği halde, uygulamada yapılan yanılığılı değerlendirme sonucu olarak, dava konusu edilen primlerin kurumca alınmış olması, 506 sayılı Yasa'nın 84. maddesinde sözü edilen, "yanlış (hatalı) ve yersiz olarak alınan prim" anlamında olup, anılan yasa maddesindeki düzenleme gereği, kurumun bu yoldaki kazanımın Borçlar Kanunu'nun 61 ve ardından gelen maddelerinde yer a-

lan, haksız iktisabın bir türü olarak kabul etmek verinde olur. Ancak hemen belirtmek gerekirse, konunun 506 sayılı Yasa'nın 84. maddesinde özel olarak düzenlemeye tabi kılınmış olması karşısında, bu özel düzenlemenin, Borçlar Kanunu ve İcra İflas Kanunu'nun 72. maddesine görev uygulama önceliği mevcut ise de, anılan 84. maddedeki düzenleme boşluklarının Borçlar Kanunu'nun 61 ve ardından gelen, maddeleri hükümlerinin uygulanması suretiyle doldurulması gereği de yadsınmaz.

Mahkemece yapılacak iş: Açıklanan maddi ve hukuki olgular gözetilerek, 506 sayılı Yasa'nın 84. maddesi uyarınca/hukuki dayanaktan yoksun bulunan ölçümlemeye dayalı olarak ve yanlış/gülsu uygulama ile yanlış ve yersiz alınan, primlerin ve gecikme zammının geri verilmesini içeren, davanın kabulüne karar vermek gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

*

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

T. 21.11.2001

E. 2001/21-965

K. 2001/1038

Hukuk Genel Kurulu'nca incelenerek direnme kararının süresinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kağıtlar okunduktan sonra gereği görüldü:

Davacı 19.8.1996 gün ve 152 numaralı sigorta müfettişince düzenlenen rapora dayanılarak yapılan re'sen tescil şleminin ve ölçümlemenin iptali ile kuruma prim borcu olmadığının tespitini talep etmiştir.

Mahkemenin, davanın reddine dair verdiği karar yukarıda belirtilen nedenle Özel Daire'ce bozulmuş, mahkeme "sigorta müfettişi raporunun ve buna dayanılarak yapılan kurum işleminin doğru olduğu, 616 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin asgari işçilik belirlemesi hususundaki müfettiş yetkisini kaldırmadığı, Kanun Hükmünde Kararname'nin önceki olaylara değil, yürürlükten sonraki olaylara uygulanması gerektiği gerekçesiyle önceki kararında direnmiştir.

Dava nitelikçe, 4792 sayılı yasanın 3917 sayılı Yasa ile değişik 6.maddesi kapsamında sigorta müfettişi raporuna dayanılarak kurum tarafından re'sen yapılmış olan "ölçümleme işleminin iptali" istemidir.

Davanın tanımlanan niteliği ve 4.10.2000 tarihli 616 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 66.maddesi ile sigorta müfettişlerinin işyerlerinde belirtilen nitelikte inceleme ile ölçümleme yapma ve bu raporlara dayalı olarak da kurum tarafından resen prim tahakkuk etme yetkilerini düzenleyen 4792 sayılı Yasa'nın 3917 sayılı Yasa ile değişik 6. maddesinin yürürlükten kaldırılmış olması ve henüz ölçümleme işleminin de kesinleşmemiş olması karşısında yasal dayanağını yitiren bu yöndeki kurum işleminin iptali ile istemin kabulüne karar verilmesi gereğine deği-

nen Özel Daire bozma kararına uyulmak gerekirken önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır.

Ne var ki, 616 sayılı Kanun Hükmünde Kararname Anayasa Mahkemesi'nin 31.10.2000 tarihli kararı ile iptal edilmiş, iptal edilen Kanun Hükmünde Kararname'nin doğuracağı hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edici nitelikte görüldüğünden Anayasa'nın 153.maddesinin üçüncü fıkrasıyla 2949 sayılı Yasa'nın 53.maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları gereğince iptal hükmünün, kararın Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin bu iptal kararı 10.11.2000 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmış olup 10.11.2001 tarihinde iptal hükmü yürürlüğe girmiştir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 10.12.1997 gün, 97/19-665 Esas, 97/1018 Karar sayılı kararında da belirttiği gibi, kanun hükmündeki kararnameler, Anayasa'da öngörüldüğü biçimi İle yapısal (organik-uzvi) bakımından yürütme organı işlemi işlevsel (fonksiyonel) yönünden ise yasama işlemi niteliğindedir. Doğurduğu hukuki sonuçlar bakımından, kanun İle arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır.

Bir kanun hükmünde kararnamenin TBMM tarafından kabul edilmemesi veya Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi hallerinde, o kanunun veya KHK'nin yürürlükten kaldırdığı veya değiştirdiği Kanun Hükümleri uygulanabilir hale gelmez, veya kendiliğinden yürürlüğe girmez, hukuki bir boşluk meydana gelir.

O halde, mahkemece, dava devam ederken ortaya çıkan bu yeni durumun kamu düzeni ile ilgili olduğu ve Anayasa Mahkemesi'nin iptali, yeni bir içtihadın ortaya çıkması gibi durumlarda eski düzenlemelerin yasal dayanağı kalmadığından usuli kazanılmış haktan bahsedilemeyeceği dikkate alınarak ortaya çıkan boşluğun, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasası, Sosyal Sigortalar Kuruluş Yasası, Sosyal Güvenlik ilke ve esasları ile genel hükümler ve yukarıda açıklanan nedenler göz önünde bulundurulurak uyumsuzluk hakkında bir karar verilmelidir. Bu nedenle direnme kararı bozulmalıdır.

T. 11.4.2002

E. 2002/2815

K. 2002/3161

*** Faiz başlangıcı**

*** Vekalet ücreti karar tarihindeki
ücret tarifesine göre takdir
edilmelidir.**

(818 s. BK.m.103,104,113 ;1136 s.

Av.K.m.168/son Av.Asgari Ücret Tarifesi m.21)

1- Taraflar arası uyumsuzluk davacının faiz başlangıcına ilişkin istemi ile ilgilidir. Mahkeme ilk davada faiz istendiğinden bahisle faizi ek davanın açıldığı tarih

itibariyle hükme bağlamış ve ilk dava tarihinden itibaren faizi hüküm olunamaya-
cağına karar vermiştir.

Dosya içerisindeki ilgili belgelerden anlaşıldığına göre davacı ıslah yoluyla maddi tazminat talebinin hesaplanan gerçek zarara göre yeniden belirlemiş ve buna göre bir istemde bulunmuştur. Davacının bu talebi ise dava niteliğindedir ve bağımsız olarak değerlendirilmesi gerekir. Davacının her ne kadar 1995 yılında açmış olduğu ilk davada maddi ve manevi tazminat taleplerine ilişkin faiz isteminde bulunmadığı anlaşılmış ise de bu durum davacının faiz isteminden vazgeçtiği biçimde yorumlanamaz. Gerçekten faiz ana alacağa bağlı ferî bir hak niteliğindedir. Esas alacağın talep edilebileceği süre içerisinde ek alacağın istenmesi gerekir. Davacı birinci davada istemediği faiz alacağını bu kere ikinci davasında takip ettiğine göre bu konunun tartışılması ve davacı lehine oluşan hakkın hüküm altına alınması gerekirdi. Mahkemenin aksine bir yorumla faiz alacağına daha sonraki bir tarihten itibaren karar vermesi usul ve yasaya aykırıdır.

2-Vekalet ücretinin de karar tarihinde yürürlükte bulunan avukatlık ücret tarifese göre takdir edilmesi gerekirken, eski tarifeye göre hesaplanması da usul ve yasaya aykırıdır.

T. 4.4.2002

*** Mercî tayini**

E. 2002/2342

K. 2002/2916

(1086 s.HUMK.m.25)

Davacı, trafik kazası sonucu oluşan maddi ve manevi zararın ödetilmesine ilişkin Ankara 19.Asliye Hukuk Mahkemesi'nde tazminat davası açmıştır. Mahkemece davaya bakmanın iş mahkemesi görevine girdiği gerekçesi ile dava dilekçesinin görev yönünden reddine karar verilmiş ve karar temyiz edilmeksizin kesinleşmiştir. Dosyanın gönderilmesi üzerine Ankara 2.İş Mahkemesi'nce görevsizlik kararı verilmiş ve bu kararda temyiz edilmeyerek kesinleşmesi üzerine dosya Yargıtay'a gönderilmiştir.

Yargıtay 20.Hukuk Dairesi'nin 5.7.2001 gün ve 5780 - 6049 sayılı kararı ile tazminat davası iş kazasına dayanmakta olup iş hukukuna ilişkin olduğundan davanın iş mahkemesince görülüp sonuçlandırılması gerekeceği nedeni ile Ankara 2. İş Mahkemesinin mercii tayinine karar verilmiştir.

Ankara 2. İş Mahkemesince bu kez davaya idari yargıda bakılması gerektiğinden dava dilekçesinin yargı yolu nedeni ile reddine karar verilmişse de, varılan sonuç doğru görülmemiştir.

Gerçekten HUMK'un 25/son maddesine göre, Yargıtay'ca verilen mercî tayini kararları ile temyiz incelemesi sonucu kesinleşen göreve veya yetkiye ilişkin kararlar, davaya ondan sonra bakacak mahkemeyi bağlar. Bu nedenlerle, mahkemece işin esasına girilerek taraf kanıtları toplandıktan sonra sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.

T. 28.3.2002
E. 2002/1514
K. 2002/2613

- * **Tefhim edilen karar**
- * **Sürekli İş göremezlik derecesinin tespiti**
- * **Bakıcı giderleri**
- * **Peşin sermaye değeri**

(5521 a.İş Mahkemeleri y m.7/1 c.1; 1086 s.
HUMK.m. 481, 388/son ;506 sayılı yasa m.109;
4447 s.y.m. Ek 38)

Hakimin son oturumda tutanağa yazdırıp tefhim ettiği karar, esas olup sonradan yazılan gerekçeli kararın bu karara aykırı olmaması gerekir. Oysa zaptın 19.6.2001 günlü oturumunda tefhim edilen kısa kararda 1.000.000.000 TL manevi tazminata hükmedildiği halde gerekçeli kararın hüküm fıkrasında manevi tazminattan bahsedilmediği zaptın ve kararın incelenmesinden açıkça anlaşılmaktadır. Öte yandan, konuyla ilgili 10.4.1992 günlü ve 1991/7 esas 1992/4 karar sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı uyarınca bu aykırılığın giderilmesi suretiyle gerçeğe ve hukuka uygun bir karar verilmesi gereği açıktır.

506 sayılı Yasa'nın 109. maddesinde öngörülen prosedüre göre, sürekli iş göremezlik hallerinin tespitinde Kurum sağlık tesislerinin düzenledikleri raporlar üzerine kurumca verilen karara ilgililerin itirazı üzerine Sosyal Sigortalar Yüksek Sağlık Kurulu'nca durumun karara bağlanacağı hükme bağlanmıştır. Davalı taraf, sigortalıda oluşan maluliyet oranına itiraz ettiğine göre, 109. maddenin öngördüğü prosedür işletilerek itirazı Sosyal Sigortalar Yüksek Sağlık Kurulu'na götürmek anılan kurul tarafından verilen rapora da itiraz halinde itirazı Adli Tıp Kurumu'na götürmek suretiyle sigortalının iş kazasında meydana gelen arızası irdelenmeli ve iş kazasından kaynaklanan arızanın meydana getirdiği iş göremezlik derecesi tespit edilmelidir. Dava konusu olayda, sözü edilen yasal prosedürün işletilmeden doğrudan Adli Tıp Kurumuna gidilmesi usul ve yasaya aykırıdır.

Hesap raporu da 506 sayılı Yasa'nın 109. maddesinde öngörülen prosedür gereği saptanacak iş göremezlik derecesine göre hazırlanmalı ve sigortalının başkasının bakımına muhtaç olduğunun saptanması halinde, bakıcı masrafları da maddi tazminat hesabına dahil edilmelidir. Kuşkusuz, zarar ve tazminatın hesaplanması yönteminde işçinin yaşı ve işçi de meslekte kazanma gücü kayıp oranına göre ileride çalışıp, yaşlılık aylığına hak kazanamayacağı üstün olasılık içinde bulunması halinde, zarar hesabında pasif dönemde elde edeceği kazançların dahil edilmesi gerektiği gerçeği de ortadadır. Hal böyle olunca, hükme dayanak alınan hesap raporunun da yukarıda açıklanan ilkeleri içermediği açık ve seçiktir.

Dava, nitelikçe Sosyal Sigortalar Kurumu'nca karşılanmayan zararın giderilmesi istemine ilişkindir. Bu bakımdan, mükerrer ödemeyi ve haksız zenginleşmeyi önlemek için 4447 sayılı Yasa'nın ek 38. maddesi gereğince hüküm tarihine en yakın tarihte belli olan verilere göre hesaplanan peşin sermaye değeri Kurum'dan

solunmak ve bildirilen miktar hüküm tarihine en yakın tarihte belli olan veriler nazara alınarak hesaplanan tazminattan indirilmek ve sonucuna göre karar vermek gerekirken, açıklanan doğrultuda işlem yapılmaksızın Ocak ayı TÜFE değerinin tazminattan indirildiği dosya içeriğinden anlaşılmaktadır.

Mahkemece, bu maddi ve hukuki olguları göz önünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 7.2.2002

E. 2001/9639

K. 2002/833

*** İşçi sağlığı ve iş güvencesi**

*** Bilirkişi**

*** İbra-makbuz**

(1475 s. İş K.m.73; 4875 s. İş K.m.77; 818 s.Bk.m.42,45,47; 1086 s. HUMK.m.275)

Dava, iş kazası sonucu ölen işçinin hak sahiplerinin maddi ve manevi tazminat istemine ilişkindir, işverenin tazminattan sorumlu tutulması giderek, tazminat miktarının belirlenmesi İş Kanunu'nun 73. maddesinin ve işçi sağlığı ve iş güvenliği tüzüğü'nün öngördüğü önlemlerin işyerinde olup olmadığının saptanması ile mümkündür. Bu yön ise, başka bir anlatımla, işverenin kusurlu olup olmadığı, varsa kusur oranı, uzman bilirkişiler tarafından düzenlenecek kusur raporu ile tespit edileceği yönü tartışmasızdır. Oysa, mahkemenin hakimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgi ile çözümlenmesi mümkün olmayan, özel ve teknik bilgiyi gerektiren konuda bilirkişiye gitmeden bilirkişi yerine geçerek sorunu çözümlendiği açık seçiktir.

Öte yandan, birçok Yargıtay kararında vurgulandığı üzere, alacaklının alacak hakkından vazgeçmesini ve bu suretle borçlunun borçtan kurtulmasını kapsayan akde "ibra" denir. İbranamenin kural olarak işçiye veya hak sahiplerine yapılmış olan ödeme ile sınırlı olmak üzere bağlayıcılığı asıldır. Gerçek anlamda ibranameden söz edebilmek için tazmin edilecek miktar ile buna karşılık alınan meblağ arasında açık oransızlığın bulunmaması koşuldur

Başka bir anlatımla, açık oransızlığın bulunduğu durumlarda ise anılan belge ibraname değil ancak makbuz niteliğindedir. Bu yön ise, ibranamenin verildiği tarih göz önünde tutularak hak sahiplerinin gerçek zararının uzman bilirkişiler aracılığı ile saptanması suretiyle belirleneceği hukuksal gerçeği ortadadır. Oysa, yukarıda açıklandığı biçimde inceleme ve araştırma yapılmadığı dosya içeriğinden anlaşılmaktadır.

Yapılacak iş, ilk olarak işçi sağlığı ve iş güvenliği konularında uzman bilirkişilerden İş Kanunu'nun 73. maddesi ve tüzük hükümleri göz önünde tutularak yönemince kusur raporu alınmak, daha sonra ibranameyi veren hak sahiplerinin, ibranamenin verildiği tarihteki veriler esas alınarak gerçek zararlarını saptamak, böylece tazmin edilecek miktar ile buna karşılık ibraname ile alınan meblağ arasında açık oransızlığın bulunup bulunmadığı denetlemek, açık oransızlığın bulunması durumunda, ibranameyi "kısmi ifayı içeren makbuz" niteliğinde kabul etmek ve

belirlenen tazminattan indirmek, açık oransızlığın bulunmadığının tespiti halinde davacıların tüm alacaklarını aldıkları ve bu suretle borçluyu borcundan kurtardıkları biçiminde değerlendirmekten ibarettir.

Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın eksik inceleme ve araştırma sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 29.4.2002

*** İbra**

E. 2002/3135

*** Açık oransızlık**

K. 2002/3614

(818 s.BK.m.46)

Davacının manevi tazminat talebi reddedilmiş ise de, bu sonuç usul ve yasaya uygun bulunmamaktadır. Davacıya manevi tazminat ödendiğine ilişkin bir bilgi ve belge mevcut değildir. Dosyadaki ibraname sadece maddi tazminata yönelik düzenlenmiştir. Ayrıca manevi tazminat talebinden vazgeçildiği de açıkça ortaya konmadığına göre bu yönün hüküm altına alınmaması usul ve yasaya aykırıdır.

Maddi tazminat hesabına gelince, öncelikle dosya içerisindeki ibranamelerin davacının annesi ve davacı tarafından imzalanan iki ayrı ibraname olmasına karşın belgelerde ödendiği belirtilen 750.000.000 TL'nin ayrı ayrı ödenen miktarları mı yoksa yapılan tek ödemeyi mi belgelediği anlaşılamamaktadır. Bu hususun tarafların bilgilerine başvurmak ve ileri sürecekleri diğer delillerle birlikte belirlenmesi gerekir.

Öte yandan, işverence yapılan ödemenin makbuz mu (kısmi ifa), ibramı olduğu saptanmalıdır. Ödeme tarihinde bilinen ücretlere göre yapılacak zarar hesabı sonucu belirlenecek zarar ile yapılan ödeme arasında açık oransızlık bulunmaması durumunda ödeme ibra niteliğindedir. Açık oransızlık bulunması halinde ise yapılan ödeme makbuz niteliğinde olacağından ödeme tarihindeki zarar miktarına göre hangi oranda ödeme yapıldığı belirlenmeli ve hüküm tarihine en yakın tarihe kadar ücret artışları göz önünde tutularak belirlenecek zarar miktarından aynı oranda indirim yapılarak sonucuna göre karar verilmelidir.

Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın eksik araştırma ve incelemeye dayalı bilirkişi raporu ile yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 10.4.2002

*** İşçi sağlığı, iş güvenliği**

E. 2002/2739

***Peşin sermaye değeri**

K. 2002/3139

*** Hakkaniyet indirimi**

(818 s.BK.m.43,44,45;Yg.İç.B.K.26.6.1966 t. Ve 1966/7-7)

Zararlandırıcı olaya maruz kalan muris, olay günü davalı Belediye'de temizlik işçisi olarak çalışırken, davalı sürücü Kadir Gökteş'in yönetiminde ki 06 GL 189

plakalı çöp kamyonu ile Mamak-Temizlik İşleri Bölge Memurluğu binası önünden manevra yapıp, hareket ettiği sırada arkada bulunduğu yerden düşerek iş kazası sonucu ölmüştür.

İnsan yaşamının kutsallığı çevresinde işveren, işyerinde işçilerin sağlığını ve iş güvenliğini sağlamak için gerekli olanı yapmak ve bu husustaki şartları sağlamak ve araçları noksansız bulundurmakla yükümlü olduğu İş Kanunu'nun 73. maddesinin açık buyruğudur.

24.6.2001 günlü bilirkişi raporunda, işveren %60, işçinin ise %40 oranında kusurlu olduğu belirtilmiştir.

Oysa, hükme dayanak alınan bilirkişi raporunda bilirkişi, İş Kanunu'nun 73. maddesinin öngördüğü koşulları gözünde tutarak ve özellikle işyerinin niteliğine göre, işyerinde uygulanması gereken işçi sağlığı ve iş güvenliği tüzüğüne ilgili maddelerini incelemek suretiyle, işverenin, işyerinde alması gerekli önlemlerin neler olduğu, hangi önlemleri aldığı, hangi önlemleri almadığı, alınan önlemlere işçinin uyup uymadığı gibi hususlar ayrıntılı bir biçimde incelemek suretiyle kusurun aidiyeti ve oranı hiçbir kuşku ve duraksamaya yer vermeyecek biçimde saptadığı, işçiye verilen kusurun olayın oluş şekli ve yukarıda açıklanan hususlar dikkate alındığında çok fazla olduğu ortadadır. Hal böyle olunca, kusur raporunun, İş Kanunu'nun 73. maddesinin öngördüğü koşulları içerdiği giderek hükme dayanak alınacak nitelikte olduğu söylenemez.

Olayın oluş şekline, kusur oranlarına, husule gelen elem ve ızdırabın derecesine, tarafların sosyal ve ekonomik durumuna, paranın alım gücüne.özellikle 26.6.1966 gün ve 1966/7-7 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı'nın içeriğine ve öngördüğü koşulların somut olayda, gerçekleşme biçimine, oranına, niteliğine hak ve nasafet kurallarına göre, hükmedilen eş için 2.500.000.000 TL. çocuklar Pelin, Ferhat ve Murat için ayrı ayrı 1.000.000.000 'er TL. manevi tazminatlarında az olduğu açıkça belli olmaktadır.

Kabule göre de;

Bu tür, tazminat davaları nitelikçe Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından karşılanmayan zararların giderilmesine ilişkindir. Bu bakımdan tazminat belirlenirken maluliyet oranı, kusur oranı ve kanunu' nedenler indirildikten sonra Sosyal Sigortalar tarafından bağlanan peşin sermaye değerinin indirilmesi suretiyle tazminatın belirlenmesi gerektiği Yargıtay'ın yerleşmiş görüşlerindedir. Oysa eş ve çocuk Pelin'in tazminatı hesaplanırken önce Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından bağlanan peşin sermaye değeri ve daha sonra hakkaniyet indirimi uygulanmak suretiyle fazla miktarda tazminatın hesaplandığı ortadadır.

Yapılacak iş; işçi sağlığı ve iş güvenliği konularında uzman üç kişilik bilirkişi heyetine konuyu yeniden yukarıda açıklanan biçimde incelemek, verilen rapor dosyadaki bilgi ve belgelerle birlikte değerlendirilmek, davacılara makul ölçüler içerisinde manevi tazminat takdir etmek önce hakkaniyet indirimi yapmak, daha sonra SSK'ca bağlanan peşin sermaye değerini düşmek ve sonucuna göre karar vermekten ibarettir.

Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 4.4.2002
E. 2002/2345
K. 2002/2915

*** İşçi sağlığı ve iş güvenliği**
*** İşverenin alet ve malzeme**
bulundurma yükümlülüğü

(1475 s.İş K. M.73/4857 s.y.m.77)

Zararlandırıcı olaya maruz kalan işçi, olay günü işyerinde kalıp ustası olarak 8.katta asansör kaidesinin kalıbını beton çivisi ile betona çakma işinde çalıştığı sırada keser ile çaktığı çelik çivinin başının kırılması ve fırlayan çivi parçasının sol gözüne saplanması sonunda, % 41,2 oranında meslekte kazanma gücünü yitirmiştir.

İnsan yaşamının kutsallığı çevresinde işveren işyerinde işçilerin sağlığını ve iş güvenliğini sağlamak için gerekli olanı yapmak ve bu husustaki şartları sağlamak ve araçları noksansız bulundurmakla yükümlü olduğu İş Kanunu'nun 73. maddesinin açık buyruğudur.

15.1.2001 günlü bilirkişi raporunda olayın % 100 oranında kaçınılmaz olduğu belirtilmiştir.

Oysa, hükme dayanak alınan bilirkişi raporunda, bilirkişinin, İş Kanunu'nun 73. maddesinin öngördüğü koşulları göz önünde tutarak ve özellikle işyerinin niteliğine göre, işyerinde uygulanması gereken işçi sağlığı ve iş güvenliği tüzüğünün ilgili maddelerini incelemek suretiyle, işverenin işyerinde alması gerekli önlemlerin neler olduğu, hangi önlemleri aldığı, hangi önlemleri almadığı, alınan önlemlere işçinin uyup uymadığı gibi hususlar ayrıntılı bir biçimde incelenip saptanmamıştır.

Gerçekten, davacının, olay günü kalıp ustası olması nedeniyle, tahtalara kalıp çivisi çakmak suretiyle beton kalıbı yaptığı bu sırada, kalıbın betona monte işinde beton çivisi kullanmak zorunda olduğu ve bu çiviye keser tabir edilen aletin arka kısmı ile vurarak çakmaya çalıştığı sırada, çivinin koparak fırladığı tartışmasıdır. Ancak betona çivi çakmak işinin basit bir aletle yapılamayacağı, matkap ya da benzeri bir alet yardımı ile betonun delinmesi gerektiği ve işverenin bu tür bir malzemeyi, de işçinin kullanımına vermesi gerektiği açıktır. Hal böyle iken, kusur raporunun işverenin gözlük verme yükümlülüğü olmaması ve olayın kaçınılmaz olarak değerlendirilerek sonuca gidilmesinin, İş Kanunu'nun 73. maddesinin öngördüğü koşulları içerdiği ve kusurunun aidiyeti ve oranının hiçbir kuşku ve duraksamaya yer vermeyecek şekilde saptanmadığı, hükme dayanak alınacak nitelikte olduğu söylenemez.

Mahkemece yapılacak iş, işçi sağlığı ve iş güvenliği konularında uzman 3.kişilik ayrı bir bilirkişi heyetine konuyu yeniden yukarıda açıklandığı, biçimde

incelemek, verilen rapor dosyadaki bilgi ve belgelerle birlikte değerlendirilerek ve sonucuna göre karar vermekten ibarettir.

Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın ve özellikle, inandırıcı güç ve nitelikte olmayan, 73. maddenin öngördüğü koşulları içermeyen kusur raporunu hükme dayanak almak suretiyle yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 30.4.2002
E. 2002/2281
K. 2002/3673

***İşçi sağlığı ve güvenliği**
***Bilirkişi incelemesi**
***Haklı feshin isbat yükü**

(1475 s.İş K. M.73/4857 s.y.m.77; 1086 s.HUMK.m.275)

Dava nitelikçe iş kazası sonucu meslekte kazanma güç kaybı nedeniyle maddi ve manevi tazminat talebi ile işverence iş akdinin haksız olarak feshedilmesi nedeniyle kıdem ve ihbar tazminatı talebine ilişkindir.

İşverenin iş kazası nedeniyle maddi ve manevi tazminattan sorumlu tutulması giderek, tazminat miktarının belirlenmesi İş Kanunu'nun 73. maddesi ve İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü'nün öngördüğü önlemlerin işyerinde var olup olmadığının saptanması ile mümkündür. Bu yönün başka bir anlatımla işverenin kusurlu olup olmadığının varsa kusur oranının, uzman bilirkişiler tarafından düzenlenecek kusur raporu ile tespit edileceği yönü tartışmasızdır. Oysa, mahkemece HUMK'un 275. maddesine aykırı olarak hakimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgi ile çözümlenmesi mümkün olmayan, özel ve teknik bilgiyi gerektiren konuda bilirkişiye gitmeden, bilirkişi yerine geçilerek sorunun çözümlendiği açık seçiktir.

Davacının kıdem ve ihbar tazminatı talebinin ispatlanamadığından bahisle red-dine karar verilmiş ise de bu yön dahi hatalı olmuştur. Şöyle ki, iş hukuku yargılama-sında; hizmet aktinin işverence haksız olarak feshedildiğinin ileri sürülmesi halinde, feshin haklı olarak yapıldığının ispat yükü davalı işverene düşer. Yargıtay'ın kökleşmiş ve yerleşmiş uygulamaları da bu yöndedir. Somut olayda davalı işveren yargılamayı takip etmediği gibi feshin haklı olduğu yolunda kanıtta sunmadığına göre davanın kanıtlanamadığından söz edilemez.

Yapılacak iş, işçilik haklarına yönelik talep açısından dosya kapsamı göz önünde tutularak hesap bilirkişisinden, iş kazası nedeniyle maddi manevi tazminat talebi içinde işçi sağlığı ve iş güvenliği konularında uzman bilirkişilerden İş Kanunu-nun 73. maddesi ve İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü hükümleri göz önünde tutularak yöntemince rapor alınmak, alınan rapor mevcut delillerle birlikte değerlendirilmek ve sonucuna göre karar vermekten ibarettir.

Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 7.2.2002**E. 2001/9640****K. 2002/797***** Kusur***** Deneyimli, uzman, sorumlu işçi***(818 sayılı BK. M.45)*

Mahkemece davacı murisine % 20 işverenin % 80 oranında kusurlu olduğu kabul edilmişse de bu sonuç usul ve yasaya uygun bulunmamaktadır.

Gerçekten davacılar murisi karayollarında 1984 yılından beri çalışan ve 1996 yılından beri de makinelerde yağcı olarak çalışan deneyimli, uzman bir işçidir. Olay murisin kullandığı silindir aracının hatalı şevki sonucu bir tümseğe çarpması ile meydana gelmiştir. Davacının murisinin, yaşı, kıdemi, işyerindeki deneyimi ve pozisyonu dikkate alındığında olayın meydana gelmesinde daha fazla kusurlu olduğu görülmektedir. Her ne kadar kullanılan makinede gaz yememek suretiyle bir hata olduğu ileri sürülmüşse de olayın meydana gelişi ile bu durum arasında doğrudan bir illiyet bulunmamaktadır. Kaldı ki murisin doğrudan makineden ve bakımından sorumlu olan bir kişi olduğu gözetilmesi ve buna göre durum değerlendirilmesi yapılmalıdır.

Mahkemenin belirtilen maddi olgulara göre kusur araştırması yapıp sonuca gitmesi gerekirken maddi olguların değerlendirilmesinin dahi bilirkişiye bırakılması ve bilirkişilerin olgulara aykırı olarak değerlendirme yapmamaları usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 11.2.2002**E. 2001/8914****K. 2002/857***** Katılanın temyiz hakkı***(1086 s.HUMK.m.49,427)*

Bir davada hüküm, davanın tarafları hakkında kurulur. Bu nedenle hükmü temyiz etme hakkı davada taraf olan kişilere aittir. Kural olarak kendisine dava ihbar olunan davaya katılmadıkça (müdahil olmadıkça) mahkemece verilen kararı temyiz etme hakkı yoktur. Ancak, mahkemece usul ve yasaya aykırı olarak taraf sıfatını almayan dava ihbar olunan kişi hakkında hüküm kurulmuşsa, ihbar olunan hükmün kendisiyle ilgili bölümünü temyiz edebilir,

Somut olayda dava davalılar Kemal Serin, Aşur Serin ve arkadaşlarına yöneltilmiş, adı geçenlerin isteği üzerine dava Hür Sigorta AŞ'ye HUMK'un 49. maddesi uyarınca ihbar olunmuşsa da, ihbar olunan davaya katılmadığı gibi kendisine davayı ihbar eden davalıları temsil etmek istediğini de bildirmemiştir. Bu durumda ihbar olunana yöneltilmiş bir dava bulunmamasına karşın, dâvâ konusu ile sorumlu tutulması usul ve yasaya aykırıdır.

T. 30.4.2002**E. 2002/2212****K. 2002/3670***** İş kazası**

(506 s. SSK.m.11/A)

Davanın kabulüne ilişkin mahkemece verilen karar usul ve yasaya uygun değildir. Gerçekten dava iş kazası sonucu uğranılan maddi ve manevi zararın tazmini talebine ilişkindir. Bu tür davaların kabul edilebilmesi için öncelikle meslekte kazanma güç kaybının iş kazası yada meslek hastalığı sonucu meydana geldiğinin saptanması zorunludur. Zararlandırıcı sigorta olayının hangi hallerde iş kazası olarak kabul edilebileceği 506 sayılı yasanın 11/A maddesinde açıkça gösterilmiştir. Buna göre olayın iş kazası sayılabilmesi için "a) Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada, b) İşveren tarafından yürütülmekte olan iş dolayısıyla, c) Sigortalının işveren tarafından görev ile başka bir yere gönderilmesi yüzünden asıl işlerini yapmaksızın geçen zamanlarda, d) Emzikli kadın sigortalının çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda, e) Sigortalının işverence sağlanan taşıtla işin yapıldığı yere toplu olarak götürülüp getirilmeleri sırasında" meydana gelmesi zorunludur.

Dava konusu olayda davacının somut bir olguya dayalı iş kazası geçirdiğine ilişkin herhangi bir saptama veya sigorta müfettişince tutulmuş tutanak bulunmamaktadır. Nitekim SSK da olayın iş kazası olduğunu kabul etmemiş ve bu yönde davacı sigortalıya bir gelir de bağlamamıştır. Bu gibi durumlarda öncelikle, olayın iş kazası olup olmadığının SSK da hasım gösterilmek suretiyle belirlenmesi gerekir.

Mahkemece davacıya SSK'yı hasım göstermek suretiyle olayın iş kazası olduğunun tespiti yönünde bir dava açılmak veya aynı amaçla görülmekte olan davaya SSK'yı dahil ettirmek üzere mehil verilerek ve bu davanın sonucuna göre davacının hukuki durumunu belirlemek gerekirken, yeterli kanıt ve belge gösterilmeden ve kurumun yokluğunda davanın bitirilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 30.4.2002**E. 2002/ 1951****K. 2002/3666*****Maddi ve manevi tazminat*****Zamanaşımı*****Öğrenme tarihi*****Kontrol kaydı**

(818 s.B.K.m.46,47,125)

Dava iş kazası sonucu sürekli iş göremezlik nedeniyle uğranılan maddi ve manevi zararın giderilmesi istemine ilişkindir. Davacının 19.07.1988 günü geçirmiş olduğu iş kazası sonucu % 67 oranında meslekte kazanma güç kaybına uğradığı taraflar arasında tartışmalı değildir. Uyuşmazlık bu kabil davalarda BK 125. maddesi gereğince uygulanmakta olan zaman aşımı süresinin hangi tarihte başlatılması

gerektiği noktasında toplanmaktadır. Mahkemece iş kazasının meydana geldiği tarih olan 19.07.1988 tarihinden zaman aşımı başlatılarak sonuca gidilmiş ise de bu kabul hatalı olmuştur.

Uygulama ve öğretide kabul edildiği üzere, zaman aşımı failin ve zararın öğrenildiği tarihten başlatılmalıdır. Somut olayda zararın ne zaman öğrenildiği önem kazanmaktadır. Zarar görenin zararı öğrenmesi demek, zararın varlığı, mahiyeti ve esaslı unsurları hakkında bir dava açma ve davanın gerekçelerini göstermeye elverişli bütün hal ve şartları öğrenmiş olması demektir. Eğer zararın genişliğini tayin edecek husus, gelişmekte olan bir durum ise zamanaşımı bu gelişme sona ermedikçe başlayamaz. Zararı öğrenme zararın kesin şekilde belli olduğu tarihtir. Kontrol kaydı mevcut ise zamanaşımı ancak kesin maluliyetin belirlendiği tarihten başlatılmalıdır.

Dava konusu olayda sigortalıda SSK Eskişehir Hastanesi'nin 31.08.1990 gün ve 1400 sayılı raporları gereğince % 70 oranında belirlenen meslekte kazanma güç kaybı kontrol kayıtlıdır. Sigortalıya bağlanacak gelir ve hükmedilecek tazminatın miktarını doğrudan etkilemesi nedeniyle işçide oluşacak meslekte kazanma güç kaybı oranının hiçbir duraksamaya yer vermeksizin saptanması gerekir. Sigortalıda belirlenen sürekli iş göremezlik oranı 5.5.1992 tarihinde yapılan kontrolü sonunda kesinleşmiştir. O halde sigortalının ancak sürekli iş göremezlik oranındaki kontrol kaydının kaldırıldığı ve sürekli iş göremezlik oranının kesinleştiği 5.5.1992 tarihinde maddi ve manevi tazminatının belirlenmesine esas olacak zararı öğrendiği kabul dilmelidir.

Mahkemece bu maddi ve hukuki olgulara aykırı şekilde zaman aşımının başlatılması konusunda hataya düşülerek yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 22.1.2002

E. 2001/8729

K. 2002/131

*** Hizmet tespiti**

*** Belgeler**

***İşyerinin varlığı ve niteliği**

***Eylemli çalışma**

(506 s. SSK.m.79/8)

Bu tür hizmet tespitine yönelik davaların kamu düzenini ilgilendirdiği ve bu nedenle özel bir duyarlılık ve özenle yürütülmesi icap ettiği, Yargıtay'ın ve giderek Dairemizin yerleşmiş içtihadı gereğidir. Yasal dayanağı 506 sayılı Kanun'un 79/8. maddesi olan bu tür davalarda, öncelikle davacının çalışmasına ilişkin belgelerin, işveren, tarafından verilip verilmediği, ya da çalışıklarının kurumca tespit edilip edilmediği yöntemince araştırılmalıdır. Bu yasal koşul oluşmuşsa işyerinin o dönemde gerçekten var olup olmadığı, Kanun'un kapsamında veya kapsama alınacak nitelikte bulunup bulunmadığı eksiksiz bir şekilde belirlenmeli daha sonra çalışma iddiasının gerçeğe uygunluğu özel bir duyarlılıkla araştırılmalıdır. Çalışma olgusu her türlü delille ispatlanabilirse de çalışmasının konusu, sürekli kesintili mevsimlik

mi olduğu, başlangıç ve bitiş tarihleri ve alınan ücret konularında tanıkların sözleri değerlendirilirken bunların inandırıcılığı üzerinde durulmalı, verdikleri bilgilere nasıl vakıf oldukları, işveren ve işçiyle, işyeriyle ilişkileri, bazen uzun yılları kapsayan bilgilerin insan hafızasında yıllarca eksiksiz nasıl taşınabileceği düşünülmeli ve tanıklar buna göre isticvap olunmalı, işyerinin kapsam kapasite ve niteliği ile bu beyanlar kontrol edilmeli, mümkün oldukça işyerinin müdür, amir, şef, ustabaşı ve posta başı gibi görevlileri ve o işyerinde çalışan öteki kişiler ile o işyerine komşu ve yakın işyerlerinde bu yeri bilen ve tanıyanlar dahi dinlenerek tanık beyanlarının sağlığı denetlenmeli ve çalışma olgusu böylece hiç bir kuşku ve duraksamaya yer bırakmayacak sağlıklı bir biçimde belirlenmelidir.

Mahkemece söz konusu fiili ve hukuki gerçekler dikkate alınmadan, eksik araştırma ve incelemeyle yazılı şekilde karar verilmesi, usul ve kanuna aykırı olup bozma nedenidir.

T. 31.1.2002

E. 2001/8653

K. 2002/558

*** Hizmet tespiti**

***İstirahatlı günler**

(506 s. SSK.m.79/8,80; 1475 s.İş K. M.17/ 4857 s. İş K.m.25))

Davacı birbirini takip eden hastane raporları ile raporlu olduğu 31.1.1997-24.11.1997 arasındaki çalışmalarının tespitini talep etmiştir.

Mahkemece istem kabul edilmişse de bu sonuç usul ve yasaya aykırı olmuştur.

Gerçekten, davacı 9.1.1997 tarihinde rahatsızlığı nedeniyle istirahatlı iken iş verence, 31.1.1997 tarihinde iş akdi feshedilmiştir. Her ne kadar davacı istirahatlı iken iş akdinin feshi halinde, 1475 sayılı İş Kanunu gereği işçilik hakları yönünden, fesih rapor bitiminde geçerli olur ise de, 506 sayılı Sosyal Sigortalar gereğince, davacının bu dönemde fiilen çalışmadığı ve bu sürelerde, herhangi bir ücret ödenmeyip, SSK. primleri de kesilemeyeceği tartışmasıdır.

Hal böyle olunca sigortalının istirahatlı geçen günlerde çalışılmış gibi hizmetin tespitine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.

Davacının, sözleşmede, özel hüküm olması nedeni ile işçilik haklarını ve alacaklarını alması da bu durumu değiştirmez.

T. 15.4.2002

E. 2002/1724

K. 2002/3256

***Hizmet tespiti**

***Hak düşürücü süre**

***Tasfiye edilmiş şirket**

(506 s. SSK.m.79/8 ; 6762 s.TTK.m.242)

Davacının Üzümlü Belediye Başkanlığı'nda 1.4.1964-30.11.1965 tarihleri arasında 600 gün hizmetinin tespitine karar verilmiş ise de bu tür hizmet tespitine i-

lişkin davaların 506 sayılı Yasa'nın 79/8. maddesi uyarınca hizmetlerin geçtiği yılın sonundan itibaren 5 yıl içinde açılması gerekir.

Davacının tespitine karar verilen çalışmalarının 1.4.1964-30.11.1965 tarihleri arasında geçtiği, Mahkemeye 12.5.1999 tarihinde başvurulduğu hizmetin geçtiği yılın sonu olan 31.12.1965 tarihinden itibaren dava tarihine kadar 5 yıllık hak düşürücü sürenin fazlası ile geçtiği ortadadır.

Mahkemece, davalı Belediye Başkanlığı yönünden açıklanan maddi ve hukuki olgulara göre davanın hak düşürücü süreden reddi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.

Davalı İntes Kollektif Şirketi ile ilgili açılan tespit davası şirketin tasfiye edilmiş olması nedeniyle reddedilemez . Söz edilen şirketin tasfiyesi ile dava ortaklara yöneltilerek davaya devam edilmesi gerekirken davanın tasfiye nedeniyle reddi usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.

Mahkemece yapılacak iş, tasfiye edilen kollektif şirket ortaklarını davaya dahil etmek ve işin esasına girerek davalı şirketin Üzümlü, Diyarbakır, Şırnak elektrik şebekesi işinden dolayı tescilli işyerlerini araştırmak, işyerlerinin tespiti halinde nizalı dönemlerde Sosyal Sigortalar Kurumu'na bildirimde bulunup bulunmadığını, bordrolarının Kurum'a verilip verilmediğini, işverenin davacı için ilgili sigorta müdürlüklerine işe giriş bildirgesi düzenleyip düzenlemediğini araştırmak, Kurum'a bildirimde bulunulduğunun saptanması halinde (1966/1 dönem 45 gün, 1966/2. dönem 70 gün) çalışmalarında olduğu gibi Kurum kayıtlarına geçmiş olmasına rağmen davacıya mal edilmeyen ve yaşlılık aylığında dikkate alınmayan çalışmaların saptanması halinde bu hizmetleri de tespit etmek eksik bildirimde bulunulması halinde hak düşürücü süreden söz edilemeyeceğinden işverenin bordrosunda kayıtlı müdür, şef, ustabaşı gibi birlikte çalışan tanıkları dinlemek ve deliller hep birlikte değerlendirilerek sonucuna göre karar vermektir ibarettir.

Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular nazara alınarak davalı İntes Kollektif Şirketi yönünden taraf teşkili sağlanmadan eksik soruşturma ve inceleme sonucu davanın reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 2.5.2002

E. 2002/ 2452

K. 2002/ 3896

***Hizmet tespiti**

***Çiftçi Malları Koruma Başkanlığı**

(506 s.SSK. m.79/8;

4081 s. Çiftçi Mallarını Koruma K.)

Davacının 1.9.1998-5.12.2000 tarihleri arasında sigortalı çalıştığının tespitine karar verilmişse de bu sonuca eksik inceleme ile ulaşılmıştır.

Gerçekten çalışmanın geçtiğinin iddia edildiği işyeri 4081 sayılı Yasa'ya tabi Çiftçi Malları Koruma Başkanlığına aittir. Bu tür çalışmaların sözü edilen Kanun hükümlerine göre yöntemince ortaya konulması zorunludur. Sözü edilen Başkanlık

Yasa hükümleri gereği faaliyet gösterir ve sözü edilen Yasa'da gösterilen prosedür gereği bekçilerini atar, ücretlerini öder ve işlemlerini yürütür. Kısaca bir kamu kuruluşuna ilişkin tüm işlemlerin yürütüldüğü bir işyeri söz konusudur. Bu tür işyerlerinde ödemelerin kayıtlarda gösterilmesi asıl olduğu gibi işe başlama ve bitiş tarihlerinin dahi kayıtlarda gösterilmesi asıldır. Mahkemenin bu gibi durumlarda öncelikle Çiftçi Malları Koruma Başkanlığı'nda bulunan tüm bilgi ve belgeler üzerinde inceleme yapması ve iddia edildiği gibi kuruma intikal etmeyen çalışmaların bulunup bulunmadığı belirlenmeli ayrıca kayıt dışı çalışmaların olup olmadığı açıklıkla ortaya konması gerektiğinden Çiftçi Malları Koruma Başkanlığı yetkililerinin dahi bilgilerine başvurulması gerekir. Mahkemenin belirtilen biçimde araştırma yapmadan ve gerçek durumu ortaya çıkarmadan sonuca gitmesi ayrıca yazılı belgelerle ortaya konması gereken durumun aksine aynı güç ve değerde kanıt göstermeden sonuca gitmesi usul ve yasaya aykırıdır.

T. 15.4.2002**E. 2002/ 952****K. 20027 3236***** Hizmet tespiti***** Küçüklerin çalışmaları**

(506 s.SSK. m.79/8)

Her ne kadar davacının kimi sigortalı hizmetlerinin 18 yaşın altında geçtiğinden bahisle reddine karar verilmişse de, bu sonuç usul ve yasaya uygun bulunmamaktadır.

Gerçekten, 506 sayılı Yasa'nın 60/G maddesi 18 yaşından önce malûllük yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi olanların sigortalılık süresi, 18 yaşında başlamış kabul edileceğini öngörmüş ise de, maddenin devamında bu tarihten önceki çalışılan sürelerin prim ödeme gün sayısına ilave edileceği açıkça belirtildiğinden, davacının 18 yaş öncesinde Kurum'a bildirilmeyen çalışmalarının araştırılarak öncelikle tespiti gerekirdi.

Mahkemece, davacının talep ettiği sürelerde çalıştığı tespit edildiği takdirde, anılan 60.maddenin G fıkrasının son cümlesi gereği, prim ödeme gün sayısına esas olmak üzere talebin kabulüne karar verilmesi gerekir, belirtilen bu hususlar nazara alınmadan yazılı gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.

T. 8.4.2002**E. 2002/1205****K. 2002/2975***** Hizmet tespiti***** Beyyine başlangıcı***** Eylemli çalışma**

(506 s.SSK. m.79/8 ; 1086 s.HUMK.288)

Davacı, davalılardan işverene ait işyerinde 13.12.1998 - 30.11.1999 tarihleri arasında geçen çalışmalarının tespitine karar verilmesini istemiştir.

Mahkeme, ilamında belirtildiği şekilde isteğin kabulüne karar vermiştir.(...)

Bu tür hizmet tespitine yönelik davaların kamu düzenini ilgilendirdiği ve bu nedenle özel bir duyarlılık ve özenle yürütülmesi icap ettiği, Yargıtay'ın ve giderek Dairemizin yerleşmiş içtihadı gereğidir. Yasal dayanağı 506 sayılı Kanun'un 79/8. maddesi olan bu tür davalarda, öncelikle davacının çalışmasına ilişkin belgelerin, işveren, tarafından verilip verilmediği, ya da çalıştıklarının kurumca tespit edilmediği yöntemince araştırılmalıdır. Bu yasal koşul oluşmuşsa işyerinin o dönemde gerçekten var olup olmadığı, Kanun'un kapsamında veya kapsama alınacak nitelikte bulunup bulunmadığı eksiksiz bir şekilde belirlenmeli daha sonra çalışma iddiasının gerçeğe uygunluğu özel bir duyarlılıkla araştırılmalıdır. Çalışma olgusu her türlü delille ispatlanabilirse de çalışmasının konusu, sürekli kesintili mevsimlik mi olduğu, başlangıç ve bitiş tarihleri ve alman ücret konularında tanıkların sözleri değerlendirilirken bunların inandırıcılığı üzerinde durulmalı, verdikleri bilgilere nasıl vakıf oldukları, işveren ve işçiyle, işyeriyle ilişkileri, bazen uzun yılları kapsayan bilgilerin insan hafızasında yıllarca eksiksiz nasıl taşınabileceği düşünülmeli ve tanıklar buna göre isticvap olunmalı, işyerinin kapsam kapasite ve niteliği ile bu beyanlar kontrol edilmeli, mümkün oldukça işyerinin müdür, amir, şef, ustabaşı ve posta başı gibi görevlileri ve o işyerinde çalışan öteki kişiler ile o işyerine komşu ve yakın işyerlerinde bu yeri bilen ve tanıyanlar dahi dinlenerek tanık beyanlarının sağlığı denetlenmeli ve çalışma olgusu ve davacı çalışmalarının niteliği böylece hiç bir kuşku ve duraksamaya yer bırakmayacak sağlıklı bir biçimde niteliği belirlendikten sonra ücret konusu üzerinde durulmalı tespiti istenilen sürenin evvelinde ve sonrasında beyyine başlangıç sayılabilecek ödeme belgeleri ve sair bu nitelikte bir belge yoksa Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun M.288 de yazılı sınırları taşınan ücret alma iddialarında yazılı delil aranmalı bu sınırlar altında kalan ücret alma iddialarında ücret miktarları tanıklardan sorulmalı 506 sayılı Kanun'un madde. 3 B ve D'de olduğu gibi ücretin sigortalı sayılmanın koşulu olan durumlarda ücret alma olgusunun var olup olmadığı özellikle saptanmalıdır.

Yukarıda açıklanan hususlar, yeterli ve gerekli bir araştırmayla ve deliller hep birlikte değerlendirilerek aydınlığa kavuşturulduktan sonra o çalışmanın sigortalı çalışma niteliğinde olup olmadığı, ya da ne zaman bu niteliğe kavuştuğu yönü üzerinde durulmalı ve çalışmayı kapsama alan yasanın yürürlük tarihinden sonraki dönem için hizmetin tespitine karar verilmelidir.

Söz konusu fiili ve hukuki gerçekler ve özellikle 506 sayılı Kanun'un m:79/8,2-9 hükümleri dikkate alınmadan, eksik araştırma ve incelemeyle yazılı şekilde karar verilmesi, usul ve kanuna aykırı olup bozma nedenidir.

T. 24.1.2002
E. 2001/8685
K. 2002/317

*** İş Mahkemesi**
***Temyiz süresi**
***Peşin sermaye değeri**

(5521 s.İş Mahkemeleri Kuruluş K. M.8;
Yg.İç.B.K.16.6.1990 t.1989/3 E. 1990/4 K.)

1-Hüküm, iş mahkemesinden verilmiştir. 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 8. maddesi hükmüne göre ise iş mahkemelerinden verilmiş bulunan

nihai kararların 8 gün içinde temyiz olunması gerekir. Olayda, hüküm 24.5.2001 tarihinde temyiz eden davalılardan Hikmet Kurt vekilinin yüzüne karşı tefhim edilmiş temyiz ise 13.8.2001 tarihinde vuku bulmuştur. Şu duruma göre davada 8 günlük temyiz süresi fazlası ile geçmiştir. O halde, 1.6.1990 tarih ve 1989/3 E. 1990/4 K.sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı da göz önünde tutularak davalılardan Hikmet Kurt vekilinin temyiz dilekçesinin süre aşımı yönünden reddine,

2-Dosyadaki yazılara, toplanan delillere, hükmün dayandığı gerektirici sebeplere göre, davacıların tüm, davalılardan Diana Turizm Otelcilik Tic. ve San. A.Ş. vekilinin aşağıdaki bendin kapsamı dışındaki sair temyiz itirazlarının reddine,

3-Dava nitelikçe Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından karşılanmayan zararın giderilmesi istemine ilişkindir. Bu nedenle, haksız zenginleşmeyi ve mükerrer ödemeyi önlemek için kurum tarafından hak sahiplerine bağlanan gelirin peşin sermaye değerinin belirlenen tazminattan düşürülmesi gerektiği Yargıtay'ın oturmuş ve yerleşmiş görüşlerindedir. Bu bakımdan, davanın niteliği göz önünde tutularak öncelikle hak sahiplerine Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından iş kazası nedeniyle gelir bağlanıp bağlanmadığının araştırılması, gelir bağlanmış ise, bildirilen miktarın, tazminattan düşülmesi, gelir bağlanmamış ise bu yön hak sahibinin tazminat hakkını doğrudan etkileyeceğinden hak sahibine gelir bağlanması için Sosyal Sigortalar Kurumu'nu davaya dahil etmesi için önel verilmesinde yasal zorunluluk olduğu açıktır. Başka bir anlatımla, hak sahibi tarafından kurum aleyhine açılan davada, 506 sayılı Yasa'nın 24.maddesinin öngördüğü koşulların oluşmadığının saptanması durumunda, hak sahibine gelir bağlanamayacağı giderek, hak sahibinin, destekten yoksun kalma tazminat isteme hakkına sahip olmayacağı açık-seçiktir. Somut olayda, hak sahibi anne yönünden yukarıda açıklanan doğrultuda inceleme ve araştırma yapılmadığı ortadadır.

Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 16.4.2002

E. 2002/1283

K. 2002/3296

*** İslah**

*** Adli yardım istemi**

(1086 s.HUMK.m.83,85)

Davacı vekili 8.11.2001 tarihli celsede davalıların yokluğunda dava miktarını ıslah yoluyla artırmış, ancak bu talebin davalıya tebliğ edildiğine ilişkin bir bilgi dosyada yer almamıştır. HUMK'un 85. maddesine göre bu tür taleplerin karşı tarafa tebliğ zorunludur. Son celsede yapılan ıslah talebi karşı tarafa bildirilmediği halde mahkemece ıslah talebi dikkate alınarak yargılamanın sonuçlandırılması isabetsiz olduğu gibi ıslah dilekçesi ile davacı tarafca istenilen adli yardım istemi sonuçlandırılmadan ıslah dilekçesinin maktu harca tabi olarak kabulü dahi usul ve yasaya aykırıdır.

Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

O halde, Gerçek Otomobilcilik Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi vekilinin bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilmeli ve hüküm bozulmalıdır.

T. 15.4.2002
E. 2002/1207
K. 2002/3244

***Bağ-Kur sigortalısı**
***İsteğe bağlı sigorta**
***Hatalı prim tahsili**
(1479 s.Bağ-Kur K.m.24,79)

Davacı, 15,10,1980 - 28.2.1998 tarihleri arasında Bağ-Kur sigortalısı olduğunun tespitine karar verilmesini istemiştir.

Mahkeme, ilamında belirtildiği şekilde, isteğin kabulüne karar vermiştir. (...)

Davacı vergi kaydının bulunmadığı dönemlerde Bağ-Kur sigortalısı kabul edilmiş ise de bu sonuç usul ve yasaya uygun bulunmamaktadır. 1479 sayılı Yasa'nın 24.maddesine göre kendi adına bağımsız çalışanlardan gelir vergisi mükellefi olanlar, Esnaf ve Sanatkar Sicili'ne veya kanunla kurulu meslek kuruluşlarına usulüne uygun olarak kayıtlı olanlar ile şirket ortakları zorunlu Bağ-Kur sigortalısıdır. Aynı Yasa'nın 79.maddesine göre isteğe bağlı sigortalılık ise, sigortalının tescil talebinin Kurum'a intikal ettiği tarihte başlar. Ancak ayın içinde primi yatırılmış süreler sigortalılık süresine dahil edilir.

Somut olayda, davacı vergi kaydına göre 20.4.1982 - 2.4.1986 ve 10.9.1986 - 30.6.1987 tarihleri arasındaki dönemlerde davalı Kurum'ca Bağ-Kur sigortalısı kabul edilmiştir. Bu süreler dışında ise vergi, esnaf sicili veya meslek kuruluşu kaydı bulunmadığı ortadadır. İsteğe bağlı sigortalı olabilmek için Kurum'a tescil talebinde bulunmadığı gibi sadece 7.11.1996 tarihinde prim ödemiş, düzenli prim ödemiştir. Başka bir anlatımla 1479 sayılı Yasa sistemine göre zorunlu ve isteğe bağlı sigortalılık koşulları taşımamaktadır.

Kurum, her ne kadar davacıyı sigortalı sayarak muhtelif tarihlerde borç bildirimleri yapmış prim talep etmiş ise de, davacı zorunlu Bağ-Kur sigortalılığının sona erdiği tarihte işi bırakma formu düzenleyerek Kuruma intikal ettirmemiş, sonradan toplanan belgeler ile Bağ-Kur kapsamında olmadığı anlaşılmıştır. Sigortalılık koşulları taşımayan davacıdan Kurum'un hatalı işlemleri sonucu primleri tahsil etmesi davacı yararına önceki süreler yönünden kazanılmış hak yaratmaz. Ancak fazla prim ödemeleri ödeme tarihinden itibaren isteğe bağlı sigortalı olarak değerlendirilebilir.

Mahkemece bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

E. 2002/1814
K. 2002/3302
T. 16.4.2002

*** Meslek hastalığı**
*** Kusur oranı**
*** Kontrol kaydı**
(506 s.SSK. m.109)

İ-Öncelikle davanın niteliği göz önünde bulundurularak davacının meslekte kazanma güç oranının saptanması zorunludur. Dosya içerisindeki bilgi ve belgelerden davacının maluliyetinin kontrolü gerektiği yönünde kayıtlar bulunmaktadır. Belir-

tilen kontrol kaydının sonucunun alınmaması usul ve yasaya uygun bulunmamaktadır.

2-Davalı ibraz ettiği belge ve dokümanlarla zararlandırıcı olayın meslek hastalığı olduğuna ilişkin itirazda bulunmuştur. Bu tür itirazlar üzerine yapılacak işlem 506 sayılı Kanunun 109.maddesinde belirlenmiştir. Buna göre bir hastalığın meslek hastalığı olup olmadığı yönünde ortaya çıkacak uyumsuzlukların SSK Yüksek Sağlık Kurulu'nca çözümlenmesi gerekir. Mahkemenin bu yolda bir inceleme yapmadan sonuca gitmesi usul ve yasaya uygun değildir.

3-Davaya esas kusur bilirkişi raporuna dayanmak uygun değildir. Davacının meslek hastalığına tutulup tutulmadığı ve meslekte kazanma gücü oranının ne kadar azaldığı saptandıktan sonra olayın özelliğine göre tıp veya alanda uzman kişilerden oluşacak bir kurulca kusur oranı belirlenmesi gerekirken bundan zühul edilmesi de usul ve yasaya aykırıdır.

Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgulara aykırı olarak yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 30.4.2002
E. 2002/2216
K. 22002/3671

*** Tazminat davası**
*** Gerçek ücret**
***Global (farazi) ücret**

(506 s.SSK. m.11; 818 s.BK.m.46,47)

Bu tür (iş kazası sonucu maluliyetten doğan maddi ve manevi) tazminat davalarında gerçek ücrete göre hesap yapılması gerekir.

Oysaki mahkemece global (farazi) ücrete göre yapılan hesaplama ilişkin bilirkişi raporuna dayanarak karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup hüküm bozulmalıdır.

E. 2001/5481
K. 2002/604
T. 4.2.2002

*** Süper emeklilik**
*** Telafi edici ödeme**

(506 s.SSK m.35)

Davada; Kurum'ca telafi edici ödemenin yaşlılık aylığına eksik yansıtıldığından bahisle, fark alacağın tahsili istenmiştir. Mahkemece yetersiz bilirkişi raporuna dayanılarak verilen kabule ilişkin karar isabetsiz olup, bozmayı gerektirmiştir.

Gerçekten, davacının 1.8.1984 tarihi itibarıyla yaşlılık aylığı aldığı, 1.1.1988 tarihi itibarıyla de kısmi borçlanma yapmak suretiyle süper emeklilik sisteminden faydalandığı görülmektedir. Ne var ki Anayasa Mahkemesi'nce süper emeklilik sisteminin iptal edilmesi ile 3910 sayılı Yasa'nın 2. maddesi ile; daha önce anılan sistemden faydalanan sigortalılar lehine yeni bir düzenlemeye gidilmiş olup, getirilen bu düzenleme ile; sigortalıların yaşlılık aylıklarına ilave olarak 506 sayılı Ya-

sanın 35. maddesi uyarınca tespit edilecek aylık bağlama oranları ve cari katsayı esas alınmak ve ödenen borçlanma miktarı ile orantılı olmak üzere telafi edici olanağı sağlanmıştır. Mahkemece; Yasada öngörülen hesaplama yöntemi dikkate alınmadan denetime açık olmayan bilirkişi raporuna göre sonuca gidilmesi usul ve yasaya aykırıdır.

T. 15.4.2002
E. 2002/963
K. 2002/3221

***Çıracılık Eğitim Merkezi**
***Prim borcu**
***Sorumluluk**
***Haklı neden**

(506 s.SSK m.80/11;3308 s.
Çır. ve Mes.Eğ.K.m.25))

Davada; Zonguldak Çıracılık Eğitim Merkez müdürü olarak görev yapan davacı, çıracılık okulu öğrencileri primlerinin Kuruma ödenmemesinden dolayı hakkında; 506 sayılı Yasa'nın 80.maddesine göre kurumca yapılan icra takibinin tediyeden sorumlu olmadığından bahisle, iptalini istemiştir.

Davanın yasal dayanağını oluşturan 506 sayılı Yasa'nın 80/11 maddesine göre, sigorta primlerini haklı sebep olmaksızın süresi içinde tahakkuk ve tediye etmeyen kamu kurum ve kuruluşlarının tahakkuk ve üediye ile görevli kamu görevlileri mesul muhasip, sayman işverenleri ile birlikte müştereken ve müteselsilen sorumludurlar. Dava konusu olay Çıracılık Eğitim Merkezi'nde eğitilen çıracılara ilişkindir. Belirtilen çıracıların eğitim süresince Sosyal Sigortalar Kurumu yönünden nasıl değerlendirilecekleri, tescil ve prim belgeleri ile ilgili işlemler 3308 sayılı Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunu'nun 25. maddesinin uygulanmasını temin etmek üzere, Milli Eğitim Bakanlığının 29 Ocak1987 günlü 19356 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan yönetmelikle gösterilmiş ve yukarda sözü edilen maddeye paralellik sağlayan düzenlemeler yapılmıştır. Sözü edilen yönetmeliğin 12. ve 13.maddeleri 506 sayılı yasanın 80.maddesine paralel şekilde, okul müdürleri ile Bakanlığın primlerin tahakkuk ve ödenmesinden açıkça görevli ve sorumlu olduğunu kabul etmiştir. Dava konusu olayda, kabul edilebilen haklı bir nedenin de varlığı kanıtlanamamıştı. Kaldı ki, haklı nedenlerden amaç; doğal afetler, yangın vs. gibi nedenlerle, Devlet hayatında beklenmeyen krizler, tüm ödemelerin yapılmamasının imkansız olması gibi durumlardır. Olayda bu tür bir haklı neden de bulunmamaktadır. Şu duruma göre, primlerin ödenmesinden davacı Milli Eğitim Bakanlığı ile okul yöneticisi sorumlu olduğundan davanın reddi yerine kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 18.4.2002
E. 2002/1877
K. 2002/3482

***Re'sen prim tahakkuku**
***Primlerin iptali**
***Görevli mahkeme**
 (506 s.SSK: m.79/5,6)

Dava nitelikçe fiilen veya kayden çalıştığı tesbit edilen sigortalılara ait olup bu kanun uyarınca kuruma verilmesi gereken belgelerin bir aylık süre içinden verilmemesi nedeniyle resen tahakkuk ettirilen primlerin iptali istemine ilişkindir. Bu yönüyle davanın yasal dayanağı belirgin olarak 506 sayılı yasanın 79/5,6. maddesidir. Anılan maddenin 6. bendinde; işverenin tebliği edilen prim borcuna karşı tebliğ tarihinden itibaren 1 ay içinde ilgili kurum ünitesine itiraz edilebileceği, itirazın reddi halinde, işverenin kararın tebliği, tarihinden itibaren bir ay içerisinde yetkili mahkemeye başvurabileceği hükmü öngörülmüştür.

Somut olayda, prim borcunun davacıya 17.11.1999 tarihinde tebliğ edildiği işverenin kurum ünitesine itiraz etmeksizin 2.12.1999 tarihinde dava açtığı, dosyadaki bilgi ve belgelerden açıkça anlaşılmaktadır. Başka bir anlatımla davacının yukarıda sözü geçen maddede öngörülen prosedüre uymadığı, giderek Kurum ünitesine itiraz etmeksizin doğrudan mahkemeye başvurduğu, açık seçiktir. Hal böyle olunca, ve özellikle kurum ünitesi itiraz komisyonu kararının iptaline yönelik bir davanın açılmadığı ortadadır.

Öte yandan, bu tür uyuşmazlıkların iş mahkemesinde çözümlenmesi için Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 79/5 ve 6. fıkraların öngördüğü prosedürün işletilmesinden sonra süresinde dava açılması durumunda söz konusudur.

Yapılacak iş; dava prim borcunun davacıya tebliğinden itibaren, kurum ünitesine yapılacak itiraz süresinde açılmış olduğundan dava, esastan reddedilmemeli, kurum ünitesine gönderilmesine karar verilmelidir.

Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 1.4.2002
E. 2002/650
K. 2002/2643

***Olağanüstü hal bölgesi**
***Kalkınmada öncelikli yöreler**
***Primlerde işveren payı**
***Muvazaa**
 (4325 s. K. M.1,6; 506 s.SSK. 72,73,79,82)

Mahkemece davacı 4325 sayılı Yasa'nın 6. maddesi kapsamında değerlendirilerek Kurum işleminin iptaline karar verilmiş ise de bu sonuç dosya içerisindeki bilgi ve belgelere uygun bulunmamaktadır. 4325 sayılı Yasa'nın 1. maddesi Yasa amacını, olağanüstü hal bölgesinde ve kalkınmada öncelikli yörelerde istihdam imkanlarını artırmak olarak açıklamış ve 6. madde de ise 31.10.1997 tarihinden önce

Kurum'a verilen en son 4 aylık sigorta prim bordrolarında bildirilen işçi sayısına ilave olarak yeni işe alınan ve bu işyerlerinde fiilen çalıştırılan işçiler için 506 sayılı Yasa'nın 72 ve 73. maddeleri uyarınca prime esas kazançları üzerinden tahakkuk ettirilecek primlerin işveren hissesi Hazine'ce karşılanacağı hükmü getirilmiştir.

Somut olayda, önceki işverenler tarafından 30.4.1998 tarihinde işten çıkarılan işçilerin aynı adreste ve yine aynı faaliyet alanında çalışmak üzere 1.5.1998 tarihinde işe alındıkları, işyerinin davacı AŞ tarafından yeni işyeri olarak Kurum'a tescil ettirildiği ve Kurum şirket ortaklarının bir kaçının eski işveren şirket ortağı oldukları, dolayısıyla gerçekte 506 sayılı Yasa'nın 82. maddesinde yazılı şekilde işyerinin devrinin gerçekleştirdiği ve Yasa'nın aradığı biçimde istihdamın artmadığı ortadadır. Davacı AŞ'nin çok açık biçimde muvazaalı olduğu belirgin işlemleri ile diğer kamu kuruluşları tarafından 4325 sayılı Yasa kapsamında sayılarak, Yasa hükümlerinden yararlandırmasının davacı yararına kazanılmış hak oluşturmayacağı ve hukukça korunmayacağı da ortadadır.

Mahkemece bu gibi durumlarda yapılacak işlem yönteminde işin esasına girmek ve dava konusu iş nedeniyle gerçekten işverenin prim borcu bulunup bulunmadığını veya ödenmemiş bir prim konusu bulunup bulunmadığını saptamak ve bu yolda tüm kanıtları topladıktan sonra bir sonuca ulaşmaktan ibarettir. Böylece 506 sayılı Yasa'nın 79. maddesinde öngörülen biçimde Kurum'un yasal prim alacağı olup olmadığını saptamak ve sonucuna göre karar vermek gerekirken, salt, Kurum ölçümleme hakkının kalktığından bahisle, davanın kabulüne karar vermek usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

Öte yandan 2000/4540 - 4284 - 4541 nolu takipler ise 506 sayılı Yasa'nın 79. maddesi gereğince yapıldığından 79.madde uyarınca işin esasına girilerek inceleme yapmak gerekirken yazılı şekilde 4792 sayılı Yasa kapsamında düşünülmesi de usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 28.3.2002

E. 2002/965

K. 2002/2571

*** Belediyeler**

*** İller Bankası harcamalar listesi**

*** Haciz oranı**

(2380 s. Belediyeler ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hk.K.)

Mahkemece, bozma ilamına uyularak, İller Bankası kanalı ile davacı Belediyeye gönderilen harcama miktarı listesinde belediyenin Sosyal Sigortalar Kurumu primleri ile ilgili borçlarına mahsuben ayrıldığı iddia edilen 8.964.004.295 TL'yi dikkate alıp bu miktarın %50'sini hesaplayarak haczinin kabil olduğu yönünde karar verilmiş ise de bu sonuç usul ve yasaya uygun değildir.

Gerçekten, mahkemece yaptırılan bilirkişi incelemesinde açıklandığı gibi bankaca Belediyeye tahsis edilen 135.367.738.689 TL'den kaynakta kesilen miktarlar

dışında Belediyenin muhtelif harcamalarına bırakılan 68.964.004.296 TL üzerinden bozma kararında belirtildiği gibi, Maliye Bakanlığı'nın kendisine verilen yetkiye göre hazırladığı, 11.12.1997 gün ve 53789 sayılı genelge ile belediyelere 2380 sayılı Yasa gereği ayrılan paylardan Sosyal Sigortalar Kurumu prim borçları yönünden % 50'sinin haczedilmesinin olanaklı olduğu açıktır. Mahkemece yukarıda belirtilen miktar üzerinden açıklandığı şekilde oranlama yapılarak kalan kısmı içeren davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı olduğu şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 4.4.2002

*** 3201 sayılı yasa**

E. 2002/1296

*** Yurt dışı hizmetlerin borçlanması**

K. 2002/2922

(3201 s. ÇTHK m.6 B; 506 s.SSK.m.63 ve 80)

Taraflar arasındaki uyuşmazlık, 3201 sayılı Yasa'ya göre, yurt dışı hizmetlerini borçlanan ve buna bağlı kendisine yaşlılık aylığı bağlanan bir Türk vatandaşının uzun sayılabilecek bir süre sonra; yaşlılık aylığından yararlanma koşullarından biri olan yurda kesin dönüş koşulunun bulunmadığının anlaşılması üzerine, Kurum'ca; gerek borçlanma ve gerekse yaşlılık aylığının iptaliyle, borçlanma sırasında Kuruma döviz karşılığı ödenen Türk Parası'nın davacıya iade edilmek istenmesi sonucu, bu işlemlerin iptaline ilişkindir.

Mahkeme; kurum işlemlerinin yerinde olduğunu kabul etmiş ve davacı isteminin reddine karar vermişse de bu sonuç usul ve yasaya uygun bulunmamaktadır.

Gerçekten, taraflar arasında uyuşmazlık, temelde, yaşlılık sigortasından faydalanmak isteyen 3201 sayılı yurt dışında çalışan Türk vatandaşlarının borçlanma veya yaşlılık aylığı koşullarından "yurda kesin dönüş koşulu'nun" bulunmadığının sonradan anlaşılması halinde, Kurum'ca uygulanacak işlem ve yaptırımlara ilişkin olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle; öncelikle, belirtilen koşul noksanlığının saptanması durumunda; Kurum hak ve yetkilerinin, gerek 3201 sayılı gerekse temel Yasa niteliğinde bulunan 506 sayılı Yasa açısından ortaya koymak yararlı olacaktır.

Gerçekten, 3201 sayılı Yasa, kendisinden önce yürürlükte bulunan 2147 sayılı Yasa ile birlikte; yurt dışında çalışan Türk vatandaşlarına; yurt dışında çalıştıkları süreleri, döviz karşılığı borçlanma ve buna bağlı yaşlılık sigortasından yararlanma hakkı vermiş ve bu kişilerin, yurt dışındaki ülke sosyal güvenlik kuruluşları kapsamında sosyal güvenliklerine gerek kalmaksızın anayurt Türkiye'de sosyal güvenceye kavuşma hakkı tanımıştır. Böylece Türkiye'de çalışıp, belli bir sosyal güvenlik kurumu kapsamında bulunan Türk vatandaşları ile yurt dışında çalışanların sosyal güvenceleri açısından bir farklılık kalmamıştır.

Bu tür bir sistem sonucu; 3201 sayılı Yasa'dan yararlanmak suretiyle 506 sayılı Yasa'da öngörülen yaşlılık sigortası kapsamına girmek isteyen Türk Vatandaşları-

nın yaşlılık aylığından yararlanma koşulları ile yurt içinde çalışıp 506 sayılı Yasa kapsamında bulunan Türk vatandaşlarının yaşlılık aylığından yararlanma koşulları zorunlu bir farklılık dışında birbirine koşut hale getirilmiştir. Şöyle ki; 506 sayılı Yasanın 60.maddesinde öngörülen ve yaşlılık aylığından yararlanma koşulları olarak belirlenen; "yaş", "sigortalılık süresi", "prim ödeme gün sayısı", "işten ayrılma" ve "yazılı istekte bulunmak" koşulları 3201 sayılı Yasanın 6. maddesinde de aynen kabul edilmiş, sadece; Türkiye'de çalışanların "işten ayrılma koşulu" burada; "yurt dışındaki ülkeden ayrılıp Türkiye'ye dönüş" biçiminde belirlenmiştir. Şu duruma göre; Sosyal Sigortalar Kurumu; yurt içinde çalışan sigortalılar için; aradığı; işten ayrılma koşulunu yurt dışında çalışanlar içinde yurda dönüş koşulu olarak araması ve işlemleri buna göre yürütüp tamamlaması zorunludur.

İşte, görülmekte olan davada uyuşmazlık bu koşul ile doğrudan ilgili olduğundan az yukarda anlatılan hukuki gerçeklerin açıklanması gerekli görülmüştür. Bu bakımdan 3201 sayılı Yasa uyarınca; yaptığı borçlanma karşılığı kendisine yaşlılık aylığı bağlanan bir Türk Vatandaşının, belirtilen "yurda dönüş" şartının gerçekleşmediği veya daha sonraki bir tarihte gerçekleştiğinin anlaşılması halinde kurumun bu kişiye karşı ne tür işlem yapması gerektiğinin saptanması kaçınılmazdır. Bu bağlamda hemen belirtelim ki, 3201 sayılı Yasa sistemi, yaşlılık aylığından yararlanabilmek için yurda kesin dönüş koşulunu 1985 yılında getirmesine karşılık, yakın tarihe kadar, bu koşul Yargıtay uygulamasında, katı biçimde kabul edilmiş; yurda kesin dönüş yapmadığı anlaşılan ve yurt dışı ilişkilerinin bir süre daha devam ettiği hallerde, bu kişilerin borçlanmalarının iptali ile, Kurumun yaşlılık aylıklarını kesme işlemlerine geçerlilik tanınmamıştır. Ancak bu konunun Yargıtay Hukuk Genel Kurulu gündemine gelmesiyle uygulama tersine dönmüş ve yurt dışında çalışanların yaşlılık aylığından yararlanabilmesi yönünden, yurda kesin dönüş koşulunun varlığı zorunlu görülmüştür (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 22/10/1997 gün, 1997/10-588 E., 857 K. sayılı ve 22/4/1999 günlü, 1999/21-284 E., 300 K. sayılı ve daha sonra aynı doğrultudaki kararlar).

Ne var ki, sözü edilen Yargıtay Hukuk Genel Kurul kararlarında; yaşlılık sigortasından yararlanma yönünden yurda kesin dönüş koşulunun varlığının aranmasına karşın, bu koşulun yokluğu halinde, yapılması gereken Kurum işlemlerinin ne doğrultuda olması gerektiği yönünden davayla doğrudan ilgilisi bulunmaması nedeni ile bir hukuki tavır alınmamıştır.

Gerçekten, bu konuda sözü edilen 3201 sayılı Yasa, 6. madde (B) fıkrası, sistemi doğrudan olmasa bile, dolaylı biçimde ortaya koymuş, yurt dışından kesin dönüş yapılmasına ve kendilerine yaşlılık aylığı bağlanmasına karşın, yurt dışında çalışmak isteyenler yönünden Kurum'ca yapılması gereken işlemleri belirlemiştir. Buna göre; yurt dışından kesin dönüş yapan bir kimsenin yeniden yurt dışında çalışması halinde; çalıştığı süre kadar yaşlılık aylığı kesilecek bu kişinin yurda dönüşünde; isterse çalıştığı süre kadar borçlanmak suretiyle; yaşlılık aylığı oran ve miktarı artırılacak, isterse, eski aylık olduğu gibi ödenmeye devam edecektir. Böylece denilebilir ki, 3201 sayılı Yasa sisteminde yeniden yurt dışı çalışma söz konusu olduğunda, yaşlılık sigortasından bağlanan aylıklar ödenmemekte ve sosyal

güvenlik askıya alınmaktadır. Bu durumun sonucu olarak, yaşlılık aylığı bağlanması sırasında, yurda kesin dönüş koşulunun gerçekleşmediği anlaşılırsa, yapılacak işlem; veya uygulanacak yaptırım; yaşlılık aylığının bağlanmaması ve kesin dönüş tarihine kadar işlemlerin hukuken askıya alınması, istek olduğunda yatırılan borçlanma bedelini iadesidir. Yaşlılık aylığı bağlanmış olması halinde ise bağlanan aylığın kesilmesi ve ödenen aylıkların geri alınmasıdır. Nitekim; 506 sayılı Yasa sisteminde, yurt içinde çalışanlar için uygulanan yaptırımda belirtilen şekilde olmaktadır. Yargıtay uygulamasında kabul edildiği üzere, yurt içinde çalışan bir sigortalının, yaşlılık aylığından yararlanmak için Kurum'a başvurduğunda, işten ayrılma koşulu gerçekleşmemişse, bu kişiye yaşlılık aylığı bağlanmamakta veya yaşlılık aylığı bağlandıktan sonra, bu koşulun yokluğu anlaşıldığında; aylıklar kesilmekte ve ödenenler geri alınmaktadır. Bunun ötesinde; 506 sayılı Yasa'nın 3279 sayılı Yasa ile değişik 63.maddesinde kabul edildiği biçimde; yaşlılık aylığı alanlar, sosyal güvenlik destek primi ödeme koşuluyla; yaşlılık aylıklarının kesilmeden çalışmalarını sürdürebilmektedirler. En önemlisi "işten ayrılma" veya "yurt dışından dönüş" koşulunun yokluğu, kişinin sosyal güvenlik haklarının büsbütün ortadan kaldırıcı bir neden olarak, yasalarda öngörülmemiş, sadece; aylığın başlatılmaması veya bağlanan aylığın kesilmesi biçimde yaptırıma bağlanmıştır.

Buna karşın; görülmekte olan bu davada olduğu gibi 3201 sayılı Yasa yönünden de, Kurumun bu tür durumlarda uyguladığı hukuki statü ne anayasal sosyal güvenlik ilkeleri nede yasaların öngördüğü sosyal sigortalar sistemi ile bağdaşır durumdadır. Gerçekte de belirtilen koşulların yerine getirilmediğinin saptandığı durumlarda; Kurum'un uygulanması ile;

- a) Kişinin borçlanması ve buna bağlı yaşlılık sigortası iptal edilmekte, kişi Türk sosyal sigortalar sisteminden dışlanmakta,
- b) İptal tarihine kadar ödenen yaşlılık aylıkları faizi ile geri alınmakta,
- c) Borçlanma tarihindeki kur üzerinden ödenen Türk parası, dövizdeki artışlar dikkate alınmadan yıllar öncesi değerden iade edilmekte,
- d) İade edilmek istenen bedele faiz dahi uygulanmamakta,
- e) Kişinin yasadaki hak düşürücü süreyi kaybedip etmediği dikkate alınmamakta,

f) Ayrıca kişinin, yurt dışındaki sosyal sigortalar kurumundan primlerini alıp almadığı ve oradaki sosyal güvenlik kuruluşlarından haklarını kaybedip etmedikleri gözetilmemekte, kısaca kişi, sosyal güvencesiz bir şekilde ortada bırakılmaktadır. Böyle bir uygulama ise hiçbir yönden hukuksal kabul edilemez ve yasalarca korunamaz.

Belirtilen nedenlerle; Kurum'un; yurtdışında çalışılan veya ilişkinin devam ettiği saptanan süreler için; yaşlılık aylığını kesmesi ve ödenen aylıkların geri alınması yerine, borçlanmanın ve buna bağlı yaşlılık aylığının iptali ile iptal tarihine kadar ödenen aylıkların geri alınması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 31.1.2002**E. 2001/9054****K. 2002/560***** Yurda kesin dönüş***** Borçlanma talebi***** SSK-Bağ-Kur***(3201 s. ÇTHK m.3; 1479 s.Bağ-Kur K.m.24)*

Mahkemece davacının her ne kadar SSK'dan yapmış olduğu borçlanmanın geçerli olduğu ve borçlarının bu kuruma yapılması gerektiği belirlenmiş ise de, bu sonuç usul ve yasaya uygun bulunmamaktadır.

Gerçekten davanın yasal dayaağını oluşturan 3201 sayılı Kanun'un 3.maddesine göre yurda kesin dönüş yapanlar kesin dönüş tarihinden itibaren 2 yıl içerisinde sosyal süvenlik kuruluşlarından hiç birine tabii olmamaları durumunda Sosyal Sigortalar Kurumu'na borçlanma yapabileceklerini öngörmüştür.

Dava konusu olayda davacının 12.1.1993 - 29.6.1994 tarihleri arasında Bağ-Kur kapsamında sigortalı olduğu (limited şirket ortağı olması sebebiyle) tartışmasızdır. Davacı bu dönem içerisinde borçlanma talebinde bulunduğuna göre Bağ-Kur Kurumu'na başvurması gerekirdi. Davacının Bağ-Kur sigortalılığını saklayarak SSK'ya yapmış olduğu borçlanma karşısında bu borçlanmanın Bağ-Kur'a devredilmesi ve buna göre işlemler yapılması gerekir. Mahkemenin yazılı şekilde karar vermesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 22.1.2002**E. 2001/8773****K. 2002/132*****Yurda kesin dönüş*****İşsizlik yardımının kesilmesi***(3201 s. ÇTHK m.8)*

Taraflar arasındaki uyuşmazlık, 3201 sayılı Yasa'ya göre, yurt dışı hizmetlerini borçlanan ve buna bağlı kendisine yaşlılık aylığı bağlanan bir Türk vatandaşının uzun sayılabilecek bir süre sonra; yaşlılık aylığından yararlanma koşullarından biri olan yurda kesin dönüş koşulunun bulunmadığının anlaşılması üzerine, Kurum'ca; gerek borçlanma ve gerekse yaşlılık aylığının iptaline ilişkindir.

Mahkemece davacının 3201 sayılı Yasa gereğince yaptığı borçlanmasının geçerli olduğunun tespiti ile Kurum işleminin iptaline 1.11.1997 tarihinde bağlanan kısmi yaşlılık aylığının tam yaşlılık aylığı olarak ödenmesi gerektiğinin tespitine karar verilmiş ise de bu sonuç kısmi aylığın tama iblağı yönünden usul ve yasaya uygun bulunmamaktadır.

Gerçekten davacının 2.8.1993'den 31.1.1998 tarihine kadar yurtdışında işsizlik yardımı aldığı Alman Sigorta Mercii'nden gönderilen sigortalılık sürelerine ilişkin cetvelden açıkça anlaşılmaktadır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2001/21-105 E 2001/139 Karar sayılı ilamında da açıklandığı üzere davacıya kısmi yaşlılık aylığı bağlandığı tarihte hemen yurt dışı ile olan çalışma ilişkisi sona ermediğinden, işsizlik yardımının sona ermesinden sonra kısmi yaşlılık aylığı ödemelerinin tam

aylığı çevrilmesine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 24.1.2002

E. 2001/8558

K. 2002/269

***Muhtarların sosyal güvenliği**

***İsteğe bağlı sigortalılık**

***Zorunlu sigortalılık**

(2108 s. Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik K.
M.4;506 s.SSK.m.85)

Davacının 1.1.1997 tarihinden itibaren isteğe bağlı Sosyal Sigortalar Kurumu'na tabi sigortalılığına karar verilmiş ise de bu sonuç usul ve yasaya uygun bulunmamaktadır.

Gerçekten davanın yasal dayanağını oluşturan 2108 sayılı Yasa'nın 4.maddesi gereğince herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna tabi bulunmayan muhtarların zorunlu olarak Bağ-Kur'a tabi olmaları öngörülmüştür. Dava konusu olayda davacının belirtilen tarihten sonra isteğe bağlı SSK sigortalılığının kabulüne karar verilmişse de zorunlu sigortalılığının çakıştığı durumda isteğe bağlı sigortalılığa geçerlilik tanınmaz. Zira 506 sayılı Yasa'nın 85.maddesi buna engeldir. Sözü edilen 85.maddenin başka bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olmayan kişilerin ancak SSK'na isteğe bağlı sigortalı olabileceklerine ilişkin hüküm gözetilmeksizin istemin kabulü usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 1.4.2002

E. 2002/ 752

K. 2002/2705

***Tarım sigortalısı**

*** Muhtarların sosyal güvenliği**

*** Doğrudan Bağ-Kur sigortalılığı**

(2108 s. Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik K.
M.4;1479 s.Bağ-Kur K.m.24,11/C)

Davacı 12.5.1977 tarihinden beri 506 sayılı Yasa uyarınca SSK tarım sigortalısı olup primlerini ödediğini, 1.10.1989 tarihinde köy muhtarı seçilmesi nedeniyle res'en Bağ-Kur'lu olarak tescil edildiğini belirterek muhtarlık görevi yaptığı dönemde Bağ-Kur sigortalısı olmadığının tespitini istemiştir.

Mahkemece davacının muhtarlık yaptığı döneme rastlayan 20.11.1990 - 18.4.1999 tarihleri arasında Bağ-Kur sigortalısı olduğu kabul edilmiş ise de varılan sonuç doğru olmamıştır.

Davacının 12.5.1977 tarihinde 506 sayılı yasa gereği SSK sigortalısı olduğu, primlerini ödediği 1.10.1989- 18.4.1999 tarihleri arasında köy muhtarlığı görevinde bulunduğu, köy muhtarı seçilmesi üzerine Bağ-Kur'ca doğrudan (resen) Bağ-Kur sigortalısı olarak tescil edildiği uyuşmazlık konusu değildir.

Uyuşmazlık SSK sigortalısı olan davacının Bağ-Kur tarafından resen tescil işleminin mevcut yasalar karşısında geçerli olup olmadığı noktasında toplanmaktadır. Davanın yasal dayanağını oluşturan 29.8.1977 gün ve 2108 sayılı Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Yasası'nın 4/1 maddesinde, köy ve mahalle muhtarlarından (bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olmayanların) 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu kapsamına alındıkları hükmüne yer verilmiştir. Öyleyse bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı sigortalının bu statüsü devam ederken-somut olayda olduğu gibi-muhtar seçilmesi durumunda 1479 sayılı yasa uyarınca Bağ-Kur sigortalısı sayılması olanaksızdır.

Öte yandan 1479 sayılı yasanın 24-11/C maddesinde kanunla kurulan veya kanunun verdiği yetkiye dayanarak kurulan sosyal güvenlik kuruluşlarına prim ödeyenlerin Bağ-Kur'lu olamayacakları öngörülmüştür.

Hal böyle olunca 506 Sosyal Sigortalar Yasası kapsamında sigortalı iken muhtar seçilen davacının 1479 sayılı Yasa kapsamına alınarak resen tescilinin yasal dayanaktan yoksun olduğu açıkça ortadadır.

Bu durumda davacının köy muhtarı olarak görev yaptığı dönemde de 506 sayılı Yasa uyarınca SSK sigortalısı olduğunun tespitine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.

T. 24.1.2002
E. 2001/8639
K. 2002/248

***İsteğe bağlı sigortalılık**
***Tarım sigortalılığı**

(2925 s. Tarım İşçileri Sosyal Sigortası K., 506 s.SSK.m.85)

Dava 2925 sayılı Yasa gereğince tarım sigortalılığına son veren davacının 506 sayılı Yasa'nın 85 maddesi gereğince isteğe bağlı sigortalılığının geçerli olduğunun tespiti istemine yöneliktir.

506 sayılı Yasa'nın 85.maddesinde isteğe bağlı sigortalılığın koşulları belirlenmiştir. Bu koşullar a) isteğe bağlı olarak devam edeceğini belirten bir yazı ile kuruma müracaatta bulunmak, b) müracaat tarihinden önce 506 sayılı Kanun'a göre tescil edilmiş olmak c) herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna tabi olarak çalışmamak ve buralardan kendi çalışmalarından dolayı aylık bağlanmamış olmak d) isteğe bağlı olarak sigortaya devam edeceğini belirten müracaatının kurumca alındığı tarihi takip eden ay başından başlayarak her yıl için 360 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemek şartları öngörülmüştür. Olayda davacının 506 sayılı Yasa anlamında sigortalı sayılması için aynı yasa gereğince tescilinin yapılması zorunludur. Başka bir anlatımla 2925 sayılı Yasa gereğince sigortalı olanların 506 sayılı yasa gereğince tescil edildiğinin kabulüne imkan yoktur. Somut olayda davacının 2925 sayılı Yasa'ya göre sigortalı olduğundan yukarıda sözü edilen 506 sayılı yasanın 85. maddesinin öngördüğü koşullara sahip bulunmadığından 506

sayılı yasanın 85. maddesine göre isteğe bağlı sigortalı olarak kabulüne olanak yoktur.

Mahkemece bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 2.5.2002

E. 2002/1965

K. 2002/3872

***Çıracılık**

***Uzun vadeli sigortalılık**

(506 s.SSK.m.3/II-B)

Mahkemece; davacının, sigortalılığına ilişkin ve uzun süreli sigorta kollarından yararlanacağı yolunda karar verilmişse de, bu sonuç usul ve yasaya aykırı olmuştur.

Gerçekten 506 sayılı Yasa'nın 3 II-B maddesi gereğince çıracılık devresinde uzun vadeli sigorta kollarının uygulanmayacağı açıkça hükme bağlanmıştır. Dosyadaki bilgi ve belgelerden davacının talep edilen 1972-1973 yıllarında çırak olarak çalıştığı sabittir. O tarihte 13 yaşında olan davacının babası ile yapılan çıraklık mukavelesi de bu durumu doğrulamaktadır. Yaşı nazara alındığında davacının ağır üretim işinde çalışması da düşünülemez.

Kaldı ki, sigorta dönem bordroları da çırak olduğu nazara alınarak düzenlenmiştir.

Tüm, bu maddi ve hukuki olgular nazara alındığında, davanın reddine karar vermek gerekirken, kabulü usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 8.4.2002

E. 2002/1238

K. 2002/2958

***İmza tespiti**

***Tebliğat**

***Zamanaşımı**

(1479 s.Bağ-Kur K.m.73,79)

Davacı, 21.1.1986 yılında Bağ-Kur isteğe bağlı sigortalısı olduğunu, primlerini toptan ödediğini, sigortalılığının durdurulması ve vazgeçme ile ilgili 21.2.1986 tarihli dilekçe vermediğini, imzanın da kendine ait olmadığını, tahsis yapılmasını talep etmiştir.

Mahkemece davanın Bağ-Kur Kanunu'nun 73. maddesi gereğince zamanaşımı nedeniyle reddine karar verilmiş ise de bu sonuç dosya içeriğine, usul ve yasaya uygun bulunmamaktadır.

Davacının 21.1.1986 tarihinde ev kadını olarak 1479 sayılı Yasa'nın 79. maddesine göre isteğe bağlı sigortalı olduğu, 1.9.1998-11.1.2001 tarihleri arasında aralıklarla prim ödemelerinin yapıldığı dosya içeriğinden anlaşılmaktadır.

Kurum ile davacı arasındaki uyumsuzluk 21.2.1986 tarihli dilekçe ve bu dilekçedeki imzanın davacıya ait olup olmadığı noktasında toplanmaktadır.

Davacının imzasını içeren belgeler ilgili Kurumlardan celbedilip, ayakta ve oturarak tatbik imzaları alınarak, uzman bilirkişilerden alınan 3.8.2001 tarihli raporda sözü edilen dilekçedeki imzanın davacı Aliye Yılmaz'ın eli mahsulü olmadığı belirtilmiştir.

Kararda, 26.5.1986 günlü ve 6200 sayılı yazının davacıya, gönderildiğinden bahis edilmişse de bu yazının davacıya tebliğ edildiğine dair dosyada herhangi bir bilgi ve belge bulunmamaktadır.

Öte yandan Bağ-Kur Kanunu'nun 73. maddesinde düzenlenen husus itiraz olup, zamanlaşımı değildir. Kaldı ki bu tür davalarda zamanlaşımından da söz edilemez.

Davacı primlerini yatırdığına, dava konusu dilekçedeki imzanın da davacıya ait olmadığı saptandığına göre, talebin kabulüne karar verilmesi gerekirken davada uygulama olanağı bulunmayan 1479 sayılı Yasa'nın 73. maddesine dayanılarak zamanlaşımı nedeniyle davanın reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.

T. 11.4.2002

E. 2002/1352

K. 2002/3151

***Sıkıyönetim**

***Yaşlılık aylığı**

***Kazanılmış hak**

(506 s. SSK. m.60 vd.)

Davacının 1985 ila 1990 yılına ilişkin işverence ödenen primleri dikkate alınarak buna göre yaşlılık aylığının yeniden düzenlenmesi konusunda istemi mahkemece yerinde görülmemişse de bu sonuç usul ve yasaya aykırıdır.

Gerçekten, davacı, Belediye'de sigortalı olarak çalışmakta iken

Sıkıyönetim Yasası gereği görevine son verilmiş ve bilahare davacıya yaşlılık aylığı bağlanmıştır. Ancak 1985 tarihli Danıştay Tevhidi İçtihat kararı ve buna bağlı tebliğler gereği Sıkıyönetim Yasası sonucu ve Sıkıyönetim Komutanlığı'nca görevine son verilen sigortalının 1985 ila 1990 yılları arasında olmak üzere tüm özlük haklarının verilmesi kabul edilmiştir. Ayrıca bu kişilerin ayrıldıkları işyerine yeniden girmeleri hükme bağlanmıştır. Davacı, oluşan bu durum üzerine Belediye Başkanlığı nezdinde yeniden işe başlamış ve geriye yönelik 1985 ila 1990 yılları arasındaki hakları kendisine verilmiştir. Bu arada sigorta primleri de SSK'ya yatırılmıştır. Her ne kadar sigorta primleri davacının yaşlılık aylığı aldığından bahisle eksik yatırılmış ise de bu durum davacının kazanılmış hakkını ortadan kaldıramaz.

Davacı Sıkıyönetim Yasası uygulanması sonucu işten ayrılmak zorunda bırakılmıştır. Bu tür bir zorunluluğun bulunmaması halinde, sigortalının çalışmasını sürdüreceğinin kabulü hayatın olağan akışına uygun düşecektir. Bunun sonucu, yaşlılık aylığı yönünden daha uygun koşullar kazanacağı da tartışmasıdır. Kendisinin işten uzaklaştırıldığı 1985-1990 arasındaki tüm özlük hakları geriye yönelik iade edildiğine göre bu sürenin değerlendirilmesinde davacının hukuksal yararı bulunmaktadır. Belirtilen 5 yıllık sürenin yaşlılık aylığı hesabının da göz önünde tutulması ve yaşlılık aylığının yeniden belirlenmesi ve davalının buna göre eksik primlerinin de tahsili gerekirken istemin reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.

T. 22.1.2002
E. 2001/8728
K. 2002/130

***Yaşlılık aylığı**
***Görevli mahkeme**

(5521 s.İş Mahkemeleri K.m.1;506 s.SSK m.60 vd)

Ancak dava konusu olayda salt belli süre SSK tabi çalışmalarının geçerliliği değil aynı zamanda yaşlılık aylığı koşullarının gerçekleştiği ve bu yönde koşulların oluşup oluşmadığına ilişkin karar istenmiştir. Mahkeme ise yaşlılık aylığı koşullarının oluşup oluşmadığının idari bir işlem olduğu ve bu yönde hüküm kurmaya yetkili olmadığını kabul etmiştir.

Oysa davanın konusu işlemle ilgili iş mahkemesi doğrudan görevlidir. Uyuşmazlık davacı sigortalının sonuçta yaşlılık aylığına hak kazanıp kazanmadığına ilişkin olduğundan ve bu uyuşmazlığı çözümlenmekle iş mahkemelerinin yetkili olması karşısında mahkemenin bu yönde de hüküm oluşturması ve uyuşmazlığı ortada bırakmaması gerekirdi.

Mahkeme hükmünde Kurum'un yapacağı işlemler ortaya konulduğundan ve davacının yaşlılık aylığına hak kazanıp kazanmadığı konusu askıda bırakılmakla Kurum'un temyiz itirazları kabul edilmeli hüküm bozulmalıdır.

T. 28.3.2002
E. 2002/1072
K. 2002/2597

***İş devri**
***Görevsizlik**

(1086 s.HUMK.m.193/3)

Dava, Osmaniye Asliye Hukuk Mahkemesi'ne İş Mahkemesi sıfatıyla 30.12.1999 tarihinde açıldıktan sonra Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun 22.1.2001 tarih ve 42 sayılı kararı ile Osmaniye 2.Asliye Hukuk Mahkemesi kurulduğundan, Osmaniye 2.Asliye Hukuk Mahkemesi'nin bakmakta olduğu iş da-

valarına ait dosyaları (kendiliğinden) 1.Asliye Hukuk Mahkemesi'ne göndermesi (devretmesi) bir devir kararı olup, teknik anlamda bir görevsizlik kararı değildir. Bu nedenle, devir kararı hakkında HUMK madde 193/3'teki on günlük başvurma süresi uygulanmaz.

Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın ve özellikle dava dosyası kendisine devredilen mahkemenin yerine geçip davaya kaldığı noktadan devam etmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 30.4.2002
E. 2002/981
K. 2002/3657

***Prim Tespit Komisyonu kararı**
***Görevli mahkeme**

(506 s.SSK. m.79/5,134)

Dava işyerinde yapılan işin nevi ve miktarına göre işçi sayısına az gösterildiğinden bahisle SSK.'ca tahakkuk ettirilen prim ve gecikme zammına yönelik olarak kurum ünitesine yapılan itirazın reddi nedeniyle, kurum işlemlerinin iptali ile prim ve gecikme zamlarının kaldırılması istemine ilişkindir.

Hal böyle olunca dava sonucu itibarıyla prim itiraz komisyonu kararının iptali niteliğinde olduğu uyuşmazlık 506 sayılı Yasa'nın 79/5 maddesinden kaynaklandığı ve uyuşmazlığın çözüm yerinin aynı yasanın 134.maddesi gereğince İş Mahkemesi olduğu açıktır. Bu bakımdan dava dilekçesinin görev nedeniyle reddine karar verilmesi isabetli değildir.

T. 14.2.2002
E. 2001/9371
K. 2002/1095

***Protez bedeli**
***Piyasa fiyatları**
***Diğer kurumların fiyatları**

(1479 s. Bağ-Kur K.Ek m.18; Bağ-Kur Sağlık Sigortası Yön.RG. 25.8.1986/19202,m.21)

Dava, Bağ-Kur emekli sigortalısı olan davacının eşi için Türkiye Gazetesi Hastanesi'nde yaptırmış olduğu ameliyatta kullanılan protez bedelinin Kurumdan tahsili istemine ilişkindir.

Bağ-Kur Sağlık Sigortası Yardımları Yönetmeliği'nin 20.9.1995'te yürürlüğe giren değişik 21 .maddesi sağlık yardımlarından yararlananların gözlük cam ve çerçevesi, işitme cihazı, çeşitli ortez-protez bedelleri ile tedavileri süresince kullanılan iyileştirme vasıtalarının bedellerinin her yıl piyasa fiyatları ve diğer sosyal güvenlik kurumlarının uyguladığı fiyatlar dikkate alınarak Kurum'ca belirlenen esaslar dahilinde ödeneceği hükmünü içermektedir. Dava konusu protez bedelinin, söz

konusu yönetmelik hükmüne uygun biçimde saptanmasına yönelik araştırma yapılmadan, İstanbul Ticaret Odası tarafından bildirilen bedeller esas alınarak hüküm kurulmuş olması isabetsiz olup, bozma nedenidir.

T. 18.2.2002

E. 2001/9482

K. 2002/1171

*** Satın alınacak sağlık hizmetleri**

(1479 s.Bağ-Kur K.m.11,Ek m.18)

Bağ-Kur sağlık yardımları kapsamını belirleyen 1479 sayılı Yasa'nın 11 .maddesinde sağlık hizmetinin hangi sağlık kuruluşlarından satın alınacağına ilişkin Bakanlar Kurulu'nun yetkili olduğu açıklanmış, Bakanlar Kurulu'nun 8.12.1986 tarih 86/11275 sayılı kararı ile hizmetin üniversitelere ait sağlık tesisinden de satın alınabileceği öngörülmüştür.

Sağlık hizmetinin yürütülmesiyle ilgili esasların hizmeti satın alınacak müesseye ile Kurum arasında yapılacak bir protokolle düzenleneceği, protokol yoksa Bağ-Kur'lu hastanın Sağlık Bakanlığı'na bağlı yataklı tedavi kurumlarında yapılacak muayene, tetkik, tahlil, müdahale, ameliyat ve tedavilere ait fiyat tarifesi üzerinden hesaplanmak suretiyle Kurum'ca belirlenecek esaslar dahilinde ödeme yapılacağı, Bağ-Kur sağlık sigorta yardımları yönetmeliği gereği bulunmakla; sigortalının Hacettepe Hastanesi'ndeki 25.1.2001 tarihli 722.400.000 TL'ye ait fatura içeriğindeki ameliyat ve tedavi masraflarının yönetmeliğe uygun biçimde saptanmasına yönelik araştırma yapılmadan hüküm kurulmuş olması isabetsiz olup bozma nedenidir.

T. 12.2.2002

E. 2001/9331

K. 2002/966

***İthal ilaç**

***Hayati önem**

***Muadil ilaç bedeli**

(1479 s.Bağ-Kur K.Ek m.18; Bağ-Kur Sağlık Sigortası Yön.RG.25.8.1986/ 19202,m.17/5)

Mahkemece davacının yurtdışından ithal ettiği ilaç bedellerinin tahsiline karar verilmiş ise de, bu sonuç usul ve yasaya uygun bulunmamaktadır. Davanın yasal dayanağını oluşturan 1479 sayılı Yasa'nın Ek madde 18. hükmüne göre sağlık sigortası yardımlarının şekil ve şartları, başvurma usul ve esasları, tedavi süresince gerekli ilaç ve iyileştirme vasıtalarının sağlanması yönetmelikle düzenlenir. Yasa gereği çıkarılan ve 1.1.1986 tarihinde yürürlüğe giren sağlık sigortası yardımları yönetmeliğinin ilaçların temin edilmesi ve bedellerinin ödenmesi ile ilgili 17. maddesinin 5. bendine göre ise hayati önemi haiz oldukları resmi sağlık kurumu tarafından hastalığı ile ilgili ihtisas dalı raporu ile belgelenmek ve bu rapor Kurum tarafından kabul olunmak şartıyla, anılan sağlık kurumlarında yazılan reçete karşı-

lığında, yurtiçi ruhsatlı ilaçların dışında kalıp Sağlık Bakanlığı'nca yabancı tıbbi müstahzarlar ruhsatnamesi ile ithal müsadese verilen ilaçlarla, yurt dışından getirilen ilaçların bedelleri ödenir.

Somut olayda ise, Yavuz Selim Kemik Hastalıkları Hastanesi'nin 2.3.2000 tarih ve 255 sayılı raporunda osteoporoz-romatoid artrit tanısı konulmuş ise de, yönetmelikte belirtildiği şekilde ilaçların kullanımının hayati önemi haiz olduğu açıklanmadığı gibi Kurum tarafından kabul edilmediği halde reçete düzenlendiğinden, bedelinin karşılanması mümkün değildir. Ancak, yönetmeliğe göre yurt içi ruhsatlı ilaç bedellerinin 16. ve 18.maddeleri esasları dahilinde ödenmesi gerektiğinden teşhis edilen hastalığın tedavisi için yurtiçi ruhsatlı muadil ilaç fiyatını geçmemek üzere ilaç bedelinin karşılanması gerekir.

Mahkemece yapılacak iş, uzman bilirkişi raporu alınmak suretiyle hastalığın tedavisi için, yurtiçi ruhsatlı, muadil ilaç fiyatları üzerinden ithal edilen ilaç miktarları göz önünde tutularak, yönetmeliğin 16.ve 18. maddelerine göre ödenmesi gereken miktarı belirlemek ve sonucuna göre karar vermektir.

Mahkemece bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın, eksik inceleme ve araştırma sonucu yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 20.2.2002
E. 2001/9211
K. 2002/1288

***Sigortalının çatışması**
***Zorunlu sigortanın geçerliliği**

(1479 s.Bağ-Kur K.m.24,25)

Davacının 26.4.1995 tarihinden itibaren Bağ-Kur'lu olduğunun ve buna dayalı prim borçlarının ödenmesine ilişkin Kurumun itirazını iptali yolundaki istemi mahkemece yerinde bulunmamışsa da bu sonuç usul ve yasaya uygun bulunmamaktadır.

Gerçekten davanın yasal dayanağını oluşturan 1479 sayılı Yasa'nın 24 ve 25. maddelerinin gereğinde limited şirket ortakları zorunlu Bağ-Kur'ludur. Her ne kadar davalı sigortalının isteğe bağlı SSK sigortalılığı mevcut ise de zorunlu olan yasal sigortalılık ile isteğe bağlı sigortalılığın çakışması halinde zorunlu sigortalılığa geçerlilik tanınır. Bu nedenle davalının Bağ-Kur'luluğuna ve buna dayalı istem doğrultusunda karar vermek gerekirken aksine sonuca ulaşılması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 18.2.2002
E. 2001/9457
K. 2002/1155

***Zorunlu Bağ-Kur sigortalılığı**
***İsteğe bağlı sigortalılık**
***Primlerin kendiliğinden**
yatırılması
***Kazanılmış hak**

(1479 s.Bağ-Kur K.m.24, Ek.g.m.13; 506 s.SSK.m.79/8)

Dava 1.4.1987 ile 13.2.2000 tarihleri arasında zorunlu Bağ-Kur sigortalısı olduğunun tespiti ile yaşlılık aylığı bağlanması istemine ilişkindir. Davacının 1.6.1982 – 31.3.1987 tarihleri arasında vergi kaydının bulunduğu, 31.3.1987 tarihinde vergi kaydını sildirdiği, davacının, yukarıda sözü geçen tarihler arasında, sigorta primlerini ödemediği, primlerini 1999 ve 2000 yılında kendiliğinden geçmişe yönelik olarak ödediği, uyuşmazlık konusu değildir. Uyuşmazlık bir kimsenin, geçmiş sürelerle ilgili olarak, tek taraflı irade ile, primlerini ödemesi durumunda, geçmiş hizmetlerin sigortalı hizmet olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği noktasında toplanmaktadır.

Gerçekten, bir kimsenin zorunlu Bağ-Kur sigortalısı sayılması için 1479 sayılı Yasa'nın 24 nci maddenin öngördüğü koşullara sahip olması gerektiği tartışmasızdır. Öte yandan, geçmiş hizmetlerin sigortalı hizmetten sayılması için 1479 sayılı Yasa'da, 506 sayılı Yasa'nın 79/8. maddesine koşut bir düzenlemenin mevcut olmadığı ortadadır. Bundan başka, Kurum'un talebi olmaksızın davacının 12 yıl sonra geçmişe yönelik olarak primlerin tamamını kendiliğinden Kurum'un hesabına yatırmış olması davacıya, yasal dayanağı olmadığından geçmiş hizmetlerinin zorunlu Bağ-Kur sigortalısı olarak değerlendirilmesine olanak vermeyeceği gibi isteğe bağlı sigortalılık süresinde, sayılması mümkün değildir. İddianın aksine Kurum'un icra yoluyla prim tahsili de söz konusu değildir. Bundan başka, davacının 1479 sayılı Yasa'nın ek geçici 13.maddesinin sağladığı olanaktan süresinde başvurmak suretiyle yararlanmadığı da açıktır. Hal böyle olunca, geçmiş Bağ-Kur hizmetlerinin tespitine yasal olanak olmadığı açık-seçiktir. Dairemizin ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun yerleşmiş uygulaması da bu yöndedir.

Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 18.2.2002
E. 2001/7369
K. 2002/1215

*** Bağ-Kur'a resen tescil**
***SSK sigortalılığının iptali**

(1479 s.Bağ-Kur K.m.24/1 d,IIc; 506 s.SSK.m.3 K)

Davacı 6.5.1967'den bu yana aralıklı olarak SSK sigortalısı olarak çalışmalarını bulunduğunu ancak kendisinin haberi olmaksızın 19.9.1984'de Bağ-Kur'a resen

tescil edilmiş bulunduğunu SSK'dan yaşlılık aylığı tahsis talep etmiş ise de Bağ-Kur sigortalısı olduğu için reddedildiğinden kendisinden habersiz 495917086 Bağ-Kur sicil numarası ile yapılan Bağ-Kur sigortalılığının ve tescilinin iptalini istemiş olup mahkemece de isteğin kabulüne karar verilmiştir. Ancak verilen bu hüküm dosyadaki yazılı belgelerin varlığı ve maddi hukuksal olgulara göre hatalı bulunmaktadır.

Şöyle ki; davacı ilk defa 6.5.1967 de SSK'ya tescil edilmiştir. Aralıklı olarak 1967 ile 1999/2. dönem arası sigortalı çalışmaları hesap fişinde kayıtlıdır. Diğer yandan davacının limited şirket ortaklığından ötürü 19.9.1984 de Bağ-Kur'a resen tescili yapılmıştır. Yine 25.9.1984 de Keşan Ticaret Odası'na adına kaydı yapıлып bu kayıt devam etmektedir. Kendi adına 25.6.1989- 25.2.1994 ve 26.12.1997 - halen devam eden Ga 6734 nolu vergi kaydı ile yapıcı inşaat ve ticaret Limited şirketi adında 11.9.1984'de başlayan ve halen devam eden Ka 3921 nolu vergi kaydı mevcuttur. Bağ-Kur'a tescilini sağlayan ve davacının ismini taşıyan "Nurullah Yapıcı İnşaat ve Ticaret Limited Şirketi" unvanlı şirketin iki ortağından birisidir, ilk 5 yılda diğer ortakla birlikte; takip eden 10 yılda da tek başına şirketi temsile yetkili bulunduğu, 1.12.1997 tarihli noter tasdikli sözleşmeden anlaşılımış olup daha sonra ortaklık el değiştirdiğinde dahi davacının hissedarlığı devam etmiştir. Bağ-Kur'a tescili ile niza yaratılan 19.9.1984 ve sonraki döneme rastlayan SSK'lı çalışmaları 1.6.1984 giriş ve 31.7.1984 de çıkış ve yine 11.1.1984 giriş ve 30.12.1984 de çıkış olmak üzere mevcuttur. Davacının limited şirket ortaklığından ötürü Bağ-Kur tescilinin yapıldığı 19.9.1984 tarihinde ise S.S.K'lı çalışması gözükmemektedir.

Böylece davacıyı Bağ-Kur bünyesine alan tescil işlemi ile 1479 /24/1-d ve II-c maddesindeki koşullara uyulmuş olunmaktadır. Halen gerek şahsı adına gerekse limited şirketteki ortaklığı nedeni ile bağımsız çalışma faaliyetleri devam ederken bu faaliyetlerinin varlığına ilişkin vergi kaydı, oda kaydı, ticaret sicil müdürlük kayıtları mevcut iken sırf sigortalı işlerde çalışıp bu nedenle prim ödemeleri mevcut diye Bağ-Kur sigortalılığının yok sayılarak SSK sigortalılığının mevcut olduğu kanısına varılamaz. Davacının kendi adına tescilli işyerlerinin mevcudiyetine dair dosya içerisinde 25.9.1989 ve 19.8.1991 tarihle iki adet değişik adresli " işyeri bildirgesi" mevcuttur. Gerek bu işyerlerinin varlığı ile davacının kendi adına bağımsız ticari faaliyetleri gerekse limited şirketin ortağı olarak da bağımsız çalışmalarının süreklilik arzettiği bir dönemde SSK'lı sigortalısı da olması söz konusu olamaz. SSK sigortalısı olmanın koşullarını belirleyen 506/3-k'daki engel nedeni ile de kendi adına bağımsız çalışması olup f bendi gereğince de Bağ-Kur'a aidat ödendiğinden SSK sigortalısı olamaz. Limited şirketin ortakları doğal olarak Bağ-Kur'ludurlar, ortaklık durumları devam ederken SSK'lı olarak çalışmaları var ise de önce başlayan Bağ-Kur sigortalılıklarını etkilemez. Olsa olsa SSK sigortalılıklarının iptal edecek olguyu oluşturur.

Tüm bu nedenlerle dosya içerisinde bulunan davacıya ait SSK dosyasının içeriği, gerek kendi adına gerekse limited şirket ortaklığından kaynaklanan vergi kaydı, oda kaydı, ve devam eden ticari faaliyetleri göz önüne alınarak ve de çifte sigortalılık Türk hukuk sisteminde yer almadığından önce başlayan sigortalılığa itibar

edilmesi gerekirken ve Bağ-Kur sigortalılığının özelliği gereği yapılan faaliyetlerinin süreklilik arzeden niteliği gereği hizmet akdi gibi kesintili faaliyetlere yatkın bulunmadığından davacının Bağ-Kur sigortalılığının sırf SSK'lı prim ödemeleri mevcut diye 1479/24-I-d II c maddesi yanlış yorumlanarak, ticaret oda kaydına istinaden resen Bağ-Kur sigortalısı yapıldığından bahisle Bağ-Kur sigortalısı olmadığına dair mahkemece kurulan hüküm yanlıştır.

Mahkemece yapılacak iş, dosya içerisine hüküm kurulması için yeterli yazılı belge getirilmiş bulunduğundan, bu belgelerin niteliği değerlendirilerek davacının 19.9.1984 de başlayan ve halen devam eden limited şirket ortaklığı göz önüne alınarak Bağ-Kur üyeliğinin kalkmadığı ve kesintiye dahi uğramamış bulunduğu hususu göz önüne alınarak mahkemece bu nedenle davacının isteminin reddedilmesi gerekmekte iken davanın kabulü şeklinde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 21.1.2002

E. 2001/8440

K. 2002/56

*** Çifte sigortalılık**

*** Önceden başlayan sigortalılık**

(1479 s.Bağ-Kur K.m.24)

Davacının 4.5.1993 tarihinden itibaren SSK'ya tabi zorunlu sigortalı hizmetlerinin geçerli olduğunun tespiti ile Bağ-Kur sigortalılığının iptali ve 20.1.1993 - 4.5.1993 tarihleri arasında Bağ-Kur'a prim borcu bulunmadığının tespitine karar verilmiş ise de Mahkeme'ce eksik araştırma ve inceleme ile sonuca varılmıştır.

Davacının Fethiye Ticaret Sicil Memurluğu kaydı ile 20.1.1993 tarihinden itibaren Gökaya AŞ ortağı olarak Bağ-Kur'a tescil edildiği ve 4.5.1993 tarihinden itibaren değişik işverenler tarafından 506 sayılı Yasa'ya tabi zorunlu sigortalı olarak primlerinin ödendiği uyuşmazlık konusu değildir. Uyuşmazlık zorunlu Bağ-Kur sigortalılığı ile SSK'ya tabi sigortalılığın çakışması halinde hangi Yasa'ya tabi olarak sigortalı sayılacağı noktasında toplanmaktadır. Sosyal güvenlik sistemimizde çifte sigortalılığa yer verilmemiştir. Kural olarak önceden başlayan ve sigortalının ekonomik hayatında baskın olan sigortalılığa geçerlilik tanımak gerekir.

Mahkemece yapılacak iş; davacı AŞ ortağı olarak Bağ-Kur Muğla İl Müdürlüğü'nce 1479 sayılı Yasa kapsamına alınarak 20.1.1993 tarihinden itibaren Bağ-Kur sigortalısı olduğu gerekçesi ile hakkında icra takibi de yapılmış olduğu göz önünde tutularak Bağ-Kur şahsi sicil dosyasını, Fethiye 2. İcra Müdürlüğü'nün 1999/2588 takip nolu dosyasını, Ticaret Odası ve Ticaret sicili kayıtlarını ve ilgili AŞ'nin nizamı dönem ile ilgili kurumlar vergisi beyannameleri celp etmek, davacının AŞ kurucu ortağı ve yönetim Kurulu üyesi olan ortak olması halinde 1479 sayılı Yasanın 24. (9) maddesine göre zorunlu Bağ-Kur'lu olacağından A.Ş. ortaklarının ve çalışanlarının keza Sosyal Sigortalar Kurumu'na tabi hizmetleri yönünden ise işverenlerin bordrolarını celp ederek çalışmalarını bordrolarda geçen ve davacı ile birlikte çalışan sigortalıların bilgilerine başvurmak ve yapılacak inceleme sonucu davacı-

nın baskın sigortalılığını saptamak ve varılan sonuca göre prim ödeme belgelerini de değerlendirerek borçlu olup olmadığını da belirlemekten ibarettir.

Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 28.1.2002

E. 2001/9648

K. 2002/371

*** Çifte sigortalılık**

*** Herhangi bir güvenlik kuruluşuna tabi olmadan çalışmak**

(506 s.SSK..m.85;2926 s.T.Ç.K.m.10)

Dava, 506 sayılı Yasa'nın 85.maddesi gereğince tesis edilen isteğe bağlı sigortalılığın geçerli olduğuna ve 1.1.1992 ile 22.11.1999 tarihleri arasındaki Bağ-Kur sigortalılığının iptaline, ve Kurum sataşmasının giderilmesine ilişkindir. Davacının, 1.6.1993 ile 30.1.1997 tarihlerinde isteğe bağlı sigortalı olduğu uyuşmazlık konusu değildir. Uyuşmazlık; isteğe bağlı sigortalı olan bir kimsenin zorunlu Bağ-Kur sigortalısı olup olmayacağı, başka bir anlatımla, hangi sigortalılığa öncelik tanınacağı noktasında toplanmaktadır. Davanın yasal dayanağını oluşturan 506 sayılı Yasa'nın 85. maddesine göre; bir kimsenin isteğe bağlı sigortalı olması için diğer koşulların yanında "herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna tabi olarak çalışmamak da" koşuldur. Somut olayda, davacının 1.7.1988 ile 22.11.1999 tarihleri arasında 2926 sayılı Yasa'ya tabi olarak çalıştığı giderek, 2926 sayılı Yasa'nın 10. maddesinde yer alan Tarım Kredi Kooperatifi'ne kayıtlı olduğu 1998 yılında kredi kullanarak 22.11.1999 tarihinde geriye ödediği tarımsal faaliyette bulunduğu ve aksi sabit olmayan belgelerle saptanmasına karşın yazılı belgelerin aksinin tanık beyanı ile kabulü mümkün bulunmadığı ortadadır.

Mahkemece bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 11.4.2002

E. 2002/1076

K. 2002/3171

***Geçmiş Bağ-Kur hizmetlerinin tespiti**

***Belgelenen sürenin borçlanılması**

(1479 s.Bağ-Kur K.; 506 s.SSK.m.79)

Dava, 1.1.1987-13.3.1992 tarihleri arasında zorunlu Bağ-Kur üyesi olduğunun tespiti istemine ilişkindir. 1479 Sayılı Yasa'da 506 Sayılı Yasa'nın 79. maddesine koşut geçmiş Bağ-Kur hizmetlerinin tespitine ilişkin bir düzenleme mevcut değildir. Hal böyle olunca geçmiş Bağ-Kur hizmetlerinin tespitine karar verilmesine yasaca olanak bulunmamaktadır, ancak ek geçici madde 13'e göre sigortalı olarak

kayıt ve tescilli bulunmak kaydı ile vergi dairelerine kayıtlı olarak kendi nam ve hesabına bağımsız çalıştıklarını belgeleyen sigortalılar belgeledikleri süreyi borçlanabilirler. Somut olayda davacının süresinde borçlanma talebinde bulunmadığı da dosyadaki bilgi ve belgelerden açıkça anlaşılmaktadır.

Mahkemece bu maddî ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

T. 1.4.2002

E. 2002/517

K. 2002/2702

*** Prim borcu**

*** Kooperatif yöneticilerinin sorumluluğu**

(506 s.SSK.m.80/11)

Davacı, Er-Ko Tüketim Kooperatifi'nin prim borçlarının zamanında ödenmesi nedeniyle, davalı Kurum'un, hakkında ödeme emri çıkarıp takibe geçtiğini belirterek haksız olan ödeme emri ve takibin iptalini istemiştir.

Mahkemece davanın reddine karar verilmiş ise de bu sonuç dosya içeriğine, usul ve yasaya uygun bulunmamaktadır.

Erko Tüketim Kooperatifi'nin 1997/3-12 aylar ile 1998/1-6 aylarına ait primlerin zamanında ödenmemesi nedeniyle ERKO Kooperatifi ile davacı hakkında ödeme emri çıkarılarak takibe geçilmiştir.

Uyuşmazlık, davacının prim ve gecikme zammından sorumlu olup olmayacağı noktasında toplanmaktadır.

506 sayılı Yasa'nın 80/11 maddesinde, sigorta primlerini haklı sebep olmaksızın birinci fıkrada belirtilen süre içerisinde tahakkuk ve tediye etmeyen kamu kurum ve kuruluşların tahakkuk ve tediye ile görevli kamu görevlileri mesul muhasip, sayman ve tüzel kişiliği haiz diğer işverenlerin üst düzeydeki yönetici veya yetkilileri kuruma karşı, işverenleri ile birlikte müştereken ve müteselsilen sorumludurlar hükmüne yer verilmiştir.

Davacı, Erko Tüketim Kooperatifi'nin 18.5.1996 tarihinde yapılan genel kurul toplantısında iki yıl süre ile yönetim kurulu üyeliğine seçildiğine 2. derecede imza yetkisi ile yönetim kuruluna atandığı ve 2. derecede imza yetkisinin bulunduğu, Kooperatifte Başkan 2. Başkan murahhas üye, veya muhasip üye sıfatı bulunmadığı özel bir görev de verilmediği Yasa'nın aradığı anlamda üst düzey yönetici veya yetkilisi de olmadığı dosya içeriğinden anlaşılmaktadır.

Öte yandan aynı pozisyonda bulunan Güngör Yavuz ile Öncel Öner'in aynı konuda, aynı dönemlerle ilgili açtıkları davalar kabul edilerek, Dairemizin incelenmesinden geçerek 2001/5828 Esas ve 2001/6538 Karar sayılı, 8.10.2001 günlü kararı ile onanmıştır.

Açıklanan nedenlerden dolayı üst düzey yönetici ve yetkili olmayan davacının prim ve gecikme zamlarından sorumlu tutulması usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.

Mahkemece bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın davanın kabulü yerine reddi isabetsizdir.

T. 11.2.2002
E. 2001/9180
K. 2002/853

*** İdari para cezası**
*** Süresinde itiraz**
*** Kesinleşme**

(506 s.SSK. m.140; 6183 s.AAK.m.)

Dava nitelikçe idari para cezası borcu olmadığına tespiti istemine ilişkindir. Davacı hakkında, 506 sayılı Yasa'nın 140. maddesinde öngörülen koşulların oluşması nedeniyle, idari para cezası tahakkuk ettirildiği, idari para cezasının anılan maddede belirtilen prosedür çevresinde kesinleştiği, uyuşmazlık konusu değildir. Uyuşmazlık, idari para cezasının kesinleşmesinden sonra ve özellikle 6183 sayılı Yasa uyarınca borçluya gönderilen ödeme emrinden önce veya ödeme emrine yönelik bir itiraz olmaksızın borçlu olmadığına ilişkin "menfi tesbit" veya borcun ödenmesinden sonra " istirdat" (geri alma) davası açılması durumunda sorunun çözümlenmesi noktasında toplanmaktadır.

Davacı hakkında davanın yasal dayanağını oluşturan 506 sayılı Yasa'nın 140. maddesinde öngörülen yükümlülükleri yerine getirmemesi nedeniyle idari para cezası tahakkuk ettirildiği, idari para cezasının 140. madde çevresinde kesinleştiği, dosya içeriğinden anlaşılmaktadır. Öte yandan, yukarıda sözü geçen maddede öngörülen özel prosedür çevresinde kesinleşen hususların yeniden incelenmesine olanak olmadığı hukuksal gerçeği ortadadır. Başka bir anlatımla, bu kesinleşme; nihayet idari para cezasına ait işlemlerin "yargı yerince yeniden denetleme olanakını kaldıran bir durum" olduğu söz götürmez. Bundan başka, 140. maddede öngörülen prosedür çevresinde kesinleşen idari para cezasının tekrar incelenmesine olanak tanımak Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 140.maddesinde kabul edilen ilke ile bağdaşmadığı da açıktır. Tersinin kabulü yönteminde, giderek yasadan kaynaklanan ve özel prosedür çevresinde kesinleşen idari para cezasının dayanağı bulunan bilgi ve belgeleri yok saymak olur ki, bu hususun kabulüne yasaca ve hukukça olanak bulunmadığı da tartışmasızdır.

Mahkemece bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutularak idari para cezası yönünden davanın reddi gerekirken yazılı şekilde görev yönünden reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

DANIŞTAY 8. DAİRE KARARLARI

T. 31.3.2003

E. 2002/637

K. 2003/1426

Davacı : İzmir Barosu Başkanlığı adına Av.Noyan Özkan 1456. Sk.No:16K:6 Baro Hanı - Alsancak/İZMİR

Davalılar: 1- Adalet Bakanlığı

2- Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı Karanfil Sk. 5/62 - ANKARA

Vekili : Av. Tülay Yılmaz (Aynı yerde)

Davanın Özeti: 1136 sayılı Avukatlık Yasası'nın 2.5.2001 gün ve 4667 sayılı Yasa'nın 16. maddesi ile değişik 27. maddesinin 5. fıkrası uyarınca yürürlüğe konulan Türkiye Barolar Birliği Staj Kredi Yönetmeliği'nin 8. maddesinin 1. fıkrasının; 9. maddesinin 2. fıkrasının; 10. maddesinin 1. fıkrasının (d) bendinin ve 2. fıkrasında yer alan "kefaletname" sözcüklerinin ve bununla bağlantılı olarak 18. maddede yer alan "... ve kefillerinin .." ibaresinin, 19. maddesinin 2. fıkrasının ve 20. maddesinde yer alan "...ve kefillerine.." ile ..." ve kefillerinden.." sözcüklerinin; 11. maddesinin sonunda yer alan " Türkiye Barolar Birliği kredi isteminden yararlanma koşullarına uygunluğunu denetler ve en geç otuz gün içinde istemin kabul veya reddine ilişkin kararını ilgili Baro'ya bildirir" ibaresinin; 12. maddesinin sonunda yer alan "Haklı nedenlerle stajın uzaması halinde uzayan süre için kredi ödemesine devam edilir. "Ancak" ibaresinin; 16. maddede yer alan "...kredi isteminde bulunurken yaptığı başvurunun veya beyanlarının aksinin ortaya çıkması, stajyerin Baro'nun düzenlediği eğitim çalışmalarına katılmaması, Avukatlık Kanunu ve bu Kanun gereği çıkartılan yönetmelikler ile meslek kurallarında gösterilen esaslara uyulmadığının tespiti, verilen görevlerin yerine getirilmemesi" ibaresinin; 17. maddesinin; 18. maddesinde yer alan "... muacceliyet tarihindeki borç miktarına faiz olarak geçmiş bir yıllık süredeki TÜFE arasındaki artış ilave edilmek suretiyle tespit edilerek," ibaresinin; 19. maddesinin 1. fıkrasının; 20. maddesinin; 22. maddesinin; 23. maddesinde yer alan "...arta kalacağı anlaşılan miktarın %25'i Türkiye Barolar Birliği hesabına, %30' u barolar arasında eşit olarak paylaştırılıp baroların hesabına yatırılır" ibaresinin; iptalleri istemidir. .

Adalet Bakanlığı'nın Savunmasının Özeti : Davacının Türkiye Barolar Birliği Staj Kredi Yönetmeliği'nin iptali için ileri sürdüğü sebeplerin kabulüne olanak

bulunmadığı, yönetmeliğin iptali istenen hükümlerinin Anayasa, yasa ve usule uygun olduğu belirtilerek davanın reddi gerektiği savunulmaktadır.

Türkiye Barolar Birliği'nin Savunmasının Özeti : Dava konusu yapılan Türkiye Barolar Birliği Staj Kredi Yönetmeliği'nin 1136 sayılı Avukatlık Yasası'na 4667 sayılı Yasa ile getirilen değişiklikten sonra ve bu yasal denklik doğrultusunda düzenlendiği belirtilerek davanın reddi gerektiği savunulmaktadır.

Danıştay Tetkik Hakimi H.Hakan BAŞ'ın Düşüncesi : Türkiye Barolar Birliği Staj Kredi Yönetmeliği'nin 10., 11., 12., 18. ve 19. maddeleri 3.7.2002 günlü, 24804 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan yönetmelik hükümleri ile değiştirilmiş olduğundan, anılan hükümlerle ilgili olarak davanın konusunun kalmaması nedeniyle karar verilmesine yer olmadığına, diğer yönetmelik hükümleri ile ilgili olarak da davanın reddine karar verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Danıştay Savcısı Cem ERBÜK'ün Düşüncesi : Dava, Türkiye Barolar Birliği Staj Kredi Yönetmeliği'nin 8 ila 12, 16 ila 20 ve 22 ila 24 üncü maddelerinin iptali istemiyle açılmıştır.

1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 27/5 maddesinde; kredinin ilke ve koşulları ile kimlere verileceği, miktarı, geri ödeme şekli, geri ödmeden gelen paralar ile kredi ödemelerinden sonra arta kalan miktarın barolar ve Türkiye Barolar Birliği arasında dağıtım sarf esasları ve diğer hususların yönetmelikte gösterileceği hükme bağlanmıştır.

Yönetmeliğin dava konusu edilen 8 inci maddesi ile kredi miktarının belirlenmesinde stajyer sayısı, fonda toplanan para ve Harçlar Kanunu'nda yargı harçları bölümünde yer alan ve vekaletname örnekleri için kullanılan harç tarifesinde belirlenen o yıla ait miktarın gözönünde bulundurulacağı belirtilmek suretiyle kredide belirli bir miktar öngörülmemiş, bunun yerine maddedeki verilere göre somut biçimde saptanması mümkün olan ve günün koşullarına göre kredi miktarında artış yapılabilecek olan bir ölçüt kabul edilmiştir.

9. maddede, krediden yararlanmak isteyen stajyer için gerektiğinde beyanın doğruluğu araştırılabileceğinden ve bu araştırma süresi kişiye göre farklılık gösterebileceğinden, dosyanın Türkiye Barolar Birliği'ne gönderilmesini belirli bir süre yerine "ivedilik" şartına bağlanmasında hukuka aykırılık görülmemiştir.

Yasa'nın 27/5. maddesinde kredinin "kimlere verileceğinin" yönetmelikte gösterileceğinin hükme bağlanması nedeniyle bir kısım stajyerin yönetmelikte gösterilen durumlarda bu olanaktan yararlanamayacağı anlaşılmaktadır. Belirtilen sebeple sadece stajyer olmanın krediden yararlanmak için yeterli bulunduğu ve bu nedenle kredi kesilmesi söz konusu olamayacağından yönetmeliğin 16 ve 17. maddelerinin yasaya aykırı yolundaki iddia da yerinde görülmemiştir. Kaldı ki yönetmeliğe göre, hakkında soruşturma yapılan stajyer soruşturma süresince kredi almaya da devam edebilecektir.

Diğer taraftan, aylık taksitlerin ödenmemesi durumunda ilgililere ve kefillerine

uyarı yapılacağı, 10 gün içinde bu borç ödenmezse tamamının muaccel hale geleceği yönetmeliğin 20. maddesinde hükme bağlanmış, böylelikle verilen kredinin geri dönmesi ve diğer stajyerlerin de bu olanaktan yararlanmasını sağlamak amaçlanmış olup, Borçlar Kanunu'nun 224. maddesindeki taksitli satışlardaki muacceliyet şartları ile ilgili özel hukuk hükümlerinin bu olayla ilişkilendirilmesi olanağı bulunmamaktadır.

Avukatlık Yasası'nın 27/4. maddesinde; kredi ödemelerinden arta kalan miktarın, meslektaşlara destek ve meslekte gelişmeyi sağlamakta kullanılacağı hükmü yer almış, yönetmeliğin 22. maddesinde de bu miktarın avukatlık mesleğine destek ve meslekte gelişmeyi sağlamak için kullanılacağı vurgulanmıştır. Meslektaşlara desteğin, ancak avukatlık mesleğine destekle mümkün olabileceğinde kuşku bulunmamaktadır. Diğer taraftan yasanın anılan hükmünde açıkça, arta kalan miktarın barolar ve Türkiye Barolar Birliği arasında dağıtılacağı kuralına yer verilmiş ve buna ilişkin usul ve esaslar yönetmeliğin 23 ve 24. maddelerinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Arta kalan miktarın bir kısmının Türkiye Barolar Birliği hesabına yatırılması yasa gereği olduğu ve 1136 sayılı Yasa'nın 110. maddesinde Türkiye Barolar Birliği'nin görevleri açıklanmış bulunduğundan yönetmelikte yeniden bir düzenlemeye gerek olmadığı gibi, baroların arasında paylaştırılan miktardan arta kalanın yıl sonu itibarıyla baro levhasında kayıtlı avukat sayısına oranlanarak baro hesabına yatırılmasında da hukuka aykırılık görülmemiştir.

Öte yandan, yönetmeliğin 10,11,12,18 ve 19. maddeleri 3.7.2002 günlü, 24804 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan yönetmelik hükümleri ile değiştirilmiş bulunduğundan, anılan hükümlerle ilgili olarak davanın konusunun kalmaması nedeniyle karar verilmesine yer bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, davanın kısmen reddi kısmen de karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesi'nce işin gereği görüşüldü:

Dava; Türkiye Barolar Birliği Staj Kredi Yönetmeliği'nin 8. maddesinin 1. fıkrasının; 9. maddesinin 2. fıkrasının; 10. maddesinin 1. fıkrasının (d) bendinin ve 2. fıkrasında yer alan "kefaletname" sözcüklerinin ve bununla bağlantılı olarak 18. maddede yer alan "... ve kefillerinin .." ibaresinin, 19. maddesinin 2. fıkrasının ve 20. maddesinde yer alan "...ve kefillerine.." ile "... ve kefillerinden..." sözcüklerinin; 11. maddesinin sonunda yer alan " Türkiye Barolar Birliği Kredi isteminden yararlanma koşullarına uygunluğunu denetler ve en geç otuz gün içinde istemin kabul veya reddine ilişkin kararını ilgili Baro'ya bildirir" ibaresinin; 12. maddesinin sonunda yer alan "Haklı nedenlerle stajın uzaması halinde uzayan süre için kredi ödemesine devam edilir. Ancak" ibaresinin; 16. maddede yer alan "...kredi isteminde bulunurken yaptığı başvurunun veya beyanlarının aksinin ortaya çıkma-

sı, stajyerin Baro'nun düzenlediği eğitim çalışmalarına katılmaması, Avukatlık Kanunu ve bu Kanun gereği çıkartılan yönetmelikler ile meslek kurallarında gösterilen esaslara uyulmadığının tespiti, verilen görevlerin yerine getirilmemesi" ibaresinin; 17. maddesinin; 18. maddesinde yer alan "... muacceliyet tarihindeki borç miktarına faiz olarak geçmiş bir yıllık süredeki TÜFE arasındaki artış ilave edilmek suretiyle tespit edilerek," ibaresinin; 19. maddesinin 1. fıkrasının; 20. maddesinin; 22. maddesinin; 23. maddesinde yer alan "...arta kalacağı anlaşılan miktarın % 25' i Türkiye Barolar Birliği hesabına, %30'u barolar arasında eşit olarak paylaştırılıp baroların hesabına yatırılır" ibaresinin; iptalleri istemiyle açılmıştır.

1136 sayılı Avukatlık Yasası'nın "Stajyerlere Barolarca Yapılacak Yardım" başlıklı 27. maddesinde; "Staj süresince stajyerlere Türkiye Barolar Birliği'nce kredi verilir. Ödenecek kredinin kaynağı, avukatların yetkili mercilere sunduğu vekaletnamelere avukatın yapıştıracağı pul bedelleri ile geri ödmeden gelen paralar ve bunların gelirleridir. Bu pullar, Türkiye Barolar Birliğince bastırılır. Yapıştırılacak pulun değeri; 2.7.1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun, Yargı Harçları bölümünde yer alan vekaletname örnekleri için kullanılan harç tarifesi kadardır. Avukatlarca vekaletname sunulan merciler, pul yapıştırılmamış veya pulu noksan olan vekaletname ve örneklerini kabul edemez. Gerektiğinde ilgiliye on günlük süre verilerek bu süre içinde pul tamamlanmadıkça vekaletname işleme konulmaz. Kredi ödemelerinden arta kalan miktar, meslektaşlara destek ve meslekte gelişmeyi sağlamakta kullanılır. Bu kredinin ilke ve koşulları, kimlere verileceği, miktarı, geri ödeme şekli, geri ödmeden gelen paralar ile kredi ödemelerinden sonra arta kalan miktarın barolar ve Türkiye Barolar Birliği arasında dağıtım ve sarf esasları ve diğer hususlar Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu'nca hazırlanacak ve Adalet Bakanlığı'nca onaylanacak yönetmelikle gösterilir. Pul bedelleri ile geri ödmeden gelen paralar ve bunların gelirleri, kredi ödemelerinden arta kalan miktarın dağıtım ve sarfı, her yıl Adalet Bakanlığı tarafından Ek 4. maddedeki esas ve usullere göre denetlenir." hükmüne, yine aynı Yasa'nın "Denetim" başlıklı 4. Ek maddesinde de "Adalet Bakanlığı, Barolar ve Türkiye Barolar Birliği organlarının görevlerini kanun hükümlerine uygun olarak yapıp yapmadıklarını ve mali işlemlerini yönetmelikte belirlenecek esaslara göre denetlemeye yetkilidir. Bu idari ve mali denetim, adalet müfettişlerince yapılır." hükmüne yer verilmiştir.

Dava dosyasının incelenmesinden, 1136 sayılı Avukatlık Yasası'nın 2.5.2001 gün ve 4667 sayılı Yasa'nın 16. maddesi ile değişik 27. maddesinin 5. fıkrası uyarınca yürürlüğe konulan Türkiye Barolar Birliği Staj Kredi Yönetmeliği'nin iptali istenen 8. maddesinin 1. fıkrasında stajyerlere verilecek kredide belirli bir miktarın öngörülmediği, bunun yerine günün koşullarına uygun artış yapılmasına yönelik bir kriter getirildiği, bunun da hukuka ve mevzuata aykırı olmadığı görülmüş, 9. maddenin 2. fıkrasındaki beyanın doğruluğunun araştırılıp saptanması süresinin her stajyerin durumuna göre farklılıklar göstereceğinden belirli bir süre ölçüt alınmadan "ivedilik" şartına bağlanmasında hukuka aykırılık görülmemiştir.

Yönetmeliğin 10. maddesinin 1. fıkrasının (d) bendinin ve 2. fıkrasında yer alan "kefaletname" sözcüklerinin ve bununla bağlantılı olarak 18. maddede yer alan ".....ve kefillerine" ibaresinin, 19. maddesinin 2. fıkrasının; 20. maddesinde yer alan "... ve kefillerine" ile "... ve kefillerinden" sözcüklerinin iptali istemine gelince bu maddelerden 10, 18 ve 19. maddelerin 3.7.2002 günlü 24804 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan yönetmelik hükümleri ile değiştirildiği görüldüğünden bu sözcükler yönünden karar verilmesine yer olmadığına, 20. madde yönünden kredi verilirken kefil aranmasında hukuka aykırılık bulunmadığından reddine,

11. maddesinin sonunda yer alan "Türkiye Barolar Birliği kredi isteminden yararlanma koşullarına uygunluğunu denetler ve en geç otuz gün içinde istemin kabul veya reddine ilişkin kararını ilgili Baro'ya bildirir." ibaresi 3.7.2002 günlü 24804 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan yönetmelikle değiştirilmiş bulunduğundan, anılan hükümle ilgili olarak davanın konusunun kalmaması nedeniyle karar verilmesine yer olmadığına,

12. maddesinin sonunda yer alan "Haklı nedenlerle stajın uzaması halinde uzayan süre için kredi ödemesine devam edilir. Ancak" ibaresinde hukuka aykırılık bulunmadığından reddine,

16. maddede yer alan "kredi isteminde bulunurken yaptığı başvurunun ve beyanlarının aksinin ortaya çıkması stajyerin Baro'nun düzenlediği eğitim çalışmalarına katılmaması, Avukatlık Yasası ve bu yasa gereği çıkartılan yönetmelikler ile meslek kurallarında gösterilen esaslara uyulmadığının tespiti, verilen görevlerin yerine getirilmemesi" ibaresinin ve 17. maddenin tamamının iptali isteminde yasa-ya aykırılık iddiası da yerinde görülmemiştir. Yönetmelik hükmüne göre, hakkında soruşturma yapılan stajyerde soruşturma süresince kredi almaya devam edecektir.

Yönetmeliğin 18. ve 19. maddeleri 3.7.2002 günlü ve 24804 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan yönetmelikte değiştirildiğinden bu konuda karar verilmesine yer olmadığına,

Yönetmeliğin 20. maddesinin aylık taksitlerin ödenmemesi halini düzenlemekte ve uyarıya rağmen bir taksitin ödenmemesi halinde borcun tamamının muaccel hale geleceği hükmünü içerdiği, bu hükmün verilen kredinin geri dönmesi amacını taşıdığı, Borçlar Yasası'nın 224. maddesinin bu olayda uygulanmasının mümkün olmadığı açıktır.

22. maddede kredi ödemelerinden arta kalan kısmın avukatlık mesleğine destek ve mesleki gelişme amacıyla kullanılacağı belirtilmiş bu amaçlarda da hukuka ve mevzuata aykırılık görülmemiştir.

Yönetmeliğin 23. maddesinde yer alan "... arta kalacağı anlaşılan miktarın %25'i Türkiye Barolar Birliği'nin hesabına, %30'u Barolar arasında eşit olarak paylaşılır ve baroların hesabına yatırılır." ibaresinin iptali istemiyle ilgili olarak, borçların arasında paylaştırılan miktardan arta kalanın yıl sonu itibarıyla baro levhasında kayıtlı avukat sayısına oranlanarak baro hesabına yatırılmasında da hukuka

ve mevzuata aykırılık bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, davanın, Türkiye Barolar Birliği Staj Kredi Yönetmeliği'nin 10, 11, 18 ve 19. maddeleri açısından karar verilmesine yer olmadığına, 8, 9, 12, 16, 17, 20, 22, 23. maddeleri açısından reddine, 200.000.000.-lira vekalet ücretinin davacıdan alınarak davalı idarelerden Türkiye Barolar Birliği'ne verilmesine, yargılama giderlerinin davacı üzerinde bırakılmasına 31.3.2003 gününde oybirliği ile karar verildi.

T. 22.1.2003

E. 2002/180

K. 2003/289

Davacı: Av.M. Erol Bircanoğlu, İnönü Cad. No: 69 K: 2 D: 4 - Gümüşsuyu/İSTANBUL

Davalılar: 1- Adalet Bakanlığı

2-Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı - ANKARA

Vekili : Av.Tülay Yılmaz, Karanfil Sk. 5/62 - Kızılay/ANKARA

Davanın Özeti : Türkiye Barolar Birliği tarafından hazırlanan Türkiye Barolar Birliği Reklam Yasağı Yönetmeliği'nin 5. maddesinin 1. fıkrasındaki ".Türkçe dışında yabancı dillerde ifade ve sair şekiller, işaret.." ibarelerinin, 6. maddesinin 7. fıkrasının ve 9. maddesinin 3. ve 4. fıkralarının; hukuka aykırı olduğu öne sürülerek iptali istenilmektedir.

Savunmaların Özeti : Avukatlığın kamu hizmeti olduğu, yargı faaliyetine onun kurucu unsuru olarak katılan avukatların, bu konularının gereği olarak reklam ya da reklamı çağrıştıracak davranışlardan özenle kaçınmak zorunda oldukları, yönetmeliğin iptali istenen 5/1. maddesinin Avukatlık Kanunu'nun 55. maddesi doğrultusunda düzenlendiği, avukatlık faaliyetlerinin ticari nitelikte olmamasından dolayı, 556 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamında olmadığından marka tesciline konu olmayacağı, aynı nedenlerden ötürü internet ortamında (com), (org), ve (net), gibi alan adlarının kullanılamayacağı, davaya konu yönetmeliğin mevzuata uygun olarak Adalet Bakanlığı'nın onayı ile çıkarıldığı öne sürülerek davanın reddi gerektiği savunulmaktadır.

Danıştay Tetkik Hakimi Erkan DEMİRTAS'ın Düşüncesi : İstem reddi gerektiği düşünülmektedir.

Danıştay Savcısı Cem ERBÜK'ün Düşüncesi : Dava, Türkiye Barolar Birliği Reklam Yasağı Yönetmeliği'nin 5 inci maddesinin 1 inci fıkrasındaki "...Türkçe dışında yabancı dillerde ifade ve sair şekiller, işaret.."ibaresinin, 6. maddesinin 7. fıkrasının ve 9. maddesinin 3. ve 4. fıkralarının iptali istemiyle açılmıştır.

Anayasa'nın 124. maddesinde kamu tüzel kişilerinin, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve buna aykırı olmamak şartıyla yönetmelikler çıkarabileceği hükmü yer almış, diğer taraftan 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun reklam yasağı başlıklı 55. maddesinin son fıkrasında; reklam yasağına ilişkin esasların Türkiye Barolar Birliği'nce düzenlenecek yönetmelikle belirleneceği kuralına açıkça yer verilmiş olduğundan, davacının 55. maddenin, yönetmelik hazırlanması gerektiğine ilişkin herhangi bir atıf içermediği yolundaki iddiası yerinde görülmemiştir. Kaldı ki, Yasa'da bu yönde bir hüküm olmasa dahi Anayasa'nın idareye bu yetkiyi tanıdığı da tartışmasızdır.

Davacı, dava konusu yönetmeliğin, Yasanın 182. maddesi uyarınca Adalet Bakanlığı'nca onanması gerekirken sadece Türkiye Barolar Birliği iradesi ile yürürlüğe konulduğunu ileri sürmekte ise de, dosyaya sunulan belgeden sözü edilen yönetmeliğin Adalet Bakanlığı'nca 26.10.2001 tarihinde onaylandığı anlaşıldığından, yetki yönünden hukuka aykırılık iddiası da yerinde görülmemiştir.

1136 sayılı Yasa'nın 55. maddesinde; avukatların iş elde etmek için, reklam sayılabilecek her türlü teşebbüs ve harekette bulunmaları ve özellikle tabelalarında ve basılı kağıtlarında avukat unvanı ile akademik unvanlarından başka sıfat kullanmalarının yasak olduğu yolunda, emredici ve kapsamı geniş bir hükme yer verilmiş, mesleğin düzen ve geleneklerini korumak, kanunların avukatlara tanıdığı hakların gerçekleşmesine ve yüklediği görevleri tam ve şerefli bir şekilde yerine getirmek amacıyla oluşturulan Meslek Kuralları'nın 7. maddesinde avukatın sadece adres değişikliğini, reklam niteliği taşımayacak biçimde ilan edebileceği, 8. maddesinde de kendisine iş sağlama niteliğindeki her davranıştan çekineceği kuralları getirilmiştir.

Yasa'da da belirtildiği gibi, avukatların iş elde etmek için reklam sayılabilecek her türlü girişim ve eylemde bulunmalarının önlenmesi amacıyla düzenlenen yönetmelikte "Türkçe dışında yabancı dillerde ifadeler, şekillere veya işaretlere yer verilemeyeceğinin öngörülmesi ile, avukatlık mesleğinde bulunanlar arasında farklılık yaratılmasının ve bu suretle reklama yol açılmasının önlenmesi amaçlandığından Yönetmeliğin 5. maddesinin 1. fıkrasında yasa ve hukuka aykırılık görülmemiştir.

Öte yandan, 556 sayılı KHK'de markanın, bir teşebbüsün mal ve hizmetlerini bir diğer teşebbüsün mal ve hizmetlerini bir diğer teşebbüsün mal ve hizmetlerinden ayırt etmeyi sağlayan her türlü işaret olduğu ve bu KHK'den sınai ve ticari faaliyette bulunan gerçek ve tüzel kişilerin yararlanacağı belirtilmiştir. Avukatlık, yasanın 1. maddesinde de belirtildiği üzere kamu hizmeti niteliği taşıyan meslektir ve ticaretle herhangi bir ilgisi bulunmamaktadır. Belirtilen durumda sınai ve ticari faaliyette bulunan kişilerin yararlanmasına sunulan bir olanaktan, hukuk alanında hizmet veren avukatların da yararlanabileceklerini ileri sürmek yasal olarak mümkün değildir.

Gerek aynı büroda birlikte çalışma gerekse avukatlık ortaklığında verilen hizmetin yasa gereği ticari nitelikte bulunmadığı açıktır. Avukatlık ortaklığının bir organizasyon ya da kuruluş sayılması da mümkün olmadığı gibi iletişim hizmetlerinin pazarlanması ile de herhangi bir ilgisi bulunmadığından, Yönetmeliğin 9. maddesinin 3 ve 4. fıkralarının yasaya aykırı olduğu yolundaki iddia da yerinde görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle, dayanaktan yoksun bulunan davanın reddi gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesi'nce duruşma için belirlenen 22.1.2003 gününde davacı ve davalılardan Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı vekilinin gelmediği, Adalet Bakanlığı'nı temsilen Mithat Özcan'ın geldiği anlaşıldıktan, Adalet Bakanlığı temsilcisinin açıklamaları ile Danıştay Savcısı'nın düşüncesi dinlendikten sonra işin gereği görüşüldü :

Dava, Türkiye Barolar Birliği Reklam Yasağı Yönetmeliğinin 5. maddesinin 1. fıkrasındaki "...Türkçe dışında yabancı dillerde ifade ve sair şekiller, işaret.."ibaresinin, 6. maddesinin 7. fıkrasının ve 9. maddesinin 3. ve 4. fıkralarının iptali istemiyle açılmıştır.

Anayasa'nın 124. maddesinde, kamu tüzel kişilerinin, kendi görev alanlarını ilgilendiren yasaların uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla yönetmelikler çıkarabileceği kuralı yer almıştır. 1136 sayılı Avukatlık Yasası'nın reklam yasağı başlıklı 55. maddesinin son fıkrasında ise; reklam yasağına ilişkin esasların Türkiye Barolar Birliği'nce düzenlenecek yönetmelikle belirleneceği kuralına açıkça yer verilmiş bulunduğundan, davacının 55. maddenin, yönetmelik hazırlanması gerektiğine ilişkin herhangi bir atıf içermediği yolundaki iddiasında isabet bulunmamaktadır.

Davacı tarafından, dava konusu yönetmeliğin, Yasa'nın 182. maddesi uyarınca Adalet Bakanlığı'nca onanması gerekirken sadece Türkiye Barolar Birliği iradesi ile yürürlüğe konulduğu ileri sürümekte ise de; dosyaya sunulan belgeden sözü edilen yönetmeliğin Adalet Bakanlığı'nca 26.10.2001 tarihinde onaylandığı anlaşıldığından, yetki yönünden hukuka aykırılık iddiası da yerinde görülmemiştir.

1136 sayılı Yasa'nın 55. maddesinde; avukatların iş elde etmek için, reklam sayılabilecek her türlü teşebbüs ve harekette bulunmaları ve özellikle tabelalarında ve basılı kağıtlarında avukat unvanı ile akademik unvanlarından başka sıfat kullanmalarının yasak olduğu yolunda, emredici ve kapsamı geniş bir hükme yer verilmiş, mesleğin düzen ve geleneklerini korumak, yasaların avukatlara tanıdığı hakların gerçekleşmesine ve yüklediği görevleri tam ve şerefli bir şekilde yerine getirmek amacıyla oluşturulan Meslek Kuralları'nın 7. maddesinde, avukatın sadece adres değişikliğini, reklam niteliği taşımayacak biçimde ilan edebileceği, 8.

maddesinde de kendisine iş sağlama niteliğindeki her davranıştan çekineceği kuralları getirilmiştir.

Dava konusu Yönetmeliğin 5. maddesinin 1. fıkrasında, tabelada; "Türkçe dışında yabancı dillerde ifadelere, şekillere veya işaretlere yer verilemeyeceği" öngörülmüştür.

Avukatlık mesleğinde bulunanlar arasında farklılık yaratılmasının ve bu suretle reklama yol açılmasının önlenmesi amaçlandığından, Yönetmeliğin 5. maddesinin 1. fıkrasında yasa ve hukuka aykırılık bulunmamaktadır.

Dava konusu Yönetmeliğin 6. maddesinin 7. fıkrasında; "Avukatlık hizmeti, ; hiçbir unvan altında marka tesciline konu olamaz; bu yolda başvuruda bulunulmaz", hükmü yer almaktadır.

27.6.1995 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de, markanın, bir teşebbüsün mal ve hizmetlerini bir diğer teşebbüsün mal ve hizmetlerinden ayırt etmeyi sağlayan her türlü işaret olduğu ve bu Kanun Hükmünde Kararname'den sınai ve ticari faaliyette bulunan gerçek ve tüzel kişilerin yararlanacağı belirtilmiştir. Avukatlık, 1136 sayılı Yasa'nın 1. maddesinde de belirtildiği üzere kamu hizmeti niteliği taşıyan serbest bir meslektir ve ticaretle herhangi bir ilgisi bulunmamaktadır. Belirtilen durumda sınai ve ticari faaliyette bulunan kişilerin yararlanmasına sunulan bir olanaktan, hukuk alanında hizmet veren avukatların da yararlanabileceklerini ileri sürmek yasal olarak mümkün değildir.

Dava konusu Yönetmeliği "internet" başlıklı 9. maddesinin 3. fıkrasında; "Avukatın açacağı internet sayfasının adresi sadece avukatlara özgü bir adres türü tesis edilene kadar ([http// www. isimsoyisim.gen.tr](http://www.isimsoyisim.gen.tr)) ya da ([http// www. ortaklikunvani.gen.tr](http://www.ortaklikunvani.gen.tr)) şeklinde olmak zorunda olduğu 4. fıkrasında ise; "avukat, bir başka internet uzantısı ile (.com.,.net, .org., .vb) internet sayfası açamaz" kuralları yer almaktadır.

Bireysel çalışma veya avukatlık ortaklığında verilen hizmetin yasa gereği ticari nitelikte bulunmadığı açıktır. Avukatlık ortaklığının bir organizasyon ya da kuruluş sayılması da mümkün olmadığı gibi iletişim hizmetlerinin pazarlanması ile de herhangi bir ilgisi bulunmadığından, Yönetmeliğin 9. maddesinin 3. ve 4. fıkralarında yasaya aykırılık bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, davanın reddine yargılama giderlerinin davacı üzerinde bırakılmasına, davanın karara bağlandığı tarihte yürürlükte olan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi uyarınca 520.000.000.-lira vekalet ücretinin davacıdan alınarak davalı Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı'na verilmesine 22.1.2003 gününde oybirliği ile karar verildi.

Türkiye Barolar Birliği Disiplin Kurulu Kararları

E. 2000/294

K. 2003/34

T. 21.02.2003

***Haksız icra takibi**

***Mükerrer tahsilat**

***Yanında çalışan kişinin avukat
gibi davranmasına göz yumma**

(Av.K.m.34 ve 134)

Şikayetli avukat hakkında "şikayetçi aleyhine yaptığı icra takibinin haksız olduğu, mükerrer tahsilat yaptığı ve yanında çalışan kişinin avukat gibi davranmasına göz yumduğu" iddiası ile açılan disiplin kovuşturması sonucunda İstanbul Barosu Disiplin Kurulu'nca "Avukatlık Yasası'nın 34. ve 134. maddelerine aykırılık nedeniyle uyarma cezası" verilmiştir.

Şikayetli avukatın haksız icra takibi yaptığı ve mükerrer tahsilat yaptığına dair dosyada kanıt yoktur.

Fakat şikayetlinin haciz sırasında hazır bulunup, haciz tutanağına imza atan, protokol tanziminde kendisini avukat gibi tanıtan ve avukat unvanı ile kartvizit bastıran şahsın bu yasa dışı davranışlarına göz yumduğu, Cumhuriyet Savcılığı ve Asliye Ceza Mahkemesi'ndeki dava ile ilgili belgelerden de anlaşılmaktadır.

Şikayetlinin bu eylemi "Avukatlık onuruna, düzen ve gelenekleri ile Meslek Kuralları'na uymayan, mesleğin dürüstlüğüne ters düşen bir davranıştır. Şikayetli, Avukatlık Yasası'nın 34 ve 134. maddeleri ile Meslek Kuralları'na aykırı hareket etmiştir. Bu nedenle Baro Disiplin Kurulu'nca yapılan değerlendirmede hukuki isabetsizlik görülmemiş ve kararın onanması gerekmiştir.

Sonuç olarak, itirazın reddiyle, İstanbul Barosu Disiplin Kurulu'nun "Uyarma" cezası verilmesine ilişkin kararının onanmasına, katılanların oybirliği ile karar verildi.

E. 2000/300

K. 2003/40

T. 21.02.2003

***Hakkın devri veya vazgeçme**

***Müvekkilin yazılı talimatı**

(Av.K.m.34,47 ve164/3; Meslek Kuralları 3 ve 4)

Şikayetli hakkında, Dalaman Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 1989/153 esasında kayıtlı muvazaa sebebiyle tapu iptal ve tescil davasının 25.07.1997 tarihli duruş-

masında davalı İzzet Çelik tarafından davanın kabul edilmesine karşın takip edil-meyerek müracaata bırakıldığı, 7.10.1997 günlü duruşmada davanın açılmamış sayılmasına karar verildiği, davalının Dalaman Noterliği'nin 20.05.1997 tarih ve 02858 sayılı vekaletnamesi ile şikayetliyi taşınmazın satışı konusunda vekil ettiği, bu vekaletnameye müsteniden taşınmazın bir kısım davacılarla birlikte 304/2400 hissesinin şikayetli eşine devredildiği, şikayetçi hissesinin ise hala satışının yapıl-madığı nedeniyle açılan disiplin kovuşturması sonunda, şikayetlinin "Uyarma" ce-zası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

Şikayetli kesinleşmiş bir mahkumiyet kararının olmadığını, hakkındaki ceza davasının ertelendiğini, şikayetçi de dahil diğer davacıların muvafakati ile satış yaptığını, şikayetin şikayetçinin fazla pay istemesinden kaynaklandığını savun-muştur.

Görevi kötüye kullanma suçundan açılan kamu davasının kesin hükme bağlan-ması Bergama Ağır Ceza Mahkemesinin 2000/229 E. 2001/232 K. ve 27.11.2001 tarihli kararıyla, 4616 sayılı Yasa'nın 4/1. maddesi uyarınca ertelenmiştir. Her ne kadar ceza davası ertelenmiş ise de, ceza yargısından bağımsız olarak, dosyadaki kanıtlardan yararlanmak suretiyle disiplin kovuşturmasının sonuçlandırılması, Ba-ro Disiplin Kurulu'nun görevidir.

Şikayetli sözlü muvafakat olduğunu bildirmekte ise de; bir hakkın devri veya vazgeçme anlamındaki işlemlerden dolayı müvekkilin yazılı talimatının alınması zorunludur. Herhangi bir vazgeçme ve anlaşma eyleminde müvekkilin zararı olma-dığı düşünülse dahi bu hususun vekil edene bildirilmesi ve yazılı olurunun sağlan-ması avukatlık mesleğinin ciddiyeti ve görevin özenle yerine getirilmesi ilkesinin gereğidir. Kaldı ki Av.Yasası'nın 47. maddesine göre, avukat çekişmeli hakları e-dinmekten de özenle kaçınmalıdır. Ayrıca Avukatlık Yasası'nın 164/3. maddesinde "dava konusu mal ve haklardan bir kısmının aynen avukata ait olacağı hükmünü taşıyan" sözleşmelerin geçersiz olduğu belirtilmiş, bu hükümle de avukatın, davayı kendi işi haline getirmemesi, böylelikle iş sahibine karşı tam bir bağımsızlık ve tarafsızlık içinde görev yapması amaçlanmıştır. TBB Meslek Kuralları'nın 3 ve 4. maddeleri gereği, "Avukat mesleki çalışmasında kamunun inancını ve mesleğe o-lan güveni sağlayacak biçimde, mesleğin itibarını zedeleyecek her türlü tutum ve davranıştan kaçınmak zorundadır".

Bu nedenlerle Av. Yasası'nın 34-47-164/3, TBB Meslek Kuralları'nın 3 ve 4 maddelerine aykırı olan eylemden dolayı, Baro Disiplin Kurulu'nca yapılan değer-lendirmede hukuki isabetsizlik görülmemiş, kararın onanması gerekmiştir.

Sonuç olarak, itirazın reddiyle Muğla Barosu Disiplin Kurulu'nun "Uyarma" cezası verilmesine ilişkin kararın onanmasına, katılanların oybirliğiyle karar veril-di.

T. 21.02.2003

E. 2002/318

K. 2003/55

* Müvekkil adına açıklama

* Basın sözcülüğü

(Avukatlık Meslek Kuralları m.40)

Şikayetli avukatların "Çeşitli gazetelerin değişik tarihli nüshalarında, avukatlığını yaptıkları Abdullah Öcalan'a hukuki yardım sınırının dışına çıkarak basın sözcüleri gibi davranıp, yasa dışı PKK adlı terör örgütünü siyasallaştırmaya yönelik basın açıklaması yaptıkları" iddiası ile açılan disiplin kovuşturması sonucunda, eylemin Avukatlık Yasası ve TBB Meslek Kuralları'na aykırı bulunmadığı gerekçesi ile "Disiplin Cezası Verilmesine Yer Olmadığına" karar verilmiştir.

Şikayetli avukatların çeşitli tarihlerde Milliyet, Güneş, Öncü gibi ulusal basına, vekili oldukları Abdullah Öcalan adına yaptıkları basın açıklamalarında; "Abdullah Öcalan'ın attığı adımların hem toplum hem de devlete ciddi bir yumuşama havası yarattığı bu havanın sürmesi için idamın bekletilmesinin çok iyi olacağı.." "...Abdullah Öcalan'ın barış girişimini infazı engellemek için yapmadığını, beni asacaklarsa kürt sorununa çözüm bulsunlar ondan sonra assınlar dediğini" "...İç barış için (PKK) affa ihtiyaç olduğunu" bildirmişlerdir.

Şikayetli avukatların, basına yaptıkları bu açıklamaların, savunmanın sıkıntılarının dile getirilmesiyle ilgisi olmayan, aksine yasa dışı PKK adlı örgütü siyasallaştırmaya yönelik beyanlar olduğu açıktır.

TBB Meslek Kuralları'nın 40. maddesine göre "Avukat kesin olarak zorunlu bulunmadıkça, müvekkili adına basına açıklamada bulunamaz. Açıklamalarda a-dalete etkili olmak amacı güdülemez."

Şikayetlilerin, basına yaptıkları açıklamalarda, maddenin ön koşul olarak kabul ettiği "kesin olarak zorunlu bulunmak" hali ise olayımızda yoktur.

Bu nedenlerle, şikayetli avukatların eylemleri disiplin suçu oluşturduğundan Baro Disiplin Kurulu tarafından verilen "Disiplin Cezası Tayinine Yer Olmadığına" ilişkin kararın kaldırılarak, her üç şikayetli avukatın da ayrı ayrı cezalandırılmasına karar vermek gerekmiştir.

Sonuç olarak, Cumhuriyet Başsavcısı'nın itirazının kabulü ile, İstanbul Barosu Disiplin Kurulu'nun şikayetli her üç avukat hakkında "Disiplin Cezası Verilmesine Yer Olmadığına" ilişkin kararının kaldırılmasına ve yeniden incelemeyi gerektiren bir durumun da olmaması sebebiyle, şikayetli avukatların ayrı ayrı kınama cezası ile cezalandırılmasına, katılanların oybirliği ile karar verildi.

E. 20002/302***Müvekkile bilgi verme yükümlülüğü****K. 2003/60*****Tahsil edilen paranın ödenmesi****T. 21.03.2003*****Eylem tarihinden önceki disiplin cezası***(Avukatlık Meslek Kuralları 3,4,42,43)*

Şikayetçi 21.06.2000 tarihli dilekçe ve ekinde sunduğu çizelge ile şikayetli tarafından Eskişehir İcra Müdürlükleri'nde açılan otuzüç adet icra takibi ile ilgili olarak bilgi verilmediğini ve tahsil ettiği paraların tarafına ödenmediğini bildirmiş ve bu nedenle açılan disiplin kovuşturması sonunda da şikayetlinin eylemi sabit görülerek, “ Dokuz ay mesleki faaliyetten yasaklama” kararı verilmiştir.(Mesleki faaliyetten yasaklama olarak adlandırılan ceza ile Avukatlık Yasası'nın 135.maddesinin 4.bendindeki işten çıkarma cezasının kastedildiği anlaşılmaktadır.)

Dosyada mevcut bilgi ve belgelerden, özellikle İcra Müdürlükleri'nden gelen cevabi yazılardan, takip masrafları ve tahsil edilen harç bedelleri ile, şikayetli tarafından talep edilen masraf ve harç bedelleri arasında ciddi farklılıkların mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Sekiz dosyada tahsilat olup, yirmi beş dosya takipsizlikle işlemde düşmüştür.

Şikayetli 21.06.2000 tarihine kadar takip dosyaları ile ilgili olarak şikayetçiye yeterli bilgi vermediği gibi, herhangi bir ödemede de bulunmamıştır. Her ne kadar peşin ücret ve yeterli masraf verilmediği iddia edilmekte ise de;

TBB Meslek Kuralları'nın 42.maddesi gereğince avukat işle ilgili giderleri karşılamak üzere avans isteyebilir ancak, avansın işin gereğini çok aşmamasına, avanstan yapılan harcamaların müvekkile zaman zaman bildirilmesine ve işin sonunda avanstan kalan paranın müvekkile geri verilmesine dikkat etmekle yükümlü olduğu gibi, Meslek Kuralları'nın 43.maddesi uyarınca “Müvekkil adına alınan paraları ve başkaca değerleri geciktirmeksizin müvekkile duyurmak ve vermek” zorundadır. Takip giderleriyle ilgili olarak yeterli avans istendiğini gösteren yasal bir belge sunulmamış, şikayet tarihine kadar herhangi bir ödeme de yapılmamıştır.

Şikayetli yazılı ücret sözleşmesi ibraz etmemesine karşın yasal olmayan fazla ücreti vekalet ve masraf talebinde bulunmuş; Avukatlık Meslek Kuralları'nın 3.maddesinde belirtilen “Avukat mesleki çalışmasını kamunun inancını ve mesleğe olan güveni sağlayacak biçimde ve işini tam bir sadakatle yürütür” ilkesine de aykırı davranmıştır.

Avukat, Avukatlık Meslek Kuralları'nın 4.maddesi gereği “Mesleğin itibarını zedeleyecek her türlü tutum ve davranıştan kaçınmak”, müvekkile doğru ve zamanında hesap vermek, kamunun mesleğe olan inancını ve güvenini sarsmamakla yükümlüdür. Şikayetli avukatın söz konusu davranışı Avukatlık Yasası'nın 34., Avukatlık Meslek Kuralları'nın 3., 4., 42., 43. maddelerine aykırı bulunduğundan disiplin suçu oluşturmaktadır.

Bu nedenle, Baro Disiplin Kurulu'nun eylemin disiplin suçu oluşturduğuna ilişkin değerlendirmesi doğru olmakla birlikte, Şikayetli avukatın sicilinde eylem tarihinden önce kesinleşmiş kınama cezası bulunduğundan bu kez belirli süreli işten çıkarma cezası tayini Avukatlık Yasası'nın 136.maddesine aykırı görülmüş ve işten çıkarma cezasının para cezasına çevrilmesi gerekmiştir.

Sonuç olarak, Eskişehir Barosu Disiplin Kurulu'nun "Dokuz Ay Süreyle İşten Çıkarma" cezası verilmesine ilişkin kararının 700.000.000 TL Para Cezasına çevrilmesi suretiyle düzeltilerek onanmasına ve şikayetli avukatın 700.000.000 TL para cezasıyla cezalandırılmasına, oybirliği ile karar verildi.

T. 21.03.2003

E.2002/321

K.2003/62

***Davanın takip edilmemesi**

***Ceza yargısı**

***Disiplin kovuşturması**

(Av.K.m.34,140/2;Av.Mes.K.3HUMK.409/)

Şikayetli avukat hakkında disiplin kovuşturmasına konu oluşturan eylemi nedeniyle ve "Görevi kötüye kullanmak" suçundan dolayı açılan kamu davası sonunda beraatına karar verilmiş, karar kesinleşmiştir.

Şikayetli, Ankara 4. Asliye Ticaret Mahkemesi'nin 1997/608 esas sayılı dosyası ile görülen davada mazeretsiz olarak 06.07.1998 ve 10.03.1999 günlü duruşmalara katılmamış, 20.10.1999 günlü duruşmaya mazeret dilekçesi ve ekinde posta pulu sunmuştur.15.12.1999 günlü duruşmada yeni duruşma gün ve saatinin bildirilmediği duruşma zaptına geçirildikten sonra, yeniden duruşma gün ve saatinin bildirilmesine karar verilmiş, ancak bu davetiye de usulüne uygun olarak tebliğ edilmediği halde, 16.02.2000 günlü duruşmada davanın açılmamış sayılmasına karar verilmiştir.

Avukatlık Yasası'nın 140/2. maddesinde "Eylemin işlenmemiş veya sanığı tarafından yapılmamış olması sebebiyle beraat hali müstesna" eylemin meslek kuralları yönünden disiplin kovuşturmasını gerektirir bulunması hallerinde, kovuşturmanın yapılması ve avukat kusurlu bulunduğu takdirde de disiplin cezası tayini zorunludur.

Bu durumda, ceza yargısından bağımsız olarak ancak ceza mahkemesindeki kanıtlardan da yararlanmak suretiyle disiplin kovuşturmasını sonuçlandırmak ve gereken kararı vermek, Baro Disiplin Kurulu'nun görevidir.

Şikayetli, davanın 06.07.1998 ve 10.03.1999 günlü duruşmalarına mazeretsiz olarak katılmamış, müracaata bırakılan davayı yenilemiştir. 20.10.1999 günü duruşmada da mazeret vermiş, pul eklemiş, kendisine usulüne uygun olarak tebligat yapılmamış, 16.02.2000 günlü duruşmada haksız olarak HMUK 409/2. maddesi gereğince davanın açılmamış sayılmasına karar verilmiş ise de; davanın önce ge-

çirdiği safahat karşısında, davanın açılmamış sayılması gibi bir olumsuzluk göz önünde bulundurulmalı, mazeretle karar günü arasında dört ay gibi olağan dışı bir zaman geçtiğinden, davanın akibeti olumsuz sonuçlar doğmadan araştırılmalı, gerekli özen gösterilmeli, HUMK'nin verdiği yasal imkanlardan istifade ile olumsuzlukları gidermek için çaba gösterilmelidir. Av.Yasası'nın 34. maddesinde belirtildiği üzere, "Avukatlar, yüklendikleri görevleri bu görevin kutsallığına yakışır şekilde özen, doğruluk ve onur içinde yerine getirmekle" yükümlü olduğu gibi, TBB Meslek Kuralları'nın 3. maddesi gereği, "mesleki çalışmasını kamunun inancını ve mesleğe olan güveni sağlayacak biçimde ve işine tam bir sadakatle yürütmek" zorundadır. Şikayetlinin gerekli özen ve sadakatle yürütme ilkelerine aykırı davranışı sabit olduğundan, Baro Disiplin Kurulu'nca yapılan hukuki değerlendirme isabetli bulunmuş, kararın onanması gerekmiştir.

Sonuç olarak, itirazın reddiyle. Gaziantep Barosu Disiplin Kurulu'nun "Uyarı" cezası verilmesine ilişkin kararın onanmasına, oybirliği ile karar verildi.

E. 2002/323

***Limitet Şirket ortaklığı**

K. 2003/63

***Muvazaa iddiası**

T. 21.03.2003

(Av.K.m.12)

Şikayetli hakkında Koçyiğit Kırtasiye Ltd. Şirketi'ndeki %90 hissenin gerçek paydaşı olmadığı halde, vekili şikayetçi tarafından 3. kişilere yapılan satış bedelini haksız olarak talep etmiş olması ve bu nedenle mesleğe olan güveni sarsarak meslek itibarını zedeleyecek tutum ve davranışta bulunması nedeniyle açılan disiplin kovuşturması sonunda "Disiplin cezası tayinine yer olmadığına" karar verilmiştir.

Şikayetlinin, şikayetçi hakkında Kadıköy 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde açtığı 2001/451 esasında kayıtlı itirazın iptali davasında; Koçyiğit Kırtasiye Ltd. Şirketi'ndeki %90 hissenin gerçek olduğu, ayrıca hissenin satış bedelinin 900.000.00 TL olmayıp 3.000.000.00 TL olduğu ve bu bedelden faiziyle birlikte tahsil edilmesi gerektiği saptanmış, 2001/1288 Karar no'lu ve 25.12.2001 tarihli kararla itirazın iptaline ve alacağın yasal faizi ile birlikte tahsiline karar verilmiş, 11.991.125.00 TL. alacak Kadıköy 5. İcra Müdürlüğü'nün 2000/2909 Esas sayılı dosyasından da tahsil edilmiştir.

Şikayetli hakkında dolandırıcılık iddiasıyla yapılan soruşturma sonunda, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından takipsizlik kararı verilmiştir.

Avukatlık Yasası'nın 12. maddesi uyarınca anonim, limited, kooperatif ortaklığı ve yönetim kurulu başkanlığı, üyeliği ve denetçiliği ve komandit şirkette komanditer ortaklık avukatlıkla birleşebilen işlerdendir. Şikayetlinin şirket hissedarı olduğu yargı kararıyla saptanmıştır. Ayrıca şikayetçinin, haksız rekabet koşulların-

dan kurtulmak amacıyla bu tür bir hisse tanzimi yapılmak zorunluluğunda kalındığı iddiası karşısında, haksız ve yasaya aykırı davranışını lehine olarak ileri sürme hakkının bulunmadığı gibi, bu hususta kesin ve inandırıcı bir delil de ibraz edilemediğinden, Baro Disiplin Kurulu'nca yapılan değerlendirmede hukuki isabetsizlik görülmemiş ve kararın onanması gerekmiştir.

Sonuç olarak, itirazın reddiyle, İstanbul Barosu Disiplin Kurulu'nun "Disiplin Cezası Verilmesine Yer Olmadığına" ilişkin kararının onanmasına, oybirliği ile karar verildi.

T. 21.03.2003

E. 2002/325

K. 2003/65

***Dava açmamak**

***Taahhüdü yerine getirmemek**

***Şikayetten feragat**

(TCK.m.240, Av.K.m.34)

Şikayetli avukat hakkında menfi tespit davası açması için avans verildiği halde davayı açmadığı, avansı da iade etmediği, ayrıca müvekkilinden aldığı borcu ödemediği, aleyhine yapılan icra takibinde taahhütte bulunmasına rağmen taahhüdünü yerine getirmediği ve İcra Ceza Mahkemesi'nce cezaya hükmedildiği gerekçesiyle açılan disiplin kovuşturması sonunda Baro Disiplin Kurulu'nca "Uyarma" cezası tayin edilmiştir.

Şikayetçi 18.07.2002 tarihli dilekçe ile "borcun haricen ödenmesi sebebiyle borçluya ibra ettiğini" bildirmiş ve Baro Başkanlığı'na verdiği bir dilekçe ile de şikayetinden feragat etmiş olmasına rağmen, karara itiraz ederek alacağını tamamen tahsil edemediğini ileri sürmüştür.

Şikayetten feragat edilmiş olması Baro Disiplin Kurulu'nu bağlayıcı bir eylem olmadığından, disiplin kovuşturmasını etkilemez. Ancak, alacağın tamamen tahsil edildiğine ilişkin ibraname şikayetçiyi bağlayıcı nitelikte olup, borcun haricen ödendiğinin kabulü gerekir.

Avukatın müvekkilinden aldığı borcu ödemeyerek icra takibine ve taahhüdü ihlal eyleminden de cezaya neden olması mesleğe olan güveni sarsıcı nitelikte görüldüğünden disiplin suçu oluşturmakla birlikte, borcun şikayetten sonra ödenmesi ve şikayetçinin ibrası nedeniyle daha ağır cezayı gerektiren bir durum söz konusu olmadığından Baro Disiplin Kurulu'nca yapılan değerlendirmede hukuki isabetsizlik görülmemiş ve kararın onanması gerekmiştir.

Sonuç olarak, itirazın reddiyle, İzmir Barosu Disiplin Kurulu'nun "Uyarma" cezası verilmesine ilişkin kararının onanmasına, oybirliği ile karar verildi.

T. 21.03.2003**E. 2002/338****K. 2003/77*****C.Savcısının eşi avukat*****Tek C.Savcısı hali**

(Av.K.m.13)

Şikayetli avukat hakkında, Avukatlık Yasası'nın, 13.maddesine aykırı davrandığı görüşü ile açılan disiplin kovuşturması sonunda; Baro Disiplin Kurulu'nca eylemi sabit görülerek disiplin cezası tayin olunmuştur.

Avukatlık Yasası'nın 13.maddesi "Bir Hakim veya Cumhuriyet Savcısının eşi olan avukatın, o hakim veya Cumhuriyet Savcısının baktığı dava ve işlerde avukatlık edemeyeceğini" düzenlemiştir.

Görev yerinde, birden fazla Cumhuriyet savcısının bulunması, ya da onun başka yere yetkili gitmesi nedeniyle ilçede tek Cumhuriyet savcısının kalması halinde zorunlu olarak yasa gereği müdafii ya da vekalet alarak soruşturmaya veya yargılamaya katılma gerekçesi, yasanın düzenlediği emredici kuralın ihlalini haklı kılmaz.

Bu nedenle "disiplin suçu" oluşturan eylemden dolayı Baro Disiplin Kurulu'nca yapılan değerlendirmede hukuki isabetsizlik görülmemiş ve kararın onanması gerekmiştir.

Sonuç olarak, itirazın reddi ile Erzurum Barosu Disiplin Kurulu'nun 03.10.2002 gün ve 2002/3 sayılı "Uyarma" cezası verilmesine ilişkin kararının onanmasına, oybirliği ile karar verildi.

T. 21.3.2003**E. 2002/34****K. 2003/85*****Hakaret*****Disiplin hukukunun bağımsızlığı**

(TCK.BK.Av.Mes.Kur.5,6 ve 27/1)

Şikayetli avukatın şikayetçi ile karşılıklı olarak takip ettikleri davalar dolayısıyla verdiği dilekçelerde kullandığı sözlerden dolayı açılan disiplin kovuşturması sonunda, Baro Disiplin Kurulu'nca eylemi sabit görülerek disiplin cezası tayin edilmiştir.

Disiplin kovuşturmasına konu oluşturan eylem nedeniyle ve "görev nedeniyle hakaret" suçundan dolayı yapılan soruşturma sonunda Sakarya 1.Ağır Ceza Mahkemesi'nin 08.02.1999 tarihli ve 2000/59-71 sayılı kararıyla "son soruşturmanın açılmasına yer olmadığına" karar verilmiş ise de, anılan kararda "dilekçenin tümü itibarıyla ağır eleştiri mahiyeti taşıdığı, kamu görevi yapan ve yargının savunma

ayağını temsil eden avukat sanığın bu görevi yaparken hem meslektaşlarına hem de dilekçeyi sunduğu makama daha saygılı olmasının gerektiği, bu keyfiyetin ilgili Baro tarafından disiplin yönünden değerlendirilebilecek bir konu olduğu” vurgulanmıştır.

Şikayetçinin, şikayetli hakkında açtığı manevi tazminat davası da “kişilik haklarına saldırı olmadığı” gerekçesi ile reddedilmiştir.

Avukatlar genel hükümler dışında ve ayrıca Avukatlık Yasası'nın özel hükümlerine ve TBB Meslek Kuralları'nda öngörülen ilkelere bağlıdırlar.

Şikayetli, Türk Ceza Kanunu ve Borçlar Kanunu hükümlerine göre sorumlu bulunmasa bile, eylemin disiplin hukuku yönünden irdelenmesi ve kusurlu olup olmadığının saptanması, Baro Disiplin Kurulu'nun görevidir.

Şikayetlinin şikayetçi meslektaşını hedef alan sözleri savunma sınırlarını aşmakta ve şikayetçiyi küçük düşürücü nitelik taşımaktadır. Avukatlar, birbirleriyle olan ilişkilerinde dikkatli davranmak ve asgari nezaket kurallarına uymak zorundadırlar.

TBB Meslek Kuralları'nın 5., 6. ve 27/1. maddelerine aykırı olan eylem disiplin suçu oluşturduğundan, Baro Disiplin Kurulu'nca yapılan değerlendirmede hukuki isabetsizlik görülmemiş ve kararın onanması gerekmiştir.

Sonuç olarak, itirazın reddiyle, Kocaeli Barosu Disiplin Kurulu'nun “Kınama” cezası verilmesine ilişkin kararının onanmasına, oybirliği ile karar verildi.

T. 21.03.2003

E. 2002/349

K. 2003/88

***Web sitesi**

***Müvekkiller hakkında**

bilgilerin yayımlanması

***İş sağlama amacı**

(Av. K.m.55;Av.Mes.Kur.m.7)

Şikayetli avukatlar hakkında, “İnternet üzerinde açtıkları web sitesinde avukatlık bürosunun referanslarına ve müvekkilleri ile ilgili bilgilere yer vermek suretiyle Avukatlık Yasası'nın 55.maddesi ve TBB Meslek Kuralları'nın 7. maddesine aykırı davrandıkları” iddiası ile açılan disiplin kovuşturması sonunda, Baro Disiplin Kurulu'nca eylemler sabit görülmüş ve her üç şikayetli avukatın kınama cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

Şikayetli avukatların internette açtıkları web sayfasının “Hakkımızda” başlıklı kısmında, danışmanlık ve avukatlık hizmeti verdikleri şirket ve holdingler ile bunların bağlı oldukları gurupların isimlerini tek tek açıkladıkları dosya içindeki internette alınan kopyalardan anlaşılmaktadır.

Avukatlık Yasası uyarınca avukat, hukukun hizmetinde olup kamu hizmeti görmektedir. Bu niteliği nazara alınarak tesis edilen reklam yasağı, mesleğin ticarileşmesini engellediği kadar, avukatın bağımsızlığını da korumayı, meslek anlayışının zarara uğratılmasını önlemeyi amaçlamaktadır.

Avukatlık Yasası'nın 55.maddesi "Avukatın iş elde etmek için, reklam sayılabilecek her türlü teşebbüs ve harekette bulunmasını yasaklamış bulunmakta", TBB Meslek Kuralları'nın 7.maddesi de "Avukatın kendisine ün kazandırmaya yönelik davranışlarda bulunmaktan kaçınmakla yükümlü olduğunu" kabul etmektedir.

Şikayetli avukatların internette açtıkları web sitesinde, vekili buldukları şirket, holding ve grupların isimlerini, bilgilendirme açısından zorunluluk olmamasına rağmen tek tek açıklamaları ve bu şirketlere danışmanlık ve avukatlık hizmeti verdiklerini bildirmelerinde tanıtım boyutu aşılmış, iş sağlama amacına yönelik, meslektaşları ile haksız rekabete yol açacak bir boyuta ulaşılmıştır. Bu da Avukatlık Yasası'nın 55. maddesi, TBB Meslek Kurallarının 7.maddesinde kabul edilen kriterlere aykırılık teşkil etmektedir.

Bu durum karşısında, şikayetli avukatların internette açtıkları web sayfasında danışmanlık ve avukatlık hizmeti verdikleri firmaların isimlerini açıklamaları disiplin suçu oluşturduğundan, Baro Disiplin Kurulu'nca yapılan değerlendirmede hukuki isabetsizlik görülmemiş ve kararın onanması gerekmiştir.

Sonuç olarak, itirazların reddiyle, İstanbul Barosu Disiplin Kurulu'nun her üç avukat hakkında ayrı ayrı "Kınama" cezası verilmesine ilişkin kararının onanmasına, oybirliği ile karar verildi.

E. 2002/353

K. 2003/91

T. 21.03.2003

***Hakimle tartışma**

***Hükümlülük**

***Disiplin kovuşturması**

(TCK.268/1, Av.K.m.135,158)

Şikayetli avukat hakkında Osmaniye Asliye Hukuk Mahkemesi'nde görülen bir davanın duruşması sırasında hakimle tartışması nedeniyle açılan disiplin kovuşturması sonunda Baro Disiplin Kurulu'nca "Uyarma" cezası tayin edilmiştir.

Disiplin kovuşturmasının konusunu oluşturan eylem nedeniyle ve "hakime hakaret" suçundan dolayı açılan kamu davasının TCK.268/1. maddesi uyarınca hükümlülükle sonuçlandığı ve hapis cezasının para cezasına çevrilerek ertelendiği Osmaniye Ağır Ceza Mahkemesi'nin 01.10.2001 tarihli ve 2001/102 Esas, 2001/182 Karar sayılı -kesinleşme şerhini içeren- kararından anlaşılmıştır.

Cumhuriyet Başsavcılığı, “Kınama cezası verilmesi gerekirken uyarma cezası verilmesinin yerinde olmadığını” ileri sürerek karara itiraz etmiştir.

Avukatlık Yasası'nın 136/1. maddesinde “en az kınama cezası” verileceği belirtilmiş ise de, disiplin cezalarını açıklayan 135. maddenin 1 no'lu bendinde “UYARMA” cezasına da disiplin cezalarının en hafifi olarak yer verilmiştir.

İlk bakışta çelişkili gibi görünen bu durum karşısında, yasa koyucunun yaptığı düzenlemede en az kınama cezası verilmesini prensip olarak gösterdiği ancak, cezaya neden olan eylemin olduğu koşullar ve hafifletici nedenler de göz önünde bulundurularak baro disiplin kurullarının ve Türkiye Barolar Birliği Disiplin Kurulu'nun, Avukatlık Yasası'nda bir disiplin suçu olarak gösterilen “UYARMA” cezası da verebileceği ve bu hususun ilgili kurulun takdirine bırakıldığı kabul edilmelidir. Aksi düşünce, yasanın 135/1. maddesini yok hükmünde saymak anlamına gelebilir.

Kaldı ki, Avukatlık Yasası'nın delillerin serbestçe takdirini ve ceza vermenin amacını belirleyen 158.maddesinin içeriği de, disiplin kurullarının takdir haklarının yasal temelini oluşturmakta ve yukarıda belirtilen anlayışı doğrulamaktadır.

Bu durum karşısında, Adana Barosu Disiplin Kurulu'nca gerekli inceleme yapılarak şikayetlinin eylemine uygun bir disiplin cezası tayin edilmiş bulunduğundan, takdir hakkı kullanılarak yapılan değerlendirmede hukuki isabetsizlik görülmemiş ve kararın onanması gerekmiştir.

Sonuç olarak, itirazın reddi ile, Adana Barosu Disiplin Kurulu'nun “uyarma” cezası verilmesine ilişkin kararının onanmasına, oybirliği ile karar verildi.

T. 19.04.2003

***Meslektaşını yanıtacak mazeret dilekçesi**

E. 2002/303

***Kararın kesinleşmesinden önceki eylem**

K. 2003/96

(Av.K.m.34/1,136/2; Av.Mes.Kur.m.22)

Şikayetli avukatın, mahkemeyi ve şikayetçi meslektaşını yanıtacak biçimde mesleki mazeret dilekçesi vermesi sebebiyle açılan disiplin kovuşturması sonucunda eylem Avukatlık Yasası'nın 34. ve Meslek Kuralları'nın 22.maddesine aykırı bulunmuş ve disiplin sicilindeki cezalarda nazara alınarak “ Bir Yıl Süre İle İşten Çıkarma” cezası tayin edilmiştir.

Şikayetli avukat, yargılaması süren bir davaya verdiği mesleki mazeret dilekçesinde, Manavgat Sulh Ceza Mahkemesi'nin 1999/341 Esas sayılı dosyasında sanık vekili olarak bulunmak zorunluluğunda olduğunu bildirerek, duruşmayı talik ettirmiştir. Şikayetçinin şikayeti üzerine, şikayetli avukatın duruşmayı talik ettirdiği

günde, mazeret olarak bildirmiş olduğu Manavgat Sulh Ceza Mahkemesinin 1999/341 Esas sayılı davasının duruşması olmadığı gibi davanın şikayetli avukat ile de bir ilgisinin olmadığı anlaşılmıştır.

Şikayetli avukatın "Asliye Ceza" yerine zuhulen "Sulh Ceza" yazdığına ilişkin savunması da, Manavgat Asliye Ceza Mahkemesi'nin 1999/341 Esas sayılı davasında her ne kadar sanık vekili olmasına karşın, talik gününde, bu davanın da duruşmasının olmadığı yapılan araştırma sonucunda tespit edilmekle, yerinde görülmemiştir.

Mahkemeyi ve şikayetçi meslektaşını yanıltacak biçimde mesleki mazeret dilekçesi veren şikayetli avukatın eylemi Avukatlık Yasası'nın 34 ve Meslek Kuralları'nın 22.maddesine aykırı olup, disiplin suçuunu oluşturmaktadır.

Bu nedenle, Baro Disiplin Kurulu'nun, kovuşturma konusu eylemin disiplin suçu oluşturduğuna ilişkin değerlendirmesi isabetlidir. Ancak, şikayetli avukatın disiplin suçu oluşturan bu eylemi, disiplin sicilindeki "Kınama" ve "Para Ceza" sının kesinleşmesinden önce gerçekleşmesi nedeniyle Avukatlık Yasası'nın 136/2. maddesi uyarınca bir üst cezanın uygulanması yerinde görülmemiş; eylemin niteliği ve özel ağırlığı da gözetilerek belirli süreli işten çıkarma cezasının para cezasına çevrilmesi gerekmiştir.

Sonuç olarak, Antalya Barosu Disiplin Kurulu'nun "Bir Yıl Süre İle İşten Çıkarma" cezası verilmesine ilişkin kararının "750.000.000 TL Para Cezasına" çevrilmesi suretiyle düzeltilerek onanmasına ve şikayetli avukat'ın 750.000.000 TL para cezası ile cezalandırılmasına, oybirliği ile karar verildi.

T. 2002/354

E. 2002/354

K. 2003/98

***Çok sayıda Haciz ihbarnamesi**

***Şikayetçi avukatın borcu olmadığı**

bilmek

(Av.K.m.38)

Şikayetli avukat hakkında "Şikayetçi Avukatın bir icra takibinde müvekkili şirket adına Sümerbank'a çıkardığı 89/1 haciz ihbarnamesine itiraz edilmemesi, 2.haciz ihbarnamesi tebliğ edilmesine karşın dava da açılmaması sebebiyle icra takibine konu alacağı tahsil etmesinden hemen sonra, şikayetli avukatın Sümerbank vekili olarak gerek şikayetçi avukata, gerekse müvekkili şirkete Türkiye'nin değişik icra dairelerinden haciz ihbarnameleri göndermeye başladığı, üç ay içinde gelen 130 haciz ihbarnamesi nedeni ile risk altına girdiği, tedirgin olduğu, bu ihbarnamelere karşı yasal işlem yapmak için uğraştığı ve masraf yaptığı" iddiası ile disiplin kovuşturması açılmıştır.

Baro Disiplin Kurulu'nca "Şikayetli avukata Banka Genel Müdürlüğü Baş Hukuk Müşavirliği ile banka avukatının yazılı talimat verdiği, yazılı talimatın yasal, haklı ve gerçekçi verilere dayandığına inanılması gerektiği, bu inanç içinde kendisine yazılı talimat verilen şikayetli avukatın sorumluluk duygusu içinde yerine getirmesinde usul, yasalara ve meslek kurallarına aykırılık görülmediğinden, "Disiplin Cezası Verilmesine Yer Olmadığına" karar verilmiştir.

Dosyadaki bilgi ve belgelerden, şikayetçi avukatın, 2.haciz ihbarnamesinin tebliğinden sonra, şikayetlinin şikayetçi avukatın şahsına ve müvekkili olan şirkete birçok haciz ihbarnameleri tebliğ ettirmeye başladığı anlaşılmaktadır.

Şikayetli avukat, takip ettiği icra dosyalarındaki borçluların, meslektaşı olan şikayetçi avukatta bir alacakları bulunmadığını bilmesine rağmen, şikayetçinin şahsına birçok haciz ihbarnamesi göndererek onu tedirgin etmiş, risk altına sokmuş ve masraf yapmaya zorlamıştır.

Şikayetli avukat, vekil edeni, Banka'dan yazılı talimat aldığını ve talimat gereğini yerine getirdiğini iddia etmiş, Baro Disiplin Kurulu da bu savunmayı kabul ederek şikayetli hakkında disiplin cezası verilmesine yer olmadığına karar vermiş ise de, Avukatlık Yasası'nın 38.maddesi uyarınca, avukat kendisine yapılan teklifin yolsuz ve haksız olduğunu görür ya da sonradan bu kaniya varırsa teklifi reddetmek zorunda olduğundan" savunma geçerli görülmemiştir.

Aynı konu hakkında şikayetçi tarafından açılan tazminat davasında Mahkeme "haciz ihbarnamelerinin tebliği yasaca tanınan hakkın kötüye kullanılması" olduğundan davanın kabulüne karar vermiş ve Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 2001/295 Esas, 2001/477 Karar sayılı ilamı ile yerel mahkeme hükmünü onamıştır.

Şikayetli avukatın, yasaca tanınan hakkı kötüye kullanarak, şikayetçi ve müvekkili şirkete, alacak olmadığını bilmesine rağmen, icra dosyalarından haciz ihbarnameleri tebliğ ettirmesinden ibaret eylemi disiplin suçunu oluşturmaktadır.

Bu nedenlerle, Baro Disiplin Kurulu'nca yapılan değerlendirmede hukuki isabet görülmemiş ve kararın kaldırılmasıyla ceza tayini gerekmiştir.

Sonuç olarak, Cumhuriyet Başsavcılığı'nın itirazının kabulüyle, Adana Barosu Disiplin Kurulu'nun "disiplin cezası verilmesine yer olmadığına" ilişkin kararının kaldırılmasına ve yeniden incelemeyi gerektiren halin de mevcut olmaması nedeniyle şikayetli avukatın kınama cezası ile cezalandırılmasına, oybirliği ile karar verildi.

T. 19.04.2003**E.2002/363****K.2003/106*****Borç ödememe alışkanlığı*****Özel hayata özen*****Tekerrür***(Av.K.m.34,135/4,136; Av.Meslek Kuralları m.4)*

Şikayetli avukat hakkında, "Borçlanması ve borçlarını ödememesi sebebiyle hakkında icra takibi yapılması, borçlarını ödememeyi alışkanlık haline getirmesi sebebiyle meslek güvenini sarstığı" iddiası ile açılan disiplin kovuşturması sonunda, Tekirdağ Barosu Disiplin Kurulu'nca Avukatlık Yasası'nın 34., 135/4. ve 136. maddeleri uyarınca "Üç Ay Süre İle İşten Çıkarma" cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

Dosyada ki bilgi ve belgelerden şikayetli avukat aleyhinde Tekirdağ Belediye Başkanlığı tarafından Sular İdaresi'ne olan borcu nedeniyle icra takibi yapıldığı, icra dosyasına şikayetli avukat tarafından taşınır ve taşınmaz malının olmadığına dair mal beyanında bulunduğu, alacaklı Kurum'ca haciz işlemi uygulandığı, disiplin kovuşturması süresince borcun ödenmediği anlaşılmıştır.

Avukat, avukatlık mesleği dışındaki yaşam alanı yönünden de, mesleğin güven ve itibarını zedeleyecek her türlü tutum ve davranıştan kaçınmak, özel hayatına dikkat etmek ve özen göstermek yükümlülüğü altında bulunmaktadır. (Avukatlık Yasası Madde 34, TBB Meslek Kuralları Madde 4)

Hukukun hizmetinde olan avukat, tüm özel yaşamında da özenli hareket etmek, mesleğin güvenilirliğini şüpheli kılan, saygınlığını zedeleyen davranışlardan kaçınmak yükümlülüğü altında olduğundan, borçlanması ve borcunu ödememesi nedeniyle icra takiplerine ve haciz işlemlerine maruz kalması disiplin hukuku yönünden disiplin suçunu oluşturmaktadır.

Bu nedenle Baro Disiplin Kurulu'nca şikayetli avukatın eyleminin disiplin suçu oluşturduğuna ilişkin değerlendirmesinde hukuki isabet bulunmakla birlikte, dosyaya konu eylemin işlendiği tarihte şikayetli hakkında kesinleşmiş sadece kınama cezası bulunduğu ve sonradan kesinleşen cezalar tekerrüre esas teşkil etmeyeceğinden (Avukatlık Yasası Madde 136/1) tayin edilen "Üç Ay Süre İle İşten Çıkarma" cezası ağır bulunmuş ve para cezasına çevrilmesi gerekmiştir.

Sonuç olarak, itirazın kabulü ile, Tekirdağ Barosu Disiplin Kurulu'nun "Üç Ay Süre İle İşten Çıkarma" cezası verilmesine ilişkin kararının (86.100.000 TL Para cezasına çevrilmesi suretiyle düzeltilerek onanmasına ve şikayetlinin 86.100.000 TL para cezası ile cezalandırılmasına, oy birliği ile karar verildi.

HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİ İÇSELLEŞTİRMEK İÇİN...

Prof. Dr. İbrahim Ö. KABOĞLU*

İnsan hakları, kapitalizm ve sosyalizmden sonra, bunların kazanımlarını yadsı-maksızın, ama her ikisini aşan yeni bir üçüncü yol olabilir mi? XXI.yüzyılın başın-da insan hakları öğretisinin bir meydan okuyuşu gibi gözükse de, böyle bir soru, insan hakları disiplini bilimsel temellere dayandırma çabasını doğrular. İnsan hakları bilimi, bütünü her insanın kişiliğinin gelişimi için gerekli olan hakları ve olanakları belirleyerek; insan onuru temelinde insanlar arasındaki ilişkileri incele-me konusu yapan bilimlerin özgül bir dalıdır.

Haklar ve özgürlükler, insan gereksinimleri temelinde sürekli gelişen dinamik kavramlardır; o ölçüde de yelpazesi çeşitlenen ve genişleyen bir alanı yansıtırılar. Buna karşılık, değişmeyen ortak paydalar da var: beden bütünlüğü ve kişi doku-nulmazlığı, özgürlük, eşitlik ve insan onuru. Bu sonuncu öge, yani insan onuru, yaşam hakkından çevre hakkına kadar bütün haklar için ortak temeldir.

İnsan haklarının temellendirilmesi, bu önsaptamalar ışığında, hakların önce in-sanlarca yani kendi öznelarince içselleştirilmesine bağlı görünüyor. Bireyler bunu başarabilirlerse, ülke olarak Türkiye de başarabilir. Bunda hükümetlerin iradesi belirleyici olsa da, bir yönetimden ötekine değişmeyen, insan hakları politikaları-nın oluşturulması gerekmektedir. İnsan hakları sorunlarına yaklaşım biçimi, çö-zümleri de kapsamına almalıdır. İnsan Hakları politikalarının oluşturulmasında insan hakları birimleri özgül işlevler üstlenebilirler¹.

I- Sorun ve Çözüm İkilemi

İnsan haklarına ilişkin sorunlar ve bunların çözümü norm, kurum ve zihniyet ekseninde ele alınabilir.

* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Profesörü
Türkiye Barolar Birliği, İHAUM Başkanı
İnsan Hakları Danışma Kurulu Başkanı

¹ Daha çok danışma niteliğindeki İnsan Hakları birimleri başında "İnsan Hakları Danışma Kurulu" ve "İnsan Hakları Eğitimi Onyılı Ulusal Komitesi" belirtilebilir. Bu arada, il ve ilçe İnsan Hakları Kurullarının varlığına işaret edilebilir. İnsan Hakları Araştırma Merkezleri de ülkemizde insan hakları politikalarının geliştirilmesine katkıda bulunabilir. Bu konuda Türkiye Barolar Birliği İHAUM'un çalışma ve faaliyetleri örnek olarak belirtilebilir. Üniversitelerde kurulan İnsan Hakları Merkezleri, kimi zaman ideolojik eğilime, kimi zaman da iktidar mücadelelerine alet edilerek insan hakları alanında çalışan öğretim üyeleri dışlandıkları için işlevsiz bırakılmışlardır. İstanbul ve Marmara üniversitelerindeki merkezlerin durumu budur.

Normatif yapı: Hukuk kuralları, haklar toplumu temelinde konmamışsa; başka bir anlatımla insan haklarını güvenceleme yerine, bunları sınırlama hedefini yansıtırorsa, öncelikle bunları düzeltmek gerekir. Yetersiz kalsa ve çelişkiler içerse de, Anayasa'da yapılan düzeltimler², bu bakımdan olumludur. Yasalar, kimi iyileştirmeler kaydedilmiş olsa da, Anayasa'ya göre daha ciddi insan hakları kısıtlama ve tutarsızlıklarıyla bezelidir. Bunları elden geçirme ve yenileme gereği açıktır. Anayasa'ya uyumlu yasanın önemi, **yasallık ilkesini**³ henüz aşamamış olmamızdan kaynaklanmaktadır. Zira uygulayıcılar, Anayasanın üstün kuralı yerine onunla çatışan yasa hükmüne öncelik verebilmektedirler. Özellikle yargıçların, Anayasa ile yasa hükümlerinin çatışması durumunda anayasal hükmü doğrudan uygulamaları gerekir.

Kurumsal açıdan; öncelikle belirtmek gerekir ki, devlet organları arasında erkekler ayrılığı ya da işbirliği yerine, birinin diğeri üzerinde etkisi, onu kendisine bağımlı kılacak dereceye varabilmektedir. Üç erk arasındaki ilişkilerde siyasetin payı, hukukun payına göre baskın olduğu için, üst konumda olan, hep yürütme organı olmuştur. Sonra, her üç devlet iktidarı, kendi içerisindeki yapısal ve işleyişle ilgili reformlara muhtaçtır. Nihayet, klasik erkler dışında yer alan uzman ve özerk biçimde yapılandırılması gereken denetim ve danışma birimleri; oluşum, yetki ve bütçe bakımından amaçlarını gerçekleştirebilecek yapıda değildirler. Bu çerçevede, insan hakları birimleri cılız ve eğreti bir yapıyı yansıtır⁴.

Zihniyete gelince; insan haklarının ilerletilmesinden kaynaklanan endişelerin giderilmesi, bu konudaki direncin aşılabilmesi, zihniyet değişikliğini gerekli kılmaktadır. İnsan/hak çatışması şeklindeki anlayıştan, hakkı insana içselleştirecek anlayışa, ancak sürekli eğitim ve formasyonla geçilebilir. Kısacası, hak ve özgürlüklere bakış açısı değişmelidir.

Özetle, insan hakları sorunsalı, kurallar, kurumlar ve zihniyetler birlikte ele alınarak ortaya konmalıdır. Bu şekilde, sorunların çözümü de kopuk kopuk değil, bir bütün olarak düşünülebilir.

II. İnsan haklarında öncelikler ve çelişkiler

İnsan hakları yelpazesi, içerik olarak gözönüne alındığında, ülkemizde, bedeni dokunulmazlık, ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü gibi öncelikler ortaya çıksa da, diğer alanlarda da ciddi insan hakları sorunları vardır. Kaldı ki öncelikler, insan haklarını bütüncül olarak görmemizi engellemez. "Bütün insan hakları evrensel, birbirinden ayrılmaz, karşılıklı bağımlı ve birbirine sıkı sıkıya bağlıdır"⁵

² Özellikle 1995 ve 2001 değişiklikleri, insan haklarının ilerletilmesi bakımından önem taşımaktadır.

³ "Yasallık ilkesi", hukuk devletinin temel bir ögesidir. Ancak normların aşamalı yapısı (normlar hiyerarşisi), yasallık ilkesini anayasaya saygı çerçevesinde düşünmemizi gerekli kılmaktadır.

⁴ Adı geçen kurullar, oluşum tarzı, bütçe olanakları ve yetki bakımından daha çok güdümlü ve göstermelik birimler şeklinde öngörülmüşlerdir. Sayı olarak fazla olmalarına karşın, Türkiye'de insan haklarının iyileştirilmesi konusunda etkili olamamaktadırlar. Bu konuda ayrıntılı açıklamalar için bkz. İbrahim Ö. Kaboğlu, *Özgürlükler Hukuku*, gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 6. basım, İmge Kitabevi, Kasım 2002 Ankara, sf. 149-155.

⁵ *Vienna Declaration and Programme of Action*, Part II, Paragraph 3, World Conference on Human Rights, Vienna, 25 June 1993.

Hak ve özgürlükleri bir bütün olarak kavrama gereğini, ABD ve Birleşik Krallığın Irak'a saldırmaları ve işgal etmeleri ile yaşanan trajediler, bütün çıplaklığı ile ortaya koymuştur. “Barış Hakkı” ihlal edilince, 20 Mart 2003'ten itibaren Irak'ta, yaşam hakkından insanlığın ortak malvarlığına saygı hakkına değin nelerin yok olduğunu, insanlık ailesi ibretle izledi. Öte yandan, insanoğlu, güvenlik ve düzen yokluğunun ne tür sakıncaları beraberinde getirdiğine de bir kez daha tanıklık etti.

Değişik hak ve özgürlüklerin saygı görmesi, gerçekleşmesi ve güvence altına alınması, her birinin önündeki engellerin farklı olabileceğini algılamamıza bağlıdır.

Bu nedenle, mevzuat düzenlemeleri ya da başka yollarla çözümler de birinden diğerine değişmektedir. Sosyal hakları güvencelemek, aynı zamanda büyük toplumsal eşitsizliklerin giderilmesi amacıyla iktisadi politikaların yürürlüğe konmasını gerekli kılmaktadır⁶; çevre hakkı ise, sürdürülebilir gelişme kavramının uygulamaya konmasını. Buna karşılık, ifade ve örgütlenme özgürlükleri, mevzuat değişiklikleri yanında, tartışma kültürünün geliştirilmesi, farklı olana saygı bilincinin oluşması ve özgürlük/güvenlik dengesinin iyi kurulmasıyla bağlantılıdır. Bazıları da içtenlik ve ahlakilik sorunudur. Bunlar için mevzuat içerisindeki çelişkilerin giderilmesi yeterlidir: Örnek olarak kimlik belgelerindeki din hanesi ve zorunlu din dersleri; hem din özgürlüğüne, hem de laiklik ilkesine aykırıdır. Anayasal bir hüküm olarak düzenlenen zorunlu din dersleri, yine anayasal güvenceye kavuşturulmuş olan din özgürlüğü ile anayasada ayrıcalıklı bir düzenlemeye sahip olan laik cumhuriyet ilkesi ile çelişmektedir.

En büyük çelişki, iktisadi liberalizm ve siyasal liberalizm alanına giren özgürlük kategorilerine bakıştaki çarpıklıktan ileri gelmektedir. Bunu, 1 Mayıs 2003 Bingöl depremi bir kez daha ortaya koymuştur. Deprem sırasında yıkılan binalar, devlet organlarının inşaat sektöründe gerekli düzenleme, denetleme ve yaptırım mekanizmasını işlet(e)memiş olmasından kaynaklanmaktadır. Çeltiksuyu İlköğretim okulunun yıkılması ve enkazının altında 114 öğrencinin can vermiş olması, insan haklarına bakış tarzını sorgulamamız için “son musibet” olmalıdır⁷.

III- Hazırlık ve uygulamada insan hakları birimlerinin rolü.

Değinen farklılıklar, insan haklarına ilişkin metinlerin hazırlanmasında **ortak çabaların** önemini ikinci plana atmamalıdır. Hepsi ilgililerin, hak sahiplerinin ve uygulayıcıların birlikte çabasını gerekli kılmaktadır. Burada insan haklarına ilişkin normların oluşum sürecine işaret etmekte yarar var. İlgili kurulların ve örgütlerin

⁶ Hatırlatmak gerekir ki, “medeni ve siyasal haklar” yanında “iktisadi, sosyal ve kültürel haklar”ın insan hakkı olarak kabulü, ulusal ölçekte olduğu gibi uluslararası alanda da kolay olmamıştır. Bu konuda uluslararası ölçekte kapsamlı bir çalışma için bkz. *Economic, Social and Cultural Rights. A textbook*, Ed. By A.Eide, C.Krause and A.Rosas, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht / Boston / London, 1995.

⁷ Gerçekten ilgili makamlar, adı geçen okulda okuyan bir öğrencinin velisini, çocuğuna koyduğu ad nedeniyle duraksamadan soruşturma ve kovuşturmayaya tabi tutmuş olabilirler. Bununla birlikte, insan yaşamının ölçüsü olan binanın yapımında gerekli denetime o denli özen göstermemiş oldukları açıktır. İşte bu çelişki, ülkemizde insan haklarını, bir bütün olarak ve özü itibariyle algılayamadığımızı bir kez daha çok acı bir biçimde ortaya koymuştur.

hazırlık çalışmalarına katılımı ne kadar yoğun olursa, ortaya çıkan metinlerin uygulanmaya konması da o denli etkili olabilir.

İnsan hakları birimlerinin katkısı, bunların yapılanma tarzları ile doğru orantılıdır. Ülkemizde son yıllarda bir yandan merkezde, diğer yandan il ve ilçelerde olmak üzere, insan hakları birimlerinin sayısında kayda değer bir artış gözlenmektedir. Fakat, oluşum, yetki ve bütçe yönünden olumsuzluklar, onların işlevini güdük bırakmaktadır.

Gerçekten devletçi/merkeziyetçi yaklaşım, insan haklarına ilişkin oluşumlarda da baskın gelmekte; sayı olarak sürekli artmasına rağmen, bunların hukuki ve mali araçları son derece yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle, insan hakları birimleri nicelik ve nitelik yönünden adeta ters bir orantıyı yansıtmaktadır⁸. Şu halde bunların yapılanmasında, nitelik ögesine ağırlık verilmelidir. Merkeziyetçi siyasal yapıdan uzaklaşarak, uzman ve özerk yapılı denetim birimleri oluşturulmalıdır.

Bunun için ilgili birimlere;

- Uzmanların ve sivil toplum örgütleri temsilcilerinin katılımı artırılmalı,
- İlgili birimlerde yer alan kamu kurumu temsilcileri, hiyerarşik yapı içerisindeki konumlarından sıyrılmalı,
- Bütçe olanakları tanınmalı,
- Yetkileri belirginleştirilmelidir.

Bunu yapabildiğimiz ölçüde, insan hakları birimleri, özellikle normların hazırlık çalışmalarına ve uygulamada insan haklarının iyileştirilmesine katkıda bulunabilirler. Yine, insan hakları ihlallerini önleme yönünde etkili olabilirler.

Hükümet üyelerinin sivil toplum örgütlerine önem verdikleri ve onları muhatap alıyor yönünde sürekli söylemine karşın, "uyum paketleri" olarak adlandırılan yasa tasarıları için, insan hakları ile ilgili olduğu halde, insan hakları birimlerinden görüş istenmemiştir. Oysa bu konuda, kamu kurumları, kamu kurumu niteliğindeki merkez kuruluşları, sivil toplum örgütü temsilcileri ile uzmanlardan oluşan Başbakanlık İnsan Hakları Danışma Kurulu (İHDK) ile özellikle insan hakları alanında çalışan akademisyenleri ve uygulayıcı hukukçuları biraraya getiren Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma Uygulama Merkezi (TBB İHAUM), önemli katkılar sağlayabilirdi. Üstelik, ilgili yasa ve yönetmelik, İnsan Hakları Danışma Kurulu'na insan haklarıyla ilgili görüş bildirme ve önerilerde bulunma görev ve yetkisini vermektedir⁹.

⁸ Bkz. İ.Ö.Kaboğlu, *Özgürlükler Hukuku*, sf.154-155.

⁹ "Bugünkü yapısı ile İHDK, insan haklarına ilişkin mevzuatın iyileştirmesi ve yenilenmesine; hatta AB'ye uyum çerçevesinde Ulusal Program'ın siyasal kriterler kısmına katkıda bulunabilir. Çoğunlukla üyelerimiz arasından (bunlara İHDK'da yer almayan ama insan hakları alanında çalışan uzmanları da katmak suretiyle) oluşturduğumuz çalışma grupları, belirtilen doğrultuda işlevsel kılınmış olacaktırlar. Kurulumuzda temsil edilen sivil toplum örgütleri, bilgi ve deneyimlerini bu şekilde resmi kanallara yönlendirebileceklerdir. Dileğimiz, İHDK'nın daha güçlü bir yapıya kavuşturularak işlevsel kılınmasıdır. B u yapıncaya kadar, İHDK hem yönetmeliği gereği öncelikler üzerinde yoğunlaşabilir; hem de insan hakları üzerinde genel olarak iyileştirici çalışmalar yapabilir". (İ.Ö.Kaboğlu, İHDK Olağanüstü Toplantısı, Açış Konuşması, 9 Mayıs 2003. Bu yazının çerçevesini söz konusu konuşma oluşturmaktadır).

Uygulamaya gelince; insan hakları konusunda bilgilendirme ve eğitim çalışmalarında izlenecek yol ve usuller üzerinde de durmak gerekir. Bir kez, reformların ana hedefi (Hukuk Devletinin kurulması ve haklar toplumunun yaratılması); sonra, izlenen yol açısından, Anayasa'dan başlayarak yapılan iyileştirmeler arasındaki bağlantının gözden uzak tutulmaması (normlar hiyerarşisi gibi); nihayet, programların hedef kitlelere göre oluşturulması önem taşımaktadır. Kısacası, eğitim çalışmaları ve basın-yayın organları, insan haklarının içselleştirilmesinde yeri doldurulamaz bir işlev görebilirler.

İnsan Hakları Eğitimi Onyılı Ulusal Komitesi'nin (İHEOUK) bu konuda hazırladığı programlar, insan hakları birimleri tarafından desteklenmelidir¹⁰. Basın ve yayın organları, insan hakları formasyon programlarını kamuoyuna sürekli aktarırlarsa, halkın bilgilendirme sürecine katkıda bulunabilir. Böyle bir çaba, halkta, Türkiye'de insan haklarına ilişkin ciddi atılımlar yapıldığı yönünde bir inanç ve güven yaratılabilir. Bunu dış dünyaya yönelik olarak da yapmak yararlı olur.

Sonuç olarak, insan haklarının ortak bir çabayı, içtenlikle saydamlığı gerekli kıldığı bilinciyle, değinilenleri gerçekleştirebildiğimiz ölçüde;

- İnsan/hak çatışmasından "insan hakkı" kavramına ulaşmak mümkün olabilir.
- İnsan hakları sorununun bir güvenlik sorunu değil, bir özgürlük sorunu olduğu yönünde bir zihniyet dönüşümü sağlanabilir.
- İnsan hakları ihlallerini, politikacıların deyimiyle "*münferit hadiseler*"e indirgememiz mümkün olabilir.
- Avrupa istediği için değil, biz istediğimiz için insan haklarını ilerletme çabasını kanıtlamış oluruz. Unutmamamız gerekir ki, insan hakları alanında ulusal ilerlemeler sağlayabildiğimiz ölçüde, uluslararası etkinliklerimiz de saygınlık kazanır.

Aslolan insan onuru temelinde daha eşit ve özgür bir toplum yaratmak olduğuna göre; hukuk devleti ve hukuk toplumuna bir an önce kavuşmak ereğiyle, insan haklarına duyarlı kişi ve örgütleri, böyle bir çabaya ortak olmaya çağırarak görevimiz olsa gerekir.

¹⁰ TBB-İHAUM, İnsan Hakları Eğitimi Onyılı Ulusal Komitesi koordinatörlüğünde Avrupa Konseyi'ni işbirliğiyle yürütülen Hakim ve Savcılara yönelik "İnsan Hakları ve Demokratikleşme" konusunda formasyon programına katkı çerçevesinde, Yargıtay, Danıştay ve Anayasa Mahkemesi'nde, ikişer gün süreyle uluslararası düzeyde üç bilimsel toplantıyı planlamış ve bunları gerçekleştirme aşamasına gelmiştir. Hakim ve Savcılar için yürütülen insan hakları formasyonuna paralel olarak avukatlara yönelik İnsan Hakları formasyonu programlarını da planlanmış olan İHAUM, ilkinin 11-13 Temmuz 2003'te Kayseri'de uygulamaya koymuştur. Bu programlara, güz döneminden itibaren Avrupa Konseyi'ni işbirliğiyle devam edilecektir. İHAUM, ayrıca bugüne kadar gerçekleştirdiği bilimsel toplantı metinlerini yayımlanmak suretiyle, insan hakları alanındaki bilgi birikimine katkıda bulunmuştur.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı

- Adil Yargılanma Hakkı
- Makul Süre (AİHS. m.6)

Ramazanoğlu-Türkiye Davasında,

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (2. Kısım),

Sn. J.P.Costa, *Başkan*,

Sn. A.B.Baka,

Sn. R.Türmen,

Sn. K.Jungwiert,

Sn. V. Butkevych,

Sn. W. Thomassen,

Sn. M. Ugrekhelidze, Yargıçlar ile *Bölüm Sekreteri* Sn. S. Dolle'nin katılımı ile

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Heyeti olarak toplanmış, 10 Eylül 2002 ve 20 Mayıs 2003 tarihlerinde yapılan müzakereler sonucunda, yukarıda son anılan tarihte benimsenmiş olan aşağıdaki karara varmıştır:

USULİ İŞLEMLER

1. Davanın nedeni, bir Türk vatandaşı olan Osman Nuri Ramazanoğlu'nun ("başvuran"), 16 Aralık 1997 tarihinde, İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Sözleşme'nin ("Sözleşme") eski 25.maddesi uyarınca, Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na ("Komisyon") yaptığı başvurudur (başvuru no. 39810/98).
2. Başvurayı Ankara'da faaliyet gösteren avukat Oya Ersoy Ataman temsil etmiştir. Bu davaya yönelik olarak Türk Hükümeti bir ajan tayin etmemiştir.
3. Başvuran, kendisine karşı yürütülen ceza yargılamasının "makul sürede" sonuçlanmadığını iddia etmektedir.
4. Başvuru, 1 Kasım 1998 tarihinde, Sözleşme'ye ek 11 No'lu Protokol yürürlüğe girdiğinde, anılan Protokol'ün 5. maddesinin 2. fıkrası uyarınca Mahkeme'ye gönderilmiştir.
5. Başvuru, Mahkeme'nin İkinci Kısımına verilmiş (İçtüzük, 52. madde, 1.fıkra) ve bu kısım içinde davayı inceleyecek olan daire (Sözleşme'nin 27§1 Maddesi), İçtüzüğün 26§1 maddesine uygun olarak teşekkül etmiştir.
6. 10 Eylül 2002 tarihli bir kararla, Daire, başvuruyu kabuldelibilir bulmuştur.
7. 1 Kasım 2001 tarihinde Mahkeme, Kısımların oluşumunu değiştirmiştir (İçtüzük m.25/1). Bu dava yeni oluşturulan İkinci Kısıma verilmiştir (İçtüzük m.52/1)
8. Gerek başvuran, gerekse Hükümet, esaslara ilişkin olarak görüşlerini bildirmişlerdir (İçtüzük 59/1).

OLAYLAR

I. DAVAYA ESAS TEŞKİL EDEN OLAYLAR

A. Başvuranın yakalanması ve tutuklanması

9. Başvuran 1956 doğumlu olup İstanbul'da yaşamaktadır.

10. 15 Eylül 1981 tarihinde, Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı polis memurları, başvurunu annesinin Zonguldak'ın Safranbolu ilçesindeki evinde yasadışı Dev-Yol örgütüne üye olduğu şüphesiyle yakalamışlar ve kendisini Ankara Emniyet Müdürlüğünde gözaltına almışlardır. Polis memurları tarafından yapılan sorgulaması sırasında başvuran Dev-Yol'a ait cephaneyi annesinin evine gizlediğini

itiraf etmiştir. Evde yapılan arama sonucunda çok sayıda silah ve merminin yanı sıra bir otomatik kaleşnikof marka tüfek ile dinamit lokumu da bulunmuştur.

11. 27 Ekim 1981 tarihinde Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi, başvuranın tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

B. Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi'ndeki Yargılama

12. 26 Şubat 1982 tarihinde, görev bölgesi Ankara, Çankırı ve Kastamonu illerini kapsayan Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi Savcısı başvuran ve diğer 723 davalı hakkındaki iddianamesini Sıkıyönetim Mahkemesi'ne sunmuştur. Savcı, başvuranı, amacı Türk anayasal düzenini yıkarak yerine Marksist-Leninist bir rejim kurmak olan yasadışı silahlı örgüt Dev-Yol'a üye olmakla suçlamıştır. Başvuran, gasp, bombalama, şahıslara silahlı saldırı ve üç konuta ateş açmak gibi suçlarla da itham edilmiştir. 24 Mart 1986 tarihinde başvuran tutuksuz yargılanmak üzere tahliye edilmiştir.

13. Başvuran, 11 Kasım 1987 tarihinde –ki bu tarihe kadar başvuran cezaevinde altı yıl geçirmiştir- tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılır.

14. Sıkıyönetim kaldırıldıktan sonra Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi 4. Kolorduya bağlı Sıkıyönetim Mahkemesi olarak düzenlenmiştir.

15. 19 Temmuz 1994 tarihinde Sıkıyönetim Mahkemesi başvuranı üstte bahsedilen suçlardan ötürü suçlu bulur. Anılan Mahkeme başvuranın annesinin evinde bulunan cephanenin çeşitli yasadışı eylemlerde kullanıldığını tespit eder. Başvuran TCK m.146/3 uyarınca mahkum olur. Karar başvuran tarafından Askeri Yargıtay'da temyiz edilir.

C. Temyiz İşlemleri

16. Sıkıyönetim mahkemelerini ilga eden 27 Aralık 1993 tarihli Kanunun yürürlüğe girmesinin ardından, davaya bakma yetkisi Yargıtay'a geçmiş ve dosya da Yargıtay'ın ilgili ceza dairesine gönderilmiştir.

17. 27 Aralık 1995 tarihinde, Yargıtay ilk derece mahkemesinin kararını bozmuş ve dosyayı Ankara Ağır Ceza Mahkemesine göndermiştir.

18. 16 Temmuz 2002 tarihinde Ankara Ağır Ceza Mahkemesi başvuranı TCK m.146/1 uyarınca suçlu bulmuş ve kendisini ölüm cezasına çarptırmıştır. Ceza müebbet hapse çevrilmiştir. Başvuranın karara yönelik temyiz davası halen Yargıtay'da görülmektedir.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK VE UYGULAMA

19. Türk Ceza Kanunu'nun 146/1 hükmü aşağıdaki gibidir:

"Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs edenler, idam cezasına mahkum olur."

HUKUK

I. SÖZLEŞMENİN 6/1 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

20. Başvuran, yargılama süresinin uzunluğuna ilişkin olarak Sözleşme'nin 6/1 hükmünün ihlal edildiğini öne sürmektedir. Anılan hüküm aşağıdaki gibidir:

"Herkes, ... cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, ...bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde...görülmesini istemek hakkına sahiptir."

21. Hükümet iddiayı reddetmektedir. Başvuranın itham edildiği suçların fazlalığı ve başvuranın da aralarında bulunduğu 723 davalıdan oluşan çok kapsamlı bir davayı düzenleme gereksinimi göz

önünde bulundurulduğunda davanın karmaşık niteliği ortaya çıkmaktadır. Bütün davalıların Dev-Yol'un faaliyetlerine katıldığı tespit edilmiştir. Hükümete göre bu etkenler yargılamanın uzunluğunu açıklamaktadır. Dolayısıyla adli makamlara ihmal ve gecikme suçlamaları isnat edilemez. Hükümet, ayrıca, Sözleşmenin eski 25. maddesi uyarınca, Mahkemenin yetkisini yalnızca 22 Haziran 1990 tarihinden bu yana meydana gelen olay ve olgular bakımından tanıdığına dikkat çekmektedir.

A. Dikkate alınacak dönem

22. Mahkeme, yargılamanın, başvuranın yakalandığı 15 Eylül 1981 tarihinde başlayıp, Yargıtay'da halen sürdüğüne dikkat çeker. Dolayısıyla, başvuranın yargılanması 21 yıldan fazla bir süredir sürmektedir.

23. Bununla birlikte Mahkemenin *ratione temporis* yetkisi, Türkiye'nin bireysel başvuru hakkını tanıdığına ilişkin bildirimde bulunduğu 28 Haziran 1987 tarihinden beri geçen 16 yıllık dönemi incelemesine olanak tanımaktadır. Yine de Mahkeme, üstte anılan bildirim yapıldığı sırada yargılamanın ne durumda olduğunu dikkate almak zorundadır. Söz konusu tarihte, yargılama beş yıl on aydır sürmekteydi.

B. Yargılama süresinin makullüğü

24. Mahkeme gerek ilk derece mahkemesinde gerek temyiz yargılamasında gerekse Ankara Ağır Ceza Mahkemesindeki ikinci yargılamada önemli gecikmeler olduğunu düşünmektedir. Başvurana karşı açılan davanın ve diğer davalıların sayısındaki fazlalığın karmaşıklığa yol açtığı kabul edilebilir. Bu söylendiğinde, yargılamanın 21 yıldan fazla sürdüğüne de dikkat çekilmelidir. Bu sürenin 16 yılı aşan kısmı Mahkemenin incelemesi dahilindedir. Bu süre karmaşıklık mülahazasını haklı çıkarmayacak kadar uzun bir süredir. Ayrıca Hükümet gecikmenin davada başvuranın davranışlarından kaynaklandığına yönelik herhangi bir iddiada da bulunmamıştır. Mahkemenin kanaatine göre yargılamanın uzunluğu iç hukuk mahkemelerinin davayı gayretli bir biçimde ele almamasıyla açıklanabilir.

25. Mahkeme bu bağlamda Sıkıyönetim Mahkemesinin 12 yıl 4 ay sonra 19 Temmuz 1994 tarihinde bir karara varabildiğini gözlemlemektedir. Askeri Yargıtay ve Yargıtay'daki temyiz yargılaması sadece 1,5 yıl sürse de Ankara Ağır Ceza Mahkemesinin bir karara varması 6,5 yıl almıştır. Dava halen Yargıtay'da sürmektedir. Bu aşırı gecikmeler için davalı Hükümet tarafından ikna edici bir gerekçe gösterilememiştir.

26. Öündeki tüm kanıtları ve konuyla ilgili yerleşik içtihadını göz önünde bulunduran Mahkeme söz konusu yargılamanın uzunluğunun "makul süre" koşuluna uymadığına hükmetmiştir.

27. Dolayısıyla Sözleşmenin 6/1 hükmü ihlal edilmiştir.

II. SÖZLEŞMENİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

28. Sözleşme'nin 41. Maddesi aşağıdaki gibidir:

"Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder."

A. Zarar

29. Başvuran, maddi tazminat olarak 24,650 Euro, 21 yıldan beri süren belirsizlik durumu içinse 25,000 Euro manevi tazminat talep etmiştir.

30. Hükümet, maddi ve manevi kayıplarıyla ilgili olarak başvuranın herhangi bir delil öne sürmediğini belirtmektedir. Hükümete göre Mahkeme tazminat usulünün istismar edilmemesi için başvurana hakkaniyete dayalı bir tazminata hükmetmelidir. Mahkeme referans noktası olarak benzer davalarda hükmettiği tazminat miktarlarını esas almalıdır. Bu bağlamda Hükümet Metinoğlu-Türkiye ve Zülal-Türkiye kararlarına atıf yaparak bu davalarda da başvuranlara karşı yürütülen cezai kovuştur-

manın, bu başvuruda olduğu gibi, 20 ile 21 yıl arasında sürdürdüğüne işaret etmektedir. Söz konusu davalarda Mahkeme başvurularına manevi tazminat tutarı olarak 15,250 Euro vermiştir.

31. Mahkeme yalnızca ceza yargılamasının makul süre içinde sonuçlandırılmamasıyla ilgili Sözleşme ihlaline ilişkin olarak bir tazminata hükmettiğini ve hesaplamasını da buna göre yaptığını tekrarlar. Ayrıca, ceza yargılamasının aşırı uzun sürmesinin yarattığı belirsizliğin üzüntü ve gerginliğe yol açmış olabileceği düşüncesiyle manevi tazminat da verilmesi gerektiği kanaatindedir. Hakkaniyete dayalı olarak ve içtihatları doğrultusunda karar veren Mahkeme başvurularına 15,250 Euro verilmesine hükmetmiştir.

B. Masraflar

32. Başvuranın yargılama masrafları için 2,015 Euro talep etmiştir. Bu miktar başvuranın avukatının 25 saatlik mesai ücretini (1,825 EUR), Mahkemeden alınan 23 sayfalık dokümanın çeviri masrafını (140 EUR) ve son olarak telefon, posta ve fotokopi gibi idari masrafları (50 EUR) kapsamaktadır. Başvuran postalama masraflarının makbuzlarını sunmuştur.

33. Hükümet başvuranın yaptığı masrafları ispat etmek için herhangi bir makbuz ya da fatura ibraz etmediğini belirtmiştir. Hükümet bir kez daha başvuranlardan her birine 1200 EUR verilmesine hükmedilen Metinoğlu, Özcan ve Zülal davalarına atıfta bulunmaktadır.

34. Mahkeme, Hükümetin atıfta bulunduğu davalarda başvuranların yargılama masraflarını için Mahkemeye belli bir miktar sunmadıklarına; miktarın Mahkemenin takdirine bırakıldığına dikkat çeker. Bu davada başvuran avukatının çalışma saati dökümünü sunmuştur. Kabul etmek gerekir ki başvuran Mahkeme'ye, postalama masrafları haricinde, çeviri ve idari masraflara yönelik herhangi bir belge sunmamıştır. Başvuranın bu masraflarla ilgili taleplerini göz önünde bulunduran Mahkeme bunların çok aşırı olmadığını düşünmektedir. Mahkeme, başvuran tarafından makbuz ya da fatura ibraz edilmese de başvuranın talep ettiği miktarların aşırı olmadığını gözlemlemektedir.

35. Dolayısıyla Mahkeme, yüklenebilecek KDV hariç, başvurularına 2,015 EUR ödenmesine hükmetmiştir.

C. Temerrüt Faizi

36. Mahkeme, temerrüt faizinin Avrupa Merkez Bankasının marjinal borçlanma oranı artı 3 puan olmasını uygun bulmuştur.

BU SEBEPLERDEN DOLAYI MAHKEME OYBİRLİĞİYLE,

1. Sözleşme'nin 6/1 maddesinin ihlal edildiğine;

2.

(a) Sözleşme'nin 44/2 maddesi uyarınca kararın kesinleştiği tarihten itibaren 3 ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden TL'sına çevrilmek üzere davalı Devlet'in başvurularına,

(i) Manevi tazminat tutarı olarak 15,250 (yüzbin) EUR

(ii) Masraflar için 2,015 (EUR) yansıtılabilecek her türlü vergiyle birlikte ödemesine;

(b) Üç aylık sürenin sona ermesinden ödeme tarihine kadar, üstte anılan tutarlara Avrupa Merkez Bankasının ödemenin geciktiği dönemdeki borçlanma faizi oranına üç puan eklenerek basit gecikme faizi uygulanmasına;

3. başvuranın adil tatmine ilişkin diğer taleplerinin reddine karar vermiştir.

**TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ İNSAN HAKLARI ARAŞTIRMA VE
UYGULAMA MERKEZİ**

PLANLANAN FAALİYETLER

I. TOPLANTILAR VE EĞİTİM ÇALIŞMALARI

A) Yüksek Mahkemelerle Toplantılar: 2003-2004

- 1) İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Adli Yargı, Tarih: 26-27 Eylül 2003, Avrupa Konseyi işbirliğiyle
- 2) İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve İdari Yargı, Tarih: 24-25 Ekim 2003, Avrupa Konseyi işbirliğiyle
- 3) İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa yargısı, 21-22 Şubat 2004, Avrupa Konseyi işbirliğiyle

B) İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi 50. yıl Toplantısı

- 1) İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Türkiye, İHAS'ın Türkiye tarafından onaylanmasının 50.yılı vesilesiyle yine Avrupa Konseyi ile işbirliği çerçevesinde öngörülen büyük toplantı, 17,18 ve 19 Mayıs 2004. (işbirliğine bazı ulusal kurumlar da dahil edilebilir)

C) Avukatlara Yönelik Eğitim Çalışmaları

- 1) Avukatlara Yönelik İnsan Hakları Formasyonu çalışmaları. Avukatlar için İnsan Hakları Formasyonu, ilki Kayseri'de gerçekleştirilecektir.
- 2) Formasyon oluşturma dizisinin 2'incisi Eylül veya Ekim ayında, 3.üncüsü Aralık, 4.üncüsü Şubat, 5.incisi Mart veya Nisan aylarında gerçekleştirilecektir.
- 3) Avukatların formasyonu ile ilgili faaliyetler 2.nci toplantıdan itibaren Avrupa Konseyi ile işbirliği çerçevesine yapılması planlanmıştır. Bu amaçla teknik komite toplantısı, 16 Temmuz 2003 tarihinde Erzurum'da gerçekleştirilecektir.

II. YAYIN ÇALIŞMALARI

- 1) Dernekler Yasa Taslağı (yayımlandı)
- 2) Avrupa Birliği "İnsan Hakları ve Siyasal Yapı" toplantısının Türkçe ve İngilizce olarak yayın çalışmaları halihazırda sürdürülmektedir.

III. DOKÜMANTASYON ÇALIŞMALARI

- 1) İnsan Hakları alanında başta Avrupa Konseyinin yayınları olmak üzere, belge ve yayınları bir araya getirmek amacıyla yazışmalara başlanmıştır.
- 2) Dünya'da ve Türkiye'de İnsan Hakları ihlallerinin takibi ve dosyalanması

IV. İNTERNET SİTESİ

- 1) İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezine ilişkin bir internet sitesinin açılması

KRİMİNALİSTİK KRİMİNOLOJİ DEĞİLDİR!

Prof.Dr.Hamit HANCI* / Dr.Ayşim TUĞ / Bio.Yeşim DOĞAN

Suç ve suçluluk kavramları çok eski tarihlerden beri çeşitli boyutlarıyla tartışılmaktadır. Platon ve Hipokrat "suç" kavramına vücut şekilleri ile karakter arasında bir bağlantı kurarak antropolojik bakış açısıyla yaklaşırlarken, Aristo suça neden olan etkenin sefalet olduğunu öne sürmüştür. Ortaçağda suçla ilgili çalışmalarda ilk kez antropoloji, tıp ve sosyoloji birlikte kullanılmıştır.

Kriminolojinin bir bilim dalı olarak gelişmeye başlaması 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra olmuştur. Ancak kriminolojinin tanımı ve kapsamı ile ilgili farklı görüşler günümüzde de dile getirilmekte ve aslında iki farklı kavram olan kriminoloji ve kriminalistik çoğu zaman yanlış olarak birbirinin yerine kullanılmaktadır.

Kriminoloji Nedir?

Kriminolojinin tanımı kadar, özerk bir bilim dalı veya farklı bilim dallarını bünyesinde barındıran bir bilimler demeti olduğu konusunda da farklı görüşler vardır.

Sabatini'ye göre "kriminoloji deneysel metotlar ile suçlunun kişiliğini inceleyerek suç olayının doğal kaynağını ve mekanizmasını, sosyolojik ve biyolojik etmenlerini araştıran suçluluğa ait genel bir bilimdir". Durkheim toplum içinde bazı insanlar tarafından gerçekleştirilen birtakım fiillerin ceza adı verilen bir tepki ile karşılandığını, cezalandırılan tüm fiillerin suç olduğunu ve suçu inceleyen bilim dalının kriminoloji olduğunu belirtmiştir. Constant'a göre ise kriminoloji, teorik ve uygulamalı olarak iki büyük gruba ayrılır. *Teorik kriminoloji* bünyesinde yer alan konular şunlardır:

Suç antropolojisi: Suçluyu incelerken kalıtımı, biyolojik, anatomik, fizyolojik faktörleri göz önüne alır.

Suç psikolojisi: Suça yol açan veya gelişmesine etki eden yaş, cinsiyet, karakter gibi kriterleri inceler.

Suç sosyolojisi: Suçu sosyal bir olay olarak görür ve sosyal yaşam, çevre, alkol, din vb. faktörlerin etkisini araştırır.

*A.Ü.T.F. Adli Tıp Anabilim Dalı

Suç psikiyatrisi: Anormal davranışları ve akıl hastası suçluları inceler.

Penoloji: Cezaların ve emniyet tedbirlerinin içeriklerini, gelişmesini ve ne derece etkili olduklarını inceler.

Uygulamalı kriminolojide ise şu alanlarda çalışmalar yapılır.

Suç siyaseti: Suçları önlemek ve suçla mücadele etmek için devletin yerine getirmesi gereken yükümlülüklerden bahseder.

Suç profilaksisi: Tıbbi ve sosyal yaklaşımlarla suçluluğa yol açan faktörleri azaltmak veya ortadan kaldırmak için gereken yöntemleri araştırır.

Kriminalistik (Bilimsel polislik): Suçluların belirlenmesi için kullanılan çeşitli bilimsel verileri araştırır ve uygular.

Tüm bu tanımları birleştirerek kriminoloji, suç denilen insan eylemlerini, suçun varlığını kanıtlayacak deliller bulunmasını, suçun sebep ve faktörlerini ve suça karşı korunmayı içeren birçok disiplini kapsayan bir bilim dalı olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla bu görüş suçta maddi delillerin bulunması ve değerlendirilmesi anlamına gelen kriminalistiki de içine alır.

Kriminolojiyi daha dar bir alanda tanımlayan görüş ise kriminalistik grubunu kriminolojinin kapsamı dışında tutar. Buna göre kriminalistik, olayların maddiyatının ortaya çıkarılması ve suça ait delillerin belirlenmesi ile ilgilenir ve bu açıdan da suçun bilimsel incelenmesi ile ilgisi yoktur.

Kriminalistik Nedir?

Kriminalistik Fransızca "la crime" kelimesinden türetilmiştir. Bilimsel polis metodları, suçluların bilimsel yöntemler kullanılarak tespit edilmesini ve suç olaylarının aydınlatılmasını içerir. Kriminalistik kriminolojinin bulgularından faydalanır ancak nitelik ve maksat açısından bu iki dal birbirinden ayrılır.

Kriminalistik bir bilim değil bir tekniktir ve fizik, biyoloji ve kimya bu tekniğin temelini teşkil eder. Kriminalistiğin kendi değişmez kanunları yoktur. Uygulanacak kurallar ve teknolojideki gelişmeler kriminal incelemelerde büyük değişiklikler meydana getirir.

Kriminalistik alanı suçlunun ortaya çıkarılmasını hedeflediği kadar, masumun hatalı yere suçlanmasını önlemeyi de hedefler. Kişinin suçlu olduğunun ispatı yöntemi tarih boyunca birçok değişiklik göstermiştir. İlk zamanlar ispat şeklinin en kolay yolu olan itiraf kullanılmış ancak bu yöntem insanlık için büyük bir utanç olan işkence uygulanmasını da beraberinde getirmiştir. Zamanla bu yöntemin ve kişilerin tanıklıkları ile sonuca gitmenin sayısız olumsuz sonuçları insanları yorma bağlı olmaksızın gerçeği ortaya çıkartacak bazı teknikler bulmaya itmiştir. 19.yy'ın sonlarına doğru bilim alanında ve teknolojideki gelişmeler suçla mücadelede yeni ufuklar açmıştır. Bu değişiklik kriminal bir olayın çözümünün laboratuvarlarda olabileceği düşüncesini doğurmuştur.

1930 senesinde meydana gelen Saint-Valentine olayında bir gangster çetesinin üyeleri başka bir çete tarafından, terkedilmiş bir garajda kurşuna dizilmişti. Bu olay Chicago halkı arasında ciddi bir panik yaşanmasına yol açmış ve polis üzerinde suçluların hemen bulunup cezalandırılmaları yönünde şiddetli baskı oluşmuştur. Olayı soruşturmakla görevlendirilen Albay Calvin H. Goddard bu amaçla ilk kriminal laboratuvarı kurmuştur. Günümüzde artık polisin laboratuardan yoksun olarak çalışamayacağı gelişen olaylardan açıkça anlaşılmaktadır.

Kriminalistik, olayla ilgili maddi delillerin bulunması ve bu delillerin ilgili kişilerle karşılaştırılması yolu ile olayın çözümlenmesini sağlarken, gelişmiş teknikler uygulayan laboratuvarlar ve konularında uzman bilirkişilerden faydalanır. Maddi delilleri incelemenin temel prensibi çok basittir. Bir kişi olay yerinden bir şey alır veya orada kendisinden bir şey bırakır. Bu nedenle olay yerini inceleyen uzmanlar, hangi maddi delilin ne şekilde olayı aydınlatacağı, nelerin delil özelliği olabileceği ve bu delillerin laboratuvarlara hangi koşullarda ulaştırılacağı konusunda fikir sahibi olmalıdır.

Kriminalistik Tekniğinin Tarihi

Kriminalistik tekniği, Avusturyalı bir avukat olan Hans Gross (1847-1915) ile anlam kazanmıştır. Hans Gross, gözlemci bir hakim olarak insanların tanıklıklarına güvenilmeyeceğini görmüş ve bu gerçeğin ışığında ispatın bilimsel yöntemlerle toplanması gerektiğini anlamıştı. Gross, 1891 yılında "Polis Tekniği" adlı kitabı yayınlamış, bu kitapta suç tespiti alanında herhangi yeni bir çalışma yapmamış, ancak farklı bilgi branşlarından delillerin değerlendirilmesine yönelik kullanılabilecek her şeyi bir araya toplamıştır.

Kriminalistik alanında adı geçen diğer bir ünlü kişi de Alphonse Bertillon'dur. (1853-1914) Bertillon, Paris Emniyet Müdürlüğünde suçlulara ait fişleri düzenleyen bunların düzensiz tutulduklarını fark etmiş ve bu fişlerle Paris'te her gün tutuklanan onca insanın karşılaştırılmasının mümkün olmadığını anlamıştır. Bu problemi nasıl çözeceğini düşünürken de antropometri denen basit ama kullanışlı ölçüm sistemini kurmuştur. Bertillon'un ölçüm sistemi, kişilerin fiziksel olgunluğa ulaştıktan sonra fiziksel ölçülerinin sabit kalacağı gerçeği üzerine kuruludur. Bu ölçümlerin bazıları (boy uzunluğu, kol açıklığı, oturma yüksekliği, kafa uzunluğu, sağ kulak genişliği, sol ayak uzunluğu, sol el orta parmak uzunluğu, sol el küçük parmak uzunluğu) suçlunun kimlik tespitini kolaylaştırmaktaydı. Bertillon sisteminde ayrıca önden ve profilden fotoğraflar ile birlikte saç ve göz rengi, çehre, vücuttaki herhangi bir yara izi, dövme ya da simetri anormalliği de kaydedilmekteydi. Bertillon kimlik tespiti alanında önemli bir atılım yapmıştır ve onun hassas çalışmalar sonucu kurduğu bu sistem övgüye değerdir.

Bertillonaj olarak bilinen fiziksel kimlik saptama yöntemi, zamanla Avrupa'nın büyük kısmı ve Birleşik Devletler'de kabul görmüştür. Ancak bu sırada Hindistan'da çok daha verimli bir kimlik tespiti metodunun şekillenmekte olduğunu kimse bilmiyordu. Hindistan'da idari memur olarak görev yapmakta olan İngiliz

William Herschel 1858'ten itibaren resmi belgelere kişilerin parmak izlerini alıyordu. Zaman geçtikçe bu izlerin hiçbirinin birbirine benzemediğini ve zamanla aynı kişinin parmak izinde bir değişiklik olmadığını fark etti. Aynı dönemde Henry Faulds da parmak izlerinin bireye özgü olduğunu fark etmiş ve Nature Dergisi'nin Ekim 1880 sayısında bu izlerin kişiye özgü olduğunu ve kimlik tespitinde kullanılabilirliğini dünyaya ilan etmişti. Parmak izleri doğal yaşlanmaya bağlı sebeplerle değişmediği gibi özellikle değiştirilmeye yönelik bazı işlemlerden de sonuç alınmamaktaydı. "D'aktiloskopi" ya da "Parmak izi ilmi"nin kurucularından Francis Galton mumyaların parşömenleşmiş derileri üzerinde yaptığı incelemelerde, bu izlerin ölümden beş yıl sonra bile değişmemiş olduğunu ispatlamıştı. Bu yöntemin geçerliliği çeşitli vakalarda ispatlandıktan sonra artık olaylarla ilgili tutuklanan kişilerden parmak izleri alınıp arşivlenmeye başlandı. Bugün artık otomatik parmak izi tanımlama sistemi (AFIS) ile olay yerinde elde edilen bir parmak izi bilgisayara kaydedilen arşiv parmak izleri ile derhal kıyaslanmakta ve saniyeler içinde bu parmak izinin kime ait olduğu çıkarılabilmektedir.

Günümüzde Kriminalistik

Suçluların kendini sürekli olarak geliştirdikleri günümüzde suçla mücadele yöntemlerinin de sürekli yeniliklere açık olması gerekmektedir. Bertillon'un antropometrisi ile başlayan bu süreç bugün birçok bilim dalının bir araya gelmesi ile çok farklı bir boyut kazanmıştır. Artık tıp doktorları, biyologlar, odontologlar, entomologlar, toksikologlar, kimyacılar, bilgisayar programcıları, fizikçiler ve hatta meteoroloji uzmanları gibi çok farklı dallarda çalışan kişiler suçların çözümlenmesi, suçluların yakalanması ve masumların serbest kalması için polis birimleri ile omuz omuza çalışmakta ve adalete hizmet vermektedir.

Bir olayda elde edilen mermi çekirdeklerinin, daha önceki olaylarda kullanıldığı saptanan silahlarla atılan mermi çekirdekleri ve bilgisayar ortamında tutulan arşivlerle kıyaslanması, herhangi bir belgenin sahte olup olmadığının veya belge üzerine sonradan bir ekleme yapıp yapılmadığının tespiti, olay yerinde bulunan iz miktardaki biyolojik materyalden DNA analiz yöntemleri ile kişinin kimlik tayininin yapılması, vücut sıvılarında bulunan iz miktardaki toksik maddenin varlığının ortaya çıkarılması, cesette bulunan böcek larva türleri ve polenlerin incelenmesiyle olayın geçtiği yerin ve ölüm zamanının tayin edilmesi, belli tarihte belli bir bölgedeki meteoroloji kayıtları göz önüne alınarak, bu bölgede olayın geçtiği ortamın gün ışığı, rüzgar, nem gibi açık hava şartlarını tespit edilmesine kadar son derece detaylı incelemeler yapılabilmektedir. Bu incelemelerin sonuçları, her biri konusunda uzman bilirkişilerce mahkemede açıklanıp olayın çözümlenmesine önemli katkıda bulunulur.

Ancak günümüzde suçlular da kriminalistiğin çalışma prensiplerini bilmekte ve olay yerinde kendileri aleyhine değerlendirilebilecek maddi delilleri bırakmamak için, kendilerince bazı yöntemler geliştirmektedir. Özellikle polisle oyun oynayan ve planlı cinayetler işleyen seri katiller bu konuda daha da uzmanlaşmıştır. Bunlar

olay yerinde onlardan kalan herhangi bir biyolojik bulgunun kendilerini yakalamak için yeterli olduğunu bilirler ve olay yerinde saçlarını bırakmamak için bone, parmak izlerini bırakmamak için eldiven kullanırlar. Bu durumda suçluların yakalanabilmesi için kriminalistik alanında tecrübesinden faydalanılan bilim adamları ve polis onlardan bir adım önde olmaları gerekir.

Amerika tarihinde otuzdan fazla cinayetle adından bahsettiren seri katil Ted Bundy tedbirli suçlulara oldukça iyi bir örnek teşkil eder. Ted Bundy bu konularda o kadar bilgili ve tedbirdir ki yakalandıktan sonra yapılan araştırmada kendi evinde bile parmak izi tespit edilememiştir. Kurbanlarını daha önce beraber olduğu ve evlenmek istediği kadını hatırlatan genç ve güzel kızlardan seçiyordu ve tecavüz ettikten sonra öldürüyor, olay yerinde suçu kendisinin işlediğini belli edecek kendine has karakteristik bazı izler bırakıyordu. Bir gün dedektifler yine Ted Bundy'nin tarzını anımsatan bir cinayet vakasını incelemeye gittiler. Beklenileceği gibi olay yerinde Ted'i suçlayabilecek ne bir parmak izi, ne de DNA analizine gidilebilecek bir biyolojik delil bulunamadı. Ancak dikkatli araştırmalar sonucu cesedin kalçasında oldukça iyi karakterize edilebilecek bir ısıruk izi bulundu. Olayın Ted Bundy tarafından gerçekleştirildiğine güçlü bir inancı olan polis onu yakalayıp, diş kalıbının alınması için izin çıkarttırdı. Kendisine rutin diş kontrolü olacağı söylenmesine rağmen bu konuları çok iyi bilen Bundy kendi dişlerini kırmaya çalıştıysa da görevliler tarafından buna engel olundu ve diş kalıbı alındı. Ted Bundy'den alınan diş kalıbı ile ölen kızın kalçasında bulunan ısıruk izi kıyaslandığında söz konusu izin Ted Bundy'e ait olduğu saptandı. Bu olay diş izlerinin ve düzenli diş kayıtları tutulmasının önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

Suç delillerinin incelenmesiyle ilgili en verimli ve popüler çalışmalar DNA analizleridir. Büyük bir hızla değişen ve gelişen analiz yöntemleriyle biyolojik örnek çok az veya bozunmuş bile olsa kimlik belirlemek mümkün olmaktadır. Kriminal alanda giderek daha yaygın olarak kullanılan DNA analizleri, suçun ve suçlunun ortaya çıkmasında, dolayısıyla toplumsal huzurun sağlanmasında büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

1. Dönmezer, S., "Kriminoloji", Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1994
2. Barnes E.H., Teeters N, K, "New Horizons in Criminology", Prentice-Hall, New York 1952
3. Clemens.,D.,W .The Art and Science of Criminal Investigation, 1998
4. Parry, E., "1886-1902 Paris Polis Kayıtlarına göre Bir Albüm Dolusu Cinayet". Oğlak Bilimsel Kitaplar, İstanbul 2000
5. Söylemez, A. "Kriminalistik ve Suç Yeri İncelemesi", İstanbul 1982
6. Zonderman, Jon, "Suç İzlerin Ötesinde", Phoenix Yayınevi, Ankara 2001

Felaket Kurbanlarının Kimliklendirilmesi (Disaster Victim Identification)

Felaket sonrası kurbanların kimliklerinin tespiti çalışmaları, şiddeti ve etkileri değişiklikler gösteren felaketlerde yaşamlar sona erdiğinde yapılması gereken tüm çalışmalar olarak tanımlanabilir.

Bu çalışmalar, sınırların kalktığı, ulaşımın kolaylaştığı günümüzde uluslar arası önem kazanmıştır.

Doğal felaketler, insan hatasından kaynaklanan veya teknolojik kaynaklı kazalar, terör olayları, adam kaçırma gibi olaylar ve toplu mezarların ortaya çıkarılmasından sonra kurbanların kimlik tespitinin yapılması bir insanlık hakkı olduğu gibi yasal, dini, kültürel boyutlar da taşır.

Büyük felaketlerde ölen insan sayısının fazla olması ve cesetlerdeki bozulma nedeniyle kimlik tespiti zor olduğundan, multidisipliner çalışma gerekmektedir. Bu ekiplerin kendi içinde oluşturulan grupların çalışmaları sonucunda toplanan ante mortem (AM) ve post mortem (PM) bilgilerin bir araya getirilmesi ile tüm cesetlerin kimliğinin tespiti mümkün olabilmektedir.

Sınırların kalktığı, ulaşımın kolaylaştığı ve arttığı günümüzde kurbanların hepsi felaketin gerçekleştiği ülkenin vatandaşları olmamaktadır. Bu nedenle kimliklendirme çalışmaları uluslar arası önem kazanmıştır. Özellikle uçak kazaları ve terör olaylarında olduğu gibi ölenler arasında başka bir ülkenin vatandaşlarının olması durumunda ilgili ülke, vatandaşının kimlik tespitinin ve cenazesinin gönderilme işlemlerinin tam ve uygun olarak yapılmasını talep etmektedir. Bu durumda bu işlemlerin sorumluluğunu üstlenmek, ilgili ülkeleri bilgilendirmek ve gereken çalışmaları yapmak gerekmektedir. Bu, gerek ölenlerin yakınları gerekse ilgili ülke tarafından tazminat davası açılmasını engelleyecek, dolayısıyla maddi kaybı önlerken ülkenin saygınlığını da koruyacaktır.

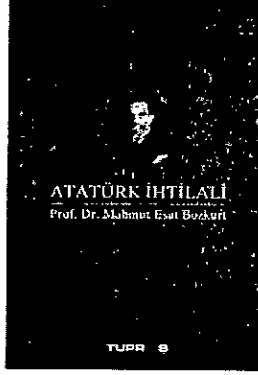
Türkiye' de felaket sonrası kimliklendirme çalışmalarını yapmak üzere organize olmuş bir ekip yoktu. 2003 yılı haziran ayının ortalarında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı ile Emniyet Genel Müdürlüğü Suç Araştırmaları ve Soruşturması Eğitim Merkezi (SASEM) ilk DVI ekibini kurmuşlardır.

ATATÜRK İHTİLALI

Prof.Dr.Mahmut Esat Bozkurt,

TÜPRAŞ, İstanbul 2003

TÜPRAŞ tarafından yayınlanan kitabın ilk sayfasında Mahmut Esat Bozkurt'un şu sözleri yer alıyor: "Gerçekleri bunlar aleyhimize de olsa olduğu gibi ortaya koymak bizim belli başlı gücümüzdür. Saklamak, korkmak yalnız zayıfın huyudur."

Bozkurt bu sözlerle içinde yer aldığı; Adalet Bakanı olarak yükünü çektiği devrimin önderinin ve ekibinin önemli bir ilkesini de gözler önüne sermiş oluyordu. "Nitelikli hukuk ve tarih kültürüne sahip liberal demokrat" diye nitelenen Bozkurt, "Atatürk ihtilali" adını verdiği büyük değişimin iki çekici gücünden birini, adaleti, diğeri eğitimidir, çağdaş yasalarla yeniledikten sonra "Türk ihtilalinin hak tarihi" dediği "inkılap tarihi"ni önderinin gözetiminde yazıyor ve okutuyordu.

Kitabın önsözünü Prof.Dr. Cahit Tanyol yazmış. Tanyol, Atatürk'ü paradoksal duygular içerisinde tanımlamış. Bakın neler diyor: "Gerek ilerici ve gerek gerici, gerek sağcı ve gerekse solcu, gerek sosyalist veya komünist ve gerekse sömürge demokrasilerinin savunucuları olsun, tümü, Atatürk'ü ele aldığı zaman, onun düşünce ve hareketlerinden kendi lehlerine bazı deliller bulmaya çalışmakta birleşmiş bulunuyorlar.(...) Daha başka bir deyimle, her sosyal ve politik eğilim onu kendi safında görmek ve göstermek kaygısındadır. "Atatürk'ü övenlerin ve yerenlerin, onu kendi çıkarları uğruna bir araç olarak kullananların varmış oldukları yargıları şöyle bir gözden geçirecek olsak, karşımıza birbirini

Her sayımızda TBB kitaplığına gönderilen kitap ve dergilerin kısa bir tanıtımı yapılacaktır. Bu sayıda TÜPRAŞ tarafından basımı yaptırılan Türk devriminin unutulmaz Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt'un "Atatürk İhtilali" adlı kitabını armağan eden DEÜ Hukuk Fakültesi Dekanı Prof.Dr.Hakan Pekcanitez'e, adli tıp dergileri ile hukuk dergilerini gönderen dost ve meslektaşlarımıza teşekkür ediyoruz.

"Hukuk", "hukuk devleti" ve "hukukun üstünlüğü" savaşımında ve yerleşmesinde,"hukuk kültürü"nü gelişip yaygınlaştırılmasında, sadece hukuku düşünerek el ele, omuz omuza birlikte yürüyebilme dileğiyle...

tutmayan, birbirine aykırı renklerle örülmüş bulanık ve anlamsız bir insan portresi çıkar. Sanki bu insanlar, onun gerçek yönünü aydınlığa kavuşturmak için değil de onu daha bulanık hale getirmek için söz birliği yapmışa benziyorlar."

Tanyol, Bu bağlamda Mahmut Esat Bozkurt'u da tanımlıyor: "Mahmut Esat gibi gerçekten Atatürk'e inanmış birkaç kişi bir yana itilecek olursa, kasidedilik, dalkavukluk bir yerde hayranlık maskesine bürünerek ortaya çıkıyor."

Bu sözlerde gerçek payı olmakla birlikte Atatürk hakkında konuşan herkesi zannedilmeye bırakacak bir toptancılık görünüyor. Tanyol, Mahmut Esat Bozkurt'ın kitabının iki yönden önemi bulunduğunu söylüyor. "Birincisi, kitaptaki fikir ve görüşlerin Atatürk'ün tasvibinden geçmiş olmasıdır. Yazarın, çeşitli politik doktrinler karşısında almış olduğu özgür ve namuslu davranış, Türk devrimlerine temel aranırken, yasak fikir bölgelerinin asla söz konusu olamayacağına açığa vurmaktadır... Eserin ikinci yanı, Türkiye Cumhuriyetinin ve onun devrimlerinin objektif ve bilimsel her türlü eleştiriyeye açık olmasıdır."

Gündemden hiç düşmemiş Atatürk'ü, Kemalizmi anlamamız için çok önemli bir hukukçunun, bu çok önemli eserini mutlaka okumak, tartışmak ve tanımak gerekiyor.

İçimizdeki Hapishane LABİRENTİN SONU

Aytekin Yılmaz, İletişim, İstanbul
2003

Ülkemizde ceza ve tutukevleri her zaman gündemin ön sıralarında yer almıştır. Cezaevleri gerçeği bilinmeden, tartışılmadan sadece görüntülerden esinlenerek düşünce üretimi cezaevleri sorununu dramatik boyutlara taşımıştır.

Cezaevleri sorunun bir boyutunda, çağdaş ceza infaz hukukundan habersiz politikacı ve yöneticilerin dediğim-dedik uygulamaları ve politikaları yer almaktadır. "Hayata dönüş" olarak nitelenen operasyonlarla devletin güvencesi altında bulunan kişiler hayatlarından olmuş; kolları, bacakları iş makinelerinin altında ezilmiştir.

Diğer yanda cezaevlerinde yaşanan olaylar bilinmeden soyut çözüm önerileri ile "içeridekiler" anlamsız bir savaşıma sürüklenmiştir. Sağduyulu yaklaşılınca sorunların nasıl çözüldüğüne en iyi örnek "tek tip elbise" krizinde yaşanmıştır. 1980 ortamında cezaevlerinde tek tip elbise giydirilen "sanıkların" direnişini tek başına Ali Sirmen'in bir yazısı çözmüştür. Sirmen, cezaevlerindeki kötü koşullara dikkat çekmek için başlatılan ve pek çok kişinin mağdur olduğu direnişin simgesinin iyi tespit edilmediğini, tek tip elbisenin infaz rejiminin en doğal sonucu olduğunu söyleyerek direnişçileri sağduyuya davet etmiş ve direniş sönmüştür.

Aytekin Yılmaz, dokuz buçuk yıl gibi uzun bir süre yattığı cezaevlerinin içyüzü-

nü, hükümlüler, örgütlenmeleri hakkında bilgiler vererek ve olaylar anlatarak göler önüne sermektedir.

Anılarda tek noksan, cezaevi yönetimlerinin anlayış ve davranışlarını aynı duyarlılıkla sergilememiş olmasıdır. Yazar, belki de bunu karanlıkta kalmış, pek az ürün verilmiş boyutu ortaya koymak için bu yolu seçmiştir.

Cezaevi sorunlarıyla ilgilenen herkesin, özellikle de hukukçuların mutlaka okumaları gerekli bir kitap olarak not ediyoruz.

Hukuk Dergileri

- **AÇIK SAYFA.** Başarılı bir yayın hayatından sonra bir süre yayımına ara veren dergi yeni dönemde ikinci sayısını Haziran ayında çıkardı. Bir yıllık abone bedeli 24.000.000.- TL olan derginin yönetim adresi şöyledir: Asmalı Mescid Mahallesi Şeyh Bender Sokak Çiçek Han Nu. 5/10, 80050 Beyoğlu-İstanbul.
- **DOSYA.** Üçüncü sayısını Temmuz sonunda çıkaran DOSYA değişik kapak ve sayfa düzenlemesi ile gündemi iyi takip eden hukuk dergilerinden biri olarak görünmektedir. Dergi'nin yazışma adresi: Asmalı Mescit sokak No.41-14, Tünel-Beyoğlu-İstanbul'dur.
- **GÜNEŞİĞİ.** Beşinci sayısını gördüğümüz dergi, güncel hukuk sorunlarıyla ilgili makaleleri, güncel hukuk olaylarına bakış açısıyla ilgi çekici türde bir yayın olarak yaşamını sürdürmektedir. Bu arada Dergi'nin üç aylık bir hukuk dergisi çıkarma hazırlığı içerisinde olduğunu da öğrenmiş bulunuyoruz. Yayın hayatında başarılar dilediğimiz GÜNEŞİĞİ Dergisi'nin yazışma adresi: İstiklal Caddesi Mis Sokak No.18/2, Beyoğlu/İstanbul.

• **TRABZON BAROSU DERGİSİ.**

On sekiz yılda altı sayı çıkabilen Trabzon Barosu Dergisi, yeni döneminde ikinci sayısını çıkardı. Tıbbi Kayıtların Tutulması ve Hukuki Sorumluluk, DNA'nın Kanıt Olarak Kullanılması, Soykırım Suçu gibi özgün konularda makaleler yayımlanan dergide Trabzon Barosu'nun Adalet Akademisi ve Noterlik Kanunları tasarıları hakkındaki görüşleri de yer alıyor. İletişim: Tel-Faks:0462 223 58 00, E.Posta: baro@trabzon-barosu.org. Dergi'ye ayrıca www.trabzonbarosu.org.

- **LEGAL.** 2003 yılı ocak ayında ilk sayısı çıkan dergi, 7'nci sayısını çıkardı. Yargıtay ve Danıştay kararları, hukuk haberleri, makaleler içeren Dergi'ye ancak abone olunarak ulaşmak mümkün. Adres:Bahariye Cad.Çam Apt.63/ D.5, Kadıköy / İstanbul

Adli Tıp Dergileri

- **ACİL TIP DERGİSİ.** "Acil Tıp Derneği"nin bilimsel yayını olan derginin editörlüğünü Prof.Dr.İ.Hamit Hancı ile Prof.Dr.Rıfat Tokyay yapmaktadırlar.

Yılda dört defa yayınlanacak derginin e-mail adresi info*logos.com.tr olup **ADLİ TIP**'la ilgilenen meslektaşlarımıza yararlı olabilecektir.

- **ADLİ BİLİMLER DERGİSİ.**

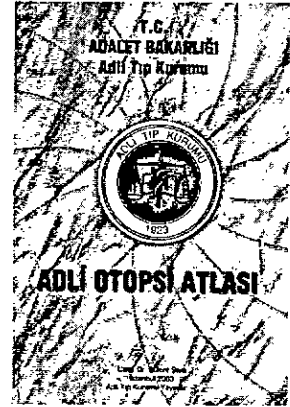
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi ve Seçkin Yayıncılık A.Ş. tarafından çıkarılan derginin editörlüğünü Prof.Dr.Hamit Hancı yapmaktadır. 5.Adli Bilimler Sempozyumu, Çocuk ve

Ergenlerde İntihar Girişimi ve Risk Faktörleri, Cinsel Şiddet İçeren Suçlarda Motivasyon ve Fantezi, Adli Bilimlerde Güncel Gelişmeler ve Çehrede Sabit Eser ve Çehrenin Daimi Değişikliği, Av Tüfeği ile Meydana Genel Yaraların Özellikleri gibi ilgi çekici başlıklar bulunmaktadır.

• **ADLİ OTOPSİ ATLASI.**

T.C. Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu Yayınları-7, İstanbul 2003. Editör: Uzm. Dr. Bülent Şam, 272 sayfa, 15.000.000

Adli Tıp Kurumu yayınlarından çıkan Adli Otopsi Atlası;

Kimliklendirme, Dış Muayene, Ölümün Belirtileri, Kesici-Delici Alet Yaraları, Ateşli Silah Yaraları, Mekanik Asfiksiler, Yeni Doğan ve Çocuk Ölümleri, Elektrik Ölümleri, Yanığa Bağlı Ölümler, Patlamaya Bağlı Ölümler, Suda Boğulma, Künt Travma Yaraları, Bölgesel Yaralanmalar, Trafik Kazaları, Organ Patolojileri, Hayvan Isırıkları ana başlıkları altında düzenlenmiş 16 bölümden oluşuyor. Atlasla yer alan fotoğrafların tamamı renkli baskı, ayrıca resimlerle ilgili kısa açıklamalar da bulunuyor. Kuşkusuz bu da, görüntülerin daha iyi anlaşılmasını sağlıyor. Ülkemizde atlas olarak hazırlanmış, postmortem incelemelerle ilgili geniş bir görsel kaynak oluşturması açısından "Adli Otopsi Atlası"nın sadece adli tıp uzmanları ve araştırma görevlileri için değil, aynı zamanda bu alanda çalışan diğer hekimler, hukukçular, polis ve jandarma çalışanları için de yararlı olacağına inanıyorum.(Uzm.Dr.Burcu Eşiyok)

Türkiye Barolar Birliği Dergisi'nin iki aylık hazırlık sürecinde, Resmi Gazete'de yayımlanmış bulunan yasalar, tüzükler ve yönetmelikler, Resmi Gazete yayımlanma tarih ve numarası ile yayımlanacaktır.

Bunlardan yargı ile ilgili olanlarla, meslektaşlarımız için hemen gerekli olabileceğini düşündüklerimizin metinlerine **Ekler** bölümünde yer verilecektir.

Bütün Dergi için olduğu gibi bu bölüm de ihtiyaçlarınıza ve isteklerinize göre şekillenecektir.

YASALAR

R.G. 1 Temmuz 2003 /25155

- 4905 Devlet Memurları Kanunu ile Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
- 4906 Ticaret Gemilerinde Çalışan Kaptanlar ve Gemi Zabitlerinin Meslekî Yeterliliklerinin Asgarî İcaplarına İlişkin 53 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun
- 4907 Mürettebatın Gemide Barınmasına İlişkin 92 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun
- 4908 Gemiadamlarının Sağlık Muayenesine İlişkin 73 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun
- 4909 Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununa Bir Ek Madde Eklenmesi Hakkında Kanun
- 4910 Gümrük Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun
- 4912 Eski Yugoslavya'da İşlenen Bazı Suçların Kovuşturulması Hakkında Kanun
- 4913 11 Nolu Protokol ile Değişik İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Koruma Avrupa Sözleşmesine Ölüm Cezasının Kaldırılmasına Dair Ek 6 Nolu Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun

R.G. 5 Temmuz 2003/25159

- 4904 Türkiye İş Kurumu Kanunu
- 4914 Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Hırvatistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Sağlık Alanında İşbirliğine Dair Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun

R.G. 9 Temmuz 2003/25163

4911 Sivil Hava Araçları Üçüncü Şahıs Malî Mesuliyet Sigortasının Ticarî Olarak Temin Edilemeyen Kısımının Devlet Garantisi ile Karşılanması Hakkında Kanun

R.G. 10 Temmuz 2003/ 25164

4917 Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

R.G. 11 Temmuz 2003/25165

4915 Kara Avcılığı Kanunu

4918 Doğal Gaz Piyasası Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun

R.G. 12 Temmuz 2003/ 25166

4920 Türkiye Cumhuriyeti ile Ukrayna Arasında Hukukî Konularda Adli Yardımlaşma ve İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun

4921 Türkiye Cumhuriyeti ile Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi Genel Müdürlüğü Arasında Arsa Tahsisi Hakkında Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun

4922 Türkiye Cumhuriyeti ile Çek Cumhuriyeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşmasının ve Eki Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun

4923 Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İran İslam Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Gelir ve Servet Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun

R.G. 15 Temmuz 2003/25169

4919 Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

R.G. 19 Temmuz 2003/25173

4916 Çeşitli Kanunlarda ve Maliye Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

4925 Karayolu Taşıma Kanunu

4926 Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu

4928 Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (6.Uyum paketi diye nitelenen yasanın tam metni için *Ekler* bölümüne Bk.)

R.G. 22 Temmuz 2003/25176

4927 Bayındırlık ve İskân Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

4929 Yargıtay Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun

yasalar, tüzükler, yönetmelikler

- 4930 Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Bangladeş Halk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun
- 4931 Türkiye Cumhuriyeti ile Slovenya Cumhuriyeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması ve Eki Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun
- 4932 Türkiye Cumhuriyeti ile Sudan Cumhuriyeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun
- 4933 Karayolu Taşımacılığında Çalışma Saatleri ve Dinlenme Sürelerine İlişkin 153 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun
- 4934 Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun
- 4935 İş Kazalarının Önlenmesine (Gemiadamları) İlişkin 134 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun
- 4936 Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesini Değiştiren Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun
- 4937 M483-I.C.M. Mermisinin Avrupa'da Ortak İmali İçin Endüstriyel Organizasyonun Lider Firması ile Sözleşme Yapılması İsteği ile İlgili Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini Temsilen Milli Savunma Bakanı ve Hollanda Krallığı Hükümetini Temsilen Milli Savunma Bakanı Arasında 2 Eylül 1991 Tarihinde İmzalanmış Olan Mutabakat Muhtırasının Bir Numaralı Değişiklik Ekinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun
- 4938 Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Letonya Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması ve Eki Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun
- 4939 Gemiadamlarının Ulusal Kimlik Kartlarına İlişkin 108 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun
- 4940 Gemiadamlarının Yıllık Ücretli İznine İlişkin 146 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun
- 4941 Gemiadamlarının Ülkelerine Geri Gönderilmesine İlişkin 166 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun
- 4942 Gemiadamlarının Hastalanması, Yaralanması ya da Ölümü Halinde Armatörün Sorumluluğuna İlişkin 55 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun

- 4943 Gemilerde Mürettebat İçin İaşe ve Yemek Hizmetlerine İlişkin 68 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun
- 4944 Gemi Aşçılarının Meslekî Ehliyet Diplomalarına İlişkin 69 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun
- 4945 Gemiadamlarının Sağlığının Korunması ve Tıbbî Bakımına İlişkin 164 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun
- 4946 Liman İşlerinde Sağlık ve Güvenliğe İlişkin 152 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun
- 4948 Devlet Mezarlığı Dışında Defnedilen Bazı Devlet Büyüklerinin Mezarları Hakkında Kanun

R.G. 24 Temmuz 2003/25178

- 4924 Eleman Temininde Güçlük Çekilen Yerlerde Sözleşmeli Sağlık Personeli Çalıştırılması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
- 4947 Sosyal Güvenlik Kurumu Teşkilâtı Kanunu

R.G. 29 Temmuz 2003/25183

- 4950 Su Ürünleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
- 4951 15.5.2002 Tarihli ve 4756 Sayılı Kanunun Geçici 1 inci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun
- 4952 Ticarî İşletme Rehni Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
- 4953 Güneydoğu Avrupa Çokuluslu Barış Gücü Anlaşmasına 4 üncü Ek Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun

R.G. 30 Temmuz 2003/25184

- 4949 İcra ve İflâs Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun(Yasanın tam metni için *Ekler* bölümüne Bk.)
- 4955 Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması ile Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun

R.G. 31 Temmuz 2003/25185

- 4954 Türkiye Adalet Akademisi Kanunu

R.G. 6 Ağustos 2003/25191

- 4958 Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu
- 4959 Toplum Kazandırma Kanunu

yasalar, tüzükler, yönetmelikler

- 4961 Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
- 4968 540 Sayılı Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararıyla Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
- 4970 Bazı Kanunlarda ve 190 Sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararıyla Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
- 4972 Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı Arasında Temel Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun

R.G. 7 Ağustos 2003/25192

- 4962 Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Vakıflara Vergi Muafiyeti Tanınması Hakkında Kanun
- 4963 Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (7.Uyum paketi diye adlandırılan yasanın tam metni için *Ekler* bölümüne Bk.)
- 4966 Bazı Kanunlarda ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararıyla Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

R.G. 12 Ağustos 2003/25197

- 4969 Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararılarla Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

R.G. 15 Ağustos 2003/25200

- 4964 Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
- 4971 Bazı Kanunlarda ve Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararıyla Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

TÜZÜKLER

R.G. 10 Ağustos 2003/25195

- 2003/5960 Türk Medeni Kanununun Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzük

YÖNETMELİKLER

R.G. 1 Temmuz 2003 /25155

- 2003/5791 Milli Eğitim Bakanlığı Yönetici Atama,Değerlendirme, Görevde Yükselme ve Yer Değiştirme Yönetmeliğinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik
- Özel Beden Eğitimi ve Spor Tesisleri Yönetmeliğinin 6 ncı ve 7 nci Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

yasalar, tüzükler, yönetmelikler

- Suni Tohumlama, Tabii Tohumlama, Ovum ve Embriyo Transferi Faaliyetlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Tel Halatların, Zincirlerin ve Kancaların Belgelendirilmesi ve İşaretlenmesi ile İlgili Yönetmelik (73/361/AT)
- İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 8 inci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Dokuz Eylül Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik
- Dokuz Eylül Üniversitesi Yaz Öğretimi Yönetmeliğinin 9 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik
- Mersin Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Lisans Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin 21 inci ve 30 uncu Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

R.G. 2.7.2003 / 25156

- Sualtı sporları, Cankurtarma, Sukayağı ve Paletli Yüzme Federasyonu Aletli Dalış Yönetmeliği
- Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Öğretmenlerinin Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

R.G. 3.7.2003 / 25157

- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü Kontrolörleri, Atama, Görev ve Yetki Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Elektrik Piyasası Müşteri Hizmetleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik
- Akdeniz Üniversitesi Antalya Devlet Konservatuvarı Hazırlayıcı Birim (Lise Devresi) Eğitim-Öğretim Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği
- Ankara Üniversitesi Yabancı Dil Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinin 20. nci Maddesinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik

Yasalar, Tüzükler, Yönetmelikler

- Atılım Üniversitesi Öğrenci Kayıt - Kabul Önlisans ve Lisans Eğitim – Öğretim Sınav Yönetmeliği'nin 24 üncü Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik
- Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik
- Dumlupınar Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi Yönetmeliği
- Fırat Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin 20 nci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Hacettepe Üniversitesi Yaz Dönemi Hazırlık Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

R.G. 4.7.2003 / 25158

- Uludağ Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Lise Devresi Yönetmeliği

R.G. 5.7.2003 / 25159

- Subay Sicil Yönetmeliğinin 3 üncü ve 40 ıncı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Astsubay Sicil Yönetmeliğinin 3 üncü ve 36 ncı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Karayolları Trafik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Genel Müdürlüğü Görevde Yükselme Yönetmeliğinin Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

R.G. 6.7.2003 / 25160

- Santraç Hakem Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Zirai Karantina Yönetmeliği

R.G. 7.7.2003 / 25161

- İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Müzik ve Bale İlköğretim Okulu Yönetmeliği

R.G. 8.7.2003 / 25162

- Hâkimler ve Cumhuriyet Savcıları Hakkında Uygulanacak Atama ve Nakil Yönetmeliğinin Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

R.G. 10.7.2003 / 25164

- Adalet Bakanlığı Memur Sınav, Atama ve Nakil Yönetmeliği(Yönetmeliğin tam metni için *Ekler* bölümüne Bk.)
- Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

R.G. 11.7.2003 / 25165

- Eşyanın Tercihli Menşeinin Tespiti Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Gemi ve Deniz Araçlarının İnşası, Tadilatı, Bakım-Onarımlarında Uygulanacak Hususlara İlişkin Yönetmeliğe Geçici 2 ve 3 üncü Maddelerin Eklenmesine Dair Yönetmelik
- Adnan Menderes Üniversitesi Ön Lisans ve Lisans Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin 15 inci ve 21 inci Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik
- Adnan Menderes Üniversitesi Yaz Okulu Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinin 2 nci Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik
- Maltepe Üniversitesi Kuruluş ve Teşkilat Yönetmeliğinin 17 nci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Önlisans, Lisans Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin 26 ncı Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik
- Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin 13 üncü ve 20 nci Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

R.G. 12.7.2003 / 25166

- KOSGEB Destekleyiciler Yönetmeliği
- Doçentlik Sınav Yönetmeliğinin 9 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

R.G. 13.7.2003 / 25167

- Gençlik Merkezleri Yönetmeliği
- Cumhuriyet Üniversitesi Önlisans ve Lisans Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin 3 üncü Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Muğla Üniversitesi Önlisans ve Lisans Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin 14 üncü Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

R.G. 14.7.2003 / 25168

- Trakya Üniversitesi Arşiv Hizmetleri Yönetmeliği

R.G. 15.7.2003 / 25169

- Antrenör Eğitim Yönetmeliğinin 6 ncı Maddesinde Değişiklik Yapılması ve Ek Madde Eklenmesine Dair Yönetmelik
- Belirli Motorlu Araç Sınıflarının ve Römorklarının Frenleme Düzenekleri ile İlgili Tip Onayı Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (71/320/AT)

yasalar, tüzükler, yönetmelikler

R.G. 16.7.2003 / 25170

- Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Personeli Görevde Yükselme Yönetmeliği
- Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü Personelinin Görevde Yükselme ve Atama Esaslarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik
- Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik
- GSM Telefon Aboneliğine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik
- Akdeniz Üniversitesi Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin 15 inci ve 18 inci Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Akdeniz Üniversitesi Zorunlu Yabancı Dil Hazırlık Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin 9 uncu ve 10 uncu Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

R.G. 17.7.2003 / 25171

- Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik
- Ege Üniversitesi Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinin 15 inci ve 20 nci Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yönetmeliği

R.G. 18.7.2003 / 25172

- İki veya Üç Tekerlekli Motorlu Araçların Bazı Aksam ve Özellikleri ile İlgili Tip Onayı Yönetmeliği (97/24/AT)
- Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi Kadrolu Personel Sicil Amirleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi Sözleşmeli Personel Sicil Amirleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

R.G. 19.7.2003 / 25173

- Elektrik Piyasası Şebeke Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik
- Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik
- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Makina Mühendisleri Odası Mekanik Tesiilat Hizmetleri Uzmanlık ve Belgelendirme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

R.G. 20.7.2003 / 25174

- Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü Personeli Atama ve Görevde Yükselme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

- Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin 42 nci Maddesinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik
- Kırıkkale Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Merkezi (Tıp Fakültesi Hastanesi) Yönetmeliğinin 5 inci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

R.G. 21.7.2003 / 25175

- Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik
- Gazi Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yönetmeliğinin 8 inci ve 9 uncu Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin 17 nci Maddesinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik
- Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Hakkında Yönetmelik

R.G. 22.7.2003 / 25176

- Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin 19, 21 ve 23 üncü Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik

R.G. 23.7.2003 / 25177

2003/5831 Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Spor Müşavirleri Atanma ve Çalıştırma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

- Üniversitelerde Akademik Teşkilat Yönetmeliğinin 18 inci Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik
- Cumhuriyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği

R.G. 24.7.2003 / 25178

- Subay Sicil Yönetmeliğinin 26 ncı Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları İnceleme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Adnan Menderes Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik

R.G. 25.7.2003 / 25179

- Motorlu Araçların ve Römorklarının Kapılarının Özelliklerine İlişkin Tıp Onayı Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (98/90/AT ve 2001/31/AT ile Değişik 70/387/AT)
- Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü Personelinin Görevde Yükselme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

yasalar, tüzükler, yönetmelikler

- Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarının Onaylanması, Kabulü ve Uygulanmasına İlişkin Genel Şartlar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik
- Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma Projeleri Hakkında Yönetmeliğin 8 inci Maddesinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik
- Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin Ek 1 inci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisans Eğitim-Öğretim Süresiyle Sınav ve Değerlendirme Esaslarına İlişkin Yönetmelik
- Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yaz Öğretimi Yönetmeliği
- Abant İzzet Baysal Üniversitesi Önlisans Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği

R.G. 26 Temmuz 2003/25180

- Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği

R.G. 28 Temmuz 2003/25182

- Ortak Transit Yönetmeliği

R.G. 29 Temmuz 2003/25183

- Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Bölümü Zorunlu Hazırlık Sınıfı Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği
- Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği

R.G. 30.7.2003/25184

- Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği

R.G. 31.7.2003/25185

2003/5904 Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Daimi Kadrolarına İlk Defa İşçi Olarak Alınacaklar Hakkında Uygulanacak Sınav Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

- Türkiye Cumhuriyeti ile Hırvatistan Cumhuriyeti Arasındaki Serbest Ticaret Anlaşmasına İlişkin EUR.1 Dolaşım Sertifikaları Yönetmeliği
- Eşyanın Tercihli Menşeinin Tespiti Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Bağ-Kur Sigortalılarının Başvurma Usulleri ile Uymak Mecburiyetinde Oldukları Esaslar ve Tescille İlgili İşlemler Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Taşra Teşkilatı Görev, Yetki, Sorumluluk ve Çalışma Esasları Yönetmeliğinin 4 üncü Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik

- Milli Produktivite Merkezi Uzman Yardımcılığı ve Verimlilik Uzmanlığı Sınav Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Millî Produktivite Merkezi Organlar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Milli Produktivite Merkezi Personel Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Yönetmeliğine İki Geçici Madde Eklenmesine Dair Yönetmelik
- Eti Holding A.Ş. Genel Müdürlüğü Sözleşmeli Personel Sicil ve Başarı Değerlemesi Raporu Vermeye Yetkili Amirler Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Eti Holding A.Ş. Genel Müdürlüğü Sözleşmeli Personel Disiplin Kurulları ve Disiplin Amirleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

R.G. 3 Ağustos 2003/25188

- Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Tıp Fakültesi Yandal Uzmanlığı Eğitim ve Sınav Yönetmeliğinin 4 üncü Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Hazırlık Eğitimi Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik

R.G. 4 Ağustos 2003/25189

- Emniyet Teşkilatı Sağlık Şartları Yönetmeliği
- Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Lisans Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği
- Atatürk Üniversitesi Bayburt Eğitim Fakültesi Lisans Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği
- Adnan Menderes Üniversitesi Önlisans ve Lisans Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin 4 üncü ve 21 inci Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Dumlupınar Üniversitesi Önlisans Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği

R.G. 5 Ağustos 2003/25190

- Pamuk Ekilişlerinde Zararlı Olan Pembekurt (*Pectinophora Gossypiella* Saund.) (*Lepidoptera: Gelechiidae*) Hakkında Yönetmelik
- Sakarya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 4 üncü ve 28 inci Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik
- Kocaeli Üniversitesi Yabancı Dil Hazırlık, Yabancı Dil Destek ve Yabancı Dil Tamamlama Programları Yönetmeliğinin 18 inci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

yasalar, tüzükler, yönetmelikler

R.G. 7 Ağustos 2003/25192

2003/5923 Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) ile Çalışan Motorlu Taşıtlar İçin İkmal İstasyonlarının Kuruluş, Denetim, Emniyet ve Ruhsatlandırılma İşlemlerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

2003/5959 Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik Yürürlüğe Konulması Hakkında Karar

- Futbolda Müşterek Bahis Oyunları Hasılatının Oluşumu ve Dağıtım Şekli Hakkında Yönetmeliğin 4 ve 7 nci Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü Personelinin Görevde Yükselme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Uludağ Üniversitesi Kredili Önlisans ve Lisans Öğretim Yönetmeliği
- Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yaz Yarıyılı Öğretimi Yönetmeliği

R.G. 8 Ağustos 2003/25193

2003/5891 Karayoluyla Uluslararası Yolcu ve Eşya Taşımaları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

- Tekerlekli Tarım veya Orman Traktörlerinin Devrilmeye Karşı Koruma Çerçevesi ile İlgili Tip Onayı Yönetmeliğinde (Statik Deney) Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (79/622/AT)

R.G. 10 Ağustos 2003/25195

- Tekerlekli Tarım veya Orman Traktörlerinin Devrilmeye Karşı Koruma Çerçevesi ile İlgili Tip Onayı Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (77/536/AT)
- İstanbul Üniversitesi Ormancılık Meslek Yüksekokulu Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Önlisans-Lisans Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Geçici 1 inci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik

R.G. 11 Ağustos 2003/25196

- Trakya Üniversitesi Lisans Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği
- Trakya Üniversitesi Devlet Konservatuarı Lisans Öğretim ve Sınav Yönetmeliği
- Trakya Üniversitesi Sağlık Yüksekokulları Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği
- Trakya Üniversitesi Meslek Yüksekokulları Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği

R.G. 12 Ağustos 2003/25197

- Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu İnsan Kaynakları Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

R.G. 13 Ağustos 2003/25198

- Akdeniz Üniversitesi Sağlık Araştırma ve Uygulama Merkezi (Hastane) Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Akdeniz Üniversitesi İsteğe Bağlı Yabancı Dil Hazırlık Eğitim-Öğretimi ve Sınav Yönetmeliğinin 10 ve 11 inci Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Gaziantep Üniversitesi Meslek Yüksekokulları Eğitim-Öğretim Süresi ile Sınav ve Değerlendirme Esaslarına İlişkin Yönetmeliğin 17 nci Maddesinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik
- İstanbul Üniversitesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu Lisans Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik
- İzmir Ekonomi Üniversitesi Öğrenci Kayıt Kabul İşleri Yönetmeliğinin 18 inci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- İzmir Ekonomi Üniversitesi Lisans Eğitim-Öğretim Süresiyle Sınav ve Değerlendirme Esaslarına İlişkin Yönetmeliğin Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- İzmir Ekonomi Üniversitesi Yaz Öğretimi Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- İzmir Ekonomi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinin 14 ve 21 inci Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- İzmir Ekonomi Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinin 10 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Kocaeli Üniversitesi (KOÜ) Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 14 üncü Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

R.G. 14 Ağustos 2003/25199

- Dokuz Eylül Üniversitesi Önlisans ve Lisans Öğretim ve Sınav Çerçeve Yönetmeliği
- Gazi Üniversitesi Avrupa Birliği Araştırma ve Uygulama Merkezi Yönetmeliği
- Gazi Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi Yönetmeliği

R.G. 15 Ağustos 2003/25200

- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

sorunlarının çözümü konusunda önemli bir adım olacağını da kaydetti.

Şahin Mengü, Türkiye Barolar Birliği Başkanı Avukat Özdemir Özok'un Cumhurbaşkanı tarafından atandığı Anayasa Mahkemesi üyeliği görevinden çekilmesi konusundaki soruya ise, "Bu görevi iade etmek sayın başkanımın takdiri-dir. Hakikaten, Türkiye'de örneği nadir olan büyük bir olaydır" diyerek yanıtladı.

• **"KAMUOYUNCA "SİVAS KATLİAMI" OLARAK BİLİLEN VE NİTELİĞİ İTİBARIYLA DEMOKRATİK, LAİK CUMHURİYET'E BAŞKALDIRI OLUŞTURAN 2 TEMMUZ 1993 OLAYLARINA İLİŞKİN YARGILAMA SÜRECİNİN SONUNA GELİNMEŞ BULUNMAKTADIR.**

35 insanımızın yakılması ile sonuçlanan ve bir o kadarının da ölümden kıl payı döndüğü bu trajik olayın başından bugüne değin, duraksamadan ve yılmınlığa düşmeden hukuksal müca-delesini sürdüren hukukçuların bu davada gösterdikleri vakar ve özen her türlü övgüye değer-dir. Bu savaşımın Cumhuriyet'in temel ilke-lerinin korunması açısından taşıdığı büyük önem dikkatlerden kaçınılarak sadece bir davada taraf olmak gibi dar bir anlamla algılanması büyük hata oluşturacaktır.

Sivas olayları ile ilgili hukuki süreç ger-çekten çok ilginç aşamalardan geçmiştir. Oku-yucu için en akılda kalacak olan bilgileri hemen kaydetmemiz gerekirse dava;kamu güvenliği nedeniyle Ankara'ya nakledilen, görevsizlik kar-rarlarıyla mahkemeler arasında gidip gelen, 4 kez yerel mahkemece karara bağlanan, 3 kez Yargıtay'ca bozulan ve iki kez Ceza Genel Ku-rulu'nda görüşülen bir davadır.

Kayseri DGM C.Başsavcılığı'nca, 3713 sa-yılı Törlerle Mücadele Kanunu'nun "Terör ör-gütleri" başlıklı 7/1 maddesi gereğince cezalandırılmaları istemiyle 94 sanık hakkında, Kayseri DGM nezdinde,

Sivas C. Başsavcılığınca, yakarak adam öl-dürmekten T.C.K.nun 450/6 maddesi uyarınca 78 sanık hakkında, Sivas Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde,

Yine aynı savcılık tarafından, 2911 Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na aykırı davranış nedeniyle 102 sanık aleyhinde, Sivas Asliye Ceza Mahkemesi nezdinde, kamu davaları açılmıştır.

Türkiye Barolar Birliği derhal Adalet Bakanlığına başvurarak, kamu güvenliği nedeniyle davaların Ankara'ya naklinin sağlanması için Yargıtay'a başvurulması talebinde bulunmuştur. Adalet Bakanlığı da 17.8.1993 günü Yargıtay C. Başsavcılığı'na başvurarak, kamu güvenliği-nin bozulmaması ve yeni olaylara meydan verilmemesi için Sivas 1. Ağır Ceza Mahkemesi ve 2. Asliye Ceza Mahkemelerinde açılan kamu davalarının CMUK 14/ son maddesi uyarınca başka yer Ağır Ceza ve Asliye Ceza Mahkemelerine nakledilmesinin istenilmesini talep etmiştir.

Yargıtay 10. ceza Dairesi 18.8.1993 günü, bu davaların Ankara Ağır Ceza ve Ankara Asliye Ceza Mahkemelerine nakledilmelerine karar vermiştir.

Davaların bu şekilde Ankara'ya naklinden sonra bu kez mahkemeler arasında olumsuz görev uyuşmazlıkları yaşanmıştır. Ankara 3. Ağır Ceza ve Ankara 19. Asliye Ceza Mahkemelerince davaya bakmakla Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin görevli olduğundan bahisle verilen görevsizlik kararına karşı, Ankara 1 nolu DGM de kendisinin görevli olmadığına karar verince.ortaya çıkan görev uyuşmazlığı Yargıtay 10. Ceza Dairesi tarafından çözümlenmiş ve delillerin bir bütün olarak tartışılması, suçun niteliğine ve olayın anlatılış biçimine göre Ankara 1 nolu Devlet Güvenlik Mahkemesinin görevsizlik kararının kaldırılarak her iki davanın da Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde görülmesi karara bağlanmıştır.

Ankara 1 Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesi 1. kararında; 17 sanığın TCK.nun 450/6 maddesi gereğince basit adam öldürmekten cezalandırılmalarına. Aziz Nesin'in konuşmalarının sanıkları tahrik ettiği gerekçesiyle TCK.nun 51/1 maddesi uyarınca bu cezaların indirilmesine ve neticeten 15 yıl ağır hapislerine karar vermiştir. 60 sanık, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na aykırı davranmaktan cezalandırılmış, 37 kişi ise beraat ettirilmiştir.

Bu karar müdahil vekilleri ile DGM Başsavcılığı tarafından sübut ve vasıf yönünden

teyiz edilmiştir. Bu teyizi görüşen Yargıtay 9.Ceza Dairesi, bir kısım beraat kararlarını onanmış, bir kısım mahkumiyet kararlarını da sanıkların beraat etmesi gerektiği yönünden bozan Yargıtay 9.Ceza Dairesi, basit adam öldürmekten verilen cezaları ise suç niteliği yönünden bozarken şu tarihi kararı vermiştir:

"... Somut olayda 7-8 saatlik uzun bir zaman süreci içerisinde güvenlik görevlilerince yapılmış olan çeşitli uyarılara rağmen dağılmayarak Hükümet Konağının önünde bulunan güvenlik görevlilerinin kurduğu barikatın da zorlanıp devlet ve hükümetin ilde temsilcisi olan valiye "şerefsiz vali", "vali istifa" şeklinde yürüyüşler ve toplanmalar sırasında Cumhuriyetçilik ve Laiklik ilkelerine aykırı biçimde "şeriat gelecek, zülüm bitecek", "Cumhuriyeti burada kurduk, burada yıkacağız", "Yaşasın şeriat", "Kahrolsun laiklik", "şeriat isteriz", "dinsiz laikler" sloganlarının atılması, bir kısım işyeri, mesken ve araçların yakılması, "yak" "yak" sloganları altında, güvenlik görevlilerinin kurduğu barikatın cebir kullanılmak suretiyle aşılıp, otelin yakılması suretiyle 35 kişinin öldürülmüş ve çok sayıda kişi ile güvenlik görevlisinin yaralanmış bulunması ve nihayet Türk İnkılabının temel taşlarından birisi olan Sivas Kongresinin imzalandığı ve sonradan müzeye dönüştürülmüş bulunan bina ile önündeki Atatürk heykelinin tahrip edilmiş olması, olayda kullanılan cebri, bir kısım icra hareketlerinin TCK.nun 146.maddesinde belirtilen sonucu yaratmaya elverişliliğini ve Aziz Nesin'in düşünce ve davranışları bahane edilmek suretiyle Anayasal düzenin en önemli ilkelerinden olan "Cumhuriyetçilik" ve "Laiklik" ilkelerinin ortadan kaldırılmasına yönelik bulunduğunu tüm açıklığı ile ortaya koymaktadır.

Yargıtay özel dairesi kararında, olayda haksız tahrik hükümlerinin uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmadığına da ayrıca işaret etmiştir.

Ankara 1 nolu DGM, 28.11.1997 günlü 2. Kararında 38 sanık hakkında TCK.nun 146/1; 29 sanık hakkında 146/3 maddesinden hüküm tesis etmiş, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na aykırılıktan cezalandırdığı 11 sanık hakkındaki ilk kararında ise direnmiştir.

Bu direnme kararını görüşen Ceza Genel Kurulu, mahkemenin direnmesini yerinde bul-

mamış ve bu sanıkların TCK.nun 146/3 maddesinden mahkumiyetleri gerektiği yönünden hükmü bozmuştur. Daha sonra bu dosyayı ele alan 9.Ceza Dairesi, TCK 146/3 maddesinden mahkum olanlar ile beraat edenler hakkındaki hükmü onanmış, 146/1 maddesinden mahkum olan 38 kişi hakkındaki hükmü ise, nüfus kayıtlarının tam olarak okunmadığı gerekçesi ile bozmuştur.

Ankara 1 nolu DGM, 16.6.2000 günlü S.kararı ile bozma ilamında değinilen usuli noksanları giderdikten sonra, 38 sanık hakkında yine 146/1 maddesi uyarınca hüküm tesis etmiştir.

Yargıtay 9.Ceza Dairesi, 3 sanık dışında bu mahkumiyet kararının onanmasına karar vermiştir. Bu üç sanığın suçlarını sabit görmekle birlikte kamuoyunda Pişmanlık Yasası olarak bilinen 3419 sayılı yasadan yaralandırmaları yönündeki talepleri hakkında bir karar verilmediğinden bahisle, hükmü bu yönden bozmuştur.

Bu bozmadan sonra yapılan yargılamada, üç sanığın pişmanlık hükümlerinden yararlanmalarına gerek olmadığına karar verilmiş ve Ankara DGM'nin bu 4.kararı Yargıtay 9.Ceza Dairesi tarafından onanmıştır.

Bir kısım sanıkların kaçak olmaları sebebiyle haklarında "ayırma kararı" verilmiş olmaları ve zamanasını süresinin dolmasına değin aranmalarına devam olunacakları bir yana bırakılacak olursa, Sivas Katliamı Davası şimdilik sona ermiş görünmektedir. Ancak, siyasal ve toplumsal boyutlarının tartışılması çok uzun yıllar sürdürecektir ve tarih sayfalarındaki yerini, günün birinde, kuşkusuz alacaktır. Bu nedendir ki, tüm Demokrat güçlerin ve laik Cumhuriyetçilerin olayın gerçek yüzünün ortaya çıkartılması için başından bu yana sürdürdükleri savaşı henüz sonuçlanmıyışta değildir.

Bizler; pek çok aymaz çevreden gizli veya açık destek alan teokratik devlet ve şeriat yanlılarının tüm heveslerinin kursaklarında kalacağından hiç kuşku duymuyoruz. Büyük savaşım ve antiemperyalist bir Ulusal Kurtuluş Savaşı sonucu kurulan Cumhuriyetimiz, ne kökten dincilere ne de onların işbirlikçilerine teslim edilecektir. Atatürk devrim ve ilkelerini savunmak ve sürdürmek anlayış ve inancı çerçevesinde dayanışmamızı ve birlikteliklerimizi sürdüreceğiz. Sağduyulu, Cumhuriyetin temel

ilkelerini sahiplenen yazılı ve görsel basınımların bu konudaki içtenliğini ve desteklerini de unutmamak, onlara haklarını teslim etmek de bir görevimizdir.

Türkiye Barolar Birliği'nce, 17.8.1993 günü yapılan yazılı açıklamada, Sivas davalarında her türlü hukuki yardım ve danışmanlığı yapmak üzere kurulduğu açıklanan ve aynı günlü Genelge ile de Başkanlığının dönemin Ankara Barosu Başkanı Av. Erdal Merdol tarafından yürütüleceği bildirilen 15 kişilik "Müdahil Avukatlar Komisyonu" iki yüze yakın meslektaşının yakın destek ve gayreti ile 10 yıl süren bu davayı onurla omuzlamıştır. TBB, artık bu davanın hukuki sürecinin önemine yakışır bir eser haline dönüştürülerek gelecek kuşaklara aktarmayı ve mücadelesini onlara emanet etmeyi düşünmektedir. Bu amaç doğrultusunda, Sivas Davası'nın kitap haline getirilmesi ve davanın tüm yönleri ile kamuoyunun bilgisine sunulmasını kararlaştırmış bulunmaktadır. Bu çalışmaların yakın bir zamanda sonuçlandırılması öngörülmektedir."

ÇEŞİTLİ KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN

Kanun No. 4928

MADDE 1. — 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 453 üncü maddesinde yer alan "dört yıldan sekiz yıla kadar" ibaresi "sekiz yıldan oniki yıla kadar" şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 2. — 5.6.1935 tarihli ve 2762 sayılı Vakıflar Kanununa aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

GEÇİCİ MADDE 2. — Cemaat vakıfları, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren onsekiz ay içinde 1 inci maddenin yedinci fıkrası uyarınca tescil başvurusunda bulunabilirler.

MADDE 3. — 26.4.1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 55/A maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Özel radyo ve televizyonlarla yayın

Madde 55/A. — Seçimlerin başlangıç tarihinden oy verme gününün bitimine kadar özel radyo ve televizyon kuruluşları, yapacakları yayınlarda 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanununun 5, 20, 22 ve 23 üncü maddeleri

ile 31 inci maddesinin ikinci fıkrası hükümlerine tâbidir.

Yukarıdaki fıkra hükümlerine göre özel radyo ve televizyonların yayın ilkelerinin belirlenmesinde, Yüksek Seçim Kurulu görevli ve yetkilidir.

Yapılacak yayınların yukarıdaki esaslara uygunluğunun gözetim, denetim ve değerlendirilmesinde, ülke çapında yayın yapan özel radyo ve televizyonlar için Yüksek Seçim Kurulu; bunun dışında yayın yapan özel radyo ve televizyonlar için yayının yapıldığı yer ilçe seçim kurulları görevli ve yetkilidir.

İlçe seçim kurullarının verdiği kararlara karşı, yirmidört saat içinde il seçim kurullarına itiraz edilebilir. İl seçim kurulu kararları kesin-dir.

Ülke çapında yayın yapan özel radyo ve televizyonların hangileri olduğunu belirlemeye Yüksek Seçim Kurulu yetkilidir. Yüksek Seçim Kurulunun buna ilişkin kararı Resmî Gazetede yayımlanır.

MADDE 4. — 298 sayılı Kanunun 149/A maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Özel radyo ve televizyon yayınlarına ilişkin suçlar

Madde 149/A. — Bu Kanunun 55/A maddesine ve Yüksek Seçim Kurulunca belirlenen esaslara aykırı olarak yayın yapılması halinde, ülke genelinde yayın yapan özel radyo ve televizyon kuruluşlarını Yüksek Seçim Kurulu, yerel yayın yapan özel radyo ve televizyon kuruluşlarını ise yayının yapıldığı yer ilçe seçim kurulu uyarır veya aynı yayın kuşağında açık bir şekilde özür dilemesini ister. Bu talebe uyulmaması veya aykırılığın tekrarı halinde, Yüksek Seçim Kurulu veya yayının yapıldığı yer ilçe seçim kurulunca, ihlâl konu programın yayını bir ilâ oniki kez arasında durdurulur. Aykırılığın tekrarı hâlinde, ülke genelinde yayın yapan özel radyo ve televizyon kuruluşlarının yayınlarının Yüksek Seçim Kurulunca beş günden onbeş güne kadar durdurulmasına, yerel yayın yapan özel radyo ve televizyonların yayınlarının ise yayının yapıldığı yer ilçe seçim kurulunca üç günden yedi güne kadar durdurulmasına karar verilir.

Bu kararlar ilgili en yüksek mülkî amirlerce derhâl yerine getirilir.

Birinci fıkra hükmüne göre hakkında yayın durdurulması kararı verilen özel radyo ve televizyon kuruluşlarının sorumluları, onmilyar liradan seksenbeşmilyar liraya kadar, yerel yayın yapan özel radyo ve televizyon kuruluşlarının sorumluları, üçyüzellimilyon liradan dörtmilyar liraya kadar ağır para cezasıyla, yetkili mahkemesince cezalandırılır. Tekerrürü halinde bu cezalar üç misli olarak uygulanır. Bu fıkraya göre verilecek cezalarda Türk Ceza Kanununun 119 uncu maddesi uygulanmaz.

MADDE 5. — 5.5.1972 tarihli ve 1587 sayılı Nüfus Kanununun 16 ncı maddesinin dördüncü fıkrasının ikinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Ancak ahlâk kurallarına uygun düşmeyen veya kamuoyunu inciten adlar konulmaz, doğan çocuk babasının, evlilik dışında doğmuş ise anasının soyadını alır.

MADDE 6. — 6.1.1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 53 üncü maddesinin (1) numaralı fıkrasına aşağıdaki (i) bendi eklenmiş ve (3) numaralı fıkrasının birinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

i) Hükümün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması.

Yargılamanın yenilenmesi süresi, (1) numaralı fıkranın (h) bendinde yazılı sebep için on yıl, (1) numaralı fıkranın (i) bendinde yazılı sebep için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl ve diğer sebepler için altmış gündür.

MADDE 7. — 2577 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

GEÇİCİ MADDE 5. — 53 üncü maddenin (1) numaralı fıkrasının (i) bendi, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararları ile bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurular üzerine verilecek kararlar hakkında uygulanır. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte kesinleşmiş olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına ilişkin yargılamanın yenilenmesi is-

temleri, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılır.

MADDE 8. — 16.6.1983 tarihli ve 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 16 ncı maddesinin başlığı "Yakalama ve tutuklama" şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 9. — 3.5.1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanununda yer alan "cami" ibareleri "ibadet yeri" olarak ve ek 2 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Ek Madde 2. — İmar planlarının tanziminde, planlanan beldenin ve bölgenin şartları ile müstakbel ihtiyaçları göz önünde tutularak lüzumlu ibadet yerleri ayrılır.

İl, ilçe ve kasabalarda mülkî idare amirinin izni alınmak ve imar mevzuatına uygun olmak şartıyla ibadethane yapılabilir.

İbadet yeri, imar mevzuatına aykırı olarak başka maksatlara tahsis edilemez.

MADDE 10. — 23.1.1986 tarihli ve 3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanununun 3 üncü maddesinin (b) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

b) Denetim: Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, genel ahlâk ve genel sağlığa ve kamu düzenine uygunluğu yönünden bu Kanunda tanımlanan eserlerin yetkililerce incelenmesini,

MADDE 11. — 3257 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinin altıncı fıkrasının birinci cümlesinde geçen ", Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği" ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

MADDE 12. — 3257 sayılı Kanunun 9 uncu maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Bakanlık veya mülkî idare amirlerince yapılacak herhangi bir denetim sonucunda eserin Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, genel ahlâk ve genel sağlığa ve kamu düzenine aykırı bulunması hâlinde hâkim kararı ile, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde ise, Bakanlık veya mülkî idare amirinin yazılı emriyle eser yasaklanır ve kanunî takibat açılır.

Yukarıdaki fıkralar uyarınca yetkili mercilerce verilen kararlar, yirmidört saat içinde yetkili sulh ceza hâkiminin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi hâlde karar kendiliğinden kalkar.

MADDE 13. — 22.11.1990 tarihli ve 3682 sayılı Adli Sicil Kanununun 9 uncu maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Özel kanun hükümleri saklıdır.

MADDE 14. — 13.4.1994 tarihli ve 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının dördüncü cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Ayrıca, kamu ve özel radyo ve televizyon kuruluşlarının Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir.

MADDE 15. — 3984 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin dördüncü fıkrasının ikinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Mahallî yayınları izlemek için gerekli görülen yerlerde halen mevcut kadrolardan bölge teşkilâtı oluşturulabilir.

MADDE 16. — 3984 sayılı Kanunun 32 nci maddesinin üçüncü fıkrasındaki "yedinci gündün itibaren" ibaresi "yirmidört saat içinde" şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 17. — 3984 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

GEÇİCİ MADDE 10. — 4 üncü maddenin birinci fıkrasında öngörülen yönetmelik bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren dört ay içinde Radyo ve Televizyon Üst Kurulunca hazırlanarak yürürlüğe konulur.

MADDE 18. — 3.8.2002 tarihli ve 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunun 1 inci maddesinin (A) fıkrasının birinci paragrafı aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Savaş ve çok yakın savaş tehdidi hallerinde işlenmiş suçlar için öngörülen idam cezaları hariç olmak üzere 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu, 7.1.1932 tarihli ve 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun, 31.8.1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu ile 17.2.2000 tarihli ve 4533 sayılı Gelibolu Yarımadası Tarihi Millî Parkı Kanununda yer alan

idam cezaları müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülmüştür.

MADDE 19. — Aşağıdaki kanun hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.

a) 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 462 nci maddesi,

b) 12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 8 inci maddesi,

c) 18.11.1992 tarihli ve 3842 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 31 inci maddesinin birinci fıkrası.

MADDE 20. — 12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 1 inci maddesinin kenar başlığı "Terör ve örgüt tanımı" şeklinde, birinci ve ikinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.

İki veya daha fazla kimsenin birinci fıkrada yazılı terör suçunu işlemek amacıyla birleşmesi halinde bu Kanunda yazılı olan örgüt meydana gelmiş sayılır.

MADDE 21. — 3713 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

GEÇİCİ MADDE 10. — Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce, bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 3713 sayılı Kanunun 8 inci maddesi kapsamına giren suçlardan dolayı;

1. - Yürütülen hazırlık soruşturmalarında Cumhuriyet savcılıklarınca takipsizlik kararı verilir.

2.- a) Haklarında kamu davası açılmamış tutuklu sanıklar Cumhuriyet savcılıklarınca,

b) Haklarında kamu davası açılmış tutuklu sanıklar ilgili mahkemelerce,

Salıverilirler.

3.- a) Henüz Yargıtaya gönderilmemiş veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığında bulunan dosyalar hakkında hükmü veren mahkemece,

b) Yargıtayda bulunan dosyalar ilgili ceza dairesince,

c) Cezaları infaz edilmekte olan hükümlülerin dosyaları hükmü veren mahkemece,

Acele işlerden sayılmak ve Türk Ceza Kanununun 2 nci maddesi dikkate alınmak suretiyle karara bağlanır.

MADDE 22. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 23. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür. 18/7/2003

ÇEŞİTLİ KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN

Kanun No. 4963

MADDE 1.- 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 159 uncu maddesinin birinci fıkrasında yer alan "bir seneden" ibaresi "altı aydan" şeklinde ve son fıkrası da aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Tahkir, tezyif ve sövme kastı bulunmaksızın, sadece eleştirmek maksadıyla yapılan düşünce açıklamaları cezayı gerektirmez.

MADDE 2. - 765 sayılı Kanunun 169 uncu maddesinde yer alan "eder veya her ne suretle olursa olsun hareketlerini teshil " ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

MADDE 3. - 765 sayılı Kanunun 426 nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Bilim ve sanat eserleri ile edebî değere sahip olan eserler bu madde kapsamı dışındadır.

MADDE 4. - 765 sayılı Kanunun 427 nci maddesinin ikinci fıkrasında geçen "ve imha" ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

MADDE 5. - 4.4.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa aşağıdaki madde eklenmiştir.

EK MADDE 7. - 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 243 ve 245 inci maddelerinde yazılı suçları işleyenler hakkında soruşturma ve kovuşturmalar acele işlerden sayılır, öncelik ve ivedilikle ele alınır. Bu suçlarla

ilgili davalarda duruşmalara zorunluluk olmadıkça otuz günden fazla ara verilemez, bu davalara adli tatilde de bakılır.

MADDE 6. - 25.10.1963 tarihli ve 353 sayılı Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 11 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Askerî Ceza Kanununun 58 inci maddesinde yazılı suçların, barış zamanında asker olmayan kişiler tarafından işlenmesi hâlinde, bu suçlara ilişkin davalar askerî mahkemelerde görülmez.

MADDE 7. - 21.2.1967 tarihli ve 832 sayılı Sayıştay Kanununa aşağıdaki madde eklenmiştir.

EK MADDE 12. - Türkiye Büyük Millet Meclisi araştırma, soruşturma ve ihtisas komisyonlarının kararına istinaden Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının talebi üzerine Sayıştay, talep edilen konuyla sınırlı olmak kaydıyla denetimine tâbi olup olmadığına bakılmaksızın özelleştirme, teşvik, borç ve kredi uygulamaları dahil olmak üzere tüm kamu kurum ve kuruluşlarının hesap ve işlemleri ile aynı usule bağlı olarak, kullanılan kamu kaynak ve imkânlarından yararlanma çerçevesinde her türlü kurum, kuruluş, fon, işletme, şirket, kooperatif, birlik, vakıf ve demekler ile benzeri teşekküllerin hesap ve işlemlerini denetleyebilir. Denetim sonuçları, ilgili komisyonlarda değerlendirilmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulur.

Silâhlı Kuvvetlerin elinde bulunan Devlet mallarının denetlenmesi, millî savunma hizmetlerinin gerektirdiği gizlilik esaslarına uygun olarak yapılır. Bu denetimin yapılmasına ilişkin esas ve usuller, Genelkurmay Başkanlığının ve Sayıştayın görüşü alınmak suretiyle Millî Savunma Bakanlığı tarafından hazırlanarak Bakanlar Kurulunca kabul edilen "GİZLİ" gizlilik dereceli bir yönetmelikle düzenlenir.

Sayıştay Birinci Başkanı, Sayıştay Kanunu gereğince yapılacak denetimler sırasında gerekli görmesi hâlinde, meslek mensuplarıyla birlikte Sayıştay dışından uzman çalıştırmaya yetkilidir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinden gelen denetim taleplerine Sayıştayca öncelik verilir. Bu taleplerin Sayıştayca ne şekilde karşılanacağına ilişkin esas ve usuller ile Sayıştay dışından Birinci Başkanca uzman görevlendirilme esas

ve usulleri Sayıştayca düzenlenecek yönetmeliklerde tespit edilir.

Cumhurbaşkanlığı bu madde kapsamı dışındadır.

MADDE 8. - 7.11.1979 tarihli ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 6 ncı maddesinin birinci fıkrasında geçen "15" ibaresi "onsekiz" şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 9. - 23.4.1981 tarihli ve 2451 sayılı Bakanlıklar ve Bağlı Kuruluşlarda Atama Usulüne İlişkin Kanuna ekli (1) sayılı cetvelden "Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri;" ibaresi çıkarılmıştır.

MADDE 10. - 6.10.1983 tarihli ve 2908 sayılı Dernekler Kanununun 1 inci maddesinde geçen "en az yedi gerçek kişinin" ibaresi "gerçek veya tüzel en az yedi kişinin" şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 11. - 2908 sayılı Kanunun 4 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 4. - Fiil ehliyetine sahip ve onsekiz yaşını doldurmuş olan gerçek kişiler ile tüzel kişiler, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir.

Ancak;

1. Türk Silâhlı Kuvvetleri ile genel ve özel kolluk kuvvetleri mensupları ve özel kanunlarında dernek kuramayacakları belirtilen memur statüsündeki kamu hizmeti görevlileri sürekli olarak,

2. a) Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının birinci babında yazılı suçların birinden mahkûm olanlar,

b) Basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, yağma, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüyeye kullanma, dolanlı iflâs, kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırmaya, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle mahkûm olanlar,

c) Türk Ceza Kanununun 316, 317 ve 318 inci maddelerinde yazılı suçlardan biriyle mahkûm olanlar,

iki yıl süre ile,

3) Kurulması yasaklanmış dernekleri kurmaları ve yönetenler ile dernekler için yasaklanmış faaliyetlerde bulunmaları sebebiyle

mahkemece kapatılmasına karar verilen derneklerin yöneticileri kapatma kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl süre ile,

Dernek kuramazlar.

MADDE 12. - 2908 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin (3) numaralı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

3. Dernek kurucularının ad ve soyadları veya unvanları, meslek veya sanatları ya da faaliyet konuları, ikametgâhları ve tâbiyetleri,

MADDE 13. - 2908 sayılı Kanunun 10 uncu maddesinin birinci fıkrasında yer alan "doksan" ibaresi "altmış" olarak değiştirilmiştir.

MADDE 14. - 2908 sayılı Kanunun 16 ncı maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve beşinci fıkrasında yer alan "bu Kanunun 39 uncu maddesinde gösterilen derneklere," ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

Diğer kanunların derneklere üye olamayacaklarını belirttiği kişiler ile ilköğretim ve orta-öğretim öğrencileri dernek üyesi olamazlar.

MADDE 15. - 2908 sayılı Kanunun 17 nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan "39 uncu maddeye göre" ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

MADDE 16. - 2908 sayılı Kanunun 31 inci maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi madde metninden çıkarılmış ve ikinci fıkrasının ikinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Bu yazıda, kurucuların adı ve soyadı, baba adı, doğum yeri ve tarihi, unvanı, meslek veya sanatı, faaliyet konuları, ikametgâhı ve tâbiyeti ile şube merkez adresinin bildirilmesi ve yazıya dernek tüzüğünden iki örnek ile yetki belgelerinin eklenmesi zorunludur.

MADDE 17. - 2908 sayılı Kanunun 38 inci maddesinde yer alan "dinlenme" kelimesinden sonra gelmek üzere "sanat, kültür, bilim" ibareleri eklenmiştir.

MADDE 18. - 6.10.1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 15 inci maddesinde geçen "otuz" ibaresi "on" şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 19. - 2911 sayılı Kanunun 16 ncı maddesinde yer alan "otuz" ibareleri "on" şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 20. - 2911 sayılı Kanunun 17 nci maddesinin başlığı "Toplantının ertelenmesi

veya bazı hâllerde yasaklanması" olarak ve madde metninde yer alan "yasaklayabilir veya iki ayı aşmamak üzere erteleyebilir." ibaresi "bir ayı aşmamak üzere erteleyebilir veya suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike mevcut olması hâlinde yasaklayabilir." şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 21. - 2911 sayılı Kanununun 18 inci maddesinin başlığı "Erteleme veya yasaklama kararının tebliği" olarak ve maddenin birinci fıkrasında geçen "yasaklanan veya ertelenen" ibareleri "ertelenen veya yasaklanan", "yasaklama veya erteleme" ibaresi "erteleme veya yasaklama"; ikinci fıkrasında geçen "yasaklanabileceği veya ertelenebileceği" ibaresi "ertelenebileceği veya yasaklanabileceği" şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 22. - 2911 sayılı Kanununun 19 uncu maddesinin başlığı "İl veya ilçelerde bütün toplantıların ertelenmesi veya yasaklanması", maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "üç" ibaresi "bir" şeklinde ve birinci fıkranın ikinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Valiler de aynı sebeplere dayalı olarak ve suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike mevcut olması hâlinde; ile bağlı ilçelerin birinde veya birkaçında bütün toplantıları bir ayı geçmemek üzere yasaklayabilir.

MADDE 23. - 14.10.1983 tarihli ve 2923 sayılı Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanunun 2 nci maddesinin (a) ve (c) bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

a) Eğitim ve öğretim kurumlarında, Türk vatandaşlarına Türkçeden başka hiçbir dil, ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Ancak, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesi için, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu hükümlerine tâbi olmak üzere özel kurslar açılabilir; bu kurslarda ve diğer dil kurslarında aynı maksatla dil dersleri oluşturulabilir. Bu kurslar ve derslerde, Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı öğretim yapılamaz. Bu kursların ve derslerin açılmasına ve denetimine ilişkin esas

ve usuller, Millî Eğitim Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

c) Türkiye'de eğitimi ve öğretimi yapılacak yabancı diller, Bakanlar Kurulu kararıyla tespit edilir.

MADDE 24. - 9.11.1983 tarihli ve 2945 sayılı Millî Güvenlik Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanununun 4 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 4. - Millî Güvenlik Kurulu, 2 nci maddede belirtilen millî güvenlik ve Devletin millî güvenlik siyasetine ilişkin tanımlar çerçevesinde Devletin millî güvenlik siyasetinin tayıni, tespiti ve uygulanması ile ilgili konularda tavsiye kararları alır ve gerekli koordinasyonun sağlanması için görüş tespit eder; bu tavsiye kararlarını ve görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir ve kanunlarla verilen görevleri yerine getirir. Başbakan, Millî Güvenlik Kurulunun tavsiye kararlarının ve görüşlerinin değerlendirilmek üzere Bakanlar Kuruluna sunulması ve Bakanlar Kurulunda kabulü halinde bu tavsiye kararlarının uygulanmasının koordinasyonu ve izlenmesi için bir Başbakan yardımcısını görevlendirebilir.

MADDE 25. - 2945 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Kurul, iki ayda bir toplanır. Gerekğinde Kurul, Başbakanın teklifi üzerine veya doğrudan Cumhurbaşkanının çağrısı ile de toplanır.

MADDE 26. - 2945 sayılı Kanunun 13 üncü maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Genel Sekreterliğin görev ve yetkileri

Madde 13. - Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği;

a) Millî Güvenlik Kurulunun sekreterlik hizmetlerini yürütür,

b) Millî Güvenlik Kurulunca ve kanunlarla verilen görevleri yerine getirir.

MADDE 27. - 2945 sayılı Kanunun 15 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 15.- Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri, Başbakanın teklifi ve Cumhurbaşkanının onayı ile atanır. Söz konusu atanmanın, Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları arasından yapılmasının öngörülmesi hâlinde Genelkurmay Başkanının olumlu görüşü alınır.

MADDE 28. - 2945 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

GEÇİCİ MADDE 4. - Bu Kanunla 9.11.1983 tarihli ve 2945 sayılı Millî Güvenlik Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanununda öngörülen düzenlemelere uygun olarak, 2945 sayılı Kanunun 21 inci maddesinde gösterilen esaslar çerçevesinde bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren üç ay içinde yönetmelik çıkarılır.

MADDE 29. - 8.6.1984 tarihli ve 227 sayılı Vakıflar Genel Müdürlüğünün Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin ek 3 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Ek Madde 3.- Türkiye'de kurulan vakıflar, amaçları doğrultusunda uluslararası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülen hallerde, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığının izniyle yurt dışında kurulmuş vakıf veya kuruluşlara üye olabilirler.

Türkiye'de kurulan vakıfların, vakıf senesinde belirtilen amaçlarını gerçekleştirmek üzere uluslararası faaliyette bulunması ve yurt dışında şube açması ile yurt dışındaki benzer amaçlı vakıf veya kuruluşlarla işbirliği yapması, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığının iznine bağlıdır.

Yabancı ülkelerde kurulmuş vakıflar, uluslararası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülen hallerde, karşılıklı olmak koşulu ile, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle, İçişleri Bakanlığının izniyle Türkiye'de faaliyette bulunabilirler, temsilcilik kurabilirler, şube açabilirler, üst kuruluşlar kurabilirler, kurulmuş üst kuruluşlara katılabilirler veya kurulmuş vakıflarla işbirliği yapabilirler.

Bu vakıflar, Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre kurulan vakıflar hakkında uygulanan mevzuata tâbidir.

MADDE 30. - 12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 7 nci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Yukarıdaki fıkra uyarınca oluşturulan örgüt mensuplarına yardım edenlere veya şiddet veya diğer terör yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek şekilde propaganda yapanlara fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca bir yıldan beş yıla

kadar hapis ve beşyüzmilyon liradan birmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

MADDE 31. - 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun 56 ncı maddesinin birinci fıkrasında geçen "en az yedi gerçek kişinin" ibaresi "gerçek veya tüzel en az yedi kişinin" şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 32. - 4721 sayılı Kanunun 64 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan "gerçek kişi" ibaresinden sonra gelmek üzere "ile tüzel kişiler" ibaresi eklenmiştir.

MADDE 33. - 4721 sayılı Kanunun 66 ncı maddesinde yer alan "altı ay önceden" ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

MADDE 34. - 4721 sayılı Kanunun 82 nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Tüzel kişi adına oy kullanacak kişi hakkında da yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.

MADDE 35. - Aşağıdaki kanun hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.

a) 7.11.1979 tarihli ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 6 ncı maddesinin son fıkrası,

b) 6.10.1983 tarihli ve 2908 sayılı Dernekler Kanununun 16 ncı maddesinin dördüncü fıkrası, 31 inci maddesinin son fıkrası ve 83 üncü maddesi,

c) 9.11.1983 tarihli ve 2945 sayılı Millî Güvenlik Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanununun 9, 14 ve 19 uncu maddeleri,

d) 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun 94 üncü maddesinin ikinci fıkrası.

GEÇİCİ MADDE 1. - Bu Kanunun 7 nci maddesinde düzenlenmesi öngörülen yönetmelikler bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren altı ay içerisinde çıkarılır.

MADDE 36. - Bu Kanunun 7 nci maddesi yayımı tarihinden altı ay sonra, diğer maddeleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 37. - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür. 6/8/2003

TOPLUMA KAZANDIRMA KANUNU

Kanun No. 4959

MADDE 1. - Bu Kanunun amacı, siyasi ve ideolojik amaçla suç işlemek için kurulmuş terör örgütleri mensuplarının topluma yeniden kazandırılması, toplumsal huzur ve dayanışmanın güçlendirilerek devam ettirilmesidir.

Kapsam ve tanım

MADDE 2. - Bu Kanun;

a) Terör örgütü mensubu olup silâhlı mukavemet göstermeksizin kendiliklerinden veya vasıtalı teslim olanlar yahut kendiliklerinden örgütten çekildiği anlaşılmalardan, bu Kanundan yararlanmak istediğini beyan edenler hakkında ceza verilmaz.

- 1) İştirak etmeyenler,
- 2) İştirak edenler,

b) Terör örgütü mensuplarına, hal ve sıfatlarını bilerek barınacak yer gösteren veya erzak veya silah ya da cephane tedarik eden yahut başka yollardan yardım edenler,

Hakkında uygulanır.

Bu Kanunda geçen terör örgütü terimi; siyasi ve ideolojik amaçla suç işlemek üzere kurulmuş 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu ile ceza hükümlerini içeren özel kanunlarda geçen teşekkül, cemiyet, silâhlı cemiyet, çete, silâhlı çete veya gizli ittifakı kapsar.

Kanundan yararlanamayacaklar

MADDE 3. - Bu Kanun hükümleri;

a) Her ne ad altında olursa olsun en üst seviyedeki yönetim biriminde yer almış olup, tamamı üzerinde etkili olacak şekilde terör örgütünü sevk ve idare edenler,

b) Bu Kanun kapsamında kalmakla birlikte, hükmü kesinleşmeden önce hâkim huzurunda daha önceki beyanlarını reddeden veya bu Kanun hükümlerinden yararlanmak istemediğini beyan eden failler,

c) Haklarında bu Kanun ile 5.6.1985 tarihli ve 3216 sayılı, 25.3.1988 tarihli ve 3419 sayılı, 21.3.1990 tarihli ve 3618 sayılı, 26.11.1992 tarihli ve 3853 sayılı, 28.2.1995 tarihli ve 4085 sayılı, 26.8.1999 tarihli ve 4450 sayılı, 24.2.2000 tarihli ve 4537 sayılı Kanun hükümleri;

leri uygulanmış bulunanlardan anılan kanunların kapsamına giren suçları yeniden işleyenler,

Hakkında uygulanmaz.

Ceza indirimleri, kötünüyetli açıklama ve tekerrür

MADDE 4.- Terör örgütü mensubu olup da;

a) Terör örgütü tarafından işlenen suçlara iştirak etmemiş ve bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra silâhlı mukavemet göstermeksizin kendiliklerinden veya vasıtalı olarak teslim olmuş veya kendiliklerinden örgütten çekildiği anlaşılmalardan, bu Kanundan yararlanmak istediğini beyan edenler hakkında ceza verilmaz.

b) Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce terör örgütü tarafından işlenen suçlara iştirak etmiş, ancak bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra silâhlı mukavemet göstermeksizin kendiliklerinden veya vasıtalı olarak teslim olmuş veya kendiliklerinden örgütten çekildiği anlaşılmalardan, bu Kanundan yararlanmak istediğini beyan etmeleri ve terör örgütü içindeki konum ve faaliyetleriyle uyumlu şekilde terör örgütünün yapısı, faaliyetleri, işlenen suçlar ve diğer failer hakkında doğru bilgi verdiğinin tespit edilmesi halinde, işlemiş oldukları suçun vasıf ve mahiyetine göre, idam cezasından dönüştürülmüş müebbet ağır hapis cezası yerine oniki yıl, müebbet ağır hapis cezası yerine dokuz yıl ağır hapis cezası verilir ve diğer cezalar beşte bire indirilerek hükmolunur.

c) Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce terör örgütü tarafından işlenen suçlara iştirak etmiş veya etmemiş olmakla beraber, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra yakalanmış olanlardan, bu Kanundan yararlanmak istediğini beyan etmeleri ve terör örgütü içindeki konum ve faaliyetiyle uyumlu şekilde bilgi vermek suretiyle; terör örgütünün dağılmasına veya meydana çıkarılmasına yardım etmeleri ya da verecekleri bilgi ve belgelerle yahut bizzat gösterecekleri çaba ile terör örgütünün amaçladığı suçun işlenmesine engel olmaları halinde, bu bilgileri;

1) Hüküm kesinleşmeden önce verener hakkında işlemiş oldukları suçun vasıf ve mahiyetine göre, idam cezasından dönüştürülmüş müebbet ağır hapis cezası yerine onaltı yıl, müebbet ağır hapis cezası yerine on dört yıl ağır

hapis cezası verilir ve diğer cezalar üçte bire indirilerek hükmolunur.

2) Hüküm kesinleştikten sonra verener hakkında işlemiş oldukları suçun vasıf ve mahiyetine göre, idam cezasından dönüştürülmüş müebbet ağır hapis cezası yerine yirmiiki yıl, müebbet ağır hapis cezası yerine ondokuz yıl ağır hapis cezası verilir ve diğer cezalar yarısına indirilerek hükmolunur.

Bu Kanun hükümlerinden yararlanmak amacıyla yapılan açıklamaların, kötü niyetle yapıldığı veya delillerin uydurulduğunun anlaşılması halinde, fiil başka bir suç oluşursa bile fail ayrıca beş yıldan az olmamak üzere ağır hapis cezasıyla cezalandırılır ve bu Kanun hükümlerinden yararlandırılmaz.

Bu Kanundan yararlandıktan sonra Türk Ceza Kanununun 81 inci maddesinde öngörülen süreler içinde bu Kanun kapsamına giren suçları yeniden işleyenler hakkında verilecek cezalar yarı oranında artırılarak hükmolunur.

Bu madde hükümleri, terör örgütü mensubu olmayıp da; terör örgütü mensuplarına silâh ve cephaneye tedarik edenler hakkında da uygulanır. Ancak, maddenin birinci fıkrasına kapsama giren terör örgütleri mensuplarına sadece barınacak yer gösteren veya erzak tedarik eden yahut başka yollardan yardım edenlere ceza verilmez.

Koruma tedbirleri

MADDE 5. - Haklarında Türk Ceza Kanununun 170 inci maddesi ile 171 inci maddesinin son fıkrası ve terör örgütü içindeki konum ve faaliyetleriyle uyumlu bilgi verdikleri tespit edilerek bu Kanun hükümleri uygulananlar için, mahkeme kararının kesinleşmesi beklenmeksizin ilgilinin isteği hâlinde gerekli görülen koruma tedbirleri ile kişinin topluma kazandırılması için her türlü tedbir İçişleri Bakanlığı tarafından alınır.

Alınacak tedbirlerin uygulanmasında İçişleri Bakanlığı ile ilgili diğer kurum ve kuruluşlar gerekli her türlü gizlilik kurallarına uymak zorundadırlar. Bu fıkra hükümlerine aykırı hareket edenler hakkında iki yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Koruma tedbiri uygulanacak kişiler ile tedbirin çeşidi, şekli ve bunlarla ilgili harcamalar İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir. Koruma tedbirleri yönünden il-

gili kurum ve kuruluşlar İçişleri Bakanlığının taleplerini gecikmeksizin yerine getirirler.

Koruma tedbirlerinin uygulanması ile ilgili harcamalar İçişleri Bakanlığı bütçesinin ilgili tertibine konulan ödenekten karşılanır. Bu ödenekten yapılacak harcamalar, İçişleri Bakanlık makamının onayına dayanılarak 26.5.1927 tarihli ve 1050 sayılı Muhasebe Umumiye Kanununun değişik 77 nci maddesinde belirtilen esaslar doğrultusunda tahakkuk ettirilerek ödenir. Bu harcamalar hakkında 4.1.2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümleri uygulanmaz.

Bu madde uyarınca kimlikleri değiştirilenlerin yeni kimlikleri adli sicil kayıtlarına işlenir ve sicilleri sadece Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğündeki merkezi adli sicilde bulundurulur.

5.6.1985 tarihli ve 3216 sayılı Kanun ile 25.3.1988 tarihli ve 3419 sayılı Kanun hükümlerinden yararlananlar hakkında koruma tedbirlerinin uygulanmasına devam edilir.

Verilen bilgilerin araştırılması

MADDE 6. - Bu Kanuna göre yetkili mercilere ve mahkemelere bilgi verildiği takdirde yetkili merciler ve mahkemeler bunu derhal ve gizlilik kaydı ile İçişleri Bakanlığına bildirirler.

Bu Kanunun uygulanması bakımından mahkeme, verilen bilgi ve açıklamanın doğruluğunu ayrıca İçişleri Bakanlığı vasıtasıyla araştırır. Mahkeme verilen bilgi ve açıklamaların araştırılması bakımından sanığın tüm aşamalarda ifade ve açıklamalarının yer aldığı bir dosyayı İçişleri Bakanlığına gönderir. İçişleri Bakanlığı mahkemenin yazısı üzerine, konuyu en kısa zamanda inceleyerek mahkemeye gerekçeli bir rapor verir.

Verilen bilginin doğruluğunun araştırılması bakımından zorunlu görülen hâllerde hükümlü veya tutuklular, araştırmayı yürütmekle görevli makamın isteği ve savcının talebiyle, hükümlü veya tutuklunun rızası alınmak koşuluyla hükümlü veya tutuklunun bulunduğu yerdeki mahkemenin kararıyla ceza infaz kurumu veya tutukeviden alınabilirler. Zabıta muhafazasında kalınacak süre, işin niteliğine göre mahkemece tespit olunur. Hâkim, her defasında karar vermeden önce hükümlü veya tutukluyu dinler. Ancak bu süre her defasında dört günü, hiçbir surette onbeş günü geçemez. Bu süre hüküm-

lülük ve tutuklulukta geçmiş sayılır. Hükümlü veya tutuklunun sağlık durumu, ceza infaz kurumu veya tutukevinden ayrılış ve döntüşlerinde doktor raporuyla tespit edilir. Zabıta muhafazasında kalınan sürede yapılan işlemlere ilişkin belgelerin bir örneği, ilgilinin dosyasında muhafaza edilmek üzere İçişleri Bakanlığına gönderilir.

Bu Kanunun uygulandığı hâllerde, mahkemece gerekli görülürse infazın tehirine karar verilebilir.

Bu Kanun hükümlerinden yararlananlar hakkındaki hükmün bir örneği, kesinleşmesini takiben mahkemece İçişleri Bakanlığına gönderilir.

30.7.1999 tarihli ve 4422 sayılı Çıkar A-maçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanununun 7 nci maddesi kapsamına giren ve koruma tedbiri uygulanacak kişilerle ilgili işlemler esnasında, bu Kanunla düzenlenen koruma tedbirleri kapsamında bulunup bulunmadıkları ilgili tanık koruma birimlerince araştırılır.

Yürürlükten kaldırılan hükümler

MADDE 7. - 25.3.1988 tarihli ve 3419 sayılı Bazı Suç Failleri Hakkında Uygulanacak Hükümlere Dair Kanun, ek ve değişiklikleri ile birlikte yürürlükten kaldırılmıştır. Diğer kanunlarda yürürlükten kaldırılan 25.3.1988 tarihli ve 3419 sayılı Kanuna yapılan atıflar bu Kanuna yapılmış sayılır.

GEÇİCİ MADDE 1.- Terör örgütü mensubu olup da bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce kendiliklerinden örgütten çekildiği anlaşılanlardan veya teslim olanlardan yahut yakalananlardan bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde yetkili makam veya mahkemeye başvurup da bu Kanun hükümlerinden yararlanmak istediğini beyan edenlerden, durumlarına göre şartları yerine getirmiş olanlar veya getirenler hakkında da bu Kanun hükümleri uygulanır.

Yürürlük

MADDE 8.- Bu Kanun, yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve 4 üncü maddenin birinci ve son fıkrası yayımı tarihinden itibaren altı ay sonra yürürlükten kalkar.

Yürütme

MADDE 9. - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

• YARGITAY KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN

Kanun No. 4929

Madde 1. — 4.2.1983 tarihli ve 2797 sayılı Yargıtay Kanununun 31 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 31. — Yargıtay Büyük Genel Kurulu; Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri ile daire başkanlarını kendi üyeleri arasından, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçer.

İlk üç oylamada sonuç alınmazsa, seçim, üçüncü oylamada en çok oy alan iki aday arasında yapılır. Dördüncü oylamaya katılacak olan adayların aldığı oya eşit sayıda oy alanlar da seçime katılırlar. Dördüncü ve beşinci oylamalarda da salt çoğunluk sağlanamazsa seçim yeniden adaylık başvurusunda bulunanlarla tekrarlanır.

Bu seçimlerde üye tamsayısının en az üçte ikisinin hazır bulunması şarttır.

Birinci başkanvekilliklerine seçileceklerden birinin hukuk ve diğerinin ceza daireleri başkanı veya üyelerinden olması zorunludur.

Daire başkanlık seçimi, her boş daire başkanlığı için ayrı ayrı yapılır.

Birinci Başkan, birinci başkanvekili veya daire başkanı seçilmek isteyenler seçim gününden önce yazı ile Birinci Başkanlığa başvurabilecekleri gibi, ilk seçim gününde oylama başlamadan önce sözlü olarak da adaylıklarını koyabilirler.

Birinci Başkanlıkça oylama başlamadan adayların ad ve soyadları üyelere duyurulur.

Seçimler, Birinci Başkanlıkça belli edilen gün ve saatte yapılır. Çalışma saati sonuna kadar seçime devam olunur. Seçim bir günde sonuçlanmazsa, onu izleyen çalışma günlerinde sonuç alınmaya kadar adaylar arasında oylama devam eder.

Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri, daire başkanlarının görev süreleri dört yıldır. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler. Yeni seçim yapılncaya kadar eski başkanlar görevlerine devam ederler.

Herhangi bir nedenle boşalan başkanlıklar ile yeniden daire kurulması halinde onbeş gün içinde seçim yapılır.

Birinci başkanvekilleri ile daire başkanlarının kıdeminin tespitinde, Yargıtay üyeliğindeki kıdem esas alınır.

GEÇİCİ MADDE 1. — Bu Kanunla yapılan değişiklikler halen devam etmekte olan seçimlerde de uygulanır.

MADDE 2. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

KİTAP

ANADOLU VE RUM GÖÇMENLERİN KÖKENİ

1922 Emperyalist Yunan Politikası ve Anadolu Felaketi

(Dr.Georgios Nakracas, Batavia Yayınevi, Selanik 2060; Yunancadan (eviren, İbrahim Onsunoglu, Belge Yayınlan, İstanbul2003)

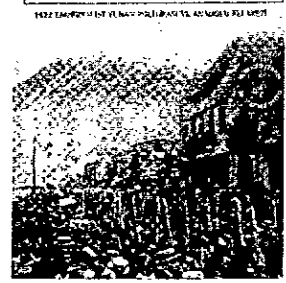
Kitabı okuduğunuzda yayıncının arka kapağa koyduğu, ilk bakışta "Neyin mezalimi?" diye şaşkınlıkla karşılanan "1922'deki Türk mezalimi" söyleminin yazara bir "cemile" olduğunu anlıyorsunuz. Yazar, kitabının metni kadar ilgi çekici olan çeşitli Yunan gazete ve dergilerine yazmış olduğu mektuplarda, 1919'da olduğu kadar günümüz Yunan dış politikasını ve Türk-Yunan, Makedonya-Yunan ve Bulgar-Yunan ilişkilerini, beklenilmeyecek kadar objektif ölçülerle değerlendiriyor.

Ana tarafından Manisa-Turgutlu Hamzabeyli köyünden olduğunu öğrendiğimiz Akcığır Hastalıkları Uzmanı Dr.Nakracas, 1919-1922 yıllarını kitabının bitişinde şöyle değerlendiriyor: "Bu çalışmayı bitirirken şu hususu bir kez daha vurgulamak gerek: Yazarın tek amacı Yunan eğitim sisteminin sürekli ürettiği görüşün tersi bir başka görüşün de Yunan gençliğince öğrenilmesidir. Bir eğitim sistemi ki, büyük ölçüde hala 1922 milliyetçi zihniyetini işlemektedir. Bu zihniyet, bilindiği gibi Küçük Asya Felaketine yol açmıştır. Küçük Asya Felaketinden ne yazık ki gereken dersleri almış değiliz ve tarihinden ders almayan bir halk gelecekte aynı hataları işlemeye mahkumdur."

1922 yılında Yunan yöneticilerine karşı öfkeli: "Biz göçmenler, daha doğrusu atalarımız, 1922'de Yunan siyasi liderlerinin irredantist

Dr. GEORGIOS NAKRACAS

anadolu ve rum
göçmenlerin kökeni

(kendi memleketinin kaybettiği toprakları geri isteyen kimse) yayılmacılığının korkunç faturasını ödeyen başlıca azınlık örneğiyiz. Sakarya'daki 'dahiyane' askeri macerasıyla Yunan ordusu bizi evlerimizden, servetlerimizden, haysiyet ve şerefimizden 'kurtardı' ve dilenciler gibi anakara Yunanistan 'a götürdü. "

Günümüz Kıbrıs olayına da, 1919'da Bafra'da Germanos Karavangelis veya Bafra piskoposu Agritelis'in kıskırtmalarına da, 1915'te Van'da Ermenilerin 30.000'e yakın Türk'ü katletmelerine karşılık kenti yeniden ele geçiren Türklerin 20-25.000 Ermeniye öldürmelerine de aynı gözlükle bakmaktadır.

Dr.Georgios Nakracas, antik çağdan başlayarak Anadolu'nun sakinlerini sıralıyor; Bunu yaparken amacı, Yunan eğitim ve dış politikasının dayandırıldığı savlan çürütmektir. Mustafa Kemal Atatürk'ün, Cumhuriyetin hemen başlarında "izmir ve Havalisi Asarı Atika Muhipleri Derneği'ni kurdururken Yunan savlarını bilimsel alanda da karşılamak amacını daha iyi anlıyoruz. Yazar, Yunan eğitim ve dış politikasının egemenlik kazandıktan sonra yaratılmak istenilen Yunan milliyetçiliğinin iki

önerdiklerimiz

varsayımına dayandırıldığını ileri sürmesine ne değiniyor ve bu iki varsayımın yanlışlığını kanıtlamaya çalışıyor:

1) Anadolu'nun Ege ve Marmara bölgeleri ile Kapadokya'da, Pontus'ta, İstanbul'da, Trakya'da ve daha başka bölgelerde Rum-Hellen ögesi çoğunlukta olup Türk ögesi ise azınlıktadır.

2) Bu bölgelerdeki Rum-Hellen toplulukları, Eski Yunanlıların katışıksız torunlarıdır ve Uçbin yıldanberi orada varlıklarını aralıksız ve ulusal bilinç ve kimliklerini değiştirmeksizin sürdürmektedirler. Türklerin dayanılmaz baskıları altında yüzyıllardan beri ezilen bu Hellen topluluklarını ve Uçbin yıllık Yunan yurdu bu toprakları kurtarmak zamanı gelmişti artık.

Yazar, Anadolu'nun tarihini ve tek tek Rum-Hellen çoğunluğu olduğu iddia edilen Aydın, Bursa, Çanakkale, İzmit, Üsküdar, Konya, Pontus, Sivas sancak ve vilayetleri ile bu vilayetlere bağlı sancakların nüfus oranlarını inceleyerek bu iddiaların yanlışlığını anlatıyor.

Daha da ileri gidiyor. Yunan anakarasında bile Yunan dilinin sürekliliğinden bahsetmenin mümkün olmadığını söylüyor: "Yunan dilinin zaman içinde sürekliliğine ilişkin görüşler de yüzeysel bir söylenceden başka bir şey değildir. Bunu kanıtlamak çok kolay.şu olayı anlatmakla yetinelim:Attika-Boiotia ile güney Eyboia'nın çağdaş Yunan nüfusu (Theba, Atina, Megara ve Karytos kenileri hariç) 1885'lere dek yalnızca Arnavutça konuşuyordu. Theba ve Atina'nın Arnavut kökenli olmayan nüfusu da bibliyografya bilgilerine göre, büyük ölçüde Kolalan (İspanyol),

italyan ve Fransız kökenliydi Korinthia, Nauplia ve Troizenia 'daki çağdaş

Yunan halkının büyük bir bölümü de Arnavut kökenlidir ve bir kesimi bugün bile Arnavutça konuşmaktadır. Tarih bilginizi tamamlamak için şunu da söyleyeyim; Bizanslı gezgin Kananos'a göre, 1418'de Zygos'ta '(Dış Mani), yani Oitylos ile Kalamata arasındaki bölgede, Slav dili konuşuluyordu. Bu bölgedeki Manililerin A/e/g Slavlarının torunları olduklarını, uluslar arası bibliyografya olduğu kadar Politis ve Zakinthinos da kabul etmektedir."

Yanlış verilerle, yanlış bilgilendirmek vasıtasıyla sadece Türk düşmanlığına dayandın lan Yunan milliyetçiliğinin yarattığı olumsuz tablonun, Trabzon örneğinden hareket ederek kökenine iniyor: "Ağırbaşlı bir Hıristiyan olan Trabzon metropoliti Hrisantos Filipidis, bölgesinde gerilla birlikleri kurmadığı gibi, 1916'da kent Ruslar tarafından işgal edildiğinde Türkleri Ermenilerin intikamcılığından ve Rumların taşkınlığından korudu ve yoksul Türk göçmenlere yiyecek dağıtımını örgütledi.Trabzon'da daha sonra kurulan Türk sultanlık yönetimi, Hrisantos'un hizmetlerini tanıdı ve ona nişan verdi. Aşırı milliyetçi bir görüşlere sahip bir yazar olan Balabanis 'in Trabzon Hellenlerine Türklerin ılımlı davrandıklarım doğrulayan tanıklığı, devlete karşı isyan etmedikleri bölgelerde Pontus Ortodoks Hıristiyanlarına 20.yüzyılda Türklerin hoşgörünü göstermediklerine ilişkin egemen izlenimi kendi çapında yalanlamaktadır. Daha önceki yüzyıllarda, daha doğrusu bugünkü ulusların oluşmasının kuramsal ortamını

hazırlayan Fransız ihtilalinden önce, Osmanlı imparatorluğunda gelenek olarak pek gelişmiş bir dini müsamaha vardı."

Gelecek sayılarımızda tanıtmak istediğimiz Mc Carthy'nin *Ölüm ve Sürgün** kitabıyla birlikte bu kitap, yakın tarihimiz konusundaki bilgisizliğimize ve aymazlığımıza ışık tutmaktadır.

ZAFER VAAT ETMEYEN TOPRAKLAR

*(Namık Doymuş, Tarihi Roman,
Doğan Kitap, İstanbul 2003)*

Roman, Osmanlı tarihinin pek az bilinen bir olayı, Yıldırım Bayezid'in Timur'a esir düştüğü Ankara savaşı ile başlıyor. Yazarın övülecek bir beceri ile kurguladığı ve dramatik bir sonuca ulaştırmasındaki büyük başarı kısa bir zaman dilimini seçmiş olmasından ileri geliyor.

Tarihi veya konusunu tarihi olaylardan almış romanlarda en büyük tuzak, romanın tarih anlatımına dönüşmesidir. Konu edilen zaman kesiti uzadıkça bu tehlike artmakta; giderek romanda olması gereken asgari unsurlar kaybolup gitmektedir.

"Zafer Vaat Etmeyen Topraklar" yani Anadolu, Nacracas'ın incelemesi ile birlikte okunduğu zaman daha bir anlam taşıyor. Bayezid, Timur'a şöyle diyor: "*Talan edilen bu topraklar size devlet başışlamaz. Arkanızı döndüğünüz anda size ait bir karış toprak bulamazsınız burada. Her şey bu kalabalığın çekilip gitmesiyle bitecektir.*"

Mağlup Bayezid'i bu denli cesaretle konuşturan, Osmanlı devletinin örgütlülüğü

olmalıdır. Timur veya Anadolu'ya tarih boyunca doluşan pek çok kavim, örgütsüzlüklerinin, yani devlet olamamalarının cezasını çekmişler bu topraklarda harmanlamışlardır.

Yaşar Karayalçın hocamızın, son yılın son dersinde söylediği, hala kulaklarımda çınlayan "Anadolu tekin değildir" ihtarının nedenini bu romanı okurken bir kere daha gördüm.

Her iki kitabı hukukçularımızın dikkat ve beğenisine sunarım.

T. E.

TIYATRO

● DEVLET TIYATROLARI

Devlet Konservatuarı Tatbikat Sahnesi'nin bir aşaması olarak, 1949 yılında, "Devlet Tiyatro ve Operası" adıyla kurulan Devlet Tiyatroları, gelişerek bugün 12 ilde ve pek çok sahnede yerli ve yabancı oyunlar sahneye koymaktadır.

Ekim ayında perdelerini açacak Devlet Tiyatrolarının Ekim ve Kasım aylarında Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Adana, Trabzon ve Diyarbakır sahnelerinde oynanacak oyunlarla ilgili bilgilere www.dtgm.gov.tr sitesinden ulaşılabilineceği gibi bu illere yolculuk yapan meslektaşlarımız aynı siteden biletlerini ayırmak imkanına da sahiptirler. Bu konuda sadece siteye önceden üye olmak yeterli bulunmaktadır.

* Ölüm ve Sürgün, Mc.Carthy, Türkçesi, Bilge Umar, İnkılap Kitapevi, İstanbul

önerdiklerimiz

● AKÜN'ÜN YENİ ÇEHRESİ

Devlet Tiyatroları, geçtiğimiz sezon tiyatro sahnesi olarak kullanıma açılan Akün Sahnesi'nin çehresini 2003-2004 sezonu ile birlikte yenileme hazırlığı içinde. Ankara'lı sanatseverlere 27 yıl boyunca sinema salonu olarak hizmet veren bina, 12 Ocak 2003 tarihinden bu yana Ankara Devlet Tiyatrosu'nun çatısı altında. Devlet Tiyatroları Genel Müdürü ve Genel Sanat Yönetmeni Sayın K. Lemi Bilgin'in deyişiyle Akün'ün değişme süreci, "sinema salonunun kapanmasıyla yaşanan hüznü, yepyeni bir tiyatro salonunun doğumuyla yaratılan mutluluğa dönüştürme" çabası. Özünde daima değişim gücünü barındıran, insani dönüştürmeyi hedefleyen tiyatro sanatını amacına uygun salonlarda seyircisiyle buluşturmak Devlet Tiyatroları'nın da temel hedefleri arasında. Bu yüzden de Akün Sahnesi'nin yeni çehresi günümüz seyircisine farklı olanaklarla seslenecek bir görünümde tasarlanıyor. Bu olanaklar içinde en çarpıcı bölümler kuskusuz sahneye ait olacak. Proje mimarı Özgür Ecevit önderliğinde bir ekip tarafından tasarlanan salonda, sahne oldukça geniş tutulmuş, değişken parçalardan oluşuyor ve sahne seviyesi altına inen ya da yükselen asansörler içeriyor. Ankara seyircisini görsel malzemesi zengin, çarpıcı oyunlarla buluşturması hedeflenen Akün Sahnesi'nin açılışı için planlanan tarih ise 2004 yılının ocak ayı. Akün Sahnesi'nin yeniden açılışını bekleyenler yalnızca seyirciler değil. Ülkemizin sosyal ve kültür yaşamına çeşitli katkılarda bulunan bina sahibi Emekli Sandığı, Devlet Tiyatroları'nın bünyesinde verdiği hizmetleri destekleyen Kültür ve Turizm Bakanlığı ve elbette Akün Sahnesi'nin Ankara seyircisine yeni bir kimlikle sunulması için girişim başlatan Devlet Tiyatroları da heyecanla "perde" denilecek o günü bekliyor.

Erhan Saydam

MÜZİK

Ressam, yönetmen, öykü yazarı, müzisyen... Bu sayıda size önereceğimiz sanatçı Mehmet Güreli. "Oda, Poster ve Şeylerin Kederi", "Alope' nin Odası ve Sıcak Bir Göz" adlı kitapların yazarı, kocaman gözlü kadınların ressamı, İkinci Bahar dizisinde bile oynamış olan (manav rolündeydi) Mehmet Güreli' nin "Viva Love/ The Beautiful Toilet" (1973- 45'lik), "Vapurlar/ Blues" (1988), "Cihangir' de Bir Gece" (1995), "Yağmur" (1998) ve "Odamda Yolculuk" (2002) adlı 5 albümü var. Ayrıca "Kent Ozanları" adlı karma albümde de Ömer Hayyam sözlerinden bestelediği bir şarkısı yer alıyor.

Odamda Yolculuk Mehmet Güreli

Son albümü Odamda Yolculuk, Ada Müzik' ten çıktı. Kapakta, sanatçının elinde gitarıyla, odasında çekilmiş bir fotoğrafıyla karşılaştığınızda, siz de katılıyorsunuz odadaki yolculuğa. Bestelerin tümü kendine ait olan Mehmet Güreli, bu albümünde Görkem Yeltan' in sözlerini yazdığı şarkılarını "mırıldanmış". Yükseklerde dolaşmayan bir ses, sakin ve dinlendirici ritimler, sanatçının kendine özgü, makamsal olmayan ama bir Türk bestesi olduğunu da belli eden motiflerle bezeli şarkılar bulacaksınız albümde. Müziğin türü için Türk / blues diye bir nitelendirme denemesi yaparak belki de daha iyi bir fikir verebileceğimiz sanatçının tüm albümlerinde bu tarzın konduğunu da belirtelim..

Bu Sayıda

Haberler...Haberler

Başkan'dan

*Bağımsızlık, Vesayet, Birliklilik/
Avukat Özdemir ÖZOK*

Hakemli Makaleler

*Parlamento Hukukundaki İşlevselliği
Bakımından Genel Görüşme Yöntemi/
Cem Çağatay ORAK*

Dosya/ Yeni İş Yasası

*Yeni İş Yasasının Anlamı/
Aziz ÇELİK*

*4857 sayılı İş Kanununun Genel Değerlendirmesi/
Avukat Hüseyin EKMEKÇİOĞLU
Görüşler*

Söyleşi

*Müziyen-Hukukçu İlhan Şeşen /
Oya GÜNENDİ*

Makaleler

CMUK Konusunda

Hükümet Tasarısının Değerlendirilmesi/

Prof.Dr. Erdener YURTCAN

Yargıda Gereke Sorunu/

Çetin AŞÇIOĞLU,

*Yaşayan Anayasa-2002 Anayasa Gelişmeleri/
Dr.Levent GÖNENÇ-Ozan ERGÜL-Ersoy KONTACI*

Kararlar

Yargıtay Kararları

Danıştay Kararları

TBB Disiplin Kurulu Kararları

İnsan Hakları

Hak ve Özgürlükleri İçselleştirmek İçin/

Prof.Dr. İbrahim Ö.KABOĞLU

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı

Adli Tıp

Kriminastik Kriminoloji Değildir?/

Prof.Dr.Hamit HANCI- Dr.Ayşim TUĞ- Bio.Yeşim DOĞAN

Kitaplar-Dergiler

Yasalar, Tüzükler, Yönetmelikler

Ekler

Önerdiklerimiz

VEDAT
NİSPETLİK DAĞITIM
TEL : (0212) 516 68 39-49
FAX : (0212) 516 68 36

506800 011973

TURKIYE BAROLAR

IRLIGI DER. YIL: 1

7.000.000 TL